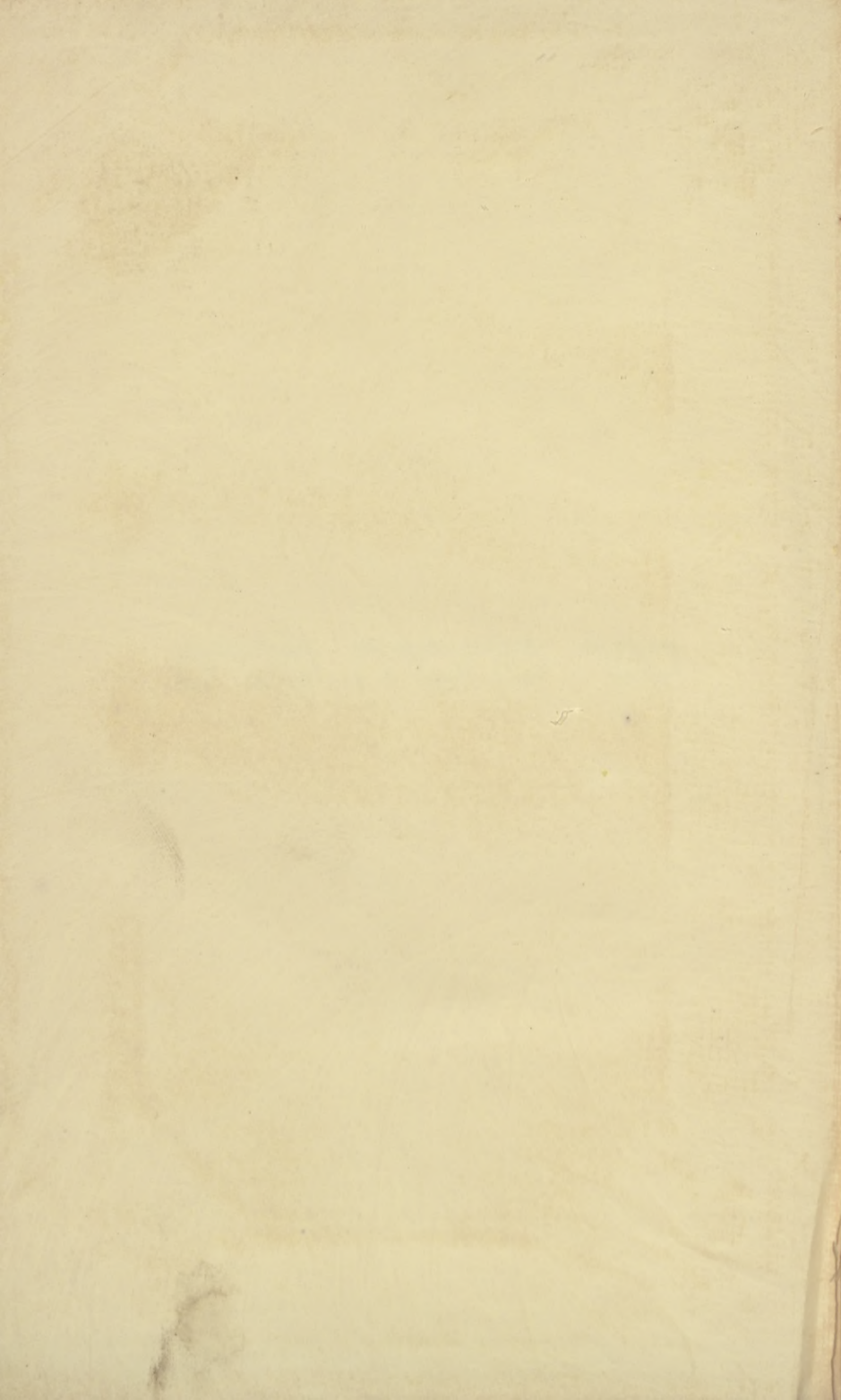

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 459-61.

פתיחת המחבר.

למלאכה * אך אותיות לשון הקדש שנים ועשרים במספר : עשתי עשרה מהם ליסוד ועשתי עשרה מהם לשרת * בנויים על עשתי עשר מעלות מבליעדי תולדותם, ויש פשר וענין לכל מעלה ומעלה * ער עמוד איש שכל על עמדם ותוכן אמנם :

הנה נה משפט האותיות למחלקות תוצאותם עשתי עשר מהם מיוסדים ונשרשים ועומדים ואין להם מלאכה זולתי יסוד * ואלה הם : פח ספר גזע צדק * ויש חמש מעלות לאותיות מהאותיות האלה המיוסדים ונשרשים במלים גם המה יחדו ישרתו המלים בפנים אחרים ונראים בתחלת המלה כנשרשים ועומדים בחוקתם, ולעת מקרה יעלו מן המלים * ודע כי כל המלה המשלשת משלש אותיות הנשרשים היא עומדת בנחה ולא ישרתנה אות מכל האותיות, כי יש די בנחה ובמלאותה * אבל המלה המלוכה משתי אותיות והנאחדת מאות אחת היא ראויה לשרת עקב קוצר גורתה על כי אשר לא תעמל המלה הקצורה כי אם במשרתים אשר במראשותיה או באחריה אבל יש בלשון הזה מעט מוער מלים קצורי גורה אשר לא יעמוד במשרתים * כי יש די בנחה לפי קצרתם * גם עשתי עשר הנשרשים המועדי לשרת נה הם מחולקים לשתי מחלקות : משרתים רעיהם, ואלה היועקם לשרת שנים בפנים אחרים ונאחזים אחיות עיקר : ובעמוד הצים לשרת הצים יכון הלשון היטב * ואלה הם : שמלאכתו בינה * זאת פליאת הלשון וכח המבטא * בינו נא ואת אנשי לבב, ראו גם ראו אך ישרתו עשתי עשר אותיות מלה אחת באמרוך : ארדה נא * בדרת היער * הורד ערך * הורד המשכן * ירד ירדנו * כרת משה * לרדת מן ההר * מדרת שחת * נרדה ונשברת * שיוור על הורי ציון * חרד חרד מאד *¹¹ וכה יקרה ליתר המלים, הנה

אור תורה

צריכים לאות נוסף כלל בפעל עבר ליחיד. אבל החסרים בני שתי אותיות או אחת צריכים לאות ניספת. כמו מן דע נאמר ידע : מן רד ירד, אמנם יש מעט מוער מלים אשר לא יקבלו משרשים אף כי קצרה גורתם. כמו שלב שג רעד כאלה.

1	בראשי יח כא	5	בראשית מג ד	9	בראשית כג ד
2	ישעיה לב יט	6	שפת לר כט	10	הדלים קלג ב
3	שפת לנ ה	7	שם לב א	11	ש'א לב יט
4	במדבר יז	8	איוב לג ד		

א

בעזרת בורא ניב שפתים אהל להקרת לשון למודים ולהורות שפת יתר מבחר כל מבטא וראש כל אמרי שפר * לשון המווקק במצרף הנעלה מכל הלשונו אשר נחלו בני האדם אשר על פני האדמה מעת נפרדו איי הגוים איש ללשונו *

תחלת מפתח שפה וראשית הניין תת כבוד ותהלה לאל הנכבד והנורא * אשר השאיר את האדם על כל יצוריו, והנעים צורתו * והפליאו ברוח היים באפיו להקל את לשונו במבטא שפתים לדעת נכונה לרבר צחות * וכאשר הפליא בין כל אשר נשמת רוח היים באפיו ובין האדם ביהרון שפת יתר * ככה הפליא בין עם סגולתו לגויי הארץ : וכאשר הפליא האדם בניב שפתים * ככה הפליא את לשון הקדש על לשון כל עם ואומה * רתן את האדם כמו מבטא לבעבור שר כה מעשיו ותצטרות נדלו ורובי פלאיו * ואמנם בו יכנו מהשבות האדם ובו יביעו אמיו שפר לחוד הרה ולמשול משל * להליץ סודות ולקנות התבולות * לחוות רעות ולדלות מועצות * לכל מראה מערכי לב ומבני דעת *

או בפרם שום שכל ליושבי תבל בלשון הוה בחר אלהינו * ואתו חקק במכתב היות * ובו דבר ביום הראותו בחורב * תרתו בלבי כפי מוער השגת סרעף לצחצח לשון יהודית על תוכן יסודתו ועיקר שרשיו, להעמיד משקלת של וקו למודים לבאר שתרנו פינידיים כהקת משפט * לפרש תוצאות ענינם למחלקותיהם * ולהראות פני המלה כפי מליצתה * להורות האותיות הנשרשים והבאים לשרת תוך המלה ושתי קצותיה עד כלות לשון יהודית ומרחבי תבונתו * אבל יש על אנשי לב לקהת * מוסר * לאחוז בנתיב השכל, ולנסות אחרי מוכן הדעת * לדעת עניני האותיות ורקוקי חולדותם * להתבונן מה מהם ליסוד ומה מהם

המבאר

(א) בניג על עשוי עשר מעלות : חמש מעלות הן לאותיות ודמ'ות כאשר יבאר המבאר להלן, ושלוש מעלות הן שלש מני האותיות. א' יסודיות. ב' משרתיות. ג' שחמשרתיות יתחמכו גם ליסודיות, ושלוש מעלות האחרונות הן ברבי דגש ורשה. א א אותיות בג' כס' סמכות לית' א' דיסוף. ב' בתעלותם מית' א' ידגש. ג' כל האותיות ידגשו למרחק אשר על פי דרכונם יקום שר דבר. (ב) ויש חמש מעלות לאותיות מהאותיות האלה : כלומר בכל האותיות א"ב, ובכתיב על אריות ה' מ' נ' ח' המסבשות : (ג) דע כי כל המלה וכו' : כלומר חספלים השלמים אינם

תשורה אין להביא ³² אשורנו ולא קרוב ³⁸ :
 תשומת יד ³⁴ שום תשים עליך מלך ³⁵ :
 וכאלה הרבה בתורה ומעומם יורה על רובם :

המעלה השנית, אשר תחלת המלה יו"ד
 ונראה כמיוסד :

- ידע שור קנהו ³⁶ לדעת חכמה ³⁷
- יזמו לעשות ³⁸ זמותי בל יעבר פי ³⁹
- יחלנו לך ⁴⁰ תחלת ממושכה ⁴¹
- יכול תוכל ⁴² ונלאתי כלכל ולא אוכל ⁴³
- ילדתי בנים ⁴⁴ אם אני המוליד ⁴⁵
- יסדה ארץ ⁴⁶ מוסדות תבל ⁴⁷
- יספת לגוי ⁴⁸ ספות חמאת על חמאת ⁴⁹
- יסרתני ואסור ⁵⁰ מוכר ה' בני אל חמאת ⁵¹
- יעץ עליך ארם ⁵² עצת ה' לעולם תעמד ⁵³
- יצאת לישע עמך ⁵⁴ צאת הככבים ⁵⁵
- יצר אל ופסל נסך ⁵⁶ וצורם לבלות שאול ⁵⁷
- יקשתי לך ⁵⁸ מוקש הוא לך ⁵⁹
- יראו אלהים ⁶⁰ ומוראכם וחתכם ⁶¹
- ירשה ⁶² ונתתי אתה לכם מורשה ⁶³
- ירד ירדנו ⁶⁴ רדה אלי ⁶⁵
- ישבתי בסוד משחקים ⁶⁶ שבתי וקומי ⁶⁷
- ישנתי או ינוח לי ⁶⁸ מתוקה שנת העובר ⁶⁹
- ישר על אנשים ⁷⁰ בשירות לבם ⁷¹ . וכהנה
 רבו בתורה, והיוזן האלה הסורר' בראשי גורתם
 ומראיהם כמראה נשרשים, אבל לעת מקרה
 יעלו י ונאות יודע נח המלים המשלישים העובדים
 כמשלש אותיות באמך : אמר ברא גמר דרש
 הרס ועק חמד מכין כרת להץ מנך נאק כמר
 עמד סק צוף קרא רחש שפט רכזה : יש די

נמצאו העשתי עשרה האותיות האלה כלם משרתי
 ירידה המה : ואחרי מלאכתם ישובון ונחפכו ליסוד
 ונשרשים * אך בהעלות מקריהם הם נשרשים
 בפנים אחרים, באמך : אמר י"י ¹ ברא אלהים ²
 הוה גביר ³ ווי העמודים ⁴ יפה נוף ⁵ כרת ברית ⁶
 למדו היטב ⁷ משה ה' אתי ⁸ נאק נאקרת חלל ⁹
 שמע בני ¹⁰ רמזו נכרתו ¹¹ . הן הם האותיות
 המוכנים לשרת נעשו יסור : וכאלה הרבה בלשון
 הקדש * אבל האותיות הראשונות לא יקרה להם
 כן * כי הם מיוסדות ונאחזות ועומדות בכחם,
 ולא תהצינה לשני מהלקות, ולא ישתנו מבעמם
 כי אם בניד שפה ובנענוע לשון כפי נקודת המלה
 הראויה לה, לבעבור סבב את פני הפתרון ופשר
 כל ענין הן שלש מעלות מהעשתי עשרה *
 ואלה הם האותיות החמשה הנראים כנשרשים
 ועומדים עמידת מיוסדים, ויעלו לעת מקרה :
 אלה הם מבלעדי תוצאותם ומיני תולדותם
 תימנ"ה *

המעלה הראשונה אשר תחלת המלה תי"ו,
 אלה קצות מליהם :

- תאנה הוא מבקש ¹² אנה לידו ¹³ מה יתאונן ¹⁴
- תבונה ¹⁵ בינה הגיגי ¹⁶ בינו נא ¹⁷
- תגרת ידך ¹⁸ גורו לכם ¹⁹
- תחפוכות בלבו ²⁰ הפך לבם ²¹
- תורת שלמיו ²² וההודו את המאמתם ²³
- תכלית אור ²⁴ ויכל אלהים ²⁵
- תלפיות ²⁶ מלפנו מבהמות ארץ ²⁷
- תסורתה כלי פז ²⁸ אם המר ימירנו ²⁹
- תירמית לבם ³⁰ ורמיה תהיה למס ³¹

המבאר

- 55 נחמה ד טו 61 בראשית ט ב
- 56 ישעיה מו י 62 בספר כו יח
- 57 תהלים סט טו 63 שפות ו ח
- 58 ירמיה נ כד 64 בראשית כג ט
- 59 דברים ו טו 65 שם סח ט
- 60 תהלים נה ד 66 ירמיה טו ז
- 67 תלים קלט ב
- 68 איוב ג י
- 69 קהלת ה יא
- 70 איוב לב כו
- 71 תהלים מא ג

ד) הן שלש מעלות כהעשתי עשרה. ענין לעיל סי' א' בפירושו
 ה) המעלה הראשונה : היא לתורות שעל פי אות ח"ו הבאה
 בראש התיבה תהי"ח המלות לשפת. במעלה השנית יחשוב
 הכתב כי הו"ד כפעלי נפ' אינו יסודית כאשר יחשבון מדקדקי'
 האחרונים, רק בראה כסודית. במעלה השלישית ילמדני על
 המם הבאה בראש התיבה לתורות על השם. במעלה הרביעית
 ירכוז על פעלי חס"ן. כי לדעתו אין הכין בהם יסודית כאשר
 יאמרו האחרונים רק הוא כסודית בכלם, ולשטורי אין מינים
 וחסרים כלל. ובמעלה החמשה יבין על ח"א המע"ל ועל חסרי
 ס"ח, לאמר כי שניהם משרתים הם ולא יסוד.

אור תורה

- 1 הישע ו יג
- 2 בראשית א א
- 3 שם כ ט
- 4 שפת כו י
- 5 תהלים סח ג
- 6 שפת לר'
- 7 ישעיה א ז
- 8 שם א א
- 9 יתקאל ל כד
- 10 משלי א ח
- 11 הישע ג י
- 12 שופטו יד ד
- 13 שפת כח י
- 14 איכה ג לט
- 15 דברים לב כח
- 16 תהלים ה ב
- 17 שם ג כב
- 18 תהלים לט יא
- 19 איוב יט כט
- 20 משלי ו יד
- 21 תהלים קה כח
- 22 ויקרא ז י
- 23 במדבר ה ו
- 24 איוב כו י
- 25 בראשית כב
- 26 שיר ד ד
- 27 איוב לה יא
- 28 שם כח ז
- 29 ויקרא כו י
- 30 ויכל כג כו
- 31 משלי יב כד
- 32 ש"א ט ו
- 33 במדבר כו י
- 34 ויקרא ה כא
- 35 דברים ז טו
- 36 ישעיה א ג
- 37 שפת לא יג
- 38 בראשית יא י
- 39 תהלים סט ו
- 40 שם לט כב
- 41 במדבר ה ו
- 42 איוב כו כה
- 43 ירמיה כג
- 44 דות א יב
- 45 ישעיה כו ט
- 46 שם כח י
- 47 ש"ב טו כב
- 48 ישעיה כו טו
- 49 שם ל א
- 50 ירמיה לא יח
- 51 משלי ג א
- 52 ישעיה ו ה
- 53 תהלים לט יא
- 54 דברים ז טו
- 55 תהלים לט יא

נצו גם נעו⁴⁹ תנו ציץ למואב⁵⁰ כי נצא תצא⁵¹
 נצר חסר⁵¹ תצר חיי⁵²
 נקבה שרך⁵³ אשר פי ה' יקבנו⁵⁴
 נקם אקח⁵⁵ יקם קץ⁵⁶ לא יקם⁵⁷
 נשבע ה' לדוד⁵⁸ וישביעני אדוני⁵⁹
 נשך כסף נשך אכל⁶⁰ ישך הנחש⁶¹ כשך יקש⁶²
 נשל הברזל⁶³ כי ישל זיחך⁶⁴ ובשליחה⁶⁵
 בנשף בערב יום⁶⁶ אך חשך יושפני⁶⁷
 נתתי כסף השדה⁶⁸ תתה לי ערך⁶⁹ בתת יי⁷⁰
 וכהנה רבנת בתורה :
 המעלה החמישית אשר תחלת המלה הא'
 כאלה :

הגה ברוחו⁷¹ ויגה בני איש⁷²
 הכה בים גלים⁷³ יך ויחבשנו⁷⁴
 הלך לו⁷⁵ ויבא הלך⁷⁶ ללכת ארצה⁷⁷
 הניס את עבדיו⁷⁸ לנוס שמה⁷⁹
 הנצו הרימונים⁸⁰ ויצץ ציץ⁸¹ עלתה נצה⁸²
 השמו⁸³ השימות כל ערתי⁸⁴ שמה ושמה⁸⁵
 וכהנה רבות בתורה אבל מיעוּם יורה על רובם ,
 גם אלה האותיות אשר לחמש המעלות האלה
 המועדים לשרת שבים יחדו בפנים אחרים ונעשו
 יסודות כענין המלים החצויים לשתי מחלוקות .
 המו שמונה מעלות וקצות תוצאותיו מבלעדי
 תולדותיו ודקדוקי ענינם ' ובמעלות דגש ורפה
 יתמו המעלות :

דע כי לכל האותיות יקרה דגש ורפה מבלעדי בנר
 כ פ ת למראה פתרונם ושנויי ענינם אשר תקנו
 סופרים לצחצוח לשון ולא לפשר דבר ' אך בהיות'
 בראש המלים ' ובהגיע תר משפס' אבאר פתרונם :

אור תורה

70 שמת מו ח	52 תהלים ס ב	34 יקרא ישיח
71 ישעיה כו ח	53 בראש' ל כח	35 איכה ג יב
72 איכה ג לב	54 ישעיה סב ב	36 ישעיה ב ו
73 זכריה יא	55 שם מ נ	37 ש"ל יב כב
74 חושעו א	56 בראש' ד כד	38 ישעיה נו ט
75 ש"ש ב יא	57 שמת כא ד	39 שופטי ח כח
76 ש"ב יב ד	58 תהי קלב יא	40 בראש' כבא
77 בראש' יא לא	59 בראש' כד לו	41 שמת יו ו
78 שמת ט כ	60 דברים כג כ	42 במדבר כח ו
79 דברים ו כב	61 קהלת יוד יא	43 תהלים ב ו
80 ש"ש ו יא	62 ירמיה כו י	44 דינאל ג ב
81 במדבר יז כב	63 דברים יט ה	45 במדב' יאל א
82 בראש' מי	64 שם כח ט	46 תהלים נח ט
83 תהלים עטו	65 שם שו ט	47 שם יו ו
84 איוב טו ו	66 משלי ו ט	48 יהושע ז ה
85 יחזקאל כג לב	67 תהי קלט יא	49 איכה ד טו
	68 בראש' כג יג	50 ירמיה מו ט
	69 תהלים זח טא	51 שמת לו

בכח ' אכל המלים אשר בתהלהם נוך יוד הא
 הנראים כנשרשים לא יעמדו על השתלשם בהם
 ואשר ישתלשו יבדלו לעת מקריהם '
 המעלה השלישית ' אשר תחלת המלה מס :
 אלה הם קצות מליהם :
 מגורתם אביא להם¹ גורו לכם מפני חרב²
 מזיח אפיקים רפה³ ולא יזח החשך⁴
 מחסה מורם⁵ חסיו בו⁶ לחסות תחת כנפיו⁷
 מלוח עלי שיה⁸ לחים ויבשים⁹ ולא נס להח¹⁰
 מנוס אבד מנהם¹¹ שאלו נס וגמלמה¹²
 משרת ענבים¹³ ושרת את אחיו¹⁴
 משרה על שכמו¹⁵ וישר אל מלאך¹⁶
 המעלה הרביעית : אשר תחלת המלה נוך
 כאלה :

נגע זה על שפתך¹⁷ ויגע על פי¹⁷
 נדיבי עמים נאספו¹⁸ ידבנו לבו¹⁹
 נדרו הלכו²⁰ ותרד שנתי²¹ ירודון²²
 נדר לאביר יעקב²³ ויודר יעקב²⁴
 נהם ככפיר²⁵ המו גוים²⁶ יהמיון²⁷
 גויר עדשים²⁸ ויוד יעקב²⁸
 נטה ללכת²⁹ הש אונך³⁰
 נטע שעשועים³¹ מטע יי להתפאר³²
 נטרה את הכרמים³³ לא תטר³⁴ כמטר³⁴ לחץ³⁵
 נששת עמך³⁶ כי לא ימש ה' את עצמו³⁷
 ניב שפתים³⁸ נשקפה ותיבב³⁹
 נסה את אברהם⁴⁰ מטה ומריבה⁴¹
 נסכו רביעית ההין⁴² הסך נסך שכר⁴²
 נסכתי מלכי⁴³ וסוך לא סכתי⁴⁴
 נסע מאת ה'⁴⁵ מרוח סועה מסער⁴⁶
 נסלו עלי בניעמים⁴⁷ ויסלן חבלי מנשה⁴⁸

המבאר

1) חמו שמונה מעלות : פ' ב' מעלות אשר חזיר לעיל בצירוף
 החמש מעלות של חמ"ה אשר אמרנו בסיומן חקרים לה.
 2) יש לצחצוח לשון וכו' : פ' שש שני מיני דגש . האחד
 הוא דגש קל ליפת הברת הלשון . והשני הוא דגש חזק
 לשנות את כונת המלה ותיקן הענין .

1 ישעיה סו יד	12 ירמיה מו ט	23 שם קלב ב
2 איוב יט כט	13 במדבר ו ג	24 בראש' כח ד
3 שם יב כא	14 שם ח כו	25 משלי יט יב
4 שמת כח כח	15 ישעיה ט ה	26 תהלים מו ו
5 ישעיה ח ד	16 חושע יב ה	27 שם לו ו
6 דברים לב לו	17 ישעיה ו ו	28 ברא' כה כט
7 ורה ב יב	18 תהלים מו יד	29 ש"ב ביט
8 איוב ל ד	19 שמת כח ב	30 משלי ד ד
9 במדבר ו ג	20 ירמיה ט ט	31 ישעיה ה ו
10 דברים לד ו	21 בראש' לא ט	32 שם טא ג
11 איוב יד ד	22 תהלים סח יג	33 ש"ש א ו

מושכו מחוקק כדת או יקרא עם סופר מהיר —
 ודמות הלשון הנלעג כדמות כנור אשר רצו
 יתרוי' טוב לו לאלם מנגן שירוי' אשוב לענין הראשון
 לחקר סוד האותיות ושכל המלים להעמיד כל
 אות ואות על חקת אמתה וצדק מתכונתה.

דע כי לעשתי עשרה האותיות המשרתים את
 רעידים המחולקים לעשתי עשרה מעלות גם יש
 להם מעלו' מבלעדי המעלו' העליונ' ואלה קצות' .
 אלף, תחלת אותיות המשרתים : דע כי רוב
 האלפי' ראשוני המלה ותכונתה ואחרונה אין
 להם כח ברוב המלים' ני לעת מקרה יסורו
 מהמלים ונתרו מבלעדיהם ולא הובאו לא לעיקר
 ולא לשרת יותר האותיות' ולא סרו מהמלים כי
 אם לחלש כחם : ואלה קצותם : דע כי

- ויתאבדו 1 מן נבוכים 2
- לאגורת כסף 3 מן עשרים גרה 4
- ולאדיב את נפשך 5, מן ומדיבת נפש 6
- ואהל בל יצנין 7 מן לא יהל שם ערבי 8
- ומן האויקים 9 מן אסור באוקים 10
- והאוינו 11 מן שקר מוין 12
- ואורוע 13 מן ורוע קרשו 14
- ואחד 15 מן ודבר חד 16
- ואחותי 17 מן יחיה דעת 18
- אכזב 19 מן כזב 20
- ואכזי 21 מן כסף נפשי 22
- ותאלף 23 מן מלפנו מבהמות ארץ 24
- ואנחנו 25 מן נחנו 25
- ואנך 26 מן נכים 27
- ואסוך 28 מן וסוך לא סכתי 29
- ואפיתי 30 מן ותפשו 31
- ומי אפסים 32 מן פס ידא 33
- וארבע 34 מן רבע ההין 35
- וארשרת 36 מן כרשיון כורש 37
- ואתא מרבנות קרש 38 מן החיו לאכלה 39

דגש ורפה על שלש מחלוקות הם בנויים :
 א, בג"ד כפ"ת בהיותם סמוכים יהיו"א ירפיון .
 ב, בהעלותם ידגשו, ואך בהיותם תחלת המלים
 כמו שאפרש : מחלוקת הג', כל האותיות ידגשו
 וירפיון בראשית המלה ובתוכה ואחריתה לפי
 פתרונה, לבד ח"ת ועי"ת אשר לא ידגשו ולא
 ירפיון הישב כי אותיות הגרון המה : אך דגש
 ורפה ישנו בצהצות לשון אשר בהם תכון המלה
 בפה ותחישב הישב : וישנו לפתרון אשר בו יקום
 פשר דבר ותכון ענין' אפס המלה היא רבת פנים
 טעונה מחלוקת למיני מראות' ותוצאות מסבות'
 ועניני דקדוקה ולמען דעת הכרת פניה הוקם לה
 נקודות למורים להורות על קצות טעם מדעם
 ושכלסודם, אבל יספה אומץ ותכון במעמדי
 נכוחה ותשלם באופני תבונה בתת עליהם מושלים
 המורים עליה ומלמדים על פתרונה מבלעדי נקודות
 למורים' ותכון המלה תזרת ממשלתם והמה
 מושליה ואוהויה : מושכיה, מחציה, מניעיה,
 פותחיה וקומציה, חושפיה נוגהיה וטעימה,
 המה תומכיה ומדריכה לכלעברי פניה, הם מאוני
 המלה ופליט משפטה : ומלמד מליצתה ומבלעדיה'
 לא יקום פתרון' ווולתם לא תכון נכוחה' ובלתם
 לא העמד נכונה' כלם נכונים למלה במה ירמוון
 להוריע פשר ולבאר פתרון' ועתה אבאר מיני
 יינינם' ומשפש אודותם' ומלאכת עבודתם'
 איש כפי עבודתו וחק משאו'

פעולת קמץ גדול' ומעשה קמץ קטן' ומפעל
 קמץ חטף' ומלאכת פתח גדול חטף ופתח קטן
 חטף' באלה ישיג המשכיל לדעת ששת יתרי' ובהם
 יתבונן אמרי שפר לרבר צחות' ויאחו פלם מישרים
 ומשקל אמונה ובעשותו ככרך ירוץ ולא יכשל .
 יצחצה מליו ולא יתלעג כמו כי אמנם הנלעג לשון
 לא יפול עליו שם לשון צחות כי אם לשון בשר'
 כאשר העמ באשם מכתב לא יקרא עם סופר עד

אור תורה

12 משלי ז ד	23 משלי כב ה
13 ירמיה לב כא	24 איוב לה יא
14 ישעיה נב י	25 בראשית כ יא
15 בראשית א ה	26 עמוס ו ו
16 יחזקאל לג לא	27 תהלים לה טו
17 איוב ז ו	28 מ"ב ד ב
18 תהלים יט ב	29 דמאל י ג
19 ירמיה טו יז	30 ישעיה כד יט
20 תהלים ד ג	31 מ"א כה כד
21 איוב לג י	32 יחזקאל סו ג
22 תהלים סו ו	33 דמאל ה ה

המבאר

- 34 בראש' כב טו 36 תהלים כא ג 38 דברים לג ב
- 35 שמות כט ט 37 עזרא כ ו 39 ירמיה יב ט

ה) אבל יספה אומץ ונ': כלומר מלבד הנקודות יש עוד
 מושלים אחרים להורית על פתרוני המלה על פי כללי דקדוק
 והמה מושכיה ו"ל בפלים שהמדבר מאריך ההברה בלשון
 כמו באמתח וסוף סתוק ובפסיק' . מחציה בפלי' שהמדבר מקצר
 ההברה ופתח ארוך כמו בפלים הדבוקות : סמיעה, מעטעו
 אותיות אה"ע. פותחיה וקומציה ותופעה כשטוטם : מנחת
 בכ" אחרים כחוב נכיה, ושתי הנופחות צריכי ביאור ואולי
 א"ל נחניה, ט) ונחיה מבלעדיהם, ט' לשעמים מרחין
 הפלים מבלעדי האלפי' .

המסלאים⁴⁹ מן לא תסלה⁵⁰ • וכהנה רבות :
 ד , וגם יש לאלף מעלה רביעית מבלעדי אלה •
 דע כי הוא תהלת כל מבטא • אך בהסבך המלה
 אליך נעשה למלאכה כאשר נקדם במעלה הראשונה
 כאלה : אדברה • אבכה • אנאל • אהמה • אדרשי •
 כה יקרה ליתר המלים • עד הנדה מעלות האל"ף
 מלבד פתיחתו וקפיצתו וקמיצתו ויתר דקדוקי
 נקדחתו :

ואלה מעלות ב"ת .

דע כי יש לבי"ת מעלות הרבה מבלעדי המעלה
 הראשונה • באמרך בדרת משה⁵¹ בקום למשפט
 אלהים⁵² בעשותו למטר חק⁵³ • וכהנה רבות •
 וגם בי"ת נוסדה לענין אחר • באמרך : בנגד או
 בשתי או בערב⁵⁴ • ויושב בארון⁵⁵ • וחלופם ,
 ובמלאכיו ישים תהלה⁵⁶ • ויהן אתי במשמר⁵⁷ •
 וחלופם , באברתו יסך לך⁵⁸ • בכחו רגע ים⁵⁹ •
 בהרבי ובקשתי⁶⁰ • וחלופם , והנשאר בדם⁶¹ •
 הנותר בבשר ובלחם⁶² • וחלופם , והביאו • • •
 מכל הגוים מנחה לה' בטוסים ברכב בצנים
 ובפרדים ובמרכרות⁶³ • הבחמה אשר אני רוכב
 בה⁶⁴ • וחלופם הרבה בתורה • אבל תקנו אנשי
 הלשון בגד כפת האותיות האלה בהיותם סמוכים
 כרת ליהוא כלם רפים • אך לא תקנו בה עקב
 פתרון כי אם לצחצה הלשון ולתוכן המבטא
 והכמי הסוד הוסיפו עליהם רי"ש וישימו אותם
 שבע • ונכפלים לארבע עשר • ואין זה כי אם
 עקב דגשונם ורפינם , ואם לא לאלה לבדם יקרה
 מקרה זה כי אם לכל האותיות כלם ידגשון וירפיון
 עקב עניני פתרוניהם • ואלה קצותם :

הוקו ירים רפות⁶⁵ הזקו עלי דבריכם⁶⁶
 למדו לשונם⁶⁷ למדו הישב⁶⁸

אור תורה

36	יחזקאל מוא	53	איוב כח כי
37	ירמיה יד ג	54	יקרא יג בא
38	יחזקאל מ יא	55	בראשית ג כו
39	ירמיה לח כב	56	איוב ד יח
40	בראשית ו י	57	בראשית מא י
41	ש"א י יג	58	תהלים צד א
42	ישעיה נו יט	59	איוב סו יב
43	איוב לג ח	60	ברא' פח כב
44	ירמיה ב כד	61	יקרא ח ט
45	משלי א ד	62	שם ח לב
46	שם שם כב	63	ישעיה סו י
47	שיר ו ב	64	חמתי ב יב
48	חזקע ב בו	65	שם לח ג
49	איכה ד ב	66	מלאכי יג
50	איוב כח טו	67	ירמיה טו ד
51	שמות לו כט	68	ישעיה א יז
52	תהלים ע"ו		

19	חבקוק ג ד
20	דברים לב כג
21	איוב לב יח
22	בראשית ו ח
23	במדבר יא יא
24	שמות יג ג
25	שופטים ד לג
26	יקרא יח כה
27	ירמיה כה כו
28	איוב לג יח
29	ירמיה לא כא
30	ישעיה יח ב
31	דברים ג ו
32	תהלים סג ג
33	יחזקאל לג כו
34	ש"א ב ח
35	שמות טו ז

ואתמול¹ מן תמול² • וכאלה הרבה בתורה •
 ומעוטם יורה על רובם :
 ב , וגם אלה האלפין אשר משפטים להכתב בקרב
 המלים המה התיכונים • ומבלעדי מקרה יעלו מן
 המלים לבלתי אחו בתוכם • כאלה :
 פיש³ מן במטאטא השמד⁴
 וצנה⁵ מן צאן⁶
 כי שאל נא לדור רישון⁷ מן ראשון⁸
 ושלתך⁹ מן השאלתיהו¹⁰
 ואם לא שרתך¹¹ מן שארית ישראל¹²
 וגם כל שרית ישראל¹³ מן שארית¹⁴
 וכאלה הרבה בתורה :

ג , וגם אלה האלפין הנחברים באחרית המלים
 אשר בהם יתמנו גם הם יחדו יסורו מהם • כאלה :
 עשה פלא¹⁵ מן ונפלינו אני ועמך¹⁶
 ויתחבא האדם ואשתו¹⁷ מן חבי כמעט רגע¹⁸
 ומן ושם חביון עזה¹⁹
 מלא ברכת יי'²⁰ מן כי מלתי²¹
 מצא חן²² מן לא מצתי חן²³
 צמא²⁴ מן כי צמתי²⁵
 וחקיא הארץ²⁶ מן שחו ושכרו וקיו²⁷
 כעת במרום תמריא²⁸ מן שימי לך תמרורים²⁹
 בזאו נהרים³⁰ מן בוזנו לנו³¹
 נשאו ראש³² מן ונשו את כלמתם³³
 כסא כבוד³⁴ מן על כס יה³⁵
 וגבאיו³⁶ מן גבים³⁷
 בצאתיו³⁸ מן הטבעו בבוץ³⁹
 נביא⁴⁰ מן ויכל מהתגבט⁴¹ ומן ניב ששתים⁴²
 שרא חששי⁴³ מן פרה למדו מדברי⁴⁴
 פתאם⁴⁵ מן פתי⁴⁶
 חלאים⁴⁷ מן וחלתה⁴⁸

המבאר

(• ומבלעדי מקרה נגז' . כלומר לפעמים יעלו האלפין מן
 המלים בלתי סבה כלל .
 (א) פתיחתו אם האל"ף ינקד בפתח , וקפיצתו אם ינקד
 בסוף • וקפיצתו בקסץ • •
 (ב) מבלעדי המעלה הראשונה : ש' מלבד מעלת הבי"ת
 שהוא מאוירת ב'ד כחה , ערד לו מעלות אחרות כאשר
 יבאר • ובי"ת הראשון שירוש כמו בוס"ן השם כמו בחוף •
 חשילשי כמו בעבור , הרביעי כמו עט ונקוד בשוא , החמישי
 כמו מן , ובי"ת הששי הוא כמו הרביעי רק שהוא נקוד בפתח
 (א) בקסץ אם לפני אחרות הנקוד כמו מלת ברכב . בת .)
 לחירות על היסוד .

1	תהלים צ ד	7	איוב ח ה
2	שמות ח יד	8	שמות יב ט
3	ישעיה מא כה	9	ש"א א יו
4	שם יד כב	10	שם שם כח
5	תהלים ח ח	11	ירמיה טו יא
6	בראשית ד ב	12	שם ט ט
7	דח"א יב לה	13	ירמיה ו ט
8	שמות יב ט	14	ירמיה ו ט
9	ש"א א יו	15	שמות טו יא
10	שם שם כח	16	שם לג טו
11	ירמיה טו יא	17	בראשית ג ח
12	שם ט ט	18	ישעיה כ י

הגרן מלוא הלוע קרובים למוצא המלין בלברתי
רווח הלוע. לא ידגשון ולא ירפון היטב כי לא
יסבו בצאתם. כי נכחם יצאו ושתיקן האותיות
אותיות הגרון המה. אבל האחת ענה מרעוזה
כי היא פנימה ממנה הוא עי"ן. על כן פעולתה
חוקה מפעולת ה"ת אע"פ שמוצא אחת לשניהם.
וכל המלה הראויה להרגש או לרפורת ויש בתוכה
עי"ן או ה"ת אם פתרון המלה תלוי באחת מהמה
ובדגשות' וברפיותה יכון פתרונה וענינה לא חרגש
ולא תרפה אורת המלה ההיא. והקורא אורת
מחאותיות האלה בכל מלה אין לו מעט בפה
להשמיע החוק או הרפה. על כי בצאתה ממלואת
לוע הגרון. ואם בוא יבוא הקורא להרגישה או
לרפותה אין לו במה, כי מבעם טבעת בינונית
כי אלו יצאה רווחה היה מרגישה. ואלו יצאה
דגושה היה מרפה. אבל בכח מלאותה יצאת.
לא מעונה רפיון ולא מעונה דגשות. אך אחרי
דגשות נוספה רובה אע"פ שיכולת הגרון משגת
כמעט חוקתם ורפיונם. פתרוני המלין אשר
המה בתוכם יורו וילמדו על הדגשות לבדה ורחום
וחנון יוכיח. וגם ה"א נלוותה עמם לענינם, וגם
אל"ף נוסדה עמהם אך לא כמשפט רעותיה על
כי אשר לא ישתוה מוצא ארבעתן.

מם מתחלק לכמה ענינים.

ממלך אדם הנה 18 מחות רעי 19 מענות את
איוב 20 מדבר עם יעקב 21: וחלום, מאבני
המקום 22 מאפסי ארץ 23 מעפר שרפת החמאת 24
וחלום בנקודה מגפן היין 25 ומדלת הארץ 26
מזרע הארץ 27 מפרי העץ 27: וחלום, מולך
לימין משה 28 מוריש ומעשיר 29 מוציא אסירים 30.

המבאר

יד) והיה מאמתת ששקלת הלשון להיות כמשפט רחום ושחוט
ס' לפי שקל חנו ושכול אשר חנון וחקת בתם נדגש. היה
כן הראוי להיות הח"ת במלות רחום ושחוט נ"ל דנישה.
וכן היה ראוי להדגיש אות העי"ן במלת מעשית ואת לבנת מ"ם
כן, כאשר עטנו בין משלות יור שחשן בה דגשה לבנת מ"ם
כן, ובין משלות כנות שהשקן בה רפיה להיות חס"ם בה
להורות על השם כפי מוטרי, מקור, רק מטעם אשר אמר
שאותיות ח"ע לא ידגשון, משאר רפויים חס"ד.
(ט) אם פתרון המלה תלוי באחת מהמה. מ' אע"פ שפתרון
המלה תלוי בדגש או ברפיון העי"ן והח"ת, בכל זאת לא
ידגשון, מטעם שאין בכח המברר להשמיע הבלל מה.
(ז) וגם ה"א נלוותה עמהם וכו' מ' גם אית הח"א והאל"ף
אע"פ שהמדבר יוכל להפרש בין דגש ורפה לא יקבלו דגש
כסודם.
(ח) מ"ם מתחלק וכו', יש שלשה פנים כפי"ן המשמשים בראש
התיבה, א', בראש המעל מקור, ב', בראש השם ובשניהם יבוא
בחירק אם האות שאחריו אינו פאוחו' אח"ע שאו יקבר בצדו.

ובווי יקלו 1 על כן יקלו רודפיהם 2
בשלחי אתם 3 בשלחי את חצי הרעב 4
ימים על ימי מלך תוסף 5 על ימים יסרה 6
רחום והנון י' 7 הנון בן נחש 8

כל האותיות מעונות דגש ורפה לצהצה הלשון
כפי הנעתם בפה ומושגן בלשון וכפי תוכן המלה
וקרבת המלים הקרובים אליהם. וכפי האותיות
הסמוכות [נ"א הדבוקות] לה. וגם ככה הם
נכונים לדגש ורפה לא לצהצה כי אם לעניני
פתרונות ומעמי מירושם. כלם ידגשון וירפיון
בראש וסוף ותוך כפי שאת המלה וכפי הפתרון.
אבל ה"ת ועי"ן לא יקרה להם כה. כי לא עליהם
ממשלת דגש ורפה. וזו חוקת משפטים וסדר
ענינם המורה עליהם. כתוב בתורה: הנון ורחום
ה' 9. משפט הנון כמו שכול. דגשונם ורפיונם
יבדילו ענינם. והיה מאמתת משקלת הלשון להיות
כמשפטם רחום ושחוט. וגם היה מורך נכוחה
להיות מובדל בין מעשורת זאת 10 ובין מעשדה
הזולה 11, כאשר ישנו בין משלוח ידו 12
ובין משלוח מנורת 13, והוא הדין למחורת 14
ומחרול 15 ומענות 16 ומעווב 17. ויש בתור' כהנה
וכהנה רבותי אבל אותיות לשון הקדש הן מחולק'
למחלוקות. מהן אותיות הלשון, ומהן אותיות
החקך. ומהן אותיות השפה. כלם במרחבי
הפה ינועון איש איש כפי הנעתו והנזיתו כלם
הנעתם בפה. והמה רוחים במכון מקראם המגיע
להם. על כן ידגשון וירפיון יחוקו ויקלו כרצון
הלשון וכצביון החקך ומאוי השפה וחשק הפה.
כי האותיות החרת ממשלתם והשמערתם
כרצונם. אבל ה"ת ועי"ן אותיות הגרון המה
ולא יקרה להם כה על כי הוצאתם מפנימיות

אור תורה

- 1 ש"א ב ל
- 2 ישעיה ל כו
- 3 במדבר לב ח
- 4 יחזקאל ח טו
- 5 החלים סאו
- 6 שם כד ב
- 7 שם ק ה
- 8 ש"ב יב
- 9 החלים קיאר
- 10 בראשיל מד ז
- 11 דה"ב דו
- 12 ש"א כו יא
- 13 אסתר ט כב
- 14 איוב לב ו
- 15 ש"א יב כב
- 16 איוב לב א
- 17 יחזקע כד ז
- 18 איוב לד ל
- 19 שם לב ו
- 20 שם שט א
- 21 ברא' לא כט
- 22 שם כז יא
- 23 רימיה נו טז
- 24 במדב' יט נו
- 25 שופטים יד
- 26 מ"ב כה יב
- 27 יחזקאל כו ל
- 28 ישעיה סג ב
- 29 ש"א ב לו
- 30 החלים סח ו

(י) כלם ידגשון וירפיון עקב עניני פתרוניהם: כלומר אותיות
כמ"ד כפ"ה ידגשון וירפיון לפעמים רק לצהצה הלשון והחברת
המבטא, אולם שאר האותיות אם ידגשון וירפיון ישנו את כוונת
הענין, כפי חוקו עלי דבריכם בח"ן רפה, הוא פעל עומד,
וחזקו ידים רפות שהיו בו נדגש שררשו לחוק אחרים והוא
פעל יוצא, וכן השאר, עיין ביאורנו סימן ז.

יהיה לי לבן חיל 41 סימן: לאדם לאדם לאהו:
לשום לקרא למים לי לבני:

אלה האותיות המשרתים את רעהם יש שומרים עליהם ומושלים אותם ונעזרים לתוכן אמהן ומאזני שקלתן כפי מקרה האותיות זה לעומת זה וה' ואלה משליחם נקודה ופתיחה קבוצה פשוטה ושבא על פיהם יהיה כל קושש וכל ננוחה אבל על המשכיל לדעת איכזה תקרינה האותיות במחברתם במה יתישבו על הלשון הישב וינהו בפה אשר בסור אות מהמלה ושום אות אהרת תחיה אשר לא רעותה ימוש המושל מעל כנו ויעמד אחר תחתיו כפי המלה והמלאכה והאותיות וכפי קצרה ורחבה: והאותיות הראויות עמיתות חבורות מקבילות ומשיקות אלה לקראת אלה: והמליץ העליונים האלה יורו על קצות הדרך וילמדו הנתיב ויאזרו המשכיל אורחותם ויהובגן מסלולם

הא מתחלק לעינים.

האף שונא טשפט יחבשו 42 הנגזרים חרה ה' 43 הנם לחם יוכל תת 44 הדרכי לא יתכנו 45 ההיטב חרה לך 46 האהה זה ארני 47 הוזה האיש 48: ההפץ לשדי 49 המרס הרע 50 הירוע ברזל בברזל 51 הכימי אנוש ימין 52 תולוס ראות הקלו המים 53 לראות היעמדו דברי מרדכי 54 לראות היש משכיל 55 לראות הפרחה הנפן 56 התעף עינך בו ואיננו 57 החוק הוא הרפה 58 השמרים הם את דרך ה' 59 הייך בתורתו 60 החכם יהיה או סכל 61 וכאלה הרבה והולוס, הירעתם את לבן בן נחור 62

אור תורה

1	ישעה סר כה	22	ברא לח כה	43	חבוקו ג
2	ש"א ב	23	איוב כחכב	44	תהלים עח ב
3	איוב יב כד	24	במדבר ה ח	45	חזקיא ח כה
4	שם יא	25	איוב לח יג	40	יונה ד
5	שם קר יד	26	ישעה מט ט	47	מ"א יו
6	ישעה מו י	27	איוב ה יא	48	ישעה יד יו
7	תהלים תל ד	28	ישעה נד	49	איוב כב ג
8	איוב יב כב	29	שם סא א	50	שמתי יו
9	יקרא כו כ	30	תהלים קב כא	51	ירמיה נח יב
10	ישעה סר ב	31	שם שט כב	52	איוב י ה
11	בראשית יו י	32	שם צב טו	53	בראשית ח ח
12	מ"א א כא	33	קהלת ב כו	54	אסתר ג ד
13	בראשית מ לז	34	בראשית נכב	55	תהלים יד ב
14	חשעני א	35	שם שס סד	56	שיר יו יא
15	מ"א ח נד	36	תהלים קכ	57	משלי כח כ
16	ישעה סר ה	37	איוב מא יג	58	במדבר יג ז
17	תהלים לו ב	38	שופטים טו ד	59	שופטים ב כב
18	ישעה סר כב	39	בראשית יג י	60	שמות טו ד
19	ש"א יו י	40	שמות יד ג	61	קהלת ב יט
20	משלי כו ח	41	ש"א יח יו	62	ברא כה ה
21	שם טו א	42	איוב לו יו		

וחלופם, מפר אותות בדים¹ ממיית ומחיה² מסיר לב ראשי עם הארץ³ וחלופם, מגדיל ישועות מלכו⁴ מצמיח חציר⁵ מגיד מראשית⁶ וחלופם, משורה רגלי כאילות⁷ מגלה עמוקות⁸ .
סימן: ממלך מאבני מגפן מולך מפר מגדיל משוה .

כף מתחלק לכמה עינים.

כגר כאורה⁹ כעבר כארזוני¹⁰ וחלופם, כגן יי' כארץ מצרים¹¹ וחלופם, כשכב אדני המלך¹² לשמע עשו¹³ וחלופם, כדבר אפרים רתת¹⁴ ככלו' שלמה¹⁵ וחלופם, ונגל כעלה כלנו¹⁶ כי כחציר מהרה ימלו¹⁷ וכענן המאתך¹⁸ וחלופם, כמנור אורגים¹⁹ כצורו אבן במרגמה²⁰ .
סימן: כגרי כגן כשכב כדבר כעלה כמנורי

למד מתחלק לכמה עינים.

לאדם מערבי לב²¹ לאיש אשר אלה לו²² וחלופם ויאמר לאדם²³ ואם אין לאיש²⁴ וחלופם, לאחזו בכנפות הארץ²⁶ לאמר לאסורים צאו²⁶ וחלופם, לשום שפלים למרום²⁷ לעזת את יקף²⁸ וחלופם, לקרא לשבויים דרוו²⁹ לשמע אנקת אסיר³⁰ .
וחלופם, לספר בניין³¹ להגיד כי ישר ה' ³² לאסף ולכנוס³³ לדעת טוב ³⁴ לשמר את דרך עץ החיים³⁵ . וחלופם, וימס לבב העם ויהי למים³⁶ יחשוב לתבן ברזל לעץ רקבון נחושה³⁷ וחלופם, סן יאמרו לי אשה הרגתהו³⁸ אמרי לי אחי הוא³⁹ וחלוף, ואמר פרעה לבני ישראל⁴⁰

המבאר

ז בראש הביניי בבנין הפעיל, ובבנין פעל הכבד, ונקב בחילום ובצביו ובפתיח ובשוה, יי' כף מתחלק וכו' יש שלשה מיני כמ"ץ המשמשין בראש תורה, ראחד הוא כף הערך והשוואה כמו כגר כאורה, שרישי הגר כאורה והאורח כגר, כגן ה' כארץ מצרים, סירוש לפי המחבר כי ארץ מצרים בשמלה לנן ה'. ויבא למעשים בפתח היריעה, ולפעמים בשוא. והכף השני יורד על זמן השלמת הפעולה, פעם בחזק ופעם בשוא, והשלישי הוא כף הדמיון, פעם בסתול ופעם בחירק. (י) הא מתחלק לעינים: ענין הראשון הוא ה"א התמימה על דבר הכנעני ולא יתכן להאמין. כמו הנם לחם יוכל תת, החפץ לשיר, וכל השאה, ענין השני הוא ה"א השאלה על דבר הכרתי שעוררו עומד בספק וכופו שדחה כן כמו חקלו המים, כי בסוף קלו המים. וכן חיעמדו דברי מרדכי, כי אחרי וכן התקדמו דבריו, הפרחה הנפן, וכאלה. ולפי זה יהיה פרשן התעף עיניך בו ואיננו. השטח עינך בניין העתיד הלא כאין הוא. כי עשה יעשה לו ככפס כפפור יעוף השמים. ענין הא השלישי הוא לכן בן נחור, השלום לו, היש את לבבך שר, וכדומה. ה' א חבניו הוא הא היריעה כשטור, החמישי הוא בתוספת ארת מאותיות ה"ב לפי ה"א. השיש ה"א הפעיל כשחובר אל הציור, השביעי כשחובר אל העבר, והשמיני אל חסוקר,

ובהן אשר הכרתה בנקיחתה תורה על גורתה י
אצלתה מהן מעט מעט במה ידעו מבקשי לשון
עברית שיש במלין מלים שווים במראה ושנויים
בפירושן . אחזירים זה לעמת זה להורות פשר המלה
למרבית פניה . אבל יש במלים האלה וביתר המלים
מלין אשר יש בנקודתם עור ויבדלו ממשוליהם
הנחברין אליהם . כמו אלה :

- אני אהבי אהב 47 אני שימם 48 אני חירם 49
ברא אלהים 50 לא ברא ם אתם לחם 51
גור בארץ הואת 52 גור אריה יהודה 53
דברות בים 54 בנות צלפהר דברות 55
הנה אדני יורשנה 56 וורעו יורשנה 57
ויגו את ראשו 58 ויגו שלוים 59
ורעו דליותיו 60 ורעו אתכם דעה 61
זרו רשעים מרחם 62 לא זרו ולא הבשו 63
זכר הסרו ואמונתו 64 כל זכר בכהנים 65
חלה את פני ה' 66 אשר חלה ה' בה 67
חול גבול לים 68 והוא דרך חול 69
כסיל וכימה 70 בן כסיל תוגת אמו 71
להיות להם משחתם 72 כי משחתם בהם 73
מגורי אל הרב 74 מגורי אביו 75
מיעזבת כימה 76 אנג מעדנות 77
נחנו נעבור הלוצים 78 נחנו עליו כאשר יפל 79
שער הרגלים 80 וקדמיים אחזו שער 81
כבנר אכלו עש 82 עושה עש כסיל וכימה 83
עצבי עשם 84 לבלתי עצבי 85
פחים שמנו לרגלי 86 רוקיעי פחים 87
צור יצוק עמדי 88 צור ילדך השי 89
קרב אחא ושמעו 90 כיום הלחמו ביום קרב 91
רש ואיש תכנים 92 החל רש והתגרנו 93

המבאר

55 במדבר כו ו	68 ירמיה ה כב	81 איוב י"ח
56 וכריה ט ד	69 ש"א כא ו	82 שם י"ב כב
57 במדבר י"ד כד	70 איוב ט ט	83 איוב ט ט
58 איוב כ	71 משלי א	84 ישעיה כח ח
59 במדבריא לא	72 שמואל ט טו	85 דה"א ד י
60 ירמיה יא טו	73 ירמיה כב כה	86 ירמיה י"ח כב
61 שם נ טו	74 יחזקאל כא י"ז	87 שם י"ז ג
62 תהלים ח"ד	75 בראשית לו א	88 איוב כ"ו ו
63 ישעיה א ו	76 איוב לח א	89 דברים לב י"ח
64 תהלים צ"ג ב	77 ש"א טו לב	90 שם כ"ה כד
65 ירמיה ו כב	78 במדב' לב לב	91 וכריה י"ד ג
66 דה"ב לו י"ב	79 ש"ב' י"ז י"ב	92 משלי כ"ט י"ג
67 דברי כ"ט כא	80 ישעיה ו' ד	93 דברים ב' כ"ד

(ד) ויש להא הוצאות הרבה וכו' . מ' מליבד אשר ישמש חתא
בשתי קצות המלה בראש וסוף התיבה ע"י ישמש באופני אחרי'
כא) ויש במלים מלים שווים במראה ושונים בפירושן ; כונני
על שטות המשוואים .

השלום לו 1 היש לדבר לך אל המלך 2 דהקו'ך
זה בני דיר 3 האתה זה בני עשו 4 היש את לבך
ישר 5 וכאלה הרבה י וחלופם , היא העולה 6
והאש על המזבח תוקדו בו 7 ובער עליה הכהן 7
הבנות בנותי והבנים בני ההצאן צאני 8 וחלופם ,
בהשמים הסך 9 להנחתם בהרך 10 ויבדלים
אמציה להגדוד אשר בא אליו 11 להעלות העולה
להמזבה 12 וכל ההקדיש שמואל הראה 13 על
ההכין אלהים לעם 14 וכאלה הרבה י וחלופם , העל
את העם הזה 15 הבא נא ירך בהיקך 16 השלך
על ה' היך 17 הקהל לי את העם 18 וחלופם י
כי הפליא חסדו לי 19 השירו ולא ידעתי 20 הקימו
בחוניו 21 אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי 22
וחלופם , הביא מנחת שוא 23 הסר חטאתו 24
לא ידעו הבין 25 הסר משוכתו 26 הרחק חכמטיו
קשת 27 וכאלה הרבה י

ויש להא הקיצונה האחרונה במלים ענינים י
ואלה קצותם : אנה לירו 28 בנה כעש ביתו 29 נלה
עמי 30 וחלופם , אמצה לי יושבי ירושלים 31
ה' עשקה לי ערבי 32 ולאין אונים עצמה ירבה 33
עצלה תפיל תרדמה 34 וחלופם , וזרה לי אלהים
למזבה 35 שמרה זאת לעולם 36 שפשה משפתי 37
וחלופם שמרה נפשי ערותך 38 זכרה ירושלים 39
ענמה נפשי לאביון 40 וחלופם , אז ראה ויספרה
הכינה וגם הקרה 41 וחלופם ויבא יוסף הביתה 42
ביתה סרעה 43 ארצה מצרים 44 וחלופם , אנרכה
את ה' 45 אהללה שם אלהים 46 וכא"ה הרבה י
ויש לה"א הוצאות הרבה מלבד אלה משתי
קצותיו י ואת אשר דברנו על מלה שהיא רבת
פנים ולא יודע פירוניה כי אם בערך מהוהה

אור תורה

1 בראש' כ"ט ו	19 תהלים לא כב
2 מ"ב ד י"ג	20 תושע ח ד
3 ש"א כ"ד י"ג	21 ישעיה כ"ב י"ג
4 בראש' כ"ט כ"א	22 תהלים ט"ז א
5 מ"ב י"ט ו	23 ישעיה א"ד
6 ויקרא ו ב	24 שם כ"ה כ"ו
7 שם כ"ט ח	25 שם נ י"א
8 בראש' לא כ"ט	26 שם ה ה
9 תהלים לו ו	27 ברא' כ"א ט"ו
10 חתמים ט"ט	28 שבות כ"א י"ג
11 דה"ב כ"ה י	29 איוב כ"ה י"ג
12 שם כ"ט כ"ו	30 משלי ח"ז
13 דה"א כ"ב כ"ח	31 וכריה י"ב ח
14 דה"ב כ"ט לו	32 ישעיה ל"ח י"ח
15 שמואל לב י"ג	33 שם כ"ה כ"ו
16 שם ד' ו	34 משה י"ט ט"ו
17 תהלים כ"ח כ"ב	35 חתמים ט"ט
18 דברים ד' י	36 דה"א כ"ט י"ח

שוד מלכים היניק ¹ שד ושבר ²
 שנת גאולי באה ³ מתוקה שנת העובר ⁴
 תקעו עליה אהלים ⁵ תקעו בתקוע ⁶
 מנה אחת אפים ⁷ מי מנה עפר יעקב ⁸
 נבל עשור ⁹ כל נבל ימלא יין ¹⁰
 לעני מעוג ¹¹ אם יש לי מעוג ¹²
 חלקת השדה ¹³ חלקת צואריו ¹⁴
 ואלה המלים שוים במראיהם בנקודתם
 ופתורונם :

חמץ יין וחמץ שטר ¹⁵ מקח מעול וחמץ ¹⁶
 ורע ורע ¹⁷ והיה אם ורע ישראל ¹⁸
 כל יצאי שער ¹⁹ שער בנפש ²⁰
 שתי לכן למסלה ²¹ למען שתי אחתי ²²
 אשר לא מוחתני מִיָּדוֹם ²³ מרחם בן בפנה ²⁴
 בקר אעך לך ואצפה ²⁵ כי בוקר אנכי ²⁶
 רחב לא מוצק תחתיה ²⁷ רחב פי על איובי ²⁸
 צרה החוקתהו ²⁹ והמסכה צרה ³⁰
 ורחי ורה לאשתי ³¹ בהקריבם אש ורה ³²
 קורץ עין יתן עצבת ³³ קורץ בעיניו ³⁴
 הוחת גערה במבין ³⁵ אל תירא ואל התח ³⁶
 הלוהו בצלצלי שמע ³⁷ ויעקב שמע ³⁸
 חיל אהו יושבי פלש' ³⁹ שמאול בעשתו ולא אהו ⁴⁰
 מקום הצוק שמה הרשע ⁴¹ והרשיעו את הרשע ⁴²
 אף ערשנו רעננה ⁴³ וכשפתו לא רעננה ⁴⁴
 דלותי ולי יהושיע ⁴⁵ כי דלותי מאד ⁴⁶
 ובך ולא אשיבנה ⁴⁷ ובוצע בך נאץ ה' ⁴⁸
 כי ועם מלאחתי ⁴⁹ לא ועם ה' ⁵⁰
 פחד קראני ורעדה ⁵¹ פחד ורחבס לבנך ⁵²

המבאר

(כב) ואלה המלים שוים במראיהם : סכל המסוקים המאים ראה
 כי בוסן ומסוק המסובר לא הדבריל בין הברת המסחה החמץ, אי
 כן המסגל והצורה *

בינה הגיגי ⁵³ רוח הכמה ובינה ⁵⁴
 האסף את אפר ⁵⁵ אסף החסיל ⁵⁶
 תבל עשו דמיהם במ ⁵⁷ מכין תבל בחכמתו ⁵⁸
 חרש לאמר ⁵⁹ לא תקלל חרש ⁶⁰
 גלה סורה ⁶¹ סורה אדני ⁶²
 אומר אני מעשי למלך ⁶³ אין אומר ⁶⁴
 בא אלי העבד ⁶⁵ ואני אנה אני בא ⁶⁶
 מבני נהרות חבש ⁶⁷ מבני יעור ⁶⁸
 חבר אני לכל אשר יראוך ⁶⁹ חובר חבר ⁷⁰
 וגם אלה המלים השוים במראיהם ושנויים
 בפתורונם ובנקודתם יש עור על הפתרון :
 אל אלהים ה' ⁷¹ ואל משה אומר ⁷² אל נולדו
 להרפא בגת ⁷³
 בר ולחם ומוזן ⁷⁴ בר לבב ⁷⁵ בר בשני ⁷⁶
 מוסר ה' ⁷⁷ מוסר מלכים ⁷⁸ מוסר מעור ⁷⁹
 נחש שרף ⁸⁰ נחש העמוני ⁸¹ כי לא נחש ביעקב ⁸²
 וגם ערב רב ⁸³ ערב ובקר ⁸⁴ או בשתי או בערב ⁸⁵
 וקראתם דרוו ⁸⁶ מר דרוו ⁸⁷ ודרור קן על ⁸⁸ *
 וכאלה הרבה בתורה *
 אה הייתי לתנים ⁸⁹ ואת האה לפניו מבערת ⁹⁰
 אח עשויה לברק ⁹¹ ובין אהים יפריא ⁹²
 אי לזאת ⁹³ אי לך ארץ ⁹⁴ יושבי אי ⁹⁵ אי כבוד ⁹⁶
 ובת שות ⁹⁷ בת כהן ⁹⁸ האיפה והבת ⁹⁹ בת
 בבל ¹⁰⁰ בת עיך ¹⁰¹
 גל נעול ¹⁰² גל אבנים ¹⁰³ גל עיני ואבימה ¹⁰⁴
 גל מעלי הרפה ובו ¹⁰⁵
 אשר אנכי מורה ¹⁰⁶ מורה מאד ¹⁰⁷ ונביא מורה
 שקר ¹⁰⁸ את המורה לצדקה ¹⁰⁹ :

אור תורה

90	ישימה לו כב	70	דברים יח אי	50	במדרב כג ח
91	יהוקאל כ א	71	יהושע כב כב	51	איוב ד יד
92	הרשע יג טו	72	שמות ג די	52	ישעיה ס ה
93	ישימה י ח	73	דה"א כ ח	53	תהלים ה ב
94	שעיהל י טו	74	ברא' שות כב	54	ישעיה יא ב
95	ישעיה כב כ	75	תהלים כד ד	55	במדרב יט י
96	ש"א ד פא	76	משלי לא ב	56	ישעיה לג ד
97	דניאל ו יט	77	שם ג א	57	ויקרא כ יב
98	ויקרא כב יב	78	איוב יב יח	58	ירמיה יב יב
99	יהוקאל מה יא	79	ישעיה ז א	59	שמות מו יד
100	חזקי קלו ח	80	דברים ח טו	60	ויקרא מט יד
101	איוב ב יח	81	במדרב כג כב	61	ישעיה מט כא
102	שיר ד יב	82	ש"א יא א	62	שופטים ד יח
103	ש"ב יח יז	83	שמות יב לח	63	תהלים כד ב
104	תה' קיט ח	84	תהלים כח יח	64	שם יט ד
105	שם שם כב	85	ויקרא יז מח	65	בראש' לג ז
106	ש"א ד לו	86	שם כח י	66	שם לו ל
107	מ"ב יז כו	87	שמות ל כד	67	איוב כח א
108	ישעיה ט יד	88	תהלים כד ד	68	ירמיה כה לב
109	יואל ב כג	89	איוב ל כט	69	תה' קיט טג

אשר לא נחברים ולא נקבצים ולא נאספים
ולא יקומו למלה. ושימורה וחמשים הנשארים
נקבצים ע"י מקרה ולא על היסוד. וגם מהם
מעט מזער אשר נדבקין בלשון ארמית אשר בספר
דניאל ועורא. ומהן אשר נקבצין בקרב המלה
עם יתר האותיות. ומהם אשר נכפלים בתחלתה
וגם באחרייתה ומהם אשר נכפלים באחרייתה
ולא בתחלתה, אלה הן האותיות אשר לא נקבצים
ולא נחברים יחד ולא יתקבצין בכולה.

גט נד גס גץ גקי דז דט דס. זט
זס זין זש זת. חא חה חע. טג טד
טז טך טץ טק טת. לרי סז סט
סין סש. עא עה עח. פב צז צט
צד צס צש. קג קז קד. תס.

ואלה הם הנשארים אשר אינם נאחדים ולא
נחברים במלה כי אם במקרה, ובסור המקרה
ישתוו יחדו, אלה המה:

אע אק. בפי הא הו הח הט הך הע הפ הפ הצ הפ
הש התי. וא וב וג וד וו וז וח וט וי וכ ומ ונ וס
וע ופ וק ור ושי זפ זתי הא יסי יג יז ימ יכ
יס יע יק. כג כפ כץ כק. לי. מב מז מפ. סי.
צת. קת. שצי. תג תד תה תי.

אלה הנחברים מהם בלשון ארמית: אע. ואע
מתשם בכתליא¹. ש. צ. ושיציא ביהח². מז.
למזא לתאחזא³. קת. קתרוס סבא⁴. והנרבקין
מהם בשמורת כאלה: סי. בסיני. יסי. ביסכה
תד בתדהו. יע. ביעיר. זט בזפורנה. אק באקדה
ובאקוי. וף בופסי. וש בושרני. וי ביוזתא.
זי ביוזיה. זי ביוזא. והרבה מהם מצטרפין לשמות
ואין ללמד מהן, על כי הם שמות ולא מנבטא.
וכה יכפלו האותיות במלים בתחלתם ובאחריהם.
דע כי האותיות העשתי עשרה המוכנים לשרת
ומועדים למלאכה כלם נכפלים בתחלת המלים

המבאר

כתוב בו שם אחר.
כד). כי אם במקרה, ה' פעם בלשון ארמית ופעם בשמות
פרישים או כלליים. ובסור המקרה ישתוו יחדיו: ה' וזלת המקרה
אשר הוכרזו ישתוו החמשים ושמונה וזנות אריות האלה אל
הארבעים וזנות אשר הוכרז למעלה.
(כה). ושציא ביהח: בכ"ף שלטו נמצא ושיציא בתרין וידין
וקשה מאוד להצדיק דבריו כי ש' הלא נמצא במלות שצ' וז
וכן לחלו תחת ה' בזיוא שבנוסחתנו כתוב בכל הכ"ף וז הוא
ואולי כן היחה הנוסחה שלפניו, אבל נראה ברור כי נוסחתנו
ישרה כי היחה כוננו לומר שאותיות זו תמיד נפדרות מלבד
בשם וזא הייה מוכיחים בין כל הונויות הנפדרות אשר הקדים
בראש. וזא לא נמצא בכל הכ"ף.

אלה הם יסודות המלים אשר ללשון הקדש.

אב אבר אבחת אבל אבן אבנט אבס אבבעות אבק
אבר אברך. אגד אגל אגס אגמון אגן אגף אגר
אגרסל אגרף. אד אדב אדם אדין אדן אדר
אדרגוריא אדרודא אדרוכן ארע. אה אהב אהי
אדיה אהל. או און אובל אולי.

אז אוא אובב אול און אורא אוקים אור אורח.
אח אחד אחו אחו אחידן אחלי אחמא אחר
אחדרשינים אחשתינים.
אט אמד אפס אפין אמר.

אי איבה איך איל אימה אין איש אישון איתי איתן.
אך אכוב אכור אכל אכן אכף אכר.

אל אליה אלה אלם אלמג אלף אלץ אלגביש.
אם אמל אמן אמץ אמר אמש אמת אמתחת.

אן אנח אנך אנס אנף אנק אנש אסך אסס
אסון אסף אסופות אסר. אע.

אף אפר אפן אפס אפוא אפע אפק אשר אפרח
אפריון. אץ אצבע אצל אצעה אצר. אקה
אקו. אר אראל ארב ארבע ארג ארו ארח ארך
ארמן ארן ארק ארש ארשת. אש אשר אשך
אשכר אשתוללו אשתוכן אשם אשמן אשמר אשון
אשנב אשף אשפר אשר אשתדור.

את אתון אתיק אחמל אתנן אתר. ותשלם מחברת
אלף היסודות מבלעדי תוצאותם ומיני תולדותם.
דע כי כל האותיות מלי' יקבצו ונקבצין יחד ונחברו
בהם לכל עוברי פני האותיות נסדרין ונהפכין
ונהלפין והיו למלה עד כלות לשון יהודית ומפתח
כל מנבטא וזלתי אלה אשר לא יאספון ולא יקבצו
בלשון עברית ואם נדבקין ונחברין לא תקום מהם
מלה. ויש מהם אשר נקבצין בשמות ולא בלשון.
במשותחים ולא ביסודות בלשון משנה ולא בלשון
עברית. ויש מספרם שמונה ותשעים מהם ארבעים

אור תורה

1 עורא ח 3 דינאל גי 4 ש ש נ ח
2 ש ש ו 2
(ג). בכ"ף לוינך וברבין ואיקספורד כתוב שמונה והשעים.
וקשה לברר האמת כי בכל כ"ף אשר לפני סעורבים סדרי איתו
הנפדרות ואין בהם מרוס, ומעות המספר מביאר הוא כי נחלף
ל' צ"ח הרומים במראיהם. והמיה גדולה על המחבר כי
לדעתו גם אריות וף תמיד נפדרות היחה הן נמצאות במלות
ששטתיה וחת. ואין לומר כי מניית המעתיקים היה זה לחיות
המקבר עצמו בזכרו להלן כי מהנפדרות ימצאו לפעמים בשמות
ובלשון ארמית מספרם את דבריו ואומר כי אריות וף נמצאו
בשם זפורנה וכן נמצא בכל הכ"ף מלבד כ"ף המכרז. אם לא
שנאמר שכונתה היחה על שתי אריות אחרות וחת זפורנה היה

ותפשי כנור. אביב הוא ראשון לכל בכורים תחלת כל כרמל על כן קראו אביב. וגם יתכן להיות מנורת אבי הנחל (שיר ו יא) * בעבור רשיבתו ולחוחו וקלייתו באש וזה האחרון קרוב מן הראשון לתוכן עניני * השני. ולא אבה יי' (דברים כג ו) ולא אביהם ל'עלות (שם א כו) אבי יבחק איוב עד נצח ב) (איוב לד לו) ותפר האביונה (קהלת יב ה) כלם נורה אחת הם. וכלם לשון רצון. ופתרון אני יבחק איוב רצוני ומאויי שיבחק איוב עד נצח. ופתרון ותפר האביונה * תשבית האות האדם ככלות כחו.

השלישי. אבי הנחל (שיר ו יא) עדרנו באבו לא יקטף (איוב ה יב) ופתרונו לשון לחות פרי * ובעלי ארמית בלשון זה ספרו עפיה שפיר ואנביה שגיא (דנ ד ט) לא יתן פרייו (ויקרא כו ד) לא יתן אבה.

הרביעי. כאבות חדשים יבקע (איוב לב יט) אין למלא זאת דמיון בתורה אבל הענין יורה עליה, וחצי הפסוק יורה על חציו * והיה די בחציו והשנה ענינו שנית. ונמצא ענין אחד דבור פעמים בפסוק אחד וכאנה רבית. ואלה קצות הפסוקים שחצים יורה על חצים והיה די בחצים האיוב ושמעו קולי הקשיבו ושמעו אמרתי (ישע' כח כג) * יערף כמסר לקחי, תול כסל אמרתי (דברים לב ב) ותשכח כי רגל הנורה, וחית השדה תרושה (איוב לש טו). גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין החום (שיר דיב) * נגון והציל, פתוח והמליש (ישעיה לא ה) * רגלי עני, פעמי דלים (שם כו ו) * יגורו בהרמו, ויאספהו במכמרתו (הבקות א טו) * בל תלך בו אני שיש, וצי אדיר בל יעברנהו (ישעיה לג כא) * הנותן בים דרך ובמים עוים נתיבה (שם מג טז) * וירא אפרים את חליו, ויהודה את מנורה (הושע ה ג) * מהר שלל, חש בו (ישעיה ז ג) וכאלה רבות בדברי הנביאים * ועתה אכתבם בענין הראוי להם. נשוב לענין אובות * הנזה במני כיון לא יפתח כאבות חדשים יבקע הם נבלי יין הנבקעים מפני (נ"א מרוב) מליאתם ונפחתם *

אור תורה

33 ישעיה יח	23 תהלים מב ה
34 משלי יח כב	24 משלי כו ח
35 ישעיה י לב	25 צפניה ג יא
36 שמות לט ג	26 ברא' לא יט
37 בראש' טו א	27 תהלי' קסג ה
38 במדבר טו יג	28 יחושע כג יג
39 שמות לב א	29 מרים ב ו
40 ש"א די יג	30 משלי כו י
	31 ישעיה לג י
	32 תהלים לו כא

המבאר

(א) לפי שיטת מנחם הוא שרש הל' לברו אשר יש לו ט"ו תוריות.

(ב) וז"ל רש"י שם ד"א אבי כמו ותפר האביונה לשון רצון כך חבירו מנחם וכן פתרונו אבי יבחק איוב עד נצח רצוני ומאויי שיבחק איוב עד נצח *

1 ישעיה סה ה	5 יואל א ב	9 ורמיה ה כו
2 איוב לג לב	6 יחזקאל כו י	10 שמות לא יח
3 תהלים נא ב	7 ורמיה י ד	11 קהלת ג ב
4 מ"א ד לר	8 מיכה ה ו	12 בראש' כו כח

ובאחריתם משתי קצותיהם * זולתי אל"ף לבר אשר לא ינפל בסוף המלה וכה נפילתם אאוך 1 אאלפך 2 בבא אליו 3 בברית אשלהך 4 ההיתה זאת 5 העיר ההללה 6 בכסף ובוהב יפהו 7 לא ייחל 8 ככלבו מלא 9 ככלותו לרבר 10 עת ללדת 11 גם מקום ללון 12 ממשלת 13 ממלכות 14 ששים עליו 15 ששופרתי 16 רתה לי ערף 17, תתקשו 18, כלם ננפלים זולתי וו לא ינפל כי אם בווי העמודים 19 :

וגם כה ינפלו באחרית המלים : סובב 20 דובב 21 ינובב 22 הוגג 23 נודר 24 לנבהה 25 לגנו 26 אשוחח 27 לשוטם 28 הסךך 29 מהולל 30 ארוטם 31 הונק 32 נסם 33 להרועע 34 ינופף 35 קנץ 36 מוזקק 37 תשתרר 38 בשש 39 ממותת 40 ורוב המלים ינפלו כמו אלה * נמצאו האותיות המשרתים ננפלים מפה ומפדה ויתר האותיות נשתו עמהם באחרית ולא בתחלה זולתי יוד לברו אשר לא ננפל באחרית :

תקף הפתיחה .

החמישי • אב וידעוני (דברים יח יא) וזיה כאוב
מארץ קולך (ישעיה כמ ד) אשת בעלת אוב (ש"א
כח ז) דרשו אל האובות (ישעיה ח"ט) כלם מעשה
כשפים העשויים לשכני קברים •

הששי • למי אוי למי אבוי (משלי כג כט) ענין
עגם ואנינה הוא לפי ענינו ויחכן להיות מגורת אביון •

אבד • או מצא אבדה (ויקרא ה כב) שאל
ואבדון (משלי פו יא) אין לו כי אם מראה אחד •
והוא הדבר האבוד והנעל • על כן אמר המשכיל שאל
ואבדון נגר יי' • פתרונו שאל אשר מתחת לארץ
ואבדון הנעלם מכל עין השופים וגלויים מבלי ככות
נגד יי' אף כי לבות בני האדם ואבד מנוס מנחם •

אבה • פתרונו כפי ענינו • כי אין לו ערך בתורה
אבל ענין הנבואה יורה עליו • אבחת הרב (ידו' כא ד)
כמו אימת הרב • ויש בתורה מלין אשר אין להם
דמיון לעמוד על גורחם ודעת בנינם • אבל עניני
המחזה וסדרי הדת יורו עליהם וימשכום • ויהי
כאשר ראו אנשי סבא ונלאו מצוא יסודות הלשון
ולא מצאו כח להשיג שרש המבטא ולעמד על
עיקרם שינו המלים והחליפו האותיות והפכו הלשון
אשר לא כרת •

תקן יהודה בן קריש בכסף פתרוניו ובאר אבחת
חרב כמו אבעת חרב החליף ח' ה' בע"ן • וגם יסף
אל"ף על יסוד המלה • הנה נשאר מכל המלה בית
לברו • ונמצאת המלה מבלי החלה וסוף • ואין כח
משפט הלשון להיות מלה מלשון הקדש פרוצה
מפה ומפה קלושה משתי קצותיה כמו אבחת חרב •
וגם לדברי השו"ת הוא לא יקום פתרונו להיות
אבעת חרב • אם מגורת בעתה (ירמיה ה מז) ידיננה
אל"ף אשר בתחלת המלה מרוע [ג"א למה] נטה
אליה ומה בא ללמד • ועוד יש להשיב התי"ו אשר
באבחת איננו יסוד והתי"ו אשר בבעתה הוא אחוז
במלה אחיות עיקר • הן נמצאת השו"ת משריש אל"ף
באבחת אשר אין לו • ומשביח מבעתה תי"ו אשר לו
באמרו כי אבחת כמו אבעת • ולא דו' כאשר החליף
את הח' והשריש את התי"ו יחליף את האל"ף אשר
לאבחת • ולא ידמנו למלה אשר אין בה אל"ף • כי
איכמה יוכל לשום אל"ף בבעתה ; הלטען העלמת

המבאר

(ד) כן כתיב בהענין ויבא ויברלן אבל בהענין תחת ידיו
והמפורד כתיב ולי בוי וזיה סירוש כפי ואלו הראשון עיקר •

(ג) מלות ואבד מנוס מנחם לא נמצאו כי אם בכ"י המפורד,
וצראן ירית •

חצוי • וכן רבו המלים אשר החליפו והחסירו אנשי פתרון, וימירו סדרם אשר לא כדת • אבל הניע תור המלה אשר היא הולפת אותיות יחבוינה במחברת הראוי לה, לפרש ולהעמיד המלים על יסודתם, ועתה נשוב לענין הראשון •

אבל • מתחלק לג' פנים: האחד • אגלה יהודה (ירמיה יד ב) ואנו ואבלו פתחיה (ישעיה ג כו) כי אבל עליו עמו וכמרו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו (הושע י ה) • אך יתכן להתאבל העם על שבות הפסילים והכמרים יגילו • אין זה כי אם כה פתרונו לפי הענין • העם יתאבלו על אליליהם • וגם הכמרים שהיו ששים עליהם כלם יתאבלו יחדו • ופתרון לעגלות בית און עקב עגלות בית און • יש בלשון עברית למד'ף בתחלת המלים מחולקים למרבית פנים • וכבר קדמו בתחלת הספר הזה במעלות למ'ד • וזה מראה אחד מהמראות אשר נמצא למ'ד במקום למען • כאלה: ואמר פרעה לבני ישראל (שמות יד ג) לך אמר לבי בקשו פני (תהלים כו ח) חתן דמים למולת (שמות ד כו) אם לאל תריבון (איוב יג ח) אמרי לי אחי הוא (ברא' כ יג) פן יאמרו לי אשה הרגתהו (שופ' ט נד) המנרים ליום רע (צמורו ג) לעגלות בית און (הושע י ה) וכאלה הרבה • השני, אבל אשמים אנחנו (ברא' מב כא), אבל כמו אמנם ענינו יורה עליו • השלישי, אבל השמים (במדבר לג מט) אבל מתולה (שופטים ז כב) שם מקום הוא •

אבן • מתחלק לג' פנים מבלעדי תוצאותיו • האחד וראיתן על האבנים (שמות א טו) ענינו יורה עליו ומענינו יקום פתרונו הוא הפחת העשוי ליולדת בעת לדתה • וכמוהו והנהו עושה מלאכה על האבנים (ירמיה יח ג) גם זה הפחת אשר לגלגל היוצר יסוב בעוברי פיהו • השני באבן או באגרוף (שמות כא יח) כי אבן מקיר תזעק (חבקוק ב יא) אבן מאבני הארץ • ויש אבן אשר ישתוה עמו כמראה ולא בענין כאלה: אבני צדק (ויקרא יט לו) באבן המלך (ש'ב יד כו) • וענין שמי (ה) אבני שוהם (שמות כו ה) טורי אבן (שם לט י)

המבאר

ולש' היה לחקן אבן מתחלק לר' פנים מה שאין כן בכל הניסוחות אשר לפנינו •

מחנם (תהלים נח ו), החליף ה"א בחי"ת וכן העמיד פתרון המלה, והמלה עומדת על עמדה מבלי הליפות, ופתרון הוברי שמים כמו בוררי שמים, יען כי לא יוכלו הקוסמים לעמוד על דעת רגעי היום והלילה עד ברור להם השמים לטוהר • ולעת הברותם יהוו מהזה הכוכבים ומודיעים לחדשים • על כן אמרה תורה החזנים בכוכבים מבלי מהזה הכוכבים לא יחוו ולא יקסמו; וגם כה אמר מיכה בדברי חזיוניו: לכן לילה לכם מהזון והשכה לכם מקסום ובאה השמש על הנביאים וקדר עליהם היום [מיכה ג ו] זה הפסוק יורה כי ביום חשכה נהבהר שהקים ויחתמו נוכביהם אין הקוסמין יכולין להקדק ולקסום • על כן לא יתכן להיות הוברי שמים כי אם הוברי שמים • הנה קמה המלה כמשפט ענינה מבלי המיר אותיותיה • ויש מלים לטוען לטעון: אם אמר יאמר כל ההאי"ן הסדורים [ג"א הקדומים] בתחלת המלין המדוברים כמו הוברי שמים כלם מייסרים במלים כדבריו כן הוא • אבל יש מלים מעט מוער בלשון עברית אשר משפט' כהוברי שמים, כאלה: הולכי נתיבות (שופ' ו) הולכי רכיל (ירמיה ו כח) היום שוכבים (ישעיה נד י) היותהו על איש (תהלים סב ד) רתהכו לי (איוב יט ג) • ועתה אבאר המלים האלה במקום מחברתם •

ועוד מחלופי אותיות: מה נהנת בבא לך חבלים (ירמיה כב כג) • פתר בו מה נהנת מלשון הנאה החליף חית בה'א ויוציא המלה מיסודתה מהעמידה על שרשה • אפס כי המלה עומדת על עמדה ויסודתה מאין תמורות ומבלי הליפות • וכה מראה פתרונה: יושבת בלבנון מקוננת בארזים מה נהנת בבוא לך חבלים חיל כילודה • ירמיה נבא את הנבואה הזאת על מלך יהודה הבוטה בנה בנינו ורום עליותיו וגובה קנו • כאשר כתוב אומר: אבנה לי בית מדות ועליות מרווחים וקרע לו הלוגי וספון בארז ומשוח בששר (שם ד) יען וביען נשען בבנינו ובית ארזיו, וישת שברו בקנו • כה השיבו: יושבת בלבנון מקוננת בארזים מה נהנת בבא לך חבלים, בהרסי קנת ארויך איפה תהיה

(ה) ר'ל הענין השני בחלק שוב לשני ענינים אשר השני טמון הוא אבני שוהם וטורי אבן ושרושם אבנים יקיים • אולם בכל הכבוד חתח וענין שני נמצא השלישי, ובמקום השלישי הרביעי

אבר • מתחלק לב' ענינים: האחד יעלו אבר כנשרים (ישעיה מ לא) • באברתו יסך לך (תהלים צא ד) • מי יתן לי אבר כיונה (שם נה ו) • המבינהד יאבר נץ (איוב לש כו) ענין כנף הם • על כנפי נשרים (שמות יב ד) בעינו כל בעל כנף (משלי א י) • כנפי יונה נחפה בכסף (תהלים סח יד) • השני אביר הרועים (ש"א לא ה) אבירי לב (תה' עו ו) • אביר ישראל (ישעיה א כד) • אבירי בשן כתרוננו (תהלים כב יג) • לחם אבירים (שם עח כה) • גורה אחת ופתרון אחד להם • וכלם לשון אומץ הם •

אברך • ויקראו לפניו אברך (בר' מא מו) אין למלה זו דמיון בתורהאבל הפותר יכול להעמידה מגורת ברך • כי לי חרצו כל ברך (ישע' מה כג) נברכה לפני ה' עושנו (תה' צה ו) ויברך הנמלים (בר' כד יא) • ברובו יוסף במרכבה המשנה הכריז לפניו המכריז וכן היה אומר זה השליש הראוי לברוך לפניו ולהשתחוות לו • וראוי להיותו כענין אסוך שמן (מ"ב ד ב) אשר עקרו סך מסוך לא סכתי (דניאל יג ג) • ואציעדה מצעד (משלי לב כ"ט)

אגד • אגודת אוב (שמות יב כב) • אגודות מוטה (ישעיה נח ו) • ויהיו לאגודה אחת (ש"ב ב כה) • ענינו יורה עליו • והוא כמו קבוצה הנאספת ביד וכאלומה הנאסרת בכף • ונאמר החר אגודות מוטה הבינו כי לא הוזהיר להחיר כי אם דבר הקשור •

אגל • אגלי טל (איוב לח כח) • אין למלה זאת דמיון בתורה אבל ענינה יורה על שתרונה אגלי טל כמו נשפי טל ורעיפת רביבים •

אגם • והיה השרב לאגם (ישעיה לה ז) • על יאריהם ועל אנמיהם (שמות ז יט) • ואגמים אוביש (ישעיה מב טו) • כל עושי שכר אגמי נפש (שם יט י) • כלם מקום מקוה מים • ובה פתרון והיו שתרתייה מדוכאים כל עשי שכר אגמי נפש • הרוב יחרבו מימי האגם ואבלו הדיינים העושים מסגרות במימי האגמים במה הסכר דגת היאור ונפש שרציו •

וענין השלישי ואבן ברר (ישעיה ל ל) אבן הבריל (זכריה ד י) אבן העופרת (שם ח ה) •

אבוי • פתרו אנשי פתרון חלפו עם אניות אבה (איוב ט כו) ברחו הימים בריחת אניות הנושאות תבואה ואלו רצה איוב בשאתו משלו להשוות בריחת הימים בריחת אניות כה היה מתקנו ברחו כמו אניות אבה וכנשר ימוש עלי אוכל אע"פ שהמשל מעוקל והחדה איננה ישרה ולא דבורה על אפניה כי המשל איננו וגם המלים לא יעוררה אבל כה יתכן להיות מראה הפתרון כמדת מאוני המלים חלפו עם אניות אבה עברו שנותי וחלפו ימי אוי ואבוי כאשר ידאה הנשר ברחו בספד מר ותאניה ואניה בהבל בא ובחשך הלך נמצא אבוי אבה ואביון גורה אחת להם •

אבנט • ועשית להם אבנטים (שמות כה מ) • וחרגת אתם אבנט (שם כט ט) ובאבנט בד יחגר (ויקרא טז ד) מיני חגורות המה • ופתרונו כפי [ענינו] •

אבס • אבוס בר (משלי יד ד) • פתחו מאבוסיה (ירמיה נ כו) אם ילין על אבוסך (איוב לש ט) אין לו כי אם מראה אחד • ופתרונו הוא מקום הבהמה העשוי לבליחה ד •

אבק • מתחלק לב' ענינים שוים בגורתם קרובים בענינם וראוים בפתרונם • הראשון אבק ועפר (דברים כח כד) • השני אבקת רוכל (שיר ג ו) • השלישי ויאבק איש עמו (בראשית לב כה) • אבק ועפר ענין אחד הם • וענינו ילמד עליו • כאלה : משפעת סוסיו יסךך אבקם (יהוקאל כו י) • בכל מקום אשר יש שם מרוצת סוסים יעלה עפר מן הארץ מפני מרוצתם • וכמוהו וענין אבק רגלם (נחום א ג) • וחרחם כאבק יעלה (ישעיה ה כד) • אבקת רוכל פתרונו דקי ה) סמים ושחקי מוקחת כי לא יותן על גדלי מידחה כי אם דק דק (י כעפר ע"כ כינחו אבקת רוכל • ויאבק איש עמו פתרונו ויתעפר איש עמו • נשתקשקו שניהם עד עלות אבק ועפר לשמים מרוב תוקם חגם ונענעום ו) •

המבאר

של חבירו וכן מר"ש על חתורה • ואיך דר' יהושע בן לוי מלמד שהעלו אבק ברנגליהם עד כסא הכבוד כחוב הכא בהאבקי עמו וכחוב החם וענן אבק רגליי [מזום א ג] • וז"ל רש"י על חתורה ומתחם פורש ויתעפר משלשן אבק שחיו פעלים עפר ברנגליהם ע"כ נענינעם •

(ו ל"ח • מראה הבהמה למקום העשירה לבליחה • (ז דקי סמים במו"ל : נמצא דקח ושחקי • (ח הרוק דק : בל"ח • ירוקדק • (ט בחולין דף צא • ר' יהושע בן לוי אמר כחוב בהאבקי עמו [בראשית לב כו] כארם שחובק עם חבירו וידיו פנעתה קף ישינו •

יג) • כמו יום ענן וערפל • השני הלא זה אוד
מוצל מאש (זכריה ג ב) • עץ הנפחם מאש • משני
זנבות האודים (ישעיה ו ד) • כאוד מוצל משרפה
(עמוס ד יא) • עץ הנפחם משרפה • השלישי על
אדות האשה הכשית (במדבר יב א) אל אודת הרעה
הגדולה הזאת (ש"ב יג טז) • על אדתי ועל אדותיך
(יהושע יד ו) • על אודת ישראל (שמות יח ה) •
כמו על דבר ישראל •

אדב • לאדיב את נפשך (ש"א ב לג) • מדיבת
נפש (ויקרא כו טז) • ענין כליון הם •
אדין דניאל (דניאל ב יז) • אדין מלכא (שם שם
מח) אדין נבכרנצר מלכא (שם ג כד) • פתרונו כפי
ענינו כמו או •

אדם • מתחלק לר' פנים • האחד אדם כי קריב
מכס קרבן (ויקרא א ב) • אדם ילוד אשה (איוב יד
א) • אדם ביקר בל ילין (תהלים מט יג) • מי יודע
רוח בני האדם (קהלת ג כא) • אך ההבל בני אדם
כזב בני איש במאונים לעלות המה מהבל יחד (תח'
סב י) • ואך משפש בני אדם לעלות במאונים • אבל
כה פתרונו אדם להבל דמה אלו היה ההבל ראוי
להשקל במאונים להיות ההבל בכף מאונים והאדם
בכף שניה נמצא שקלת ההבל ושקלת האדם שיה •
מי יודע רוח בני אדם העלה זויא למעלה ורוח
הבהמה היוררת היא למטה לארץ (קהלת ג כא) •
יש על אנשי לבב להשתומם על אמרת שלמה המשכיל
ולתמה • ממליצתו כי אמנם יש פליאה בפתרוני
מליו • הלא הוא אמר והרוח תשוב אל האלהים
אשר נתנה (שם יב ז) • ועתה אומר מי יודע אם
עולה אם יורדת אך ממוצא דבר הבין כי הרוח
תשוב אל מכוונה והאדם ישוב אל יסודו • ומזה
יוכל המשכיל להשיג בשכלו דבר רוח האדם ורוח
הבהמה אם עולה אם יורדת • יש על אנשי לבב
לאהזו באורח השכל וישימו לבותם לנתיבות העולם
להתבונן מוסדות הארץ לדעת איך נכונו (נ"א
נבנו) הרוחות בעלותם במחשבה על פי דת • כי
אמנם בעשותו ככה ידע וישכיל שרש דבר ויכיר
עו אלהינו ומשפט הרוחות איך הרכיבם ומאין
הביאם • דע והתבונן כי רוח האדם מאתו נפוחה

אגמון • הלכף כאגמון ראשו (ישעיה נח ה) •
כרוד נפוח ואגמון (איוב מא יב) • כפה ואגמון
(ישעיה ט יג) • התשים אגמון באפו (איוב מ כז) •
כלם כפופי קצה הם [וזה פתרונו לפי ענינו] •

אגן • אגן הסהר (שיר ז ג) • וישם באגנות
(שמות כד ו) • מכלי האגנות ועד כל כלי הנבלים
(ישעיה כב כד) • מיני קערות המה עגולות שפה •
ואגן הסהר יורה על עגולתם בהשוות המדמה
הסהר לאגן ללמד שויון י' עגולתו •

אגף • ואת אגפיו אודה לכל רוח (יהוואל יב
יד) • פתרונו גפין כמו גפין די נשר ליה (דניאל ו ד)
ולא נפין ארבע (שם שם ו) • פתרונו כמו כנפים
בלשון ארמית •

אגר • מתחלק לב' מחלקות: האחד לאגרות
כסף (ש"א ב לו) • אוגר בקיץ בן משכיל (משלי ה)
אגרה בקציר מאכלה (שם ו ח) • ויין לא תשתה
ולא תאגר (דברים כח לט) • כלם לשון קביצה
המה • ויתכן להיות אגור בן יקה (משלי ל א)
מענינם • וראוי לעלות האלף מראשית המלה כאשר
כתוב במחברת האלפין כאלה: יגדו בחרמו (חבקוק
א טז) • העוד הורע במגורה (חגי ב יט) • נהרסו
ממגרות (יואל א יז) • כלם לשון אגירה המה • השני
ואגרת אל אסף (נחמיה ב ח) • ואגרת פתוחה בירו
(שם טו ה) • אגרות יתנו לי (שם ב ז) • אגרת הפרים
(אסתר ט כט) • ענין גליון המה •

אגרטל • אגרטלי זהב שלשים אגרטלי כסף
(עזרא א ט) מיני כלים הם •

אגרוף • באבן או באגרוף (שמות כא יח) •
מכת יד הוא לפי הענין • ונחל קישון גרשם (שופטים
ה כא) הוא קרוב לענינו • ויהיה גרוץ אל"ף כיתר
המלים הגרוצים אל"ף בראשיתם •

אד • מתחלק לב' מחלקות: האחד ואד יעלה
מן הארץ (בראשית ב ו) • יקו מטר לאדו (איוב
לו כז) • פתרונו לפי ענינו • ענין ערפל וחשך (נ"א
אופל ומחשך) • ויתכן להיות מגורתם אל תבא
בשער עמי ביום אדם (עובד' א יג) • הלא איד לעול
(איוב ג א) • שמח לאיד לא ינקדה (משלי יז
ה) • ואל תשלחנה בחילו ביום אידו (עובדיה א

המבאר

דמה וכלי'ת'ן כלה בן טיבל לאמר שיון מן שיה •
(י' בשלשת כ"י כתיב שריון עגולות רק בנסיחת המכורג כתיב
דמין עגולתו • וזה לראית כי צ"ל שריון • וכמו שנאמר דמין מן

דיוצרו יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם • ואך
 אמרו הפותרים כי שלמה המשכיל לא ידע אם
 רוח האדם עולה ואם רוח הבהמה יורדת אלו לא
 הבין נה היה מתקן הפסוק בפנים המחולק' בעניני
 התמיהות היה מתמיה העלה בהא כמשפט המלים
 התמיהות וגם היה מתמיה במלה הראויה לה
 כיתר רוב התמיהות • [כי] בהתמיה המדבר דבר
 אחד מתמיהו בהא, ובהתמיהו שני דברים בפסוק
 מתמיהו בהא את הראשון ובאם את השני • כה
 משפט התמיהות ברוב המלים • התמיהו העשויה
 לדבר אחד כאלה: האלו מקרוב אני (ירמיה כג
 כג) • הברכה אחת היא לך (בראש' כו לה) • הגוי
 גם צדיק תהרג (שם ד ד) • הדרכי לא יתכנו (יחזק'
 יח כט) • ואלה הרבה • וכולם שוים בענינם
 שונים בנקידתם כפי [נ"א] כן נחת המלה בפה
 ומושבה [נ"א] ומושבה] בלשון • כי אמנם יש
 מלה רחבת מבטא וקצרת מבטא ורת אותיות
 ומיעוט אותיות ואין נקידתם כי אם כפי נענועם
 וכפי מכוונתם בפה וחנייתם בלשון • דע כי נקידת
 התמיהה מחולקת לשלוש פנים במלים אשר תחלתם
 ה"א כאלה, המראה האחד העבר ישראל (ירמיה
 ב יד) • המראה השני האנכי הריתי את כל העם
 הזה (במדבר יא יב) • האנכי לאדם שיחי (איוב מא
 ד) • והמראה השלישי הימי אנוש ימיך (שם יח) •
 ענין אחד לשלשתן והן בנקידתם שונים • והם
 ראויים להשתוות לולי שנוי נענועם כפי המלים •
 ועתה הואיל ולא התמיהו הסופרים העלה והוירדת
 הורונו ולמדונו כי רוח האדם עולה ורוח הבהמה
 יורדת ושניהם פתוהו האין המה בלי נקירת תמיהה
 כמו והעולה על רוחכם והיא העולה • ואת שתי
 התמיהות הבאות בפסוק אחד על שני דברים
 מתמיהו בהא ושונה באם ברוב התמיהות כאלה •
 האנוש מאלוה יצדק אם מעשהו יסדור גבר (איוב
 ד יו) • הבנהרים חרה יי אם בנהרים אפך (חבק' ג ו)
 הגם לחם יוכל תת אם יכין שאר לעמו (תה' עח ד) •

המבאר

וחנן כן היה מקרה המעתיקים • מעתיקי חב"י לזרין וברלין
 היה לפסחם נוסחא השוררת המאמר המכור, ופועקו אחרי אשר
 היה לו ב"כ העתקה חסרה מצא העתקה אחרת וחשלים את
 החסרון • אולם תחת אשר היה להכליל המאמר החסר אחרי
 פלות "ע"כ בצאת" הכניסו לפניהן, ולפ"ו נמסר המערת סיד
 אל די עדי כי בנוסחת חין נשנו פעמים איות פסלות המאמר
 ע"כ בצאת בשתי קצות המאמר החסר, וגם לפני המאמר
 (ב) כוננו על לא הדיעה •

ומאצלו הביאה בקרבו כדבר הדת ויפה באפיו
 נשמת רוח חיים (בראשית ב ז) • ורוח הבהמה
 מתחתיות הארץ כאשר נמצא כתוב בספר יצירות
 ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה
 ורמש וחיתו ארץ (שם א כד) • ע"כ בצאת רוח
 האדם מקרבו תעלה לרום גבוה ותשוב אל מקומה
 ואל מכוונתה (א) עוד יש עוד בנקידת המלה ויורה
 עליה וירחיקנה מתמיהה כי אמנם אלו היתה
 תמיהה היתה ההא פתוחה שקולה בשקלת דמיונה
 אשר כמוה כאלה: האלהים אני (מ"ב ה ז) • "•
 הוא האלהים (מ"א יח לט) • הראשון פתח עקב
 תמיהתו והשני קמץ עקב דבר לו לענינו (ב), וכמוהו
 העבר ישראל (ירמיה ב יד) • העבר העברי (ברא'
 לט יז) • וכמוהו האיש כמוני יברח (בחימה ו יא) •
 מי האיש הירא (דברים ד ח) • האמת אתכם (ברא'
 מב מז) • קמנתי מכל החסדים ומכל האמת (שם
 לב יא) • חקה אחת ומשפט אחד להם • ועתה
 הואיל וקמצו הסופרים העלה ולא פתוחה, כמו
 העולה על רוחכם (יחזקאל ד לב), והיא העולה
 (ויקרא ו ב) • הורונו ולמדונו כי רוח האדם עולה
 ורוח הבהמה יורדת וזה לנו האות הראוי להשען
 עליו ולאחוז בו כל מלה התמוהה בהא תמיד היא
 פתוחה ולא יתכן להיות קמ"צה כי כן גבלו אנשי
 הלשון על ספרי החקה לבעבור שום שכל בין פתח
 לקמץ למען לא יעשו קוראי ספר • ורוח הבהמה
 היורדת גם פה יש די לאנשי שכל בנקידת היורדת
 כי אלו היתה המלה הזאת תמוהה היה מחוקק
 להתמיה בנקוד' שבה כי הוא מיעונה שבה ופתחה
 ויכולת הלשון משגת שניהם בהיורדת ועתה פתוחה
 הסופרים הדיעונו על הרחקתה מתמיהה • הן אלה
 עניני הדבר וסוד המעשה אבל נשאר עוד להעמיד
 פתרון הפסוק היטב ולהקריב ענינו ודקדוקי מליו
 ונקידותיו ללב, מי יודע רוח האדם ורוח הבהמה,
 כה פתונונו מי יוכל להבין דעת רוחותם ומי יוכל
 להשקף בטרעפי לבותם? לא יבין את זאת כי אם

(א) ראוי להעיר שבאן את הקורא על ענין נפלא אשר מסנו
 ודאה וישיבו על המעשים אשר נעשו מלפנים במלאכת העתקות
 כתבי די ישינם • הנה בכ"י לזרין וברלין נפקד סקום כל המאמר
 המחולק בדברי "עוד יש עוד" עד מלים "על הרחקתה מתמיהה
 ובשניהם נמצא המאמר ע"כ בצאת רוח האדם וכו' ובכ"י ויהא
 משלם כל המאמר כזה: על הרחקתה מתמיהה העולה לרום
 ולגבוה ותשוב אל מקומה ואל מכוונתה" • וגם לפני המאמר
 "עוד יש עוד" נמצאו חדרים ע"כ בצאת רוח האדם וכו' •

ארמרו (משלי יב יא) • עלי ארמות (תה' מט ב) •
ויתכן להיות מגזרת אדמה •

הרביעי • אדם פסדה וברקת (שמות כז ז) •

אדן • מתחלק לב' מחלקות • האחד אדוני
שאל את עבדיו (ברא' מד יט) • ביד אדנים קשה
(ישעיה יט ד) • ויקח אדני יוסף (בראש' לט ד) •
שמו אדון לביתו (תה' קה כא) • הארון ה' (שמו'
כג ז) • ענין גביר המדה • השני על מדה אדניה
השבעו (איוב לח ו) וארבעים אדניהם כסף (שמו'
כו כא) • ככר לאדן (שם לח כז) •

אדר • מתחלק לב' מחלקות • האחד נאור
אתה אדיר (תה' עו ה) • ואדיריהם שלחו צעיריהם
(ירמיה ד ג) • וצי אדיר לא יעברנו (ישע' לג כא) •
להיות לגפן אדרת (יהוקאל יז ח) • כלם לשון גודל
המה • ואדיריהם שלחו צעיריהם יורה על המלה •
ופתרון נאור אתה אדיר מהררי מרף כה הוא •
אכן אתה גדול מטרים יסרת הררי מרף עד שלא
נבראו הררי מרף אתה אדיר • וכמוהו בענין גם
מיום אני הוא (ישעיה מג יג) • מטרים שום חוק
יום אני הוא • לפני יום שגבה גבורתי וקדמתי
גדולתי • השני : אדרת שנער (יהושע ז כא) אדר
היקר (זכריה יא יג) • אדרת שער (שם יג ד) •
וילט פניו באדרתו (מ'א יט יג) • יריעות צמר
המה •

אדרגוריא • אדרגוריא גבריא דתבריא
הפתיא (דניאל ג ב) פתרונו לפי ענינו •

אדרודא יתעבר אדרודא (עזרא ז כג) •
חותם טרבי הוא ופתרונו לפי ענינו כמשמעו •

אדרכנים • (שם ח כז) • פתרונו לפי ענינו
כמשמעו כן הוא •

אדרע וחיל (שם ד כג) • הוא בלשון ארמית
כמו אורוע (ירמיה לב כא) דמתרגמינן אדרע •

אהב • אני אהבי אהב (משלי ח יז) • אהבו
את ה' (תלים לא כד) • ויאהב יעקב את רחל (בר'
כט יח) • לשון ידיות המה •

אהה • אהה אדני אלהים (יהושע ז ו) פתרו
בו אנשי פתרון ואמרו המלה כמשמעה האה האה
ואיננה מגזרת יתר המלים : אבל המלה ראויה
להראות לה פנים הראויים לפרש • כפי שאת המלה

ההיתה זאת בימיכם ואם בימי אבותיכם (יואל א ב) •
דהחקר אלה רממצא אם עד תכלית שדי רממצא
(איוב יא ז) • הטוב כי יחקור אתכם אם כהתל
באנוש (שם יג ט) • הינדק פרא עלי דשא אם
יגעה שור על בלילו (שם ו ח) • הכימי אניש
ימדך אם שנותך כימי גבר (שם י ה) • הלמתים
תעשרה פלא אם רפאים יקומו (תהלים פח יא) •
המאום מאסת את יהודה אם בציון נעלה נפשך
(ירמיה יד יט) • הנוטע און הלא ישמע אם יוצר
עין הלא יבוש (תלים צד ט) • העיני בשר לך אם
כראות אנוש תראה (איוב יד) • הפניו תשאון
אם לאל תריבון (שם יג ח) • הצאן ובקר ישחט
ומצא להם אם את כל דגי הים (במ' יא כב) הקצור
קצרה די מפרות אם אין בי כח להגיל (ישעיה נ
ב) הרוב רוב עם ישראל אם נלחום נלחם בם
(שופטים יא כח) • השכח הנות אל אם קפץ באף
רחמיו (תלים עז י) • התקשור רים בתלם ענותו
אם ישדר עמקים (איוב לט י) • וכאלה הרבה
בתורה • ויש תמידה בלא ה"א כאלה • מי האומר
שאול ימלך עלינו (ש"א יא יב) • הן נזבה את
חובבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו (שמו' ח כז) •
לעות אדם רבינו ה' לא ראיה (איכה ג לה) • מי
זה אמר ותחי ה' לא צוה (שם ג לו) • מפי עליון
לא תשא הרעות והטוב (שם ג לו) • וכאלה הרבה :

נשוב לענין הראשון • אדם ביקר בל ילין • אותה דנו
אנשי פתרון מגזרת בקר וערב • וכה אמרו אדם
יקוב בקר ולא יאמין לערב לו ערב יהיה הפתרון
ראוי בענינו כפי הפותרים לולי היות אשר בקרב
המלה אשר ימנענה מהיתה מגזרת בוקר • אבל
איננה כי אם מגזרת יקר וכה פתרונו : אדם בהיותו
בימי יקר תפארתו עשורו ישיאנו ולא יבין לחשוב
אחרתו • ופתרון אדם ביקר בל ילין • אדם ביקר
עשור בל ילין בקנו כי פתע יגוע ואיו • וכמוהו
בנות מלכים ביקרותך (תלים מה י) • יקרה היא
מפנינים (משלי ט מו) • תיקר נא נפשי (מ'ב א יג) •
השני • אדומים כדם (מ'ב ב כב) • מדוע אדום
ללבושך (ישעיה סג ב) • אדמו עצם (איכה ד ו) •
יקרק או אדומים (ויקרא יג מט) • אל תרא יין
כי יתאדם (משלי כג לא) • מנן גבוריהו מאדם
(נחום ב ד) • ענין הכללות ושנים המה •

השלישי • אדמת אפר (דניאל יב ב) • עובד

(במדבר כד ו) • מראה לות עם כל ראשי בשמים
(ש"ש ד ד י) • עצי קטורת המה •

אז • מתחלק לשתי מחלקות • האחד אורדו
או בן דודו (ויקרא כה מט) • או כי יגע (שם ה ג) •
מלה כמשמעה, השני אזה למושב לו (תה' קלב
יג) • התאוות תאוה (במדבר יא ד) • אל התן י"י
מאויי רשע (תהלים קמ ט) • נפשי אויתך בלילה
(ישעיה כו ט) • הוי המתאווים (עמוס ה יח) •
[ענין חשק ורצון הם] •

אובל • אובל אולי (דניאל ה ב) • פתרו בו
אנשי פתרון ואמרו אובל מגורת יבלי מים, ההלילו
אל"ף בידו וכן העמידו המלה • ופתרו באולי ואמרו
מגורת אילותי (תלים כב ג) • כנבר אין איל (שם
פח ה) • ודקדוקי המלים לא יעזרו פתרוכם ולא
יתכן לקום מאילותי ואיל לתהפוכי האותיות ומוכות
המלה : אבל אובל אולי קרוב להיות שם מקום
מהיותו מיתר המלים הנהפכים והגדלפים •

אולי • אולי יש המשים צדקים (בראש' יח
כד) : אולי יראה ה' בעניי (ש"ב סז יב) : אולי
ישמע ה' אלהיך (ישעיה לו ד) : יש מלים בלשון
הקדש קצובים (נ"א קצובים) בגורתם ואין שוים
בפתרונם אולי יראה ה' בעניי (שם) : אולי ימשיני
אבי (בראשית כו יב) : ואולי נשתה מפני (במדב'
כב לג) : שלשתם אינם שוים בענינם לפי שהמלה
הזאת מהמלים אשר הענינים ימשכום (פי' יחזקאל)
מהיות להם ענין אחד • ופתרון אולי יראה י"י
בעניי לשון בקשה : ואולי ימשיני איננו כן : כי
ענינו סן ימושני : וכמוהו אולי לא תאבה האשה :
וענין השלישי אולי נשתה, כה פשר ענינו • לולי
אשר נשתה מפני : וכמלה הזאת יש מלים הרבה
שוים במראיהם ושונים בענינם • אבל הענינים
ימשכום ואחריהם ימו כאלה : לו ישמעאל יהיה
לפנדק (בראשית יז יח) : אך אם אתה לו שמעני
(שם כג יג) : לו יהי כדברך (שם ל לד) : לו מתנו
בארץ מצרים (במדבר יד ב) • לו גוענו (שם כ ג) •
לו הואלנו ונשב (יהושע ז ז) : לו אבשלום חי
(ש"ב יט ז) : לו איש הולך רוח ושקר כוב (מיכה
ב יא) : לו יש נפשכם תחת נפשי (איוב סז ד) :
פתרוכם כמו מי יתן לי שומע לי (שם לא לה) :

היתה לקודה מגורה י' וקרובה לענין ויהי יסודה
ה"א כמו הה ליום (יהווקאל ל ב) • ינהה נהי נהיה
(מיכה ב ד) • נהה על המון מצרים (יהו' לב יח) •
וינהו כל בית ישראל (ש"א ז ב) • ולא נהה בהם
(יהווקאל ז יא) • ובהעמיד המלה על פתרון זה יקום
פתרונו מגורת הה ליום • והמדבר בלשון הה
בסבתו המלה אליו, יאמר אהה ובעזרתו ממנה י'
יאמר נהה • ובהיות המלה על עמדה ולא תשוב
הנה והנה יאמר הה כמו הה ליום, ועל ענין זה
נמצא האל"ף משרת המל' כיתר האלפין המשרת' •
אחי מלך אפוא (הושע יג י) • פתרונו איה מלך •
אבל אחי דברך מות אחי קטבך שאול (שם יג יד)
אינם מגורתה כי אם מגורת הויה והיו להיות ואין
יסוד המלה כי אם ה"י יו"ד • והאל"ף אשר בתחלת
המלה הוא למדבר במה יסוב המלה • וכה פתרון
אחי דברך מות • אשים דברך מות • אחי קטבך
שאלו אשים קטבך שאול נחם יסתר מעיני לא
אנחם •

אהיה • אהיה אשר אהיה אהיה שלחני
אליכם (שמות ג יד) • הוא השם הקדוש הנכבד
והנורא, ולא תגורו מלה זאת מיתר המלים •
ופתרי' אומרים הוא מגורת הויה והיו להיות,
ונראים דבריהם באמור ויאמר אלהים אל משה
אהיה אשר אהיה כמו שאמר אני הייתי מני עד
ואני עתה ואהיה עדי עד : אבל בהשגותו המלה
שנית ואמר אהיה שלחני אליכם נפקו פתרוני
המלה ונעשיה כמלים אשר אין להם פתרון וכשמו'
אשר לא יגורו ממלים • כי האל"ף אשר בתחלת
המלה ימנענה מהיות לה גורה, באמרו אהיה
שלחני אליכם • על כן לא יתכן להיות כמו אהיה
כטל לישראל (הושע יד ו) • אהיה לו לאב (ש"ב
ז יד) • כי אהיה עמך (שמות יג יב) • ולולי זאת לא
החברתי המלה במחברת האל"ף •

אהל • מתחלק לב' מחלקות • האחד יושב
אדלים (ברא' כה כז) • ויאהל עד סדום (שם יג
יב) • אהל מועד (שמות כט י) • הן עד ירה ולא
יאהל (איוב כה ה) • לשמש שם אהל בהם (תלים
יט ה) • השני אדלים וקמון (משלי ז יז) • מור
ואהלות קציעות (תלים מה ט) • כאדלים נטע ה'

המבאר

(י) כלאמר בבנות המדבר הלשון צווי פארתה המלה •

(י) פי כנענה פשרש אחר הקרוב לה כבוננה •

הלמדו' הנקדמים במהברתם בתחלת הספר כמו
ואמר פרעה לבני ישראל (שמות יד ג) וכמו כן
חתן דמים למולת וזה פירושו • [עין לעיל צד ז]

אזא • אזא יו' יתירה (דניאל ג כב) • פתרונו
כפי ענינו • אזא כמו יקד (ישעיה י מז) • ורוב
האלפין הנכתבים בלשון ארמית אינם עיקר, לפי
אשר אזא יתירה מן די הוי למוזה (דניאל ג יט)
ואתגורת אבן (שם ב מה) מן גורין (שם שם כו) •
ואשתומם (שם ד טז) מן שממחה (שמו' כו כט) •
אקימה בבקעת-דורא (דניאל ג א) מן ולצלם הדבא
די הקמת (שם שם יד) • ואשתני (שם שם יט)
מן די ערנא ישתנא (שם ב ט) • וכהנה רבות •

אזא • מלתה מני אזא (דניאל ב ה) •
פתרונו כפי ענינו כמו נעלמה יו' •

אזוב • אגודת אוזוב (שמו' יב כב) • תחטאני
באזוב ואמחר (תהלים נא ט) • ועד האזוב אשר
יוצא בקיר (מ"א ה ג) • צמח מצמחי אדמה •
לא עמדו אנשי סברא על פתרונו •

אזל • אולו מים מני ים (איוב יד יא) • ואול
לו אז יתחלל (משלי כ יד) • אולת יד (דברים לב
לו) • אול מלכא (דניאל ו יט) • אול מכלינו (ש"א
ט ז) • כלם לשון הולך, וכל הולך בלשון ארמית
אול, וכן תרגומו של וילך איש מבית לוי (שמות
ב א) • ואול גברא: אולו בבחילו לירושלם (עזרא
ד כג) • אול וכן אמר לה (דניאל ב כד) •

אזן • מתחלק לג' מחלקות: האחד און וחקר
(קהלת יב ט) • יאזין ואת (ישעיה מב כג) האונה
אמרתי (שם לב ט) • האוניה ערי (במד' כג יח) •
האוניו השמים (דבר' לב א) • אוניס כרית לי (תה'
מ ז) • כלם השמעת אוניס • השני מאוניס (ישע'
מ טו) מאוני צדק • (ויקרא יט לו) • תקלתא
במאזניא (דניאל ה כו) לשון משקל • השלישי,
ויתר תהיה לך על אונך (דבר' כג יד) • ענינו יורה
עליו כי כלים מכלי מלחמה הם •

אזקים • מן האזקים אשר על ירך (ירמיה
ט ד) • כמו רתיקת •

המראה השני: לו חפץ ה' להמיתנו (שופ' יג כג)
לו הקשבת למצותי (ישעיה מח יח) • לו עמי שומע
לי (תהלים פא יד) • לו שקל ישקל כעמי (איוב ו ב) •
לו אנכי שקל על כפי (ש"ב יח יב) • לו היה רעה
(יחזקאל יד טו) • לו שר קרעת שמים (ישעיה סג
יט) • לו חכמו ישכילו זאת (דברים לב כט) • אף
כי לו שר (אכל אכל היום (ש"א יד י) • לו יש הרב
בידי (במד' כב כט) • לו החייתם אותם (שופטים
ח יט) • ענין פתרונם כמו ואלו היה אף שנים
פעמים (קהלת ו ו) • המראה השלישי: לו ישמנו
יוסף (ברא' נ טו) • המלה הזאת פת"ו כפי ענינה
פן ישמנו יוסף • אך שני בענינו ושלשתם מגורה
אחת המה • אבל לעת מקריהם יפרדו והיו הלופי
ענין ואלה הרבה •

און • און יחשב על משכבו (תהלים לו ה) •
כלם און אפס (ישעיה מא כט) • עד מתי תלין
בקרנך מהשבורת אונך (ירמיה ד יד) • לשון על
המה • נראה הו"ו שאינו יסורי ולא הובא במלה
כי אם לתוכן ענינה • אודות הו"ו הנם במהברת
הו"ו כתובים •

און • אז אמרה חתן דמים למולת (שמו' ד
כו) • אז ישיר משה (שם טו א) • ומאז באתי אל
פרעה (שם ה כג) • אוי חיים בלעונו (תהלי' קמד
ג) • און המים שטפונו (שם שם ד) • אוי עבר על
נפשנו (שם שם ה) כמשמעם • ופתרון אז אמרה
חתן דמים למולת כה הוא: בראשונה אמרה כי
חתן דמים אתה לי ובאהרונה אמרה חתן דמים
למולת • יען בשרם הביארה את בנה להוקרת רם
ברית פגש בו אלהים ויבקש המיתו וצפוריה לא
ידעה על מה נפגש כי אמרה בלבדה קראה אסון
על כן אמרה חתן דמים אתה לי חתן מומת [נ"א
דמים ומות] אתה לי • ואחרי כלה למול [נ"א
לכרות] את ערלת בנה ראתה כי האסון סר ממנו •
כראותה כה תמהה והבינה כי לא נפגש בו כי אם
עקב ערלת בנה על כן אמרה ברפת המלאך ממנו
חתן דמים למולת בזאת ידעתי כי לא נפגש משה
כי אם עקב מולות • ומשפט מ"ד וזה כיתר

המבאר

יו' לפי פירושו נעלמה תהיה מני אזא כמו אולה סמני או
נאברה סמני לא כאשר פירשוהו אחרים לאמר דברי צדוי יצא
מלפני • והאחרת נראה עיקר • גם זה ראוי להזכיר כי מלות כמו
נעלמה נמצאות רק בחעתיקת הספרים בלבד •

טו) בכל ארבע הנפתאות אשר לפני כתיב לו בלא אל"ף אחר
הו"ו, ובכתיב קדש נמצא לוא, •
יו) הוא בשני אלפין נמצא בכל הכ"ו אשר לפני, ובכתיב קדש
נמצא אוח בה"א •

זו סמוכה לענין ראשון אס' כי לא תהיה הכרם נצורה גזורה ועוקה כי אם עד תם כח לזיתן ועזו התנין' אבל מצאנו בכל קריות ספר בספרים המוגהים מהם אשר הבריקו [כ"א הבקיהו] אנשי לבב מביני מדע פן יפקד עליה ובקריות מבריא פן אפקד עליה ואין מי יתבונן הנכונה וזלתי אלהים י

אזרה י כאורה מכס יהיה לכם (ויקרא יח לד) : כנר כאורה (שם כד טו) ומתערה כאורה רענן (תלים לו לח) : פתרונו כאורה רענן מתלהלה ומצמיח כאשר הנשרש ואורה מאורחי בני אדם אנשי שרשים המה (יח)

אח י מתחלק לר' פנים : האחד הישו לכם אב או אח (ברא' מד יט) : הלא אח עשו ליעקב (מלאכי א ב) : השני ואת האח לפניו מבשרת (ירמיה לו כב) : אל האש אשר אל האח (שם לו כג) : ענינו יורה עליו כלי גהלים העשוי לאש : השלישי האח האח ראתה עינינו (תלים לה כא) : יען אשר אמרה צר על ירושלים האח (יהונקא' כו ב) : אח עשויה לברק (שם כא כ) : המלה הזאת איננה נזורה כיתר המלים והיא כמשמעה תאמר לעת רבות משושי' הרביעי ישגא אהו בלי מים (איוב ח יא) : והרעינה באחו (ברא' מא ב) : בין אחים יפריא (הושע יג טו) : הם מקומות הנעשבים והנדשאים מוויב מים על ידי יאורים ואגמים י

אחד י אחד היה אברהם (יהונקא' לג כד) י כימים אחדים (ברא' כג ז) : התאחרי הימיני (יהו' כא כא) : ורא אחד בהם (תהלים קלש טו) כמשמעם (ש') ופתרון ולא אחד בהם כה הוא : גלמי ראו עיניך ועל ספקך כלם יכתבו ימים יצרו ולא אחד בהם : בקש המשורר להודיע עזו אלהינו ופלאי מפעליו ואך גלויים לו העתידות טרם תצמחנה והנאות טרם תבאנה באמרו גלמי ראו עיניך גלמי ורקמתי תבניתי וצורתי בשרים הולדי ובשרם עליתי במחשבה ושרם בואי לעולם ראו עיניך ועל ספקך כלם יכתבו וכל יצורי עפר כמיני כמזוהם גם כלם בשרם הבראם יחזו גלויים לפניך

אזר י אאוך ולא ידעתי (ישעיה מה ד) י אורו חיל (ש"א ב ד) י אור נא נגבר הלציד (איוב יח ג) : כאשר ידבק האזור (ירמיה יג יא) : ותאורני חיל (תהלים יח מ) מצאו השותרים ותורני חיל וסברו שהמלה גרועת אלף והמלה סורה כמשפטי אך בהיות ותאורני מגורת אזור י ותורני מגורת זו זכה (שמות כה יא) : ומצאו המלים שלמות והענין אחר י וגם כה עשו לזירפו את שבר בר עמי (ירמיה ח יא) : סברו שהמלה גרועת אל"ף ונראת המלה שהיא עומדת על משפחה אך בהיות זירפו מן תרופה : זירפאו מן רפאות : וגם כה אמרו בני נצו וגם נעו (איכה ד טו) : סברו שהמלה גרועת אל"ף הרחיקו המלה מן תנו ציץ למואב כי נצא תצא (ירמיה מה ט) : והקריבוה אל נאצות (נחמיה ט יח) : וכי נאצו (במד' טו ל) : ולא נכון לפתר כה י על כי נצו יורה על נעו, ונעו יורה על נצו : ופתרונם כי עשו וגם נדרו י ופתרון תנו ציץ למואב תנו כנף למואב כי עוף תעוף : וגם כה תקנו בפן יפקד עליה (ישע' כו ג) : סברו שהמלה הלופת אותיות, והחליפו יוד באלף וכן פתרו המלה : ואין המלה כאשר יזכו ולא פתרונה כאשר דמו : ואם בא יבא השותר בכל המלים אשר איננו משיג ובהעלם ממנו שכל המלה למצוא פתרונה ולעמוד על ענינה עד הגרעו אותה והחליפו אותיותיה או ספרת על יסודיה נמצאו מעמקיו מישור ונקלו התחתיו ומיציאי פתח לכל בודה אבל המלה סורה כרת כתובה כמשפטי יכה פתרון ענינה : וזה תחלת הענין, ביום ההוא יפקד ה' בהרבו הקשה והגדולה והחזקה על לזיתן ונר' (ישעיה כו א) : ויהי בכרות איהינו האויבים והאלה ויחמו כן הארץ, ביום ההוא כרם המד עזו לה (שם כו ב) או בהיות הכרם נזורה באין פרץ יאשררה איים ולאמים ויקראוה כרם חמר : יאני נצרה לרגעים אשקנה פן יפקד עליה (שם כו ג) : אני י"א אצנדה תמיד פן יפקד עליה האויב יעל כן סקדתי על לזיתן שלא ישחית הכרם : פרשה

המבאר

גלויים לפניך ימים יצרו ולא אחד בהם כל מעשה האדם ותכלית הימים גלויים לפניך כאלו יצרו כבר אע"פ שלא היה אחד מכלם ולא היה ענין אחד בעולם ואולי הם פלאים מפעולות אלהים ומשפט נבזרות שעתידות גלויות לפניו טרם תבאנה וכן הוא בשרם אצרך בבטן עב"ל. ולא הזכיר את פתחם. ומכאן נראה כי טענת נפל בלשון רש"י ותחת וזרתי צ"ל ורקמתי.

(ח) ו'ל רש"י בתהלים : וכן פ' ספרים כאורה רענן מתלהלה דמתצמח כאשר הנשרש ואורה מאורחי בני אדם אנשי שרשים דמה.

(ט) ו'ל רש"י : גלמי ראו עיניך מאו בראת את העולם ראו עיניך את כל גילמי הדורות הבאים גילמי החרוי ותבנית צדתי בשרם הולדי ובשרם בואי לעולם ראו עיניך ועל ספקך כלם יכתבו וכל יצורי עולם כמיני כמזוהם גם כלם בשרם הבראם יחזו

לב (תה' קיש נח) לחלות את פני ה' (זכריה : ב)
 כלם נמצאו כמשפט הזה *

אחמתא : והשתבחה באחמתא (עזרא ו ב)
 פתרו בו אנשי פתרון הכלי העשוי לספרים ולאגרות
 וגליונים והעמידוהו מגורת חמת מים (ברא' כא
 יד) * ואל"ף אשר במלה איגנה עקר כיתר האלפין
 אשר בלשון ארמית ד) *

אחר : מתחלק לשלש מחלקות : האחד ולא
 אחר הנער (בראשית לו יט) * אל האחרו אתי
 (שם כד נו) מדוע אחרו פעמי מרכבותיו (שופט'
 ה כח) הקשיבה ועשה אל תאחר (רניאל ט יט)
 ואחר עד עתה (בראשית לב ה) * כלם לשון בוש
 המה * השני אחרו וקדם צרתני (תלים קל"ט ה)
 והסג אחרו משפט (ישעיה נט יד) * השיב אחרו
 ימינו (איכה ג ג) * ופניהם אחרונית (בראשית ט
 כג) : ויפלו רכבו אחרו (שם מט ז) : נראים שני
 המראות האלה כי מגורה אהת הם * אבל ענינם
 ירחיקם במעט ואין הרחקתם מרחק, השלישי אחר
 מהרו (תה' פו ד) לא השתחוה לאל אחר (שמות
 לד יד) : לא יהיה לך אלהים אחרים (שם כ ג) *
 ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שם כג יג) *

אחשררפנים : ואל האחשררפני' והשחות
 (אסתר ה ט) * הם מגדולי רואי פניו *
אחשתרן : * אחשתרנים (אסתר ה י) * הם
 סוטים הרצים *

אמי : מתחלק לב' מחלקות : האחד ואני
 אתנהלה לאמי (בראש' לג יד) כמו נחה, ויהלך
 אמ' (מ"א כא כז) * פתרונו כפי ענינו כמו יחף *
 השני ואל האמים ואל האבות (ישעיה י"ג ג) מיני
 כשפים הם *

אמד : * במרם יבינו סויתכים אמד (תלים נח
 י) * ויאמרו כל העצנים אל האמד (שופ' ט יד) :
 ויבאו עד גן האמד (בראשית נ י) * מיני חוחים
 [נ"א קציס] חמה :

אטם : * אטם אונו (ישעיה לג טו) כמו פתן
 חרש יאטם אונו (תה' נח ז) אטם אונו משמוע
 (ישע' לג טו) אטם אונו מועקת דל (משלי כא יג) *

יעומדים בצורתם לנגוד מראה כל צורה ותבנית
 כל רקמה וגולם כל המונה העתידים להעשות
 בתבנית הברואים ובתמונת העשויים גלויים לפניך *
 על כן אמר ימים יצרו ימי הארם עוד יוצרו וחיו
 עוד יבראין ואין לו יום אחר בהם מכל ימי חיו
 והוא ראה את האדם בצורתו ובדמותו בטרם בא
 עתו לעולם ומשפט ענין זה כמשפט ירמיה
 הענתותי אשר אמר לו : בטרם אצרך בבטן ידעתך
 ובטרם תצא מרחם הקדשתך נביא לגוים נתחך
 (ירמיה א ה) : הנה נמצא ידוע האדם בטרם
 הבראו ומקודש בטרם יצירתו : וכנה משפט
 הגבורה ודרך השליאה לראות הבא כמו בא והיציר
 כמו יוצר *

אחוו : ואחווית באוניכם (איוב יג ז) ואחווית
 אחוין (רניאל ה יב) לשון אגדה המה : ומהם
 אחוק שומע לי (איוב טו ז) כתר לי זעיר ואחוק
 (שם לו ב) לילה ללילה יהוה רעת (תה' י"ג ג)
 כלם גרועי אלפין המה *

אחידן : * לשון ארמית משפר הלמין ואחווית
 אחוין (רנ' ה יב) : חידות ואחיון ענין אחר להם *
אחוז : אחוז בערפי (איוב טו יב) חיל אחוז
 (שמות טו יד) : אחווי חרב (שיר ג ח) : אשרי
 שיאחוז (תלים קלו ט) : תקח אחר אחוז (במד' לא
 ל) : ואחוז בונבו (שמות ד ד) : כלם ענין אחר
 להם קרובים לחפשים *

אחלי : * אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון
 (ט"ב ג ג) * אחלי יכנו דרכי (תהלים קיש ה) *
 שניהם שווים בפתרונם ואין להם דמיונות ולא
 נודעה יסורתם ופתרונם לפי ענינם : אחלי אדני
 הפצי אדני ורצוני לפני הנביא : ופתרון אחלי יכני
 דרכי מאווי ורצוני והשקי ושיכנו דרכי * ופתורים
 אומרים מלה זו גזורה כן ויחל משה (שמות לב
 יא) * ומן שני צדי המלה לא יתכן כה, הצד האחד
 על הבאת האלף במלה, והצד השני על כי לא יתכן
 בלשון עברית להיות מלה זאת לברכה כי אם עם פני
 כאלה : ויחל משה את פני ה' אלהיו (דה"ב לג
 יב) חלו נא פני אל (מלאכי א ט) חלוית פניך בבל

המבאר

מחברת משובשת או פגד המרפויס. ובמקום פתרו כן צ"ל
 פתרו בו, ובמקום המלים צ"ל האלפין. עין לעיל שרש א ו א,
 גם זה לדעת כי רחן בהערתק האמבורג נמצא האלפין כנסת
 ובידוע ההערתק נמצא המלים.

ד) וי"ל רש"י שם : אחמתא. פתרו כן אנשי פתרון שהוא
 כלי העשוי לאגרות וגליונים ולספרים והעמידוהו מגורת חמת
 מים האלף אשר בחיבה איננו עיקר כיוור המלים אשר בשאר
 לשון ארמית ע"ל. ולא זכר בשם פסוק. החקירה יראה כי
 שתי שגיאות נכנסו בלשון רש"י אם מצד שרית לפניו נוסחה

שקופים אטומים (מ"א ו ד) ענין סתימה המה •
אטון • השבות אטון מצרים (משלי ו טו) •

אין למלה זו דמיון בתורה ופירונו לפי ענינו אטון
 נלילה (כא) מצרים. אבל בלשון ארמית כמורה ואת
 מיתריהם (שמות לה יח) וית אטוניהין •

אטר • איש אשר די מיניו (שופטים ג טו)
 ענינו יורה עליו: איש שמאלי איש כבר ימין, לא
 היתה ירו הימנית מושלת ולא היה לוחם כי אם
 בשמאלית • והענין יורה כי שמאלי היה בחגרו
 החדיב מצד הימין על ירך מינו נמצאת ירו הימנית
 כנדה וסגורה • וכמוהו ואל תאמר עלי באר פיה
 (תלים סט טו) • אל הסגר ואל הכבד •

אי • מתחלק לחמש מראות: המראה האחד
 אי הבל אחך (בראש' ד ט) אי זה ספר כריתות
 (ישעיה נ א) אי אלהימו (דברים לב לו) אי הנית
 המיך (ש"א כו טו) אי זה הדרך יחלק אור (איוב
 לח כד) כלם פתרון אחד להם אי כמו איה • ואיכה,
 ואיי, ואים, ויש כמלה הזאת בלשון עברית איך
 ואיכה ואיככה • אך ואנה • הלו הלוז והלוז • אל
 ואלה, אי ואיה, אין ההא"ן עשויין לפתרון כי אם
 לצחצח הלשון • המראה השני, ואמר יושב האי
 הוה (ישעיה ד ו) בארים כבדו ה' באיי הים (שם
 כד טו) הלילו ישיבי אי (שם כגו) אי כפתור (ירמ'
 מז ד) עתה יחרדו האיך (יחזקאל כו יח) • האיים
 הרחקים (ישעיה סו יט) • איים רבים סחרת ירך
 (יחזקאל כו טו) הם יושבי כפרים סביבות הים •
 המראה השלישי • אי לך ארץ (קהלת י טו) ואי
 לו האחד שיפל (שם ד י) • אוי להם (הושע ז ג)
 אויה לי (תה' קך ה) • המראה הרביעי, אי כבוד
 אמר (ש"א ד כא) • ימלט אי נקי (איוב כב ל) •
 ולרונוים אי שבר (משלי לא ד) • לשון אין המה •
 ופתרון ולרונוים אי שבר לא נארה ולרונוים שתה
 שבר פן ישכה חקי אלהים וישנה משפטיו ויסלף
 דברי אמת ויתכן לחיות מגורתם אי לזאת אסלה
 לך (ירמ' ה ז) • ופירונו לא לזאת אסלה לך (כ)
 המראה החמישי, וענה איים באלמנותיו (ישעיה
 יג כב) ופגשו ציים את איים (שם לד יד) ענינו

יורה על פתרונו הם מיני חיות •
איב • ואיבה אשית (ברא' ג טו) : ואיבת
 את איבך (שמות כג כב) • איבת עולם (יהונ' כה
 טו) : מגורת אויב המה •

איך • איך אלך (ש"א יו ב) • איכה אשא
 לבדי (דברים א יב) : איכנה אוכל וראיתי (אסתר
 ד ו) • ענין אחר וגורה אחת להם •

איל • מתחלק לחמש מחלקות: האחד איל
 המים מן הצאן (ויקרא ה טו) : והנה איל אחר
 נאחו (בראש' כג כ) • ואילי צאנך (שם לא לה) •
 איל המלואים (שמות כט לא) • השני, אילותי
 לעזרת הושה (תלים כב ד) : כגבר אין איל (שם
 פה ה) אילי מואב (שמות טו טו) • אילי נביות
 (ישעיה ס ו) • ענין נח ומעו המה • ויתכן לחיות
 מגורתם על אילת השחר (תהלים כב א) •
 השלישי, האיל מזוזות חמישית (מ"א ו לא) •
 ואילו ואילמיו (יחזקאל מ כא) ואל איל החצר (שם
 מ יד) ואל איל תמרים (שם מ טו) • אחד מפו
 ואחר מפו אל איליו (שם מ טו) • עד איל פארן
 (ברא' ד ו) • ענין אחר להם מפתח עגול בבנין •
 הרביעי, איל ועני (דברים יד ה) לעפר האילים
 (שיר ג ט) כי גם אילת בשדה (ירמיה יד ה) אילת
 אהבים (משלי ה ט) אילה שלוחה (ברא' מט כא)
 כאל תערג (תלים מב ב) כמשמעם • החמישי,
 וקורא להם אילי הצדק (ישעיה ג א) כאלים אשר
 חמרתם (שם א ט) הנחמים באלים (שם נו ה) •
 ענין שיהים ואלנות הם • ומגורתם כאלה נובלת
 עליה (שם א ל) תחת האלה (ברא' לה ד) כאלה
 וכאלון (ישעיה ו ג) •

אים • הוד נחרו אימה (איוב לג ד) • את
 אימתי אשלח לפניך (שמות כג כו) • עליו אמים
 (איוב ד כה) אים ונורא (חבקוק א ז) • כל פחד
 ואימה ענין מורא המה •

אין • מתחלק לשני מחלקות: האחד אין
 קדוש כ"י אין בלחך (ש"א ב ג) • מאין עוד
 פנות אל המנחה (מלאכי ב ג) • כי אינם יודעים
 לעשות רע (קהלת ז ז) כי אם אינך משלח (שמות

המבאר

וכמה מירש אי כפר אין ע"כ •
 (כ) ו"ל רש"י שם : וכמה פתח אילת לשון בעה כמו אילותי
 לעזרת הושה, השחר לשון שחרית. וכמה פתח לשון בקור
 כמו שחר טוב יבקש רצון וכמו לשחר סמך. ע"כ.

כא מלה כליה כרובה בכל הכ"י אשר לפני.
 (כב) ו"ל רש"י שם : ימלט אינך אין נקי כמו איכבר אין כבוד
 וכן ולרונוים אי שבר אין שבר אין נאה להם שכרות שלשתן חברין
 סתמם במחלקת אחת. כל ה' נוספו כאן המלים האלה : והוא קרוב
 לפירוין פכלם. וזה לשון רש"י שם : שם לזאת אסלה לך,

גדרו ולא הניא פתרונו ולא השיג גבולו אשר לא
 כדת • אקצר מבטא לשון ואשוב לענין ראשון •

אך • אך אשר יאכל (שמות יב טז) ואך את
 דמכם (בראש' ט ח) • אך ורק קרובים הם וזה
 מזה אבל לשון בלשון לא יפתר היטב •

אכזב • בתי אכזיב לאכזב (מיכה א יד) היו
 תהיה ל'י כמו אכזב (ירמיה טו יח) ענינו יורד
 עליו • גורתו מן כזב מלה גרועת אל"ף •

אכזר • לא אכזר כי יעורנו (איוב מא ב) •
 אכזרי המה ולא ירחמו (ירמיה נ טז) • אכזריות
 חמה (משלי כו ד) ועכר שארו אכזרי (שם יא ז)
 פתרונו לפי ענינו •

אכל • מתחלק לב' מחלקות: האחד די אכלו
 קרצוהו (דניאל ו כח) ואכלו קרצוהו (שם ג ח)
 לשון רכילות בלשון ארמית • לא תלך רכיל (ויקרא
 יט טז) מתרגמין לא תיכול קרצין • השני, אוכל
 בכסף השברני (דברים ב כח) כל אכל תתעב נפשם
 (תלים קו יח) וגערתי לכם באכל (מלאכי ג יא) •
 כאשר יחלם הרעב והנה אוכל (ישעיה כט ח) •

אכזר • אכן נודע הדבר (שמות ב יד) אכן
 חלינו הוא נשא (ישעיה נג ד) אכן רוח הוא באנוש
 (איוב לב ח) • אכן לשקר מנבעות (ירמיה נ כג)
 אכן יש ה' במקום הנה (ברא' כח טז) • פתרונם
 כפי ענינם • כי המלים האלה לא יצטרפו ולא יגורו
 ולא פתרונם כי אם לפי ענינם •

ופתרון אכן לשקר מנבעות כה הוא: בשוב
 ישראל לאלהים כה יתורו, אמנם אותה העבודה
 אשר עבדנו לאלהי נכר ופסילי וזה נסכי הרים
 וקברי גבעות שקר ותענוצים והבל הגלים היו בדינו
 וכמוהו בענינו אליך גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו
 אך שקר נהלו ואבותנו הבל ואין בם מועיל (ירמיה
 טז יט) אכן הנה לשקר עשה עמך שקר ספרים (שם
 ח ח) לשוא הנחיל אלהינו תורת אמת לעם מרי
 ולרין לכודם הקיו אכן השא השאת לעם הורה
 ולירושלים לאמר שלום היה לכם ונגעה הרב עד
 הנפש (שם ד י) • ריב לירמיה עם ה' וכה היה
 מתוכה ואומר: יען השימות עמך בנביאי שקר
 אשר אמרו להם שלום יהיה לכם ולא כליהם
 והארכת להם עד אשר נגעה הרב עד הנפש
 והנביאים הנבלים כה אמרים תועי לבב וירפו
 את שבר ברת עמי על נקלה לאמר שלום שלום

ח יז) • ואם אין מחני נא (שם לב לב) • איננו
 גדול (בראשית לט ט) • לשון לא המה • השני,
 מאין יבוא עורי (תלים קמא א) מאין לי בשר (במד'
 יא יג) מאין אבקש מנחמים לך (נחום ג ז) מאין
 גהוי (מ"ב ה כה) מאין אושיעך (שם ו כו) •

[כלם לשון איה המה • עין לעיל שרש אי] •

אישי • אליכם אישים אקרא (משלי ח ד) מי
 האישי הירא (דברים י ח) • נבזה ודול אישים
 (ישעיה נג ג) איש כי ידר נדר (במדבר ג ג) אישה
 יקמנו ואשה יפרנו (שם ל יד) • ואם בית אשה
 נדרה (שם ל יא) וילך אתה אישה (ש"ב ג טז)
 איש האשה (שופט' ד ד) ענין בעל • איש שהים
 חבורת איש (יהוקאל א יא) איש אל עבר פניו
 (שם א טז) • איש לא נעדר (ישעיה מו כ) • [ענינם
 כל אחד או אין אחד • (שמאל או יעמאל) •

אישון • שמרני כאישון בת עין (תה' יז ח)
 יצרנהו כאישון עינו (דברים לב י) •

אית • איתי גברין יהודאין (דניאל ג יב) האיתך
 כהל (שם ב כו) לא איתי אנש על יבשהא (שם
 ב י) איתי גבר (שם ה יא) • לשון יש המה •

איתן • איתן מושבך (במדבר כד כא) אל
 נהל איתן (דברים כד א) • לפנית בקר לאיתנו (שמו'
 יד כו) והאחנים מוסדי ארץ (מיכה ו ב) באיתן
 קשתו (בראש' מט כד) • פתרון אחד להם • והם
 ענין אומץ ותוקף •

פתר אנקלוס בותשב באיתן קשתו: "ושוי
 בתוקפא רוחצניה" • ויהי כראות יהודה בן קריש
 מפתח פתרון אנקלוס באמרו [בראש תרגומו בפסוק
 הזה] "ותבת בהון בניאותיה" האשימו חנם
 ויחשב בלבו כי הוא פתרון והשב באיתן קשתו •
 ואמנם המורה וישיאיהו קרבת המלים, ותשב קרוב
 לוחבת, באיתן קרוב לבהון, קשתו קרוב לנביאותיה,
 ואפס כי לא הענין כאשר דמה ולא הפתרון כאשר
 זמס • אבל אנקלוס בפתחו דברי פתרוני הרד"ב
 את הפתרון לבאר ענינו, רבה פני מליצתו ויוסף
 על מדה דברי הנבואה להקריב פתרונו ללב למען
 ישמעו קוראיו וממוצא הדבר ישכילו • "ותבת
 בהון" אין לו מקום בפסוק וגם "על דקיים אורייתא
 בסתרא" אין לו מקום בפסוק • וזה יורה כי לא
 בא כי אם להרחיב הפתרון עד אשר יתישב היטב •
 ואלו דקדק יהודה חקר שכלו וענין סבתו לא פרץ

(משלי ח ד) אז ידבר אלימו באפו (תהלים ב ה)
 שרשי פתוח אלי מים (איוב כט יט) השמחים
 אלי גיל (שם ג כג) תנא בכלח אלי קבר (שם ה כו),
 ויתכן להיות מגורתם אל שפסתם היום (ש"א כו י)
 אל איזה מקום שפסתם היום, ויאמר דוד על נגב
 יזרהה .

השלישי . אל נלדו (להרפא יד) (דה"א ד ח) :
 אלה הדברים (דברים א א) לאנשים האל (ברא'
 יש ה) כי את כל התועבת האל (ויקרא יח כו) ואמר
 לה אל מאניא (עזרא ד טו) .

הרביעי . אל תביא במשפט (תהל' קמג ב) אל
 תאמר לרעך (משלי ג כח) אל תלשן עבד (שם ל
 *) אל ארות הרעה הגדולה הוואת מאחרת אשר
 עשה לי (ש"ב י ג יו) כה פתרונו : אל תעשה אדות
 הרעה הגדולה הוואת מאחרת אשר עשה לי,
 וכמוהו בענינו אל כי קרא יי' לשלשת המלכים לתת
 ביד מואב (מ"ב ג י ג) : וכמוהו קרוב מענינו אל
 אדני איש האלהים אל תכזב בשפתך (שם ד טו)
 ענינו יזרהה עליו . ויש בתורה לשון רבוי ולשוך
 מינוט והענינים יורו עליהם והם כתובים במחברת
 על ספר .

החמישי . ויואל משה לשבת (שמות ב כא) :
 הוואלו פני בי (איוב ו כח) הוואל קח נכרים (מ"ב
 ה כג) הנה נא הוואלתי (בראשית יח כו) כי הוואלו
 הלך אחרי צו (הושע ה יא) : ויש בתורה סדרי
 מהוורת דרבי קוצר . גם אלה להכמים יד) כמר
 אלה : קראן לו ויאכל לחם (שמות ב ד) וכתוב
 אחריו ויואל משה לשבת . וכמו ואמר לה השלום
 לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר שלום (מ"ב
 ד כו), וכמו כואת וכואת דבריה הנערה אשר
 מארץ ישראל (שם ה ד) ויאמר מלך ארם לך בא
 (שם ה ה) כי וכאלה רבות .

הששי : ויואל שואל את העם (ש"א יד כד)
 אלה וכחש (הושע ב ב) ושמיעה קול אלה (ויקרא ה
 א) את האלות האלה (במד' ה כג) ענין אחד להם .

על הנביאים המתעים את עמי הנשכים בשניהם
 אין שלום (שם ח יא) . וכמוהו בענינו כה אמר ה'
 וקראו שלום (מיכה ג ה) .

אכף . ואכפי עיך לא יכבד (איוב לג ז) כי
 אכף עליו פיהו (משלי מז כו) הוא מגורת כפופים
 (תלים קמו ח) ואכף לאלהי מרום (מיכה ו ו) .
 וכבר קדמו קצות המלים הגרועיים אל"ף במחברת
 הוואת בתהלה הספר [ענין צד ד] .

אכר . אכר וצמדו (ירמיה נא כג) . בשו
 אכרים (שם יד ד) וקראו אכר אל אבל (עמוס ה
 טו) . כלם הורשי שרות ומשרדי תלמים ופתחי
 אדמה המה .

אל . לא נודע פתרונו בלתי ענין מחוורתו
 למרבית פניו ורבי תוצאותיו . כי כל מלה אשר
 היא רבת פנים בעודנה לבדה ולא יסבורה מלים
 ל"א נודע פתרינה עד בא המספר ויהלוקנה כפי
 ענינה . ואל יסד והיה לשתים עשר פנים . האחד
 אל אלהים ה' . השני ואל משה אמר . השלישי
 ואלה נלדו להרפא . הרביעי אל רבוא במשפט
 את עבדך . החמישי ויואל משה לשבת . הששי
 ויואל שואל את העם . השביעי אלי כבתולה הנורת
 שק . השמיני כאלה נובלת עליה . התשיעי נוואלו
 שרי צעין . העשירי אלילי כספו . האחד עשרה ואלו
 היה אלף שנים . השנים עשרה ואלו עיר וקדיש .
 אבל יש בנקידתם דקרוק ואין בו עור על מהלקותם
 להוצאות פתרונם . אבל פתרונם על מהלקותם על
 פי ענין המורה עליהם .

אל הראשון . אל אלהים (הושע כב כב) אל
 שדי (ברא' יז א) אלי אתה אשרוך (תהל' כג ב)
 מי כמכה באלם (שמות טו יא) הבו לה' בני אלים
 (תלים כט א) יש לאל ידי (בראש' לא כט) בהיות
 לאל ירך לעשות (משלי ג כו) כלם ענין כח ואונים
 המה .

השני . ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כד
 א) אלי לאמר (בראש' לא כט) אליכם אישים אקרא

המבאר

לא נאמר שם אם קראו אורי, אך מתשובתו ויואל משה מבין
 כי קראוהו, וכן בפסל השני אשר לא נאמר בכתיבו שהענין
 נחשו שאל את השנימת כאשר צוהו אלישע על שלום ושלום
 אישע ושלום חילד, אבל מתשובתה ויאמר שלום יש להוציא
 כי הענין שאל את סיה ואמר הן, אמנם לא ידעתי מה סיון
 המחבר בפסל השלישי, הלא נמצא בכתיב כפורה ויבא ינד
 לארצו לאמר כואת וכואת, ויפחד אחריו שטוע מלך ארם את
 דברי המניד כתיב כי אמר לך בא, וא"כ מה שפסל בכתיב חזו
 עד שצמוד להכינוי מסדר הכתיב .

כד מלת להרפא בכתיב קדש שליני כתיבה באל"ף ויבכל כ"ף
 המתבררת נמצאה בה"א, וכן לעיל דף ט"ב .
 (כה) מאמר גם אלה להכמים לא יתבאר הושב בכאן, ואיפשר
 לומר כי כוננו היתה לפרש מלת אלה בפסוק גם אלה להכמים
 [משלי כו כג] ל"כ לשון רצון והפסוק ואל"כ היה לו לכתוב אורו
 קודם ויש בתורה .
 (ד) הן כונת המחבר בכאן לאמר כי לפעמים נמצאו מאמרים
 בתורה אשר ענינם הוקצרו נשפטו בהם איזה ענין אבל מיבין
 הוא מדרך הסדר, כמו בפסל הראשון, קראן לו ויאכל לחם

(תהלים לא יט) ולשוך אדבוק אל חכך ונאלמת (יהוקאל ג נו) נאלמתי דומיה (תלים לג ז) כרחל לפני גוויה נאלמה (ישעיה נג ו) איליים אלמים (חבקוק ב יח) כלם כבדי פה וכבדי לשון המה * השני * והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השרדה ההנה קמה אלמתי (בראשית לו ז) נשא אלמתיו (תה' קנו ו) פתרונו כפי ענינו כמו איסר ואגר המה * וראוי להיות מגורתם אלם צדק תדברון (תלים נח ב) *

השלישי * אלם הבית (יהוקאל מ מח) ואולם הכסא (מ"א ד ו) בין האולם ולמונב (יואל ב יז) והאולם על פני היכל הבית (מ"א י ג) * והווי המונבא במלה איננה יסור, ואילו ואלימיו (יהוק' מ כא) יוכיח *

הרביעי * אולם חי יי' (ש"א כ ג) אולם אני אדרוש אל אל (איוב ה ח) ואלם כלם תשובו (שם יז י) ואולם לוו שם העזר לראשונה (בראש' כח יט) ואולם שלח נא ירך (איוב א יא) מלה זו קרובה אל אמנם *

אלמוג * אלמנים ואלטמים (דה"ב ט י) מין אחד הם, הם עצים אדומים הגדלים בים כמשמעו *

אלף * מתחלק לד' מוזקות: האחד המה שאלו באלפיו (ש"א יח ו) צאנינו מאלפיות (תה' קמד יג) שובה יי' רבבות אלפי ישראל (במד' לו) כך פתרונו הרגיעה הניחה עמך ישראל * וכמהו בשובה ונחת הושעון (ישע' ל טו) * ולא יוכל הפותר להעמידה מגורת שובה (ל) על דבר הנותם במהנה. השני * אלוף נעורי (ירמיה ג ד) ואת למדתי אותם אלוף אלפים לראש (שם יג כא) אלפי הדל במנשה (שופ' ו טו) ואני כבש אלוף יובל למבזח (ירמ' יא יט) פתרונו כפי ענינו כלם גדולים וראשיים המה * ופטר יהודה בן קריש כבש אלוף כבש ואלוף העמיד אלוף מגורת שגר אלפך (דברים ז יג) יסף ווי בתחלת המלה וגם ווי שני בתוך המלה (לא) ואין לשניהם דרך לנמות על כי המלה

השביעי * אלי כנתולה חגורת שק (יואל א ח) אללי לי (מיכה ז א) ענינו כמו היו ונהי * השמיני (ט) * כאלה וכאלון (ישעיה ו יג) כאלה נובלות עליה (שם א ל) כי תבשו פה מאלים אשר חמדתם (שם א כט) וקרא להם אילי צדק (שם סא ג) רבה אילנא ותקוף (דניאל ד ח) אילנא די הוית (שם ד יז) *

החשעיי * נואלו שרי צען (ישעיה יט יג) אשר נואלנו (במדב' יב יא) נואלו כי לא ידעו דרך ה' (ירמ' ה ד) כי אויל עמי (שם ד כב) אולת קשורה בלב נער (מש' כב טו) ענין פתרונם הוללות וסכלות. העשירי * אילי כספו ואילי זהבו (ישע' לא ו) קסם ואילי ותרמית לבם (ירמ' יד יד) רופאי אלל כלכם (איוב יג ד) ענין עצבים הם *

העשתי עשרה * אלו חיה אלוף שנים (קהלת ו ו) אלו לעבדים ולשפחות (אסתר ז ד) פתרונו קרוב מן אם * אם חיה * השתים עשרה * ואלו עיר וקריש (דניאל ד י) [כמו] וארו כט) הויה אדורי תנינה (שם ז ה) פתרונו כמו הנה *

אלגביש * אבני אלגביש (יהוקאל ג יא) אבני ברד הוא כמשמעו *

אלוה * אלוה מתימן יבא (חבקוק ג ג) אלוה לא ישיב אפו (איוב ט יג) הוא השם הנכבד והנורא ויש אלוה דיין ושופט כמו אלהים לא תקלל (שמו' כב כז) אשר ירשיעון אלהים (שם כב ח) ואתה תהיה לו לאלהים (שם ד טז) ויש אשר ענינו מלאכים, אני אמרתי אלהים אתם (תהלים פב ו) כי ראיתי אלהים פנים אל פנים (בראשית לב לא) להן אלהין די מרדהין עם בשרא לא איתוהי (דני' ב יא) *

אלה * אף כי נתעב ונאלח (איוב טו טז) יחדו נאלחו (תלים יד ג) פתרונו כפי ענינו נאלחו כמו נבאשו *

אלם * מתחלק לד' מוזקות: האחד או מי שים אלם (שמות ד יא) תאלמנה שפתי שקר

המבאר

הכתיב כלל, ואפי' חוספתי מלת כמו (ל) סי' לא יתכן לפרשה מן שוב חזרה ממצע חתיבת במקום אחד אבל הוא מן שם כמו בשובה ונחת ענין שרש שב. (לא) כלומר במלת אלפך שמשתפח בלי ווי חוספתי ווי כאלו חותה אלפך.

השני * אמה ארכו ואמה רחבו (שמות ל ב)
אמת בעצק (ירמ' נא יג) באמת איש (דב' ג א) *
השלישי * אמתו בלחה (בראשית ל ג) את בתו
לאמה (שמות כא ז) ותשלח את אמתה (שם ב
ה) שתי האמהות (בראש' לא לג) לעיני אמהות
עבדיו (ש' ב ו כ) ואמהותיה מנהגות כקול יונים
(נחום ב ח), פתרון אמה כמו שפחה אבל נראין
שתי לשונות אמתו ואמהותי *

הרביעי * שבחיהו כל האמים (תהלים קיו א)
ראש אמות בית אב (במדבר כה טו) די כל עם
אמה ולשן (דניאל ג כט) * לאומים ואמים וגוים
קרובי ענין המה *

החמישי * אם בחקותי תלכו (ויקרא כו ג) אם
ישמעו ועיבדו (איוב לו יא) ואם לא ישמעו (שם
לו יב) הענין יורה עליהם, אבל יש לאם מחלקות
ותוצאות: אם תאבו ושמעתם (ישעיה א יט) ואם
תמאנו ומריתם (שם א ד), מלת אם ענין אחד
ומראה אחד לה * אבל בנשות אליה מיתר המלים
יוציאה ממשפחה וימשכנה אדורי ענינים ובסוד
מושכיה תשוב לענינה הראשון וכאלה הם המלים
אשר ימשכנה: כי לא אעובד עד אשר אם עשיתי
(בראשית כח טו) לא אוכל עד אם דברתי דברי
(שם כד לג) עד אם כלו לשחות (שם כד יט) *
וכאלה הרבה: יחלופם, אם ארץ מאפליה (ירמ'
ב לא) אם יכין שאר לעמו (תהלים עח ד) אם
בשרי נחוש (איוב י ב) * וחלופם, אם ישמעו
ואם יחדלו (יחזקאל ב ה) * וחלופם, אם רחץ
ארני את צאת בנות ציון (ישעיה ד ד) אם תקמל
אלוה רשע (תלים קלט יט) וכאלה הרבה * וחלופם
האם אין עורתי בי (איוב ו ג) האם תמנו לגוע
(במדבר יז כח) כי אם יש אחרית (משלי כג יח) *
נשוב לענין ראשון *

אמל * מזה אמלה לבתך (יחזקאל טו ל) מזה
היהודים האמללים (נחמיה ג לו) אמללה יולדת
השבעה (ירמ' טו ט) כי אמלל אני (תהל' ו ג) ענין
חלש ורשיו; המה, והפותרים חלקה לשני מחלקות
ראויה למיאר אחד הואיל והענין תלוי מן המלה.

מבלעדי הוויין עומדת על עמדה ועל אמתה להיות
פתרונה ככבש אלוף ככבש גדול(ל) * והשנה מגרעת
הו"ו פה כמגרעת ווי המלים האלה: אדם פפדה
וברקת (שמות כח יז) לשם שבו ואחלמה (שם
כח יט) תרשיש שהם וישפה (שם לט יג) ראוין
שמעון לוי ויהודה (שם א ב) משפט גר יתום
ואלמנה (דברים כו יט) לא הקשם כדת ואין כה
משפט הלשון הלא זה ארז הסדר וכה משפטו
באמרו לשם שבו ואחלמה לולי הווי של ואחלמה
לא נגרעה וו משבו, וכמהו אדם פפדה וברקת
לולי הווי של וברקת לא נחסר וו מפפדה, וכמהו
ראוין שמעון לוי ויהודה לולי וו של ויהודה לא
נחסר וו משמעון ולוי, וכמהו משפט גר יתום
ואלמנה לולי וו של ואלמנה לא נחסר וו מיחוס,
ורוב הדברים והשמות הסמוכים כה זה אחר זה
כה משפטים אבל לא יקרה מקרה זה לשני דברים
כי אם לשלשה ומעלה * ולולי הוויין אשר יחתמו
המלים האחרונים לא נחסרו התיכונים, על כן
כבש אלוף לא יבא עמהם ולא יעלה במספרם *
ולא יחכן להיות פתרונם כי אם כמכתבן ואני ככבש
אלוף וגם יובל שבוח יוכיח *

השלישי * החרש ואלפך בינה (איוב לג ג)
פן תאלף אדחוחיו (משלי כב כה) כי יאלף עונך
סך (איוב טו ה) ענין לימוד הם * ויש מגזרתם
מלין גרועי אלפיין ואלה הם * מלפנו מבהמות
הארץ (שם לה יא) וכמהו בנוי לתלפיות (שיר ד ד) *
הרביעי * שגר אלפך (דברים ז יג) האלפים
העזרים (ישע' לד כד) באין אלפים אבוס בר (משלי
יד ד) אלופינו מסובלים (תהלים קמד יד) לשון
שוורים הם *

אלץ * ותאלצהו (שופטים טו טז) אין למלה
זו דמיון בתורה אבל ענינה יורה עליה * ותאלצהו
כמו ותדקקו ותציקוהו *

אם * מתחלק לחמש מחלקות: האחד, אם
הבנים שמחה (תהלים קיג ט) לאמתם יאמרו
(איכה ב יב) לא תקח האם על הבנים (דברים כב
ו) כמשמעו *

המבאר

ע"ל * ועל נפל אשת (תהלים כח ט) אמר רש"י * וטיש מתחם
ככבש ואלוף הוא שור אף כאן נפל ואשת ע"ל * ונראה כי ט"ס
נפל בדפוס וצ"ל שם ופירש כנחש בשם ר' יהודה בן קריש ככבש
ואלוף כמו ככבש ושור וכו'.

לב) ח"ל רש"י שם: דונש ויהודה בן קריש פתרוהו ככבש
ושר כי אלוף כמו שגר אלפך * ואע"פ שלא אמר ואלוף יש
לנו כיוצא בו שמש ירח עמד ונולד * כסוד ענין כן מצפנת *
ומתחם שחר ככבש אלוף כבש גדול ויונין כסייעו כאמר בתור *

אמם • מתחלק לר' מחלקות האחד אמונה
אומן (ישעיה כה א) בניס לא אמון כם (דברים
לב ד) ויהי ידיו אמונה (שמו' ז יב) האל הנאמן
(דברים ז ט) וגם אמונה אחותי בת אבי (בראשית
ד יב) כי האמנם ישב אלהים (מ"א ח כו) ענין
אחד להם' ופטרון יהי ידיו אמונה כמו נכונה .
כלם שוים בענינם וביסודם מבליעדי אמנם אשר
הוא נוסח עמהם בענינם ויבדל מהם ביסודם על
דבר המ"ם, וכמהו בלשון עברית רק וריקם • תם
תמים ותמימים, שוים בענינם ושונים ביסודם •
השני מעשה ידי אמן (שיר ז ב) כל איש מלאכה
נקרא אמן' השלישי כאשר ישא האמן את היונק
(במדבר יא יב) והיו מלכים אמינד (ישע' מט כג)
ויהי אומן את הדסה (אסתר ב ז) האמונים עלי
רגלע (איכה ד ה) ותשאנה אויבתו (ש"ב ד ד)
כאשר היתה באמנה אתו (אסתר ב ד) ואהיה
אצלו אמן (משלי ח ל) ותחי לי לאמנת (רות ד
טז) כלם לשון גדול יונקים, [נ"א ענין גדול בניס
המה] • על כן לא יתכן להיות מהם יהי ידיו אמונה
כאשר יאמרו הפותרים • הרביעי ואת האמנות
(מ"ב יח טו) •

אמן • מתחלק לשבע מחלקות: האחד אן
הלכתם (ש"א י יד) עד אן תמלו אלה (איוב ח
ב) עד אנה ינאצוני (במדבר די יא) עד אנה אשית
עצות בנפשי ... עד אנה ירום אבי עלי (תלים
יג יג) עד אנה ה' שועתי (חבקוק א ב) עד אנה
ה' תשכחני נצח (תהלים יג ב) ענין אחד להם •
אנה נפל (מ"ב ו ר) אנה אנהנו עולים (דברים א
כח) אנה המה מולכות את הארץ (זכריה ה י)
הענין ירחיקם כמעט והלשון אחת • השני ואנו
ואבלו פתחיה (ישע' ג כו) ואנו הדיגים (שם יש ט)
תאניה ואניה (שם כש ב) לא אכלתי באני ממנו
(דבר' כו די) • ענין עצבות ואבלות המה: השלישי
אני יוסף (בראשית מה ג) אף אני בחלומי (שם
מ טז) הן אני ספך לאל מחומר קרצתי גם אני
(איוב לג ו) • הרביעי אנה לידו (שמות כא יג) כי
תאנה הוא מבקש (שופטים יד ד) ויהי העם
כמתאננים (במדבר יא א) מדה יתאונן אדם חי
(איכה ג לפ) כי מתאנה הוא לי (מ"ב א ז) ענין
עלילה המה' החמישי מרוב אויבים ואמיץ כח
(ישעיה מ כו) ולאין אויבים עצמה ירבה (שם מ
כט) מצאתי און לי (הושע יב ט) ואנו בשרירי
בטנו (איוב מ טז) ידיו תשבנה אונו (שם ד י)
ענין כח ועצמה המה • הששי אני תרשיש (מ"א
י כב) אני שיט (ישעיה לג כא) ואני עשה המלך
שלמה (מ"א ט כו) וישלח הירם באני (שם ט
כו) וימצא אנה באר תרשיש (יזנה א ג) ענין

אמן • מתחלק לב' מחלקות: האחד אמצה
לי ושבני ירושלים (זכריה יב ה) וטהר ידים יוסף
אמץ (איוב ז ט) וברכים כשלות אמצו (ישעיה
לה ג) וברכים כרעות תאמץ (איוב ד ד) ותרא כי
מתאמצת (רות א יח) ויהי הקשר אמץ (ש"ב טו
יב) ענין חוק המה • השני סוסים ברדים אמצים
(זכריה ו ג) •

אמר • מתחלק לג' מחלקות: האחד אומר
אני מעשי למלך (תה' כה ב) אין אמר ואין דברים
(שם יש ד) אמר לרשע צדיק אתה (משלי כד כד)
האמור בית יעקב (מיכה ב ז) • כה פתרונו הקרוא
בית יעקב המכונה בית ישראל (ג) הגידה לי הקצר
רוח ה' • השני את ה' האמרת היום (דבר' כו יז)
וה' האמריך היום (שם כו יח) יתאמרו כל פעלי
און (תלים צד ד) • השלישי שנים שלשה גרגרים
בראש אמיר (ישעיה יז ו) כעוובת החרש והאמיר
(שם יז ט) אמיר כאשל •

אמוש • אמש אמר אלי לאמר (בראשית לא

המבאר

(לג) כנ"ל כחוב "א קרואי בית יעקב ח"א משנה בית יעקב הגידה וכו' .

ומכתי אנושה (שם טו יח) •

אסוך • כי אם אסוך שמן (מ"ב ד ב) ענינו מסוך לא סכתי (דניאל י ג) ורחצת וסכת ושמת (רות ג ג) והכן הסוך (נחום ב ו) ושמן לא הסוך (דברים כה ז) ענין משחת מרקחת המה •

אסון • ואם אסון יהיה (שמו' כג) וקרדו אסון (בראשית מד כט) •

אסם • וימלאו אסמך שבע (משלי ג י) יצו ה' אתך את הברכה באסמך (דברים כה ח) ענין אוצרות וגנובים הם •

אסף • מי אסף רוח בחפניו (משלי ל ד) ואספו אספה אסיר על בור (ישעיה כד כב) אסף בלי יבוא (שם לב י) חג האסף (שמות לד כב) והאספסף (במדבר יד ד) הם הנקבצים הנסחפים והגלויים [נ"א והגלויים] על ישראל בצאתם ממצר' ויחכן להיות מגורתם אספי מארץ כנענתך (ירמ' יז) סחורתך • וידמה המלה לכנען בידו מאוני מרמה (הושע י ח) ויהצוהו בין כנענים (איוב מ ל) כנעניה נכבדי ארץ (ישעיה כג ח) נראים דבריהם לולי הנון האחרונה שהיא אחרית עיקר, אבל בפנים אחרים כה הוא פתרונו שהי ואספי יותר מארץ שפלתך, ויהיה כנענתך מגורת כי נכנע (מ"א כא כט) או או יכנע (ויקרא כו מא) •

אספות • וכנסמרות נסועים בעלי אספות (קהלת יב יא) ואומרים בעלי פתרון כי מלה זאת מגורת סף השער (יהווקאל מ ז) ואמורת הספים (ישעיה ו ד) נראין דבריהם לפי הענין ולפי דקרוקי המלה אינו כן • כי אמנם יתכן להיות פשר כמשפס מכתבה • אספות מגורת אסופה הם המסמרות למען לא ימוט, להם נרמו רועי ישראל ושטריו ולהם נמשלו דבריהם, ודגשנות הפה יורה על ענינה • כמו אַסְפָּה • אַנְפָּה • אַנְפָּה • והדלתי' האלה ובלעדיהן אם ירפיון במלים נעשו פעולים ואם ידגשו נעשו מסעלים (ד) •

אסר • אסרו הסוסים (ירמיה טו ד) ואסר אזור במתניהם (איוב יב יח) לאסר ירדנו (שופ' טו יב) אסריו לא פתח ביה (ישע' יד יז) אסורים ידיה (לה) (קה' ו כו) ענין קשר המה • ויש אסר לשון

ספינה הם • השביעי אנה שא נא (בראשית כ יז) אנה ה' מלפני נפשי (תהלים קפז ד) אנה ה' כי אני עבדך (שם קפז טו) אנה ה' הושיעה נא (שם קיח כה) • נא אנה ואנה ענין אחד להם והמלה כלה יסוד ואינה מהמראות עקב האל"ף •

אנה • יגון ואנחה (ישע' לה י) ויאנחו בני ישראל (שמות ב כג) אנחתה השבתי (שם כא ב) ענין דאנה המה •

אנה • מתחלק לשני מחלקות • האחד אנכי ה' אלהיך (שמות ב ד) אנכי עשיתי ארץ (ישעיה מה יב) אנכי תבנתי עמוריה סלה (תהלים עה ג) ענינו כמו אני, והמלה הזאת אינה נגזרת כיתר המלים ולא תסדה הנדה והנה ואינה מעונה רבוי ומיעוט ולא יוכל המדבר לרבות באנכי ולא למעט באנחנו • השני הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך (עמוס ז ו) הנני שם אנך בקרב עמי ישראל (שם ז ח) מלה זו אין לה דמיון בתורה אבל ראויה היא להיות גרועת אל"ף כיתר המל' הנקדמ' במחברת אל"ף כמו תמול מאתמול נחנו מאנחנו או יקום פתרונו כפי ענינו הראוי להיות אנך מנכים, נאספו עלי נכים (תל' לה טו) לאשישי קיר חרשת תהנו אך נכאים (ישעיה טז ו) ענין נפץ והרס הם • על חומת אנך על חומת נפץ והרס ופרץ ובידו מסף לשחת את העיר •

אנס • והשתיה כרת אין אנס (אסתר א ח) וכל די לא אנס לך (דניאל ד ו) •

אנה • אורך ה' כי אנסת בי (ישעיה יב א) נשקו בר פן יאנה (תלים ב יב) תאנה לנצח (שם עט ה) ובאחרון התאנה (רב' ט ד) הלעולם תאנה בנו (תהלים עה ו) אנסת תשוב לבנו (שם ס ג) ענין קצף דים •

אנק • הנאנכים והנאנקים (יהווקאל ט ד) האנק דום (שם כד יז) לישמע אנקת אסיר (תלים קב כא) מאנקה אבוינים (שם יב ו) ענין ועקה המה • **אנש** • מתחלק לשני מחלקות • האחד אנוש כחציר ימיו (תלים קג טו) אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נב ג) כמשמיעו • השני אנוש הצי בלי ששע (איוב לד ו) כי אנושה סכותיה (איכה א ט) עקוב הלב מכל ואנש הוא (ירמ' יז ט) כאבי נצח

המבאר

(לד) ר"ל אם לא יבא דגש בתוך הרל"ח הוא פעל ואם דגש בתוכו הוא שם המעשה פן הפעל • (לה) ו"ל רש"י שם • ומשחתיק

עלי רעות (שם מ יג) כמו סבוני גם סבוני (שם קח יא) •

השביעי ואף ד' חרה בעם (במדבר יא לג) אפו טרף ויששמיני (איוב טו ט) ישוב אפך ותחממי (ישעיה יב א) אך שב אפו ממני (ירמיה ב לד) ענין קצף המה • והשוו הפותרים אף לאפיהם (דב' לב טו) והעמידו אפיהם מגורת אף וגראית המלה כי אינה פתורה כרת ולא דרושה כמשפט האותיות, כי סברו הפותרים כי האלף יסוד במלה ואין כה דת המלים • כי אלו היה האלף יסוד במלה וגורתה מאף היה על המחוקק מחקת משפט להוסיף אל"ף שני במדה יסוב המלה אליו כאשר יקרה ליתר המלים אשר תחלתם אל"ף ליסוד המלה אשר לא יתכן למדבר להסב המלה אליו עד יספו אל"ף שני ויכפלו האלפין ובהשגורת האלף תכונן המלה הרישב, אף אחת ליסוד והשגורת להסב המלה אליו, כאלה: אאוך (ישע' מה ה) אאלפך (איוב לג) אאריך אפי (ישע' מח ט) אאמיצכם (איוב טו ה) וכאלה רבות • והפותר אפיהם אם מגורת אף ידיננו שתי טעיות נקבצו בפתורנו: הטעות הראשון על כי אין המלה מסובת באל"ף שני, והטעות השני על עובו האל"ף התיכונה המיוסד' במלה • אבל יש באמת נכונה וממשפט הלשון להיות מוסב למדבר, והאה והמם אשר באחרית המלה מועדים לרבות, ובהיות ככה ישאר מן המלה פ"א אל"ף • ובהותר פא אף נכון להיות אפיהם מן פאה (ירמיה ט כה) ומפאת פני (ויק' יג מא) פאת קרמה (במד' לה ה) ותחלקם לפאה (נחמיה ט כב) וכה יחיה פתורנו אפיהם אורה אותם בגוים ואפאה אותם לכל רוח ופאה לו) וגם יתכן להיות אפיהם אשימם פאת פני ויכלו ויתמו ומפתח האלפין יורה על ככה ולולא פתיחתם לא נכונו פתורניהם • הפתורנים שניהם יוצאים וגראים עניניהם וגורת המלה אחת היא אבל הראשון קרוב מן האחרון •

אפד • ויאסד לו (ויק' ח ז) וחשב אפורתו (שמות כה ח) ענין תוכן ותיכין: ויתכן להיות מגורתם וישע' אהלו אפדנו (דניאל יב מה) ענין

קשר אך לענין אחר • די כל אסיר וקים (דניאל ו טו) לאסר אסר על נפשו (במדבר ל ג) או אסרה אסר על נפשה (שם ל יא) •

אף • מתחלק לשבע מחלקות: האחד ואף גם זאת (ויקרא כו מד) אף לזאת יחדר לבי (איוב לו א) אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש (במ' טו יד) השני אף בהקבצו עם כי נהפך לענין אחר כאלה אף כי אנכי אעננו (איוב ט יד) אף כי אנוש רמה (שם כה ו) הנה אנהנו פה ביהודה יראים ואף כי נלך קעילה (ש"א כג ג) אבי דבר גדול הנביא דבר אל"ך הלא תעשה, ואף כי אמר אל"ך רחץ ושהור (מ"ב ה יג) הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלך אף כי הבית הזה אשר בניתי (מ"א ח כג) הן צדיק בארץ ישולם אף כי רשע וחוטא (משלי יא לא) אף כי תעבב ונאלח (איוב טו טז) אף כי היין בוגד (זבוקק ב ה) אף כי לא אכל אכל היום העם הזה (ש"א יד ל) הן בעודני חי עמכם היום ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי (דברים לא כו) כלם בלשון הזה מרוברים וולתי מעט מוער אשר איננו נוטה אליהם: אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הן (בראשית ג א) •

השלישי אפית על גחליו להם (ישע' מד יט) מאסדה תנור (ויקרא יב) את אשר תאפו אפו (שמות טז כג) ומצות אפה (בראש' יט ג) חמץ תאפינה (ויקרא כב ז) •

הרביעי וישתחוו לאפיו (בראש' מח יב) אפים ארץ ישתחוו לך (ישע' מט כג) לאפי דוד (ש"א כה כג) ענינו על פני דוד • מנה אחת אפים (ש"א א ה) נראה כי מגורתם הוא ולענינם נוטה, מנה ראיה ונכבדה למראה ונחמדה לפנים ויקרה לעינים ויש בלשון ארמית מלה אשר יערכנה נפל על אנהוי (דניאל ב טו) וכל אפיו [ג"א פניו] אינו מתורגם כי אם באנהוי •

החמישי אף להם ולא ירחון (תהלים קטו ו) ויפה באפיו נשמת חיים (בראשית ב ז) ומיץ אף יוציא דם (משלי ל לג) והגם שלחים את הזמורה לאפם (יהזקאל ח ז) כמו נחורים •

הששי אפוני הבלי מות (תלים קיו ג) אפנו

המבאר

יש לפרש אפיהם אשיתם פאה להשליכם מעלי הפקר ורובם מוצי' בעורא ורחין להם ארץ שבעה נרים ותחלקם לפאה להפקר ובי חבר פתח עכ"ל •

באדם הרי הוא כנקשר בקשורו עבותות. אחרים שם דברי של קשורים כמו חסמו אסריו [שופ' טו יד] קשורו מן פורשו מנתם. (לו) ו"ל רש"י שם. אפיהם אמרוד בלבי אפאה אתם

תיכון הוא *

הנעלה מן המלה ההיא לעת מקרה כנה יעלה מרעותיה ענין אחד ומשפט אחד לכלם * לכל המלה אשר יהיה שמה האות לכתת ילכו האותיות ובהפרדם יפרדו לא יסבו בלכתן * דע כי כל מלה מהמלים המשולשים משלש אותיות אשר תהלתם אל"ף או ב"ת או גימ"ל או אות מיתר האותיות מיוסד במלה יקרמנו וו והוא שני לו הם הם המל"ה הבנוים על שני פנים לא יוכל המוסף להוסיף עליהם ולא הגורע לגרוע מהם כי משפט הלושון כן הוקם * המראה האחד : ואופן עגלה (ישע' כח כז) אוצר נחמד ושמן (משלי כא ד) גורל אחד לה' (ויק' טו ח) שופר הרועה (שם כה ט) עולל ויונק (ירמיהו טו ז) עולם חסר יבנה (תה' פט ג) מורג' חרוץ חדש (ישע' מא טו) ותור וגזול (ברא' טו ט) כי מוקש הוא לך (דברים ז טז) מופת נחתך לגוים (יהווקאל יב ו) וכאלה הרבה כלם נגינתם [נ"א נגנין] (שם מלע' וכה יתכנו המלים והם מאוני המלה משיכתם סמוכה לאחריהם [נ"א לחתימתם] * ע"כ לעת מקרה המלה לא יסורו ויהיה * אבל לא בכל מקריהם הנעשים לכל עברי פני המלה כי אם בפנים אחרים כמו אוצרותיהם מאוצר, וגורלי מגורל, ועולמי מעולם, ושופרות משופר, ועולליהם מעולל, ומורגים ממורג, וגזוליו מגזול, ומוקשים ממוקש, ומופתי' ממופת, וכאלה הרבה : אפש לא כמקרה מלרע מלעיל כי המלים המשוכים מלעיל משיכתם סמוכה להחלתם על כן יעלו הוויג' לעת מקרה כאלה * אף ארח משפטיך (ישעיהו כו ח) קרש קדשים (שמות ל לו) בשת הפנים (דני' טו ו) שרש ישי (ישע' יא י) חדש ימים (בראשית כט יד) וחשך על פני תהום (שם א ב) און המסדה (ויק' יד יד) והביאו בניך בחצן (ישעיהו מט כב) יוסף אמוץ (איוב יז ט) ערף ולא פנים (ירמ' ב כז) את כל תקף (אס' ט כט) גרן ויקב (הושע ט ב) אכל בכסף תשביירי (דבר' ב כח) עשר וכבוד (משלי ג טז) אשר מורעו יתן למלך (ויקרא ד ב) אין אמר ואין דברים (תלים יט ד) ורחב חמש אמות (יהווקאל מ ל) אך החצר

אפוא * אם כן אפוא (בראש' מג יא) אם לא אפו (איוב ט כד) מלה זו איננה נגזרת מיתר המלים והיא מיוחדת במתכונת כמשפטה, ולולי הענין לא נודע לה בנין, ופתרון אפוא כמו כה * **אפל** * וישם מאפל (הושע כד ז) ארץ מאפליה (ירמיהו ב לא) השך ואפלה (יזאל ב ב) ענין מחשך הוא * ונראה אפילות שהוא מגזרתם על דבר הענין ומקרהו וההפסד והכסמת לא נכו כי אפילת הננה (שמות ט לב) יען כי לא שלטה האש המתלקחת על הורעים אשר לא נצמחו ועל דודשאים אשר לא דשאו כי פמונים היו בתלמי ארמה עוד באופל היו ולא יצאו לאור על כן נקראו אפילות ואם ישעין המוען לאמר כי פתרון אפילות כמו מלקשורת והן ורועות מיוחדות ואין למלה דמיון בתורה יתכנו דבריו על כי יש מלים הרבה אע"פ שיש להם דמיונות למראה אינם מגזרתם ומצאנו לו דמיון בענין ובמראה בלשון משנה : הא בהרפי הא באפלי (תענית ג"ב * חגיגה כה"א) * **אפן** * ואופן עגלה (ישעיהו כו כז) אופן אחד בארץ (יהו"א טו) אפן מרכבותיו (שמו"ד כה) האופנים ומעשיהם (יהווקאל א טז) לאופניהם אופניהם (שם יב) ענין אחד להם : ואין מגזרתם דבר דבור על אפניו (משלי כה יא) * כי פתרונו מתוקן על פי הדברי * ופתרון אופן אחד כמו גלגל אחד, ואלו נגזר אפניו מאופן לא יצאה הווי מתוך המלה כי אם היה נאדו בתוכו כענין האדוו באופן * כאשר יהיה האופן בתוך האופן (יהווקאל א טז) ובאופנים (שם א ד) ולאופנים (שם יג) והאופנים (שם א יט) כלם נכתבים בו"ו או בנקודה הראויה להנקה העומדת תחתיה (לה) * וזה אשר יורה כי אין אפניו מאופן * והמדה הזאת יורה עליה וזאת חקת המבדיל אשר בין שניהם * יש מלים בלשון עברית אשר יש להם מדה אחת וקצב אחד ועקב נקודתם יבדלו ויחצו לשתי מוחלקות, המלה אשר ממחלקה האחת המיוסרת כמשקלת רעותה לכל עברי פניה המלה ההיא לא תשתנה ולא תשנה מני קו והוי"ו

המבאר

הכ"י דשם * אבל זה נראה כי מלת נגנין היה מורגלה בפי פנתם כי כן מצאנוה גם בדה"ד ע"א ע"ש *
 (ט) מ"ל מלת שחיא ע"מ פתל ופלרע חבוא מו"ל, ואם היא מלעיל חבוא בלא וי"ו.

לח) מ"ל כי פעם וכאו בר"ו ופעם בלא וי"ו ואו חבא נקודה החולם חמורר כמו ואת אפן מרכבותיו (שמות יד כח) ששם הוא חסר בלי וי"ו *
 (פ) בשני בלי לונדו והמסבר נמצא נגנין * ואך בלי ויין מצאנו נגינתם ולא ידעתי אם השערת רש"י בכ היא או ניסח

כב לה) ענינו כמו אך ורק. [נ"א אבין ורקין] י השלישי, מי אפסים (יחוק' מו ג) נראית מלה זו שהיא מהמלים גרועי אלף, כמו רבע מארב, וסך מאסוך, ופס ידא מאפסים (ב). וכה ענינו לא היו מגיעים כי אם עדי כף רגל.

אפע י אפערה ושרף מעופף (ישעיה ל ו) תהרגהו לשון אפע (איוב ד מז) והזורה תבקע אפע (ישע' נה ה) ופעלכם מאפע (שם מא נד) היה רעה מפריצי חיות הגדה, והפותרים יחלקו המלה לשנים כי אמרו אפע איננו מאפע. כי פתרון אפע כמו אפס ואין, ולפי הענין נראה כי כלם שוים על כן נמשלה פעולת זרים ופעלי און וחמס לפעולת אפע, ענשוב, וכפירים, וצפעונים י

אפק י מתחלק לשני מחלקות: האחד אפיקי מים (תלים יח מז) לאפיקים ולגאיות (יחזקאל ו ג) כאפיקים בנגב (תלים קכו ד) פתרונו כפי ענינו הם כנחל מוצאיו ומובאיו ומבועיו. השני ולא יכל יוסף להתאפק (בראשית מה א) ויתאפק המן (אסתר ה י) ומזיה אפיקים רפה (איוב יב כא) חנורת אבירים ירפה י מה יתרון לחופש נס אשר מתניו משנס בהיות אילותו מרפה ומזיה חנורתו י המזיה והחנורה והאזור והזר קרובי ענין הם י

אפר י מתחלק לב' מחלקות: האחד כי אפר כלחם אכלתי (תלים קב י) עפר ואפר (בראש' יח נו) ותקח תמר אפר (ש"ב יג יט) האפר והדשן קרובי ענין הם י השני ויתחפש באפר (מ"א ד לה) ויסר את האפר מעל עיניו (שם כ מא) מיני מסוות ונסתות המה י המכסים את הראש ואת הפנים וזאת העינים לברדן י ובלשון ערבי אל (ג) י

אפריון י אפריון עשה לו (שיר ג ט) פתרונו לפי ענינו: ערש ומטה ואפריון נראין ענין אחר. ופותרים אומרים נור הוא לחתן י

אפרח י ואפרחיו יעלצו דם (איוב לש לו) אפרחים או בצים (דברים כב ו) ענינו כמו גזולים י

אץ י אץ לבא כיום תמים (יהושע י ג) והנגשים אצים לאמר (שמות ה יג) כי אץ לך הר אפרים (יהושע יז מו) ענינו כמו רחק י

(שמו' נו יח) היו עלי לטרה (ישע' א יד) ושכחת עמר בשדה (דברים כד יט) וכאלה הרבה בלשון עברית. דע כי המלים האלה וכמהם מהמלים המשולשים אשר משפטם כמשפט המלים האלה כל הוויין הנכתבים במלים או הנקודה העומרת תחתם יתרו שבותו י ובהעלות ווי המלה יפתחו (מא) כאלה: כגול חסוך י את גולך (דב' ג כד) י אף ארח משפטך, ארחי ורבעי זרית (תלי' קל"ט ג) קדש ישראל לה', את שם קרשי (ויקרא ד ג) י בשת הפנים, חרפתי ובשתי (תלים סז ד) י השך אפלה, וד' גיה חשכי (ש"ב כב כט) י שרש ישי, שרשי פתוח אלי מים (איוב כט יט) י חדש ימים, מדי חדש בחדשו (ישעיה סו כ) י און המפחד, ותקח אוני שמץ מנהו (איוב ד יב) י והביאו בניך בחצן, גם חצני נעתי (נחמיה ה ג) י ערף ולא פנים י ואהו בערפי (איוב מז יב) י את כל תקף, וכל מעשה תקפו (שם יב ג) י גרן ויקב, מגרנד ומיקנד (דברים מז יג) י אכל בכסף רשבירי, ובמרבית לא רתן אכלך (ויקרא כה לו) י עשר וכבוד, את כבוד עשרו (אסת' ה יא) מורעי למלך, וקלל במלבו ובאלהיו (ישע' ח כא) י אין אמר ואין דברים, אם אמרי אשכחה שחיו (איוב טו כו), אך היריעה, אמה ארכו (שם ל ב) י ורחב חמש אמות, אמה וחצי רחבו (שמות כח י) י ושכחת עמר בשדה י גם בין העמרים (רות ב מו) י היו עלי לטרה, מרחכם ומשאכם (דברי א יב) וכאלה הרבה י וגרלו וקמצו וקמצו לא במשקלם. הן למדנו שאין אפניו מאופן י

אפס י מתחלק לשלש מחלקות: האחד כי אפס כסף (ברא' מו מו) יחיו כאין וכאפס (ישע' מא יב) כי אפס עריץ (שם כמ ד) האפס לנצח חסדו (תלים עז ט) באפס עצים תכבה אש (משלי נו ד) כי אפס המץ ללה שד (ישעיה מז ד) כל שריה יחיו אפס (שם לג יב) כלם לשון אין המה י ויתכן להיות מגזרתם מאפסי ארץ (יומיה מז יט) אפסי ארץ (דברים לג יז) תכלית ארץ י

השני, אפס כי עז העם (במדבר יג כח) אפס כי נאץ נאצת (ש"ב יב יד) ואפס את הדבר (במ' י

המבאר

(מ) נראה מכאן באר היטב כי נקודת חסוק נקרא בפי מנחם גם בשם פוח. ובאמת הוא רק קטין קטן. (ב) עין גר 4 ע"ב.

(מ) נראה מכאן באר היטב כי נקודת חסוק נקרא בפי מנחם גם בשם פוח. ובאמת הוא רק קטין קטן. (ב) עין גר 4 ע"ב.

אור בעדני (תלים קל"א) **סיף ענן אורו** (איוב לו י"א) **ויתכן להיות יחורנו** (תל"ו יח מז) **ועצמו** (ס"ו ירמיה ג ז)

הששי * **לקט ארת** (מ"ב ד ל"ט) **כחם צח** עלי אור (ישעיה יח ד) **ענן עשבים המה** * **השביעי** * את האורים ואת התמים (שמות כח ל) * **יש מחלקת שמיני בלשון ארמית** * ואורו **היה** אדורי (דניאל ז ה) ואור עם ענני שמיא (שם ז ג) ואורו **היה** רביעאה (שם ז ז) **פתורנו לשי** ענינו * **לשון הנה המה** *

אראל * **הן אראלם צעקו חוצה** (ישעיה לג ז) **היו אריאל אריאל** (שם נ"א) **דההראל** (יחוק' מנ טו) **ומהאריאל** (שם) **והיתה לי כאריאל** (ישעיה נ"ב) * **נראים המלים האלה** כי לשון אחד וענין אחד להם * **שם המזבח אריאל** * **ופתרון הן** אראלם צעקו חוצה עת אשר נחרס המזבח הנקרא אראל צעקו ובנו אותו קוננו מקדשם ובנו אראלם וספרו מזבחם * **ואם אמר יאמר המטען לא יתכן בלשון עברית צעקו אראלם ובנו אראלם** , כי אם צעקו על אראלם ובנו על אראלם , יש להשיב ולומר יתכן כה וכה * **אלה עיניים הנטוים אל השחרון** ; **ויבך אתו אביו** (בראשית לו לה) **ויבכו בני ישראל את משה** (דברים לו ז) **ויבכו את אהרן** (במדב' ד נ"ג) * **ואם ישעון המטען כי האתים יתקנו** [נ"ה יתכנו] את הענין ואינו באראלם סו , לספר לשרה ולבנתה (ברא' כג ב) **יוכיח** , וגם ויעקב (נחמיה ט כח) **יורה** , וכמהו הרבה בלשון עברי [נ"א לרוב] *

אנשי פתרון אמרו כי מלה זאת נחלקת לשנים **אֶרְצָה** לם , אמנם ידעתי כי יש מלים בלשון עברית אשר יחצו לשנים אך לא אראלם * כי אראלם אינו ממנינם [נ"א ממנינם] כי בחוקתו עומד וענינו נכון * **ואלה קצות המלים הנחלקים לשנים** * כי ארץ הנגב נתחתי (יהושע סו י"ט) **ראוי להיות נתת לי** * וכמהו בני יצאוני ואינם (ירמיה י' ד) **ראוי לאמר יצאו ממני** * וכמהו אחוך שמע לי

אצבע * **והזה באצבעו** (ויקרא סו יד) **כמשמעו** * **אצל** * **מתחלק לשני מחלקות** : האחד **אצל האיל** (דניאל ח ו) **אצל המזבח** (ויק' ו ג) **ויסב מאצלו** (ש"א יז ל) * **השני** **ואל אצילי בני ישראל** (שמות כד י"א) **ויאצל מן הרוח** (במדבר י"א כ"ה) **הלא אצלה לי ברכה** (בראשית כו לו) **ומאציליה קראחד** (ישע' מא ט) **ענין נשיאות המה** * **ונראה שאין מגורחם על כל אצילי ידי** (יהווקאל יח ג) **אצילות ירך** (ירמיה לח י"ב) **הם שרשי אורוע מלמדה לפי הענין** * כי יגיע ני הרים אל אצל (זכריה יד ה) **יתכן להיות מגורת אציליה** (ישעיה מא ט) **יגיע מקום נמוך למקום גבוה** *

אצורה * **אצורה וצמיד** (במדבר לא ז) * **אצר** * **ואצרתיהם אמלא** (משלי ח כא) **ואשר אצרו אבתך** (מ"ב ד יז) **יתחז' לך את אוצרו** (דברים כח י"ב) **ענין אחד להם** *

אר * **מתחלק לשבע מחלקות** : האחד **יהי אור ויהי אור** (בראשית א ג) **פתח דבריך יאיר** (תלים קי"ט קל) **להאיר על הארץ** (בראשית א טו) **כל מאורי אור** (יהווקאל לב ח) **ענין נגה המה** * **השני** , **ארתי מורי עם בשמי** (שיר ה א) **ארה כל עברי דרך** (תהלים פ"ג) **נשים באות מאירות אותה** (סו) **(ישעיה כו י"א)** **ענין לקטרה המה** * **השלישי** * **אורו מרוז** (שופטים ה כג) **במארה אתם נארים** (מלאכי ג ט) **ארה לי יעקב** (במדבר כג ו) **ענין קללה המה** *

ארבעי * **אור כשדים** (נחמיה ט ז) **על כן בארים כבדו** (ס"ה) **ה' (ישעיה כד טו)** **על מאורת צפעוני** (שם י"א ח) **מני בקעים וחגוים וצורים** * **וחר סתן** (שם) **יורה על מאורת צפעוני** * **ואור כשדים** כה ענינו ויצאו אתם מאור כשדים מבקעת כשדים * **וזה אשר יורה על הענין כי כה הוא** * **ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער** וישבו שם (בראשית י"א ב) *

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

החמישי * **ויאר את הלילה** (שמות יד ד) **ולילה**

המבאר

(סו) כינת מנחם היא כי כמו ששרש אור וירח על דבר והפסוק ר"ל על אור חיים ועל החשך , יתכן להיות כמו כן כי שרש הרג השרש עצם יורו על רבוי והפסוק עין רש"י על יחורנו פסגנו ויהי' על זה האחרון עצמו ,
(טו) בבלי חב"י כתיב באראלם ב"ה ולי נראה לחקן באראלם ר"ל כי פלח את לא הקדישם את פלח אראלם ,

(סו) ח"ל רש"י שם : מאירות כמו ולא תאירו מוכחי הנס , וכן פתר רונס סתם שחעצים יהיו יבשים יהיו חתים להדליק אבל מנחם פתח מלקטות כמו אירוח מרי ואירח כל עברי דרך השביל לו דונש והלא כתיב ביבשת קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין סרי עכ"ל ,
(ס"ה) בכל חב"י אשר לפני נמצא כבדו את ה' ,

ומגורת המלה במתג ורסן עדיו לבלום (תלים לב
 ט) המתג והרסן והחה יישירו הפרד והרסום
 כמלמד הבקר ודרבן לצמדים * ואת אשר יאמרו
 בניו לתל-פיות הלוקו המלה לשחים וכן העמידו
 פתרונה שמו תל לבד ופיות לבד, ובהיות ככה אין
 למלה מעם ולא ענין ולא פתרון, הן נמצאת
 המלה מחולק' מבלי הועילות [נ"ו תועלת] ונחצה
 לשחים מבלי יתרון * ולא יכלתי להשיג איך ידעו
 הפותרים כי המלה מעונה מחלקות * ומה מעם
 המה לבם לעשות כן אפס כי המלה סרורה כמשפט
 ודרושה כרת להיות תלפיות מגורת מלפנו מבהמות
 ארץ (אוי' לה יא) הוא המגדל הנכון לצדק ומשפט
 הנכבד, הנבני לתלפיות בשבת כל המשכילים כי
 היא תפארת ההלחם, ויהי משפט תלפיות ככל
 המלים אשר תחלתם תיו אשר איננו יסוד * ויתכן
 להיות גם כה ענינו * כמגדל רוד צוארך בניו
 לתלפיות: רצה לשבד גובה הענק ומועל [נ"ל מעל]
 הצואר, כי גבוה ורוממותו תאר דיופיו ונאות
 המראה, והמגדל הזה היה בניו [נ"ו בניו לתל]
 למשמרת הצופים הרואים את ארץ מרחקים, וגם
 יושבי תבל ושכני ארץ יחווהו מרחוק כי הוא נשקף
 על כל פני ארץ * הן נמצא המגדל נכון גם לצופים
 גם לשכני ארץ גם ליושבי כפרים גם לעוברי דרכים
 על כן נשא המגדל לגבהה כתרן בראש ההר וכנס
 על הגבעה * כי גם ארחות הסוחרים והולכי נתיבות
 וגוי מסלות הולכים למבטו, ועוברי דרך ואולים
 לא יתעו כי המגדל תלפיות ולמודים המורים *
 גם נאה לדרוש וראוי לפרש כי גובה הענק הוא
 תפארת הראש * וכאשר הלוקו הפותרים תל-פיות
 לשנים, ככה הלוקו ד-ראון לשנים והעמידוהו מן
 די ומן ראייה: ואלו היה כה לא מש נוע המלה
 ולא נחפך תוכן נקידתה בעבור מקרה דבק המלה,
 ואלה החרפות ולדראון יוכיח, בנפל יוד מהמלה
 או נקודה השומדת תחתיה אבל המלה אחת היא
 ופתרונה לפי ענינה * לדראון עולם למשוואות נצח
 וכאלה הרבה בתורה מלים מחולקים ואינם נחלקים
 (כה) * ואם אמר יאמרו כי מחלקות המלים האלה
 כמו בשלם הבשר, וכמו ויוצקך, ויצאוני,

(איוב טו ז) ראוי לומר אחרת לך * וכמוהו
 ויוצקך (נחמי' ט כח) ראוי לומר ויוצקו אליך *
 ולא יכלו דברו לשלום (בראש' לו ד) ראוי לומר
 דבר לו * בשלם הבשר (מ"א יח כא) בשל להם
 הבשר * מספר צעיר אנדונו (איוב לא לו) אנדו
 לו * פור עצמות חנך (תלי' ג נו) חנה לך * יבאני
 רחמך ואחיה (שם קט עז) יבואון אלי * וכהנה
 הרבה בתורה * ועוד יש להשיב אלו היה פתרון
 אראלם וענינו להגלות ולהקאות להם על דעת
 שתחלק המלה לשנים כאשר הם אומרים היה
 על המחוקק המשכיל השם שכל סודך נכוחה
 לחקות אַרְא-לֵם היה מתוקן המלה בפתחת ריש
 אע"פ שלא ימצא לם בלשון עברית, והיה תולה
 הפתרון להבדיל בין וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבַר בְּמִצְרַיִם
 (בראש' מב א) ובין וַיֵּרָא אֵלָיו (שם יח א) וַיֵּרָא
 מֵאֲלֹהֵי ה' אֵלָיו (שמו' ג ב) * ולא נכון לפתור כה
 כי לא דברה תורה בלשון הוה * והן [נ"א ואם]
 לרבריהם נחלק המלה לשחים ונשה אחרי הפותרים
 ההם לרבריהם היתכן לומר הן אראה להם כמו
 אַתְּוָה להם, וְהִפְּסֵב לְדַבֵּר כֵּה, היש מעם לפתרון
 או פשר לענין, או משקלת למלין? הלא כה ארח
 חקת התורה בכל מקום אשר ישליא אלהינו לעשות,
 ובעשותו נוראות וַיֵּרָא כבודו ותגלה גבורתו כאלה:
 וירא כבוד ה' (ויק' ט כג) וירא מלאך ה' (שמו' ג ב)
 עת נגלה [נ"א נראה] בחורב ברדת אשו הגדולה
 תחלה ממרום, וביום הראותו בפארן וורחו משעיר
 ובתבערה ובמסה, ומי העגד בהראותו (מלאכי ג
 ב) [נ"ה ומי הבישו לראותו] הלא אלה יוכיחו *
 ועוד אם אמר יאמר הדומען על אריאל כי שם
 מנבה אריאל ולא אראל, וההארל ארבע אמות
 (יחזק' מג טו) יוכיח * ואם אמר יאמרו הפותרים
 כי יש מלים אשר יחלקו לשנים כמו תלה ארץ על
 בלי-מה (איוב כו ז) וכמו בנו לתל-פיות (שיר ד
 ד) וכמו והיו דר-און (ישע' סו כד) ואראל כמזהם,
 חלילה לאנשי לבב להצדיק אותם להיות מלה בלשון
 עברית נחלקת לשחים, והמלין האלה אשר ישמון
 מחולקין כה יקומו לאחת ולא יחלקו לשחים *
 ופתרון תלה ארץ על בלי-מה תולה ארץ על מישור

המבאר

פתר בו לשון נקב וחורי עפר וכי, עין מחלק' הרביעי בשוש אר.
 (מח) כלומר נראים כמחולקים ובאמת אינם מחולקים. ורק
 נרכבו מהפעל והכתיב * אולי וקעלים או אולם'

השמשותף רש"י על אור כשרים [מחמת טו ז]: ומתחם פירש
 אור בקעה, וכן באורים כבוד ה'. כל חזר ובקע עמוק קרוי
 אור. וכן על פאורה צפועי [ישעיה א ח] פירש' * ומתחם

ארה משפטיד (ישעיה כו ח) וארה לחברה (איוב לד ח) וכארה איש ימצאנו (שם לד יא) ארחי ורבעי זרית (תלי' קלמ ג) והנה ארחת ישמעאלים (בראשית לו כה) הביטו ארחות תמא (איוב ו יט) לעשות לארח (ש"ב יב ד) מלון ארחים (ירמ' פ א) כלם מגורת דרך ואורה - השני וארחתו ארחת תמיד (מ"ב כה ל) טוב ארחת ירק (משלי מו יז) ענין סעודה וכרה המה *

ארך * מתחלק לב' מחלקות: האחד ארך אפים (שמות לו ו) ארך החצר (שמות כו יח) יארכון ימך (שם ד יב) ארך היריעה (שם כו ב) - השני וארכתך מהרה תצמיח (ישעיה נח ח) הנני מעלה לב ארוכה (ירמ' לג ו) ענין חובש ותרופה הם. **ארמון** * כי ארמון נגש (ישעיה לב יד) סכנו ארמנותיה (תלים מח יד) פתרונו כפי ענינו אלמון וארמון וקריה ומדינה ועיר קרובים זה מזה * **ארן** * מתחלק לשני מחלקות - האחד נפע ארן וגשם יגדל (ישעיה מד יד) פתרונו כפי ענינו - השני וישם בארון במצרים (בראשית ז כו) ועשית לך ארון עץ (דברים יא) ענינו כמו ארנו * *

ארע * לארעית גבא (דניאל ו כה) * ארץ בלשון ארמית ארעא כמשמעו * **ארץ** * ארץ מצרים לפניך הוא (ברא' מו ו) ארצה כנען (שם יא לא) וכי תבאו אל הארץ (ויקרא יט כג) *

ארש * וארשתיך לי באמונה (הושע ב כב) אשה תארש (דבר' כח ל) בתולה אשר לא ארשה (שמות כב מו) *

ארשת * ארשת שפתיו (תלי' כא ג) כרשיון כורש מלך פרס (עזרא ג ז) ענינו יורה עליו כמו מבטא שפתיים *

אש * מתחלק לששה מחלקות: האחד אש אוכלה הוא (דברים כד) ואש יצאה (במדב' מו לה) ואשם לא תכבה (ישע' סו כד) אשי החלבים (ויקרא י מו) אשה ריח ניהוח (שם א ט) אשו הגדולה (דברים ד לו) כמשמעם *

השני ואשישה אהת (ש"ב ו יט) ואהבי אשישי, ענבים ^{סו} (הושע ג א) סמכוני באשיוורת (שיר

וארץ הנגב נתתני, אשר נחלקים לשנים, גם זה לא היה כי המלים האלה והמלים אשר כמוהם אין חלוקם חלוקה * ולא מחציתם חצוי * ולא יחצו ולא יחלקו * כי אם תום אחרית המלה ותכלית יסודתה י שארו אותיות המלאכה והיו למלה, וכן תוכן הענין ומוצא פשר דבר בכלי הבקר בשלם הבשר: פתרונו הראוי לו בשל להם הבשר * בשל לבד, והמ"ם הוקם לבד במקום להם * כן הוא ענין יתר המלים וכה משפסם * אך המלים הראויים לחלק כאלה המלים העליונים ^{סט}, ע"כ לא יתכן להיות אראלם מהם ולא יעלה בחשבונם ולא ישתוו בפתרונם, על כי אשר חקת המשפט להיות אראל לבד והמ"ם לבד כמלים האלה, ואך לא רתחלק המלה הוורת כה כי לא תקום מן המ"ם מלה, והפותרים לא חלקהו כי אם ארא לבד ולם לבד וכן לא יתכן * ועל כן אלה לדבריהם ומחלקותם ורפואתם לא יקום פתרון ולא ענין המחזה הישב ופתרון והיתה לי כאריאל כה הוא: אציק על ציון קרית הננה דוד עד היות שוכניה ונבוחים ושחופים והעיר מטבחה אשיתנה מובח *

ארב * מתחלק לב' מחלקות * האחד וארב לו וקם עליו (דברים יט יא) יארב במסחר (תלים י ט) בית ארבאל (הושע י ד) עם ארבות ידיו (ישע' כה יא) ענין מכמונים הם * השני הננה עשה ארבות בשמים (מ"ב ו יט) וארבת השמים נפתחו (ברא' ז יא) וכעשן מארבה (הושע יג ג) וכיונים אל ארבתהם (ישעיה ס ח) ענין חלונות המה *

ארבע * וארבע הידות (בראשית מו כד) ארבעה הם קטני ארץ (משלי לו כד) ארבעים שנה (בראשית ה יג) כמשמעו *

ארנ * מעשה ארנ (שמו' כח לב) קלו מני ארנ (איוב ו ד) וארנים חורי (ישע' יט ט) ענין המלה יורה עליה *

ארנו * ענינו כמו ארון * תשימו בארנו מצד (ש"א ו ח) כמשמעו *

ארז * כארזים עלי מים (במדבר כד ו) עץ ארז (שם יט ו) כמשמעו *

ארה * מתחלק לב' מחלקות: האחד ארה

המבאר

ג) בנ"ו' השרש הזה מתחלק לב' מחלקות: אפנים בנל"ה ארן וארון שני שרשים הם * (א) רש"י: אשישי ענבים פירש סתם נביעי יין *

סט) מ' אין אופן אחר כמעשה חלוק המלים כי אם במלים העליונים וזה לפי דעתו אינו חלוק כלל כאשר באר בדבריו שהיא כי אם כתיב לבד *

כד) ואשמורה בלילה (תהלים צ ד) באשמורת
אהגה בך (שם סג ז) ענין נשף וליל המה י וזה
יוכיח קדמתי בנשף (תלים קט קמו) קדמו עני
אשמרות (שם קט קמה) .

אישון . כאישון בת עין (תלים יז ח) ענינו
כבבת עין (זכר' ב יב) , ויתכן להיות המלה נגזרת
ולקבנה אותה לאישון לילה ואפלה (משלי ז ט)
ידעך נרו באישון חשך (שם דך ד) נכון להיות
השחרות אשר בלובן העין (ט) .

אשנב . בעד האשנב (שופט' ה כח) בעד
אשנבי (משלי ז ו) שבכי עליות המה .

אשף . מתחלק לשלש מחלקות : האחד
מאשפת ימים אביון (תלים קיג ז) הבקו אשפתות
(איכה ד ה) ענינו כמו מדמנות (ישעיה כה י) .
השני אשפתו כקבר פתוח (ירמיה ה טז) עליו
תרנה אשפה (איוב לש כג) . ועילם נשא אשפה
(ישעיה כב ו) פתר יהודה בן קריש וקרמוני עתים
והורו לו הפותרים קיר החומה נחשף כִּמְקַנְןִי (ט)
ואין המלה נושא אחרי פתרונו ואין כמה משקלת
מתכונתם ואלו היה סוד החזיון כאשר הם פותר'
כה היה משיף : וקיר הוער ממגן . הגה נמצאו
המלים סדורים לא כמשפטים והענין שלא כתקונו
אבל מה הוא פתרון [נ"ה ענין] החזיון : ועילם כבר
נשא אשפה וגם קיר העיר כלי מלחמתו ועד
מגיניו, יחדו המה על ישראל ארם מקדם ופלשתים
מאחור [נ"ה ארם מקיר ופלשתים מקדם] וקיר
הוא מרינת ארם, ושם המדינה קיר כאשר נמצא
כתוב בספר ופלשתיים מכפחור וארם מקיר (עמו'
ט ז) וכמהו (ה) וְגִלְגָלִי קִירָה (מ"ב טז ט) וגלו עם
ארם קירָה (עמוס א ה) . ואם כי הפותרים ההם
נחלקף להם קיר בקיר (ז) . ואלו חלק יהודה מחלקו'
קיר למיני רעוצאותיו ומראה שניו לא טעה ולא
הוציא המלים מאמתתם, ולא שת מקיר המדינה
כוחל, ומן ערה הוער, ומן מגן מְקַנְנִי . ונמצא
הפתרון בלי ענין והמלה בלי משקלת ולא נכון
לעשות כן .

השלישי ואשף וכשדי (דניאל ב י) ולאשפים

ב ח) ענין גביעי יין המה .

השלישי ונואש מכמי שאול(ש"א כז א) ותאמרי
נואש (ירמיה ב כה) .

הרביעי אשת חיל מי ימצא (משלי לא י) ומה'
אשה משכלת (שם יט יד) אשה רעותה (ישעיה
לד טז) שבעה שבעה איש ואשתו (בראש' ז ב)
חבורות אשה אל אחותה (שמו' כג ו) נפל אשת
(תל' נח ט) . ויתכן להיות מגזרתם איש אישים .
החמישי ליאש את לבי (קהלת ב ד) ולרוח
אמרי נואש (איוב ו כז) ענין ענם ואינה וראגה
המה .

הששי לאשישי קיר הרשת (ישע' טז ז) נפלו
אשיותיה (ירמיה נ טז) ואשודי מסובלין (עזרא
ו ג) ואשיא יחזרו (שם ד יב) ענין יסודות המה ;
ויתכן להיות מגזרתם זכרו זאת והתאששו (ישע'
מו ח) .

אשד . ואשד הנחלים (במד' כא טז) אשדת
הספה (דברים ג יז) פתרונו כפי ענינו . אשד
הנחלים כמו נובע הנחלים . ויש בלשון ארמית
נמהם שופך דם האדם (בראשית ט ז) דישוד
דממא דאנשא דמיא יתשד (ט) .

אשך . מרוח אשך (ויקרא כא ד) פתרונו
כפי ענינו נפוח סוד .

אשכל . אשכלתיה ענבים (בראשית מה י)
אשכלת מררת (דב' לב לב) אשכל הכפר (שיר א יד) .
אשכר . אשכר יקריבו (תלים עב י) השיבו
אשכר (יהוקאל כז טז) פתרונו כפי ענינו . אשכר
כמו שי, וכמו מנחה, וכמו תשורה .

אשל . וישע אשל (בראשית כא לג) .
אשם . אשם הוא אשם אשם לה' (ויקרא ה
יט) אבל אשמים אנחנו (בראש' מב כא) ואשמה
הנפש ההוא (במדבר ה ו) כעת תאשמו (שופט'
כא כב) ענין המא הוא . אבל תאשם שמרון
(הושע יד א) מגזרת שממה הוא .

אשמן . באשמים כמתים (ישעיה נט י)
פתרונו כפי ענינו במחשכים כמתים .

אשמר . ויהי באשמרת הבקר (שמורת יד

המבאר

אחרון של הפסוק וקיר ערה מנן כי קיר החיפה מהשך סמנן .
(ה) כן נוסחת ויין . ואילם בטיסחת המבירז וחת וכו' ס' ו
כתיב ובמרת הקריח , ובנוסחת לונדון כתיב ובמרת הקיר .
(ז) פ' הפותרים החליטו מלת קיר שפירושה מרינה בבלח
קיר שפירושה כוחל .

(כ) בכתיב יד נמצא : דיאשוד דמא דאנשא . כמיא יתאשד .
(ג) השרש אישון הוח כבר בא אחרי שרש איש , וכאן שניו
הוא ביתר באורי ונראה כי כאן מקומו , רק שמאוח סופר קדסון
בא המעורר בפעם הראשון .
(ד) כלומר ר' יהודה בן קריש ואיזה קדמונים עמו פתרו יצי

ואשתדור עברין בגוה (שם ד טו) לשון מרי [ג'ה
 מרד] ומרדות המה.

אשתוללו • אשתוללו אבירי לב כמו שנתם
 (תל' עו) פתרונו נתעקרו אבירי לב, יתכן להיות
 מגזרת אשל ושני פתרונים למלה: הפתרון האחד
 נמטיעה והשני עקירה • ומראה אחד לשניהם •
 ומבלי הפך המלה מתהפך ענינה כי המלה נפולת
 ענין • ישנו בנין וישנו סתירה • ויש כמדהו בלשון
 עברית מלין מחולקים לשני פנים אהוים [נו'לו
 אחרים] במראם ונפרדים בענינם וכה מחלקות
 אשתוללו • יתכן להיות פתרונו נמטיעה ועקירה על
 כי יסודת המלה אשל כאלה: מסעף פארה במעצה
 (ישעיה י לג) יתכן להיות מסעף מפריא פארוה,
 מסנסן סנסנים, ומפריח סעיפות, גם יתכן להיות
 מסעף מפשיח סעיפות ומשחית פארות [נו'ל
 מפשיח פארות ומשחית סעיפות], על כי יסודת
 המלה סעף, וכמהו ותשרש שרשיה ותמלא ארץ
 (תהלים פ י) פתרונו לפי ענינו נמטיעה: והלופו,
 אורעה ואחר יאכל וצאצאי ישרשו (איוב לא ח)
 כי אש היא עד אבדון תאכל ובכל תבואתו תשרש
 (שם לא יב) ושרשך מארץ החיים סלה (תהלים
 נב ז) הן למות הן לשרשי הן לענש (עזרא ז כו)
 כלם עקרת שרשים המה, וכמהו לבנתני אחתי
 כלה (שיר ד ט) ופתרונו הסרת לבני, והוא הדין
 לשום לב • וכמהו ויחרגו ממסגרותיהם (תה'
 יח מו) פתרונו תרפה הגורתם ותסור ממתניהם
 והוא הדין לחגור • ויעקוה ויסקלהו (ישע' ה ב)
 סלו סלו המסילה סקלו מאבן (שם סב י) ענינו
 לפנות רך מאבנים: הוא הדין [נו'ל המשפס]
 לסקלנו באבנים • והפע כמו אופל (איוב י כב)
 ופתרונו ותחשך, והוא הדין לזריחת נוגה • וכמהו
 הראשון אכלו מלך אשור וזה האחרון עצמו (ירמ'
 ג יז) פתרונו ויגרו עצמותיו וינתחם לנתחים
 וינקר עצמיו מעליו, הן נמצא עצמו להסיר עצם
 ולשום עצם • וכאלה הרבה בתורה • אבל לא יכלנו
 להשיג מלה אשר תחלטה אל"ף ושי"ן אם יקרה
 להם כמקרה המלים האלה אשר חלהם שי"ן
 ויבא תי"ו אחריה לפי שלא מצאנו בלשון עברית

ולמכשפים (דניאל ב ב) •

אשפר • אשפר אחד ואשישה אהת (ש"ב

ו יט) פתרונו כפי ענינו נחה טוב יך וכתף •
אשר • מתחלק לארבעה מחלקות: האחד
 אשר חכמים יגידו (איוב סו יח) אשר יצא לפניהם
 • • • • • ואשר יוציאם ואשר יביאם (במדבר כו יז)
 כמשמעם • ויש אשר מתחלק לשלשה מראות
 האחד אשר ישאלון בניכם מהו (יהושע ד כא)
 אשר נשיא יחמא (ויקרא ד כב) ענינו כמו כי
 ישאלון בניכם, כי נשיא יחמא • השני אשר ידעון
 כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך (יהושע ג ז)
 ענינו למען ידעון: השלישי אשר שמעתי בקול ה'
 ואלך בדרך אשר שלחני ה' (ש"א סו ד) ענינו
 כי שמעתי •

השני אשרי אדם עו לו בך (תהלים סד ו)
 באשרי כי אשרוני בנות (בראש' ל ג) ראוה בנות
 'אשרוה (שיר ו ט) אשרי האיש (תלים א) כמו
 טוב האיש •

השלישי באשרו אהוה רגלי (איוב כג יא) עמי
 מאשרך מתעים (ישע' ג יב) אשרו חמוץ (שם
 א סז) ואשר בדרך לבך (משלי כג יט) אם תפה
 אשרי מני הדרך (איוב לא ז) ישנו פעם ישנו נתיב
 לפי ענין המהורה • ואין מגזרתם נמר על דרך
 אשר (יהושע ג ז) על דבר האל"ף אשר איננו
 יסוד במלה, ופתרונו כאשר נמר על דרך שוקד
 ומביט ושר לשרוף ככה אשקוד אני לשרוף ולחתוף
 אני אטרף ואלך ואשא ואין מציל • גם אשרנו
 עתה סבובנו (תל' יז יא) איננו מנורתם • ופתרון
 אשרנו כמו שורריו כמו אלהים יראני בשוררי
 (תלים נט יא) למען שוררי הישר לפני דרךך (שם
 ה ט) אשרנו ושוררנו ענין אחד להם, נמצא
 שוררנו מהמלים גרועי אל"ף, ושוררנו כשוררנו •
 הרביעי אשרה כל עץ (דבר' סו כא) ואשריהם
 תשרפון באש (שם יב ג) ענין אשל תרוה ואלון
 עץ אשר לא ירקב הראוי לאלהי נכר ופסילי ורה •
אשרנא • אשרנא דנה לשכללה (עזרא ה
 ג) בנין הוטה לבנות בלשון ארמית •
אשתדור • ומרד ואשתדור (עזרא ד יט)

המבאר

(ט) בכל הכ"ו נמצא ויחגרו מססגרותיהם ואשר שחיה
 כינתי על ויחגרו מססגרותם [ש"ב כב ס], וי'ל רש"י על ויחגרו
 בחלים: מנחם פתר איתרו לשון רש"י חגרה ויחגרו ויחגרו
 מססגרותיהם: עין גז 32 הערה כ"ז.

ח) ונשל הברול (דברים יט ה) כי ישל ויחך (שם כח ז) וגם ראוי להיות שלל, והיה ענין האל"ף כיתר אלפי המלים, ואם ישעון דמועין באודות האל"ף אשר בתחלת המלה אשר איננה אחודה ביסודה היתה המלה הוואת ראויה להכתב ישתוללו או נשתוללו כמו אשתוללו כס) ומבלעדי המראות האלה לא תקום המלה כי יש להשיב אמנם אלף מכל האותיות אין לו כח במלים כי אחרי ישנו יסוד במלה נופל ממנה וקמה המלה מבלעדי אלף כיתר המלים הנקרמים לאותיות בתחלת הספר, וכאשר האלף הנראה עיקר במלה ואיננו יסוד ימוש ויודר ממנה כך יאחו ועולה במלה ואיננו יסוד בה, אך בעלוחו במלה איננו עולה כי אם במקום יו"ד או ה"א או נו"ן; הם הם האותיות הראויות לאשתוללו כאלה המלים; ואחרי כן אתחבר היושפט מלך יהודה עם אחויה מלך ישראל (רה"ב ג לה) והמלה מגזרת מחברת (שמות כד ו) ואין לאל"ף דרך במלה אבל עמד במקום ה"א קרוב ללשון ארמית, ואין זה כי אם לחלש כח האלפין, וכמהו כי לא לנצח אדוש ידשוני (שעיה כח כח) היתה ראויה להכתב הרוש ידושוני, וכמהו כל מלבושי אנאלתי (שם סג ג) היה ראויה להכתב הגאלתי, וכמהו הרעב והחרב מי אנחמך (שם נא יט) היה ראויה להכתב מי ינחמך, וכאלה הרבה בתורה, ומיעוטם יורה על רובם. וענין אשתוללו ראוי להיות כמו אלה, לא יקרה כה ליתר האותיות כי אם לאל"ף לבדה כמו אשתוללו ורמיונו.

אשתונן. גם פתרו הפותרים כי יתחמץ לבני וכליותי אשתונן (תהלים עג כא) העמידו אשתונן מגזרת שנונים הצי גבור שנונים (שם קב ד) וכן לא יתכן, כי לא ישל דתיו כי אם על המרבר כמו אשתמר, אשתפך, אשתעשע; וראוי להיות אשתונן מגזרת משנה פניו ותשלחהו (איוב יד ז) וכה יפתר כי יתחמץ לבני וכליותי, אשתונן אני, ישתנו יצורי, לבני וכליותי לבר ואשתונן לבר, ובעשותך ככה תעמר המלה על אמתה ולא האל"ף במלה יסוד.

את. מתחלק לשבעה כס) מחלקות: האחד

כמלה זאת ונענין זה: על כן ויכל דמועין לטעון שאין תי"ו בא אחרי שו"ץ ואחרי סמ"ך כי אם במלים אשר שיניהם תחלתם ואין זה מהם ולא מגזרתם על דבר האלף הנקדם ס) במלה ולא נודע אם יוצא [נו"ו ימצא] בלשון עברית אם אין דע כי כל התוין המובאין במלין אשר אינם יסוד בהם בנינם וענינם על שרתי פנים ובה ענין תוצאותיו: כל מלה אשר תחלטה שין או סמך מיוסדים במלה יהיה התיו שני לאותיותיה, וכל מלה אשר אין תחלתה שו"ץ או סמ"ך כי אם אות מיותר האותיות יהיה התיו ראשון לאותיותיה או לאותיות היסוד, ואלה הם התוין השניים לאותיותיה הנכתבים במלים: שעשועים, אשתעשע (תלים קט מז): שמורים, אשתמרה (ש"ב כב כד): שר, תשחרר (כמדבר מז יג): שבה, השתבה (תלים קו מז): שחוח, תשתוחח (תהלים מב ז): שפך, תשפך (איוב ל מז): שמש, אשתומם (שעיה סג ה): שכרי משתכר (חגי א ו): שולל, משחולל (שעיה נט טו): שער, ישתער (דניאל א כז): ספחני נא (ש"א ב לו) מהסתפח (שם כו יט): סף, הסתופף (תלים פד יא): סלה, מסחולל (שמות ט יז): סבל, יסתבל (קהלת יב ה): שכל, משתכל (דניאל ז ח): שרגים, ישתרגו (אי"ל יד): שרוע, מהשתרע (שעיה כח ז) וכאלה הרבה בתורה, ואלה המלין אשר תוין ראשונים לאותיותיהם נסדרים במלים כמו אלה: נפל, ואתנפל (דברים ט יח): הלך, ואתהלכה (תהלים קט מה): מלש, ואתמלטה (איוב יט ז): משל, ואתמשל (שם ל יט) נהל, אתנהלה (בראשית לג יד): וכאלה הרבה בתורה, ואת חקת לשון עברית השניים שניים ליסוד והראשונים ראשונים ליסוד סא), אבל יש מלה אחת אשר איננו נחברת ולא נאחות במהברת המלים האלה ויצאה ממשפטים, ולא יצאה כי אם להדרת המלה, וזאת היא חגרתה שקים ספרנה והתשומנה (ירמ' מט ג) והענין הנכונן מענינים והקרוב לפתרונות ודראוי למראות ירחיק מספיקות להיות אשתוללו מגזרת כי ישל אלוה נששו (איוב כו

המבאר

ס) נו"ל הנקדה: ונ"ח תחיים.

סא) פ"א אלה אשר שן אי סמך בראשם.

סב) בכל התעתיקות לא נמצאו שתי המלים האחרונות האלה רק בנ"ח כחוב אר א מ תו ל ל ו י ואני שתי אל כמו אשתוללו.

כס) בכל התעתיקות אשר לפני נמצא לשבעה מחלקות, והקורא יראה כי אין יותר מששה פנים לפרש את לפי המבאר אולם גם זה לתעור כי בשלשה התעתיקות רושפו המחלקות עד שבעה אך בחסר בהם מימן השני.

יאתה (משלי א כז) קרבו ויאתיון (ישע' מא ה)
 כפרץ רחב יאתיו (איוב ל ד) ענין ביאה המה'
 החמישי אָף כרוב ממשח הסוכך (יחזקאל כח
 יד) וְאָף תִּדְבֹר אלינו (דברים ה כד) ואם ככה אָף
 עשה לי (במד' יד טו) את ורברבך : אתה בקעת
 מעין ונהל (תל' ער טו) אתה הובשת (שם) אתה
 הכינות (שם עד טז) ענין אחר להם : ואם ככה
 את אשר עשה לי נראית המלה דבורה בלשון
 ארמית ואנת ורברבך (דניאל ה כג) *

הששי אותה ומפתים (דברים ו כב) וישם ה'
 לקין אורת (בראשית ד טו) אתותינו לא ואינו
 (תהלים ער ט) *

אתון * מתחלק לשלשה מהלקות : האחד
 אתון נורא יקידתא (דניאל ג ו) ענין כבשן הוא'
 השני והאתנת רעות על ידיהם (איוב א יד) ותראני
 האתון (במדבר כב לג) * השלישי השער האיתון
 (יחזקאל מ טו) *

אתיק * אל פני אתיק (יחזקאל מב ג) אשר
 על אחריה מאתיקיהא (שם מא טו) *

אתמול * ואתמול עמי לאויב יקומם (מיכה
 ב ה) * ערוך מאתמול תפתה (ישעיה לג ל) כיום
 אתמול כי יעבר (תלים צד) פתרון ערוך מאתמול
 תפתה , ערוך מקדם , נכון מאו תפתה * ופתרון
 ואתמול עמי לאויב יקומם * עמי היה לאויב
 מתנקם * ועשקו את דליהם וגולו את ענייהם
 וחמסו את יתומיהם ואת אלמנותיהם *

אתנן * לא תביא אתנן זונה (דברים נג יט)
 והיה סחרה ואתננה (ישעיה כג יח) אתנה המה
 לי (הושע ב ד) ענין מחיר המה *

אתר * מתחלק לשלש מהלקות : האחד אתר
 די דבחין דבחין (עזרא ו ג) יתבנא על אתרה (שם
 ה טו) ענין מקום הוא * השני דרך האתרים (במ'
 כא א) יתכן להיות מנורת ויתרו את דהארץ
 (שם ג כ) מתור הארץ (שם ג כה) * השלישי
 אתרו עפיה (דניאל ד יא) פתרונו כפי ענינו כרתו
 ענפיו ועקרו סנסנו , ויתכן להיות מנורתם אף
 לזאת יחוד לבי ויתר ממקומו (איוב לו א) *

את השמים ואת הארץ (בראשית א א) את הים
 ואת היבשה (וינה א ט) * יש מלים אשר לא
 נפתרים לשון בלשון היטב * אבל הדמיונות יורו
 עליהם * אלו האתים וכל אתים אשר כמזהם מנורת
 אתו ואת בנו (ויקרא כא כה) ואתכם לקח ה' (דב'
 ד ט) ואתכם אורה בנוים (שם כו לג) אתי שלח
 ה' (ש"א טו א) * ויש אשר פתרונו עם * אם יש
 את נפשכם (בראשית כג ה) אתה תבוא את העם
 הזה (דברים לא ז) אשר הִקָּה את המדינית (במד'
 כה יד) אל תבא במשפט את עבדך (תל' קמג ב)
 ומשפט הכהנים את העם (ש"א ג יג) ויהי ה' את
 יוסף (בראשית לט כא) ואת אבשלום הלכו (ש"ב
 טו יא) וישלמו את ישראל (שם י יט) זה הסדך
 את רעך (שם טו יז) הישיבים את נבית (מ"א כא
 ה) הואל נא וְלֹךְ את עבדך (מ"ב ו ג) את מנשה
 ואת אפרים (בראשית מו ט) את מי נועץ ויבינהו
 (ישעיה מ יד) * לא את אבותנו כרת ה' (דברים
 ה ג) הנני משהיתם את הארץ (בראשית ו יג) *
 ויבנו איש את רעהו (ש"א ד מא) וכאלה הרבה *
 וכלם מגזרת וְאֶתְּוּ אהליאב (שמות לח כג) ואתכם
 יהיו איש איש (במד' א ד) ומאת עדת בני ישראל
 (ויקרא טז ה) מאתך תהלהי (תלים כב טו) בריתי
 היתה אתו (מלאכי ב ה) * הן נמצא את מֵאֶתְּוּ ואת
 מֵאֶתְּוּ * ויש את אשר פתרונו מן , כאלה : הם
 יצאו את העיר (בראשית מד ד) כצאתי את העיר
 (שמות טו כט) ויצא משה מעם פרעה את העיר
 (שם ט לג) חלה את רגליו (מ"א טו כג) אני דואג
 את היהודים (ירמיה לח יט) *

השני איש את מהרשתו ואת אֶתְּוּ (ש"א ג ט)
 וכתתו חרבוכם לְאֶתְּוּ (ישעיה ב ד) כתו אֶתְּוּ
 לחרבות (יואל ד י) *

השלישי יֵאֶתְּוּ לנו האנשים (בראשית לד כב)
 אֶךְ בואת יֵאֶתְּוּ לכם (שם לד טו) ויאתו הכהנים
 (מ"ב יב ט) מלך דגוים כי לֹךְ יאתה (ירמיה יו)
 הרביעי אתיו אקחה יין (ישע' נו יג) שבו אתיו
 (שם כא יב) ערוך ראתה (מיכה ד ה) יאתיו
 השמנים (תלים סח לב) כי פחד פחדתי ויאתני
 (איוב ג כה) אתה בקר (ישעיה כא יב) כמסדה

ותשלם מחברת אלף .

אחל מחברת בית .

על כן יקלו על המלה ויכבדו עליה . אך יש מהמלים מלים אשר אין להם יסוד כי האותיות נקבצים והיו למלה יחיד מועדים למלאכה נכונים לשורת לפי ענין המדבר .

ועתה אבאר מפתח עניני מחלקותם עד כלות מיניהם . וגם יש מהמלים טעוני כפל אשר נכפלים לחמש אותיות , מחלקות חמשה פנים להם כפי מחלקות המלים . כי כאשר יחלקו מחלקות המלים לחמש מחלקות ככה יחלקו מיני כפילתם לחמש מראות , ועליהם ינהג לשון עברית והוא גבול עמידתו הידוע לו . וכה משפט כפילתם . יש מלים אשר יחצו לשנים כי יחצו בד בבר , ויש די בחצים אבל נכפלים לנחת השפה וצחצוח הלשון ויש מלים כמותם אשר נכפלים , אך מבלעדי ראשוני המלים אשר יורטו על מחצת ההלקים להורות כי עקר המה ולא ימוש מהמלים על כן נשאר להכפל , ויש מלים אשר יכפלו ראשוני אותיות בתחלת המלה כאשר יקרה לרוב האותיות באחרית המלה . ואלה יכפלו מיסודת המלים ההמה ולא יאחו בהם . ויש מלים מעופי אותיות אשר נכפלים לפי קצתם , מלה ברת אות נכפלת לפי קטנותה ומוצר נענועתה , ויש מלים סרודי אות ערופי נענוע ראשונה , וככה יערפו לאהרונה ואינם נאחזים ביסודתם כי נותרו על עיקר המבטא : עד הנה משפט מחלקות המלים וכפל אותיות .

אלה הם מקצת המלים החמשיים .

בשפרפרא (דינאל ו ד) . אבעבעת (שמוי' ט ט) שחררת (שיר א ו) החמהמהו (ישע' כט ט) חמשהם יסוד אחת מהנה לא נעדרה כי כלם עיקר . והם ששה [ג'ה חמשה] עשר מלים אשר נמצאו בלשון עברית אך בפלגת ספרי הקדש וכתבי אמנה (ס) , ואלו קפאו ניני [ג'ו'ל מני] ישורון על שמריהם ולא גלו מגבולם ולא מעמו טעם גולה נמצא בשפתם כהנה וכהנה . ומה כח המלקט אשר טר מעליו צל הממלכה ושכל מליצת מחוקקה , להשיג ענין , ולבנות בנין , ולא נותר

בא באר באש . בב בבת . בג בגד . בר ברל בדלה ברק בדר . בהש בהל בהן בזק בהר . בו בור . בחל בהן בחור . בש במה במה בשל במן . בין . כך בכר . בל בלג בלם בלם בלע בלקי . במ בן בנס' . בס בסרי . בע בעד בעט בעל בער בעת . בץ בצל בצע בצק בצרי . בק בקע בקר בקש . בר ברא ברר ברה בוך ברם ברק ברש ברת . בש בשל בשם בשן בשם בשרי . בת בתל בתק בתר .

את נועם יתר לשון הקדש נעלה על כל הלשונות ותרבינה מליצותיו ותעצמנה רעוצאותיו בלתי מצוא האדם הקר ותכלית . אעס לא יודע יתרון [ג'ה פתרון] כי אם בחפש סודי מעמקיו ומרחבי דקרוקיו ועניני הקיו להעמיד למלים משקלת וקו . וכה יכון פתרון לאנשי שכל למצוא פשר לכל ענין ופתח לכל סתום [ג'ה החתום] לישר כל עקוב להורות על האותיות למיני יסודותם ועניני מלאכותיהם , וללמד על הנותם ונענועם לשוני מראיהם , ולהאליף על כפילתם לפלגותיהם לכונן מחלקות המלים ודמיוניהם בשום כמו לב לתור כמשפט או ישיגו מנקשם את חק גבולתו בעזרת המלמד לאדם דעת .

בית הוא אות מאותיות המשרתים וכבר קרמו במחברת אל"ף מקצת מעלותיו ומיני משפלותיו . אמנם הוא מחולק לשני פנים . ישנו משרת וישנו יסוד . אך המלים מחולקים לחמש מחלקות , לפי כח די [ג'ו'ו נח או] נענוע הלשון להסיב המלה למרבית פניה . יש מלה אשר יסודה חמש אותיות , ויש מלה אשר עקדה ארבע אותיות ויש מלה אשר עקדה שלש אותיות , ויש אשר שרשו שתיים אותיות . ויש אחת . עד כה גבול המלים ותוכן הלשון . והנוסף על המדה הזאת שמות המה . והנרע ממנה (ס) הם מלים אשר אין להם יסוד . אבל במיעוט אותיות המלה תקל מסבתה על הלשון וברבות אותיותיה תכבד על הלשון . כי בהיות המלה קטנת יסוד ירבוין משרתיה ובהיותה רבת שרשים יעמפון משרתיה

המבאר

במצאית כלל ,
(ס) פי ביתר הפלטה אשר נשארה אצלנו בספרי הקדש לא נמצאו רק ששה עשר מלים חמשיים .

(ס) פי המלים אשר מספר אותיותיהם רב ממדת החמשה הם שמות העצם פריטים ואין שרש פחות מאות אחד , ועל האחרון הוא אמר ששם מלים אשר אין להם יסוד ו"ל אינם

מכל קנין טו), כי אם מלים במנין? אבל פני
אלהינו לללות להסרת לבב המבקש לנתיב ישר
להשיג נכונה.
ואלה קצות המלים הרביעיים.
רמפש בשרי מנוער (איוב לג כה) זרוף
ארץ (תלים עב ו) פתגם (קהלת ח יא) רססרות
על ים יפו (דה"ב ב טו) שלהבת יה (שיר ה ו)
שלאנן (איוב כא כג) פתאום (במדבר ו ט) פתגם
(קהלת ח יא) זלעפה (תלים קיט ג) הפזתמיים
(אסתר א ג) הרצובות (תלים עג ד) סמרד (שיר
ג יג) הלמיש (תלים קיד ח) כרכב (שמות כו ה)
עשתרות צאנך (דברים כח ד) וכאלה יש בלשון
עברית מעט מועד מלים רביעיים.
ואלה מקצת המלים השלישיים.

אזר, בהן, גרע, דרש, הרס, ורע, חשף,
טרף. שלשתם עקר המה.
ואלה מקצת המלים השניים.
אץ, בר, גש, דש, הס, זח, חל, טע, יף,
כל, לא יסורו שניהם מהמלים כי יסור המה.
ואלה מקצת המלים האחריים.
ב. שמרני כאישון בת עין (תהלים יז ח) אל
תרום בת עיניך (איכה ב יח) בעד החלוץ נשקפה
ותיבב טו) (שופ' ה כח) נוגע בבבת עינו (זכריה
ב ב).
ג. בתוליה נוגות טו) (איכה א ד) כי ה' הונה
(שם א ה) עד אנה תגויין נפשי (איוב יג ב) ונסו
יגון ואנחה (ישעיה לה י) תונת אמו (משלי י א)
הגו סינים מכסף (שם כד ר) נוגי ממועד (צפני'
ג יח) כאשר הגה מן המסלה (ש"ב כ יג) הגה
ברוחו הקשה (ישעיה כו ח) וינה בני איש (איכה
ג לב).
ד. תודת שלמו (ויקרא ז יג) גם אני אודך
(איוב מ ד) מודה וענו ירחם (משלי כח יג)
והתורו את עונם (ויקרא כו ט) כי חמת אדם תודך
(תלים עז יא) טוב להודות לה' (שם צב ב) הורו
לה' כי טוב (דה"א טו לד) כל ראך יודך ממך
(נחום ג ז) מתי אקום ומדך ערב (איוב ז ד)

קנים והגה והי (שם ב י).
ז. והוה הכהן באצננו (ויקרא יד כו) ומודה
מי הנדה (במדבר יט כא) והוית עלי אהרן (שמות
כט כא) כן יזה גוים (ישעיה נב טו) ויו ממנו
(ויקרא ח יא).
ח. די הוה צנבא הוה מחא (דניאל ה יט)
יחיי עוד לנצח (תלים מז י).
ט. להטות משפט גבר (איכה ג לה) נפיתי
לבי לעשות חקיך (תלים קיט קיב) הט אונך (שם
זו ו) לא תטה משפט (שמות כג ו) והמטים
עקלקלותם (תלים קכח ה) כנחלים נפיו (במדבר
כד ו) נטה את מטך (שמות ח יב) נטה שמים
לברו (איוב ט ח).
כ. והכית בצור (שמות יז ו) והך את עפר
הארץ (שם ח יב) להכות בהנית... וך בהם
מכה גדולה (ש"א יט ח) ולהכות באגרוף רעע
(ישעיה נד ד) יך ויחבשנו (הושע ו א).
ל. הילל ברוש (זכריה יא ב) קול יללת הרעים
(שם יא ג) הרה ללת טו) (ש"א ד יט) והיללו
(יזמיה ד ח).
מ. מי ומי ההלכים (שמות י ח) מי העיר

המבאר

יגון ואין שרש בחיבת אלא הניס' ל' לביה ע"כ, ולא נזכר פתחם.
טו) רש"י: על ברחי ללדת פירושו ואין לו דמיון ופתחם
הברו בחלק יללה לפי שהכלי לידתה ביללה באו לה' ויסוד
יללה אין אות ביסודה אלא אל' ל' לביה.

טו) מ' אחרי לא נותר מכל קנין. טו) רש"י וחיוב לשון
דבר כמו טב שפרום ורבונו שרשונו לשון נצחה כתרועה
דמורנומנין יבא. ואני אומר לשון ראייה כמו בבת עינו וכן
הברו פתחם. עין לחלן שרש בב. טו) רש"י: טונת לשון

לב) לירות במו אופל (תלים יא ב) כמתלהל ההרה
זקים (משלי כו יח) הורני ואני אחריש (איוב ו
כד) ולהורות נתן בלבו (שמות לה לד) ונביא מורה
שקר (ישעיה טו יד) הורני ה' דרכך (תהלים כו
יא) לא יכנף עוד מוררך (ישעיה ל ד) יורה ומלוקוש
(דברים יא יד) את המורה לצדקה (ויאל ב כג)
עד יבא ויורה צדק (הושע ייב) כוסי רייה (תלים
כג ה) *

ש * כי השה אלוה חכמה (איוב לט ז) כי ישה
לך אלוה מעונך (שם יא ו) נשיתי טובה (איכה
ג ז) ישראל לא תנשני (ישעיה מד כא) צור ילדך
תשי (דברים לב יח) * לא ישיא איוב בו (תלים פט
כג) כי תשה ברעך משאת מאימה (דברים כו י)
לא נשיתי ולא נשו בו (ירמיה טו י) *

ת * הותהוה על איש (תהלים סב ד) התיז
לאכלה (ירמיה יב ט) * לתת להם (שמות ו ד) תן
להם (תלים כה ד) ויתן להם (בראשית מה כא)
מתת אלהים היא (קהלת ג יג) *

ואלוה המלים אשר יקומון בלי יסוד באסוף
האותיו' לפי ניב המדבר והיו למבטא אשר בהתקבצ'
נעשו מלה ובהתפורם * יצאו במלאכת מחשבת, כי
המלה תקבצם והמלאכה תפורם * כי אמנם בעוד
האותיות מלה יש למו מראה * ובעת נהשך [נו"ה
צרפך] מעבריהם איש לעברו ישנו ולא נותר גב
אות, ואלה הם; הם, המה, לי, לכם, לנו,
למו, להם, בי, בהם, בכם, במו, בהם, בהן.
בהנה, בהמה, כהם, כהנה, כה תעשה להם
לצרפם * באמרך להם, לכם, נמצא מפעל הלמד
מוסב לדבר, אך מחולק לענינים ומוכן [נ"ב
ומוכן] לפתרונות; המראה האחד כאלה. לצדיק
ולרשע לטוב ולשהור ולשמא (קהל' טו ב) * המראה
השני, האתם הריבון לבעל (שופטים ו לא) אם
לאל תריבון (איוב יג ה) * המראה השלישי, וימת
לבו בקרבו והוא היה לאבן (ש"א כה לו) יחשב
לתבן גדול (איוב מא יט) * ויש ללמ"ד פנים אחרים
מלבד אלה * הן נמצא מפעל הלמד הנכתב בלחם
מוסב לדבר ושארית האותיות עשוין ללשון רבוי
כיתר המלים * ע"כ נשבתו האותיות ונסתר בנין

ממדתו (ישעיה מא ב) מים קרים (ירמיה יח יד)
מימינו בכסף שתינו (איכה ה ד) מי הים (תלים
לג ז) * וכמו השחר (בראשית יט טו) כמוני כמוך
(מ"א כב ד) * כמוהם היו (תלים קטו ח) * מה
נאמר לו (איוב לו יט) מה תתן לי (ברא' לח טו)
במה ארע (שם טו ח) למה תעשה כה לעבדך
(שמות ה טו) למה הרעת (במדבר יא יא) כמה
ימי עבדך (תהלים קיט פד) כמה ימי שני הידך
(בראשית כו ח) .

כ * ולא תונו איש את עמיתו (ויקרא כה יז)
ואיש לא הונה (יחזקאל יח טז) להונתם (שם טו
יח) ואחריתו יהיה מנון (משלי כט כא) *

ס * מסה ומריבה (שמות יז ז) כיום מסה
במדבר (תלים צה ח) המסת הגדלת (במדבר ו
יט) והאלהים נסה את אברהם (בראשית כב א) .
ע * לעי השדה (מיכה א ו) מעי מפלה (ישע'
ז א) אך לא בעי ישלה יד (איוב ל כד) ויעה
ברד (ישעיה כח יז) *

פ * שה אל פה (במדבר יב ח) כי פי המדבר
אליכם (בראשית מה יב) ולה שני פיות (שופטי'
ג טז) לפי הרב (בראשית לד כו) לפי רב השנים
(ויקרא כה טז) כפי עבודתם (במדבר ז ו) דון
אני כספך לאל (איוב לג ו) לפידין ישיב גאלתו (ויק'
כה נא) ולפי העלות הענן (במדבר טו יז) *

צ * אנשי מצותיך (ישעיה מא יב) אוהב מצה
(משלי יז יט) אשר הצו (במדבר כו ט) בהצתם
על ה' (במדבר כו ט) עברים נצים (שמות ב יג)
ויצץ ציץ (כמד' ז כג) הנצנים נראו בארץ (שיר
ב יב) עלתה נצה (בראשית ט י) כציץ יצא וימל
(איוב יד ג) תנו ציץ למוואב (ירמיה מז ט) כי
נצא תצא (שם) מראתו בנצתה (ויקרא א טז)
מלא הנוצה (יחזקאל יז ג) כי נצו גם נצו (איכה
ד טו) *

ק * שתו ושכרו וקיו (ירמיה כה כז) כאשר קאה
(ויקרא יח כח) *

ר * הורני לחומר (איוב ל יט) או ירה יורה
(שמות יט יג) ויורו המורים (ש"ב יא כד) צדה
אורה (ש"א ד ד) ולא יורה שם חץ (מ"ב יט

המבאר

המחברת צדן במעלות הלמ"ד. ועוד בפרש אביל צד 13 *

(* בכל הניסוחות מלבד ההפכוד כתוב ובה בקר ס *

ג) פי' הלמ"ד בא כאתי שאר אותיות השפשו של בכל"ם
להורוה על מצב הדבר, והוא על ארפסם שונים. עין בחקירם

(מ"א ו ז) • בסאסאה (ישעיה נו ח) כי כל סאון
 (שם ט ד) • ערער תערער (ירמיה נא נח) ערו
 ערו עד היסוד בה (תלים קלו ז) • לעפעפי תנומה
 (שם קלב ד) התעף עניך בו ואינו (משלי כג ה)
 צלצל כנפים (ישעיה יח א) תצללה שתי אוניו
 (מ"ב כא יב) • ובכרורת (ישעיה סו ד) שלחו
 כר מושל ארץ (שם סז א) •

וגם אלה המלים הנכפלים כמוהם מבלעדי
 מראשותי המלים הנותרים על ההלקים אשר יחצו
 לשנים: והאספקס (במדבר יא יד) • הברברתי
 (ירמיה יג כג) • שחרזרת (שיר א ו) • התממהו
 (ישע' כמ ט) • בחלקקות (דני' יא כא) • בשפרפרא
 (שם ו ד) • דפספך (משלי כא ח) • שחרחר
 (הלים לח יא) • אבעבעת (שמות ט ט) • יקרקת
 או ארמדת (ויקרא יד לו) • לחפרפרו (ישעיה
 ב ד) • פרתלת (דברים ל"ב ה) • עקלקורתם
 (תלים קכה ה) • שיששו (ויקרא יש יש) • ויתכן
 להיות מגורתם (א) פקה קוח (ישעיה סא א) נמצאת
 זאת המלה מחולקת לשני מלין, אבל לפי ענין קו
 הלשון ומראה הפתרון ופשר משפט ענינה נראה
 מלה אחת כיתר המלים החמישיים האלה: מדה
 אחת וקצב אחד להם •

ואלה המלי אשר יכפלו מראשותיים לאותיותיה'
 כאשר יכפלו באחרית המלים, ואלה אינם נאחזים
 ביסודת המלים כי אם על ידי כפל כאלה; למטפת
 (דברים ו ח) מן והסוף אל דרום (יחזקאל כא ב) •
 פסיות (ישעיה מא טו) מגורת פה אל פה (במד'
 יב ח) • ושאשאתך (יחזק' לט ב) מגורת השיאני
 (בראשית ג ג) • קיקלון (חבקוק ב טז) מגורת
 קלון (שם) • יעערו (ישעיה טו ה) מגורת יערו
 (ירמיה נ מא) • ששר (שם כב יד) מגורת ושרי
 (שם נו ט) לשון משיחה ומרקה • בבת (זכריה
 ב יג) מן בת עין (תלים ז ח) • ככה (שמות יב יא)
 מן כה אמר • וכה יקרא לרוב האלפין בתחלת המלים
 והנם כתובים במהברת אל"ף •

וגם אלה מקצת המלים אשר יכפלו אחורני
 אותיותיהם; סובב, חוגג, נודד, צור, שרר,
 בון, גון, סורר; חוגג מן חג' גון מן גו' שררך

המלה ולא יותר מהאותיות עד אחר • וכמקרה
 הנה יקרה ליתר המלים העליונים האלה • ונמצאו
 בלי יסוד ובלי עקר אחוז אשר לא ימוש • עד הנה
 משפט יסודות המלים ומדת מהברתם וקצב
 אותיותם •

אלה המלים הנכפלים לששת מראותם למיני
 מהלקותם אך המלים הנכפלים בד בבד אשר יחצו
 לשנים אלה הם: גלגלו כסופה (ישעיה ה נח) ויגל
 את האבן (בראשית כט י) • והרהרין על משכבי
 (דני' ד ב) הרו והגו מלב (ישע' נט יג) ותתהלהל
 המלכה (אסתר ד ד) מפניו יחילו עמים (יואל ב
 ו) • הנה ה' מסלמך (ישע' כב ז) והטלתי אותך
 (ירמיה כב ט) • והתחתים בדרך (קהלת יב ה)
 החתת כיום מדין (ישעיה ט ג) • בהחרח ובהרב
 (דברים כח כב) ועצמי חרדה (איוב ל ל) נלאתי
 כלכל (ירמיה ד ט) מבולתי יכלת (במדבר יד טז)
 ויתמרמר אליו (דניאל ח ז) שמי לך תמרורים
 (ירמיה לא כא) • ביום נספך השגשגי (ישעיה יז
 יא) ישנה אחזו בלי מים (איוב ז יא) • כבוצר על
 סלסלות (ירמיה ו ט) סל המצות (ויקרא ח ב)
 סלי חרי (בראש' מ טז) • סלסלה ותרוממך (משלי
 ד ח) סלו לרכב (תלים סח ה) • לא פנים קלקל
 (קהלת י) נחשת קלל (יחזקאל א ז) • וכתבת
 קעקע (ויקרא יש כח) וזקקע אותם (במד' כה ד) •
 ישחקשקון ברחבות (נהום ב ה) בעיר ישקו (יואל
 ב ט) • ואשתעשע במצוחך (תהלים קיט טז)
 ואשעה בחקך (שם קיט קיז) • ובחי הבהבי (הושע
 ח ג) דבהד לי בנים (בראשית ל א) • קוצותיו
 תלתים (שיר ה יא) גבה ותלול (יחזקאל יז כב) •
 מעשה תעתעים (ירמיה יט) לדבר אל ה' תועה
 (ישעיה לב ו) • רגרגים בראש אמיר (שם יז ו)
 עשרים גרה (שמות ל ג) • כמלהלה היה זקים
 (משלי נו יח) ותלה ארץ מצרים (בראש' טז ג)
 שלו הייתי ויפטרני (איוב טז יב) אתה מוררת
 (תלים עד ג) • ואחו בערפי ויפספפני (איוב טז יב)
 ונספך את עוללך (תלים קלו ט) • והשביע בצחצחות
 (ישעיה נח יא) והמונו צחה צמא (שם ח ג) •
 מעשדה צעצעים (ד"ב ג י) היציע התחתנה

המבאר

נשר יתכן כמו כן לכבת מלת פקה קוח שאיננה הראית מעינים
 אצל המחבר וכו' או נמצא ברוכס גם מלת חסר כו' •

(א) כלומר משמקלם, ומכאן נראה כי מספר מלים החמישיים
 אשר נזכרו המחבר לעיל צד 59 הוא ששה עשר, וכו' המשפה

ופתרון ואנכי תרגלתי לאשרי' קחם על ורועתיו (הוש' יג ג) כה הוא, אמר אלהים מרוב ידירתו לישאל טפחתי ורביתי אותם כאשר יגדל האומן את היונק בהשתעשעו עמו בלמדו אורו לפסוע מצעד בקחתו אותו על ורעותו משתעשעו ומיישבו עד אשר החוקנה נגלו, והם לא השכילו ולא ידעו כי רפאתים:

בא • מתחלק לד' ענינים: האחד בא גד (בראשית ל יא) וגדעון בא (שופטים ו יט) לא בא בן ישי (ש"א ד כו) ²על כן לא בא (שם ד כט): השני, והבאתי השמש בצהרים (עמוס ה ט) ארץ מבוא השמש (דברים יא ל) בא שמשוה (ירמי' מו ט) ולא אף לבוא (יהושע י יג) השלישי והבאת את הדברים (שמות כה יד) הבא נא ידך בחיך (שם ד ו) והובא את בדיו (שם כו ו) כי הובאו בית יוסף (בראשית מג יח) הרביעי בא אל אשת אחיך ויבם אותה (שם לה ח) בוא אל פלגשי אביך (ש"ב מז כא) ויבא אליה ותהר לו (בראשית לח יח) בא נא אל שפחתי (שם מז ב) יסור אחד לכולם •

באר • מתחלק לב' מהלכות: האחד, עלי באר ענו לה (במדבר כא יז) באר חפרוה שרים (שם כא יח) באר מים חיים (בראשית כו יט) כמשמעו: השני הואיל משה באר (דברים א ה) באר היטב (שם כ ה) ענין פירוש הם •

באש • מתחלק לב' מהלכות: האחד באש מהניכם (עמוס ד י) זבובי מות יבאיש יביע (קהלת י א) הבאישו נמקו (תלים לה ו) אשר הבאשתם את ריהנו (שמות ה כא) ותבאש הארץ (שמות ח י) השני תהת שרעה באשה (איוב לא ט) ויעש באשים (ישעיה ה ב) ענין קוצים הם •

בב • שמרני כאישון בת עין (תהלים יז ח) אל תדם בת עיניך (איכה ב יח) בבת עינו (זכריה ב יב) נשקפה ותיבב (שופטים ה כח) נראים שלשתם ענין אחד • ויתכן להיות ותיבב מגורת ניב שפתים (ישע' נו יט) ויכל מהתנבות (ש"א י יג) והתנבית (שם שם ו) פתרון ותיבב נוטה הנה והנה •

בבת • נוגע בבבת עינו (זכריה ב יב) כאישון

מן כרת שרף (יחזקאל מז ד), הררי עד (חבקוק ג ו) מן הרי בגלבע (ש"א א כא), עממך (שופ' ה ד) מן עמך • לבב מן חכם לב • וכהנה רבות ומעופם יורה על רובם • וכה מקרה קמני המלים גם כמה יכפלו על [נו"ל לפי] מיעוט אותיותיהם • כאלה: ציץ מנצינים וציץ מנצה • הה מנחי • תת מממן • והמלים אשר הם עדושי אורת משתי קצותיהם יש מלה סרוחה אורת בתחלה ויש באחרת • ואלה מקצת המלים הנחתמים (כ) בעודף: גם משלשם (בראשית לא ה) על ששם יעשה (ויקרא יג מה), ריקם שלחתי (בראש' לא מב), רוח עועים (ישעיה יט ד), דק מחספס (שמות מז ד), ושתי שרשרת (שם כח ד): שְׁלֹשֶׁם משלש • שפם משפה • ריקם מנקי • עועים מיערה • מחספס מחשף • שרשרת משרש • וכמקרה הזה יקרה לנו"ץ, ישנו [נו"ל יש נו"ץ] משרת המלים בתחלה וישנו [נו"ל ויש נו"ץ] סרוח באחרת ולא יקרה כן ליתר האותיות • ואלה מקצתם: כי כל סאון סאן ברעש (ישעיה ט ד) נודע כי סאון מגורת סאן הוא ויסורת שניהם מגורת סאה, סאתים, סאים, אך יתכן להיות שקלת סאון, כשאון משאהי נגאון מגאהי וכעשרון ממעשר, וכעצבון מעצב, וחכרון מזכר, ושברון משבר, וחשבון מחשב, והגיון מהגה, וחביון מהבי • ופריון מפרות, וחזיון ממחזה, וכהנה רבות בתורה, הנה כן תוכן סאון וכדו משמשו, אבל סאן נראה הנון אחת במלה כיתר האותיות הנכתבים בה • וכמהו אהל בל יצען (ישע' לג ד) אין לנון מפעל כל דבר דלא הוא מגורת צועה מהור צעה להפתח (שם נא ד), ושלחתי לו צעים וצעהו (ירמיה מח יב) • וכמהו ישורן (דברים לג ה), מעוניח (ישעיה כג יא) • ונצנים (שיר ב יב) ונצעניה (ישעיה כג ח) • וצקן לחש (שם כו מז) וכאלה הרבה •

ואלה מקצת המלים עדושי אור למבראשונה, את אונרתה (ויקרא ב ב) מזכר, שלהבת (יחזק' כא ג) מלהבה, ואנכי תרגלתי (הושע יג א) מרגל, ואפרחיו יעלעו דם (איוב לו ז) מילע קרש (משלי ד כח) • דוגה לקחתי (ישעיה נא כב) ממקח •

המבאר

(כ) נ"ה הפוח פ"ס, ויתכן לקיים גם כרמא הוא • כי כיר אחר זה יאמר המחבר ובמקרה הזה יקרה לכן •

בת עין (תהלים ז' ה) יתכן להיות מגזרת מבירת ומחוץ (ברא' ו' יד) • הוא האישון שבתוך העין • ויתכן להיות אישון שחרות עין התיכונית ויהיה מגזרת באישון חשך (משלי ד' ד) •

בג • מפת בג המלך (דניאל א' ה) ואכלו פת בגו (שם יא כו) •

בגד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ובגד בוגדים בגדו (ישעיה כר מז) לא ימשל למכרה בבגדו בה (שמות כא ה) וסלף בוגדים ישרם (משלי יג א) ויאמר בגדתם (ש"א יד לג) כן בגדתם בי (ירמ' ג ד) ידעתי בגוד תבגוד (ישע' מה ח): השני, בבגד צמר או בבגד פשתים (ויק' יג מז) קציעות כל בגדותיך (תלים מה ט) בגדים כמשמעו •

בד • מתחלק לשש ענינים: האחד, בד בבר יהיה (שמו' ל' לד) ענינו מדה במדה, בשוה: השני, בדר ינחנו (דברי' לב יב) בדר ישב (ויקרא יג מז) יהידי ישבה בדר (איכה א א): השלישי, פרא בורד לו (הושע ה ט) כצפור בורד על גג (תלים קב ה) ואין בורד במועדיו (ישעיה יד לא) ענין רץ ונס: הרביעי, ועשית בדים למוזה (שמו' כו) ועשית בדי עצי שטים (שם כה יג) והובא את בדיו (שם כז ז) ותעש בדים ותשלח פארות (יחזקאל יז ו): החמישי, בדרך מתים יחרישו (איוב יא ג) לא אחריש בדיו (שם מא ד) אשר ברא מלבו (מ"א יב לג) כי מלכך אתה בודאם (נחמיה ו ה) מפר אתות בדים (ישעיה מד כה) חרב אל הבדים (ירמיה נ לו): השישי, כתנת בד קדש ילבש ומנכסי בד (ויקרא מז ד) מרו בד (שם ו ג) בגדי פשתים המה •

בדל • מתחלק לב' מחלקות: האחד, או בדל און (עמוס ג יב) להבדיל בין הקדש (יחזק' מב ד) הבדל יבדילני ה' מעל עמו (ישע' נו ג): השני האבן הבדיל (זכריה י') ארת הבדיל ואת העפרת (במדבר לא כב) ואסירה כל בדיליך (ישע' א כה) וברול ועפרת וברול (יחזקאל כב ד) •

בדולה • ועינו כעין הבדלה (במדבר יא ז) פתורנו כפי ענינו מאבני השהם:

בדקי • לחוק את ברק הבית (מ"ב כב ה) • פתורנו לפי ענינו, היקון צרכי הבית •

בדר • אחרו עפיה ובררו אבנה (דניאל ד יא)

ענין נספץ הוא •

בהט • בהט ושש (אסתר א ו) מרצפת אבני יקרה היא •

בהל • נבהלה מאד (תהלים ו ד) וידי עם הארץ תבהלנה (יחזקאל ז כג) כי כלה אך נבהלה (צפניה א יח) •

בהן • על בהן ירו הימנית (ויקרא ח כג), בהנות ידיהם ורגליהם (שופטים א ז) ויקצצו את בהנות (שם א ו) אצבעות היד והרגל הם •

בהק • בהק הוא סודה בעור (ויקרא יג לט) כמשמעו •

בהר • בהרת בהרת לבנת (ויקרא יג לח) • בהיר הוא בשחוקים (איוב לו כא) •

בז • מתחלק לב' מחלקות: האחד, בו לדבר יחבל לו (משלי יג יג) כי דבר ה' בזה (במ' טו לא) בזה לך לעגה לך (מ"ב יט כא) נבזה בעיניו (תה' טו ד) ובזו יקלו (ש"א ב ל) • השני, בזווי איש לו (במדבר לא נג) בזווי בו (ישעיה לג כג) חש בו (שם ח א) ובזוה לא שלחו את ידם (אסתר ט') ענין שלל המה •

בזר • בזר עמים קרבות יחפצו (תה' סח לא) ורכוש לכס יבזור (דניאל יא כד) כמו יפור •

בחל • וגם נפשי בחלה בי (זכרי' יא ח) • פתורנו כפי ענינו כמו חלטה בי •

בחן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, בחן נתתיך בעמי (ירמיה ו כו) בחנני ה' ונסני (תהלים כו ב) ה' צדיק יבחן (שם יא ה) ובחנתך כבחן את הוזהב (זכריה יג ט) • השני, עפל ובחן (ישע' לב יד) הקימו בחוניו עוררו ארמנותיה (שם כג יג) •

בחר • מתחלק לב' ענינים: האחד, בחירי רצתה נפשי (ישעיה מב א) בגבעת שאול בחיר ה' (ש"ב כא ו) כי יעקב בחר לו יה (תהלים קלח ד) • השני, בחוריו אכלה אש (תהלים עז סג) בחורים מחון נשאו (איכה ה יג) זקן בחור ובתולה (יחזקאל ט ו) •

בט • מתחלק לב' מחלקות: האחד, לא הביט און (במדב' כג כא) חנה מה מבטנו (ישע' ד' ו) מנוש מבטם (שם ד' ה) ונבט לארץ (שם ה ל) ענין ראייה המה: השני, יש בוטח כמדקרות חרב (משלי יב יח) לבטא בשפתים (ויקרא ה ד) מבטא שפתים (במדבר ל ז) ענין מלל המה •

הם: הרביעי, בלולה בשמן (ויקרא ב ה) בלול בשמן (שמות כט מ) בלתי בשמן רענן (תלי' צב יא) ענין רשיבה הוא, ויתכן להיות מגורתם תבלל בעינו (ויקרא כא ד) הוא רשיבת הראש היוורת לעינים: החמישי, כי בול הרים ישאו לו (איוב מ ד) וארצנו תתן יבולה (תהלים פה יג) לבול עץ אסגור (ישעיה מד יט) בירח בול (מ"א ו לח) ויתכן לחיות מגורת בלולה בשמן (ויקרא ז י) הששי, תבל עשו (שם כ יב) ואפי על תבליתם (ישעיה י כה) ואמר לבלה נאפים (יחזקאל כג מג) אפרים בעמים הוא יחבולל (ישעיה ז ח) ענין קרש הם וענין לבלה נאפים לקרש נאופים וענין אפרים בעמ' הוא יתבולל, יתערב בגוים ויתקדש בשומאתם ויטמא בערות נאופים: השביעי, ויבל להמורים (שופ' יט כא) יגעה שור על בלילו (איוב ו ה) בשרה בלילו יקצרו (שם כו ד) בליל המיץ יאכלו (ישעיה ל כד) ענין מספוא הם: השמיני, אחרי בלתי (ברא' יח יב) וצורם לבלות שאול (תהלים מט טו) כנגד תבלה (ישעיה נא ו) ומעשה ידיהם יבול בחיירי (שם סה כב) ועלזו לא יבול (תהלים א ד) נבל תבל (שמות יח יח) בלוי הסחבור (ירמיה לח יא) החשיעי, ונגלה שם שפתם (בראש' יא ז) בלל ה' שפת כל הארץ (שם יא ט) העשירי, יובל שי (ישעיה יח ז) יובלון מנחתי (צפניה ג י) תובלנה בשמחות וגיל (תה' מה טו) והוא לקברות יובל (איוב כא לב) מי יובילני עיר מצור (תלים ס יא) העשתי עשרה, מנדה בלו והלך (עזרא ד יג) ענין עונש ומם הם

בלג • מבליגיית עלי ינון (ירמ' ח יח) המבליג שר על עו (עמוס ה ט) השע ממני ואבליגה (תה' לט יד) • ענין מאמץ [נו"ל תוקף] המה כמשמעו •

בלם • במתג ורסן עריו לבלום (תהלים לב ט) תלה ארץ על בלימה (איוב כו ד), ענין תוכן הם •

בלס • כי בוקר אנכי ובולם שקמים (עמוס ז יד) • פתרונו כפי ענינו, נוער עצי יער ועלי שיחים •

בלע • מתחלק לג' ענינים: האחד, ויבלע

במה • מבטח כל קצוי ארץ (תהלים סה ו) בסחו בד' עדי עד (ישע' כו ד) יבמה כי יגיה ירדן (איוב מ כג) •

בטל • ובטלו המצונות (קהלת יב ג) ובטלו המו באדרע וחיל (עזרא ד כג) והות בטלא (שם ד כד) •

בטן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, מבטן מי יצא הקרח (איוב לח כט) מלעמת הבטן (מ"א ז כ) בבטן המלאה (קהלת יא ה) בסנך ערמת חמים (שיר ז ג) • השני, בפנים ושקדים (ברא' מג יא) •

בין • ביני ובין בני ישראל (שמות לא יז) בין בית אל ובין העי (בראש' יג ג) איש הבנים (ש"א יז כג) • בין שתי המערכות היה עומד •

בד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, מבני נהרות (איוב כה יא) עד נבני ים (שם לח טו) בעמק הבנא (תהלים פד ז) נבני עררי בקר (יואל א יח) עתה תהיה מבוכתם (מזכ' ד ד) והעיר שושן נבוכה (אסתר ג טו) ויתאבכו גאות עשן (ישעיה טו יז) • ענין הנעה המה • השני, בני המורורים (ירמיה לא טו) בכה תבכדה בלילה (איכה א ב) ויבך אתו אביו (בראשית לו לה) בכה לא תבכרה חנון יחנך (ישעיה ל יט) כמשמעם •

בכר • מתחלק לב' מחלקות: האחד, בכרה קלה משרכת דרכיה (ירמיה כג) בכרי מדין ועיפה (ישע' ס ו) • השני, בכור שורו (דבר' לג יז) לא יוכל לבכר (שם כא טו) צרה כמבכירה (ירמיה ד לא) להרשיו יבכר (יחזקאל מז יב) יאכל בדיו בכור מות (איוב יח יג) מנחת בכורים ל"י (ויק' ב די) •

בל • מתחלק ל"א מחלקות: האחד, ובל יאמר שכן הלויתי (ישעיה לג כד) בל תלך בו אני שיש (שם לג כא) מובתי בל עליך (תהלים טו ב) בל יחזקו כן תרנב (ישעיה לג כג) ואתה השקת נפשי משחרת בלי (שם לח יז) בלי משיח בשמן (ש"ב א כא) לשון לא המה: השני, ועל דניאל שם בל לשינובתה (דני' ו טו) נראית חיבה הפוכה נחן לב להצילו (ג' • השלישי, כרע בל (ישע' מו א) ופקרתי על בל בבבל (ירמיה נא מד) שם סמל

המבאר

פתרון תולת ארץ על בלימת תולת ארץ על מישור ונגוד לדעתו כן במתג ורסן עריו לבלום • כי המתג והרסן וחתח ישרו הסדר והסום כמלמד הבקר ורובן לצמרם

נג' המירוש הזה לא נמצא כי אם בחתימת לונדון • (ד' רש"י: ופנתם חברי לבל לים וכן על בלימה לשון תוכן ע"כ" • אמנם מנחם עצמו לעיל בשרש אראל אמר כי

יחיד נצה (ישעיה יח ה) יחמם כגפן בסרו (איוב
 טו לג) האהל הבכר תקחינה שניו (ירמיה לא ל) *
 ענין הומץ המה *

בע * מתחלק לג' מחלקות: האחד, יביע
 אמר (תלים יט ג) תבענה שפתי (שם קיש קעא)
 וזר רב מונך יביעו (שם קמח ו) הנה יביעון בשיחם
 (שם נט ח) ותשבר כר על המבוע (קהלת יב ו)
 מעין נבעי: השני, אם תבעוין בעיו (ישע' כא יב)
 הוּו בעין עלה (דניאל ו ה) ויצביא אבערה מנה
 (שם ז טו) נבעו מצפניו (עזריה א ו) ענין בקשה
 הם: השלישי, נבעה בחומה נשגבה (ישע' ל יג)
 מים תבעה אש (שם סד א) יבאיש יביע שמן רוקח
 (קהלת י א) * ענין יבאיש ויהיה ויפסיד *

בעד * וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טו ו)
 ויסגר יי' בעדו (בראש' ז טו) ואתה יי' מגן בעדי
 (תלים ג ד) *

בעמי * וישמן ישרן ויבעש (דברים לב טו)
 למה תבעמו ובנדי (ש"א ב כט) *

בעל * מתחלק לענינים, בעלת בעל (ברא'
 ד ג) כי יבעל בחור (ישעיה סב ה) כי יקח איש
 אשה ובעלה (דברים כד א) ומגורתם בעלונו אדנים
 זולתך (ישעיה כו יג) לא יטמא בעל בעמיו (ויקרא'
 כא ד) בעל הבור (שמות כא לד) בעליו אין עמו
 (שם כג יג) והם בעלי ברית אברם (בראש' יד יג)
 ומגורת הבעל ענין אחרי בעל פעור (דברים ד ג)
 לבעלים זבחו (הושע יא ב) את הבעלים ואת
 העשתרת (ש"א ז ד) *

בער * מתחלק לד' מחלקות: האחר, ובערת
 הרע מקרבך (דברי' יז ו) ואתה תבער (שם כא ט)
 ובערתו אחרי בית ירבעם כאשר יבער הגלל (מ"א יד
 י) בערתי הקרש (דברי' כו יג) ושבה והיתה לבער
 (ישעיה ו יג): השני, כי יבער איש ושלח את
 בעירו ובער (שמות כב ד) המבער את הדבערה
 (שם כב ה) ויבער מגדיש ועד קמה (שופטים טו
 ח) לא תבערו אש (שמות לח ג): ענין דליקה
 המה * השלישי, טענו את בעורכם (ברא' מה יז)
 ותשת הערה ובערם (במד' ד יא) * הרביעי, מ,
 בינו בערים בעם (תלים צד ח) נבער כל אדם

●מה אהרן (שמות ז יב) בלעני נתנין (ירמיה נא
 לד) בעורה בכפו יבלענה (ישעיה כח ד) לבלע את
 יונה (יונה ב א) * בליעה כמשמעה: השני, לא
 השיב ידו מבלע (איכה ב ח) בלע ארני ולא המל
 (שם ג ב) ואם יבלענו ממקומו (איוב ח יח)
 למדה תבלע נהלת יי' (ש"ב ד יט) בלע ח' פלג
 לשונם (יה' תה' נה י): השלישי, סן יבלע למלך
 (ש"ב יז טו) אם אמר איש כי יבלע (איוב לו ד)
 כבלע את הקדש (במדבר ד ד) * ענין כסות [גו'ל
 כחד וכסות] המה *

בלק * הנה יי' בוקק הארץ ובולקה (ישעיה
 כר א) בוקה ומבוקה ומבלקה (נחום ב יא) *
בם * אעלה על במתי עב (ישעיה יד יד) על
 במותימו תדרוך (דב' לג כט) רק הבמות לא סרו
 (מ"ב יב ד) * ענין גב וגובה הם *

בן * מתחלק לחמש מחלקות: האחד, בן
 או בון (שופטים יא לד) בנים ובנות (בר' ה ד)
 לבני לאשה (מ"ב יד ט) אשר בנינו מנשיעים (תה'
 קמד יב) * השני, בן בליעל (ש"א כה יז) כי בן
 מות הוא (שם כ לא) היה לי לבן חיל (שם יח יז)
 והיה אם בן הכות הרשע (דבר' כה ב) * השלישי
 מןשתי וכן גרני (ישע' כא י) לא יבריחני בן קשת
 (איוב מא ד) בני אשפתו (איכה ג יג) * הרביעי, עת
 לבנות (קה' ג ג) הבונה בשמים מעלותו (עמו' ט ו)
 הוא יבנו ויטלנו (נחמ' ג טו) אבן מאסו הבונים
 (תלי' קיה כב) החמישי, רוח חכמה ובינה (ישע'
 יא ב) וירא און ולא יתבונן (איוב יא יא) בינה זגיוני
 (תלים ה ב) להבין אמרי בינה (משלי א ב) *

בנס * מלכא בנס וקנף (דניאל ב יב) *
 פתרונו לפי ענינו עעב וקנף *

בס * בוטסו מוקדשך (ישעיה סג יח) בוטים
 במיט חוצות במלחמה (זכ' יח) מתבוטסת בדמדך
 (יחזקאל טו ו) כשפר מובס (ישעיה יד יט) על הרי
 אבוטנו (שם יד כה) נבוט קמינו (חז' טו ו) והוא
 יבוט צרינו (שם ס יד) כי יום מהומוה ומבוטרה
 ומבוטרה (ישעיה כב ה) נפש שבעה תבוט נפת
 (משלי כו ז) *

בסר * אכלו בסר (ירמיה לא כט) ובסר גמל

המבאר

טו) בגלו"א אין לשרש בער מחלקה רביעית וכללה במחלקה
 השלישית, וזם בראש המיטין לא נזכרו כי אם שלשה מחלקות.

טו) רש"י: בלע כמו השיב ידו מבלע כן פתר פסוק.
 טו) רש"י: ומתם פתח יביע לשון מעין טבע.

עפר בצר (איוב כב כד) הנבמחנים אם במבצרים
(במד' יג יט) ' השלישי והשיג לכם דיש את בציר
ובציר ישיג ארת זרע (ויקרא כו ה) כבוצר על
סלסלת (ירמיה ו ט) אם בצרים באו לך (שם מש
ט) ענבי נויך לא תבצר (ויקרא כה ה) *

בק ' הבוק תבוק (ישעי' כד ג) בוקה ומבוקה
ומבלקה (מחום ב יא) ובקעה רוח מצרים (ישעיה
יש ג) גפן בוקק ישראל (הושע י א) ויבקקו ארת
ארצה (ירמ' נא ב) ובקתי את עצת יהודה וירושלם
(שם יש ז) ענין ריק המה *

בקע ' בקע לגלגלת (שמות לח כו) ויבקע עצי
עולה (בראשית כב ג) ולא נבקע ענן תחתם (איוב
כו ה) ביצי צפעוני בקעו (ישעיה נמ ה) ונבקיענה
אלינו (שם זו) או יבקע כשהר אורך (שם נח ה)
ויבקעו שלשת הגבורים (ש"ב כג טו) וימצאו בקעה
בארץ שנער (בראש' יא ב) בבקעה ובהר (דברים
ה ז) כנהמה בבקעה חרד (ישעיה סג יד)

בקר ' מתחלק לג' מחלקות : האחד חדשים
לבקרים (איכה ג כג) לבקרים אצמית כל רשעי
ארץ (תלים כא ח) וירדו בס ישרים לבקר (שם
מש טו) : השני , בקר וצאן (ויקרא כו לב) גם
בקרם קחו (שמות יב לב) בקר זבח השלמים
(במד' ז פח) כי בוקר אנכי ובוולם שקמים (עמוס
ז יד) אם יהורש בבקרים (שם ו יב) : השלישי
כבקרת רעה עררו (יהו' לד יב) לא יבקר בין טוב
לרע (ויק' כו לג) ולבקר סב) בהיכלו (תל' כו ד) די
יבקר בספר דכרניא (עזרא ד טו) בקרת תהיה (ויקרא'
יש ד) *

בקש ' נקשו ארת ה' (צפניה ג ג) נקשו
פניו (תה' קה ד) את פניך ה' אבקש (שם כו ה) *

בר ' מתחלק לשמנה מחלקות : האחד , בר
ולחם ומוון (בראש' מה כג) לשבר בר (שם מב
ג) מנע בר (משלי יא כו) ונפתחה בר (עמוס ה
ה) ' השני , מה ברי ומה בר במני (משלי לא ב)
אנת ברה בלשאצר (דניאל ה כב) ' השלישי , בר
לבב (תה' כד ד) ברה כחמה (שיר ו י) ואצרף

(ירמיה י ד) ובאחת יבערו ויכסלו (שם יוד ה)
כי בער אנכי מאיש (משלי ל ב) כי נבערו הרעים
(ירמיה י נא) *

בעת ' בעותי אלה יערכוני (איוב ו ד) והמן
נבעת (אסתר ז ו) לעת מרפא והנה בעתה (ירמ'
ה טו) פלצות בעתתני (ישעיה נא ד) נחלי בליעל
יבעתני (ש"א כב ה) *

בץ ' מתחלק לג' מחלקות : האחד (מ' ב) בוצ
וארגמן (אסתר א ו) ותמריך בוצ וארגמן (שם ה
טו) : השני , בצאתיו וגבאיו (יהו' מו יא) בלא
בצה (איוב ה יא) הדמבעו בבץ (ירמיה לח כב)
השלישי , ביצי צפעוני (ישעיה נמ ה) אפרחים
או ביצים (דב' כו ב) כמשמעי *

בצל ' ואת הבצלים ואת השומים (במדבר
יא ה) כמשמעי *

בצע ' מתחלק לג' מחלקות : האחד , בצע
אמרתו (איכה ב יז) וירדו תבצענה (זכריה ד ט)
והיה כי יבצע ארני (שם) (ישעי' יב) בא קצץ אמרת
בצעך (ירמיה נא יג) תקות הנף כי יבצע (איוב
כו ה) מולד יבצעני (ישעי' לח יב) יתר ידו ויבצעני
(איוב ו ט) ובעעם בראש כלם (עמוס ט א) ובעד
השלח יפלו לא יבצעו (ויאל ב ה) ' השני בצע כסף
לא לקחו (שופטים ה יט) ומה בצע כי שמרנו
משמרתו (מלאכי ג יד) מה בצע בדמי (תהלים ל
י) בעון בצעו (ישעיה נו ז) ובצע ברך נאץ י"י
(תהלים ג) *

בצע , בצקת עפר למוצק (איוב לח לח)
ויאפו את הבצק (שמות יב לפ) וישאו העם את
בצקו (שם יב לד) ורגלך לא בצקה וזה ארבעים
שנה (דברי' ה ד) ובצוק העתים ס) (דניאל ט כה) *

בצר ' מתחלק לשלש סא) מחלקות : האחד
ולא יבצר ממך מומה (איוב מב ב) יבצר רוח
נגידים (תה' עו יג) ועתה לא יבצר מהם (ברא' יא
ו) , השני ותתצו הבתים לבצר החומה (ישעי' כב י)
ומבצר משגב המהך (שם כה יב) על דברי הבערו'
(ירמיה יד א) ובשנת בצרת (שם ז ח) ושית על

המבאר

כה) בכו"ל בא המחלקת הראשונה בסוף והיא בהם המחלקת
השלישית .
נט) בכל הנוסחאות נמצא י"י ואולי כן השתמשו המספרים
העתיקים לכתוב י"י תחת ארני ,
ס) חפסוק האחרון חזק נמצא בכל החתקות אשר לפני
מלבר העתקה המפורג , ובצדק חפס על זה י"י שבה החתמותו
בוקר ,

כי ב"ח של ו בצוק היא משרחית , ומה ענין בצק אל העתים .
סא) בכל החתקות אין כאן רק שתי מחלקות : א' וב' אך
אחד הם , ורחת השלישי כרוב בס השני , רק בכו"ל לברת
נמצאי שלש מחלקות ונראים נכונים .
סב) רש"י : פתח חברו עם לא יבקר אבל דונש פתרו לשון

מברך (שם כב ו) • ודברה תורה בלשון כבוד •
 ברך אלהים ומה (איוב ב ט) בך נבות אלהים
 ומלך (מ"א נא ג) והקרוב אליהם קח נא את
 ברכתי (בראשית לג יא) קח נא ברכה (מ"ב ה טו)
 הבה (ס) לי ברכה (שופט' א טו) • השלישי ברכות
 מים (קהלת ב ו) תעלת הברכה העליונה (ישעיה
 ז ג) •

ברם • ברם איתי אלה בשמיא (דניאל ב כה)
 ברם עיקר שרשויו (שם ד יב) • וכל אך שבתורה
 כה הוא ברם בלשון ארמית •

ברק • מתחלק לב' מחלקות : האחד • ברק
 ברק ותפוצים (תלים קמד ו) ברק הניתך (הבקוק
 ג יא) האירו ברקיו תבל (תל' צד ד) השני, את
 קוצי המדבר ואת הברקנים (שופטים ז ו) •

ברש • ברש תדור (ישעיה מא ט) ברשים
 משניר (יהוקאל כו ה) מיני ארזים הם •

ברת • הויטנו ברותים (שיר א ו) ממני
 ברשים הוא לפי ענינו (ס) •

בש • מתחלק לג' מחלקות • האחד, ובשו
 החתום (מיכה ג ז) ולא יתבששו (ברא' ב כה)
 והבשת אכלה את יגיע אבותינו (ירמ' ג בד) בשנה
 אפרים יקח (ס) • ויבש ישראל מעצתו (הושע
 י ו) והזויקה במבשיו (דברים כה יא), השני,
 כי בשש משה (שמורת לב א) ויחילו עד בוש
 (שופטים ג כה) מדוע בשש רכבו (שם ה כה)
 ענין איחור [נ"ה כמו אחר] • השלישי יבשו אשקי
 מים (ויאל א כ) הובשתי עץ לח (יהו' יז כד) ואת
 היבשה (ינח א ט) עד יבשת המים (בראשית ח
 ז) ענין חורב הם :

בשל • מתחלק לג' ענינים • האחד, יבשל
 מבשל במים (שמו' יב ט) אשר הנשלו בשלו (שם
 מז כג) ובשלו בהם (זכריה יד כא) • השני יבשלו
 הססח באש (דה"ב לה יג) ובשלת ואכלת (דבר'
 מזו ז) בשלם הבשר (מ"א יט כא) בשלו את הבשר
 הם צלי על גבי נחלים : השלישי, הבשילו אשכלתיה

כבר סגך (ישע' א כה) וכברית מנבסים (מלא' ג
 ב) ודעת שפתי ברור מללו (אי' לג ג) אף ברי ימריח
 עב (שם לו יא) הברי שמים (ס) (ישעיה מז יג)
 הברו החצים (ירמיה נא יא) לחץ ברור (ישעיה
 מט ב) • הרביעי, ועם הות ברא מדרך (דניאל
 ד כט) יהלמו בניהם ירבו בנר (איוב לפ ד) •
 ענין הוץ הם • החמישי, כהקיר בור מימיה (ירמ'
 ו ז) שתה כיום מבוך (משלי ה טו), כמשמעו :
 הששי, ויתנו בברותי ראש (תה' סב כג) ואברה
 מידה (ש"ב יג ו) להברות את דוד (שם ג לה) ולא
 ברה אתם להם (שם יב ז) ענין טעם ומאכל הם •
 והקובים אליהם, צאן שש ברורות (נחמיה ה
 יח) בין שה בריה ובין שה רוח (יהוק' לד ז) איש
 בריא מאד (שופטים ג ז) ובריא אולם (תהל' עג
 ד) ענין שומן הם • השביעי, ברו לכם איש (ש"א יז
 ח) ובראת לך שם (הושע יז טו) ויד ברא בראש
 דרך עיר ברא (ס) (יהוקאל כא כד) כלם הברורים
 (דה"א ט כג) וברותי מכם (יהוקאל כ לה) ויתכן
 להיות מגורתם כי לא אדם הוירה (דה"א כט א)
 השמיני, בירניות (דה"ב יז יב) שר הוירה (נחמ'
 ז ב) ענין מגדלות המה •

ברא • ברא אלהים את השמים (בראשית א
 א) ואם בריאה יבא ה' (במדבר מז ל) •

ברד • בתוך הברד (שמות ט כד) באבני
 הברד (יהושע' יא) נפץ וזרם ואבן ברד (ישעיה ל
 ל) ברד כבד מאד (שמות ט יח) כמשמעם •

ברח • ברח דורי (שיר ח די) ויברח יעקב
 (הושע יב יג) ואת כל מברחי (ס) (יהוק' יז כא),
 ויברח הוא וכל אשר לו (בראשית לא כא) •

ברך • מתחלק לג' מחלקות • האחד, נברכה
 לפני ה' עושנו (תהלים צה ו) כי לי תכרע כל בוך
 (ישעיה מה כג) ויברך הגמלים (בראשית כד יא)
 מוכרע על ברכיו (מ"א ה כד) ברכי נשלו מצום
 (תלים קמ כד) : השני, אברכה את ה' (שם לד
 ב) הנה בוך לקחתי (במד' כג ז) את אשר תברך

המבאר

(מ) נמלא מאד כי בכל ההעתיקות כתיב חנה ה תחת הבה ,
 (מ) מלות ל' ענין לא נמצאו ביהוה העתיקות והעירוי
 על זה כי המיד כשיאמר המבאר לפי עניני מנצח על מלה בחדת
 אשר לא תתפרש כי אם לפי הענין ואין לה דמיון בתורה • ענין
 בחקרמתי מלת ע' נ' •
 (מ) הפסוק הזה לא נמצא כי אם בנ"ח • ואיפשר שכאן
 מקורו, כי לחלן כשרש ב' שן אמר המבאר על מלת בשנה כי
 והכן לחיחה נ"ץ חוספת ע"ש •

(מ) ה"ל רש"י : ויתכן תרגם כמו צופי שמיא דמיתו לברת
 כחמס ולברור מללו, וכן חבירו מנחם עתהם מבררי הליכות
 המלות וכן שחרוני : יען אשר לא יוכלן הקוסטוס לעמוד על
 דעת רנני חיים ולילה עדי ברור להם השמים לשחר, וכן מיכה
 אמר כנבואה השכה להם סקסום, לימד כי ביום מחשך יחזמו
 הכוכבים ולא יוכלו לקסום עיני לעיל כשרש אבת צד ז' •
 (מ) רש"י : ומתם חתרים כלם לשון בריה כמו ברי לכם איש,
 (ס) רש"י : ומתם חבירו עם ברה דודי וכן שחרוני ואת כל
 הברותים •

הצפנו (שמות כה יא) והנה השק על בשרו מבית
(מ"ב ו ל) וכל אהריהם ביתה (שם ז כה) *
השמיני, בית יעקב (ישעיה ב ה) בית דוד (ש"ב
ג א) ויעש להם בתים (שמות א כא) כה תאמר
לבית יעקב (שם יט ג) * ענין להק ומשפחות המה *
החשיעי ובת שות (דניאל ו יט) וכל מליץ בלשון
ארמית מְבַתָּא ובת, לן: העשירי, ואשיתו בהת
(ישעיה ה ו) בנחלי הבתות (שם ו יט) * ענין
שממה המה *

בתל * התעלפנה הבתולות (עמוס ה יג)
ותירוש ינובב בתלות (זכריה ט ז) : כמשמעו *
בתק * ובתקך בהרבותם (יהוואל מז א) *
פטרונו לפי ענינו *

בתר * ויבתר אותם בתוך ויתן איש בתרו
(בראשית טו י) העגל אשר כרתו לשנים ויעברו
בין בתריו (ירמיה לד יח) העובדים בין בתרי העגל
(שם לד יט) * ענין גורוי גורים המה : אמרו אנשי
פטרון העגל אשר כרתו לשנים * איננו עגל כמשמעו
עגל בן בקר, העמידו עגל מגורת עגל סביב (מ"א
ז כג) עגולת (שם ז לא) ונראה פטרונם מעורת
בידיהם, אפס כה הוא פטרון הענין, וסוד מליצתו
ודבר אותותיו, ומחקרי יסודתו, אבאר רוי מצפוניו
במתק מליים * ואודיע עוד תעצומותיו על ספר,
למען שיכילו נבנוי צדק סוד אלהים לידעי שמו *
דע כי זאת הברית עצומה מכל ברית, ופליאה
מכל שבועה, כי יתר כל שבועות וחק כל ברית (ט
אשר בין איש ובין רעהו לא ישיגו לכה הברית
הזאת, כי עלתה על כלם לגבהה למעלה * זאת אשר
תקנו ראשוני דורות וקרמוני עתים במה יעמדו,
כמו תשומת יד תחת ידך (ברא' כו ב), והקמת
גל (שם לא מו) ושליפת נעל (רות ד ז) ונדר
ואיסר (במד' לג) וזכרון השם [נו"לוב השבועות]
(ש"א כה כו) וכה יעשה אלהים וכה יוסף *
לא כאלה אות הברית הזאת, כי זאת הברית אין
כמותה ואין בתוקף מעוזה * כי היא ברית אלהינו
אשר כרת [נאו"ל הגי'] מימי קדם ומשנים
קדמוניות לאברהם אבינו [נו"ל אוהב] במחודה
במראות הלילה * בנפול תרומה על אנשים, וכה
הוא ענין הברית הנאמנה אשר כרת אתו אלהים

(בראשית מ י) שלהו מגל כי בשל קציר (יואל ד
יג) לא תבשל גדי (שמות כג יט) *

בשם * בשמים ראש (שמות ל כג) זילו
בשמיו (שיר ד טו) כערוגת הבשם (שם ה יג) על
הרי בשמים (שם ח יד) כמשמעו *

בשן * מתחלק לב' מחלקות * האחד, פרות
הבשן (עמוס ד א) מריאי בשן (יהוואל לש יח)
אבירי בשן (תה' כב יג) מרעה שמן הוא * השני,
בשנה אפרים יקה (הושע י ו) ענין בשת * ויתכן
להיות הנו"ן חוספת במלה כיתר הנוכחי *
בשס * יען בושסכם על דל (עמוס ה יא) *
יתכן להיות מגורת משסה לפי ענינו *

בשר * מתחלק לב' מחלקות : האחד, אשר
בשר את אבי (ירמיה כ טו) וטוב תבשר (מ"א

א מב) מבשרת ציון (ישעיה מ ט) בשרתי צדק
(תל' מ י) * כמשמעו : השני, בשר גבורים תאכלו
(יהוואל לש יח) אם בשרי נחוש (איוב ו יב) תובח
ואכלה בשר (דברים יב טו) ואכלתם בשר בניכם
(ויקרא כו כט) ואכלתם בשר ושתייתם דם (יהוואל
לש ז) אף כי לעבד משול בשרים (משלי יט י) *

בת * מתחלק ליו"ד מחלקות : האחד, בן או
בת (שופטים יא לד) ובת איש כהן (ויקרא כא
ט) וכל בת ירשת נחלה (במדבר לו ח) ולבנו
ולבתו (ויקרא כא כב) כמשמעו : השני, בת עמי
הגרי שק (ירמ' ו כו) קרשך עשו שן בת אשרים
(יהוואל כו ו) בת בבל השרודה (תהלים קלו ח)
בת ציון (שם ט טו) ובת הנשים (דניאל יא ז)
ואת בנותיה (במדבר לב מב) בית שאון ובנותיה
(יהושע יז יא) * המה בנות עיר בלשון בני אדם,
והמה נפרים ללשונו, כמו אם הדרך ובנותיה *
השלישי, אלפים בת יכיל (מ"א כו) האיפה והבת
(יהוואל מה יא) יעשו בת אחת (ישעיה ה י) *
ענין מדה המה : הרביעי * ובתי הנפש והלחשים
(שם ג ד) אשר האנשים ארגת שם בתים לאשרה
(מ"ב כג ו) ענין ענקי גרון הם : החמישי, בתים
מלאים כל טוב (נחמ' ט כה) בתיהם שלום מפחה
(איוב כא ט) * כמשמעו : הששי, בתים לבריהם
(שמות כו כט) כמו מקומות לבריהם : השביעי,
כמראה אש בית לה (יהוואל א כו) סבית ומחויץ

המבאר

(טו) כלומר כל שבועה או ברית אשר יהיה מבלעדי הברית בין הבתרים אינם עולים למדרגת הברית הזאת *

הואת הקימו ישראל בימי ירמיה הענתוהו לשלח איש את עבדו ואיש את שפחתו העברי והעבריה הפשים, או כרתו ישראל עגל עגל לשנים, ויעברו בין בתריו, כאשר עבר הלפיד בין הגורים וזה פרושו מן העגל כרתו לשנים ויעברו בין בתריו, ומן ויבתר אותם בתוך י' כי זה הברית הזק כנגד כל בריתות שבתורה (ע).

(ע) מן מלה רוח פירושו עד סוף המאמר נמצא רק בל"ה.

ותשלם מחברת ב"ית.

אהל מחברת גי'מל.

גבי חרשו חורשים (תלים קכ"ג) בעבי גבי מניץ (איוב טו כו) לגבי חמר גביכס (שם יג יב), ואנשי פתרון אמרו על גוי חרשו חרשים החליפו ב"ח בוא"ו, והעמידו פשו המלה גו, ונראת המלה כי מבלי תמורה ומאן חליפות עומדת כמשפט מכחבה, ופתרון על גבי כמו על במתי, וגב המונח קומת המונח.

וכמהו ותבני לך גב, גב כבמה י וגם כה החליפו אותיות הקודש אשר לא כרת, ואפס לא היו ראיות להחליף, וישימו לאותיות תמורות ולא כן עשו.

וכר אל משמעתך ונכבד בביתך (ש"א כב יד) החליפו סמ"ך בשי"ן, והעמידו הפתרון וכה אמרו שר אל קהילתך, הרחיקו המלה מהיותה מגורת סודה ארני סודה (שופטים ד יח) וקרובה לשר שרים (דניאל ח כה) ובי שרים ישרו (משלי ח טז) ונראה שזה הפתרון קרוב ממנו, והוא הראוי להיות מבלי תמורת אותיות, וכה פתרונו סר אל משמעתך, נוספה אחרי דבריך להקשיב קשב.

אכן סר מר המורת (ש"א טו לב) גם פה החליפו הפותרים סמ"ך בשי"ן, וכה אמרו אכן שר מר המות, בי ארני שר מר המות, בעל המות, ויען כי אין המלים שקולים על המשור ולא נופים אחרי הענין. כי כה פתרון אכן סר מר המות עתה יעתי' כי קרוב מר המורת. סר אלי ויגש.

בערת אשר הנחיל ארת ארץ כנען מורשדה ליצחק היוצא מדלציו, אמר במה אדע כי אירשנה (ברא' טו ח) י או צוהו לקחת עגלים, והנהדירו לבתר אותם, וישים הצים מפה והצים מפה וריוה שם בניהם ויעברו אלהים אשו הגדולה בין הגורים הוא לפיד אש וענן ועשן אשר עבר בין הגורים, ביום ההוא כרת י' את אגרט ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ והואת (בראש' טו יח) ובברית

נא גאל י גב גבה גבז נבל גבן גבע גבעל גבר גבשי גג י גד גבריא גדל גרע גרף גדר גרשי גה נהרי גו גוי י גז גול גום גוע גור י גח גדל י גי י גל י גלב גלד גלה גלם גלמר גלע גלשי י גם גמא גמד גמל גמץ גמר י גן גנב גנו גנדן י גע נעל גער געשי י גף גפן גפרי י גר גרב גרד גרו גרון גרל גרם גרן גרע גרף גרשי גרשי גש גש גשם י גת י **נא** י כי נאה נאה (שמורת טו א) ובגאותו שחקים (רברים לג כו) מגאון הירון (ירמיה מט יט) כמשמעו י

נאל י מתחלק לד' מחלקות: האחד, גאלנו י צבאות (ישע' מז ד) גאל י"י עבדו יעקב (שם מד ד) והלכו גאולים (שם לה ט) קרבה אל נפשי גאלה (תהלים ס"ב יט) גאלת בורעו עמך (שם עז טז) לשון פדיון הם: השני, אנשי גאלתך (יהו' יא טו) גאל הדם (במדבר לה יט) ובא גאלו (ויק' כה כה) הם בעלי המשפט, אך המחלקת הזאת קרובה אל הראשונה אבל הענין ירחיקם כמעט, ויתכן להיות מגורתו ונאלהו השך וצלמות (איוב ג ה) השלישי, אשר לא יתגאל (דניאל א ח) לחם מגאל ואמרהם במה גאלנך (מלאכי א ז) היו מוראה ונגאלה (צפ' ג א) וכל מלבושי אנאלתי (ישעיה סג ג) כלם לשון סנוף הרביעי, ויגאלו מן הכהנה (עזרא ב טב) ענין ברול הוא, כמו ויבדלו מן הכהנה.

גב י מתחלק לד' מחלקות: האחד, גב המונח (יחזקאל מג יג) ותבני לב גב (שם טו כד) על

(עמוס ז א) כמשק גבים שקק בו (ישעיה לג ה) לשון ארבה וחסיל המה י הרביעי, ואת נבה עיניו (ויקרא יד ט) וגבתם מלאת עינים (יהו"א א יח) י **נבה** י מלה זאת כלה יסוד והוא מפי"ק ה"א וכל מפי"ק ה"א הוא עשוי ללשון נקה, אך בהעלות לשון נקה מהמלה ונותרה במפי"ק ה"א אתו [נ"ה אות] ה"א מיוסר במלה, ואלה הם מראות המל' וענינה, המראה האחר, העשוי ללשון נקה, כאלה, או ראה ויספרה הכינה וגם חקרה (איוב כה כו) והשבתי כל מושושה חנה חרשה ושבחה וכל מועדה (הושע ב ג), וכל מפי"ק ה"א אשר איננו עשוי ללשון נקה, אותו ה"א יסוד במלה ואינו יוצא ממנה י כאלה, אלה מתמין בינא (חבקוק ג ג) וננה כאור תהיה (שם ג ד) ותכה מכעש עיני (איוב ז ז) ולא נה בהם (יהו"א ז יא) אל התמה על החפץ (קהלת ז ז) ולא יגה שביב אשר (איוב יח ה) כי ביה י"י צור עולמים (ישעי' כו ד) ויתמהמה (בראשית יט מז) יורם ונשא ונבה מאד (ישעי' נב יג) תוה וקם בהתבהלה (דני' ג כד) כמה לך בשירי (תהלים סג ב) ולא יגדה מכס (הושע ה יג) ואל תרהו (ישעיה מד ח) כמתלהלה הירה וקים (משלי כו יח) ותלה ארץ מצרים (ברא' מז ז) אנשי פתרון פתרו ותלה ארץ מצרים יגיעה ועיפה ונלאתה ארץ מצרים מפני כובד רעבון, והעמידו המלה מגורת תלאה (שמו' יח ח) ומתם אשר אמרו וחרעב הארץ ותהי תלויה (עז' י) ואפס כי לא יתכנו הפוהרים האלה מפני דקרוקי המלה כי כה יכול למען השוען: אם מגורת תליה נעשה התי"ו יסוד, ובהיותו יסוד צריכה המלה תי"ו שני, האחד ליסוד והאחר לשרת, כאלה: ותלך ותתע במדבר (ברא' כא יד) ותחש בתביה (יהו"קאל יט יב) ותחם השנה דהיא (בראשית כו יח) ואם כה יאמר ע"ה ותלה איננו מפי"ק ה"א כי אם ללשון נקה, אמנם לא יתכן להיות לשון נקה משני צדיה, כי אמרנו אם התי"ו עשוי ללשון נקה נעשה ה"א יסוד, ואם ה"א עשוי ללשון נקה נעשה התי"ו יסוד י

המבאר

(עז' ר"ל מהם אשר פדשו מלה ותלה כמו ותהי תליה אחר רעבון הארץ. ע"ה) ואם כה יאמר, פי"א יאמר כנכור שהתי"ו במלת ותלה יסוד, א"כ ה"א שבמסופה אינו מפי"ק ה"א וזלה ללשון נקה כמו במלת תליה.

על דגן ותירוש יתגוררו יסורו בי (הושע ז יד) חקנו הפוהרים יסורו ממני לא החליפו האותיות כי אם הסירו המלה מעקרה, ומלה אחרת הביאו תחתיה, ולא נכון לעשות כן. כי המלים נכונים הם וסדורים כמשפס, וכה מראה פתרון על דגן ותירוש יתגוררו יסורו בי י על רוב מרובי יששע וימרדו בי, וזהה מגורת סורר ומורה (דברים כא יח) ודבר סרה (דבר' ג ו) לשון מרי ומרדות הם י וגם כה פתרו שתה גם אחה והערל (חבקוק ב מז) תשתה ותשתכר והקעל, הפכו את המלה והעמידו פתרונה מכוס התרעלה (ישעיה נא יז) וכה פתרונו ופשו ענינו שתה אחה וגם הערל ותקעל ותגלה ערותך, ויהי הערל מגורת אשר לו ערלה (בראש' לד יד) לעת שכורתו יגלה קלונו וטרול ערלתו י

שן רעה ורגל מועדה (משלי כה יט) השוו הפוהרים מועדת ללא מעדו קרסולי (תה' יח לו) ולא תמעד אשריו (שם לו לא) ומתניהם תמיד המעד (שם סז כז) י סברו כי המלים האלה מגורה אחת הם ואפס כי המלים לא נראים כן י כי המ"ם אשר במערו והמעד הוא אחו במלה אחיות עיקר י והמ"ם אשר במועדת איננו יסוד כי אלו היה מגורת מעדו קרסולי י היה על המחוקק להכפיל המ"ם ולחקות רגל מועדת כיהר המלי' ע"ה, ועתה הואיל ואין המ"ם יסוד במלה ראוי להיות גורתה ממועדה בנד ביום קרה (משלי כה כ) וכמהו וכבגד ערים כל צדקתינו (ישעי' סד ה) פתרונו כבגד המוסר ע"ה אשר איננו ראוי לגעת בו י

גל נעול מעין החום (שיר ד יב) גם פה החליפו למ"ד בנ"ך, וכה העמידו פתרונו: הרחקורה מגולה ע"ה אשר הוא ענינו וקרבה לגנה אשר איננו ענינו, מעין החום יורה על גל נעול שהוא גולה י נשוב לענין ראשון, המחלקת השני, עשה הנחל הוה גבים (מ"ב ג טז) ולחשוף מים מגבא (ישעיה ל ד) בצאתו וגבאו (יהו"קאל מז יא) באו על גבים (ירמיה יד ג) לגבא די אריוחא (דניאל ו יז), לשון בורות המה: השלישי, הגה יוצר גובי

(ע"ה) על משקל מסוקר, כמו מלה מוזר [שמו' ל ג]. ע"ה) כבגד אשר הוסר מעל נפש לובשו ומשךך תלאה ואינו ראוי לכל אדם, ע"ה) הרחיקה מענין גולה כמו גלת מים ... גלה עליה [הושע מז יט] וקרבה לענין כן אשר לא יתכן.

(איוב ד י) נאם הגבר שהם העין (במורכב נד ג) הגברים לבר מסף (שמות יב לו) גברים ואנשים ואישים קרובי עיני הם י השני, הזה גביר לאהיק (ברא' כו כט) הן נביר (שם כו לו) אל יד גברתה (תהלים קנב ג) לעולם אהיה גברת (ישעיה מו ז) גברת ממלכות (שם מז ה) לשון אדוניות הם י השלישי, כי יהודה גבר באחיו (דחי"א ה ב) והגביר ברית לרבים (דניאל טו כ) כי גברו מני (תהלים סה ד) והמים גברו (בראשית ז יט) ענין אהר להם י הדיביעי, לך זרוע עם גבורה (תל' פט יט) מי יעשה כמעשיך ונגבורתך (דברים ג כד) ואם בגבורת שמונים שנה (תלים צ י) המראות האלה ארבעתם יסוד אהר להם, ונפרדים כמעט לפי עינים י

גביש י ראמות וגביש (איוב כח יח) אבן מאבני השהם הוא י
גג י את גגו ואת קירתי (שמות לג) העלתם הגגה (יהושע ב ו) י

ואלה הגימלי"ן המחבורים לאותיותם ונשאר גימ"ל לבדו אשר איננו מחובר ליתר האותיות, ויקום ממנו מלה באותיות המשרתים ואין יסודתה כי אם גימ"ל לבדו: כאלה, עד אנה תוגיין נפשי (איוב יט ב) כי "י הוגה (איכה א ה) כאשר הגה מן המסילה (ש"ב כ יג) בחולתיה נוגות (איכה א ד) ונסו יגון ואנחה (ישעיה לה י) נוגי ממועד (צפניה ג יח) הגו סיגים מכסף (משלי כה ד) ויגה בני איש (איכה ג לג) הגה ברוחו (ישעיה כו ח): מתחלק לב' מחלקות לשון נפץ ולשון דאגה, והנו"ן אשר ביגון איננו יסוד כי הוא כמו שברון ועצבון וחשבון עט) י

גד י מתחלק לש' מחלקות: האחד, גר גרוד יגורנו (בראשית מט יט) תחנדי בת גרוד (מיכה ד יד) יגורו על נפש צדיק (תלים צד כא) לעלות לעם יגורנו (חבקוק ג טז) העריכים לגר שלהן והממלאים למני מסמך (ישע' סה יא) וכה פתרונו י העורכים ללהקת הכמרים שלהן וממלאים גביעי יין לחלק להם, ויהיה גר מיגורת גרוד, ולמני מיגורת

ומבלעדי אלה לא תקום כל מלה עט) י הן נמצא דה"א יסוד עט) י ובהיותו יסוד הוא מגורת מתלהלה, ומתלהלה הוא מהמלים הנכפלים, והלמ"ד והה"א הם מיסודות המלה כמלים הנחברים בספר הזה י ופתרון ותלה ארץ מצרים כה הוא, נבערה ארץ מצרים, נכסלו שוכנייה מכובד רעבון י כי לא יכלו למצוא מחיה, וגם כה פתרון כמתלהלה היחה זקים, כאדם [נאו"ל כשרום] המשתגע היורה זקים הציט ומורת ואמר הלא משחק אני, נשוב לענין ראשון י

גבה י גבה הוא סהור הוא (ויק' ג מא) בקרחת או בגבחת י י בקרחתו או בגבחתו (שם יג מב) י
גבל י גבול שמה (תהלים קד ט) והגבלת את העם (שמות יט יב) הגבל את ההר וקדשתו (שם יט כג) אשר גבלו ראשנים (דברים יט יד) ויצא הגבול (יהושע טו יא) בחטאת בכל גבולך (ירמיה ז ג) לא תסיג עט) גבול רעך (דב' יט ד) י
גבן י מתחלק לב' מחלקות י האחד, או גבן או דק (ויקרא כ ד) פתרונו לפי ענינו, מענין דק נלמד פתרון גבן יתכן להיות עבה, איש עב ואריך וכדו וכברותו ימנענו לעבור עברת הקודש, ויתכן להיות מגורתם הרים בגנים (תל' סח יז) השני, וכנגבה תקפיאני (איוב י י) י קפאון יורה על בנינה, גביני הלב כחריצי הלב י

גבע י מתחלק לג' מחלקות, האחד, גבעת עולם (בראשית מט כו) גבעת שאול נסה (ישעיה י כט) מימי הגבעה (חושע י ט) גבע מלון לנו (ישע' י כט) השני, ומגבעות העשה להם (שמו' כח ט) מגבעות הראש: השלישי, ואת גביעי גביעי הכסף (ברא' מד ב) שלשה גבעים משקרים (שמות כה לג) י מיני כלים [נוו"ל נוסות] הם י
גבעל י והשפחה גבעל (שמות ט לא) מלה זו אין לה דמיון בתורה אבל בלשון משנה יש, זרע טשתן בגבעולין () הוא הפשתן הנראה בראשי ורעונים י

גבר י מתחלק לד' מחלקות: האחד, מי גבר יחידה (תהלים פט מט) וגבר ימורת ויהלש

המבאר

יסוד והח"ו בה משרתות ונגורת כפלת ס ת ל ה ל ה עט) בכל הנוכחאות נמצא השינוי וכן הניסא בכ"ק השנים כ"י עט) כל המאמר הזה סן ואלה ה ג י ב ל א"ן עד מופי נמצא רק בלי"ה לכו"י וכבר בא המאמר הזה לעיל גר 40 אות ג .

עט) כלומר מבלעדי אות הח"ו או אות הו"א לתורות על לשון נקבה לא תקום כל מלה, כי בחכמה תצטרך אל אות סתן, עט) הן נמצא וכל: כלומר לדעת הכתבר הו"א כפלת ותלה

ענין גדולה הם : השלישי, בנין גדלותי (ישעיה א
ב) ויגדל הילד ויגמל (ברא' כא ח) ויגדלו הנערים
(שם כו כז) * הרביעי, מגדל עז (תהלים סא ד)
ומגדל וראשו בשמים (ברא' יא ד) ומגדלתך יהיץ
(יחזקאל כו ט) *

גדע * גדע בחרי אף (איכה ב ג) שקמים
גדעו (ישעיה ט ט) וברחיו ברול אגדע (שם מה
ב) ורמי הקומים גדעים (שם יג ז) *

גדף * את מי חרפת וגרפת (מ"ב יש כב)
את ה' הוא מגדף (במדבר טו ל) *

גדר * גדר מזה וגדר מזה (במדבר כב כד)
איש גודר גדר ועמד בפרץ (יחזקאל כב ל) פרץ
גדרו והיה למרמס (ישעיה ח ה) גדרת צאן (במד'
לג טז) וגדרת לצאנכם (שם לב כד) *

גדש * מגדיש ועד קמה (שופטים טו ה)
ונאכל גדיש (שמות כב ה) * אסיפת עומר *

גה * מתחלק לב' מחלקות : האחד, ולא יגה
שביב אשו (איוב יח ה) ונגה כאור תהיה (חבקוק
ג ד) לנגהות באפלות (ישעיה נש ט) מנגה נגדו
(ש"ב כב ג) לב שמח ייטיב געה (משלי יז כב)
ענין מאור המה : השני, ולא יגהה מכס מזור
(הושע ה ג) * פתרון המלה כפי ענינה, יגהה
כמו יסיר *

גהר * ויגהר סד' עליו ויחם (מ"ב ד לר')
פתרון המלה כפי ענינה, נשתמח עליו *

גה * מתחלק לב' מחלקות : האחד, גוי נתתי
למכים (ישעיה נו) מגוית האריה (שופ' יד ט)
וגויתו כתרשיש (דניאל יו) את גויתיהנה (יחזקאל
א יא) ותשימי כארץ גוך (ישעיה נא כב) * ענין
גוף הם : כי השלכת אחרי גוך כל חמאי (שם לח

מנח ט) ומניתו אתכם לחרב (שם סה יב) יורה על
גורת מנין, כמו למנות ולספור ולחלק להם * השני,
כורע גד הוא (במ' יז א) פותרים בו אנשי פתרון
כוסברת : השלישי, ויהגדרו כמשפטים (מ"א יח
כח) על כל ימים גדרת (ירמ' מח לו) לא תתגדרו
(דברים יד א) וקרעו בגדים ומהגדרים (ירמיה מא
ה) גרו אילנא (דניאל ד יא) ויתכן להיות מגורתם
הצידו ונגידו פא (ירמ' כ י) גם יתכן להיות מגורתם
להלק יציר רעים (איוב יז ה) * ענין השחתה הם :
הרביעי, גדי עזים (בראשית לח יז) גדי העזים
(שם כו טז) : החמישי, וממגד תבואת שמש
(דבר' לג יד) עם פרי מגדים (שיר ד ג) ומגדנות
נתן לאחיה (ברא' כד נג) : הששי, ומגיד לקראת
מגיד (ירמ' נא לא) הגידה לי (שיר א ד), השביעי,
את גיד הנשה (בראש' לב לג) גידי פהריו (איוב
מ יז) והנה עליהם גידים (יחזקאל לו ה) וגיד ברול
ערפך (ישעיה מח ד) * השמיני, מלא על כל
גרותיו (יושע ג טו) וחלק על כל גרותיו (ישע' ח
ז) תלמיה רוח נחת גודרה (תהלים סה יא) ענין
אחד להם, הם גפי הנהרות מרומי הירדן אפיקו
וגאויותיו : התשיעי, לא תבשל גדי (שמו' כג יט)
פתרונו לפי ענינו גרגי פירות סב, ויתכן להיות
מגורת סב מגדים (שיר ד ג) *

גדבריא * גדבריא דתבריא תפתיא (דניאל
ג ב) לשון סגנים *

גדל * מתחלק לד' מחלקות אבל קרובי ענין
הם : האחד, גדלים תעשה לך (דברים כב יב)
גדלים מעשה שרשרות (מ"א ז יז) * ענין הוספין
הם : השני, אלוהי גדלת מאד (תהלים קד א) מה
גדלו מעשך (שם צב ו) את גולך (דברים ג כד)

המבאר

כי פירוש ג' ד' הוא נגדיר אשר לפירות. ורצוני כי משה ע"ה
אמר לקחת פירות אשר עדיין לא התבשלו כל צרכן לראשית
בכורים * ופירוש חבלב אמר רש"י כענין שחיה את הפסד. עיין
קובץ על ד' דף י"ט.
כ"ג ש' לחתיר את הקדרא כי הירבה פעמים נמצא שינוי בין
התעקקות אשר לבט בכל מקום אשר יאמר פסחם ויתכן להיות
מגורחם, כי לפי שם פסחם ויתכן להיות פסחם מן ג' ד' ת
מגורחם, והדעת נחתה כי בכל מקום צריך להיות מן ג' ד' ת
מגני כי פסחם אחרי תתו כל הבארים הכורים לעתיו יביש
לקרב אלהים עזר פסוק קשה ונעלה * לאמר כי גם הוא יוכל
להיות בחיובם, וזה מוכן מאליו אם נקיים מלת מגורח פירושו
בדופין. כלומר כי פסוק הקדום יתכן להתפרש מגורח הפסוק
הבא אחרי לראיה. והנה במקום נמצא בארבע התעקקות מגורח
ואך ב"ב נמצא מן ג' ד' ת (ואין פסוק כי גם בה ט"ס, ולכל
הפסוקים צריך להיות מגורח או מגורח) ואם נקיים מן ג' ד' ת
הלא יבצר לדעת פסחם פסססר הלא יין לאו דברש חליב : ואם
נקיים פסחם מן ג' ד' ת פסוק קשה ונעלה * אבל לעינת דעתי כן יתכן טענה.
לטען לא ימצאו הפסחיים פסח לומר כי הלאו אינו מוסב כי

ס' ב"ה כבוד ולמנו מגורח סבת ומניתו אתכם לחרב ויורה
עליו. אמנם בתיב התעקקות כתיב מוח : ולפי מגורח מנין
דרבה ומניתו אתכם לחרב ויורה על גורת מנין כמו למנות ולספור
ולחלק להם, והנה ע"ה מלות מנין דרבה ויכל הקדרא למעות
ולומר כי פסחם רצח לפרש לם כי כפי כ' ל' ים מן סאני די בית
אלתא די דתא. כאשר מנע"ר' וש"ב ונקד מנין בקמץ אבל
האמת הוא כי באיות התעקקות היה כתיב מן ג' ד' ת מ' ג' ין סתם
והתעקוק חשב כי הוא מנין שפירושו כלים, והוספין מלת הדרבה
אשר שנינו בפשוט כי כן נמצא ב"ב.
סא' רש"י. ומכאן מ' כ' כמו לא תתגדרו, וכן חבר לחלק
יגדיר רעם לשון השחתה כמו גדרו אילנא, ודונש פתח אורו
לשון הגדה פסח, ע"ש.
סב' בגי' המגורח וברלין ואיקסמורד כתיב גרני פירות.
וקשה לפרשו זה, יש אשר יאמרו כי כתיב אל שדי המורח לחיות
פסחיים ככוננים אבל רחוק מאד להצדיק השערה הזאת. ואף
כי טיבחת גרני פירות גם היא קשה לבאר, בכל זאת נראה
יותר צורקת. ספני כי כן נמצאו גם בפרש בשל ובפרש ג' ד'
בס' אכן בורן ל' מנחם בן שלמח אשר חברו בשנת דרתק"ג
ויסבא בס' קובץ על ידי להחכם יהודה ליב ודוקעם בשנת הח"ו

גזם . יתר הגזם אבל הארבה (ויאל א ד) .
גזע . ויצא חסר מגזע ישי (ישעיה יא א)
 אף בל שיש בארץ גזעם (שם ס כד) *
גזר . מתחלק לב' מחלקות . האחד , לגור
 ים סוף לגורים (תלים קלו יג) . וחגור אמר ויקם
 כך (איוב כב כח) גור ממכלה צאן (הבקוק ג ז)
 נגזרו לנו (יהוקאל לו יא) והמה מידך נגזרו (תלי'
 פח ו) גזרו את הילד החי (מ"א ג כה) ויגזרו
 העצים (מ"ב ו ד) הרשמין גזרין (דניאל ב כו)
 הם גזורים גזרה ואין מניא [נ"ו מוחה] . השני , אל
 פני הגזרה (יהוק' מא יב) . הוא כמו עזרה ולשכה
 ובנין פה* [נאו"ל ובמה] * .

גח . מתחלק לב' מחלקות . האחד , גזי מבטן
 (תלים כב י) גיח ירך (איוב מ כג) וארבי ישראל
 מגיח ממקומו (שופט' ב לג) ענין יציאה המה .
 השני , על גחך תלך (בראשית ג יד) ויתכן להיות
 מגזרו ותגה בנהרתיך (יהוקאל לב ב) חולי וגזי
 בת ציון (מכה ד י) דבקי גחון לארץ השלישי .

וכי יגה שור (שמות כא כח) מננה ימה וצפונה
 ונגבה (דניאל ח ד) בהם עמים יננה (דב' לג יז) *
גחל . אין גחלת לחמם (ישעיה מז יד) גחלי
 אש (ויקרא מז יב) * .

גי . גיא המון גוג (יהוקאל לש יא) והגי בינו
 ובין העי (יהושע ח יא) כל גיא ינשא (ישעיה מ
 ד) מקום שפל הוא * .

גל . מתחלק ל"ד מחלקות . האחד , גלת
 מים * * * גלת עליות (יהושע טו יט) גל נעול (שיר
 ד יב) וגלה על ראשה (זכריה ד ב) ומהפותרים
 אשר אמרו גל נעול (שיר ד יב) כמו גן נעול ,
 החליפו למ"ד בנר"ן ואיננו בן , כי טעין החום
 (שם) יורה על גל נעול , וכה פתרון גלות המנורה .
 יש על אנשי לבב לחמוה [נ"ה להשתחמם] מדבר
 המנורה איך מענינה יתבונן המשכיל כי בנין בית
 אלהינו יקום ויכון בלא כח ובלא חיל כי אם ברוחו ?
 הלא אחרי ראותו המנורה הודיעו המלאך משפט
 ענינה , ועל אודותיה אמר זו הנבואה . והמשיל
 בנין המקדש למעשה המנורה שנאמר זה דבר
 ל"י אל ורובל לאמר * לא בחיל ולא בכח כי אם

(ז) ראוי להיות מגזרת גזיה וראוי להיות מגזרת
 אזה וגאות , אם אצמידנו מגזר' גזיה יכול הפותר
 גאמר דברה חזרה כלשון בני אדם * ואנשי לבב
 ישכילו , כי לא נכון לשום לאלהינו תבנית וצורה
 וגזיה , אבל התורה הרחיבה הענינים והפתרונות
 והרבה המליצות כפי דעת בני אדם ולפי כח
 שכלם , למען יבינו . ואלו דברה חזרה כפי עז
 [אולי ענין] גיאות , פליאתו לא יוכלו הבין כי הוא
 ממעל למדעם * השני , מן גו יגרשו (איוב ל ה)
 שלח ויצא מגזה (שם כ כח) בנו נדנה (דניאל ז
 טו) לגוא אחזן נורא יקרתא (שם ג ו) פהרון גו
 כמו תוך , וכל תוך בלשון ארמית גו * השלישי ,
 ותאמר גזה (איוב בב כט) תבכה נששי מפני
 גזה (ירמיה יג ז) וגזה מגבר יכסה (איוב לג ז)
 ודי מהלכין בגזה (דניאל ד לד) ענין גאות הם *
גוי . וגוי קרוש (שמות יט ו) גוים ואלהיו
 (ש"ב ז כג) כל גוי הארץ (בראשית יח יח) לגויהם
 (שם י לא) * .

גוע . וגוע מנער (תהלים פח מז) יגוע כל
 בשר (איוב לר טו) ויגוע אדם ואיו (שם יד י)
 ענין אטיפה הם * .

גז . מתחלק לב' מחלקות . האחד נו צאנך
 (דברים יח ד) וינו את ראשו (איוב א כ) גזי נורך
 (ירמיה ז כט) כמטר על גז (תלים עב ז) והנה
 לקש אחר גזי המלך (עמוס ז א) * ופתרון יד
 כמטר על גז כה הוא , יען עובדי ארמה בעלות
 צמחי שדותיהם יגזו הצמחים סך יכבדו ויקבנו
 וברדת רביבים על הגז יסיפו הצמחים כח , ויעלו
 עלה מננה וממטר . ויתכן להיות מגזרתם גזית
 (שמות כ כה) השני , כי גז חיש ונעשה (תהלי'
 צ י) נגזו ועבר (נחום א יב) אתה גזוי (תהלים
 עא ו) ויגז שלום (במדבר יא לא) ענין מעבר הם *
גזל . מתחלק לב' מחלקות , האחד , והשיב
 את הגולה אשר גול (ויקרא ח כג) גול גול אח
 (יהוקאל יח יח) גזול אביו ואמו (משלי כח כד)
 ענין עשק הם * השני , ותר וגול (בראשית טו ט)
 על גזוליו ירחף (דברים לב יא) * ענין אפרוחים
 ויונים הם * כמשמעו * .

המבאר

כינוי הנסתר אשר כפלת אמו . (טד) וכן נזכר שם בראש"י .
 טד* רש"י : וכמה ספר נזרה לשון לשכה * .

אם על בשר הגוי ולא על בשר סך אחר , חשב ממש לסחור
 מלת גזי בכלל על כל מיני סחורים הנעשים בבשר , אך יקשה על

הרביעי, וגלתי ברושלים (ישעיה סה יט)
השמחים אלי גיל (איוב ג כג) גיל יגיל (משלי כג
כד) ענין משוש הם.

החמישי, גילי כסף (אסתר א ו) גילי זהב
(שיר ה יד) גלת הכתרת (מ"א ז מא) ענין אופן י
ומנורתם גלגלו כסופה (ישעיה ה כח) לאופנים
להם קורא הגלגל (יהווקאל י ג) אלהי שיתמו כגלגל
כקש (תהלים פג יד) וכגלגל לפני סופה (ישעיה יז
יג) • ומנורתם ויגל את האבן (ברא' כשי י) וגלגל
אבן (משלי כו כז) גלו אבנים גדולות (יהושע י יט)
די אבן גלגל (עזרא ו ד) ומנורתם ושמה מגוללה
בדמים (ישעיה ס ד) גליון גדול (שם ה א) ונגלו
כספר השמים (שם ל ד) במגלת ספר כתוב עלי
(תלים מ ח) • אין פירונום כי אם כפי ענינם,
נפתחים ונגללים •

הששי, בגללי צאת האדם (יהווקאל ד יב) •
והחמס כגללים (צפניה א יז) כאשר יבער הגלגל
(מ"א ד י) ענין מנוף הם •

השביעי, איש גלוליו (יהווקאל כ לט) אל גלולי
בית ישראל (שם יח ו) ענין אליים [גבול' פסלים]
הם • ויתכן להיות מנורתם בגללי צאת האדם (שם
ד יב) •

השמיני, ונגלה יסודו (שם יג יד) אגלה את
כנלחה (יהושע ב יב) יגלו שמים עונו (איוב כ כז)
והנגלה לנו ולבינו (ברעים כג כח) וצדקתי להגלות
(ישעיה נו א) גל עני ואביסה (תלים קיט יח) •
התשיעי דורי נסע ונגלה (ישעיה לח יב) עתה
יגלו בראש גולים (עמוס ו ז) כי גלו ממך (מיכה
א טו) מן הילדים אשר כנלכם (דניאל א י) כולם
לשון שביה • ופתרון כנלכם, מן הילדים אשר נשבו
בשביכם, אין במראות קרוב לנו ממנו (טו) •

העשירי, עמר לגלגלה (שמות טו טו) בקע
לגלגלה (שם לח כו) ותרץ את גלגלהו (שופטים ט
נג) כי אם הגלגלה והרגלים (מ"ב טו לה) •

העשתי עשרה, שלחו מגל כי בשל קציר (יואל
ד יג) ויתכן להיות מגל כמו כומרות, וכחורשות,
ומקבות, אשר אין המ"ם יסוד בהם •

ברוחי אמר י"י צבאות (זכריה ד ו) וכמה ענין
המנורה לבנין המקדש [ג"ו הבית], ואיך צורתה
תלמד על מקדש המעון כי לא בחיל יקום ולא
בכח יבנה? דע כי המנורה המופלאה הזאת [ג"ה]
הזאת היא מופלאה] שבעה נרותיה עליה, ועל
שבעת הנרות שבעה מוצקות, אשר על פיהם
ירד השמן לנרות, ועל גביהם גולה, ועל שפת
הגולה שנים זתים מימינה ומשמאלה, הן ממוצא
דבר יחבונן המשכיל כי ענין המנורה יורה על בנין
בית המקדש, כי לא בכח יבנה ויקום כי אם בכח
ענין המנורה (ס), דע כי גרגי היותם נחבטים
מאליהם לעת הבשלים, ונופלים בגולה עד זוב
מהם שמן זית וך, ויגר על פי הצנורות ואל הגולה
ומהגולה אל המוצקות, ומהמוצקות אל הנרות,
אך המוצקות עשויים שעורים כדי מרת שמן די
דליקת נרות, הנה קמה מלאכת הנרות מבלי מעלה
ומבלי משיב, ומלאכת היות מבלי כותש, והשמן
מבלי מפנה, ויתר כל מלאכותיה מבלי משרתים
זה מעשה המנורה וצורתה ונרותיה ומוצקותיה
צנורותיה (ס) וגולותיה וזיתיה, וממכתובתה ישכיל
איש שכל כי המקדש יקום ויבנה ויחונן בלא חיל
ובלא כח כי אם ברוח י"י כדבר המלאך, עד הנה
משפט המראה [ג"ה המנורה] וענין ההיוון, אבל
זכריה הגריע מהמראה שתי הצנורות ולא
הזכירם תחלה, אבל השלימם באחרונה, אפס
כי לא יתכן משמר ליתים מבלעדי הצנורות אשר
לעמדת היותם מאחוריהם המריקים זית אל הגולה,
והזהב הנזכר (שם ד ב) פתרונו וך וצה
ומהור ואינו זהב כמשמעו, וכמהו מצפון זהב
יאתה (איוב לו כב) וכמהו כוס זהב בבל ביד י"י
(ירמיה נא ז) הן פרשנו מעשה המנורה •

המחלוקת השני, כל משברך ונלך (תלים מב
ח) ונע הים והמה גלוי (ישע' נא טו) ויתכן להיות
מנורתם אגלי פל (איוב לח כח) •

השלישי, גל אבנים גדול (יהושע ז כו) כי שמח
מעיר לגל (ישעיה כה ב) והיתה בבל לגלים (ירמ'
נא לו) על גל שרשיו (איוב ח יז) • גל כמו תל •

המבאר

(טו) בל"ה תחת וצנורותיה כחוב וצנורותיה וכן להלן;
בפאמר הזה נמצא החלוקה ההוא •
(טז) פ"ל מבל השהערות אשר שיער פתחם בכאן טראה לרעהו
מידש מלת כנלכם חזוהי קרובה לאמת מכל השאר • ובג"ב
כחוב אין במקראות קרוב לט פטנ •

(סח) תחת פאמר כי לא בכח וכו' כחוב בג"ה כי על כח
יקום • ובג"ו"ל תחת ויקום כחוב סקום, בלוח ספק הנירסא
ויקום נסכה והטענה בא להמחיתקים ע"ס חסותה איתות
הח"י וחז"ר"י אם סמכים זה לזה יתראו כחמיות המ"ם בכחוב
האשרות •

השנים עשר, גלילות פלשת (יואל ד ד) את קדש בגליל (יהושע כא לב) אל גלילות הירדן (שם כב י) גליל הגוים (ישעיה ח כג) * ענין מהווי גבולים המה *

השלוש עשרה, בגלל הרבר הזה (דברים טו י) בגלל, למען, בעבור, ענין אחד להם * הארבע עשרה, צהלי קולך בת גלים (ישעיה י ל) פלשני בן ישי אשר מגלים (ש"א כה מד) שם מקום הוא *

גלב * תער הגלבים (ידוקאל ה א) אין למלה זו דמיון בתורה, אבל ענינה יורה עליה הוא [ג"ה כמז] תער הגלחים, ויש בתורה מלין אשר אין להם דמיון אבל ענינם יורה עליהם, ולוא אהיוותם במקוה ותליית מענין לא נודע פתרונו * כאלה הם, אבחת, אטון, אפריון, ארנו, אשפר, אתנן, בג, בהל, בתקך, גבה [ג"ו גביש], גלש, [גנ"ו נוסף גלם], גמד, גומץ, [גנ"ו נוסף גפר], גנוך, גרד, גרו, דהב, דהם, זבר, זחם, זנק, זרב, זרם, זרוף, זוריר, הלם, חלמות, חלמיש, חרג, חרצן, חרת, חתך, סנף, שרפי צמחה, שש פט), כמה, כמוס, כסם, כרש, חתך, להג, להק, לזעו, מחול, מלק, מרה, מתח, סחיש, סלד, סמדר, סס, [נה"ב סס], אסק שמים, סרב, סרעף, סרסר, סתוי, ענם, עזק, עועים, עמיניו, עמישותיו, עלש, יעלעז דם, עוצה עיניו, ערוד, עש קצ), פניה, פור, פדע, פענח, פצל, פצמחה, פרושו, צבש, צדה, צבת, צדון, צנח, צנם, צנץ, צקלון, צוד, קנצוי, קסם צא), יקוסם, קרם, רבך, רגש, תרהו, רמפש, רפסד, רפק, רפש, רצו, רצע, שדים, שחם צב), שחיס, שלאנן, שנס, שעטה, שעמנו, שצף, משקרות, משרכת, וששאתך, ששי, שתי, שתם, הוה, נתוס *

גלד * עלי גלדי (איוב טו טו) כמו עלי עורי * **גלח** * ויגלח ויחלף שמלתיו (בראשית מא יד) והתגלח ואת הנתק לא יגלח (ויקרא יג לג) ויגלח

את כל שצרו (שם יד ח) * **גלם** * גלמי ראו עיניך (תלי' קלט טו) בגלומי תכלת ורקמה (ידוקאל כו כד) ויקח אליהו ארת אדרתו ויגלם (מ"ב ב ח) *

גלמוד * הנה הלילה ההוא יחי גלמוד (איוב ג ו) כמו בדר [ג"ה נדוד] * **גלע** * לפני התגלע הריב נמוש (משלי יו יד) בכל תושיה יתגלע (שם יש א) ענינו יורה עליו ופתרונו לפני הלגש צ) והתחייב הריב נמוש *

גלש * שגלשו מן הגלעד (שיר ו ה) אין למלה ואת דמיון בתורה, ופתרונו לפי ענינו שגלשו כמו שנראו שעלו מן הגלעד * **גם** * גם י"י יהן הטוב (תהלים פה יג) גם כל קויד (שם כה ג) *

גמא * מתחלק לב' מחלקות; האחד, התב גמא (שמות ב ג) ובכלי גמא (ישע' יח ב) הינאה גמא בלי בצח (איוב ח יא) ענין אחד הם * השני, הגמיאיני נא (בראשית כד יו) יגמא ארץ (איוב לט כד) מגמת פניהם (הבק' א ט) שניהם צד) בדבר הסוס ובשבה גבורתו נאמרו, כי הסוס לעת מרוצתו ישתח ארץ בלשון בני אדם, וכמחו בענין מגמת פניהם קדימה, הסוסים בהפנתוהם פניהם אל פאת קדים יגמאו הדרך כנשר הש לאכול *

גמד * גמד ארכה (שופ' ג טו) ענין המלה יורה עליו תבנית ההרב ושיעוריה, קצורת ארך באמה ארכה *

גמל * מתחלק לג' מחלקות * האחד, גמולי מחלב (ישעיה כח ט) כגמל עלי אמו (תלים קלא ב) ויגדל הילד ויגמל (בראשית כא ח) כאשר גמלתו (ש"א א כד) ויגמל שקדים (במדבר יו כג) ובסר גמל יהיה נצה (ישעיה יח ה) כולם לשון רבוי וגדול * השני, גמלתהו טוב ולא רע (משלי לא יב) ולמה יגמלני המלך הגמולה הואה (ש"ב יט לו) יגמלני י"י כצדקתי (שם כב כא) הגמול אתם משלמים עלי ואם גמלים אתם עלי (יואל ד ד)

המבאר

צ) במסוק התעשקי עמו [בראשית כו ב]. ואולי עשקה לי ערבי [ישל' לח ד]. כי צב"כ כתיב עשק ערב, צא) איפשר כי ט"ם הוא סמלת ויקרם שאחריה. צב) ואפשר אורחם [בראשית פ א]. צג) מלת הלכט לדעת פתחם הוא פעל טרף עם מלת התחייב עיין בפרש' ל ב ט. צד) פ"י שני הכתיבים הנזכרים אחרות *

פח) נראה כי פתחם לא כיון לקבץ פח כל השרשים הנפתחים רק לפי הענין ואשר אין להם דמיון בתורה * כי שרשים רבים נסקרו מקום בסוף, כמו אבד, אכל, אט, אטר, אלה, גלע, טפש, ויעז רבים כאלה * פט) אולי כוננו אל הרב נמושו [ישעיה כו טו] ליתור המלה הואת קשת באור.

להביא וי"ו בתוך [נ"ה והיה מוציא הוא"ו מתוך] המלה (ז) כי בחקתו גנובתי הורנו על הגנובה ועל האבורה (ז), ואורת הו"ד הנכתב באחרית המלה היא לנועם המבטא (ח) בדבר הידוע הנקדם כאלה, העיר רבתי עם (איכה א א) ענינו כמו רבת עם, וכמהו שרתי במדינוה (שם) וכמהו לססתי ברבתי פריעה (שיר א ט) וכמהו ענלה מלמדה אהבתי לרוש (הושע י א) וכמהו מלאתי משפט (ישעיה א כא) וכמהו גנבתי יום וגנבתי לילה : וזה פתרון כי כל הגנב מזה כמוה נקד, אמנם המגלה הזאת היא כתובה פנים ואחור משני עבריה, כתובה מהעבר האחד וכמהו כתובה מהעבר השני, מזה כמוה ומזה כמוה, כה אמר יי' המגלה הזאת ערן לא הוצאתיה ללכות ברה הנשבע והגונב, כי נקיים הם מאלתה, הגונב והנשבע נקה מאלת המגלה אשר היא שורית פנים הרואה אותה אם הופכה מפה מוצא כמוה בעבר השני, פנים כמו אחור ואחור כמו פנים, הגונב נקה מאלתה והנשבע גם הוא נקה, עתה הוצאתי [נה"ל אוציאנה] נאם יי' ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר (ז).

גנז . אל גנזי המלך (אסתר ג ט) :

גנז . גנזיו (דה"א כז יא) אסמיו גנזיו ואוצרותיו י לשון אחת הם .
גע . מתחלק לד' מחלקות י האחד, וגע אל עצמו ואל בשרו (איוב ב ה) מאנה לנגוע נפשי (שם ו ז) ענין ננעים הם, השני, אם יגעה שור על בלילו (שם ו ה) הלך וגעו (ש"א ו יב) ענין צוחה הם י וצוחה איננה לכל, על כי יש לכל הי הגה ק הראוי לו, כמו נהק לפרא, וגעיה לשור, ושאג ללביא, ונהם לכפיר, ונבזה ללכלב, וצפצוף לסוס, והגיון ליונה י השלישי, יגיעי כח (איוב ג יז) אל תיגע שמה (יהושע ג ז) אל תיגע להעשיר (משלי כג ד) יגיע מצרים וסחר כוש (ישעיה מה יז) והוא יגע ורפה ידים (ש"ב יז ב) כל הדברים יגיעים

כי רעה גמלך (בראש' ג יז) גמל על עבדך (תהל' קיש יז) לשון [נ"ה ענין] שילומים המה השלישי, ותשאב לכל גמליו (בראשית כד ז) גמלים מיניקות (שם לב טו) .

גמץ . חפר גומץ בו יפל (קהלת י ח) .
כמשמעו .

גמר . גמר אמר (תלים עז ט) כי גמר חסיר (שם יב ב) יגמר נא רע רשעים (שם ז י) יגמר בעדי (שם קלח ח) ענין [נ"ה לשון] כליון ותכלית המה, נוטת הנה והנה לפי ענינם .

גן . מתחלק לב' מחלקות : האחד, גן נעול אחותי כלה (שיר ד יב) וכנגדה זורעיה רצמיה (ישע' סא יא) גן בעדן (בראשית ב ח) ועל גנתי יונקתו הצא (איוב ה טו) . השני, גנון והציל (ישעיה לא ה) וגנתי על העיר (מ"ב ז י) אנכי מנין לך (ברא' טו א) יי' צבאות יגן עליהם (זכר' ט טו) .

גנב . גנבתי יום וגנבתי לילה (ברא' לא ט) כי"ל הגנב מזה כמוה נקה (זכר' ה ג) וגנב איש ומכרו (שמות כא טו) אין למלה הזאת (ז) כי אם מראה אחד וענין אחד, אבל הפותרים הקדמונים חלקוה לשתי מחלקות : האחד : מן לא תגנב (שמות כ יג) וגנב איש ומכרו (שם כא טו) אם גנבים באו לך (עובדי א ה) : והשני, פתרו בו לשון שמירה וכה אמרו [נ"ה פתרו] גנבתי יום וגנבתי לילה, שמרתי יום ושמרתי לילה, והחבירו דמיון למלה והשוו ערך לה : וזה דמיונה אשר השווו אליה [נ"ה לה] כי כל הגנב מזה כמוה נקה . כי כל השומר מזה כמוה נקה ינקה מן האלה אבל המלים אינם יוצאים מגזרת גניבה כמשמעה, וכה הוא פתרון הפסוק [נ"ב המקרא] ותוכן ענינו גנבתי יום וגנבתי לילה מידי תבקש' ואנכי שלמתיה [נ"ה אשלמנה] הייתי נעור כל הלילה כגנב לשמור (ז), ואלו היתה גנבתי יום כמו שמרתי היה על המדווקק לחקרת גנבתי ולא גנובתי ולא היה עליו

המבאר

איה השרה . הבהוחר יבחר .
צט) לרעת פתחם מלת הנוגב כסאן אינה פעל כי אם שם החאר . ולפ"ז יצדק פירושו כי גם הנוגב גם הנשבע לשקר עד היום עוד שניהם נקיים משם עבדו הפגילה כוח וסוד . להיות מכתבה שרש משני עבריה . ויהיה פירוש כוח סוד זה או סעבר זה . ק) פירוש הנה קול . ר"ל כי יש לכל מן החי כנו מיוחד לקולו .

צה) המאמר הייתי נועד וכי נמצא רק בהערת המפורג .
צב) בנפסחת כ"ק אשר אחנו מלת גנבתי חסר וי"ו . ואולי כתיב אל נקרתה השורק , או בנוסחא שלפני פתחם אוילו היה מלא וי"ו .

צג) לחיות המלה מניקרת בש"ק יתחייב שהוא שם הגנוג מן המפעל או תאר השם, כפי בעולת בעל, נאלח עולם .
צד) מ"ל למעם כמטא . ונ"ב למעם המלה . וברור הוא כי השערת בא מתפוצת הש"ל הדומת לאותותיו . ולא נדע

אבני הארץ המה : אבל המה האבנים אשר האדון
בהן האש : השני , עצי גפר (בראשית ו יד) עץ
קל כמשמעו .

גד • מתחלק ל"א מחלקות , האחד , גר אנכי
בארץ (תחלים קיש יש) גרים ותושבים (ויקרא כה
כג) כי גרתי משך (תלים קד ה) עם לבן גרתי
(בראש' לב ה) מרחוק לגור (ישעיה כג ז) אשר
אני מתגורר עמה (מ"א יז ד) וגורי באשר תגורי
(מ"ב ח א) אגורה באהלך עולמים (תה' סא ה)
מי יגור באהלך (שם טו א) לא יגד רע (שם ה
ה) והרבות מדוים גרים יאכלו (ישעיה ה יז) לא
יוסיפו לגור (איכה ד טו) יגורו בך נדחי (ישעיה
טו ד) הן גור יגור . . . מי גר אתך (שם
נד טו) לשון דירה הם • והן גור יגור כה הוא
פתרונו , הן שכן ישכון הנחל ממני ואשר גר
אתך וגלה עמך , ונלוה עלִיך יפול , וזהו זהו יתרו
ישובן לשכן בירושלם • ואין נפילה זאת כיתר
הנפילות , כי יש בלשון עברית נפילה בלשון ליווי
ושכן , כאלה : ומכנסה נפלו על דוד • בבואו
עם פלשתים (דה"א יב יט) נפלו עליה ממנשה
עדנח ויוברד וירישאל (שם יב ד) מיום נפלו עד
היום הזה (ש"א כש ג) חבלים נפלו לי בנעמיים
(תלים טו ו) וישלו חבלי מנשה עשרה (יהושע יז
ה) וכאלה הרבה • השני • כמים מגרים במורד
(מיכה א ד) והגרתִי לגי אבניה (שם שס ו) נגרות
ביום אפו (איוב ד כד) עיני נגרה ולא תדמה
(איכה ג מט) והגרם על ידי הרב (ירמיה יח כא)
נגרה ולא תשגו (תל' עו ג) וכמים הנגרים (ש"ב
יד יד) , פתרון מלא מסך ויגר מוזה (תה' עה ט)
כה הוא , הגד כום י' מלא מסך ומרוב מלאות
הכום יגור יינו על שפתיו מוזה ומזה • מפה ומפה
על עברי פיהו • פתרון סרץ נחל מעם גר (איוב
כח ד) יען אשר תמה איוב מנפלאות תמים דעים
ונפלאהו בעיניו פליאת נתיבתו • ונלאה עמוד על
הקר תכונתו , על כן אמר כי יש לכסף מוצא
ומקום להב • כי אמנם לכל בנין יש יסוד , ולכל
סעיפה שרשים • ולכל תכלית יש קץ ; ולכל דבר
יש מוצא מבלעדי הדעת אשר לא נמצא לה מוצא
על כן אמר כי יש לכסף מוצא (שם שם א) ברזל
מעפר יקח , ואבן יצוק מחושה (שם שם ב) •
סרץ נחל מעם גר • למימי הנחלים יש מקום •

(קהלת א ה) הוגעתם י' בדברים (מלאכי ב יז) •
הרביעי , הזמיר הגיע (שיר ב יג) ולא יסוף עוד
לנעת בך (ש"ב יד י) ואם לא תגיעו ידו (ויקרא
ה ז) לנגע אליה (בראשית כ ו) •

געל • ולא תגעל נפשי אתכם (ויקרא כו יא)
שורו עבר ולא יגעל (איוב כא י) אם בציון געלה
נפשך (ירמיה יד יט) כי שם נגעל מן גבורים
(ש"ב א כא) לשון מאם המה , כי שם נגעל מן
גבורים • שם נמאס מגינו , ויאברו כלי מלחמתו •
נמאס המגן כי לא נושע ונשגב כי סר מעליו עור
אלהיו ונשגא ויכוב אחרו • ואנשי פתרון הפכו את
המלה , וכה העמידו פתרונה , כי שם נגעל מן
גבורים , העמידוה מנורת עגול עלות (מ"א ז לא)
והמלה מבלי הפך עומרת כמשפטה •

גער • געיר בים ויבשהו (נחום א ו) גער
חזית קמה (תלים סח לא) וגער בו ונס ממרחק
(ישעיה יז ג) •

געש • ויתגעש ותרעש הארץ (ש"ב כב ה)
יגעשו עם ויעברו (איוב לד ד) כמו רעש •

גף • מתחלק לד' מחלקות • האחד , אם
בגפו יבא בגפו יצא (שמות כא ג) יתכן מלה זאת
מגורת גוף • גופת שאול (דה"א י יב) אם בגופו
יבא בגופו יצא : השני , גיפו הולחות (נחמיה ז
ג) פתרונו לפי ענינו , ידביקו ויצמידו הדלתות •
ואין למלה זאת דמיון בתורה • אבל בלשון ארמית
יש צמיד פתיל (במד' יט טו) מגופת שייע (בת"א
שם) ובלשון משנה הגפת דלתות (יומא דף ח"
ע"א : סוכה דף נו ע"ב) • השלישי , על גפי
מרומי קרת (משלי ט ג) גפין די נשר (רניאל ו ד)
ענין גפי כמו נפשות הארץ , לאחוז בכנפות הארץ
(איוב לח יג) מכנף הארץ (ישעיה כד טו) צלצל
כנפים (שם יח א) כאשר נכון לאמר כנף הארץ
ככה יתכן לאמר גפי מרומי קרת : הרביעי , ויגף
י' את העם (שמות לב לה) נגפים לפניך (דברי'
כח ז) וכי יגף שור (שמו' נא לה) ובטרים יתנגפו
רגליכם (ירמיה יג טו) •

גפן • גפן בוקק ישראל (חושע י יא) אין
ענבים בגפן (ירמיה ה יג) שם גפני לשמה (יואל
א ז) • כמשמעו •

גפר • מתחלק לב' מחלקות : האחד , גפרית
ומלה (דברים כט כב) גפרית ואש (בראש' יט כד)

משור, אם יתגדל המשור על מניפו (ישע' י טו) !
 העשתי עשרה, אל תתגור במ (דברים ב ה) ואל
 תתגר במ מלחמה (שם ב ט) איש חמה יגרה
 מרון (משלי טו יח) כי ביי' התגרות (ירמיה נ כד)
 כל היום יגורו מלחמות (תהלים קמ א) יתגדה
 למלחמה (דניאל יא כה) יתגוררו יסורו בי (הושע
 ז יד) לשון מריבה ומצה ומדון המה, אבל יתגוררו
 נוטה למריבה ונוטה לאסיפה, מגורת יגורוהו
 בהרמו (הבקק א טו) וכל מלה אשר היא רבת
 פנים, לא יכול [ג'ו רשא] הפותר לפתור כי אם
 בכראה הקרוב אליה והראוי לה .

גרב . או גרב או ילפת (ויקרא כא ד) ונגרב
 ובהרס (דב' כז כו) ממיני שחין המה, כמשמעו .
גרד . ויקח לו חרש להתגרד בו (איוב ב ח)
 אין למלה זו דמיון בתורה ופירושה כפי ענינה,
 היה מעביר איוב חרש על עור בשרו ונדר ומפצל
 גלד לחומר, אבל בלשון משנה יש לה דמיון גרדו
 והעמידו על גלדו (ראש השנה דף כו ע"ב) .

גרז . נגרותי מנגד עיניך (תלים לא כג) אין
 למלה זו דמיון בתורה, ופירושה כפי ענינה כמו
 נגרשתי .

גרזן . ונדחה ידו בגרזן (דב' יח ה) ומקבות
 והגרזן (מ"א ו ז) ממיני קרדומות הם .

גורל . מדינים ישיבת הגורל (משלי יח יח)
 גורל אחד ליי' וגורל אחד לעזאבל (ויקרא טו ח) !

גרם . מהחלק לב' מהחלקות' האחד, שפטיה
 זאבי ערב לא גרמו לבקר (צפניה ג א) ועצמתיהם
 יגרם (במדבר כד ח) ואת חרשיה תגרמי (יחזקאל
 כג לד) ענין שבר הם . ופירושו לא גרמו לבקר כה
 הוא שריה בקרבה אריות שואנים, שופטיה זאבי
 ערב לא גרמו לבקר, נדמו ששרי ישראל וכהניח
 לזאבים, שורפי טרף יטרפוהו לנתחיו וגרום יגרמוהו
 לעצמיו בעודנו בכפם יבלעוהו ולא יניחו מרפס עד
 הבקר, כי בהשיגם הטרף מיד יבלעוהו, לא סור
 שופטי ישראל מני דרך זאבים משחרי לטרף .
 השני, גרמיו כמסיל ברזל (אי' מ יח) וכל גרמיהון
 הדקו (דניאל ו כה) כל עצם בלשון ארמית גרמא,
 יששכר חמור גרם (בראש' מ ט) פתרו בו אנשי
 פתרון חמור גבה קומה, וישו וידמו המלה לגרם
 המעלות (מ"ב ט יג) ויתכן להיות פתרונו מגורת
 גרמיו כמסיל ברזל (איוב מ יח) בעל עצם אשר בו

אשר יפוצו ממנו מימיו ויגרו נזוליו ויפוצו מעינותיו
 ופתרון גר כמו גיר . כי מוצא המים יגיר מי
 הנחל ! וכה אמר איוב בתמחו כי יש לכסף מוצא
 ומקום לזהב, ומקום לברזל, ומחצב לנהשת, ויש
 מקום אשר ספיד אבנים ועפריו זהב ! ומוצא למי
 הנחלים ובקיעת צורים למוצאי יאורים ולשרשי
 הים יש הקר ולבני יש מוצא, אשר מימיו אור
 נהרות ממציא, וישם זרם הגורותם לחבוש, וגם
 התעלומה לאור יורה עליה לכל אלה יש מוצא,
 ולמכון הדעת אין מוצא, והחכמה מאין תבוא
 ואיזה מקום בינה (איוב כה ד) נשוב לענין ראשון,
 השלישי, גורו לכם מפני חרב (איוב י ט כט) .
 ומגורתם אביא להם (ישעיה סו ד) לא תגורו מפני
 איש (דברים א יז) מגור מסביב (ירמיה ו כה)
 מגורת רשע (משלי כד) כי יגרתו (דברים ט יט)
 שד רשעים יגרם (משלי כא ז) ויגר מואב (במד'
 כב ג) מתגרת יודך (תלים לט יא) יגרתו כל עצבתי
 (איוב ט כח) משחו יגורו אלים (שם יא יז) לשון
 מורא המה . הרביעי, נהרסו ממגורת (יאל א
 יז) העור הורע במגורה (הגי ב יט) יגורוהו בהרמו
 (הבקק א טו), לשון קביצה הוא . החמישי,
 עשרים גרה (שמות ל יג) שנים שלשה גרגרים
 (ישעיה יז ו) זורעו [ג'ו גרעיני] אשל הם .
 הששי, גרה לא יגור (ויקרא יא ז) ממעלה הגרה
 (שם יא ד), ויתכן להיות מלה זאת מגורת הנגרים
 ארצה (ש"ב יד יד) . השביעי, קרא בגרון (ישע'
 נח א) וגרויך מצמאה (ירמיה ב כה) נחר גרוני
 (תלים טז ד) ותלכנה נפיות גרון (ישעיה ג טז)
 וענקים לגרנתך (משלי א ט) ענין אחד להם,
 קרובות לגרה לא יגר (ויקרא יא ז) ולהנגרים ארצה
 (ש"ב יד יד) . השמיני, גור אריה (בראשית מט
 ט) בדי גרותיו (נחום ב יג) הניקו גוריהן (איכה
 ד ג) אחד מגריה כפיר היה (יחזקאל יט ג) בני
 לביא הם . התשיעי, כאבני גיר מפצצות (ישע' כו ט)
 על גירא די כתל (דניאל ה ה) . לשון שיד הם,
 ושדת אותם בשיד (דב' כו ב) . העשירי, מגורות
 במגרה (מ"א ז ט) . וישר במגרה (דה"א ד ג)
 אנשי הפתרון החליפו רי"ש במ"ם, וכן פתרו
 זמלה ואמרו כי ישר במגרה . וישם במגרה,
 ומבלי תמורה המל' דרושה כדה, שקולה כמשמש,
 כי לא נכתב בשין כי אם להיות גורוהו מגורת

(איוב ז ה) וכה פתרון לבש בשרי רמה וגוש עפר
עד גשתו עד עפר והו"ו המובא בתוך עקב דבק
המלים • אבל הפותרים והמחיריים (קא) אומרים כי
הגוש והעפר והאבק ענין אחר להם ופתרונם אחד
ולא נראין דבריהם • השני, נגששה כעורים קיר
(ישעיה נט י) וכאן עינים נגששה (שם) ענינו
יורה עליו, נגשש כמו נמשש :

גש • לא יגש את רעהו (דברים מז ב) שבת
נגש (ישעיה יד ד) והנגשים אצים לאמר (שמות
ה יג) כמו דוחקים •

גשם • מתחלק לב' מחלקות : האחד, גשם
נדבות (תלים סח י) נסע ארוז וגשם יגדל (ישעיה'
מד יד) הגשם והשלג (שם נה י) לא גשמה ביום
זעם (יהוקאל כב כד) היש בהבלי הגוים מגשמים
(ירמי' יד כב) השני, והיבנו גשמהו (דניאל ג כח)
גשמה יצמבע (שם ד ל) ענין גוף הם •

גרת • גת דרך אדני (איכה א טו) ובגריך
כרך בנת (ישעיה סג ב) דרכים גתות (נחמיה יג
טו) ענין יקבים הם • ויש גת ראוי להיות פתרונו
כלי מכלי זמר • למנצח על הגתית (קב), (תלי' ח א) •
כמו על עלמות שיר (שם מז א) ועל מדולת (שם
נג א) ועל שמינית (שם ו א) ועל הנבלים ועל
הכנורים (שם נו ט) ועל הנגינות (שם ד א) ועל
שגינות (חבקוק ג א) ועל עשור (תהלים צב ד)
כולם כלי זמר, וכפי המשא שנותם ורבו העלמות •
ויתכן להיות כלי חלול העשוי על חוישי גת • כמוהו
הרשי צירים (ישע' מה טז) הבאים מצור לעבודת
בית אלהינו, ונקרא הכלי גתית על שם המקום גת •

המבאר

(קב) בנ"ח תחת ויש גת ד א וי וכו'. נמצא כזה, ויתכן
להיות פתרונו גתית, למנצח על הנחת, פתרונו מכלי זמר •

כח לסבל •
גרן • כמין יסער מגרן (הושע יג ג) וגרן
יאסף (איוב לש יב) מדשתי ובן גרני (ישעיה כא
י) ופתרון בן גרני כה הוא, התבן והמוץ הם בני
הגרן • כאשר החצים בני האשפה ובני הקשת
כמו לא יברחנו בן קשת (איוב מא ד) והביא
בכליות בני אשפתו (איכה ג יג) •

גרע • כי יגרע נספי מים (איוב לו כז) למה
יגרע שם אבינו (במד' כז ד) כי מגרעות נתן לבית
(מ"א ו ד) לא יגרע מצדיק ענינו (איוב לו ז) •

גרף • נחל קישון גרפם (שופטים ה כא) תחת
מגרפתיהם (יואל א יז) פתרונו כפי ענינו, כמו
כסותיהם •

גרש • מתחלק לב' מחלקות : האחד, גרש
האמה הואת (ברא' כא י) מן זו יגרשו (איוב ל
ה) הרימו גרשתים (יהוקאל מה ט) וממנו גרש
ירחים (דב' לג ד) תבואת שמש (שם) יורה על גרש
ירחים, מבוא השמש ומוצאי ירחים מוצאי ערב
ובקר המה • השני, ואת מגרשה (הושע כא יא)
ושדה מגרש עריהם (ויק' כה לד) ירעשו מגרשות
(יהוקאל כז כח) ומגרש לערים (במדבר לה ב) •
גרש • גרש כרמל (ויקרא ב יד) מגרשה
ומשמנה (שם ב טז) ויגרס בחצץ שניו (איכה
ג טז) גרסה נפשי לתאבה (תלים קיט ד) ענין
כתישה המה כמשמעו •

גש • מתחלק לב' מחלקות : האחד, גש הלאה
(בראשית יט ט) ויראו מגשת אליו (שמות לד ל)
גשה נא ואמסך בני (בראשית כז כא) וגוש עפר

(קא) אולי מן מנחם על בעלי השירים החרוים היודעים במב
הלשון, ובל"ה כתיב המה דידיים תחת המחיריים •

ותשלם מחברת גימ'ל

אחל מחברת דלת

דבֿק • אמר לדבֿק טוב הוא (ישעיה מא ז)
דבֿק לשון יונק (איכה ד ד) דבקה נפשי אחרֿך
(תלים סג ט) דבקה לעפר נפשי (שם קיט מה)
בין הדבקים ובן השרון (מ"א כב לו) •

דבר • מתחלק לו' מחלוקת: האחד דבר נא
באוני העם (שמות יא ב) ומדבֿר נאודו (שיר
ד ג) נכבדות מדובר בך (תהלים פו ג) את הקול
מדבר אליו (במדבר ז פט) ענין מלל הם: השני,
[וידבר עמים תחתיו קי] (תהלים יח מה) ,
ידבר עמים תחתיו (תלים מז ד) אשימם דברות
בים (מ"א הכג) ורעו נבשים כדברים (ישע' היז)
כעדר בתוך הדברו (מיכה ב יב) כולם לשון מנהג
הם, וינהג בלשון ארמית ודבר: השלישי, או דבר
אשלה (יהו' יד יט) דבר כבד מאד (שמות ט ג)
לפניו ילֿך דבר (חבקוק ג ח): ענין נגף דום;
הרביעי, דבר יום ביומו (שמות ה ג) על דבר
הכסף (בראשית מז יח) ועל דברת שבעת אלהים
(קהלת ח ב) עד דברת די ינדעון הייא (דניאל ד
יד) כמו על אדות: החמישי: ערת דברים (שופ'
יד ה) ולדבורה אשר בארץ אשור (ישעיה ז יח)
כאשר תעשינה הדברים (דברים א מד): הששי,
ולפני הדביר (מ"א ו ד) נוה היכל הוא •

דבֿש • דבשת גמלים (ישעיה לו) דבש וחלב
(שיר ד יא) •

דבֿ • וירדו בדגת הים (ברא' א כו) הנני שלח
לדיגים רבים נאם י"י ודיגים (ירמיה סז פז)
ואחריהם בסירות דוגה (עמוס ד ב) כלם לשון;
דגים ופתרון ונשא את' בצננות ואחריהם בסירות
דוגה כה הוא: יען כה ינהג האויב את ראשית
השביה, ראשי החללים נשואים בצננות וברמהים,
ואחריהם* בסירות דוגה • והנותר מפגורכי' ימולח
בקרי דוגה, למען לא יתלעו, ולמען יעמדו ימים
רבים, כאשר יעשה לדגת הים אשר לא תבשל
ולא תצלח, ולא יאכל כי אם חי, ופתרון דג בפנים
אחרים ענין פריה ורביה • וידגו לרב בקרב הארץ
(בראשית מח פז) ענינו יורה עליו, ויש דגון שם
אליל, בית דגון (ש"א ה ב) על מפתח דגון (שם ה
ה) ולא נודע אם הסמל צורת דג היה, ואם שמו

דא • דאג דאג • דב דבא רבל רבֿק דבר דבש •
דג דגל דגן דגרי • דד' • דהב דהם דהר • דו
דוב דוד • דה דהל דהן דהף דהק • די דיק • דך
דכר • דל דלג דלה • דלף • דלק • דלת • דם דמן
דמע • דן דננ' דערֿד • דף דפף • דץ • דק דקרי
דר דראון דרג דרר • דרוו דרום דרך דרכמן
דרשי • דש דשא דשן • דת •

דא • וידא על כנפי רוח (תלים יח יא) כאשר
ידאה הנשר (דברים כח מט) הנה כנשר יעלה
וידאה (ירמ' מט כב) ענין מיסה המה כמשמעו •
דאב • ודאבון נפש (דברים כח סה) עיני
דאבה מני עני (תלים פה י) ולפני תרוץ דאבה
(איוב מא יד) לשון עגם ועצב המה •

דאנ • ודאג לכם לאמר (ש"א י ב) דאגה
בלב איש ישחנה (משלי יב כה) ובשנת בצורת
לא דאג (ירמ' יז ה) ואם לא מדאגה מדבר (יהוש'
כב כד) ענין אחר להם •

דב • מתחלק לשלש מחלוקת: האחד • ידבנו
לבו (שמות כה ב) כל נדיב לב (שם לח כב) נדיבי
עמים נאספו (תלים מז י), השני, ומדיבת נפש
(ויקרא כו טז) ולאריב את נפשך (ש"א ב לג) •
השלישי דבת הארץ (במדבר יג לב) ומוציא דבה
הוא כסיל (משלי י יח) ותעלו על שפת לשון ודבת
עם (יחזקאל לו ג) את דבתם רעה (ברא' לו ה)
ענין אחר להם, ופתרון דבה כמו מלה, ומבטא,
אך לווה שפתים ורוע לשון [נו"ל לשון הרע]
ומגורתם דובב שפתי ישנים (שיר ז י) וכה פתרון
וחקך כיון הטוב • טוב ריחו ישיב נפש [נ"או
גרועים] לשום להם פה •

דבא • וכימך רבאך (דברים לג כה) אין
למלה זאת דמיון בתורה, ונראה בעינינו וסגרתה
כי מדיבת נפש (ויקרא כו טז) ראוי להחביר אליה
כי הוא קרוב למראהו, וקרוב לפירונו, ופתרון
מדיבת נפש כמו הלישת נפש, וכה פתרון וכימך
דבאך, כימי כח הנערות יהיו ימי השיבה, נגעת
עת כלות כח, יחלף כח,

דבל • דבלת תאנים (מ"ב ד יז) פלח רבלה
(ש"א י ב) ענינו יורה עליה כמו פלח תאנים •

המבאר

דבר, וכן חבר ידבֿר עמים תחתיו.
* ניסח לניגון ואחריה •

ק) חספוק הוא לא נמצא בכ"י אבל חספתי לפי רש"י כי
כן אמר בפרושו על (תלים יח מה) נ"לא וינהג דמחרינה

ז) טוב להודות ליי' (שם צב ב) ויודו שמים
פלאך (שם פט ו) ענין שבה ותהלה המה *

החמישי, לידות את קרנות הגנים הנושאים
קרן (וכריה ב ד) וידו אבן בי (איכה ג ג) ידו
גורל (יואל ג ד) גמול ידו הדה (ישעיה יא ח)
כולם ענין [נ'ה לשון] נפילה. ופתרון לידות את
קרנות הגנים, להפיל את קרנות הגנים. והנושאים
קרן יורה עליהם כי נפילה הוא, ופתרון וידו אבן
בי ככה קה, ויפילו אבן בי, וככה נפילה יוצאה
בגורלות; כאלה, ויפלו גורלת ויפל הגורל (יונה א
ז) ובהפילכם את הארץ (יהווקאל מה א) חבלים
נפלו לי (תלים פו ו) וכאלה הרבה. וגם יתכן
להיות גמול ידו הרה, ויידו אבן בי מגורת יד,
כמו מראשתיו (בראש'י כה יא) מראש, האוינה
(במד' כג יח) מאון, מרגלותיו (רות ג ד) מרגל,
נברכה (תלים צה י) מברך. ועיין (ש"א יח ט)
מעין *

הששי, ואעמידה שתי תודת גדולה (בחמיה
יב לא) התורה השנית ההולכת למואל (שם יב
לח). ענין כניסות וצבורים המה. ויתכן להיות
מגורתם נצבו כמו נד נולים קו (שמו'טו יח) קמו
נד אחד (יהושע ג טז) ויסרת המלה אות אחת,
אבל [נ'ו אלו] התי'ן התי'ן והממ'ן
והיוד'ן הבאים בתהלה המלה אשר אינם יסוד
כולם [נ'ה רובם] מתהלפים אלה תמורת אלה
כאלה. תורה, נד, ישועה תשועה, משואות
תשאות, מרבית תרבית. יקום תקומה, יציאות קו
תוצאות *

דהב • שבתה מדהבה (ישעיה יד ד) פתרונו
לפי ענינו. ענין נוגש המה. וענינו שבת הנוגש
ושבתה מגישתו *

דהם • כאיש נדהם (ירמיה יד ט) גם זה
פתרונו לפי ענינו. ואין לו דמיון בתורה, ופתרון
זהם כמו חלש, כגבור לא יוכל להושיע יורה עליו.
דהר • מדהרות דהרות אביריו (שופטים ה
כב) כוס דהר (נחום ג ב) ענינו יורה עליו. ענין
רעש הוא *

דו • את אשה דוה (ויקרא ד יח) והדוה בנתה

דגן כיתר שמות העצבים כמו פסל, ואליל, וסמל,
ועצב, וכמוש *

דגל • אימה כנדגלות (שיר ו ד) ובשם אלהינו
נדגל (תלים כ ו) דגול מרבבה (שיר ה י) ואיש
על דגלו (במדבר א נב) *

דגן • תכין דגנם (תלים סה י) ולקחתי רגני
(הושע ב יא) מעת דגנם (תלים ד ח) *

דגר • קרא דגר (ירמיה יז יא) ובקעה ורגרה
בצלה (ישעיה לז טו) ענין גרול אפרוחים הם,
ואמנם הקפו בחרבות בצדה תקנן ושמה תמלש
ותבקיע ביציה, ובצללי מירוהיה [נ'ו קירותיה]
הנשמות תגריל אפרוחיה *

דד • דדיה ירך (משלי יט יט) ושם עשו דרי
בתוליהן (חו' כג) הדרים והשרים ענין אחר להם,
ד • מתחלק לו' מחלקות: האחד, כל ראך
יורד סוכך (נחום ג ו) אדרה כל שנתו (ישעיה לח
טו) מתי אקום ומדר ערב (איוב ד ו) ותדר שנתו
מעני (בראשית לא ט) ירדון ירדון (תלים סח יג)
וירד כהויון לילה (איוב ד ח) מלכי צבאות ירדון
ירדון (תה' סח יג) נדרו הלכו (ירמ' ט ט) נע ונד
(בראשית ר יב) נורי הרכם צפור (תהלים יא א)
והמלה אין יסודתה כי אם מלה אחת *

השני, דודי לי ואני לו (שיר ב טו) דודי צה
ואדום (שם ה י) מה ידירות משכנותך (תלים
סד ב) נתתי את ידיות נפשי (ירמיה יב ז) אדם
עד בית אלהים (תלים מב ה) לשון אהבה וידיות
המה קו) *

השלישי, ומודה ועוב ירחם (משלי כה יג) ובה
לאלה' תודה (תה' נ ד) אשלם תודות לך (שם נויג)
כי חמת אדם תורך (תה' עו יא) והתודו את'חמאת'
(במד' ה ז) והתורה אשר הפא עליה (ויקרא ה
ה) וגם אני אורך (איוב מ יד) ענין אחר לכלם.
ופתרון כי חמת אדם תורך כה הוא יען כה האדם
ועו ואפו יכע וישוה לשנך. ויורה כי אין כהו
כה, ולא עונו מעונו [נ'ה עוה] ולא חמתו המה
כי שארית חמת חתנו *

הרביעי, אורך בכלי נבל (תלים עא כב) אורה
י' בכל לבי (שם טו ב) ומשירי אהורנו (שם כח

המבאר

קו) בל' טמא סאן מלח יודו, אבל אין לה שחר, לחיות
על ולא שם; קו) המשקל הזה לא נמצא במקרא כי אם בפשט *

קו) רש"י: ומתחם חברו לשון ידיות כמו ידיו את ידיות
נפשי בבין אויבתי' קו) לשון' החפוש מלח נד בנימה וקבין.

דח • מתחלק לב' מחלקות • האחד, ודחה
 דחיתני לנפל (תלים קיח ג) גדר הדחיה (שם סב
 ד) והנדיח בארץ מצרים (ישעיה כו ג) גזרו
 בד נדיח (שם טו ד) לבתי ידח ממנו נדח (ש"ב
 יד יד) לבתי השיב המלך את נדחו (שם יד ג)
 ענין מדחה המה • ומנורתם, זאת דמי ירושלים
 ידיו מקריבה (ישעיה ד ד) שם ידיו את העולה
 (יהוקאל מ לח) ענין רחיצה המה, להעביר ולהדיח
 מנף רם •

השני, ורחון לא הנעל קדמותי (דניאל ו יט)
 פתרונו לפי ענינו, מיני זמר הוא (קט) •

דחל • דחילה ואמתני ותקפא (דניאל ז ו)
 ענין מורא הוא וכמוהו הרבה בלשון ארמית •
דדן • ודדן וכסמים (יהוקאל ד ט) זרע מורעני
 קטניות הוא כמשמעו •

דדחף • מבחלים ורחופים (אסתר ח יד) נדחף
 אל ביתו (שם ו יב) ענין בהלה המה •
דדקק • ואיש אחיו לא ידחוקן (יואל ב ח) מפני
 להציהם ודחוקים (שופטים ב יח) ענין עוצר
 ולחץ המה •

דד • מתחלק לה' מחלקות • האחד די מחסרו
 (דברים טו ח) ולבנון אין די בער ודחיה אין די
 עולה (ישעיה מ טז) ודי חלב עוים (משלי כו כו)
 הלוא יגנבו דים (עובדיה א ה) המלאכה היתה
 דים (שמות לו ז) אכל דרך (משלי כה טז) מדי
 העבדה (שמות לו ה) כולם ענין מציאה המה •
 אך בהיותו מגורר ימצאהו (ק) בארץ מדבר
 מדבר (דברים לב י) ישחם להם ומצא להם (במד'
 יא כב) • ויתכן להיות קרוב לענינו, אריה מורף בדי
 גרותיו (נחום ב יג) בעבור די מחסורם להנין
 מאכלם ישחרו לשרף • ויתכן להיות מגוררתם [ג'ה
 מגוררת] בדי שפר יאמר האה (איוב לט כה) בתח
 קול השופר, בהיות קול השופר בדי כח אלי תקע
 יאמר האה • ובהיות כה פתרון די, נוטה פתרונו
 עם כלם ונמצאו הביתים [נו"ל הבית"ן (קיא)]
 משרתים ולא מיוסדים • אבל יש לב"ת הוצאות

(שם טו לג) תורם כמו דמו דוח (ישעיה ל כב)
 ענין מזומאה המה בענינם ומחלה במקריהם,
 כי לא הטמא האשה כי אם לעת החלואיה, כבא
 עת נרתה, בנזב ומה תחלה ותמטא, ומגוררתם
 ונל מריו מצרים הרעים (דברים ז טו) ולבי דוי
 (איכה א כב) עלי לבי דוי (ירמיה ה יח) דוח לבנו
 (שם ס ה) המה כרוי לחמי (איוב ו ז) כלם ענין
 החלואים המה • ודע כי רוב הווי"ן התיכונים
 אינם יסוד במלים • אבל לא תקום המלה מבלעדי
 וויה, ובהסב את המלים יסובו את וויהם • ואם
 אמרנו על הווים הנשמעים בפה אשר יש להם
 נענוע בלשון כי המה מיוסדים ונשרשים במלים
 גם המה יחדו יעלו מן המלים, והוא המשפט
 ליו"ן • ועתה אהבירים אלה לעומת אלה במחברת
 ו"ר קה) •

דוב • דב ארב הוא לי (איכה ג י) כרוב שכול
 (ש"ב יז ח) ופרה רוב תרעינה יחדיו (ישע' יא ז) •
דוד • מתחלק לד' מחלקות • האחד דוד אהרן
 (ויקרא י ד) דד מרדכי (אסתר ב טו) או דוד או
 בן דוד (ויק' כה מט) את יוכבד דדחו (שמות ו ד) •
 השני, כפיו מדוד תעברנה (תהלים פא ז)
 כדודי אש יתמלטו (איוב מא יא) כדוד נסוח
 ואגמון (שם מא יב) והכה בכיור או בדוד (ש"א
 ב יד) בסירות ובדודים ובצלחות (דח"ב לה יג)
 ענין קדרות המה •

השלישי, הדוד אחד תאנים מבות מאד (ירמ'
 כד ב) יתכן להיות פתרון דוד כמו כלוב • ויתכן
 לנפות אליו ולהיות מגוררתו כפיו מדוד תעברנה,
 כי אמנם הווי"ן המזומור על אודות ישראל הוא,
 בהיותם במצרים בעבודה קשה, על כן אמר
 הסירתי מסבל שכמו כפיו מדוד תעברנה הסירותי
 מטורה לבנים, ומסבל עבודת מצרים שכם ישראל,
 וגם הסירותי כפיו מעבודת הומר ומשום פיש
 בקופות •

הרביעי • הדודאים נתנו ריה (שיר ז יד) וימצא
 דודאים בשדה (בראשית ל יד) ענין אחר להם •

המבאר

וכן נמצא להם' כמו יספיק להם,
 (קיא) אך כי אין בין הביתים והבתין מאומה כי שניהם מוכיחים
 על אות ב"ת, עם כל זה הורעתי את השינוי כדי שישיביל הקורא
 כוח על נטת הלשון בפי קדם, כי נראה לו' להיות את חב'
 בקרא על שם בית, קרא טמח הרבים פכתי בשם ב ת"ם ולא
 ב ת"ם •

(קח) המאמר האחרון המתחיל ודע כי רוב הווי"ן עד
 ידוע לא נמצא כי אם בחקירת לונדון •
 קט) בטמח אויסקפורד נמצא פה הנהח והיא: ל"ל לשון
 הנהח כתיבתם ונד, וסירשו לא היה שום אדם רשאי להניח
 אליו דבר, ועצ"ל •
 קי) לפי פתח מירוש וטמחו, היה לו די, או יספיק לו' •

המה, אך קרוב הוא לענין זה הראשון [ג"ה העליון] . אבל הענין יסטיק ביניהם כמעט *

דלג . או ידלג כאלו פסח (ישעיה לח ו) מדלג על ההרים (שיר ב ח) ופקדתי על כל הרולג (צפנ' א ט) ענין קפיצה ומפסע [נו"ל ומפשע] המה כמשמעו לפי ענינו *

דלח . ולא תדלחם רגל אדם עוד (יהווקאל לב יג) ותדלח מים ברגלך (שם לב ב) פתרונו כפי ענינו, ענין מרפש (כ"ה מרפס) המה *

דלף . דלפה נפשי מתווגה (תלים ק"ט כח) דלף טורד ביום סגריר (משלי כו טו) ידלף הבית (קהלת יח) ענין ריקן ונפח הם . ודליפת הנפש בכיתה [נו"ל מתיגה] כמו במסתרים תבכה נפשי (ירמיה יג יז) *

דלק מתחלק לב' מחלקות : האחד, הרלק האש (יהווקאל כד י) ודלקו בהם ואכלום (עזריה א יח) ובקדחת ובדלקת (דברים כח כג) ענין תבערה המה *

השני, כי דלקת אחרי (בראשית לא לו) על ההרים דלקנו (איכה ד י) מדלק אחרי פלשתים (ש"א יז כג) ענין ריפסה המה *

דלת . לפתח לפניו דלתים (ישעיה מה א) הדלת תסוב על צירה (משלי כו יד) דלתות נחושה אשבר (ישעיה מה יב) דלתות נחושה (תלים קו טז) ודלתי שמים (שם עז כג) כמשמעו *

דם . מתחלק לה' מחלקות : האחד : ארץ אל תכסי דמי (איוב טז יח) שפך דם האדם (בראשית ט ו) דמך על ראשך (ש"ב א טז) דמים לו (שמות כב ב) חתן דמים למולת (שם ד כו) * השני, דמו עד הגיענו אליכם (ש"א יד ט) וידם אהרן (ויקרא י ג) וידמו למו עצתי (איוב כט כא) עורי לאבן דומם (חבקוק ב"ט) דום לה' והתחולל לו קיי (תלים לו ז) כמעט שכנה דומה נפשי (שם צד יז) טוב ויחיל ודומם (איכה ג כו) ענין דממה ושחק המה ויש דומה אשר היא שתיקה בענינה ולא ביסודתה קיד) כאלה * וידום השמש וירח עמד (יהושע י יג) שמש בגבעון דום (שם

הרבה למרבית שנים . ויגיעו עמים בדי' אש , ולאמים בדי ריק יעפו (חבקוק ב יג) כמו אש כמו ריק לפי ענינו *

השני , מדי עברו יקה אתכם (ישעיה כה"ט) ויהיה מדי צאתם (ש"א יח ל) מדי חרש בחדשו ומדי שבת בשבתו (ישעיה סו כג) כי מדי דברי בו (ירמיה לא ד) כי מדי דברין בו ותגורד (שם מז כז) פתרונו לפי ענינם *

השלישי, די חזית (דניאל ב מג) די התגורת אבן די לא בדין (שם ב לד) ודי הוה צבא הוה מוהא, ודי הוה צבא הוה מרים (שם ה יט) ורוב אשר בלשון ארמית די *

הרביעי והדרי למינה (דברים יד יג) נקבצו דיות (ישעיה לד טז) ממיני עופות הם *

החמישי, ואני כותב על הספר בדיו (ירמ' לו יח) * **דיק** . ויבנה עליה דיק סביב (מ"ב כה א) כלי קרב הוא *

דד . ידכה ישח (תלים י"י) מדכא מעונותינו (ישעיה נג ה) פצוה דכה (דברים כג ב) לא דכאו (ירמיה טד י) וי' הפץ דכאו ההלי (ישעיה נג י) אל ישוב דך נכלם (תלים עד כא) לב נשבר ונדכה (שם נא יט) והדך רשעים תחתם (איוב מ יב) או דכו במדוכה (כמדבר יא ח) ישאו נהרות דכים (תלים צג ג) ענין הלמות ושבר המה *

דכר . ודכרין ואמרין (עזרא ו ט) וכל זכר בלשון ארמית דכר *

דל . מתחלק לג' מחלקות . האחד, דלותי ולי יהושיע (תלים קטז ו) דלות ורעות תאר מאד (בראשית מא יט) ואם דל הוא (ויקרא יד כא) ומדלות הארץ (ירמ' נב טז) דללו וחרבו קיד) (ישע' ט ו) דלו מאנוש כעו (איוב כה ד) *

השני , דולת ראשך כארגמן (שיר ז ו) דלו עיני למרום (ישעיה לח יד) כי דליתני (תלים ל ב) מדלה יבצעני (ישעיה לח יב) ענין מועל המה . השלישי , וגם דלה דלה לנו (שמות ב יט) ותבאנה ותדלנה (שם ב טז) ואיש תבונה ידלנה (משלי כ ח) כמר כדלי (ישע' מ טז) ענין משאב

המבאר

משאל הוא אינו שתיקה ממש ובאורד כמו עמר או פסק . על כן אמר ולא ביסודתה * כי אינו ביסוד דום אשר חונק על השתיקה בתחלה .

קיד) רש"י, דללו במחברת האם דל הוא ע"כ . ולא מוכר מנחם, קינן רש"י : ומנחם חברו לשון דממה כמו יודם אהרן . וגם כן מחר טוב ויחיל ודומם . ודומם מרח לו , ע"כ , קיד) מי יש שרש דום אשר יחבאר ג"כ שתיקה . אבל רח

(בראש' שו יד) אין דן ריך למור (ירמיה ל יג) דנני אלהים (בראשית ל ו) • ענין משפט המה • השני, לא ידון רוחי באדם לעלם (שם ו ג) בעלי פתרון אומרים מגורת נדנה הוא, ופתרון נדנה ותערה ענין אחד הם, וישלפה מתערה (ש"א יז נא) וישב חרבו אל נדנה (דה"א כא כו) אבל הפותר משר דבר איננו יכול (נו"ל לא יוכל) להשיג אם הנו"ץ הראשון אשר לנדנה יסוד בו אם אין, כאשר איננו יכול להשיג תי"ו של תערה, אע"פ שיש למלים תוצאות ענינים לא יתבונן חקר עקר יסודתם • אע"פ שתערה קרוב בענינו לותר כרה (בראשית כד כ) על דבר ארוך חרבי (שמות פו ט) והריקו חרבותם (יהו' כז ו), אבל יש מלה בלשון עברית קרובה ללא ידון רוחי באדם (בראשית ו ג) וזה מראה המלה וענינה קי"ו • איש ריב ואיש מרון (ירמיה סו י) איש המה יגרה מרון (משלי סו יח) • וכה פתרון לא ידון רוחי באדם, לא יריב חרוני באדם • ולא יוכיח איש כי השחת יסחיתם אפי' לעת מלא להם מאה ועשרים שנה, כאשר יתמו ויכלו ויספו, ובמי המבול ינוע כל בשר, ויהי כן, ויכלו באשם תקוה • והמריבה והמרון ענין אחד להם • ויש בלשון עברית מרון אשר איננו מגורו, ויהי איש מרון ואצבעות ידיו ואצבעות רגליו שש ושש (ש"ב כא ז) • ואין כמחו איש ריב ומרון, כי המ"ם הנשרש בזה נשבת בזה [נו"ו מוח], והנו"ץ הנשרש בזה נשבת בזה [נ"ו מוח] כיחר המלים, ואלה המלים אשר יוכיחו, והוא הכה את האיש המצרי איש מרה (דה"א יא כג) וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות (במדבר יג לב) אבנה לי בית מדות (ירמי' כב יד) וסבאים אנשי מרה (ישעיה מה יד) ויהמדר על הילד (מ"א יז כא) •

ויהי כל העם נרון (ש"ב יט י) אומרים בעלי השתרון כי הוא מגורת נורד (ישעיה יד) נרדים (חושע ש יז) נרדה (ישע' י לא) נע ונר (בר' ד יג) ונראתה המלה כן איננה שקולה כרת, ולא סדורה כמשפס, כי לא יתכן להיות במלה אחת שני נוכיין משתי קצותיה מוכנים למלאכה, הן נודע

י' (יג) כאשר יש עמידה [נו"ל מעמד] שאיננה עמידה ממש כאלה, שם עמדו לא תשיגם בנבעה (חושע י ט) כי עמדו לא ענו עוד (איוב לב פז) עמדו מדבר קי"ו • כי עמדה מלדת (ברא' ל ט) • השלישי, דמיית לקאת מדבר (תלים קב ז) מה אעיוך מה אדמה לך (איכה ב יג) אל מי דמית בגדלך (יהוק' לא ב) אם לא שויתי ודוממתי נפשי (תהלים קלא ב) ותמשלני ונדמה (ישעיה מז ה) נדמה שמרון מלכה (דושע י ו) וביד הנביאים אדמה (שם יב יא) סב דמה לך דודי לצבי (שיר ב יז) הדמה לחמר (שם ז ח) לא דמה אליו ביפיו (יהוקאל לא ח) בצלמנו כדמותנו (בראשית א כו) ודמה ליי' בבני אלים (תהלים פט ז) • הרביעי, כי נדמה כל עם כנען (צפניה יא) אל [נו"ל פן] תדמה בעונה (ירמיה נא ו) ואמר אוי לי כי נדמתי (ישעיה ו ה) ברמי ימי אלכה (שם לח י) ואשר רמה לנו (ש"ב כא ה) גם מרמן חרמי (ירמיה מח ב) נדמחה אשקלון (שם מז ה) אך נדמיחה (עובדיה א ה) וכל אנשי מלחמתה ידמו (ירמיה נ ל) וכל אנשי המלחמה ידמו (שם סט טו) ונדמו נאות השלום (שם כה לו) כי יי' אלהינו הדמנו (ירמיה ח יד) ודמיתו אמך (חושע ד ה) •

החמישי, כאשר דמיית לעשות להם (במדבר לג נו) אל חרמי בנפשך (אסח' ד יג) דמינו אלהים חסוך קי"ו (תלים מח י) והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשב (ישעיה יז) • ענין מחשבות המה •

דמון • כדורש מתבן במו מדמנה (ישעיה כה י) לדמון על פני האדמה (ירמ' ח ב) ענין אשפחות המה • ובספר יוסיפון שעורים הנמצאים בגללי הסוסים והבהמות המה נקראין דומן קי"ו •

דמע • ודמע הדמע ותרד עיני דמעה (ירמ' יג יז) ודמעתה על לחיה (איכה א ב) שימה דמעתי בנאודך (תלים נו ט) • ויש מראה שני למלה, אך קרוב הוא לזה העליון • מלאתך ודמועך (שמות כב כה) • הוא התירוש הצה והמווקק אשר אין בו שמרים •

דן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, דן אנכי

המבאר

קיו) החוספה הואת מספר יוסיפון נמצא רק בהעתקת לונדן • קי"ו) בני"ל כתוב בזה: וזה מלה דומה לה בענינה •

קטו) ש" עמדו לא ענו עוד • כמו עמדו מלדבר • קטו) רש"י: יסמח פחד אורו לשון מחשבה כמו אל חרמי בנפשך •

זו) פחרונו כפי ענינו, כמו נשעמה רוחי אני דניאל בתוך זה, ונרנה קרוב מן דנה, אך לא במשקולת לשון עברית ולא בדקדוקיה, ויתכן להיות פחרון בנו דנה, בתוך נדידת שנתי, כמו ושנתה נדת עלוהי (שם ו יט) ויש מהפותרים אשר אומרים נשעמה רוחי בתוך נדנתי, שמו הנוף נדנה לרוח ותערה לנפש :

דננ * כדונג מפני האש (מיכה א ד) הריס כדונג נמסו (תלים צו ה) היה לבי כדונג (שם כב זו) כמשמעו *

דע * מתחלק לג' מחלקות: האחד, ודע כי על כל אלה (קהל' יא ט) כן דעה חכמה לנפשך (משלי כד יד) בכל דרךך דעהו (שם ג ו) לא נודעתי להם (שמות ו ג) * ענין אחד להם * ואנשי פחרון אמרו ושמי יי' לא נודעתי להם לא גליתי להם * ומהם אשר מתמיהים את המלה, ואלו היה פחרון הענין כה, היה על המחוקק מיושר המשפט לחקות [נר"ל לחקוק] כה : ושמי יי' לא הודעתי להם, אבל הנר"ץ מונע את המלה מהיות ככה * כי מראה הפחרון לפי שקלת המלה ואותיותיה, נודעתי, כמו נותרתי, נוצרתי, נושעתי * וזה פחרון המלה ופשר הענין וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי יי', נראיתי להם באל שדי ובשם יי', אבל לא נודעתי להם פנים אל פנים ולא נראיתי להם עין בעין כאשר נודעתי ונראיתי לך בלבתי אש *

השני, והאדם ידע את הוה (בראשית ד א) וידע אדם עור את אשתו (שם ד כה) ואיש לא ידעה (שם כד זו) והמלך לא ידעה (מ"א א ד) ונדעה אתם (בראשית יט ה) * ענין ידעת משכב המה *

השלישי, וגבוה ממרחק יידע (תהלים קלח ו) וידע בהם את אנשי סכות (שופטים ח זו) וידע כמביא למעלה (תלים עד ה) פחרונו כפי ענינו * ענין גדע ושלפ ושבר המה * ויתכן להיות מגזרתו למנות ימינו כן הודע (שם צ יב) כפי מעש מוער שנותינו וקוצר מנין ימינו כן תיסר אותנו, כפי השנים יהיה המוסר *

דעך * דעכו כאש קוצים (תלים קיח יב) דעכו כשפחה כבו (ישעיה מג יז) ידעך נרו (משלי כ כ)

זו נוג' נידה אינם יסוד במלים באמך ידוד מטך (כחוס ג ו) ותוד שנתו מעיני (בר' לא ט) על כן ראוי להיות הנר"ץ הראשון עשוי למלאכה, והאחרון יסוד לא ימוש מהמלה, וכנה תכונת המלה ותוצאות נוניה, כבר נודע כי ברוב תהלת המלים נוני"ץ וממי"ץ והריו"ץ ויודי"ץ אינם יסוד ומחלקותיהם כפי המלים, על כן יש מאמתת הלשון ומשפשו המבטא, וממשקלת למודים להיות פחרון נרון מגזרת מדנים (משלי יח יח) וזה מראה הפשר, ומוצא הדברי * יש מכון (שמות שו טז) ונכון (ברא' מא לב) * כמהו נרון ומדון * וכמהם בענינם תבונה, ונכון, נחלקים לשתי מחלקות, המ"ם נופל על המעשה, והנר"ץ על העשוי, ויבין כל חכם לב כי אין פחרון מדון כמו נרון, ולא מכון כנכון ומכונות כנכונות [נ"ה כנכונים] * כי המכונות מפעלים והנכונות פעולים ק"ט * כמו והיו נכנים (שמות יט א) נכון לבי אליהם (תלים נז ח) כי נכון בידו יום השך (איוב טז כג) כשחר נכון מצאו (הושע ו ג) אשר הביר נכון עליהם (שופטים טז כז) כסאך יהיה נכון עד עולם (ש"ב ו טז) ככה נכון מגזרת תבונה * והוא המשמש למדון ונרון * אבל מדון מתחלק לשתי מחלקות בהיות המ"ם עשוי למלאכה, תהיה גזרתו ממדנים (משלי יח יח), ובהיות המ"ם יסוד במלה פחרונו ממדה * אנשי מדות (במדבר יג לב) איש מדון (ש"ב כ ד) * ובהיות הנר"ץ תמורחו יהיה נרון * ופחרונו מחרחר ריב * הן נמצא הנר"ץ האחרון יסוד במלה * ונרון ודון יוכיחו ויורו כי הנוני"ץ האחרונים נאהים במלים ומיוסדים בהם, ואלה המלים הנשויים למדון הנגזר מגזרת מדנים * אשר הממי"ץ עשויין למלאכה והנוני"ץ יסוד * מלון, מכון, מעין, מוון * מכולם ישבתו ממיה"ן, ופאזוים הנוני"ץ במלים אחיות עיקר, ופחרון ויהי כל העם נרון קד' (ש"ב יט) * מחרחר ריב ומתווכח ויאמר המלך הצילנו מכף אויבנו, והוא מלשנו מכף פלשתים ועתה ברח מן הארץ (שם) ועתה למה אתם מחזרשים להשיב את המלך (שם יט יא) על זאת היו מתווכחים *

אתכרית רוחי אנה דניאל בנו נדנה (דניאל ו

המבאר

ק"ט) ס"ל מכוונת הוא שם - ונכוונת הוא חאר הפעל או חאר השם . (ק"ן רש"י : נרון פרוכחים זה עם זה . ע"כ ולא בשם מנחם .

עיי' ירקמת ד"ז

ושלמו ליי' אלהיכם (שם עו יב) ויזבחו זבח לה' וידרו נדרים (יזנה א טו) כי חדר נדר (דברי' כג כב) טוב אשר לא חדר (קהלת ה ד) *

הרביעי, גם אני אגדיל המדורה (יחזק' כד ט) וגם וור העצמים תחתיה (קמ) (שם כד ה) מדרתה אש ועצים (ישע' ל ג) ענין כיוור [נ"ו לפיד] המהי החמישי, וודה זכרי לדר דר (שמורת ג טו) ושלטנה עם דר ודר (דניאל ג לג) ברור דורים שנותך (תלים קב כה) *

דראון * והיו דראון לכל בשר (ישעיה סו כד) לדראון עולם (דניאל יב ב) * ענין לעץ וקלס המה לפי הענין (קב) *

דרג * ונפלו המדרגות (יחזקאל לח ד) בסתר המדרגה (שיר ב יד) * ענין מעלות המה *

דרדר * וקוץ דרדר (בראשית ג א) מימיני קמשונים הוא *

דרור * מתחלק לשלש מחלקות : האחד * וקראתם דרור (ויקרא כה י) הנני קורא לכם דרור (ירמיה לז יז) ענין חופש המה *

השני, מר דרור (שמות כג) בשם מבשמי הקפרת הוא *

השלישי, ודרור קן לה (תלים פד ד) כצפור לנוד כדרור לשוף (משלי כו ב) ענין עופות המה *

דרום * ים ודרום ירשה (דברים לג כג) והמף אל דרום (יחזקאל כא ב) * כמשמעו *

דרך * מתחלק לג' מחלקות * האחד, דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור (משלי ל יט) מדריךך בדרך תלך (ישע' מח יז) הוריכני באמתך (תלים כה ה) זה הדרך לכו בו (ישעיה לא כא) *

דרך כמשמעו כמו ארץ, ונחבי, ושביל, ומעגל, ומסלול, ומשועל, כינוי דרך המה * ויש לדרך תוצאות ענינים מלבד אלה * דרך אשר איננה דרך כי אם בלשון עם ושפת בני אדם, כאלה: ואיש אין בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ (בר' יט לא) כי דרך נשים לי (שם לא לה) אנכי הלך בדרך כל הארץ (מ"א ב ב) כי שיה וכי שיה לו וכי דרך לו (שם יח כו) *

השני, ובגודך כדרך בנת (ישע' סג ב) דרכתי

ענינו קרוב מן כבוי, ופתרון דעכו כאשר קוצים מה הוא * אשי קוצים ואשי פשתים ולהבותם מהרה תכבינה באין גחלת [נ"ו] אין גחלת להם] ומגורתו בחמו נדעכו ממקומם (איוב ו י) *

דף * קול עלה נדף (ויקרא כו לו) אל ידפנו לא איש (איוב לב יג) לחרף את כל איבך (דברי' ו יט) כי י' הרפו (ירמ' מו טו) תתן דפי (תלים נ ד) יהרסוהו מאור אל השך (איוב יח יח) כהנרף עשן הנדף (תלים סח ג), וכה פתרון פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא איש, אמר אליהוא התחכמוני אם אחרש ולא אענה תחשבו בלבבכם ותעלה במחשבותיכם כי לכם לברכם נהנה החכמה ולא יוכל איש להרוף את איוב ולהסוות [נ"ה] ולהחתום] את פיהו וזלתי אל *

דפק * קול דודי דופק (שיר ה ב) ודפקים יום אחר (בראשית לג יג) מתדפקים על הדלת (שופטים יט כב) * ענין דחיה המה *

דץ * ולפניו תרוץ דאבה (איוב מא יד) * ענין משובש [נ"ו שמחה] הוא, דץ לפניו דאבה *

דק * דק ככפר (שמות טז י) כטיש חוצות אדקים (ש"ב כב מג) כדק ישול (ישעיה מ טו) והדקות עמים רבים (מיכה ד יג) בארץ דקו כהרה (דניאל ב לה) ותדושנה ותדקנה (שם ז כג) ענין שחק המה, ומיסודת גורתו גבן או דק (ויקרא כא ד) צנמות דקות (בר' מא כג) דקי צורה דקיקי חבנית המה *

דקר * וידקר את שניהם (במדבר כה ח) כל הנמצא ידקר (ישעיה יג טו) ומדקרים בחוצותיה (ירמיה נא ד) שהם יזבו מדקרים (איכה ד ט) *

דר * מתחלק לה' מחלקות : האחד, ודר וסחרה (אסתר א ו) אין למלה זאת דמיון בתורה ופתרונה לפי ענינה, מאנני שהם ואבני יקרה הואי השני, מרור באהלי רשע (תהלים פד יא) די מדרהון עם בשרא (דניאל ב יא) ידרון צפרי שמיא (שם ד ט) כל דיירי ארעא כלא חשיבין (שם ד לג) ואם ערדיא מדורה (שם ה כא) * ענין משכן [נ"ו מעון] המה *

השלישי, נדר לאביר יעקב (תלים קלב ג) נדרו

ענינו קרוב מן כבוי, ופתרון דעכו כאשר קוצים מה הוא * אשי קוצים ואשי פשתים ולהבותם מהרה תכבינה באין גחלת [נ"ו] אין גחלת להם] ומגורתו בחמו נדעכו ממקומם (איוב ו י) *

דף * קול עלה נדף (ויקרא כו לו) אל ידפנו לא איש (איוב לב יג) לחרף את כל איבך (דברי' ו יט) כי י' הרפו (ירמ' מו טו) תתן דפי (תלים נ ד) יהרסוהו מאור אל השך (איוב יח יח) כהנרף עשן הנדף (תלים סח ג), וכה פתרון פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא איש, אמר אליהוא התחכמוני אם אחרש ולא אענה תחשבו בלבבכם ותעלה במחשבותיכם כי לכם לברכם נהנה החכמה ולא יוכל איש להרוף את איוב ולהסוות [נ"ה] ולהחתום] את פיהו וזלתי אל *

דפק * קול דודי דופק (שיר ה ב) ודפקים יום אחר (בראשית לג יג) מתדפקים על הדלת (שופטים יט כב) * ענין דחיה המה *

דץ * ולפניו תרוץ דאבה (איוב מא יד) * ענין משובש [נ"ו שמחה] הוא, דץ לפניו דאבה *

דק * דק ככפר (שמות טז י) כטיש חוצות אדקים (ש"ב כב מג) כדק ישול (ישעיה מ טו) והדקות עמים רבים (מיכה ד יג) בארץ דקו כהרה (דניאל ב לה) ותדושנה ותדקנה (שם ז כג) ענין שחק המה, ומיסודת גורתו גבן או דק (ויקרא כא ד) צנמות דקות (בר' מא כג) דקי צורה דקיקי חבנית המה *

דקר * וידקר את שניהם (במדבר כה ח) כל הנמצא ידקר (ישעיה יג טו) ומדקרים בחוצותיה (ירמיה נא ד) שהם יזבו מדקרים (איכה ד ט) *

דר * מתחלק לה' מחלקות : האחד, ודר וסחרה (אסתר א ו) אין למלה זאת דמיון בתורה ופתרונה לפי ענינה, מאנני שהם ואבני יקרה הואי השני, מרור באהלי רשע (תהלים פד יא) די מדרהון עם בשרא (דניאל ב יא) ידרון צפרי שמיא (שם ד ט) כל דיירי ארעא כלא חשיבין (שם ד לג) ואם ערדיא מדורה (שם ה כא) * ענין משכן [נ"ו מעון] המה *

השלישי, נדר לאביר יעקב (תלים קלב ג) נדרו

ענינו קרוב מן כבוי, ופתרון דעכו כאשר קוצים מה הוא * אשי קוצים ואשי פשתים ולהבותם מהרה תכבינה באין גחלת [נ"ו] אין גחלת להם] ומגורתו בחמו נדעכו ממקומם (איוב ו י) *

דף * קול עלה נדף (ויקרא כו לו) אל ידפנו לא איש (איוב לב יג) לחרף את כל איבך (דברי' ו יט) כי י' הרפו (ירמ' מו טו) תתן דפי (תלים נ ד) יהרסוהו מאור אל השך (איוב יח יח) כהנרף עשן הנדף (תלים סח ג), וכה פתרון פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא איש, אמר אליהוא התחכמוני אם אחרש ולא אענה תחשבו בלבבכם ותעלה במחשבותיכם כי לכם לברכם נהנה החכמה ולא יוכל איש להרוף את איוב ולהסוות [נ"ה] ולהחתום] את פיהו וזלתי אל *

דפק * קול דודי דופק (שיר ה ב) ודפקים יום אחר (בראשית לג יג) מתדפקים על הדלת (שופטים יט כב) * ענין דחיה המה *

דץ * ולפניו תרוץ דאבה (איוב מא יד) * ענין משובש [נ"ו שמחה] הוא, דץ לפניו דאבה *

דק * דק ככפר (שמות טז י) כטיש חוצות אדקים (ש"ב כב מג) כדק ישול (ישעיה מ טו) והדקות עמים רבים (מיכה ד יג) בארץ דקו כהרה (דניאל ב לה) ותדושנה ותדקנה (שם ז כג) ענין שחק המה, ומיסודת גורתו גבן או דק (ויקרא כא ד) צנמות דקות (בר' מא כג) דקי צורה דקיקי חבנית המה *

דקר * וידקר את שניהם (במדבר כה ח) כל הנמצא ידקר (ישעיה יג טו) ומדקרים בחוצותיה (ירמיה נא ד) שהם יזבו מדקרים (איכה ד ט) *

דר * מתחלק לה' מחלקות : האחד, ודר וסחרה (אסתר א ו) אין למלה זאת דמיון בתורה ופתרונה לפי ענינה, מאנני שהם ואבני יקרה הואי השני, מרור באהלי רשע (תהלים פד יא) די מדרהון עם בשרא (דניאל ב יא) ידרון צפרי שמיא (שם ד ט) כל דיירי ארעא כלא חשיבין (שם ד לג) ואם ערדיא מדורה (שם ה כא) * ענין משכן [נ"ו מעון] המה *

השלישי, נדר לאביר יעקב (תלים קלב ג) נדרו

ענינו קרוב מן כבוי, ופתרון דעכו כאשר קוצים מה הוא * אשי קוצים ואשי פשתים ולהבותם מהרה תכבינה באין גחלת [נ"ו] אין גחלת להם] ומגורתו בחמו נדעכו ממקומם (איוב ו י) *

דף * קול עלה נדף (ויקרא כו לו) אל ידפנו לא איש (איוב לב יג) לחרף את כל איבך (דברי' ו יט) כי י' הרפו (ירמ' מו טו) תתן דפי (תלים נ ד) יהרסוהו מאור אל השך (איוב יח יח) כהנרף עשן הנדף (תלים סח ג), וכה פתרון פן תאמרו מצאנו חכמה אל ידפנו לא איש, אמר אליהוא התחכמוני אם אחרש ולא אענה תחשבו בלבבכם ותעלה במחשבותיכם כי לכם לברכם נהנה החכמה ולא יוכל איש להרוף את איוב ולהסוות [נ"ה] ולהחתום] את פיהו וזלתי אל *

דפק * קול דודי דופק (שיר ה ב) ודפקים יום אחר (בראשית לג יג) מתדפקים על הדלת (שופטים יט כב) * ענין דחיה המה *

דץ * ולפניו תרוץ דאבה (איוב מא יד) * ענין משובש [נ"ו שמחה] הוא, דץ לפניו דאבה *

דק * דק ככפר (שמות טז י) כטיש חוצות אדקים (ש"ב כב מג) כדק ישול (ישעיה מ טו) והדקות עמים רבים (מיכה ד יג) בארץ דקו כהרה (דניאל ב לה) ותדושנה ותדקנה (שם ז כג) ענין שחק המה, ומיסודת גורתו גבן או דק (ויקרא כא ד) צנמות דקות (בר' מא כג) דקי צורה דקיקי חבנית המה *

דקר * וידקר את שניהם (במדבר כה ח) כל הנמצא ידקר (ישעיה יג טו) ומדקרים בחוצותיה (ירמיה נא ד) שהם יזבו מדקרים (איכה ד ט) *

המבאר

לשון עריכה. וכן יצאנו צנחה כדור. שורות חיקף גימטות. וכן שורה חריבס דרא; קב) עין לעיל צד 33 בענין דראון.

קבא) רש"י. ומסתם מרש כמו אני אגדיל המדורה. אבל רש"י מרש לרעיו מר וערך העצמים תחת שאר האברים כלומר ילחם תנבורים בשביל החלשים ורססו אלו אליה. דור

לברי (ישעיה סג ג) דרכים גתות בשבת (נחמיה ג טו) על במותימו חרוך (דברים לג כט) וחרוך בנעלים (ישע' יא טו) עד מדרך כף רגל (רב' ב ה) דרכת בים סוסך (חב' ג טו) ענין הרוש המה י השלישי, דרך כוכב מיעקב (במדבר כד יז) ידרכון קשת (תהלים יא ב) קשת דרוכה (ישעיה כא טו) ירך חציו (תלים נח ה) כי דרכתי לי יהודה (זכריה ט יג) וידרכו את לשונם (ירמיה ט ב) אל ירך הדרך קשחו (שם נא ג) כמו אל ישר קשתו

דרכמוני שש רבאות ואלף (עזרא ב סט)
דרש • ועת לדרוש אתי (הושע י יב) כתובים במדרש הנביא ערו (דה"ב יג כב) דרש דרש משה (ויקרא י טו) • כמשמעו
דש • וארין דש הפים (דה"א כד) ונדרש מואב תחתיו (ישעיה כה י) דיש את בציר (ויקרא' כו ה) אדוש ידושנו (ישע' כח כח) כחדוש מתבן

דשאו נאות מדבר (ויאל ב כב) ענין עשבים המה • **דשן** • מתחלק לב' מהלכות: האחד, ונחת שלחנך מלא דשן (איוב לו טז) דשנים ורעננים יהיו (תלים צב טו) והיה דשן ושמן (ישע' ל כג) כל דשני ארץ (תלים כב ל) ועלחך ידשנה סלה (שם כ ד) ענין שומן המה •

דשן • והוציא את הדשן (ויקרא ו ד) ודשנו את המזבח (במד' ד יג) ונשפך הדשן אשר עלי (מ"א יג ג) •

דתי • כל ירעי דת ודין (אסתר א יג) אש דת למו (רברים לג ב) ורתיהם שנות מכל עם (אסתר ג ח) אשר לא כרת (שם ד טו) והדרת נתנה בשושן הבורה (שם ג טו) והשתיה כרת אין אנם (שם א ח) כסדר וכתור •

דשן • ועת לדרוש אתי (הושע י יב) כתובים במדרש הנביא ערו (דה"ב יג כב) דרש דרש משה (ויקרא י טו) • כמשמעו
דש • וארין דש הפים (דה"א כד) ונדרש מואב תחתיו (ישעיה כה י) דיש את בציר (ויקרא' כו ה) אדוש ידושנו (ישע' כח כח) כחדוש מתבן

ותשלם מחברת דלית

אהל מחברת ה"א

ב) גם זה הבל (שם ב יט) •
הג • בינה הגיגי (תלים ח ב) עלי הגיון בכנור (שם צב ד) ולאומים יהגו ריק (שם ב א) כלינו שנינו כמו הגה (שם צ ט) קינים והגה והי (יהוקאל ב י) כאשר יזנה הארירה (ישעיה לא ד) והגה מסיו יצא (איוב לו ב) • ענין מלל הם •
 מצאתי ראיתי בספר **פתרוני רב סעדי'** במחברת ה"א, להרוף את כל איביך (רברים ו יט) גמול ידו הרה (ישעיה יא ח) והוך רשעים תחתם (איוב ט יב) שלח העז את מקנך (שמות ט יט) אשר הצו על משה (במדבר כו ט) כהתם הפשעים (דניאל ח כג) הווים שוכבים (ישעיה נו י) הברי שמים (שם מו יג) גנת הביתן (אסתר ז ז) תהותתו על איש (תלים סב ד) וכלאת הרבה באותיות אשר אינם יסוד במלים וכה יצאו מהם ומקצתם יורה על רובם, להרוף את כל איביך

הא • הב הבל, הג, הו הדם הדם הור, ה, הי היך היכל היון, הל הלא הלם, הם המל, הן, הם, הסך, הר הרג הרם התל •
הא • הא לכם זרע (בראשית כו כג) הא דרך בראש נתתי (יהוקאל טו טז) הא כרי פרולא (דניאל ב מג) ענינו קרוב סכהנה, הנה לכם זרע סתרונו לפי ענינו •
הב • הבו לוי בני אלים קננו הבו לד' כבוד ועזו (תלים כט א) הכי אמרתי הבו לי (איוב ו כב) אהבו הבו (הושע ד יח) זבחי הבהבי (שם ח יג) לעלוקה שתי בנות דוב הב (משלי ל טו) דובי המטפסת (רות ג טו) השלך על יי' היבך (תה' נח כג) ויהבו גשמיהון (דניאל ג כח) ויתיהבון בידו (שם ו כה) לשון מתנה (נור"ל ענין נתינה) המה •
הבל • אך הבל בני אדם (תלים סב י) אדם להבל דמה (שם קמ ד) הבל הבלים (קהלת א

המבאר

(קב) רש"י: וממם חברו לשון נתינה.

נקראת גנת הביתן ורחי שקלה הביתן כשלמן קמי
אבל **רב סעדיה** אשר החביר המלים האלה
במחברת ה"א לא יכלתי לדעת מה ראה על ככה,
ומה היתה סברתי, ודקדוקי פתרוניו ומרחבי
מליצתו יורר על תבונתי, על כן יש מאמת מוסר
ומדרך אמונה, לבלתי שום משגה בסדרי עניניו
דְּהָי ' מתחלק לב' מחלקות: האחד, ולא הד
הרים (יהוקאל ז ז) הוד מלכות (דה"א כט כה)
ונתת מהורך עליו (במד' כו ד) כסה שמים הודו
(זבנקו ג ג) ענין זוהר הם'

השני, כסוס הורו במלחמה (זכריה י ג) הוד
נחרו אימה (איוב לט כ) הידר כררכים יענה (ירמ'
כה ל) לא יודך הידר הידר לא הידר (שם מח לג)
וענו עלך הידר (שם נא יד) הידר השבתי (ישע'
פו י), ענין קול המה, אפס לא קול ענות מלה ולא
קול ענות (ז' וול פצות) שיחה, כי אם קול שאון
המולת גרון בלי הנעת לשון המה י וענינם יורה
עליהם'

הדס והארץ הדוס רגלי (ישעיה סו א)
והשתחוו להדס רגליו (תהלים צט ה) הדס
כמו ארץ'

הדס ועלי הדס (נחמיה ח ט) בין ההדסים
(זכר' אה) ותחת הספר יעלה הדס (ישע' נה יג)'
הדר בחדרת קרש (תלים כט ב) זה הדור
בלבושו (ישע' סג א) אל תחרור לפני מלך (משלי
כה ו) לא תחרור בריבו (שמר' כג ג) ענין טעם המה י
דְּהָי ' הוא אשר שבט אפי (ישעיה י ה) בכל
חוצות יאמרו זה הו (עצום ח טו) הה ליום (יהו'
ל ב) אהה ארני יי' (ירמיה א ו) נהרה על המון
מצרים (יהוקאל לב יח) ונהה נהי נהיה (מיכה ב
ד) אל יורע נהי (עמו' ח טו) ונהו כל בית ישראל
(ש"א ז ב) ולא נה בהם (יהו' ז יא) ענין יללה הם י

דְּהָי ' מתחלק לב' מחלקות: האחד, יהי שם
יי' מברך (תהלים קיג ב) כי אחיה עמך (שמות ג
יב) והיה ברכה (בראשית יב ב) יהי כן (שם א ו)
אהי דברך מות, אהי קטבך שאול (הושע יג יד)
ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול (ש"ב ד ב)
הזה גביר לאחך. (בראשית כו כט) כי לשלג יאמר

(דברים ו יט) יהדפו מאור אל חשך (איוב יח יח)
ובאמר עלה גוף (ויקרא כו לו) כהנודף עשן
תנף (תהלים סח ג) יצא הה"א והובא הנו"ן
תחתיו לחלף ענינם קמי) ובאמר בגן אמך תתן
דופי (שם נ כ) יצאו שניהם ונשארה המלה על
עקרה, וכמהו תחתיה על איש (תלי' סב ד) נראתה
המלה הנאת כי יסודתה ה"א ותי"ו, ואיננו כן,
על כי ברוב המלי' אשר נכוננו האי"ן לשרת עשויה
למלאכה לפני הרבה, כמו תהדפו (יהו' לד כא)
תחכרו (איוב יט ג) הווים (ישעיה נו י) הולכים
(בראשית לו כה) הן יצאו האותיות ונותר התי"ו
לבדו, אבל יש על המדקק עוד לדרוש ולחקור
עד כלות חקר המלה ולעמוד על יסודתה י נמצאת
בלשון הקודש העיוותי מצפון ואת (ישע' מא כה)
אתיו אקחה יין (שם נו יב) כפרץ רחב יאתיו (איוב
ל יד) קרבו ויאתיו (ישע' מא ה) ויתא ראשי עם
(דברים לג כא) הן עמדה המלה על שתי אותיות
אל"ף ותי"ו, ובאמר אתא בקר (ישעיה כא יב)
נתאלפה קמי) המלה משתי קצותיה, אפס באמרך
התיו לאכלה (ירמיה יב ט) נגרעו ונפלו שניהם
מן המלה וישאר התי"ו לבדו, הן נמצא תהותתו
מגורת התיו, ונתקנו המלים שניהם בה"א ואיננו
יסוד י ופתרון תהותתו על איש, תבואו ותגורו
על נפש עני, וכענינו כפרץ רחב יאתיו (איוב ל
יד) י ובעלי פתרון החליפו ה"א בחי"ת קמי),
והעמידו המלה מגורת קְתָקָה, והמלה סדורה
כמשפט מאין חליפות, ולא נכסלו התיו"ן במלה
כי עם עקב קצרה י

גִּנְתֵּי הַבַּיְתָן, אמרו אנשי פתרון הביתן אין לו
פתרון כי הוא שם מקום [נו"ל מקום שם] הגינה
כמו שושן הבירה (אסחרא ב) ויתכן להיות גורתו
[נו"ל פתרונו] מגורת בית, כמו והנה השק על
בשרו מבית (מ"ב ו ל) מבית ומחוץ (בראשית ו
יד) ופתרון בית כמו פנימה, ענין אחד להם,
ופתרון גנת הביתן כמו גנה הפנימית י כי כן מצאנו
[ג'ו מצאנוהו] בהיכלי מלכים, ויש בו כח לדבר
ועוד לפתרון, וקבר בגן ביתו (מ"ב כא יח) ובואת
נראה כי כל גנה הסמוכה לבנין ולהיכל פנימיה

המבאר

קמה) סי' לתורתו על בנין נפעל. סי' המלה באה בשני אלפין. קמי) ר"ל החליפו]
מלת תחתיו כאלו היתה כרובה תחתיו. קמי) סי' כששקל מלת שלמים [ישעיה א כג] .

לשמואל י וכמחו השלום אביכם הוקן (בר' מג כז)
 היה ראוי להכתב לאביכם, וכמחו בענין אחר והקל
 נשמע בית פרעה (שם מה טז) היה ראוי להכתב
 בבית פרעה, וכמחו הנה הוא בית מכיר (ש"ב ט
 ד) וכמחו אשר עשה המלך שלמה בית יי' (מ"א
 ז נא) וכמחו ובית זונה יתגדדו (ירמ' ה ז) וכמחו
 והמלך יושב בית החרף (שם לו כב) וכמחו למה
 אשכל גם שניכם יום אחד (בראשית כז מה) היה
 ראוי להכתב ביום אחד *

גם אלה להכמים במראה אחר, להסיר אותה
 מעל ראש אפרים על ראש מנשה (שם מה יז)
 היה על המחוקק לחקור לשום אותה על ראש
 מנשה, וכמחו אולי יי' אותי קט) (יהושע יד יב)
 וכמחו אולי יעשה יי' לנו (ש"א יד ו) וכמחו
 חלקיהו ואשר המלך (דה"ב לד כב) וכמחו ותקח
 תמר אפר על ראשה (ש"ב יג יט) וכמחו ויקחה
 על החמור (שופטים יט כח) וכמחו ויקח איש
 נוב ודב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה
 (בראשית כד כב) *

גם אלה להכמים, ויקרא ברוך בספר את דברי
 ירמיה בית יי' בלשכת גמריהו בן שפן הסופר
 בהצר העליון פתח שער בית יי' החדש קל) באוני
 כל העם (ירמיה לו י) הנה אחרי רבוי קלא) המלים
 נמדה הענין לענינו, וכמחו בעצם היום הזה בא
 נח ושם וחס ויפת קלב) בני נח ואשת נח ושלת
 נשי בניו אתם אל התבה (בראשית ז יג) * וכמחו
 ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו אה רבקה בת
 בתואל הארמי משרן ארם אחות לבן הארמי לו
 לאשה קלב) (שם כה כ) וכאלה הרבה בתורה *

ואלה הענינים הנדברים בלשון רבוי הנשנים
 במליהם * ונקבלים במחותם אשר לא יקרה להם
 כמקרה העליונים, ואלה הם ומצאת את לבנו נאמן
 לפניך זכרות עמו הבריה לתת את ארץ הכנעני
 החתי האמרי והפריזי והגיסי והגרשני לתת לזרעו

הוא ארץ (איוב לו ו) ואתה הוזה להם למלך
 (נחמיה ו ו) ורי הוזה צני הוזה מחא (רניאל ה יט)
 הוזה בעין עלה (שם ו ה) יסור אחד לכלם והוויין
 והיודין ברוב המלים מתהלפין אלה באלה, בהעלות
 היודין יבאו ויין תחתם, וגם ככה משפשש הוויין *
 השני, הוזה על הוזה (יהוקאל ז כו) והותי
 במאונים ישאו יחד (איוב ו כ) ער יעבר הוות
 (תלים נו ב) הוות תחשב לשונך (שם נב ד) *
 יתכן להיות לשון שבירה, וינמדה עמדה נהייתי
 ונחליתי (דניאל ח כו) ושנתו נהיתה עליו (שם ב
 א) ואם בא הפותר המרדק לחקוק (נ"ו לדקדק)
 בהיו בן שאול להוציאו מענין (נ"ו מכלל) הויה
 להחביו (נ"ו ולהביאו) עם אלה על דבר הלמד
 הנגדע מהמלה כי יאמר היה ראוי להכתב היו לבן
 שאול, ועתה הואיל ואינו כן כי אם בן שאול
 יתכן להיות מגזרת נהייתי ונחליתי, ושנתי נהיתה
 עליו, ויהי פתרונו השמו (נ"ו המיתר) בן שאול
 ויש עליו עור מעט באיכות (נ"ה בהורות, ונ"ל
 באודות) הענין, ונמצא הפותר לא גורע ולא מוסיף
 אבל יש להשיב, יש בתורה מלים נדברים בלשון
 ערומים שלומי ענין מעוטי מלים גרועי אותיות
 אבל גריעה אשר איננו גרעין, ויש ענינים אשר
 אמורים בלשון ערומים אשר במוצר מלים תשלם
 מחותם כי מפני חרוד המסדר רומז ודולג,
 ומאודות הענין יודע מגרע המלה: **גם אלה**
 להכמים * יש בתורה ענינים אמורים בלשון רבוי,
 ומלים נשנים ונקבלים, והיה די בקצות המלים
 קט), כה יקרה לענינים ולמלים ולפסוקים ולאותיות
 אלה המלים הנדברים בלשון ערומים שלומי ענין
 מעוטי אותיות, ושני אנשים שרי גרורים היו בן
 שאול, היה ראוי להכתב לבן שאול, אבל ויצא בלשון
 ואין גריעתו גרעין * וכמחו ותקח האשה בית פרעה
 (בר' יב טז) היה ראוי להכתב לבית פרעה, וכמחו
 למועד אשר שמואל (ש"א יג א) היה ראוי להכתב

המבאר

החמור תחת ויקחה ויש"מ על החמור, ושמ צמידים על
 ידיה, תחת ושני צמידים שם על ידיה.
 קל) למי רעת מנחם היה ראוי להכתב קרא באוני כל העם.
 אבל לא ידעתי מדוע לא יתכן להחשיך מלת ויקרא תבא בראש
 הכתוב אל סופו.
 קלא) בשלשת כ"ל כתיב בזה"ל אחרי רבוי המלים וכו'.
 קלב) היה ראוי להכתב בא נח ושלת בניו ונשיהם.
 קלג) היה יכול הכותב להשמיט מלת לו, או מלת יצחק
 המכיר לפסיו:

* מכאן נראה השערתו בס"ל כ"ח צד 24 אינה אמתית. כי
 כן היה שנוי במי מנחם לומר גם אלה להכמים אכן גם זה
 ברור כי יש לפחות שם בברכי מנחם מלות כמו אלה. ע"ש.
 קח) מ"י יש כרוכים אשר נמצאים בהם מלים וירדים והיה
 די בקצת המלים.
 קט) אולי ה' אותי. היה ראוי להכתב אולי ה' יצליח
 אותי. אולי יעשה ה' לנו. תחת אולי יעשה ה' לנו אית'
 חלקיהו ואשר המלך, הוזה חלקיהו ואשר עם המלך. ותקח
 תמר אפר על ראשה. תחת וחס עם על ראשה, ויקחה על

המחוקק לחקית ויצק על כפו אבל רבה הענין והשנה במלת הכהן, וכמהו וילכו שלשת בני ישי הגרולים הלכו אחרי שאול (ש"א ז' יג) היה די בוילכו או בהלכו. וכמהו ויחמל המלך על מפיבשת בן יהונתן בן שאול על שביעת י" אשר בינתם בין דוד ובין יהונתן בן שאול (ש"ב כז) גם פה נכפל הענין. אבל יש טעם לכפילתו על דבר אשר נשבע לשניהם. וכמהו ותפתח ותראהו את הילד (שמות ב') והיה די בותראהו. או בותראה את הילד. וכמהו אין כסף לא נחשב (מ"א י' כא) כאשר כתוב (ברד"ב ט' ד) ועתה הואיל ושם המחוקק והעמיד פסוק זה על מתנותיו בלי כפל הורה חרוד שפת יתר ודברי מנשא שפתים. וזה שכל חרוד הלשון.

נשוב לענין ראשון לא רבים יחכמו וקנינם יבינו משפט (איוב לב ט) הן לא הראשון עומד במקום שנים. וכמהו ולא למדתי חכמה ודעת קדשים אדע (משלי ג) וכמהו כי לא שאול תורד מות יהלך (ישעיה לח יח) וכמו י' אל בקצף תוכיחי ובהמתך תיסרני (תהלים לח ב) וכמהו ולא אמר איה אלוה עושי נותן ומירות בלידה (איוב י' י) אל רתן ה' מאויי רשע זממו על חפץ יורמו סלה (תלים קמ ט) כי לא סגר דלתי בשני ויסתר עמל מעוני (איוב ג י). וכאלה הרבה בתורה. וחלופם באותיות כאלה: מספר צעדי אנידנו (שם לא לו) היה ראוי להכתב אנידה לו' וכמהו בני יצאני ואינם (ירמיה כ) וכמהו כי ארץ הנגב נתתני (יהושע טו יט). וכמהו כי נשני אלהים (בראשית מא נא) וכמהו תשאני אל רוח תרכיבני והמגנני השיה (איוב ל' כב) וכמהו ויבאני חסדך ה' (תלים קיש מא) וכמהו כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגדך רע (שם ה' ד) ענינו לא יגור באהלך רע. וכמהו פור עצמות חנך (שם נג ו) ענינו חונה עליך. וכמהו אחוך שמע לי (איוב טו יז) ענינו אחוה לך, וכמהו השלך על י' היבך (תלים נה כט) ענינו יבך לך. וכמהו ולא יכלו דברי לשלום (בר' לד) וכמהו הצום צמתני אני (זכר' ז' ד) ענינו צמתם לי אני (צ"ו למעני). וכמהו ותעונם ביד איביהם וירדו בהם וישבו ויועקך

(נחמ' טו ה) ' השנה המחוקק לתת פעמים והיה די באחד מהם כענין זה העליון ' וכמהו אשר אנכי נתן להם לבני ישראל (יהושע א ב) והיה די בלהם או בלבני ישראל, וכמהו והיה הגיו והממלכה אשר לא יעברו אתו את נבוכדנצר מלך בבל (ירמיה כו ה) והיה די באותו או את נבוכדנצר ' וכמהו כי אביא אליה אל מואב שנת פקדתם (שם מד מד) והיה די באליה או אל מואב ' וכמהו כי בא עליה על בבל שורד (שם נא נו) והיה די בעליה או על בבל ' וכמהו כי מנגד חראה את הארץ ושמה לא תבא אל הארץ (דברים לב נו) והיה די בני מנגד (חראה את הארץ *), וכמהו ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה י' את משה בן עשו (שמות לט לב) ' חלו' הפסוק וסופו ענין אחד והיה די באחד מהם ' וכמהו ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה בן עשו בני ישראל (במדבר ה' ד) גם פה השנה הענין פעמים ' וכמו ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ככל אשר צוה ה' את משה ללוים כן עשו להם בני ישראל (שם ט' ד) גם פה הכפיל הענין פעמים ' וכמו קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' (שמות לה ה) וכמו ארץ. הויריעה האחת שמונה ועשרים באמה ורוחב ארבע באמה הויריעה האחת (שם כו ב) גם פה הוכיח הויריעה פעמים ' ויהן אותי במשמר בית שר המבחים אותי ואת שר האופים (בראשית מא י) הכפיל אותי פעמים ' וכמהו כה תאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביך הכביר את עלנו ואתה הקל מעלנו כה תאמר להם קילו (מ"א יב י) השנה כה תאמר וכבר דקרימו בתחלתו. וישלח המלך יהויקים אנשים מצרים את נתן בן עכבור ואנשים אתו אל מצרים (ירמיה כו נא) נמצא אל מצרים חוספת בפסוק, על כי כבר נקדם זכרו. לבלתי עבר גם ביהודי אחיהו איש (שם לו ט) ' ויאמר מלך מצרים למלודות העבריות וגו' ויאמר בילרכן ' השנה ויאמרי זבדני אלהים אתי זבר טובי ' והיה די בזבדני [בלי מלת אתי] ' וכמהו ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על קף הכהן השמאלית (ויק' יד טו) היה על

המבאר

כתוב כח תאמר כניסחת קניקוט ודי רוספי. כי בנפסחא שלני כתיב כח חרוב.

(* ולא היה צריך לשנות מלת הארץ פעמים. קילו' נראה סמאן כי בניסחת כ"ק אשר לשני מהם היה

מי הביאך פה .

הם . מתחלק לב' מחלקות : האחד , המו גים משו ממלכות (תהלים מו ז) המית נבליך (ישעיה יד יא) כהמות ימים יחמיון (שם ז יב) ותהם כל העיר (רות א יט) עיר הומיה (ישעיה כב ב) נהם ככפיר (משלי יט יב) בראש המיות (שם א כא) מהומות קלי (עמוס ג ט) ויתכן להיות מגורת תהמת (שמות שו ה) המון גים (בראשית יו ד) וקול המון (ישעיה יג ד) המנים המנים בעמק החרוץ (יזאל ד יד) ישחק להמון קריה (איוב לט ז) וירר הרהר והמונה (ישע' ה יד) יען המנכם מן הגוים (יחזקאל ה ז) וכה פתרון יען המנכם מן הגוים , יען הרבתם לשפוע יחר מן הגוים יתרה עשיתם קלו) .

השני , אנהא המו עברוהי די אלה שמיא וארעא (עזרא ה יא) קטל המון שביבא די נורא (דניאל ג כב) ונשא המון רוחא (שם ב לה) לשון הם קלה המה .

המל - לקול המולה גדלה (ירמיה יא פז) אין למלה זאת דמיון בתורה אבל ענינה יורה עליה , המולה כמו שאין .

הן . מתחלק לב' מחלקות : האחד , והנה נצב על עלתו (במדבר כג ו) הנם כתובים (מ' א יד יט) הנה הנם (ישעיה מא כז) הנני בני (בר' כב ז) הנכם היום (דברים א י) ויתכן להיות מגורתו ותהינו לעלת הרהר (דברי' א מא) פתרונו אמרתם הננו ועלינו . וקרב מגורתו ויאמר לבן הן לו יהי כדברך (בראש' ל לד) אבל הענין יפירוס כמעש' ויש הן בלשון ארמית אשר הוא כמו אם בלשון עברית . הן לא ידיע להוא לך מלכא (דניאל ג יח) די הן הלמא לא ההורענני (שם ב ט) .

השני , הן עשיר קרת עוו (משלי יח יא) הן מהבל ימעש (שם יג יא) ואש לא אמרה הן (שם ל פז) כל הון יקר נמצא (שם א יג) ענין די המה .

הם . הם כל בשור (זכריה ב יז) ויהם כלב (במדבר יג ל) והלויים מחשים כל העם לאמר הסו (נחמיה ח יא) בכל מקום השליך הם (עמוס ח

נחמיה ט כח) ענינו ויועקו אליך . וכמהו ובכלי הבקר בשלם הנשר (מ' א יט כא) ענינו בשל להם הבשר . וכאלה הרבה בתורה נשוב לענין ראשון . **היך** . והיך יוכל עבר ארני זה (דניאל י ז) אין למלה זאת דמיון בתורה , ופתרונו כפי ענינו היך כמו איך . שתי לשונות המה כמשמיעו .

היכל . היכל יי' (ירמיה ז ד) ויבן היכלות (הושע ה יד) ופתאם יבא אל היכלו (מלאכי ג א) **היין** . והיין צדק (ויקרא יט לו) רביעת ההיין (שמות כט כז) מיני מדות המה כמשמיעו .

הל . מתחלק לב' מחלקות : האחד , בהלו נרו עלי ראשי (איוב כט ג) לא יהלו אורם (ישע' יג י) הילל בן שחר (שם יד יב) . עשישתיו תהל אור (איוב מא י) ענין נהגות הם י

השני , [נ'וול ויש למלה מראה שני] מהלל אקרא יי' (תה' יח ד) אהללה שם אלהים בשיר (שם סט לא) מעשה תהלה (ישעיה סא ג) תהלת ה' ידבר פי (תלים קמה כא) איש לפי מהללו (משלי כו כא) ענין [נ'וול לשון] שבח .

השלישי , [נ'וול ועוד מראה אחר] . הללות ושכלות (קהלת א יז) לשחוק אמרתי מהולל (שם ב ב) אמרתי להוללים אל תהלו (תהלים עה ה) ויתהלל בידם (ש' א כא יד) . לשון שגעון המה י **הלא** . ומיום השמיני והלאה (ויקרא כב כז) ויאמרו גש הלאה (בראשית יט ט) מן היום ההוא והלאה (יחזק' לט כב) והנהלאה לגוי עצום (מיכה ד ז) מן הוא והלאה (ישעיה יח ב) .

הלם . מתחלק לב' מחלקות ; האחד , את הלם פעם (ישעיה מא ז) יהלמי צדיק חסד (תל' קמא ה) והלמה סיסרא (שופטים ה כז) או הלמו עקבי סוס (שם ה כב) ומהמות לגו כסילים (משלי יט כט) וימינה להלמות עמלים (שופטים ה כז) הלמוני בל ידעתי (משלי כג לה) בכשיל וכלפות הלמון (תלים עד ז) ענין כתישה המה , ויתכן להיות מגורתו לכן ישב עמו הלום קלה (שם עג ג) ישוב רשע עריץ להלום עם ה' אל תקרב הלום (שמות ג ה) ומי הביאך הלם (שופ' יח ג) פתרונו

המבאר

קלו) וסמךם פתרו לשון חומס כמו הסו גוים . ורש"י מירש לשון וסן לחם המלך יען חומיכם לחסוך מן חנוים . אמנם סה פתרו סמךם לשון רבוי יותר . קלה) מן כותב בכל ההעתיקות . ואולי צריך לחיות הם .

קלה) רש"י הביאו שם בסמוך י"ג שלא במקומו ואמר וממם מירש ישוב עמו הלום . ישוב חרשע לחלום את עמו של הקב"ה . קלו) הכתוב הוא חסר בתעתיקה ויין ,

השני, וחרר ותלד בן (בראשית ל כג) ותחרין שתי בנות לוש מאביהן (שם יב לו) הרינו הלנו (ישעיה נז יח) הרה עמל וילד אוין (איוב מז לה) תהרו חשש (ישעיה לג יא) והרתיהם תבקע (מ"ב ח יב) עצבוך והרנד (בראשית ג מז) ענין אחד להם:

השלישי, הרו והגו מלב (ישעיה נט יג) זד יהיר לץ שמו (משלי כא כד) נבר יהיר ולא ינוה (חבקוק ב ה) והרהרין על משכבי (דניאל ד ב) •

הרגב • הרג רב (ישעיה ל כה) אל תהרגם (תלים נט יב) כי לאויל יהרג כעס (איוב ה ב) ויהרג יי' כל בבור בארץ מצרים (שמות יג מז) •

הרס • הרס בעברתו (איכה ב ב) הן יהרס ולא יבנה (איוב יב יד) אלהים הרס שנימו בפימו (תלים נח ז) ענין נתיצה המה •

התל • ואבינך התל בי (בראשית לא ז) אל יסח פרעה התל (שמות ח כה) ויהתל בהם אליהו (מ"א יח כו) חוו מהתלות (ישעיה ל י) אם כהתל באנוש תהתלו בי (איוב יג ט) אם לא התלים עמדי (שם יז ב) ענין כחש הם, כמשמעו וכפי ענינו.

נשלם מחברת ה"א

אהל מחברת ואו.

אשר תחלתם יו"ד אשר איננו יסוד בהם. כה פשר דבר וא"ו, ופחרין תוצאותיו, ומחקרי ענינו, ומחלקי מחלקותיו לכל מראה פניו, את וו"י המלה ואת וו"י קצותיה עד כלות דקדוקיה בחפש מחושפ • הווי"ן כה מחלקותם על החלקים האלה • מראה הו"י ומלאכת מפעליו נוגעת עד שתיים עשרה מראות [נ"ו מלאכות] מבלעדי תוצאותם ודקדוקי נקודתם • ואלה מראיהם למחלקותיהם •

הו"ו נענוע וחנוי. מפעל ופעול. כבר. ואשר להיות. מוסיף ומסיב.

מרבה ומוצב (קלט).

המבאר

הפעל הוא הבא לתורות על הביטוי כמו בריך ברכה. הו"י כבר הוא הו"ו המפסק את העתיד לעבר כמו במלת יאמר ואשר לחיות הוא הו"י המפסק את העבר לעתיד, כמו יאמר וישב האי הוה, והו"ו מוסיף הוא ו"ו החבור המוסיף ענין

(ג) ויאמר הם כי לא להוכיר בשם יי' (שם ו י) לשון שחק [נ"ו ענין שתיקה] המה •

הפך • הפך לבן (ויקרא יג ג) אפרים היה ענה בלי הפוכה (הושע ז ח) נהפך לנחש (שמות ז מז) ותחתיה נהפך כמו אש (איוב כח כה) ואת להט החרב המתהפכת (בראשית ג כד) ויהי בך הפך מן הנשים (יחזקאל מז לד) ההפוכה כמו רגע (איכה ד ו) ענין אחד להם. אבל יש הפך ענין אחר, ויהפך יהרס ידיו וינס (מ"ב ט כג) ויהפכו נערי דוד (ש"א כה יב) ותהפך ותלך לארצה (דה"ט ז יב) הפכה רסן מרכבותיה להלוד •

הר • מתחלק לנ' מחלקות. האדור, על הר סיני (שמות יט יא) • הר גבננים (תלים סח מז) על בקעם הרות הגלעד (עצום א יג) והנשארים הרה נסו (בראש"י י) הררי קדם (דברים לג מז) הררי עד (חבקוק ג ו) הררי בשדה (ירמיה יז ג) ופחרונו כן הואי הר קדשי שדה יחרש יעיר יחשב, והררי והרי ענין אחד להם, כמו לא כרת שרך (משלי ג ח) ושררך אגן הסהר (שיר ז ג) צרי וצוריר, וכנהה רבות •

ווי • ווי העמודים (שמות כו י) • וא"ו נעדר מתחלת המלים, ונפקד מיסודתם, וכפי חסרון ותוספת מלאכותיו, ועל כן רבו תוצאותיו לטיני עניניו מכל אותיות הדקודש. אשס כי לא נמצא וא"ץ בתחלת כל מלה מלשון עברית יסוד זולתי ווי העמודים לבד, ומעט מוער בשמות בני אדם, ואלה הם. ושתי (אסתר א ט) וששי (במדבר יג יד) וניה (עזרא י לו) ויהא (אסתר ט ט) אבל ישנו מיוסד בקרב המלים כי לא ימוש מתוכם לכל דבר, ויהר הווי"ן הנכתבין בקרב המלים אשר יש להם נענוע בפה, רובם במלים אשר תחלתם יו"ד, על כי אשר לא יתכנו המלים בהצטרפם מבלעדי הווי"ן, אך לא בכל המלים כי אם במלים

קלט) הווי"ן נענוע הוא חווי המורגש במבטא. כמו במלת יחבר איהם בתוך • חווי"ו חנוני הוא הבלתי נשמע במבטא כמו בתוך בני ישראל • חווי"ו מפעל הוא חווי"ו הבא בתוך המלת לתורות על השם, כמו במלת נבחרה. חקופה. חווי"ו

כצאן עויליהם (איוב כא יא) עול ימים וזקן (ישע' סה כ) עוללים וינקים (תלים ח ג). וגם ברוב המלים אשר תחלתם י"ד יבא הוא"ו בהם, כאלה: ישע וישע' יצאת לישע עמך (חבקוק ג יג) הושיעני ואושע (ירמיה יז ד) פנו אלי הושועו (ישעיה מה כב). יסוד המזבח (שמות כט יב) והיכל הוסד (ישעיה מד כח) יסר יסרני יה (תלים קיח יח) לא יסר עבד (משלי כט יט) ונוסרו כל הנשים (יחז' כג מה) כי יעץ עליך (ישעיה ז ה) ויועץ המלך (מ"א יב ו). אשר יעדו (ש"ב כ ה) אשר אועד (שמות כט מב) יראה ורעד (תלים נה ו) למען תורא (שם קל ד) ידע לכתך (דברים ז ב) במראה אליו אתודע (במדבר יב ו). יקשתי לך (ירמיה נ כד) פן תוקש בו (דברים ז כה). יתר הגוס (יואל א ד) ואם יותר (שמות כט לד) כי ילדתי לו (ברא' כט לד) ועיר פרא אדם יולד (איוב יא יב) וכאלה הרבה. יש מעט מיתר המלים אשר יבא הו"ו בתוכם, והו"ו הנענוע במלה נראה יסוד, כאלה. מצוה אתכם (דב' ד ג). ואצו אתכם (שם ג יח). אם שרה פניה (ישעיה כח כח) שויהי עד בקר (שם לח יג). עד צואר יחצה (שם ל כח) מצורונך (שיר ד ט). כי גוע (במד' כ כט) ולו גוענו (שם כ ג) האם תמנו לגוע (שם יז כח). עיני צדקיהו עור (ירמיה לט ז) גוי נתתי למכים (ישעיה נ ו) את גויתיהנה (יהוקאל א יא) ועל גויתנו מושלים (נחמיה ט לו). אוה למושב (תלים קלב יג) נפשי אויתך (ישעיה כו ט) מאווי רשע (תלים קמ ט) ויביאו ממוח (שמות לח כה) טוּו את העינים (שם לח כו). וכאלה מעט מועד בלשון.

מפעל ופעול. הווי"ו אשר הוא נכון למפעל ופעול כה מהלקותם, דע כי המפעל מתחלק לב' מהלקות המפעל ופעול, יקוסמן שניהם במלה אחת להיות שתי מראות במלה, ולא יקרה כה ליתר האותיות, ואלה קצות המלים; הנני מענה לה ארכה קמא (ירמיה לג ו) אמונה אמן (ישעיה כה א) אל אמונה (דברים לב ד) וגם קבורה לא היתה לו (קהלת

הווי הנענוע. מתחלק לב' מהלקות. ישנו נענוע והנוי. ונענוע ישנו יסוד וישנו מלאכה, ואם אמר יאמרו אנשי הלשון על הווי"ו המנענעים את הפה כי הם מיוסדים במלים ונאחזים בהם על דבר הנעתם, הגה רוב הווי"ו יש להם נענוע בפה, ואינם יסוד [נ"ו עיקר], ובצורף המלה אשר בתוכה ו"ו ישבות נענועו, כאלה. ויבחר אותם בתוך (בראשית טו י) ובאמך בתוך בני ישראל (שמות כט מה) נשבת נענועו. וכמו ובנאותו שחקים (דברים לג כו). ובאמך גאה וגואן (משלי ח יג) שבתה הנעתו. וכמהו כי אויל עמי (ירמיה ד כב) וגורתו (שם) אשר נואלנו (במדבר יב יא). ערה (שמות כה מב) וגורתו את מקורה הערה (ויקרא ד יח). בדורים ובצלחת (דה"ב לה יג) וגורתו בכיור או ברוד (ש"א ב ד). לראוה בך (יהוקאל כח ז) וגורתו עיני תראינה (מיכה ז י) תלמיה רוח (תלים סה יא) וגורתו יורה ומלקוש (דברים יא ד). מה נאוו (ישעיה נב ז) וגורתו בנאות דשא (תלים כג ב). הנוי רשעים ערני (שם קיט סא) וגורתו אז הלק עד שלל (ישעיה לג כג) ועונה צדק (תלים מה ה) וענותך (שם יח לו). מסוה (שמות לד לג) וגורתו וברם ענבים סתה (בראשית מט יא). שלו הייתי (איוב טו יב) שלו כל בוגדי בגד (ירמיה יב א) מות (דברים יט ו) וגורתו ממית ומחיה (ש"א ב ו) והיה רק זועה (ישעיה כח יט) וגורתו ולא זע ממנו (אסתר ח ט) עו וחורה (דה"א פז כו) וגורתו תהדרו בשמחה (תלים כא ז) קצוי ארץ (ישעיה כו טו) קצות הארץ (שם מ כח). ושקוי בבני מסכתי (תלים קב י) וגורתו שמני ושקוי (הושע ב ז) וכל משקה (ויקרא יא לד). מקוה ישראל (ירמיה יד ח) וקויי ה' (ישע' מל). לא תעשו עול (ויקרא יט טו) ועלתה קספה פיה (איוב ה טו) הלא איד לעול (שם לא ג) אף בלב עלות הפעולן (תלים נח ג). את מרויהם (ש"ב י ד) וגורתו על פי מדותיו (תלים קלב ב) מדו בד (ויקרא ג) כלה מקלועי (ירמיה טו י) יקללו המה (תלים קט כה). ישלחו

המבאר

לפעמי טים ועוד.
קמ) סלת וגורתו הענייה ופשוטוה פה בכל אך תענין אינה נמצאת בצ"ח. אבל ישנה בשאר דב"י.
קמא) כמאן ראיח כי נקודת השור"ק היא לרעות מנחם כמו בלאפוס. וכן לחלן כלה אחוז עליה הבאה נ"ב בשורק בפ"ק.

על ענין. כמו ואחבך וברכך והרכבך. והו"ו מסוב הוא ו"ו הכינוי הבא בסוף החיבה להורות על קנין הנסתר. והו"ו מרובה הוא תבא בסוף השעל להורות על לשון רבים כמחריים בעבר. כמו אמרו. ברבו. או על לשון רבים נכחים בצווי והו"ו מוצב הוא הנספך לפעמים בביתו כמלי הוראה כלל, כמו וחינו ארץ.

וזה לך האות להיות לך לסימן, וראה ושיה
לכך לכל מלה אשר פתוונה דבר העשוי, דבר
שעבר ונגמר, בספרתך [ג'ו' ברוסית] על
אותיות אותה המלה וא"ו, הלפס המלה ההיא
מענינה לענין אחר, כמו, אמרו אחיכם שנאיסם
מנדיכס (ישעיה סו ה) כבר אמרו, ובאמך,
ואמרו על אשר עובו (דברים כט כד) פתונו עוד
יאמרו, וכמחו, הגה נתתי לכם (בראשית א כט)
כבר נתתי, ובאמך, ונתתי את נקמתי (יחזקאל
כה יד) עוד אתי, כה ענינו לכל המליך.

מוסיף • וכה מוסף על ענין ראשון, ואהבך
וברכך והרבך וברך פרי בשכך ופרי אדמתך (דב'
י' ג) אך את הוהב ואת הנכסף את הנחשת ואת
הברזל את הבדיל ואת העפרת (במדבר לא כב)
כה ענינו בכל התורה, המראה השני הקרוב אליו
כה הוא, פעל ועשה (ישע' מד א) והיה מאמתת
הלשון להיות פתרון ועשה כפתרון מלי' העליונים,
לולי פעל הנקדם לפניו, וכמחו, וקרא זה אל זה
ואמרו (שם ו ג) יכסה ויעופף (שם ו ב) נקדם
לפניו [ג'ו' קדמו לפניכם] וכמחו, ועשה לו כנתת
פסים (בראשית לו ג) אהב את יוסף (שם) נקדם
לפניו, וכמחו, אשר שפחתי ורביחי (איכה ב כב)
גדלתי ורוממתי (ישעיה א ב) אני קרתי ושתרתי
מיס (שם לו כה) אם לא שוייתי ודוממתי (תלים
קלא ב) כה ענין וא"ו הבא להוסיף:

מסיב • וכה הוא משמש מסיב, אמרתו,
ביתו, דברו, גדרו, הדורו, זכרו, חצרו, כה
משמשו:

מרבב • אמרו, בחנו, דרשו, המו, זכרו,
חזרו, פענו, ירו, כרתו, למדו, משכו, מהרו,
כה משמש הלשון:

מוצב • הוא"ו המוצב אשר לא מפעלו מפעל
ואם נעדר מן המכתב לא נחסר הענין, ואלה
קצותם: ויכו האחד את האחד (ש"ב יד ו) ואם
נכתב ויך האחד את אחד לא נגרע הענין, וכמחו
וישנו את מעמם בעיניהם (ש"א כא יד) ואם נכתב
וישנה נתקן הענין היטב, וכמחו חלמיש למעינו

ו ג) אחות עולם (בראשית מה ד) כערוגת הבשם
(שיר ה יג) כח וגבורה (דה"א כט יב) את כל
הגדולה הזאת (שם יז יט) אסורים ידיה (קהלת
ז כ) וכאלה הרבה, ורובם כה מתחלקים לשתי
מראות, פתרון קבורה שם הקבר, והמראה השני,
אשה קבורה קטב] [המראה הא'] לבח אסורים ידיה
והמראה השני, בית הסהר מקום אשר אסורי
המלך אסורים (בראש' לפ' ד) שתי מראות להם,
והיה משמש הוא"ו המובא במלה להיות פעול ולא
מפעל, אבל כן ענין הלשון, והו"ו המובא במלה
הנכון לפעול כאלה, ערוכה בכל ושמרה (ש"ב כג
ה) אשה עצרה לנו (ש"א כו א) פי כאשה עוובה
ועצובת רוח (ישעיה נד ו) יקרא דרושה (שם סב
יב) אילה שלחה (בראשית מט כא) עשויה לברק
מעמדה לשבח (יחזקאל כא כ) שרפה באש כסודה
(תלים פ יז) וכהנה רבות, הן נמצא מבוא הוא"ו
בפעולים כמבואו במפעלים, מלל הפעול יסוב
להיות מפעל וגם המפעל יסוב להיות פעול, כי
שתי מראות למלה.

כבר ואשר להיות • אלה מראות כבר
ואשר להיות: כבר הוא הדבר אשר נעשה, ואשר
להיות הוא הדבר הבא אשר יעשה עוד, וכה
מהלקותיו למראה המלה: וא"ו אשר משמשו
להיות פתונו דבר אשר נעשה כבר כאלה: ויאמר
ויברא, ויגרש, וידם, ויהם, ויוצר, ויהמם,
ויטרף, [בג'ו' וירם, ויהם, ויוצר, ויהמוס,
ויטרף] • כה חקת הלשון בכל המלים: והוא"ו
אשר משמשו להיות פתונו דבר אשר יהיה עוד,
כאלה: ואמר יושב האי הזה (ישעיה ד ו) וברא
י' על כל מכוני הר ציון (שם ד ה) וגער בו, וגם
ממרוק (שם יז יג) ויור הדרה והמונה (ישעיה ה
יד) ורוך על במותי ארץ (מיכה א ג) והפכתי
מרכבה ורכביה (חגי ב כב) וזכרתי את בריתי (ברא'
ט טו) והלך ביהודה (ישעיה ח ה) ועשיתי את
אשר בחקי רתלכו (יחזקאל לו כו) ויצאו וראו
(ישעיה סו כד) וניעודתי לך שם (שמות כה כא)
וענו ואמרו (דברים כא ז), כה חקת הלשון,

המבאר

שם העצם, ומראה השני אסורי המלך אסורים שהוא שם התאר
בהעתקת חיון ולונון המתאימים לרוב בניסוחן גם בהעתקת
אויקספוד כתיב כתי: פתרון קבורה שם הקבר והמראה השנית
אשה קבורה, לבח אסורים ידיה שם הסהר, והמראה השלישית
מקום אשר אסורי המלך אסורים שתי מראות להם.

קטב] אשה קבורה: כן נמצא בכל המ"ו, ונראה כי לא
כיון בה לפסוק מכתבי קדש, רק כוננו חיתת שפלת קבורה
פעם חיתת שם העצם כמו קבורה לא חיתת לו [קהלת ו ג]
ופעם שם חיתור כמו איש האלהים קבור [מ"א ו לא], וכן
כיון בספיק לבח אסורים ידיה שפלת אסורים הוא

מים (תלים קיד ח) היה ראוי להכתב למעין מים *
 וכמחו, ואם יתקפו האחד (קהלת ד יב) היה ראוי
 להכתב ואם יתקוף * וכמחו, לאכל כל חיתו ביער
 (ישע' נו ט) כל חיתו שדי (שם) וחיתו ארץ (בר'
 א כד) * וכמחו, כי הודרתו צדיק (יחזק' ג כא) *
 וכמחו וישחתו אפים (ברא' יט א) וכמחו הירבה
 בתורה * וזה משפט הו"ו :

העתק מספר מעשה אפור פיי"ג *

בדרך שמוש האותיות להחכם ר' פריפוט דוראן הנקרא אפורי *

סרוק השיב אליו ואמר שהם כלם לענין וזה לשונו -
 ויכול המועין [לתת] למו תוצאות ולא יצטרך לשים
 אותם נפלים והאריך בדבריו, אבל אני אכתוב
 העולה בקצור: ויקברוהו ברמה ובעירו, אמר כי
 הרמה היה מחו בו עיירות מתחלפות, היה יושב
 שמואל באחת מהם ושם קברוהו, ולזה ובעירו, כי
 אין הרמה עירו אבל ברמה עירו, אמנם שהרמה שם
 כולל שם מבואר * כי שם נזכר ניות שלשם ברח דוד
 ממקום שמואל * ותשב חמר ושוממה הם שני
 משפטים, שישבה בבית אבשלום, והיתה שם
 שוממה * ואיה וענה, אמר כי הו"ו הוא מעקר
 השם בו (צ"ל כמו) ויזחא ושתי ופסי, עם שבר"ה
 כתוב איה, הם שני שמות לנקרא אחד ושם
 דומים לו, עד מתי ומכניד עליו עליו עבמיט,
 נרדם ורכב וסוס, ירצה נרדם הזבא וגם כן הרכב
 והסוס, כמו כאשר יפרש השוחה לשחות פירושו
 ידיו, ויפתח יוסף את כל אשר בהם פירושו שבר
 ותחס עליך פירושו נפשי * ואנחנו ד' אלהינו וכו'
 פירושו נעבוד ד' אלהינו ולא עובדוהו, והנה וא"ו
 חת וקודש ווא"ו ובצוק העתים, אמר לקושי
 השגת הנרצה בכתובים ההם אין ראוי לשפוט
 בתוספת הו"ו"ן בם. והנך רואה איך לא
 רצה זה החכם להסכים שיהיו וו"ן בכתוב ללא
 ענין, ועליך לפקוד עין במקום מקום שבאו הו"ו"ן
 ושלא חשפוט בתחלת הדעת בואם ללא ענין ע"כ.

(* עיין בתשובות דונש על בנב

אמר [ר' יונה אבן גנאח] ותהיה הוא"ו רהוקה
 בתחלת המלה לבלתי עשוף, והביא מזה המין:
 עבד אבך ואני מאז, חת וקדש וצבא, ואיה וענה,
 ואחרים מלבד אלה * והא"ע במקומות רבים
 בפירושו מסכים עמו בזה והרבה מהחכמי' שכתבו
 על המקרא, וימי' רבי' הייתי מזהרעת הזאת עד היות
 קשה עלי מאוד לאמר שזה ללא ענין, ושזהנביאים
 והמדבר' ברוח הקודש יתנו מקום המעשה בהנחת
 וו"ן"ן כאלה, כי בהיות השמוש המיוחד לוא"ו
 העמוסה וזה בכתוב לאלפים, הנה בכיוצא באלה
 הו"ו"ן המערת רגל, ולכן השלגתי על זה החקירה
 ואחפש בנרות החריצות בספרי החכמים שכתבו
 במקרא, ומצאתי מנחם בן סרוק שהיה אדם גדול
 בספרד וכן הקורמים, כתב ברשומותיו על
 דונש בן לברט במקום הזה, כי הו"ו"ן כלם השב
 נוספות בתחלת המלים ללא ענין על דרך האמת,
 ועם העיון היטב אינן נוספות אבל לכלם טעם בענין
 והנה דונש הביא כל אלה שאזכור: ויקברוהו ברמה
 ובעירו (ש"א כה ג), ותשב חמר ושוממה (ש"ב
 יג כ), ואיה וענה (ברא' לו כד), חת וקדש וצבא
 (דניאל ח יג) רחוב וחרוץ ובצוק העתים (שם ט
 כה), עד מתי ומכניד עליו עבמיט (חבקוק ב ו)
 נרדם ורכב וסוס (תהלים עז ז) ואנחנו ד' אלהינו
 ולא עובדוהו (דחי"ב יג י) מלכא בנם וקצף שגיא
 ואמר להובדה (דניאל ב יב) כל אלה הו"ו"ן שם
 דונש בן לברט ללא ענין * והחכם מנחם בן

נשלם מחברת ו"ו:

אחל מחברת זיין

לא צוה אהינו את ישראל בצאתם ממצרים על דברי עולה וזבח, כי כה אמר אליהם אם שמוע תשמעו בקולי ושמרת את בריתי (שמות יב ה) כי אם את הדבר הזה צויתי אתכם [ג'ו' צוה אותם] לאמר שמועו בקולי ואל תחטאו לי, כי בכל עת אשר לא יחטא האדם אין לו על מה יקריב קרבן, הנה שמוע מובח טוב להקשיב מהלב אלים (ש"א טו כב) על כן יאמר המשורר אוניס כרית לי לשמוע דברי הקים ולעשותם, ומה כתב אחריו [נו"ל אחרי פסוק וזה] או אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי (תלים מ ה) כה פתרונו, הואיל ואין לך הפץ בעולה וזבח, וכרית לי אוניס לשמע הנני לשמוע ולעשות, באתי לקיים חקי הספר הכתוב עלי אשר צוית לעשותם, לעשות רצונך אלהי הצפתי והורחך בתוך מעי (שם מ ט).

זבל - בנה בניתי בית זבל לך (מ'א ח'ג) מובל לו (תלים מט טו) הפעם זובלני אישי (ברא' ל כ) מובל קרשך ותפארתך (ישעיה סג טו) וזבל פקדו (שופטים ט כח) לשון מעון משכן ומדור הם.

זג - מחרצנים ועד זג (במדברו ד) אל יחסר המוג (שיר ד ג) אלה המלים לא נפתרים כי אם כפי הענין, שררך דימה המשורר לסהר בהיותו שלם - ולא נחסר מעגלתו מאומה, ויהיה ענין מוג עגול, ויתכן להיות ענין זג כמו גרגיר ענב התיכוני לפי הענין.

זך - מתחלק לב' מחלקות - האחד ויד יעקב נזיר (בראשית כה כט) אל הלחם ואל הנזיר (חני ב יב) ובשל נזיר לבני הנביאים (מ"ב ד לח) ויפלה אל סיר הנזיר (שם ד לט) לשון תבשיל המה - השני, זר יהי לך שמו (משלי כא כד) אשר וזר עליהם (שמות יח יא) וכי יזר איש על רעהו (שם כא יד) המים הזירונים (תהלים קכר ה) גורון דברו הנביא (דברים יח כב) גם מודים השך עבך (תלים יט יד).

זה - זה יחמנו (בראשית ה כט) וזה לך האות (שמות ג יב) מלה זו איננה מצטרפת כיתר

זאב - זאת - זב וזר זבח ובל - זג - זר - זר - זה והב והם וזר - זו - ז - זה וחל - זיו וין - זך וזר - זל זלעף - זם זמן זמר - זן זנב זנח זנק - זע זעך זעם זעף זעק זער - זפת - זק זקן זקף - זר זרב זרוף וזר זרם זרע זרק זרת :

זאב - זאב ושלח ירעו כאחד (ישעיה סה כה) וגר זאב עם כבש (שם יא ו) הוא פריץ חיות - **זאת** - וזאת הברכה (דברים לג א) המלה הזאת לא תסור מבנינה, ולא ישתנה ענינה, ולא יתכן לבעלי הלשון לרבות בה ולהשתנה ולהסב אותה כיתר המלין - ויש מלים אשר יקרה להם כה כמו אלה, לא יוסב ללשון יחיד לא אבחנו ולא נחנו, ולא זה ללשון רבים ולא אנכי קמתי וכאלה ביתר המלים לא יסבו הנה והנה :

זב - מתחלק לשתי מחלקות, האחד, הן הכה צור ויוזבו מים (תהלים עח כ) ארץ זבת חלב ודבש (שמות ג ח) זב עמקך (ירמיה מט ד) אמרו בו אנשי פתרון בו עמקך, השכו את המלה וכן העמידו פתרונה, והמלה מבלי הפך עומדת כמשפחה, וכה פתרונה, מה תתהלי בעמקים עקב רטיבתם ולחיתם וריוויים, לא תדאג לבצורת יען וביען נשענת בואת, חדעי שאני אויב את עמקך למען לא יעלה בו כל עשב מפני זוב מימיו, כי בכל עת אשר יזובו העמקים ויטפו מים תמיד לא יצמח העמק צמח, ואם יצמח צמח, לא יעשה קמח, כי אם אויב עמקם [ג'ו'ל כי זב יזובו עמקם] ויבשו משרם ויחסרו מאוצרותם (קמ').

השני, זבוי מות יבאיש (קהלת י א) ישראל ה' לזבוב (ישעיה ז יח) מין שרץ העוף הוא -

זבר - זברני אליהם אותי זבר טוב (בראשית ל כ) אין למלה זאת דמיון בתורה ופתרונה כפי ענינה, זבר כמו חלק -

זבח - זבחים ועלת (שמות י כה) ויזבח שור ומריא (ש"ב ו יג) ויזבחו זבחים שלמים (שמות כד ה) על דברי עולה וזבח (ירמ' ז כב) וזבח ומנחה לא הצפתי אוניס כרית לי עולה וחטאה לא שאלת (תלים מ ז) כה פתרון הפסוק יען [ג'ה יש אשר]

המבאר

קמ' רש"י שם - מכת רוב נשמים באר בה עד שזבו חמיה בעמק ויטפו רשי החבואה - כך פירש במהם.

קמ' כלומר מלת אבחנו אי חמו לא יתכן להורות על לשון יחיד - וכן לא יתכן מלת זה או זאת או אנכי על לשון רבים -

ישתנון עלי (שם ו כח) פתרונו תואר פניו עין הורו י
זין . וזין שדי ירענה (תלים פ יד) והתעננתם
 מזיו כבורה (ישעיה סו יא) כמשמעו .

זך . מתחלק לב' מהלקות : האחד, זך לקחי
 (איוב יא ד) שמן זית זך (שמות כו כ) ושמים
 לא זכו בעיניו (איוב טו טו) במה יזכה (תהלים
 קיטט) זכיתו לבני (שם עג יג) לשון מוהר וצחצחו'
 המה .

השני, לא יערכנה זהב וזוכית (איוב כח יו)
 מאבני שהם הוא .

זכר . מתחלק לב' מהלקות : האחד, כל
 זכר בכהנים (ויקרא ו כב) אם זכר אם נקבה (שם
 ג א) וכל מיקד הזכר (שמות לד יט) . השני .
 אבני זכרן לבני ישראל (שם כח יב) זכר חסרו
 (תלים צג ג) זכרו נפלתיו (שם קה ה) ענין אחד
 להם .

זל . מתחלק לה' מהלקות, האחד, וטרת
 הוללים בזמורות (ישע' יח ה) כמו שריגים המה .
 השני, בזללי בשר כמו (משלי כג כ) וזלל
 וסבא (דברים כא ד) . ואם תרוציא יקר כוולל
 (ירמיה טו יט) . כי סבא וזולל יורש (משלי כג
 כא) כרם זלות לבני אדם (תהלים יב ט) כלם
 בעלי נפש הכמה בלענים וזרגרים . וזה פתרון
 סביב רשעים יתהלכין כרם זלות לבני אדם, זלות
 הוא מגורת זולל (דברים כא ד) ורום כמגורת ראם
 (שם לג יז) ורים (איוב לש ט) . וזה תוכן פתרון
 הפסוק, סביבות העני יסובו רשעים בלבעי חנם,
 ויהיו בליעה לבני אדם, ויהי הדל כמו למאכל .
 אכלו שארו ויפשיפו את עורו מעליו ועצמותיו
 פצחו קפי) ודע כי רוב השמות יש להם מגרעות
 והוספות והתפוכות, כמו, כתועפת ראם לו
 (במדבר כג כב) ומקרני רמים עניתני (תהלים כב
 כב) התקשר רים (איוב לש י) כרום זלות (תלים
 יב ט) הן נמצא ראם ורים ורום ענין אחד להם .
 וכמהו כתוא מכמר (ישעיה נא ד) ותאו וזמר
 (דבר' יד ה) הן נמצא תאו ותאו ענין אחד להם .
 וכמהו, באר חפרוה שרים (במד' כא יח) פתקיר
 ביר מימיה (ירמיה ו י) בור כרה (תלים ו כז)

המלים, ולא תסוב לרבות ולא למעט, זה והאה .
זהב . מתחלק לב' מהלקות : האחד, וההב
 הארץ ההיא טוב (בראש' ב יב) זהב וכסף (שמות
 כה ג) כמשמעו : השני, מצפון זהב יאתה על
 אלוה נורא חוד (איוב לו כב) כה פתרונו, מפאת
 צפון יאתה מוהר הרקיע, וצחצוח זהרו ועוצם
 הודו, ויודו לשמו כל יצוריו, וכמהו בפתרונו
 המריקים מעליהם הזהב (זכריה ד יב) גם זה כה
 פתרונו, אותם הצנתרות לעומת הזתים אשר אל
 מול שפת הגולה, הם המריקים שמן זית זך,
 כאשר ייקו המוצקות כמשפש תבנית המנורה,
 ואין פה זכר לזהב, כי הוזהב הזכר הנה [ג'ו
 פה] איננו זהב הנתך, כי אם לשון מוהר וצחצחות
 וכמהו כוס זהב בגל ביד י"י (ירמיה נא ז) .

זהם . והמתו היתו להם (איוב לג ד) אין
 למלה זאת דמיון בתורה ופתרונה כפי ענינה, ענין
 באש הוא התעב נפשו להם . כמשמעו .

זהר . מתחלק לב' מהלקות : האחד,
 והמשכילים יזחירו כוהר הרקיע (דני' יב ג) פתרונו
 כמדה חוד הרקיע, כמשמעו . השני, והזהרתה
 אתהם (שמות יח ד) והינם לא נהדר (יחזקאל לג
 ו) כמשמעם .

זן . כווית מובד (זכריה ט טו) מזויו מלאים
 (תהלים קמד יג) כווית מחשבות (שם קמד יב)
 ענינו כמו ירכתי בית ירכתי זווית קפה) .

ז . ואשר יזה כודמה (ויקרא ו ד) וזי ממנו
 (שם ח יא) והוית על אהרן (שמות כט כא) כן
 יזה גוים (ישעיה נב טו) מזי רעב (דברים לב כד)
 ומוה מי הנדה (במ' יט מא) הוים שכבים (ישע'
 נו י) ענין זריקה המה .

זה . ולא יזה החשן (שמות כח כח) ולמזח
 תמיד יתגרה (תלים קט יט) .

זהל . מתחלק לב' ענינים : האחד, זהלתי
 ואירא (איוב לב ו) ענינו כמו יגורתי ונבהלתי .
 השני, עם המת זהלי עפר (דברים לב כד) כזהלי
 ארץ (מיכה ז יז) .

זין . זויהי שנודה (דניאל ה ו) זויהי שנין
 עלויה (שם ה ט) זויהי יתיר (שם ב לא) זויוי

המבאר

הוולל לאכיל בני אדם ויהיה כרם כמו רים וראם, וזלות כמו
 וזולל וסבא, וכן פתרונו סביב רשעים יתהלכין סביבות העני
 וזללים רשעים בלבעי חנם כרם זלות לבני אדם .

קפה) שתי סלות האחרונות ירכתי זווית נמצאת בל"ח
 לבד, ויתכן לפרש כי באור ירכתי כמו זווית . או הפכי .
 קפי) רש"י שם : ומתם פתר כרם זלות לבני אדם כראם

זר תורענו (ישעיה יו') הומורה אשר היה בעצי
היער (יחזקאל טו ב) ויכרתו משם זמורה (במר'
יג כג) לשון שורק ושריג המה *

השני, עת הזמיר הגיע (שיר ב יב) וכרמך לא
תומר (ויקרא' כה ד) והניתותיהם למזמורת (ישע'
ב ד) וכרת הזוללים בזמורות (שם יח ה) כולם
ענין אחר לשון קמף המה *

השלישי, ואת המזמורת ואת המורקת (ירמי'
ב יח) *

הרביעי, זמירות היו לי חקך (תלים קיש נד)
מזמור לרוד (שם ג א) אזמרה לך בכנור (שם שא
כב) זמרו למלכנו זמרו (שם מז ו) זמריא חרעיא
(עזרא ז כד) לשון נגינות המה * והנם שולחים
את הזמורה אל אפס (יחזקאל ח יז) דבר [נו"ל
ענין] דופי וקלון הוא, לפרוש השוה ריח מקמרחם
וכעס קרבנם וניחוחם, למלאכת חופי נקבים *
ואחוריהם אל היכל יי' (שם ח מז) יורה על הענין,
החמישי, קחו מזמרת הארץ בכליכם (ברא'
מג יא) עיו ומזרת יח (שמו' טו ב) זמיר עריצים
יענה (ישעיה כה ה) ענין שבה הם *

ז. מתחלק לשש מחלקות: האחד, מסיקים
מון אל זן (תלים קמד יג) בר ולחם ומיון (בראש'
מז כג) לשון כלכלה הם *
השני, וזנים מרקחים (דה"ב טו יד) ממיני
מרקחת הם *

השלישי, והזנות רחבו (מ"א כב לה) על אוניך
(יחזקאל טו יב) לפי ענינם נראים כי כלי מלחמה
וכלי מרכבה המה, ונמצא כמהו בלשון ארמית
חקון זין דגבר (דברים כב ה) כען זינך (בראשית
כו ב) וכהנה רבות:

הרביעי, זנות ויין ותירוש (הוש' ד יא) קח לך
אשת זנונים וילדי זנונים (שם א ב) כי זנתה אמם
(שם ב ז) זנתה תמר כלחך (ברא' לח כד) הזנו
ולא יפרצו (הושע ד י) וזנתה את כל ממלכות
הארץ (ישע' כג יז) עתה יונה זונותיה (יהו' כג
מג) * לשון נאפוסים המה * וישנו לשון טענת
כאלה: וזנה אחרי אלהי נכר הארץ (דברים לא
טז) אשר אתם זונים אחריהם (במדב' טו לט)

הן נמצא באר זביר וזביר ענין אחר להם * וכמהו
עיש על בניה תנחם (איוב לה לב) עשרה עשו
כסיל וכימה (שם ט ט) * וכמהו, ואבני שיש
לרב (דה"א כט ב) רצפת בהם ושש (אסתר א ו)
ורוב שמות אשר **בדברי הימים** סדורים
כמשפט הזה, אבל מקצתם יורה על רובם *

השלישי, כי הייתי זוללה (איכה א יא) כל
מכבדיה הזוללה (שם א ח) לשון קלון המה *
הרביעי, הזלים זהב מכיס (ישעיה מז ו) מים
מצור הויל למו (שם מח כא) יול מים מדליל (במר'
כד ז) אשר יולו שחקים (איוב לו כח) נוזלים (שמות
טו ח) מה תולי מאד (ירמיה לו ב) ועפעפינו יולו
מים (שם מז ז) ענין ירידה, קרובה מיציאה [נ"ו
ליציקה] *

החמישי, זולתי כלב בן יפנה (דברים א לו)
זולתי שתיים אנהנו (מ"א ג יח) זולתי קול (דבר'
ד יב) אין זולתי (ישע' מה כא) ואלהים זולתי לא
חרע (הושע יג ד) ומי צור זולתי אלהינו (תהלים
יח לב) כמו מבלעדי, מלבד *

זלג. והמוצג שלש השנים בירו (ש"א ב
יג) ומולגתיו (שמות כג ז) ענין אנונים הם *
זלעף. זלעפה אהותני מרשעים (תלים קיש
נג) מפני זלעפות רעב (איכ' ה י) ורוח זלעפות קסו)
(תלים יא ו) דבר הולמו מיענינו פתרונו כמו שער
קטב (ישע' כח ב) שיערו שער (יחזקאל כג לה) *

זם. מתחלק לב' מחלקות: האחד, מזמרה
תשמר עליך (משלי ב יא) לשמור מזמורת (שם
ה ב) בעל מזמורת (שם כד ח) כל אשר יזמו
לעשות (בראשית יא ו) זמתי בל יעבר פי (תלים יז
ג) כאשר זמם (דבר' יט יט) עשה יי' אשר זמם
(איכה ב ז) זמומים (דבר' ב ד) * השני, זמה
דיא (ויקרא יח יז) כי זמה עשו (דושע ו ט)
ומלאה הארץ זמה (ויק' יט כט) לשון נאפוסים הם *

זמן. מראה אחר ופתרון אחר לו: ואתנה
לו זמן (נחמיה ב ו) בזמניהם (אסתר ט לא)
לעתים מזמנים (עזרא יד י) ער זמן ועידן (דניאל
ז יב) קרוב מעת הם *

זמר. מתחלק לה' מחלקות: האחד, הזמרת

המבאר

קסו) רש"י. ולעפות לשון שרפה. וכמהם פתח אותו לשון שער
קטב. וכן מפני זלעפות רעב. ולעפה אחתפי. כלומר שיערו שער.

ולכה זעמה ישראל (שם כג ז) לשך עליהם זעמי
(צפניה ג ח) ענין עברה הם *

זעף . זעף ה' אשא (מיכה ז ט) סר וזעף
(מ"א כ מג) ויעמד הים מועפו (יונה א טו) והגם
זעפים (בראשית כו ו) לשון קצף *

זעק . וזעקה בגוים נשמע (ירמיהו כו) ולא
זעקו אלי בלבם (הושע ז יד) לי זעקו (שם ח ב)
מרוב עשוקים זיעקו (איוב לה ט) כולם לשון צווח
וזעקה * ונראה כי מגורתם וזעק סיסרא (שופט'
ד יג) וזעק ויאמר בנינה (יונה ג ז) העבירו קול
במהניהם על אנשי מלחמתם :

זער . זעיר שם זעיר שם (ישעיה כה) מעט
מוזר (שם י כה) *

זפת . והחמרה בחמר ובופת (שמות ג ב)
כמשמעו *

זק . מתחלק לד' מחלקות : האחד, זקו משר
לארו (איוב לו כו) מוקק שבעתים (תלים יב ז)
וזק אתם נודב וכסוף (מלאכי ג א) שמרים
מוקקים (ישעיה כה ו) ענין התוך המה, ופתרון
זקו משר לארו * ירעפו ריבויים לפי ענינו, וכמהו
בענינו ומשר לא נתך ארצה (שמות ז לג) *

השני, ואם אסורים בוקים (איוב לו ח) לאסר
מלכיהם בוקים (תלים קמט ח) רתקו בוקים (כחום
ג י) לשון נבלים ורתוקות המה *

השלישי, דן כלכם קדחי אש מאורי ויקורת
(ישעיה נ יא) ובויקות בערתם (שם) ענין ניצוץ
הם * ובערתם יורה עליו, וקדחי אש אף הוא
יורה * וכמהו בלשון המשנה *

הרביעי, ומהנוקת מלכין (עזרא ד טו) ומלכא
לא להוא נוק (דניאל ו ג) כי אין הצר שוה בנוק
המלך (אסתר ז ד) לשון ארמית, ופתרונו חיבול *

זקן . מתחלק לב' מחלקות : האחד, הזנה נא
זקנתי (בראשית כו ב) ועיני ישראל כברו מוקן
(שם מזח י) *

השני, על הזקן זקן אחרן (תהלים קלג ב)
בראש או בוקן (ויקרא יג כט) עד יצמח זקנכם
(ש"ב י ד) *

זקף . וזוקף לכל הכפוסים (תהלים קמח יד)
לשון קוממויות * וכמהו בלשון ארמית, וזקף
יתמחא עליה (עזרא ו יא) וכה פתרון ענינו
יתנסחא אע מן ביתה וזקף יתמחא עליה : כה היה

כי זנה תזנה הארץ (הושע א ב) וכהנה רבות *
החמישי, והוא קרוב לענין זה העליון [נ"ה
הסמוך], והוא לשון מרחק * כאלה : הצמחה
כל זונה ממך (תלים עג כו) הם הרחוקים מדרך
י' : וכמהו, רק רחב הזונה תחיה (הושע י יז)
היתה רחוקה משכונת בני אדם כי ביחה בקיר
החומה, ובחומה היא יושבת, מובדלת מן
החצרות *

הששי, שקר מוין על לשון הות (משלי יז ד)
לשון שמע וקשב הוא כמלין גרועי אלפין הנקדמים
במחברת אלף * ויש עוד למלה מראה שנית בלשון
ארמית, וכל זני זמרא (דניאל ג ה) פתרונו מיני
זמר, וכל מין למינו למיניהם, לזנודי לזניהון,
(ת"א בראשית א כא) וכהנה רבות *

זנב . ויזנב בך כל הנחשלים (דברים כה
יח) משני זנבות האורים (ישעיה ז ד) ואתה תהיה
לזנב (דברים כח מד) ראש זנב (ישעיה ט יג)
ואהו בזנבו (שמות ד ד) * ענין אהר להם *

זנח . זנח ישראל טוב (הושע ח ג) זנח
אדני מזבחי (איכה ב ז) והאזניהו נהרות (ישעיה'
יט ו) כי לא יזנח (שם ג לא) לשון עויבה ונטישה
המה :

זנק . יונק מן הדבשן (דברים לג כב) * אין
למלה זאת דמיון בתורה * ופתרונו כפי ענינה,
ידשן ממרעה בשן הטוב, וכמו ואילים בני בשן
(דברים לב ד) *

זע . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ולא זע
ממנו (אסתר ה ט) ביום שיעזו ממנו (קהלת יב
ג) והיה רק וועה (ישעיה כה יט) הוּו ועין ורחלין
(דניאל ה יט) * ענין פלצות וחרדה המה * ונראה
הוא י' של זועה שאיננו יסור במלה, וכבר נקדם
עם יתר הווי"ן במחברת וא"ו * השני, בושת
אשך (בראשית ג יט) לא יחגרו ביוע (יהוואל מד
יח) אסרה תורה לכהנים מלבושי צמר, כי הצמר
מויע את הגוף, ומיעז את הבשר, ולא תכון
בויעה עבודת הקודש [נ"ו] ולא תכון העבודה
הקדושה בויעה[*]

זעד . ימי נועכו קברים לי (איוב יז א) גם
מלה זארט אין לה דמיון בתורה, ופתרונו כפי
ענינה, ימי נקצרו קברים לי *

זעם . ומה אועם לא זעם ה' (במד' כג ח)

משייבים את הנפש ומחיים את הרוח ומרווהים את הגוף, אם ינתשו מים זרים קרים נזולים, אם טוב לנתשו ולאבד מקור מים המועדים לתרופה, מים נאמנים נכונים לחיים וזחיים תלויים בהם, המשוב להיותם לאבוד ולתישור. כי שכחני עמי לשוא יקבור (ירמיה יח טו). ואך שכחוני עמי, ונתשו מעגלי חיים, והגיהו מקור מים חיים, נואלו כי לא ירעו ולא הבינו. ואשר הוספנו מלה בתחלת הפסוק לאמר היעוב אדם מצור שדי שלג לבנון, חידוד הלשון הוא. ויש כמותו בעניני תורה, כאלה: הירצון בסלע סוסים אם יחורש בבקרים (עמוס ו יב) היה על המחוקק לחקות אם יחורש החורש בבקרים. וכמהו, כאשר יבער הגלל עד תמו (מ"א יד י). היה לחקות כאשר יבער המבעיר וכמהו, כאשר ירף הקרא בהרים (ש"א כו ד), היה לחקות כאשר ירף הצידי. וכמהו, ויגרש אתם מאת פני פריעה (שמות יא) ראו הביא לנו איש עברי (ברא' לט ז). וכמהו הרבה, ויתכן להיות לאין דן דיך למוור מראה אחר מבלעדי זה, להיות מזור זה מחלה, כמו ולא יגדה מכס מזור (הושע ה ג), וכה יקום פתרונו דע כי תחלואי בני אדם ונעני מדוהים רבו עליהם, ותרופתם ביד האלהים, אבל נתן שכל בלב כל חכם לב לרפואת חלי ולגהות מזור ברצותו לעזור, ואסע לא יועיל הרופא לתבוש על המזור כי אם לרעהו התחבוסת הראויה לו, ובהעלם ממנו יסוד המחלה אין בתרופתו הועילות [נ"ל תנועת], על כן יאמר אין דן דיך למוור, כל רופאך לא ירפאך למוור, כי לא ישיגו עיקר המכה, כי אני אפליאנה עד אשר העלם מלבב כל הרופאים.

השלישי, נזור אחר (ישע' אד) וינזרו מקרש (ויקרא כב ב) לא זרו מתאותם (תלים עח ל) מיין ושכר יזיר (במדבר ו ג) מנזרך כארבה (נחום ג יז) וינזרו לבשרת (הושע ט י). והזרתם את בני ישראל (ויק' מו לא) כלם לשון סור המה, ובלשון ארמית סורו נא, וזור כען (בראש' יב ט"א).

המבאר

ק) לפי הפתורים תחיה מלת זרר פעולה יצאת לשני ולא קבלת הפעולה.
קא) פל היה מניח מלת זרר בשלמות מלבוז'ים סוכן הרבים.
קב) רש"י שם. ומכאן חבירו עם לא זרר ולא חבשו לשון מיסי תרופה. ונתן מעם לרבויו ואמר כי אם בקש לדבר בלשון זרר היה מכסיל את המ"ם והיה מוסף י"ד מ"ם והיה אוסר דורשים וכו' ע"ש.

משפט המלך על עוברי מצותו, יצוה לכתור בנינו ולכלות את עציו ואת אבניו ויוקף קורה מקור' ביה ותלוהו עליה, ויהרג עליה יחמאה עלוהי קמח).

ז) מתהלך לט' מחלקות: האחר, ושממה כמהפכת זרים (ישעיה א ז) זרים לא יעברו בדה עוד (יואל ד יז) וזהו הקרב (במדבר א נא) לשון נכרים הם.

השני, אין דן דיך למוור (ירמיה ל ג) מים זרים קרים נזולים (שם יח יד) לא זרו ולא חבשו (ישעיה א ו) זרו וחבשו ענין רפואה המה וזה יורה על זה קמח). ואמרו אנשי פתרון לא זרו על מכתם אבקת ההבשת מעשי הרופאים, ולא יתכן כה למשקלת הלשון, כי אלו אמר לא היירו עליהם, היינו נוטים אחרי פתרונם, אע"פ שאין זוכר מה היירו, ועתה הואיל ואמר לא זרו הורינו כי המכות לא חבשו ולא רפאו ולא זרו, ובהרחיק הפותר זרו מחובשו והקריב אותו מצורת [נ"ל לצורת] מורה, ואורם במורה (ירמיה טו ז) ילמד על המכות שהוא יורה אותם מעקרב, ולא יורה עליהם קו וכן לא יסתר.

מים זרים קרים נזולים (ירמיה יח יד) מימי תרופה הם. ויש מהפותרים אשר ידמו וישוו מים זרים לזרם מים (חבקוק ג י) וזרמו מים עבות (תלים עז יח) ולא נכון לפתור כן, כי אותיות זרם שלשתם יסוד, ואלו בקש לדבר בלשון זרם, היה מכסיל את המ"ם, ואומר זרמים, והיה מניח זרם קמח, כי המלה כלה יסוד, והיה מוסף י"ד מ"ם לרבות הזרם להיות זרמים קמח, ובעשותך כה למים זרים קרים, נמצא זיין ור"ש יסוד, והנותר ביתר כל הלשון, אבל זר תשעה פנים לו, ואין בהם קרוב לפתרונו ממנו, וכזה פתרון הפסוק, היעוב מצור שדי שלג לבנון אם ינתשו מים זרים קרים וגו' (ירמ' יח יד) היעוב אדם מימי שלג לבנון הגנרים מצור שדי, ההולכים לאמ' על חול הארץ. כל המוצא מימי שלג לבנון, המשוב לעוב איתם, הישר בעיני המוצא אותם לעובם והמה לחיי עולם

קמח) אפשר כי מלות יתמה א על ה' יררות, והמכה חיתה ע"ש טעות המעתיק. כי כן נמצא משושב בכו' הפבורג שאחרי יחמאה עליה הראשון החל המעתיק לכתוב: מה היה משפט וכו', ער ויהרג עליה, והח"כ כתב יחמאה עלוהי וכה פתרון ענינו יחמאה וכו'.
קמח) רש"י שם: ומכאן פל' לשון רפואה כמו אין דן דיך למוור.

ושתתי, וכתי וכתתי, הצמת הצמתת, והשבתי והשבתי, ושחת ושחתת, אבל חירוד הלשון מבליע את התי"ו במלה ואינו נכפל, כי יש די בתי"ו אחד, והנה לך פתח אשר רתבונן ממנו, והכיר הברת יתר התוי"ו אשר באחרית המלים הנשרשים והבאים לשרת, כי התי"ו האחר ממנו יסוד והשני ממנו למלאכה, דע כי כל תי"ו הנכתב באחרית המלה, וי"ד יקדמו, יען לא הובא הוי"ו בתוך כי אם להפריד בין המלה ובין התי"ו להורות על התי"ו וללמד עליו קמ), כי איננו יסוד ואיננו אחיו במלה אחידות עיקר. ואלה התוי"ו הנכתבים באחרים המלים אשר בהפריד היודי"ו בין התוי"ו ובין המלים ישבתו התוי"ו מהיותם יסוד. ואלה קצותם: אביתי, בניתי, גליתי, דמיתי, הייתי, זריתי, חליתי, מעייתי, יריתי, כליתי, כסיתי, מריתי, נסיתי, עשיתי. וכאלה הרבה, הן נמצא הוי"ו מפריד בין התי"ו ובין היסוד, בין האותיות דמיוסדים לאות המועד למלאכה, והוא התוי, ויש ממשפס האותיות ומקישפ המלים להיות זרית כאחד מהם, ובהיות ככה ישבות זרית מזרית קמ), ולא יהיה מגורתו ולא מיסודתו, כי הוי"ו הבא בתוך המלה הפריד בין זר ובין התי"ו, ולא הפריד בין זרית ובין תי"ו, ואלו נגזר זרית מגורת זרית היה על המחוקק לחקות נְקֻמָה ומוציא הוי"ו מתוכו כגבול המלים העליונים אשר קדמו להנה, אשר התוי"ו יסוד בהם, כמו רת, שחת, הצמת. ואם יאמר כי יש מלים מעט מוער שאחרתם תי"ו מיוסד במלה ונכפל, ואין חרוד הלשון מעמיד המלה על התוי, כמו שתיתי מים (מ"ב יש כד) דע כי מענתו לא חועילנו ולא יוכל להעמיד זרית מזרית בכל פנים, כי יו"ד של שתיתי לא בא אל תוך המלה פי אם אחרי היסוד, ויסוד ההוא שיי"ו תי"ו, רק לא נכפלו התוי"ו בשתייתי כי אם עקב מראות המלה למען לא תצא מחקת שתיה לחקות שמחה שיתיה קמ), אבל הוי"ו כמפעל הוי"ו

הרביעי, לחמך ישימו מזור תחתך (עובדיה א ו) ולא יגזה מכם מזור (הושע ה יג) והיה לכם לזרא (במדבר יא ב) * כלם לשון מזולה, וכן פתח אונקלוס ויהי לכוך לתקלא (שם). ופתרונו ראוי ונכון * יורא אפיים את חליו ויחוררה את מזור (הושע ה יג), חליו יורה על מזור, ולרפא יורה על מזור:

החמישי, זר והב סביב (שמות מה יא) מתחת לזרו (שם ל ד) ותורני חיל (ש"ב כב ט) ארחי ורבעי זרית (תלים קל"ג) זרויר מתנים (משלי ל לא) * כולם לשון הקפדה וסיבוב. ופתרו אנשי פתרון בארחי ורבעי זרית, דרכי ורבעי מדרת, והעמידו זרית מגורת זרת ארכו וזרת רחבו (שמות כה טז) ושמים גורת תכן (ישעיה מ"ג) ואין בזה חוכן הלשון ומשקולת המבטא, כי כל תיבה מלשון עברית אשר באחריתה תי"ו יסוד במלה, בהסב המזרר המלה לאיש אחר לאמר לו הַצְמַתְךָ, קָתַךְ קמ), לא יוכל להכפיל את התוי עקב דגשנותו כי לא יוכפל, כי בדגשנותו עומד במקום שנים, כה דת משפטם בכל הלשון, והמלים אשר באחרית אותיותם תוי יסוד אחיו בהם איננו נכפל, והיה ראוי להכפיל אחד ליסוד ואחד למלאכה, ולוי דגשנותו, אבל [נ"ו אכן] די באחד: ואלה התוי"ו אשר יורו על דגשנותו: ושתי את גבולך (שמות כג לא) שתי באדני אלהים מחסי (תהלים עז כה) שחה עונתינו לנגדך (שם צ ח) ושחת דברך הנעמיים (משלי כג ח) כי ארצך שחת (ישע' יד ט) והמתה את העם הזה (במד' יד טז) טרתי ברית לבחויי (תהלים פ"ד) אתה תשחית וכת (דברים ט) הצמתה כל זונה מומך (תלים עג כז) והשבתי כל משושה (הושע ב יג) אשר דסתה אתו (מ"א כא כה) עולת שבת בשבתו (במדבר כה י) חודשה ושבתה קמ) (הושע ב יג) ומאלה הרבה * והיה מאמתת הלשון להכפיל את התוי"ו האלה על דבר אשר כולם מיוסדים במלים, והם מוסבין לשרת היה ראוי ושתי את גבולך לאמר

המבאר

קמ) כלומר הוי"ו בא בין השרש ובין התי"ו להורות כי אין התי"ו שרשית רק היא משרתית כדון כל תי"ו הבא בסוף המלה להורות על כו"ב ללשון חיד. קט) ובהיות ככה ישבות זרת פורת. פ"א אחרי שהוכח כי בבוא הוי"ו בין היסוד והתוי יורה שהתוי"ו משרתית, ע"כ ישבות המשפט לומר כי מלת זרת יסוד מלת זרית. כי לולי זה היה המחוקק יאמר וזרת תחת זרית כמו שאמר הצמתתן צמת.

קמ) פ"א אם ירצה המסיר לבטל מן איות שרש אשר למ"ו הפעל תי"ו את הנוכח יכפיל התי"ו השרשית ויבא דגש בתי"ו השימש למלאות מקומו. קנד) כראוי כי לפי מנהג וכתרת ולא ת' שרשית. כי לולא זה לא מורה על כניו מנחה וכתרת ולא ת' שרשית. כי לולא זה לא הובא במקום הזה. וסתתף מזה לדעתו כי בכל שם נקבא אין תי"ו הכתיב ת' וטורת ה"א הנקבא רק משרש הכתיב עצמו.

וגם מגורתם התוציא מורות בעתו (שם לח לב) הם הרחוקות המזורים מפרקי הרים ומשברי סלעים, כי הקרה והצנה מתולדת הרוח הזמה, ובאמרו התוציא מורות בעתו: הוא אשר דבר ירמ' ויוצא רוח מאצרותיו (ירמיה י יג) לעשות לרוח משקל (איוב כה כה) ובעלי פתרון אמרו ממורים קרה, כמו מזורים קרה, העמידוהו מגורת זרם (ישע' לב ב), וכן לא יתכן * ופתרים גם בזה התוציא מורות בעתו, החליפו ר"ש בלמד ושמהו מולות, והמלים מבלי הליפות עומדים על יסודתם כמשפטי השמיני, לא יבא ממזר (דברים כג ג) * יתכן להיות מלה וזאת כמלים אשר ענינם יורה על פתרונם, והיו הממורים ילדי פשע ורוע שקר, ואם תגור המלה ממראה פתרונו [ראוי] להיות המלה מן מזור הייתי לאחי (תהלים סב ט) והזר הקרב יומת (במדבר א נא) היא הזריעה אשר לא כרת ולא כמשפט, לעשות מעשהו זר מעשהו, ולעבד עברתו נכריה עברתו (ישעיה כה נא) *

התשיעי, נור אלהיו על ראשו (במדבר ו ז) גוי נורך (ירמיה ז כט) חללת לארץ נורו (תהלים פט ז) * ענין כליל וכתר, ויתכן להיות מגורתו זר זהב (שמות כה יא) *

זרב. בעת יזרבו נצמתו (איוב ו ז) מלה זו אין לה דמיון בתורה, ופתרונה לשון חורב וציון ושרב **זרזוף.** כרביבים וזיוף ארץ (תלים פט ז) גם מלה זאת אין לה דמיון בתורה, ופתרונה כמו ריווי ארץ *

זרח. וזרח משעייר למו (דברים לג ב) וזרח השמש קה' א ה) והזרצרת זרחה במצחו (דה"ב בו יט) *

זרם. זרם מים (חבקוק ג י) מורם הרים ירשבו (איוב כד כ) זרמו מים עבות (תהלים עז יח) וזרמת סוסים זרמתם (חזקאל כג ד) ענין שאון המה *

זרע. זרע וקציר (בראשית ח כב) הזרעים ברמעה (תלים קכו ה) ונתן להם זרעונים (דניאל א טז) והם יענו את יזרעאל (הושע כד ב) נראה

המבאר

פיראם על ידי פארב שלא נחרו בתם לברח מפניהם ושירדום את הכל, ב"ת א"ר ב א ל: יונתן חרנפו בית פארב, ואל"ף ולמ"ד יחידים בו כמו יזרעאל שאינו שם עיר, כנן יענו את יזרעאל, נקראו בלשון שם, אך כאן קרא אותו כמין שם עיר וכן חברו סתם. אבל דומש שחרתי שם מקום.

כי כמדו וכתותי מפניו צריו (תהלים פט כד) מן כתות לא יחמל (ישע' ל יד) ההתת כיום מרין (שם ג א) הו"ו מפריד בין היסוד ובין התי"ו, כאשר יפעל יו"ד בשתיית, על כן לא נכון להיות זרית מורת כי אם כנור, וכה פתרונו, ארחי ורבעי זרית הקיפות זר סביבותי וזרת נתיבותי, על כן אמר אנה אלך מרוחק ואנה מפניך אברה (תה' קלט ו) * וגם אלה קצות האותיות אשר יקרה להם כמקרה התי"ו, כאשר התי"ו עומד במקום שנים ככה דנון אחד במקום שנים, הם הראים להכפיל ונאחדים [ג'ול ונאחוס] לברם, כאלה: הליועץ ללך נתנך (דה"ב כה טז) * ונתנו את בנתינו לכם (בראשית לד טז) * מצרים נתנו די (איכה ה ו) * כי ממך הכל ומיך נתנו לך (דה"א כט ד) * ואת כל הכלים אשר הוניח המלך אדו במלכותו במעלו הכנו והקדשנו (דה"ב כט יט) * ולנו בגבעה (שופ' יט יג) * כי עליך נשענו (דה"ב ד י) כל הונינך הם הראים להכפיל: נתנך, ונתננו, ולננו, ונשעננו, והכננו, אבל יש די באחת מזהנה עקב דגשנותה המבלעת כפילתה, כמשפט התי"ו אשר הקדמו: נשוב לענין ראשון, וכמהו והוורה תבקע אפעה (ישעיה נט ה) הביצה הנדשת בהבקעה לא יצא ממנה כי אם אפעה, וככה ויוורר הנער עד שבע פעמים (מ"ב ר לה) ויור את הגוה (שופטים ו לח) ענין רישה המה, ופתרון ויוורר הנער, דש הנער בעלותו עליו * ושמו פיו על פיו, וענינו על ענינו וכפיו על כפיו כמצא הענין מורה על פתרון המלה, וככה ויור את הגוה, שת ידיו עליה, ויעצרנה אחרי כן, מץ אותה עד צאת ממנה מלא הספל מים והרגומו מוכיח ועצור *

השביעי, אשר זרה ברחת ובמורה (ישעיה ל כד) ואורה במורה (ירמ' טז ז) תורה לרוח (יחז' ה ב) לוא לורות ולוא להבר (ירמ' ד יא) הנה הוא זרה (רות ג ב) מורה ישראל יקבצנו (ירמ' לא י) ויור על פני המים (שמות לב ד) לשון אחד וענין אחד להם, ומגורתם וממורים קרה (איוב לו ט)

קט) כלומר שלא יטעה הקורא לומר כי פרוש המלה כמו שחי אבל שפירשה מן שחית כששמו. ואותיות חי בסופה הוא למברר בעוד כדן כל שם * קת) כלומר מלת יורע אל היא ע"מ מלת ארב אל שפירשה מארב. וד"ל רש"י בחושע. כבוזים הבאים על עש יושב בשלום

(דב' יא יד) וכמו כי נתן לכם את המורה לצדקה ,
ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון (יואל ב
כג) וכמו אמרת מארץ תצמח , וצדק משמים
נשקף (תהלים פה יב) .

זרק . כי מי נדה לא זרק (במדבר יט ג)
כמזרקים לפני המזבח (זכריה יד ז) מזרקי כסף
(במדבר ז פד) כלי מזבח המה . גם שיבה זרקה
בו (הוש' ז ט) מלה זאת אמורה בלשון בני אדם .
זרת . זרת ארכו וורת רחבו (שמות כח מז)
ושמים בורת תכן (ישעיה מ יב) . מדת יד .

כי מענינו ומגורתו הוא , וכה ענין הפתרון אענה
את השמים , והשמים יענו את הארץ , והארץ
תענה את הרגן , והרגן תענה את יורעאל , השמים
יתנו רביבים לארץ , והארץ תתן פריה , ותענה
זורעיה ועובדיה , ויורעאל כארבעל קיש) (הושע
י יד) . ויש זריעה אשר איננה זריעה כי אם בלשון
בני אדם , ואורעם בעמים (זכר' י ט) זורעיה לי
בארץ (הושע ב כה) אור זרע לצדיק (תהלים צו
יא) . זרעו לכם לצדקה , קצרו לפי חסר , נירו לכם
ניר , ועת לדרוש את יי' , ער יבוא ויורה צדק לכם
(הושע יב) פתרון יורה צדק מגורת יורה ומלקוש

שלם מחברת זייץ

אהל מחברת חי"ת

השלישי , אף חבב עמים (דברים ג ג) . נכון
חבב להיות מגורת הביון (חבקוק ג ד) החביאני
(ישע' מט ב) . וכה יהיה פתרונו , בצל ידו החביא
עם קדושו , כדבר הנביא בצל ידי החביאני . . .
באשפתו הסתירני (שם) . פרש ענין למסך ויסך
עלימו , ונכון לתולדת בידך בחובב קיש) . ואנשי
פתרון אמרו חובב לשון אהבה .

חבט . יחבט יי' משבלת (ישעיה כו יב) כי
תחבט ויתך (דברים כד ז) חבט חמים (שופטים
ו יא) .

חבל . מתחלק לו' מחלקות : האחר , במרם
יבוא חבל לה (ישעיה כו ז) חבלי יולדה (הושע ג
ג) צירים וחבלים יאהוון (ישעיה יג ה) חבלים
יחלק באפו (איוב כא יז) הנה יחבל און (תלים ז
מו) שמה החבלך אמך (שיר ה ה) .

השני , כי אל אל האמר נשאתי לא אהבל (איוב
ד ל) מחבלי' כרמים (שם ב ט) וחבל את מעשה
ידך (קהלת ה ה) וחבל על מפני שמך (ישעיה
י כו) בו לרבר יחבל לו (משלי יג יג) ולאחד קראתי
חבלים (זכריה י ז) רוחי חבלה (איוב י א) לא
יחבל רחום ורכב (רברי' כד ו) חבל חבליני לך קס)
(נחמיה א ז) ואף קרמך מלמא חבולה לא עברת

חב . חבט חבל הבצלת חבק חבר חבש
חבה . חג חבב חגו חגר . חר חל חרק חדר
חוש . חו חוה חור . חו חוק . חח . חט חמא
חטב חטם חטף חטרי . חי חיל חיק . חך חכליל .
חל חלב חלר חלש חלך חלם חלמיש חלון חלף
חלץ חלק חלש . חם חמד חמל חמן חמס חמץ
חמק חמר חמש , חן חנט חנך חנס חנמל חנף
חנק . חס חסר חסל חסם חסן חסף חסר , חף
חפו חפן חפץ חפר חפש חפשי . חץ חצב חצן
חצף חצר . חק חקר . חר חרב חרג חרר חרו
חרש חרך חרם חרמש חרם חרף חרץ . חרצב
חרצן חרק חרש חרש חרת . חש חשב חשה
חשך חשך השל השמל השמן חשן חשף חשק
חשר . חת חתך חתל חתם חתן חתף חתר .

חב . מתחלק לג' מחלקות : האחר , חבי
כמעט רגע (ישעיה כו ז) לשמון בחבי עוני (איוב
לא לב) ושם הביון עוון (חבקוק ג ד) ויתחבא
האדם ואשתו (בראשית ג ה) . לשון מצפונות
[כ"ה משפונות] חמה .

השני , וחיבתם את ראשי למלך (דניאל א י)
חבילתי חוב ישיב (יהוקאל יח ז) . לשון חובר
חמה .

המבאר

קיש) ט' מלת בידך במסוק אף חובב ראוי לחלוחה במלת חובב הקודמת לה .
קס) רש"י : חבל שם דבר לשון השתתח וכו' וכן חברו סתם .

השלישי, והבר חבר (רב' יח יא) חובר חברים
מחכם (החלים נח ז) עמדי נא בחברך (ישעיה
מו יב) *

חבש * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ביום
חבש י' ארת שבר עמו (ישעיה לו כ) לא אהיה
חבש (ישעיה ג ז) כי הוא ימאיו ויחבש (איוב ה
יח) ומחבש לעצבותם (תלים קמו ג) האף שונא
משפט יחבשו (איוב לד ז) וכה פתרונו, השוב
לרפוא מי שהוא שונא משפט עלין; היתרפא?
לא חבשה (יחזקאל ל כא) ולא חבשו (ישעיה א
ו) כולם לשון תרופה וארוכה ורפואה והעלה *

השני, וחבשת להם מנבעת (שמורת כס ט)
מבני נהרות חבש (איוב כח יא) סוף חבשו לראשי
(יונה ב ו) פניהם חבושו בממון (איוב מ יג) בחבלים
חבשים (יחזק' כו כד) * כולם לשון אויבה וחנייה,
ושתרון מבני נהרות חבשו כדו הוא, מימי נבך
חוגר נהרות, שם מים עזים חגורי נהרות *

חבת * מחבת ברול (יחזק' ד ג) על מחבת
(ויקרא ו יז) ולמחבת ולמרבכת (דה"א כג כמ)
לשלם הקרדי באמונה על מעשה החבתיים (שם
ט לא) ואם מנחה על המחבת קרבנך (ויק' ב ה) *
חג * מתחלק לב' מחלקות: האחד, וחג
האסיף (שמות כג מז) חגי יהודה חגך (נחום ב
א) אכלים ושתים וחגנים (ש"א ל מז) המון חוגג
(תלים מב ה) לחג את חג הסכות (זכריה יד יח)
ענין מועד הם *

השני, אסרו חג בעבותים (תהלים קיח כו)
חגים ינקפו (ישע' כש א) * המה הובחים המועדים
למועד י' * ויתכן להיות העליון מנורתו *

השלישי, יחוגו וינעו כשכור (תלים קו כו)
היתה אדמת יהודה למצרים לחגא (ישעיה יט ז)
בחזקו חוג על פני תהום (משלי ח כו) חק חג על
פני מים (איוב כ י) הישב על חוג הארץ (ישעיה
מ כב) * ענין הקשה הם * ובמחוגה יתארחו (שם
מד יג) הוא כלי ממלאב' חרש, ויתכן להיות מנורת
זה העליון, ויהיה פתרונו כענין מפעל, הוא חברול
המקיף וסובב וחוגג לתקן בו צורת הפסל *

חגב * ואת החגב למינחו (ויק' יא כב) הוא
שרץ עוף ממין ארבה *

חגרי * יותני בחגרי הסלע (שיר ב יד) שכני
בחגרי הסלע (ירמיה מט מז) * פתרונו כמו נקיף

(דניאל ו כג) כולם לשון השחתה המה, וחבלים
יחלק באשו (איוב כא ז) גם הוא קרוב לאלה וראוי
להיות מנורתם *

השלישי, חבלתו חוב ישיב (יחזק' יח ז) ועל
בגדים חבלים יסו (עמוס ב ח) אב חבל תחבל
(שמות כב כה) כי תחבל אחיך הנם (איוב כב ו)
ובער נכריה חבלתו (משלי כו יג) * ענין ערבון *
הרביעי, חבלים נפלו לי בנעמיים (תהלים מז
ו) ויסלו חבלי מנשה (יהושע ז ה) גורל אחד
וחבל אחד (שם ז יד) משליך חבל בגורל (מיכה
ב ה) יעקב חבל נחלתו (דברים לב ט) * ענין גורל
המה *

החמישי, מלחך וחבליך (יחז' כו כו) וכשכב
בראש חבל (משלי כג לד) לקול זעקת חבליך (יחז'
כו כח) * אלה הם חבלי הספינות אשר בהן תקון
מלאכתן, חבלים כמשמעו, כמו חבל הכסף (קה'
יב ו) בחבלי אדם אמשכם (הושע יא ד) והשיאו
כל ישראל אל העיר רחמיא חבלים (ש"ב ז יג),
וימשכו את ירמיהו בחבלים (ירמיה לח יג) *
הששי, חבלי רשעים עורני (תלים קיט סא)
חבל נבאים ירדים מהבמה (ש"א י ה) * להקרת
הנביאים לפי הענין *

השביעי, כי בתחבולות רעשה לך מלחמה
(משלי כד ו) ונבון תחבולות יקנה (שם א ה) ענין
מועצות המה *

חבצלת * חבצלת השרון (שיר ב א) ותפרח
כחבצלת (ישע' לה א) נצה הנוחנת ריח כמשמעו *
חבק * יחבק לו וינשק לו (בראשית כט יג)
מעש חבק דים (משלי ו י) הכסיל חבק את ידיו
(קהלת ד ה) ועת לרהק מחבק (שם ג ה) * ענין
דבק המה, פתרונו כפי ענינו *

חבר * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חבר
אני לכל אשר יראוך (תלים קיט טג) וארח לחברה
(איוב לד ח) חברה אשה אל אחתה (שמות כו ג)
ויחבר (שם לו י) כל אלוד חברו (בראשית יד ג)
אחחבר יהושפט (דה"ב ד לה) וכל בית ישראל
חברו (יחזקאל לו מז) *

השני, חבורה תחרת חבורה (שמות כא כה)
חבורת פצע (משלי כ ל) נמקו חבורתי (תל' לח
ו) ענין שרש המה, ונראה כי מנורתו ונמר
חברברתי (ירמיה יג כג) *

חֲדָק • טובם נחַדַק (מיכה ו ד) כמשכח חֲדָק (משלי פו יט) ממיני סוּיִים, וקמְשׁוּגִים וְחוּחִים, וְחֹרִלִים, וְאִמְרִים, וְקֹצִים, וְדֹרְדִרִים, וְסִלְוִנִים וְבֹאוּשִׁים, וְזִרְקָנִים הֵמָּה •

חֲדָר • מן הַחֲדָר חָבוּא סוּפֵה (איוב לו ט) היא חֲרֵב הַלֵּל הַגֵּלל הַחֲדָרֶת לְהֵם (יחזק' כא יט) ויבא הַחֲדָרָה (בראשית מג ל) •

חֲדָשׁ • מִתְחַלֵּק לֵב מִחֲלֻקָּתָּהּ : הָאֲחָד , חֲדָשִׁים לְבָקָרִים (איכה ג כג) חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים (שיר ז יד) וְתַחֲרֹשׁ פְּנֵי אֲרֻמָּה (תלים קיד ל) מִלֶּךְ חֲדָשׁ (שְׁמוֹת א ח) לֵב חֲדָשׁ (יחזקאל יח לא) •

הַשְּׁנִי, הַחֲדָשׁ הוּוֹה לְכֵם (שְׁמו' יב ב) חֲדָשִׁים וּמוֹעֲדֵיכֶם (ישעיה יד) • לְשׁוֹן יִרְחִים הֵם •

חָר • מִתְחַלֵּק לֵב מִחֲלֻקָּתָּהּ : הָאֲחָד , מִחֲרֹת דַּעִי אַתְכֶם (איוב לב ו) יִחֻוּהוּ דַעִת (תלים יט ג) וְאֲחֻוּתִי אֲחֻוּן (דניאל ה יב) הַחֻוּנִי (שם ב ו) • עֲנִין הַגְּדָה הֵמָּה :

הַשְּׁנִי, חֲרֹת יֵאִיר (במדבר לב מא) חֲוֹתִיחִים (שם) עֲנִין כְּפָרִים הֵם •

חֻוּה • וּבְחֻוּחִים (ש"א ג ו) מִינֵי שִׁיחִים וּבִוּרוֹת תַּחְתִּים, כְּמִשְׁמֵעוּ :

חֻוּר • חֻוּר כִּרְסָם וְתַכְלֵת (אסתר א ו) לֵא עֲתָה פְּנֵי יִחֻוּרֵי (ישעיה כט כב) וְאוּרִיגִים חֻוּרִי (שם יט ט) עֲנִין לִבְנֵי הַמָּה, וְכֵל לִבְנֵי בְלִשׁוֹן אֲרַמִּית חֻוּר • וְכַבֵּר אֲמַרְנוּ וְנִקְדָּמָה מֵלֶה זָרָת בְּמַחְבֵּרֶת חֻר קָסָא, וְלֹא הַשְּׁנִינִיָּה כִּי אִם עֵקֶב הוּא"ו אַע"פ שֶׁאֵין הוּא"ו יִסוּר •

חֻוּן • מִתְחַלֵּק לְאַרְבַּע מִחֲלֻקָּתָּהּ : הָאֲחָד , חֻוּן נִרְאָה אֵלֵי (דניאל א ח) בְּמַחֲוָה (בראשית טו א) חֻוּיֹנוֹת (יזאל ג א) שְׁמַאֵל בַּעֲשֶׁתוֹ וְלֹא אֲחֻוּ (איוב כג ט) עֲנִין רֵאִיָּה וּמִבֶּשׂ הֵמָּה :

הַשְּׁנִי, אֵל מַחֲוּוּ חֲפָצָם (תלים קו ל) [וּמַחֲוּוּ אֵל מַחֲוּוּ קָסָא] (מ"א ו ד) [[חֻוּוֹתְכֶם אֵת שְׁאוּל (ישע"כח יח) בֵּית אֲבָנִים יִחֻוּהוּ (איוב ח יז) וְעַם שְׁאוּל עֲשִׂינוּ חֻוּהוּ (ישע"כח טו) עֲנִין גְּבוּל הֵמָּה • הַשְּׁלִישִׁי, חֻוּהוּ הַתְּנוּפָה (שְׁמו' כט כו) עוֹשֶׂה

הַסְּלֵעִים (ישע' ז מט) וְחֻרֵי הַכְּפִים (איוב לו ו) וְלֹא נִדְרַע אִם הוּא"ו יִסוּר אִם אֵין, וְיֵשׁ וּוִי"ן בְּמִלִּים נִאֲחֻוּים וְיֵשׁ אֲשֶׁר יוֹצֵאִים, הֵנֶם כְּתוּבִים בְּמַחְבֵּרֶת ו"ו, וְהוּוּן הַיּוֹצֵאִים מִזְהַמְלִ' לֹלֵי כִּי נִמְצְאוּ נִעְדָּרִים מִזְהַמְלִים הַגְּנֻזִים מְגוֹרָתָם לֹא נִדְרַע יִסוּרָתָם •

חֻנָּר • חֻנָּרִי אוּוֹר (יחזק' כג טו) חֻנָּרֶת שֶׁק (יזאל א ח) וְיַחְגֵּר אֹתוֹ בְּאַבְנֶם (ויקרא ח ז) לְשׁוֹן אֲוִירָה הֵמָּה •

חֻד • מִתְחַלֵּק לֵד' מִחֲלֻקָּתָּהּ : הָאֲחָד , וְדַבֵּר חֻד אֵת אֲחָד (יחז' לג ל) פִּתְרוּן חֻד כְּאֲחָד, וּמְגוֹרָתוֹ לְאַתְוָא חֻד שְׁבַעֲהָ (דניאל ג יט) דֵּי דְנִיָּאֵל חֻר מְנַהֵן (שם ו ג) בְּשֵׁנַת חֻדָּה (שם ז א) • וּמִלְבַּד אֱלֹהֵי יֵשׁ מִלִּים בְּלִשׁוֹן עֲבְרִית, אֲשֶׁר נִרְאִים מְגוֹרָת חֻד כְּמוֹ יִחֻר, וְיַעֲנֵנו כֹּל הָעַם יִחֻרוֹ (שְׁמוֹת יט ח) • וְכַמוֹ אֵת בְּנֵךְ אֵת יִחֻדֵךְ (בראש' כב ג) • כְּמִסְפַּר עַל הַיְחִיד (זכריה יב י) • וּמִיד כֹּלֵב יִחֻדִּיתִי (תלים כב נא) • וְנִרְאִים הַמְלִים הָאֵלֶּה כִּי הַיְחֻדִּין אֵינֶם יִסוּר, וְאֵל יִחֻד בִּימֵי שֵׁנָה (איוב ג ו) וְיֹכִיחַ •

הַשְּׁנִי, תַּחְדָּרוֹ בְּשִׁמְחָה (תהלים נא ז) וְיִחֻד יִחֻרוֹ (שְׁמוֹת יח ט) כִּי חֻדוֹת י"י הוּא מְעוֹכֵם (נחמיה ח י) עֵז וְחֻדוֹהוּ בְּמִקְמוֹ (דה"א טו כו) עֲנִין מִשׁוֹשׁ הֵמָּה •

הַשְּׁלִישִׁי, חֻד חֻדָּה (יחזקאל יז ב) אֲפִרְתָּה בְּכַנּוּר חֻדִּיתִי (תהלים מט ה) חֻדִּיהָ חֻדִּתָּה לְבָנֵי עַמִּי (שופט' יד טז) דְּבָרֵי הַכְּמִים וְחֻדָּתָם (משלי א ו) עֲנִין דוּמִיּוֹת קְרוֹב מְמַשֵּׁל הֵמָּה •

הַרְבִּיעִי, חֻרֵב חֻדָּה (יחזק' ה א) וְחֻרוֹ מִזְוֵאֵי עֲרַב (חֲבֻקָּק א ח) בְּרוּל בְּרוּל יִחֻד (משלי כו יז) חֻחֻתִּיו חֻדוּדֵי חֻרֵשׁ (איוב מא כב) • עֲנִין לְשִׁישָׁה הֵמָּה : וְיֵשׁ בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּית, חֻרוּהִי וְדַרְעוּהִי דֵּי כֶסֶף (דניאל ב לב) יִתְקַח בְּלִשׁוֹן אֲרַמִּית חֻדָּנָא •

חֻדָּל • חֻדָּל בְּנֵי לְשִׁמְעֵי מוּסַר (משלי יט כו) וְהַחֻדָּל יִחֻדָּל (יחזקאל ג כו) כִּי לֹא יִחֻדָּל אֲבִיוֹן (דַּבְּר' טו א) לְשׁוֹן מוֹנִיעָה • וְיִתְכַן לְהוֹיֹת מְגוֹרָתוֹ וְיֹשְׁבֵי חֻדָּל (ישעיה לח יא) חֻדָּל מִמֶּנּוּ (שְׁמוֹת יד יב) •

הַמְבָאָר

קָסָא : כֹּלל הַחֲתֻקָּתוֹ מִלְבַּד הַעֲתֻקָּתוֹ וְיֵין כְּרִיב בְּמַחְבֵּרֶת ו"ו, וְגַם בַּהּ נִרְאָה כִּי נִחְקָטָה בִּירֵד' ל' יִשְׁבַּב וְכֵן נִמְנֵן • עֲנִין לְהַלֵּן בְּשֵׁרֵשׁ חֻר, מִכָּאֵן נִרְאָה בְּרוּר כִּי מִמֶּנּוּ סוּר כֹּל הַשְּׁרִישִׁים הַשְּׁנִים רֵאשׁוֹנָה בְּמַחְבֵּרֶת, וְהַשְּׁלִישִׁים וְחֻרְבִיעִים אֲחֻרִיחִים, לֹא מְסוּר נִטַח הָאֲמִבְרוּר, לְחֻדוֹתוֹ אֲמַר כָּאֵן בְּפִישֵׁי אֲחֻרִיחִים, לֹא אֲמַרְנוּ וְנִקְדָּמָה וּב"ו וְלֹא הַשְּׁנִינִיָּה וְכִי עֲנִין דְּבִירֵי בְּחֻקְהֶם.

קָסָא : מִחוּז לְשׁוֹן קָצֵה וּמִמֶּנּוּ כֵן פִּתְרוֹ וְחֻבְרוֹ אֲצֵל מַחוּז חֲפָצָם, וְכֵל חֻוֹת שְׁבִלִישׁן מִשְׁכַּח כֵּךְ חוּא וְכִי, וְיִוֹתֵן אֶף חוּא וְרִיבְסֵי זֵוִי לְקַבֵּל זֵוִי, וְכֵן הִבִּיאַר רֵשִׁי' בְּמַחוּז חֲפָצָם, מַחוּז חֲפָצָם, מַחוּז לְשׁוֹן גְּבוּל וּפְתָחֵם חֻבְרוֹ עַם חֻוֹתְכֶם אֵת שְׁאוּל, ע"כ, אֲמַנֵם דַּע הַקְּרִיאַר כִּי חֲפָסוּן וּפְתוּחָה עַל מַחוּז חֲסֵר כִּלְכֵּל חֻבְרוֹ אֲשֶׁר לִפְנֵי, וְחֻפְסִיתִי אֲוִירֵי לִפְנֵי דְּבִירֵי רֵשִׁי' ו'ל'.

הענין יורה על המלה כמשמעו, למען שמי אארך
אפי ולמען תהלתי אסלח לך *

חטף * יחטף עני (תהלים י ט) וחטפתם
לכם (שופטים כא כא), יחטף עני ואביון, כמו
יטרף *

חטר * ויצא חטר מגוע ישי (ישעיה יא א)
חטר גאווה (משלי יד ג) לשון שבט הוא כמשמעו
חי * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חיים
וחסר (איוב יב) חי חי הוא יורד (ישעיה לח יט)
כי למחיה (בראש' מה ה) וחי הוה צבא הוה
מחא קסה (דניאל י ט) אלמנות חיות (ש"א ד
ג) לא יחיה דוד (ש"א כו יא) כולם לשון חיים *

וגם אלה מגורת חיים, וחיים בקדשים (איוב
לו יד) וחיתו באור תראה (שם לג כח) חית עניך
(תהלים עז יט) וחיתו לממתיים (איוב לג כב)
והמתו חיתו לחם (שם לג ד) ענין נפש חיה *
וגם אלה מגורת חיים בלשון שבויה, וישבע בחי
העולם (דניאל יב ז) חי י' וחי נפשך (ש"א מה
כו) חי פרעה (בראשית מב טו) חי אלהך דן,
וחי דרך באר שבע (עמ' ה יד) * ויש חיים בלשון

תרופה, כאלה, וימרחו על השחין ויחי (ישעיה
לח כא) האחיה מהלי זה (מ"ב ה ה) במחנה ער
חיוחם (יהושע ה ח) אל נחש הנחשת וחי (במ'
כא ט) ונרפא * ויש חי אשר איננו חי, הבשר
החי (ויקרא יג טו) בשר מבשל כי אם חי (ש"א
ב טו) ומחית בשר חי (ויקרא יג י) חיות קטנות
עם גדלות (תהלים קד כח) ואת כל נפש החיה
הרמשת (בראשית א כא) ותבוא חיה כמו ארב
(איוב לו ח) חיתו שרי (תלים קד יא) וארבע חיון
רברבין (דניאל ז ג) וארו חיה רביעיא (שם ז ז)
שוב אשוב אליך כעת חיה (בראש' יח י) למועד
הוה כעת חיה (מ"ב ד טו) ענינם שנה האחרת
שנה הבאה, מלה זאת דבורה כלשון בני אדם
ויתכן להיות בענינם ואמרתם כה לחי (ש"א מה
ו) לשון ברכה הוא, כאשר יבקר האדם אוהבו
ביום שמחתו ומברכו ואומר: גם לשנה, ולשנים
רברת, ויש מהפותרים אשר אומרים מיושבי

הזוים (זכריה י א) *

הרביעי, ודרך להזוי קלות (איוב כח כו) *
חזק * חזק ונתחזק (ש"ב יב) חזקים כראי
מוצק (איוב לו יח) *

חח * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חח ונום
(שמות לה כב) ושמתי חחי באפך (מ"ב יט כח) *
השני, חוח עלה ביד שכור (משלי כו ט) *
כשושנה בין החוחים (שיר ב ב) לשון קמשונים
הם *

חט * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חטה
ושעורה (דברים ה ה) חטין ושעורים (יהוקאל ד
ט) בחמי מנית (שם כו ז) *

השני, חחוש השני שפרותך (שיר ד ג)
וחחוש המשולש (קהל' ד יב) חוש השני (יהושע
ב יח) אם מחוש ועד שרוך הנעל (ברא' יד כג)
ואשיא יחיבו (עזרא ד יב) ענין פתיל המה קסג) *

חטא * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חטאני
באוב ואמזר (תלי' ט ט) וחטא את דבית (ויק'
יד נב) ויתחטאו הילים (במברר ח כא) ענין מוהר
הם *

השני, כי אין אדם אשר לא יחטא (מ"א ח טו)
וחטאתי נגדי תמיד (תלים נא ה) וכעבות העגלה
חטאה (ישעיה יח) לשון שגגה הם, ונראה
כי מגורחו כל זה קלע באבן אל השערה ולא יחטא
(שופט' ד טו) וחיתתי אני ובני שלמה חטאים
(מ"א א כא) טועים [ג'ול' תועים] ושוגים,
ומגורחו אנכי אחשנה (בראש' לא לט) השגויה *
אנכי השגיתיה לי השלמתיה קסד) * והסחרים
אומרים לשון סבל ועמל, ונראים כי מגורת חטא
אשר פתורנו שגגה המה, אע"פ שקצות המלים
גרועי אלפין אחר ענין אחד נוסים יחדו *

חטב * מתחלק לב' מחלקות: האחד, בנותינו
כוויות מחטבות (תהלים קיד יב) חטבות אטון
מצרים (משלי ז טו) לשון גובה ומעל המה *

השני, לחטב עצים (דברים יט ה) וחטבי
עצים ושאבי מים (יהושע ט כג) כורתו עצים *

חטם * ותהלתי אחטם לך (ישעיה מח ט)

המבאר

קסח) בניסחת וינא לא נמצא הפסוק הזה בכאן. אבל חובר
עם פסוק וחי עני לנצח [תהלים טט ז] בפרש' ח' ברד"י. לאמר
כי שרשם דק אות ח"ה לבר. אבל נראה כי שיעור הסמיתק
הוא *

קסג) וכן דעת רש"י שם: יחישרו לשון פתיל כמו אם מחוש
[בראשית יד כג] שהם חוטרים ומחברים החתלים זה עם זה.
ע"ל. ולא חוכר מנחם.
קסד) מ' אנכי חשבתיה לשגגה שלי ואנכי שלמתי המורחה.

לחול במחולת (שופטים כא מא) על מחלת קסו
 (תלים פח א) כהוֹך בחלי (ישעיה ל כט) הם נלי
 שיר זמר .

הרביעי, חליתי פניך בכל לב (תלים קיט נח)
 חלו נא פני אל (מלאכי א ט) ויחל משה (שמות
 לב יא) רבים יחלו פני נדיב (משלי יט ו) חל נא את
 פני יי' אלהיך (מ"א יג ו) ופני יי' לא חליתי (ש"א
 יג יב) .

החמישי, אִבֵּן חֲלִינוּ הוא נשא (ישעיה נג ד)
 גם כל חלי וכל מכה (דברים כח סא) ואני דניאל
 נהייתי ונחליתי (דניאל ח כו) נחלו לא ייעלו (ירמיה
 יב יג) ולא נחלו על שבר יוסף (עמוס ו ו) מחוללת
 חנין (ישעיה נא ט) החליתי הכותך (מיכה ו יג)
 אשר חלה יי' בה (דברים כט כד) ואין חלה מכם
 עלי (ש"א כב ח) לשון מדה .

הששי, חל כילדה (ירמיה ו כד) כי חלה גם
 ילדה (ישעיה סו ח) הרינו חלנו (שם כו יח) לא
 חלתי ולא ילדתי (שם כג ד) לשון צורים המה;
 ויש חל קרוב לענין סגור ומורא, מפניו יחלו
 עמים (יואל ב ו) הכיתה אתם ולא חלו (ירמיה ה
 ג) ויחל מאד מהמורים (ש"א לא ג) ותחלהחל
 המלכה מאד (אסתר ד), אם מפני לא תחלו
 (ירמיה ה כב) .

השביעי, חללי חרב (ישעיה כב ב) כמו חללים
 (במדבר כג כד) ורבו חללי יי' (ישעיה סו טז) .
 השמיני או חללת יצויעי עלה (בראש' מש ד)
 ויחללו את שם קדשי (יחזקאל לו ד) ואחלל שרי
 קדש (ישעיה מג כח) כי איד יחל (שם מח יא)
 בין הקדש ובין החל (ויקרא י') והוא דרך חל
 (ש"א כא"ו) חללה לך (ברא' יח כה) חול כמשמעו .
 החשיעי, יחלו על ראש יואב (ש"ב ג כט) ,
 וסער מתחולל על ראש רשעים חיל (ירמ' בג יט) .
 העשירי, תחלת דברי יי' (הושע א ג) אהל חת
 סחורך (דברי"ב כה) אחת החלות (שם ג כד) היום
 החלותי לשאל לו באלהים (ש"א כב טז) החל וכלה
 (שם ג יב) הוא החל (בראשית י ח) ויחל נח (שם
 ט ד) ועינו החלו כהות (ש"א ג ג) . ענין ראשית
 המה .

כפרים היה, וגורתו חי מחותיהם (במד' לב מא)
 חות יאיר (שם) . והמראה הראשון קרוב ממנו
 לענין ולפתרון, נראים המראות האלה כי מגורת
 חיים הנה, אבל הענינים ישו אותם כמעט מני
 הדרך :

השני, גער חית קנדה (תהלים סח לא) חזית
 פלשתים חנה (ש"ב כג יג) ענין מספר וצבא .

חיל . חיל גדול (מ"ב ו ו) חילי הגדול (יואל ב
 כה) על שקרדי החיל (במד' לא ד) לשון צבא המה '
 ימין יי' רוממה ימין יי' עשה חיל (תלים קיח טז)
 וחילים יגבר (קהלת י') שיתו לבכם לחילה (תהלים
 מח יד) לשון כח ואונים [נ"ו ועצם] המה .

חיק . אל חיק אמתם (איכה ב יב) נתתי שפחתי
 בחיקך (בראשית טז ה) ויוציאה מחיקו (שמות ד
 ז) ושחרו בחק (משלי כא יד) אל חיקו (שמו' ד ז) .

חך . מתחלק לנ' מחלקות . האחד, וחכיתי
 ליי' (ישעיה ה ז) אשרי כל חוכי לו (שם ל יח)
 וכחכי איש גדורים (הושע ו ט) אשרי המחכה (דני'
 יב יב) ואלהיו חכה את אויב בדברים (איוב לב ד)
 לשון תחלת המה .

השני, כל משלכי ביאור חכה (ישע' יט ח) כלה
 בחכה העלה (חבקוק א טז) הוא כלי הדייג אשר
 יצור בו .

השלישי, חכו ממתקים (שיר ה טז) וחכך
 כיון הטוב (שם ו י) כי אמת יזגה חכי (משלי ח ז)
 חלק משמן חכה (שם ה ג) .

חכליל . חכלילי עינים מיון (בראש' מש יב)
 לפי חכללות עינים (משלי כג כט) ענין אדם המה .

חל . מתחלק לש"ו מחלקות : האחד, ישועה
 ישית חומות חול (ישע' כו א) חל וחומה (איכה
 ב ח) ובאו במערות צרים ובמחלות עפר (ישעיה
 ב יט) בחל וירעל (מ"א כא כג) ענין נאיות ושוחי
 עמק העשויות סביבות החומה .

השני, חולי כתם (משלי כה יב) וחעד נמרה
 חליתיה (הושע ב טז) כמו חלמים (שיר ז ב) ענין
 ענולים המה .

השלישי, תף וחליל (ישע' ה יב) ושרים כחללים
 (תלים טז ז) וחזם מחללים בחללים (מ"א א ט)

המבאר

קסו רש"י: מסת פתח בכלל מחלות, ועלמרת, גיחה, דרוחן, כלם שפות
 כלי, זכר, הם, ועשירי המספר החיה לפי שיר הראוי לאותו המיל, ע"כ.

חלם • מתחלק לב' מחלקות : האחד, הנזה
 חלמתי חלום (בר' לו ט) היינו כחלמים (תה' קכו א).
 השני, ותחלמיני והחייני (ישע' לח טו) יחלמו
 בניהם ירבו בבר (איוב לו ד) אם יש מעם ברר
 חלמות (שם ו ו) כולם לשון גדול ורובי המה.
 ופתרון אם יש מעם ברר חלמות כה הוא לפי הענין
 היש מעם ודעת ברר איש משתגע בדברי [נ'ו
 ברבו] הבלין .

חלמיש • חלמיש למעינו מים (תהלים קד
 ח) ושמן מחלמיש צור (דב' לב ג) מצור החלמיש
 (שם ח טו) ענין צור אמיץ [נ'ו ואומץ] •

חלון • נשקפה בעד החלון (ש"ב ו טו)
 משגיח מן החלונות (שיר ב ט) לשון כיון (רנ' ו יא).

חלף • מתחלק לב' מחלקות : האחד, או חלף
 רוח ויעבר (חבק' א יא) חלף הלך לו (שיר ב יא)
 יציץ חלף (תלים ז ו) ויחלף ולא אביץ לו (איוב
 ט יא) וחלפת משבם והלאה (ש"א ג) כלבוש
 תחליפם ויחלפו (תלים קב כו) יחלפון עלוהי (דני'
 ד ג) ענין מעבר המה .

השני, חלפת בגדים (שופטים יד יב) ותחלף
 אה משכרתי (ברא' לא מא) לא יחליפנו (ויקרא כו
 י) עד בוא חליפתי (איוב יד יד) חליפות וצבא עמי
 (שם יז) ענין תמורה המה .

חלץ • מתחלק לה' מחלקות : האחד, חלוצים
 תעברו (דברים ג יח) ואנחנו נחלץ חשים (במד'
 לב יז) ענין שנס המה .

השני, המחלצות והמעשפות (ישעיה ג כב)
 חלצנו אתך מחלצות (זכריה ג ד) וקח לך את
 חלצתו (ש"ב ב כא) ענין מלבוש המה .

השלישי, מחלצין יצאו (בר' לה יא) והאמונה
 אוור חלציו (ישעיה יא ה) אור נא כנבר חלצך
 (איוב לח ג) ידיו על חלציו כילדה (ירמיה לו ו) •
 הרביעי, וחלצה נעלו (דבר' כה ט) וחלצו את
 האבנים (ויקרא יד ט) ילכו לבקש את יי' ולא ימצאו
 חלץ מהם (הושע ו ו) פתרונו סר מעליהם •

החמישי, חלצה נפשי (תלים ו ה) חלצני יי'
 מאדם רע (שם קמ ב) יחלץ עני בעניו (איוב לו

העשתי עשרה, אל מחללך (דב' לב יח) ותחולל
 ארץ ותבל (תהלים צ ב) ולפני גבעות חוללת (איוב
 טו ז) באין תהמות חוללתי (משלי ח כד) חללה
 ידו נחש ברח (איוב כו יג) הרפאים יחללו (שם כו
 ה) ענין בריאה המה .

השתיים עשרה, ויחל עוד שבעת ימים אחרים
 (בראשית ח י) ותחולת אונים אברה (משלי יא ז)
 הן תחולתו נכונה (איוב מא א) הן תחולתי לדברים
 (שם לב יא) מה אוחל ליי' עוד (מ"ב ו לג) ויחלו
 לקים דבר (יחזקאל יז ו) ויחלו מעט ממשא מלך
 שרים (הושע ח י) .

השלש עשרה, וכחול ימים (תל' עה כו) ושמתי
 את זרעך כחול הים (בראש' לב ג) ויהי כחול זרעך
 (ישע' מד יט) וכחול ארבה ימים (איוב כט יח) •
 הארבע עשרה, חלה תרימו תרומה (במד' טו
 ז) על הלות לחם (ויקרא ז יג) ענין ענות הם •
 החמש עשרה, סיר אשר הלאה בה (יחזקאל
 כד ו) ולא תצא ממנה רבת הלאה (שם כד יב)
 ענין זהם .

חלב • מתחלק לג' ענינים : האחד, ורי חלב
 עוים (משלי כו כו) בחלב אמו (שמות כג יט) יין
 וחלב (ישעיה נה א) מיץ חלב (משלי לג) •
 השני, כל חלב וכל דם (ויק' ג יז) חלבו האליה
 (שם ג ט) חלב ודם (יחזקאל מד ו) •

השלישי, כל חלב יצהר (במדבר יח יב) חלב
 חטים (תלים קמו יד) ואכלו את חלב הארץ (ברא'
 מה יח) ביין חלבון (סוף) (יחזקאל כו יח) ענין טוב
 כמשמעו .

חלד • וחלדי כאין נגדך (תל' לו ו) ומצהרים
 יקום חלד (איוב יא יז) זמן האדם וימי חי' הבלין .
 [נשמט החלד והעכבר (ויק' א כט) מין שרץ הוא] .

חלט • אין למלה זו רמיון בתורה, ופתרונה
 כפי ענינה ויחלמו הממנו (מ"א כ לג) כמו חספתה
 ממנו (קס"ו) .

חלד • ונפל בעצומיו חלכאים (תלים יז) עיניו
 לחלכה יצפנו (קס"ו) (שם יח) עלץ יעוב חלכה (שם
 י יד) ענין נמוכים ומרודים .

המבאר

(קס"ו) רש"י: ונפל בעצומיו חלכאים (תלים יז) עיניו
 לחלכה יצפנו (קס"ו) (שם יח) עלץ יעוב חלכה (שם
 י יד) ענין נמוכים ומרודים .

(קס"ו) רש"י: יין חלבון יין לבן ממשיל, וממנו חברו עם חלב
 חטים.
 (קס"ו) נראה שכן כי בתוך הניסוח אשר לפני כהם היה
 כתוב וחלמה ממני, כמו בניסוחת קמקום וירוסטי .

ל מא) ובחטא יחמתי אמי (תלים נו ז) הנחמים
באלים (ישע' נו ה) בכל יום הצאן (ברא' ל מא).
הששי, ברה כחמה (שיר ו י) והיה אור הלבנה
כאור החמה (ישעיה ל כו) ענין חרסה ולשון
חמום הוא *

השביעי, חומה היה עלינו (ש"א כה מז) אני
חומה (שיר ח י) חומת בת ציון (איכ' ב ח) חומתך
נגדי תמיד (ישעיה מט מז) לשון שור המה.
השמיני, הנה חמץ עלה תמנתה (בראשית
לח יג) והיא שלחה אל המיה (שם לח כה).
התשיעי, וחמת מים (שם כא יד) ויכלו המים
מן החמת (שם כא מז) *

חמד. כי חמודות אתה (דניאל ט כג) נתנו
מחמודים (איכה א יא) *

חמל. ויחמל על עמו (יואל ב יח) בחמלת
י' עליו (ברא' יט מז) אשר חמל העם על מיטב
הצאן והבקר (ש"א טו מז) ענין רחמים.

חמן. והכרתי את חמניכם (ויקרא כו ל) ואת
החמנים (ד"ב יד ד) ענין במות ואשרות המה.
חמוס. מתחלק לב' ענינים, האחד, חמוס
ושר (ירמיה ו ז) חמוסו ושאריו על בבל (שם נא
לה) וחמאי חמוס נפשו (משלי ז לו) כולם ענין
מעשקות הם.

השני, ויחמוס כגן שכו (איכה ב ו) יחמוס
כגפן בסרו (איוב טו לג) נגלו שולך נחמסו עקבך
(ירמיה יג כב). ענין השחתה המה *

חמץ. מתחלק לד' מחלקות. האחד, חמוץ
בגדים מבצרה (ישעיה סג א) כמו אדום:

השני, כי יתחמץ לבבי (תהלים עג כא) אשרו
חמוץ (ישע' א יז) מכף מעול וחמוץ (תה' עא ד).
השלישי, חמץ יין וחמץ שכו (במדבר ו ג)
כחמץ לשנים (משלי י כו) חמץ על נחר (שם כה
ד) כמשמעו.

הרביעי, חמץ תאפינה (ויקרא כג יז) בליל חמץ
(ישעיה ל כד) כל מחמצת (שמות יב ד) לשון
שאר וחמץ המה.

חמקי. ודורי חמק עבר (שיר ה ו) חמקי
ירכך (שם ז ב) עד מתי תחמקין (ירמיה לא
כב) ענין עגול וסביב *

חמר. מתחלק לששה מחלקות: האחד,
חמרמרו מעי (איכה ב יא) פני חמרמרו (איוב טו

מז) ועצמתך יהליץ (ישע' נח יא) צדיק מצרה
נהלץ (משלי יא ח) ענין הצלה *

חלק. מתחלק לג' מחלקות: האחד, חלקי
י' אמרה נפשי (איכה ג כד) כי חלקי י' עמו (דב'
לב ט) סלע המחלקות (ש"א כג כח).

השני, חלקו מחמאת פיו (תלים נה כב) ואנכי
איש חלק (ברא' כו יא) בהלקי נחל חלקך (ישעיה
נו ו) חלקי אבנים מן הנחל (ש"א יז ט) מחלקי
פמשי (ישעיה מא ז) שפת חלקות (תהלים יב ג)
ועל חלקת צואריו (בראשית כו מז) כחלקקות
באפלה (ירמיה נג יב) חלק משמן חכה (משלי
ה ג) כי החלק עליו בעיניו (תלים לו ג) אמריה
החליקה (משלי ב טז) ופתרון בחלקי נחל חלקך, כה
הוא, מאבני נחל תבחרו אבנים חלקות ראויות
להקים מהם אבן משינית, וצלמי תעתיעיס הם
הם חלקך וגורלך, להם שפכת נסך העליית מנחה.
השלישי, חלקת השרה (בראש' לג יט) בחלק
זירעאל (מ"ב ט י) ואכלה את החלק (עמוס ז ד)
עתה יאכלם חרש את חלקיהם (הושע ה ז), וכה
פתרונו, הנה חרש בא ויאכל אותם עם שדותיהם
ולחמם וקצירם, וחלק ענין שרה *

חלש. החלש יאמר גבור אני (יואל ד י)
ויחלש יהושע (שמות יז יג) ואין קול ענות חלושה
(שם לב יח) חולש על גוים (ישעיה יד יב) ענין
שבר המה.

חם. מתחלק לש' מחלקות. האחד, חמת
הינים יינם (דברים לב לג) אשר חמתם שחה ורחי
(איוב ו ד) חמת עכשוב (תלים קמ ד) ענין ראש
ולענה המה.

השני, חמת מלך מלאכי מות (משלי טז יד)
ולא יעיר כל חמתו (תהלים עה לח) חמה אין לי
(ישעיה כד ד) לשון קצף *

השלישי, ברחץ הליכי בחמה (איוב כט ו) ויקח
חמאה ודלב (בראשית יח ח) חלקו מחמאות פיו
(תה' נה כב) חמאות כמשמעו.

הרביעי. חמותי ראיתי אור (ישעיה מד מז)
כחם היום (בראשית יח א) וחם השמש ונמס
(שמות טז כא) ומגו כבשי יחמסם (איוב לא ד)
בחמו נדעכו ממקומם (שם ו יז) לשון סכן המה.
החמישי, ויחמו הצאן (בראשית ל ט) ויחמן
בבאן לשתות (שם ל לח) ליחמנה במקלות (שם

כמו חסין *

חנך . חנך לנער (משלי כב ו) וירק את חניכיו (בראשית יד יד) חנתה המזונה (במדבר ז י) ולא חנכו, ואיש אחר יחנכנו (דברים ד ה) * **חנם** * כי חנם פמנו לי שחת רשתם (תלים לה ו) ויצאה חנם אין כסף (שמות כא יא) * **חנמל** * ושקמתם בחנמל (תהלים עח מו) הוא קרח וסער, הקרח ההוקה והפליאה לפי הענין כמשמעו *

חנף * לעשות חנף (ישע' לב ו) ולא תחניפו את הארץ (במ' לה לג) והארץ חנפה תחת ישיביה (ישעיה כד ה) אהוה רעדה חנפים (שם לג יד) * **חנק** * ותבחר מחנק נפשי (איוב ב מו) ומחנק

ללבאותיו (נחום ב יג) הניקה כמשמעה *

חס * מתחלק לשתי מחלקות: האחד, חוסה יי' על עמך (יואל ב יז) לא חסה עלך עין (יהו' סז ה) יחס על דל (הח' עב י) ועינכם אל תחסו (בר' מה כ) ותחס עלך (ש"א כד יא) אתה חסתה על הקיקיון (יונה ד י) אל תחוס עינכם (יהו' ש ה) ענין חמלה י השני, באו חסו בצלי (שופט' ט מו) מחסה מורם (ישע' כד ד) לחסות תחת כנפיו (רות ב יב) צור חסיו בו (רב' לב לו) אלהי צוריו אחסה בו (ש"ב דב ג) וישמחו כל חוסי בך (תהל' ה יב) מושיע חוסים (שם יז ו) * וכה פתרונו הפלה נא חסודך אל המושיע חוסים מיד מתקוממים *

חסד * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חסדי יי' (תהלים פט ב) חסודך יי' מלאה הארץ (שם קיש סד) כי חסדי אני (ירמיה נ יב) * השני, והיא תראה את ערותו חסד הוא (ויק' ד יז) סן יחסוד שמע (משלי כה י) חסד אל כל היום (תלים נב ג) * ענין קלון המה *

חסל * כי יחסלנו הארבע (דברים כח לה) ויתר הילק אכל החסיל (יואל א ד) ענין ארבה הוא * **חסם** * אשמרה לפי מחסום (תה' לב ג) לא תחסם שור בדישו (רב' כה ד) וחסקת היא את העברים (יחזקאל לט יא) * ענין סתימת [נ"ו סגירת] פה ואף, דספה שלא ישעם, והאף שלא יריח ריח הפגרים (קעב) *

המבאר

פתרו סתם . רובש פתרי אורו כמו חנך לנער על פי רכבו וכו' של חנך היא יסוד במלה כמ"ף של ח נב ד . קעב) רש"י : ומתם פתרו בספור יחסמו את אפם מלתרתי ריח הפגרים .

פז) יהמו יחמרו מימיו (תלים מו ד) *

השני, ותחמרה בחמר (שמות ב ג) והחמך היה להם לחמר (בר' יא ג) בארת חמר (שם יד י) * השלישי, כרם חמר (ישעיה כו ב) ויין חמר (תלים עח ט) חמרא שחה (דניאל ה א) לשון יין הרביעי, זרע חמר שערים (ויק' כו פז) מעשר החמר הבת, ועשירת החמר והאיפה, אל החמר יהיה מתכנתו (יחזקאל כה יא) ענין מדה המדה * החמישי, חמרים חמרים (שמות ה י) חמר מים רבים (תבוק ג טו) בלחי החמור, החמור חמרתים (שופטים טו טו) לשון ערימות : הששי, יששכר חמר גרם (בראשית מט יד) חמור יתומים ינהגו (איוב כד ג) *

חמש * מתחלק לב' מחלקות: האחד, וחמשים עליו (שמות יג יח) ואם תעברו חמשים (יהושע א יד) ויתכן להיות מגורתו ויכהו אל החמש (ש"ב ד ו) מקום החגורה *

השני, חמש וששים (בראשית ה כה) וחמש את ארץ מצרים (שם מא לד) ונתתם חמישית לפרעה (שם מו כז) וחמישתו יוסף עליו (במדב' ה ו) ענין מנין המה *

חן * מתחלק לב' מחלקות: האחד, חן וכבוד יתן יי' (תלים פד יב) לויח חן (משלי ד יט) ויתן חנו (בראשית לט כא) חנינה (ירמ' סז יג) * השני, והיא קרובה לראשונה חנני אלהים חנני (תה' נב ג) חנוני (איוב יט פא) חנון ורחום (תה' קמה ד) ויחננו ויאמר (איוב לג כד) לשון רחמים * השלישי, והחנים עליו (במדבר ב ה) חנה מלאך יי' (תלים לד ה) מה נחנת בבא לך הבלים (קע) (ירמיה כב כג) כי אלהים פור עצמות חנך (תלים ננ ו) הבמחנים אם במבצרים (במדבר יג יט) ענין שכונה המה * ופתרון עצמות חונך * עצמות האויב החונה עלך : מלה זאת מהמלים הנחלקים לשנים (קע) *

חנטי * מתחלק לב' מחלקות: האחד * חנטה פגיה (שיר ב יג) לחנטה את אביו, ויחנמו הרפאים (בר' נב ג) ימי החנמים (שם נב ג) * השני, חנטיין מלה חמר ומשח (עזרא ו ט)

קע) רש"י : ומתם פתרי נחנה לשון חמה . אבל רובש פתרי אורו לשון חן . ע"כ . עיי' לעיל בשרש א ב ח ח נב ד . קעב) רש"י : עצמת חנך החונים עלך ירושלים וכו' וכן

חפש • מתחלק לב' מחלקות : האחד, יצא לחפשי (שמות כא ג) במימים חפשי (תלים סח ו) כי לא חפשה (ויק' יט כ) לשון [נ"ו ענין] דרוז • השני, בבגדי חפש (יהוקאל כו כ) וישב בבית החפשית (מ"ב טו ה) •

חפש • מתחלק לב' מחלקות : האחד, חפש כל חדרי בטן (משלי ד כו) אחפש את ירושלים בגרות (צפניה א יב) ויחפש בגדול החל (בראשי' מד יב) ענין הקריה •

השני, ויתחפש שאול (ש"א כח ח) ויתחפש באפר על עיניו (מ"א ד לח) התחפש ובא במלחמ' (שם כב ל) ויתחפש מלך ישראל ויבא במלחמה (שם) אנשי פתרון החליפו בה, והוסיפו ואמרו • אתחפש ואבא במלחמה : ונראה המלים כי הם עומדים ונפתרים כמשפסם, וכה פתרון הענין, אמר מלך ישראל למלך יהודה התחפש ובא במלחמה, השיבו מלך יהודה • ואתה לְבַשׁ בגדיך (שם) ואם איננו כה איפוא תשובתו או מה ענהו • וכמהו ברב כח יתחפש לבושי כפי כתנתי יאורני (איוב ל ח) •

חץ • מתחלק לה' מחלקות : האחד, חצי גבור שנונים (תהלים קד ד) חציו כגבור משכיל (ירמיה נ ט) ויצא כברק חצו (זכריה ט ד) כוננו חצם על יתר (תלים יא ב) • בני קשת המה •

השני, קעי) אף החציך יתהלכו (שם עו ח) ויגרם בחצץ שני (איכה ג טו) ואחר ימלא סהו חצץ (משלי יז) • ענין אבנים המה •

השלישי, מקול מחצצים קעי) (שופטים ה יא) ויצא חצץ כלו (משלי ל כו) • פתרונם לפי ענינם, סדרים ומערכות, וכה פתרון מקול מחצצים, מקום מערכת המלחמה ומסדרי קרב מקום הנורא [נז"ל המורא] שם יתנו צדקות ה' •

הרביעי, חצות לילה (תהלים קיש טב) אשר חצה משה (במדבר לא מב) חצי היריעה העדפת (שמות כו יב) יתחזהו בין כנענים (איוב מ ל) ער צואר יחצה (ישע' ל כח) ומספר חדשו חצצו (איוב כא מא) בחצי ימיו יענבו (ירמ' יז יא) והוא בנה היץ (יהוקאל יג י) •

חסן • חסן ישועת (ישעיה לג ו) והיה החסן לנצרת (שם א לא) ברקף חסני (דניאל ד כו) מלכותא חסנא (שם ב לו) ענין חוקף ומענו המה • **חסף** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, רק מחספס (שמות טו יד) כמו מחשוף הלבן (ברא' ל לו) • לפי הענין •

השני, חסף די פחר (דניאל ב מא) מנהון פרוז ומנהון חסף (שם ב מב) לשון חרס בלשון ארמית [נ"ו תלמוד] •

חסר • כי חסר יבאנו (משלי כח כב) די מחסרו אשר יחסר לו (דב' טו ח) רק כל מחסורך עלי (שופ' יט ד) אל יחסר המוג (שיר ז ג) בחסר ובכפן (איוב ל ג) • ענין מצרע המה כמשמעו •

חף • מתחלק לג' מחלקות : האחד, חף אנכי (איוב לג ט) פתרונו כפי ענינו, חף כוב • השני, וחפו ראשם (ירמיה יד ג) כנפי יונדה נחפה בכסף (תה' סח ד) חפף עליו (דב' לג יב) וראש לו חפוי (ש"ב טו ל) • ענין מכסה הוא • השלישי, לחוף ימים ישכן, והוא לחוף אניות (בראשית מט יג) ויחפאו בני ישראל קעי) (מ"ב יז ט) • חפאו כמו בדאו לפי ענין •

חפז • ואכלתם אתו בחפזן (שמות יב יא) והיה בחפזה לנוס (ש"ב ד ד) • ענין בחלה הם •

חפן • מלא חפניכם (שמות טו ח) ומלא חפניו (ויקרא טו ב) •

חפץ • ועת לכל חפץ (קהל' ג א) את האהבה ער שתחפץ (שיר ב ז) כי חפץ בבת יעקב (ברא' לד יט) •

חפר • מתחלק לשלשה מחלקות : האחד, משם חפר אכל (איוב לט כט) לחפר את הארץ (יהושע ב ב) ויחפרו ממסמונים (איוב ג כא) ויחפרו לנו (דברים א כב) • ענין חקר המה • השני, חפר גומץ (קהלת י ה) בור כרה ויחפרו (תלים ז טו) באר חפרוה שרים (במדב' כא יח) • כמו כרה •

השלישי, וחפרה הלבנה ובושה החמה (ישע' כד כג) יבשו ויחפרו (תלים לה כו) בושה וחפרה (ירמיה טו ט) ענין בושת וכלימה •

המבאר

קעי) רש"י מחצצים פרו מסחם עורכי מלחמה וסודרי קרב. יתברו מלך אין לארבת ויצא חצץ כלו לשון גדורים •

קעי) ב"ו הכותב האחרון במחלקה הרביעית • ולא כן בשלש העתקות האחרות • קעי) בהעתקת ויין חסר המחלקה השביעית •

הרביעי, ומחקק מבין רגליו (בראש' מט י) סן ישתה וישכח מחקק (משל' לא ה) הווי החקקים חקקי אין (ישעיה י א) ועל ספר חקק (שם ל ח) וחקות עליה עיר (יחזקאל ד א) מחקקה על הקיר (שם ח י) מי יתן בספר ויחקק (איוב יט מג) *

חקר • ויחקרו מוסדי ארץ (ירמיה לא לו) עד החקרון מלן (איוב לב יא) ולגולתו אין חקר (תה' קמה ג) עשה גדלות עד אין חקר (אי' ט י) •

חר • מתחלק לה' מהלקות : האחד, הרידה ואין שם מלוכה יקראו (ישעיה לד יב) את החרים ואת הסגנים (נחמיה ה ז) מרבים חרי יהודה אגרתיהם (שם ו יז) • שופטים המה •

השני, ויקב חר בדלתי (מ"ב יב י) על חר פתן (ישעיה יא ח) שלח ידו מן החור (שיר ד ד) חרי עפר וכפים (איוב לו ו) ענין נקב המה •

השלישי, לאכול את חרמיהם (ישעיה לו יב) וישימה למחריות עולם (מ"ב י כו) • ענין סנף צואת אדם, ויתכן להיות מגורת זה העליון, מחוראות מחור, כמו צואים מצואת אדם •

הרביעי, חזרה נחשתה (יחזק' כד יא) ועצמי חרה מני חרב (איוב לו ל) נחר נַסַּס מאש קעו (ירמ' ו כט) והעצמות יחרו (יחז' כד י) לחרחר ריב (משלי כו כא) ושכן חררים במדבר (ירמ' יז ו)

ובחרחר ובחרב (דברים כח כב) ועצמותי כמוקד נחרו (תלים קב ד) יַחַר עלי אשו (איוב יט יא) חרו ישבי ארץ (ישעיה כו ו) ענין חרבני קר •

החמישי, ולא עתה פניו יחזור (שם כש כב) חור כרפס (אסתר ו) 'ואורגים חוקי' (ישעיה יט ט) • ענין לובן הוא יחלבן בלשון ארמית חור, לבושה כתלג תקי (דניאל ז ט) •

חרב • מתחלק לג' מהלקות : האחד, הרב ליי' ולגרעין (שופ' ז ד) חרב פתחו רשעים (תה' לו יד) •

השני, חרב אל מימיה ויבשו (ירמיה נ לה) אכלני חרב (ברא' לא מ) חרבו המים מעל הארץ (שם ח יג) לשון יבשת •

השלישי, חרבות מחים גרים יאכלו (ישעיה ה יז) למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה (רנ')

החמישי, חרץ ממני (קהלת ב כד) עד החצר החיצונה (יחזקאל י ה) ויוצא אתו החוצה (ברא' טו ה) • ענין אחד להם • כי היה דבר המלך נחוץ (ש"א ט מ) פתרו בו אנשי פתרון [נ"ו הפותרי'] לשון מהרה : ויתכן להיות מגורת חצצו, ועד צואר יחצה, וכה יפתר כי היה דבר המלך גזור, כי באשר דבר מלך שלטון (קהלת ח ד) •

חצב • וברת הצובים אשר לא הצבת (דבר' ו יא) לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא יכלו המים (ירמיה ב יג) על כן הצבתי בנביאים (הושע ו ה) • ענין גור ומפסל המה •

חצן • הביאו בניך בחצן (ישע' מט כב) גם חצני נערתו (נחמיה ה יג) שלא מלא כפו קוצר וחצנו מעמר (תה' קכט ו) חצן הוא הורוע והעליה [נ"ב והאליה] •

חצף • מן די מלת מלכא מחצפה (רנ' ג כב) פתרונו כפי ענינו, ענין ענות, גוירה עזה היא •

חצר • מתחלק לה' מהלקות : האחד, החצרה ברמה (הושע ה ח) מחצרים בחצרות לפני ארון האלהים (דה"א שו כד) ותקעתם בחצרות (במ' י י) • כלי תקע המה •

השני, חצר המשכן (שמות כו ט) חצרים חשב קיר (ישעיה מב א) מן הבתים מן החצרות וכן השדת (שמות ה ט) • השלישי, חצר כבקר יאכל (איוב מ טו) כחציר גנות (תל' קכט ו) גלה חציר וכראה דשא (משלי כו כה) יבש חציר (ישע' מו ו) ענין דשאים ועשבים • הרביעי, ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים (במדבר יא ה) • כמשמעו •

חק • מתחלק לה' מהלקות : האחד, חק עולם (שמו' ל כא) בשומו לים חקי (משלי ח כט) בחקו חוג על פני תהום (שם ח כו) ענין גבול • השני, כי חק לכהנים מאת פרעה, ואכלו את חקם (בראש' מו כב) לחם חקי (משלי ל ח) חק נלעתייה (שם לא טו) כי חקך חקך בניך היא (ויקרא יג) •

השלישי, וזאת חקת התורה (במדבר יט ב) את חקך אשרו (תלים קיט ח) • ענין אחד להם •

המבאר

קעו' וז'ל רש"י על ותוכו חזר [יחזקאל טו ד] : חזר נשחר מן האש. נחר לשון ועצמי חרה, וכן וחר עלי אשו חברו ממחם עם ועצמי חרה ע"כ.

השני, ולא ידבק בידך מאומה מן ההרס (שם יג יח) כל הרס בישראל (במדבר יד יד) כל הרס קדש קרשים הוא ליי' (ויקרא כו כה) •

השלישי, יגרוהו בחרמו (חבק' א פו) משלח חרמים (יהוקאל כו ח) מצורים וחרמים (קהלת ז בו) • ענין מכמורת המה •

חרמש • מהחל חרמש בקמה (דברים פו ט) וחרמש לא תניף על קמת רעך (שם כג כו) כמו מגל, וענינו יורה עליו •

חרס • מתחלק לב' מחלקות: האחד, בפרס יבא החרסה (שופטים יד יח) האומר לחרס ולא יורה, ובעד כוכבים יחתם (איוב טו) כמו שמש •

השני, ובגרב ובהרס (דברי' כח כו) כמשמעו • **חרף** • מתחלק לג' מחלקות: האחד, וקיץ וחרף (בראשית ח כב) והכיתי בית החרף (עמוס ג טו) מחרף עצל לא יחרש (משלי ד ד) וכל בהמת ארץ עליו תחרף (ישעיה יח) ענין סתיו המה •

השני, חרפוני צוררי (תלים מב יא) אלה לחיי עולם, ואלה לחרפות לדראון עולם (דניאל יב ב) זבלון עם חרף נפשו למורת (שופטים ח יח) כי לא אויב יחרפני (תלים נה יג) וכה-פתרון כי לא אויב יחרפני, יש עליו מן הענין, מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה (שם נה ז) אולי יכולתי להעלות אבר הייתי מס ונודד מפני עקת רשע, כי בצאתי מקרב מערת פריצים ללון במדבר סלה, או לא אויב יחרפני, ולא הייתי נושא כלימתי ובשתי ולא נסתרתי מפניו כאשר הייתי נסתר מפניהם כשהייתי בתוכם (קעט) •

השלישי, כאשר הייתי בימי חרפי (איוב כט ד) פתרונו כפי ענינו • ימי חרפי כמו ימי עתי [נ"ה ימים של עתים], וכמו ימי זמני וכמהו (דברים ג ו) ענין הרג המה •

ט ב) ואת מחירי ארצנו (שופטי' פו כד) הערים חזרונה (יחז' ו ו) ההרבות והנשמות והנהרות (שם לו לה) ענין שממה המה •

חרג • ויחרגו ממסגרותיהם (תלים יח מו) אין למלה זאת דמיון בתורה, ופתרונה כפי ענינה כמו רפיון הגורה קעט, כמשמעו •

חרד • עתה יחרדו האין (יהוק' כו יח) ותהי לחרדת אלהים (ש"א יא טו) ויחרד יצחק החרדה גדלה (בראשית כו לב) •

חרז • צואך בהרוויים (שיר א י) פתרונו כפי ענינו, כמו סדרים כמשמעו •

חרש • מתחלק לג' מחלקות: האחד, קח לך גליון גדול וכתב עליו בחרש אנוש (ישעיה ח א) ענינו כמו בעש ברזל (ירמ' יז א) בעש סופר (תה' מה ב) וחכרון הגליון יוכיח, כי לא יחכן מכתב גליון כי אם בעש סופר •

השני, ויצר אתו בחרש (שמות לב ד) ענינו יורה עליו, הרוש, וחרוש, וחרות, קרובי ענין דם •

השלישי, ויצר ככרים כסף בשני חרמים קעט (מ"ב א כג) והמטפחות והחרשים (ישע' ג כב) מיני בגדים המה •

חרך • מתחלק לב' מחלקות: האחד, מציץ מן החרכים (שיר ב ט) כמו החלונות •

השני, לא יחרך רמיה צידה (משלי יב כו) ושער ראשון לא התחרך (דניאל ג כו) ופתרון לא יחרך רמיה צידה, כה הוא, איש רמיה לא ישלטנו האלהים לצלות ולקלות צידו כי חמס הוא, זהו פירושו כמשמעו •

חרם • מתחלק לג' מחלקות: האחד, זבח לאלהים יחרם (שמות כב יט) החרם כל עיר מתים (דברים ג ו) ענין הרג המה •

המבאר

קעט) רש"י: ויחרגו ממסגרותיהם כמשמעו פתח אורי לשון רש"י ויחרגו ויחרשו ומסגרותיהם. ורובש פתח ויחרגו ממסגרותיהם ויחרשו ממסגרותיהם ויחרשו על רגליהם, ופתרון ויחרגו ויחרשו כמשמעו ויחרגו ויחרשו. ענין צד 33 ספן מ"ו קעט) רש"י: מיני בגדים ומדרין כמו המטפחות והחרשים. כך חברו כמס. ע"כ. מלה ומדרין לא נמצא בכל הכ"ו. קעט) אמר ר' ישע"ב: רש"י מביא בתלמוד"ה י"ד כל המדרין מספוק זה מלה במלה ואמר ע"ז ופתרון זה לא יחכן מפני המספוקים הכתובים אחריהם. ובספוק שאחריו אמר: לכן פותר אותו דומש בענין אחרות פתרון. כי לא אויב יחרפני ואשא חרפתי ולא משאני עליו חניגיל ואסתר מפני כי אם אלופי ומידעו וכו' וחרבתי הוא ידוע כי האדם קשה עליו חרפת האותב מחרש' האויב ונפי ויכל לחסתר מארבו ולא יוכל לחסתר מאותבו

בחדרו לו את כל לבו עכ"ל. ולדעתי אפשר לקיים פתרון של כמס. אם חרפתי כדור או לא יחרפני אויב. ירצח מחרפת אויב אפשר להסתר. בצאתי מקרב מערת פריצים ובחרחק כמס כדור. אבל אחא אגיש כערכי ואותבי אשר גליתי לך כל לבו אין לי פנים ופסלש פחרשך גרושך. ויחרובם. Du aber ein Mann meines Gleichen, mein Lehrer mein Busenfreund. Dem ich meine Geheimnisse anvertraut, zu Gottes Haus in einhelliger Regung wallend. Moge der Tod seine Schuld von ihnen fordern, Mogen sie lebendig in Abgrund sinken; Denn Boses wahren sie in ihrer Wohnung, Ja in ihrem Innern.

יחוק ונמס (תהלים קיב י) שרקו ויחוקו שן
(איכה ב מז) *

חרש * מתחלק לה' מחלקו: האחד, והחריש
יעקב עד באם (בראשית לד ה) החרישו ממני
ואדברה אני (איוב יג ג) אל תחרש ואל תשקש
אל (תלים פג ב) * ענין שתיקה המה *

השני, החרשים שמעו (ישעיה מב יח) ואני
כחרש לא אשמע, וכאלם לא יפתח פיו (תהלים
לד יד) לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל
(ויקרא יז יח) אמומי און *

השלישי, אל תחרש על רעך רעה (משלי ג
כט) חורש רע בכל עת (משלי ו יד) וחכם
חרשים קטף (ישעיה ג ג) מרמה בלב חרשי רע
(משלי יב י) והחרש והמסגר מירושלים (ירמיה
כג ב) * ענין מחשבות *

הרביעי, חרש חכם יבקש לו (ישעיה מ ד)
חרשי צירים (שם מה מז) הפסל נסך חרש (שם
מ יט) בחרשת אבן למלאה ובהרשת עץ (שמות
לא ה) * ענין אומנים, חושבי מחשבות הם *
החמישי, ויראני י' ארבעה חרשים (זכריה ב
ג) בחרש ובקציר חשבת (שמות לד כא) איש
את מחרשתו ואת אתו (ש"א יג ד) חרשו חרשים
(תהלים קנב ג) לא תחרש בשור ובחמור יחדו
(דברים כב י) חורש שדה * חרושה על לוח לבם
ולקרנות מזבוחיכם (ירמיה ז א) כמו חרות
כמשמעו *

חרש * ויקה לו חרש להתגרד בו (איוב ב
ח) במכתהו חרש (ישעיה ל יד) וכלי חרש אשר
תבשל בו ישבר (ויקרא ו כא) :

חרת * והמכתב מכתב אלהים הוא חרות
על הלחת (שמות לב מז) חרות על הלחת כמו
חרוש, וכמו חרושה על לוח לבם (ירמ' ז א) *

חש * מתחלק לג' מחלקות: האחד, אחישה
מפלט לי (תהלים נה ט) חושה לעורתי (שם לח
ד) חשתי ולא התמהמתי (שם קיט ט) וחש
ערת למו (דברים לב לה) בעתה אחשנה (ישעיה'
ס כב) כי גו חיש ונעפה (תהלים צ י) וחחש על
מרכזה רגלי (איוב לא ה) ענין מחירות *

והיא שפחה נחרפת לאיש, והפרדה לא נפרחה
או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה, לא יומתו כי
לא תִּשְׁפָּחָה (ויקרא יט ד) נחרפת ממומנת ומועדת
לבעל *

חרץ * מתחלק לששה מחלקות: האחד,
בעמק החרוץ (יואל ד יד) כי כלה ונחרצה (ישע'
י כג) נחרצת שממות (דניאל ט כז) אם חרוצים
ימיו מספר חדשיו אתך חקו עשית ולא יעבר (איוב
יד ה) כלין חרוץ (ישעיה יכב) ענין קפדה וקרץ
המה, והקרוב לענין, כי לא בחרוץ יורש קצח
(שם כח כז) למורג חרוץ חרש בעל ספיות (שם
מא מז) הוא הכלי העשוי לרוש חמי הגרנות *

השני, חריצי החלב (ש"א ז יח) ענינו יורה
עליו, ופתורונו כמו בניית חלב *
השלישי, ויד חרוצים תעשיר (משלי י ד)
מחשבות חרוץ (שם כא ה) פתורונו כפי ענינו,
ענין סוחרים :

הרביעי, לא יחרץ כלב לשנו (שמות יז ו) לא
חרץ לבני ישראל לאיש את לשנו (יהושע י כא)
בראשי הבמאים או תחרץ (ש"ב ה כד) פתורונו
לפי ענינו, לשון הנעה הם, לא יבוע כלב לשונו:
ואו תחרץ * או תתנועע ותעלה *

החמישי, ואברותיה בירקק חרוץ (תלים סח
יד) טוב פריי מחרוץ ומפו (משלי ה יט) ומחרוץ
תבואתה (שם ג יד) היא זהב מחרור קט *
הששי, וקמרי חרצה משרתין (דניאל ח ז)
לשון מתנים הם *

חרצב * פתח חרצבות רשע (ישעיה נה ו)
כי אין חרצבות למותם (תלים עג ד) לשון אסירות
הם * וכה פתרון אין חרצבות למותם לפי הענין *
הפושעים והמורדים עושי רשעה, הנאספים מהם
[ג"ה והנואפים הם] על ערסותם ימותו, לא
לקוחים למות, ולא אסורים בוקים, ולא הפושים
[ג"ה תסוסים] כבבל, ולא מוגשים לנחושתיים,
לא יקרה להם מקרה זה, ולא נלכדים באחד
מאלה, כי בשלום ימותו *

חרצן * מחרצנים ועד וג לא יאכל (במ' ו ד) *
חרק * חרק עליו בשניו (איוב מז ט) שניו

המבאר

השם כוננו היתה על מלת יחוקק בחייתה סמוכה לחרוץ;
ולא על מלת חרוץ נפרדת. והואה כי לא חקרים מנחם כמאן
לאמר שהוא מאבני השמים. ענין ברוש והכרעת ד"ח.
קטף) במיכה ויין המסוק הזה במראת הרביעית בשעתי.

קט) הוא זהב מחרוץ הפתרון הזה לא נמצא כי אם בהערכת
המבורג לבר, ואם זכר מנחם הוא באמת בלי פעול המעתיקים
חן לשוא רחף ורנש את מנחם בתשובת חרוץ. כי אם אמר
מנחם לחלן בשרש יר ק על בירקק חרוץ שהוא אבן מאבני

א ז) ולהשקף מים מגבא (ישעיה ל ד) כשני
חשישי עוים (מ"א כ נו) וחשושי שח (ישע' ב ד)
חשפי שובל (שם מז ב) ענין גלוי הם *

חשק * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ואת
כל חשק שלמה (מ"א ט א) שכנס בני חשקה
נפשו בנתכם (בראשית לז ח) ענין רצון הם *
השני, וחשקיהם כסף (שמות כו י) מחשקים
כסף (שם כו יז) *

חשר * חשרת מים (ש"ב כב יב) פתרונו
לפי ענינו, חשרת כמו חשכת קס"ג *

חַת * מתחלק לב' מחלקות: האחד, החתת
כיום מדין (ישעיה מ ג) יחת אפרים מעם (שם
ז ח) חתת אלהים (בראשית לה ז) וחתחתים
ברוך (קהלת יב ז) אל תהיה לִי למחתה (ירמיה
יז יז) העשו לבלי חרת (איוב מא כד) ושד
בהמות ידיתן (חבקוק ב יז) חתו לא ענו עוד (איוב
לב מ) תראו חתת ותיראו (שם ו כא) *

השני, לחתות אש מיקוד (ישעיה ל ד) ולקח
מלא המחתה (ויק' מז יב) היחתה איש אש בזהקו
(משלי ו כו) ומלקחיה ומחתתיה (שמות כה לח)
כי גחלים אהר חתרה על ראשו (משלי כה כב)
לשון שיק קס"ד ותבערה המה *

חתך * כחתך על עמך (דניאל ט כד) כמו
נגור, והענין יורה עליו *

חתל * וערפל חתלתי (איוב לח ט) והחתל
לא חתלתי (יחזקאל מז ד) לשון חתול קס"ה *

חתם * שימיני כחותם על לבך (שיר ה ו)
פתחתי חותם (שמות כה יא) יומם חתמו למו
(איוב כר פז) ענין אחד לכלם והענינים נפרדים
כמעט *

חתן * מי לך פה חתן (ברא' יב יב) ביום
חתנתו (שיר ג יא) קול חתן (ירמיה ז לד) לשון
אחד הם קס"ו *

חתף * חן יחתף מי ישיבנו (איוב ט יב)
אף היא כחתף תארב (משלי כג כח) יחתף לפי
ענינו כמו יטרוף *

המבאר

והשריהם (מ"א ז לב) .
קס"ד) בל"ל כרוב סיק בספק . ובל"ו נראה כי חתן ר' ישעב
ח' ש' , ובל"ב אין המלה הואת בלל .
קס"ה) כלומר חתופשת כמו לשום חתול לחמשא [חול ל בא] .
קס"ו) בל"ו כרוב לשון אחיה וקורבה ,

השני * החשיתי מעולם (ישעיה מב יד) הלא
אני מחדשה ומעולם (שם נו יא) גם אני ידעתי
החשו (מ"ב ב ג) עת לחשות (קהלת ז) ענין
שתק הם *

השלישי, תהרו חשש (ישעיה לז יא) וחשש
להבה ירפה (שם ח כד) ענינו יורה עליו, חשש,
וקש, ומוץ, קרובי ענין הם *

חשב * מעשה חשב (שמות כו א) רבות
מחשבות בלב איש ועצת יי' היא תקום (משלי יט
כא) *

חשח * ושאר החשורת בית אלהך (עזרא
ז ד) וכמה חשחן (שם ו ט) לא חשחון אנהא על
דנה פתגם להתבוךך (דניאל ג טו) *

חשך * כחשכה כאורה (תלים קל"ב יג) יגיה
חשכי (שם יח כט) לפני חשכים (משלי כב כט)
חשכת מים (תלים יח יב) אור חשך באהלו (איוב
י"ח ו) לשון מאפל הוא *

חשך * ואחשך גם אנכי (בראשית כ ו)
גם אני לא אחשך פי (איוב ז יא) מרדף בלי חשך
(ישעיה די ו) לא חשבו רק (איוב ל י) ולא חשכת
את בנך את ידיוך ממני (בראשית כב יב) ענין
מניעה המה *

חשל * ויונג בך כל' הנחשלים אחרוך (דבר'
כה יח) מהדק וחשל (דניאל ב מ) *

חשמל * וארא ענין השמל (יחזקאל א כו)
כעין החשמלה (שם ח ב) *

חשמן * יאתיו השמנים מני מצרים (תלים
סח לב) וחשמון ובית שלם (יהושע מז כו) ויסעו
מחשמנה (במדבר לג ל) השמנים יושביהם קס"ב
כמשמעו :

חשן * חשן ואפור (שמות כה ד) ועשית
על החשן (שם כה כב) ועשית חשן משפם (שם
כב טו) *

חשף * חשף יי' את זרוע קרשו (ישעיה נב
י) מחשף הלבן (בראשית ל לו) ויחשף יערות
ובדיכלו (תל' כט ט) חשף חשפה וחשליך (יואל

קס"ב) פי חושבים בחשמונה נקראים חשמנים . וז'ל חש'
בתוליים : וממם פתח חשמנים שם מרינת יושבי חשמונה ,
קס"ג) בל"ב כרוב שתרונם כמי ענינם וחשורים כסף . ובל"ל
שתרנו לפי ענינו וחשוריהם כסף , ובל"ו שתרנו לפי עניני *
ואפשר כי בפרש הזה חוכר בפתח גם חספון וחשקיהם

חֲתָר • חָתַר בַּחֶשֶׁךְ בָּתִּים (איוב כו טז) לֹא בַחֲתָרֵת מִצְאֵתִים (ירמיה ב לד) ויִחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים
(יזנה א יג) • עֵינַי קִבְּרָה קִשִׁי הִמָּה •

נִשְׁלַם מַחְבֶּרֶת חֵי"ת

אֶחָל מַחְבֶּרֶת טִי"ת

טבע • מִתְחַלֵּק לֵב' מִחֻלְקוֹת : הָאֶחָד , מִנְבַעֲתֵי
בֵּינָן מִצְוֵה (תהלים סג ג) טִבְעוּ בָאָרֶץ שִׁירָה
(איכה ב ט).

הַשֵּׁנִי , בְּנִבְנַעַת הָאָרֶץ (שמות כה טו) וַחֲתָם
בְּנִבְנַעַת הַמִּיךְ (אסתר ג יב) .

טבור • טָבַר הָאָרֶץ (שופטים ט לו) •
טהר • וַאֲסַף אִישׁ מִדְּהוֹר (במדבר יב ט) כֹּל
עוֹף מִדְּהוֹר (דברים יד ד) וַכַּעֲצַם הַשָּׁמַיִם לְמַדְרֵי
(שמות כו י) וְרוּחַ עֲבָרָה וַתִּמְדַּרְסֵם (איוב לו כא)
עֵינַי צָחִית הִמָּה :

טו • טוּו אֵת הָעֵצִים (שמות לה כז) וַיִּבְנֹאוּ
מִטְוֵה (שם לה כה) בִּידֵי טוּו (שם) מַעֲשֵׂה
פְּתִיל חוֹטֵינִי הֵם .

טות • אֶרֶץ אֹלַם מִלְכָּא לְהִיכְלָה וְבַת מוֹת (דנ'
ו יט) אֵין לְמִלְחָה וְאֵת דְּמִיּוּן בְּתוֹרָה בְּלִשׁוֹן עֲבָרִית ,
וּפְתוּרָנוּ לְפִי עֵינַי לֶךְ בְּצִוּוֹם וְתַעֲנִית וְדַמִּיּוּנוּ בְּלִשׁוֹן
אַרְמִית כִּי אִם צִלִּי אִשׁ (שמות יב ט) אֱלֹהֵינִי מוּי
נֹר (ח"א) גַּם זֶה נֹרְסָה לְעֵינַי פְּתוּרָן כְּמַעֲשֵׂה קֶשׁ .
טח • מִתְחַלֵּק לֵב' מִחֻלְקוֹת : הָאֶחָד , אִמּוֹר
אַל מִדִּי תִפֵּל (יחזקאל יג יא) כִּי מִזָּה מִרְאוֹת עֵינַיִם
(ישעיה מד יח) אִיזָה הִסִּיחַ אֲשֶׁר מִחֲתָם (יחזקאל
יג יב) .

הַשֵּׁנִי , הִרְחַק כְּמַפְחוּי קֶשֶׁת (ברא' כא טז) מִי
שֶׁת בְּשִׁחּוֹת הַכְּמָה (איוב לח לו) הֵן אִמַּת הַפְּצַת
בְּשִׁחּוֹת קֶשֶׁת (תלי' נא ח) עֵינַי אֶחָד לָהֶם • וּפְתוּרָנוּ
לְשׁוֹן מִשְׁךְ , כִּי כֹאשֶׁר יֵשׁ מִשְׁךְ לְקֶשֶׁת , כֵּן יֵשׁ
מִשְׁךְ לְדַעַת , וְזֶה הַמִּשְׁךְ הַנִּמְצָא לְקֶשֶׁת , וְאִישׁ
מִשְׁךְ בְּקֶשֶׁת לְחַמּוֹ (מ"א כב לד) • וְגַם זֶה הַמִּשְׁךְ
הַנִּמְצָא לְדַעַת , וּמִשְׁךְ הַכְּמָה מִשְׁנֵינִים (איוב כה

ט • טָא טָאב • טָב טָבַח טָבֵל טָבַע טָבוֹר •
טָהַר • טוּ מוֹת • טוּחַ מוֹחַן טָהַר • טוּל מִלֵּא • טוּמֵא
טוּמֵן • טוּנָא מִנְחָה • טַע טַעַם טַעֵן • טָף מִטַּח טָפֵל
טָפַר טָפַס • טָר טָרַד טָרַח טָרַם טָרַף • טָשׁ טָשׁ •

ט • מִתְחַלֵּק לֵב' מִחֻלְקוֹת : הָאֶחָד , לְהַפְּסוֹת
מִשְׁפַּטְם גַּבַּר (איכה ג לה) לֹא תִסָּה מִשְׁפַּטְם (שמות
כג ו) וַיִּטּוּ מִשְׁפַּטְם (ש"א ח ג) הֵט אֹנֶךְ לִי (תלים
יז ו) •

הַשֵּׁנִי , נִפְּשָׁה שָׁמַיִם לְבָדוּ (איוב ט ח) נִפְּשָׁה אֵת
מִסְךְ (שמות ח יב) נִפְּשִׁי רַגְלִי (תלים עג ב) .

טא • וּמִטְּאִמְתִּיהָ בְּמִטְּאִמְתֵּי הַשָּׁמַד (ישעיה
יד כג) כְּטִיטְ חוֹצוֹת אֲדִיקָם (ש"ב כב מג) הַצִּילֵנִי
מִטִּיטְ וְאֵל אֲמַנְעָה (תהלים סג טו) לְשׁוֹן טִינָא
(דניאל ב מא) .

טאב • שִׁנְיָא טָאב עֲלוּחֵי (דניאל ו כד) לְשׁוֹן
טוֹב הוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִית :

טב • טוֹב י"י לְקוּו (איכה ג כה) וַיִּשְׁבּ הָרַבֵּר
בְּרֵאשִׁית מֵאֵל (ל) מוֹבִיתָ בֵּל עֵלֶיךָ (תהלים טז ב)
וְכִה פְתוּרָנוּ לְפִי הָעֵינַי , הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אִהְיֶה נֹכַח
עָלַי , וְהַחֲסֵר אֲשֶׁר אִהְיֶה עוֹשֶׂה עִמָּדִי אִינְנוּ לִי
עֵלֶיךָ , וְאֵין אֲנִי רְאוּי לָךְ , אֲבָל עַקֵּב קְדוּשִׁים אֲשֶׁר
בָּאָרֶץ הַמָּה (שם טז ג) •

טבח • וּטְבַח טְבַח וְהִנֵּן (בראשית מג טז)
טְבַחְהָ טְבַחְהָ מִסַּכְהָ יִינָה (משלי ט ב) הִכִּינוּ
לִבְנֵינוּ מִטְבַּח (ישעיה יד כא) לְשׁוֹן וְבַח וּשְׁחִיטָה •
טבל • וְטָבֵל בְּשִׁמְן רַגְלוֹ (דברים לג כד)
וַיִּטְבְּלוּ אֵת הַכְּתָנֹת בְּדָם (בראשית לו לא) סְרוּחֵי
טְבוּלִים בְּרֵאשִׁיחִים (ידו' כג טז) וּפְתוּרָנוּ כְּפִי עֵינַי ,
סְרַח הַעֲדוּף מִהַמְּצַנֶּפֶת הַצְּבוּעָה קֶשֶׁת) .

הַמְּבַר

בְּצַעַע עֵינַי • וַיִּתְּנוּ חֲתָבָר כּוֹנֵת מִנְחָם •
קֶשֶׁת רִשִׁי : וּמִנְחָתָם חֲבָרוּ עִם כְּמַפְחוּי קֶשֶׁת , וְכֵן מִי שֶׁת
בְּמִצְוֹת הַכְּמָה פְתוּרָנוּ לְשׁוֹן מִשְׁךְ , כִּי כֹאשֶׁר יֵשׁ לְקֶשֶׁת מִשְׁךְ
כֵּן יֵשׁ מִשְׁךְ לְדַעַת .

קֶשֶׁת כֵּן הַכְּתוּב וּמִכִּיהָ מִלָּה וּשְׁמָתָה [צִנְיָה ב ג] . וְכֵלִיו
כְּתוּב עֵינַי חֲסִירָה וְחֲתוּבִילָה •
קֶשֶׁת זֶה לְשׁוֹן הַרְלִ'ק בְּשִׁישׁ טָבֵל : סְרוּחֵי טְבוּלִים
בְּרֵאשִׁיחֵם , אִיפֶר עַל הַמְּצַנֶּפֶת שַׁעַל רֵאשֵׁם שְׁחָם סְרוּחִים
וְחֲתוּרִים תְּלִים לְאֲחִירֵיהֶם וְטְבוּלִים , ד"ל שֶׁהַמְּצַנֶּפֶת טְבוּלִים

פתרון, אוי לי כי שתקתי עת ששמעתי שלש קדושות שרפים ולא עניתי עמהם, ומעמידים [נ"ו והעמידו] פתרון נדמתי מגורת ידמו באבן (שמ' טו טז) ונראית המלה לפי ענינה, כי איננה כי אם מגורת כי נרמה כל עם כנען (צפניה א יא) ואל תרמו בעונה (ירמיה נא ו) לשון גריסה ושבידה, וכה פתרון הפסוק לפי ענינו, אמנם הנביא ההוא ראה הזיון גדול ומראה מופלאה ונוראה, ראה את אלהי ישראל יושב על כסא רם ונשא, והענין כלו, ויהי בראותו את המראה הגדול, אמר אוי לי כי מות אמות, כי את המלך יי' צבאות ראו עיני, מהזה שדי ראיתי פנים אל פנים, לא אחיה עוד כי מות אמות, ובהראגו על הרבר השיבו אחד מן השרפים ויאמר אליו אל תירא כי את רמות וטר עניך והטאתך תכופר, וממוצא הרבר יבין המשכיל, הלא כה אמר יעקב בראותו את מלאך ה', כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי (בראש' לב לא) וי' אמר כי לא יראני האדם וחי (שמות לג ד) וגם מנוד כה אמר בראותו את המלאך, מות נמות כי אלהים ראינו (שופטים יג כב) * וגם הנביא הזה אחרי דבריהם נסה, ואחז נתיבתם, באמרו אוי לי כי נדמתי ונאספתי, כי את המלך יי' צבאות ראו עיני (ישע' ו ה) ויכתי על הפתרון כי כן הוא * וכל הבא אחרי ענין כמו זה נוטה אחורנית לענין הנקדם לפניו, כמו כי אלהים ראינו (שופטים יג כב) כי האמנו לך (ירמיה יד כ) כי יי' אלהינו הדמנו (שם ה יד) ורובם בענין הזה נסדרים *

טמון * לשמן בחבי עובי (איוב לא לג) והגם טמונים בארץ (יה' ז כא) וטמנתם במלש במלבן (ירמיה מג ט) מטמן באמתהתיכם (בראשית טג כג) וכמטמונים תחפשנה (משלי ב ד) *

טנא * בריך טנאך ומשארך (דב' כח ה) ולקח הכתן הטנא מידך (שם כו ד) ענין סל הוא * **טנף** * איככה אטנפם (שיר ה ג) ענין גיאות הוא *

טע * מתחלק לב' מחלקות: האחד, הטעו את עמי (יחזקאל י' י) כמו התעו והשגו * אין למלה זאת דמיון בתורה כי אם בלשון משנה *

יה) וכה פתרון מי שת בשחות הכמה, הוא מקום משך [נ"ל מכוך] הרעת, מבווע הנובע קפ) משך ההכמה, וכה פתרון כמשחוי קשת, נתרחקה הגר מן הילד כמדת משך הקשת כזריקת חץ * על כן פתר אנקלוס על פי החכמונים ארחיקת כמיצד בקשתא * וכל משך הנמצא בלשון עברית, בלשון נגד [נ"ו שיגד] הוא מחורגם * והוי"ו איננו יסוד במלה, אע"פ שהוא נעוץ בפה, והווי"ו המונעניעם את הפה אשר אינם יסוד במלה, הנם כתובים במחברת וא"י *

טחן * מתחלק לב' מחלקות: האחד, תטחן לאחר אשתי (איוב לא י) *

השני, ויטחן עד אשר דק (שמות לב כ) קחי רחים וטחני קמח (ישע' מז ב) ופני עניים תטחני (שם ג טו) *

טחר * ויך אתם בטחרים (ש"א ה ו) בשחין מצרים ובטחרים (דברים כח כו) *

טל * מתחלק לד' מחלקות: האחד, טל ומטר (מ"א יז א) שראשי נמלא טל (שיר ה ב) והשמים יתנו מלם (זכריה ח יב) ענין רעף רסיסים * השני, כי יפל לא יוטל (תלים לו כד) הן איים כרק יוטל (ישעיה מ טו) והשלי אתך (ירמיה כב כו) הטיל רוח גדולה (יונה א ד) בחיק יוטל את הגורל (משלי טו לג) מרודע הדומלו הוא וורעו (ירמיה כב כח) ונטל החול (משלי כו ג) גרמיו כמטיל ברול (איוב מ יח) שלש אנכי נוטל עלך (ש"ב כד יב) משלטך מלטלה גבר (ישע' כב יז) * השלישי, תטלל חיות ברא (דניאל ד ט) לשון צל הוא, וכמהו בענינו, הוא יבוננו ויטללנו (נחמ' ג טו) *

הרביעי, מלה חלב אחד (ש"א ז ט) זאב וטלה (ישעיה סח כח) *

טלא * נקוד וטלוא (בראש' ל לב) ונעלות בלות ומטלאות (יהושע ט ה) ותעשי לך במות מטלאות (יחזק' טז טז) לשון אחד המה, הבמורת החוקות, והצאן נקודות, והנעלות סצולות *

טמא * וטהרתם מכל טמאותיכם (יחזקאל לו כח) ואמרתיו אוי לי כי נדמתי, כי איש טמא שפתים אנכי (ישעיה ו ה) כה פותרים בו אנשי

המבאר

קפ) בנ"י"ח כחוב ה טעו. וברור כי המוסר טעה מחמת כי הרופה לצורת ט בכתיבה.

אשר ראו עיניך, לבעבור תהיה יראתו על פניכם
לבלתי תחטאו^א הוא אשר דבר שלמה בספר משלי
(ג ב) קשרם על גגרתך כתבם על לוח לבך^ב

הרביעי^א הנמיפות והשרות והרעלות (ישעיה
ג יט) מיני עדי הלאים הם^ב

מפח^א מתחלק לב' מהלקות: האחד, מפח
סביב (שמות כה כח) וימיני מפחה שמים (ישע'
מח יג) אשר מפחתי ורביתי (איכה ב כב) עללי
מפחים (שם ב כ) הנה מפחות (תהלים לט ו)
ועביו מפח (מ"א ז כו) ענין מדת יד קצנת מדות^ב
השני, הבי המטפחת (רות ג טו) והמטפחות
וההריטיים (ישעיה ג כב) ענין ציעפות [נ"ל
צפיעות] המה^ב

מפל^א מפלו עלי שקר זדים (תלים קיט סט)
ותמפל על עוני (איוב יד יז) כמו ותחתם [נ"ו
ותחבר] על עוני^ב

מפר^א ומפרהו כצפרין (דניאל ד ל) לשון
צפרין^ב ובלשון ארמית סופרא צפרין^ב

מפש^א מפש כחלב לבם (תלים קיט ע) אין
למלא זאת דמיון בתורה ופתרונה כפי ענינה, שמן
כחלב לבם, מפש כמו שמן^ב

מ^א מתחלק לד' מהלקות, האחד, ומכה
מריה (ישעיה א ו) וימצא להי חמור מריה (שופ'
טו טו) ופתרון ומכה מריה, לחה ורשובה,
תמיד נובעת (קצ"ג)^ב

השני, לא אמור לעולם (ירמיה ג יב) לא תקם
ולא תמר (ויקרא יט יח) הינטר לעולם (ירמיה ג
ה) כמטרא לחץ (איכה ג יב) ויקימני לו למטרה
(איוב טו יב) בהצר המטרה (ירמיה לב ב) לשון

מישמר המה^ב
השלישי, והמור השני (שמו' כח יח) ארבעה
מורי אבן (שם לט י) ענין סררים המה^ב

הרביעי, נבדה עליה מירת כסף (שיר ח ט)
תהי מירתם נשמה (תהלים סט כו) בהצריהם
ובמירתם (בראשית כה טז)^ב

מדר^א דלף מורד ביום סגור (משלי כו טו)
ומן אנשא לך מרדן (דני' ד כט) ולך מרדן מן
אנשא (שם ד כב) לשון גרש המה^ב

השני, עת למענת (קהל' ג ב) מטע י' להחפאר
(ישעיה סא ג) תגרש גוים ותמעה (תלים פ ט)
לשון שתל המה^ב

מעם^א מתחלק לב' מראות: האחד, מטעם
המלך (יונה ג ד) משבעה משיבי טעם (משלי כו
טז) מטעמו וראו (תלים לד ט) התיב עשה ומעם
(דניאל ב יד) ענין עצה המה^ב

השני, מעם מעמתי בקצה המטה (ש"א יד
מג) ועשה לי מטעמים (בראש' כו ד) אל ימעמו
מאומה (יונה ג ז) לשון לעיטה ומאכל^ב

מען^א מטעני חרב (ישעיה יד יט) מענו את
בעירכם (בראשית מה ז) ענין עמס ומשא הוא^ב
מף^א מתחלק לד' מהלקות: הראחד, מף
ונשים (אסתר ג יג) כמשמעו:

השני, ימפו החרים עטים (יואל ד יח) נמפות
מור עבר (שיר ה יג) ועלימו רמף מלתי (איוב
כט כב) הלך וספוף (ישע' ג טז) ענין מפת מור
[נ"ו מור ונסיפת] המה^ב ופתרון הלך וספוף
תלכנה כה הוא לפי הענין, הולכות בנות ציין
נמפות בושם רקודות במרקח^א, וראוי להיות ספוף
מגורת נטף ושהלת וחלכנה (שמות ל לד) וגמול
המפעל יוכיח (קצ"ג), והיה תחת בשם מק יהיה
(ישע' ג כד) יגם יתכן להיות ספוף מגורת והטף
אל דרום (יהו' כא ב) וכה יהיה פתרונו, הלך
וספוף, ואמור תלכנה, מדברות גדולות ויוצא עתק
מפיהם, המלה נמפה הנה והנה, נכונה לשתי
פנים, ראויה לשני ענינים^ב ופתרון ועלימו טפף
מלתי, תול כשל אמרתי, ופיהם פערו למקוש
(איוב כט כג) יוכיח^ב

השלישי, והטף אל דרום (יהזקאל כא ב) אל
רמטפו ימטפון לא ימטפו לאלה (מכד' ב ו) ולא
תמטף על בית ישחק (עמוס ו טז) והיו למטפת
בין עיניך (קצ"ג) (דב' ו ח) לשון מלל וניב שפתים,
ופתרון והיו למטפות כה הוא וכה ענינו כאמור,
שויתי י' לנגדי תמיד (תה' מז ח) וכה הזהיר משה
את ישראל, באמרו והיו למטפת בין עיניך, עמי
שירת אמרי נגד [נ"ל נוכח] פניך, וחוקרתי
מול [נ"ו נגד] עיניך, ואל תשכח את הדברים

המבאר

בין העינים זכר הנם ודבר בו.
קצ"ג רש"י, וממם פירש לשון לחיה כלימר לחה ורשובה
חמיד נובעת.

קצ"ג פ' חמול של מעשה בנות ציין הכתוב להלן בפסוק:
קצ"ג רש"י וממם חברי עם הטף אל דרום, אל הפיו.
לשון דבר, כמו ולוכדן בין עיניך שהרואה אותם קשורים

נתן ליראוי (תלים קיא ד) ותתן מרף לביחה (משלי לא פו) ענין מוון המה ;
 השלישי, כל מרפי צמחה היבש (יחזק' ז יט)
 לשון עלים הוא, וכל עלה בלשון ארמית מרפא ;
מש. כי לא ישש יי' את עמו (ש"א יב כב)
 וישש משכן שלו (תלים עה ס) כי נמשחה עמך
 בית יעקב (ישע' ב ו) והשביעית השממנה ונמשטה
 (שמות כג יא) מפני הרב נמושה (ישע' כא פו)
 וישש על המחנה (במדבר יא לא) ; ענין שילוח
 והנחה המה ; ופתרון הרב נמושה, הרב משולחה
 להרוג ולא מנועה מהרג [נ"ה מהרה] ; ופתורים
 מחליפים נו"ף בלמ"ד ואומרים למושה, והמלה
 על יסודתה עומדת ;
מש. כנשר ימוש עלי אכל (איוב מ כו) כמו
 דאה ויעוף ;

מרה ; מרחכם ומשאכם (דברים א יב) היו
 עלי למרה (ישעיה א יד) אף ברי יסריה עב (איוב לו יא)
 וכה פתרונו לפי ענינו, בהיות השחק בר וצה יסריה עב
 ובהרנו, גם מעביר רוח ויטהרנו אלה מסלאות תמים דעים ;
מרים ; מרם תיראון (שמות פו ל) במרם הרים
 הטבעו (משלי ח כה) ממרם שום אבן אל אבן
 (הגי ב פו) המרם תרע (שמו' י ז) פתרונו הערין
 לא תרע כי אבדה מצרים ;
מרף ; מתחלק לג' מחלקות : האחד, מרף מרף
 (בראשית לו לג) אם מרף ישרף יבאהו עד (שמו' כב יב)
 וימלא מרף הריו (נח' ב יג) מרפה לא
 הבאתי אליך (בראשית לא לפ) בנימין זאב יברך
 (שם טז כו) לשון חתף [נ"ה חתף] המה ; השני,
 המרפני לחם חקי (משלי ל ח) מרף

ותשלם מחברת מ"ת

אחל מחברת יו"ד

יד (שמות כא כד) ועל בהן ידו הימנית (ויקרא ח כג)
 ידיכם רמים מלאו (ישעיה א פו) וישלח תבנית
 יד (יחזקאל ח ג) וידי ארם (שם א ח) ; כמשמעו ;
 השני, ויד תהיה לך (דברים כג יג) יד חזוית
 (ישעיה נז ח) אל יד חמת (יחזקאל מ"א א) על יד
 היאר (שמות ב ה) כל יד גדול יבוק (דברים ב לו)
 והאתנות רעות על ידיהם (איוב א יד) ; ענין מקום המה ;
 השלישי, וימצאם עשר ידות (דניאל א ד) וארבע
 הידות יהיה לכם (בראשית כו כד) ; ענין חלקים המה ;
 הרביעי, שתי ידות לקרש האחד (שמות כו ז)
 לשתי ידתיו (שם כו יפ) ; ענין צירים הם ;
 ויש יד אשר ענינו ענין נבואה, והיה יד כמשמעו
 כאלה ; היתה עלי יד יי' (יחז' לו א) בחוקת היר
 (ישע' ח יא) ויד יי' היתה אלי קוד' (יחז' לג כב)
 ויד ה' עלי חוקה (שם ג יד) ; ויש יד אשר ענינו

יאר ; יבל יבם ; יד ; יח ; יין ; יחש ; יין ; ים
 ימין ; יעל יער ; יף ; יצהר ; ירח ירך ירק ; יש
 ישיש ישפה ; יחד יחר ;
יאר ; יאר לי (יחזקאל כ"א פו) לי יארי (שם כ"א
 ג) על יאריהם (שמו' ז יט) והדגה אשר ביאר (שם
 ז יח) ;
יבל ; מתחלק לב' מחלקות : האחד, יובל הוא
 (ויקרא כה י) ויובל יוצא (שם כה לא) עד שנת
 היובל (שם כה כח) שופרות היובלים (יהושע ו ד)
 לשון תקיעה הם ; והעברת שופר תרועה (ויק' כה
 פו) יוכיח, ולא נקרא שנת החמשים יובל כי אם
 עקב העברת השופר ;
 השני, יבלי מים (ישע' ל כח) על יובל ישלח
 שרשיו (ירמיה ז ח) ; ענין פלגים המה ;
יבם ; בא אל אשת אחיך ויבם אתה (ברא' לח
 ח) לא אבה יבמי (דברים כה ז) שובי אחרי יבמתך
 (רות א פו) ענין אחד להם ;
יד ; מתחלק לד' מחלקות : האחד, יד תחת

המבאר

קצת מסמן ואילך עד סוף מחברת יוד הסר בהעזקת האמבורג ;

לשון חדשים *

יֶרֶךְ . מתחלק לשני ענינים : האחד , יוצא' ירך יעקב (שמות א ה) ועד ירכים (שם כח מב) תחת ירכי (בראשית כד ב) *

השני , לירכתיים ימה (שמות כו כו) ולירכתי המשכן ימה (שם כו ב) ענין זווית המה *

יֶרֶק . מתחלק לשלשה ענינים : הענין האחד , ירק עשב (בראש' א ל) ויהי לי לנן ירק (מ"א כא ב) ולא נותר כל ירק בעץ (שמות י פו) ואחר כל ירוק ידרוש (איוב לפ ח) *

השני , ואברותיה בירקק חרוץ (תלים סח יד) סח יד) הוא אבן יקרה מאבני השהם * ויתכן להיות עינו כעין קצה) ירק ונמצא גורה אחת להם , השלישי , ירקק או אדמום (ויקרא יג משה) שקערורות ירקקות או אדמדמות (שם יד לו) ונחפכו כל פנים לירקון (ירמיה ל ו) * גם זה נוספה ענינו לענין העליון *

יֵשׁ . יש ויש תנה את ירך (מ"ב י פו) ישי מות עלימו קצי' (תלים נה פו) אם ישכם עושים (בראשית כד משה) כי את אשר ישנו פה (דברים כפ יד) אם ישך משלה (בר' מג ד) ענין אחד להם * **יְשִׁישׁ** * גם שב גם ישיש בנו (איוב פו י) בישוישים חכמה (שם יב יב) ענין זקנה ושיבה * **יִשְׁפֵּה** * תרשיש שהם וישפה (שמות לפ יג) אבן יקרה הוא *

יִתְד . ויתד התיד לך (דברים כג יד) תמוש היתד התקועה במקום נאמן (ישעיה כב כה) וכל היתדות למשכן (שמו' לה כ) את יתד האהל (שופ' ד כא) .

יְתוּם * יתום ואלמנה (דברים י יח) אבי יתומים (תלים סח ו) *

יִתַר : יתרים לחים (שופטים פז ז) כי יתרו פתח (איוב ל יא) כוננו הצם על יתר (תלים יא ב) ואת מיתריהם (שמות לה יח) ואת מיתריו (שם לפ ס) *

ננע * כאלה : ידי נברה על אנהתי (איוב כג ב) ידי לילה נברה ולא תפוג (תהלים עז ג) * ויש יד כמשמעה וענינו עצה , היר יואב אתך בכל זאת (ש"ב יד יפ) *

יָד . מן המצר קראתי יד (תהלים קיח ה) ענינו במרחב יד (שם) * כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כו ד) הוא השם הנכבד והנורא אשר לא יסתר ולא יגזר מנורה *

יָדַי * מטיש היון (תהלים מ ג) טבעתי ביון מצולה (שם ספ ג) *

יָדָשׁ * כתבם המתחזשים ולא נמצאו (עזרא ג סב) ואלה ראשי אבותיהם והתיחשם (שם ח א) ענין מחקרי משפחות המה * **יָדַן** * יין ושכר (ויקרא י פו) .

יָם * מתחלק לשני מחלקות : האחד , ים ודרום ירשה (דברים לג כג) ימה וקדמה (בראש' כח יד) הנשך דרך ים (מ"א יח מג) כי הוא על ימים יסדה (תלים כד ב) *

השני , יום ליום יביע (שם יפ ג) ימים על ימי מלך חוסף (שם סא ו) כמשמעם *

יָמִין * וימיני פסחה שמים (ישעיה מח יג) אם השמאל ואימינה (ברא' יג פ) בהן ירו הימינית (ויקרא ח כג) *

יַעַל . עת לדת יעלי סלע (איוב לפ א) צורי היעלים (ש"א כד ג) *

יַעַר . וכבוד יערו וכרמלו (ישעיה י יח) * וגבר ברדת היער (שם לב יפ) *

יַעַף . יפה עשיתיו (יחזקאל לא ט) ויף נבדלו (שם לא ז) מציון מכלל יפי (תלים ג ב) יפה נוף (תלים מח ג) יפה ענף (יחזקאל לא ג) יפסית מבני אדם (תה' מג ג) מה יפית ומה נעמת (שיר ז ו) * ענין נוי המה *

יַעֲזֹרֶךְ * תירושך ויצהורך (דברים יד כג) ועל תירוש ועל יצהר (ירמיה לא יב) שמן זית הוא *

יָרַח . עשה ירח למועדים (תהלים קד יפ) גרש ירחים (דברים לג יד) ירחיו שוא (איוב ג ג)

ותשלם מחברת י"ד

המבאר

קצו) הכתוב הוא חסר בכל העתקות אשר אהי. והוספתיו לפי דברי רש"י בתהלים ר"ל: ומכאן פירש יש לשון יש. כמו אם ישכם עושים, אשר ישני פה.

קצו) ואת נוסחת העתקת ש"ל בפורובה, ובנוסחת לונרין כתוב ענינו כענין ירק. ובג"ב ענינו כענין ירק. ונראה כי הצדק בראשונה.

אהל מהברת כ"ף

בכבלי ברזל (שם קמש ח) לשון אויקים ורתוקות
המה *

כבס * וכבסתם בגדיכם (במדבר לא כד) הרב
כבסני מעוני (תהלים נא ד) וכבס שנית וסדה
(ויקרא ג נח) אחרי הכבס את הנגע (שם ג נח)
ואם לא יכבס (שם ז מו) ענין רחיצה המה *
כבע * וכובע ישועה בראשו (ישעיה נט ז)
והתיצבו בכובעים (ירמי' מו ד) כמו כווע נחשת
(ש"א ז ה) הוא *

כבר * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כבר
נקרא שמו (קהלת ו י) ואשר להיות כבר היה (שם
ג טו) את אשר כבר עשוהו (שם ב יב) *
השני, כאשר ינוע בכברה (עמוס ט ט) ואת
מכבר הנחשת (שמות לה מו) *

השלישי, הן אל כביר (איוב לו ה) ירע כבירים
לא חקר (שם לד כו) יתן אכל למכביר (שם לו לא)
מים כבירים שטיפים (ישע' כח ב) ויהי עוד כברת
הארץ קצו (בראשית לה מו) ענין רבוי הם *
הרביעי, על נהר כבר (יהוואל א א) *

כבש * וכבשה הארץ לפני י" (במדבר לב
כב) הגם לכבוש את המלכה (אסתר ז ח) יכבוש
עונתינו (מיכה ז יט) * ויש כבש ענין מעלה לפי
הענין, וכבש בזהב לכסא מאוחזים (דה"ב פ יח) *
כבש * כבשים בני שנה (שמות כט לה)
את הכבש האחד (ויקרא יד יב) וכבשה אחרת
(שם יד י) כבשת הצאן לברדה (בראשית כא כח)
לשון אחת המה *

כבשן * ויעל עשנו כעשן הכבשן (שמות יט
יח) נקיסר הכבשן (בראשית יט כח) ויקחו את
פיח הכבשן (שמות פ י) *

כד * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כד
הקמה (מ"א יו יד) וכדה על שכמה (בראשית כד
מו) ולפרים בתוך הכדים (שופטים ז מו) *
השני, ושמתי כדכר שמשתיך (ישעיה נד יב)
מיאבני יקרה הוא *

כדב * ומלה כדבה ושחיחה (דניאל ב ט)

כאב * כב כבד כבל כנס כבע כבר כבש
כבש' כבשן' כד כדב' מה כהל כהן' כו' כוב' *
כח כהל כחשי' כו' כ' ככר' כל כלב כלח כלם
כלף' כמה כמו כמן כמס כמר' כן כנס כנע
כנף כנשי' כס כסח כסל כסס כסף כסת' כען
כעס' כף כפל כפן כפס כפר כפש' כפרת' כר
כרוב כרבל כרך כרכב כרכס כרם כרמל כרע כרש
כרת' כשב כשל כשף כשר' כרת כהב כהל כחם
כתף כתר כחש *

כאב * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כי
הוא יכאב ויחבש (איוב ה יח) בהיותם כאבים
(בראשית לד כה) ואל מכאב הליך יספרו (תלים
סב כו) וקוץ מכאב (יהוואל כח כד) *

השני, וכל החלקה הטובה תכאבו באבנים
(מ"ב ג יט) ענין רגימה הוא לפי הענין *

כב * לכבות את האהבה (שיר ח יז) לא יכבה
בלילה נרה (משלי לא יח) כפשתה כבו (ישעיה
מג יז) תוקד על המזבח לא תכבה (ויקרא ו ו)
ענין אחד להם *

כבד * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כבד
את אבך (שמות כ יב) כבדני נא (ש"א טו ל)
בן יכבד אב (מלאכי א ו) והעשר והכבוד מלפניך
(דה"א כט יב) לשון יקר המה *

השני, כבד לב פריעה (שמות ז יד) וינהגו
בכבודת (שם יד כה) ועיני ישראל כבדו מוקן (בר'
מח י) עם כבד עין (ישעיה א ד) וכבד משאיה
(שם ל כו) כמשא כבד יכבדו ממני (הלים לח ה)
ענין יוקר המה קצו : והכבדתי ולא יציערו (ירמי'
ל יט) יכבדו בניו ולא ידע, ויציערו ולא יבין למו
(איוב יד כא) מחול ימים יכבד (שם ו ג) התכבד
כילק, התכבדי נארבה קצו (נחום ג טו) בעם
כבד וביד הזוקה (במדבר כ כ) *

השלישי, ואת יתרת הכבד (שמות כט כב)
עד יפלה חץ כבדו (משלי ז לג) ראה בכבד (יהוק'
כא כו) כמשמעם *

כבל * ענו בכבל גלגו (תה' קה יח) וכבדיהם

המבאר

מנחם פירש לשון כביר רבוי מהלך רב ומ' ואומר אני שחזק
שם מרת קרקע כמו מהלך מרסח או יורד. כמו שארית
אויס צמר כרם כך במהלך אדם נותן שם מרת כביר ארץ *

קצו) תרגום כבד לב פריעה : ק ר לביה דפריעה,
קצו) רש"י : ויש פותרים התכבדי כילק תכבס בכבוד
ניסוח כילק ותכבדי לשון עם כבד עכ"ל. קצו) רש"י :

לשון כחש וכוב הוא *

כה • והנה כהה הנגע (ויקרא יז ו) ותכרה מכעש עינו (איוב יז ז) לא כההה עיני (דברי' לד ז) אין כהה לשברך (נחום ג יט) ולא כההה במ (ש"א ג ג) וכההה כל רוח (יחזק' כא יב) לשון עמימות *

כהל • האיך כהל להודעתני (דניאל ב כו) ולא כהלין כתבא למקרא (שם ה ח) ולא כהלין ששר מלתא להחזיה (שם ה טו) ענין יכולת הם * **כהן** • והוא כהן לאל עליון (בראשית יד יח) וככהו לי (שמות כז מא) ויכהן אלעזר ואיתמר (במדבר ג ד) ברית כהנת עולם (שם כה ג) כי חק לכהנים מאת פרעה (בראשית מז כב) ולכהן מדין שבע בנות (שמות ב טז) כי היה לי הלוי לכהן (שופטים יז יג) כהן אן (בראשית מא מה) ענין אחד המה [נ"ה קרובי ענין הם] *

כו • כויה תחת כויה (שמות כא כה) ורגליו לא תכוינה (משלי ו. כה) לא תכרה (ישעיה מנ ב) מכות אש (ויקרא יג כד) ענין צורב המה * **כזב** • כל האדם כזב (תלים קמו יא) שוא ודבר כזב (משלי ל ח) אל תכזב בשפחהך (מ"ב ד טז) אשר לא יכזבו מימיו (ישעיה נח יא) * ענין כחש הם *

כח • מתחלק לב' מחלקות: האחד, כח הזורע (דניאל יא ו) בכחו רצע הים (איוב כו יב) כחי וראשית אוני (בראשית מט ג) אם כח אבנים כחי (איוב ו יב) * ענין מעוז המדה * השני, והוכח אברהם את אבימלך (ברא' כא כה) הוכח תוכיה את עמייתך (ויקרא יז יז) לנו נא ונזכחה יאמר יי' (ישעיה א יח) *

כחל • כחלת עיניך ועדית עדי (יחזקאל כג ט) ענין סוף הוא, לחקן את העתים *

כחש • מתחלק לב' ענינים: האחד, כחש לו (מ"א יז יח) ולא תכחשו (ויקרא יט יא) סבבני בכחש אפרים (הושע יב א) * לשון כוב הם * השני, ויקם בי כחשי בפני יענה (איוב מז ח) ובשרי כחש משמן (תהלים קט כד) ענין רווח המה *

כי • מתחלק למראות לפי ענינם אשר ימשכם (י' הענין האחר, כי תבאו אל הארץ (שמות יב כה) כי תקרב אל העיר (דברים כ י) * כי תצא מהנה (שם כג י) * הענין השני, כי מרו מריתי (איכה א כ) כי אש היא עד אברון תאכל (איוב לא יב) כי כשמו כן הוא (ש"א כה כה) *

הענין השלישי, כי הביאתני עד הלום (ש"ב ז יח) מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי ארציא את בני ישראל ממצרים (שמות ג יא) כי נתן לצבאך להם (שופטים ח ו) וכל כי אשר הקרימו אף נהפך ענינו, כאלה, אף כי אנכי אעננו (איוב ט יד) אף כי אנוש רמה (שם כה ו) ואף כי נלך קעילה (ש"א כג ג) * ומזה כי אשר הקרימו אין, או אל, או לא, שוים בפתרונם, אך אינם כמו אלה העליונים * ואלה קצותם: אין לי טוב כי המלט אמלט אל ארץ פלשתים (ש"א כו א) * אין שם איש וקול אדם כי אם הסוס אסור (מ"ב ז י) אין חסין למלך במהר כי במאה עולות פלשתים (ש"א יח כה) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבוסיל במים כי אם צלי אש (שמות יב ט) אל תעצר לי לרכב כי אם אמרתי לך (מ"ב ד כד) ולא יקח ממך בשר מבושל כי אם חי (ש"א ב טז) לא לך עזיהו להקסיר ליי' כי לכהנים בני אהרן המקרשים להקסיר (דה"ב כו יח) לא על הלחם לברו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יי' יחיה האדם (דברים ח ג) כי לא בהרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך (תלים מד ד) *

כ • מתחלק לב' מחלקות: האחד, והכית בצור (שמות יז ו) והך את עפר הארץ (שם ח יב) יך ויחבשני (הושע ו א) ויך בהם מכה גדולה (ש"א יט ח) ולהכות באנרוף רשע (ישע' נד ח) * השני, כה תברכו (במדבר ו כג) כה תעשה להם (שם ח ז) וככה תאכלו אתו (שמות יב יא) זה בכה וזה אמר בכה (מ"א כב ב) זה אמר ככה וזה אמר ככה (דה"ב יח יט) אין ההא יסוד במלה * **ככר** • מתחלק לב' מחלקות: האחד, וכבר לחם אחת (שמות כט כג) ענין פת הוא *

המבאר

ואם הקריבו מלת אף פתורו בקל חומר, ואם הקריבו מלת אין אל או לא, פתורו אך ורק.

(ד) פתרון כי בענין הראשון הוא כמו אם. ובענין השני הוא כמו יקע, ובענין השלישי אם נמצא לברו פירושו כמו אשר,

פא) נכספה וגם כלתה נפשי (שם פ' ג) והכל דוד המלך לצאת אל אבשלום (ש"ב ג' לט) ענין חמוד המהי ויתכן להיות מגור' המחלקה השלישי' השביעי, אשר כלתני היום הזה מבוא ברמים (ש"א כה לג) איש ממנו את קברו לא יכלה ממך (בראשית כג ו) מכל ארצה רע כלאתי רגלי (תהלים קיט כא) אהה יי' לא חללא רחמך ממני (שם מ' יב) ענין מניעה המה *

השמיני, כלא ולא אצא (שם פ' ט) אדני משה פלאם (במד' יא כח) ובבתי כלאים חבאו (ישעיה מב כב) ואת בניהם כלו בבית (ש"א ו' י) ענין מסגר המה ריא *

התשיעי, כלה קשריה (ירמיה ב לב) מציון מכלל יופי (תלים ג ב) אהבת כלולתיך (ירמיה ב ג) אני כלילת יפי (יחזקאל כג ו) המה רכלך במכללים (שם כו כד) *

העשירי, וכלתו אשת פנחס (ש"א ד' יט) זנתה חמור כלתך (ברא' לח כד) ועל כלותיכם כי תנאפנה (הושע ד יד) ערות כלתך לא תגלה (ויקרא יח טו) כמשמעם *

העשתי עשרה, כל עצמותי תאמרנה (תהלים לה י) כלה זרע אמת (ירמיה ב כא) כלנו בני איש אחד נחנו (בראשית מב יא) כליל תקמור (ויקרא ו טו) וכליל על מובדק (דברים לג י) או תחפץ ובהי צדק עולה וכליל (תלים נא כא) ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל (דברים יג יז) התפקרו וכלכלו (מ"א ד כו) ולכל בהן חיי רוחי (ישע' לח טו) לשון כל המה *

השתיים עשרה, וארוך נוכל ויש בעדרו וזכר (מלאכי א יד) בנכליהם אשר נכלו להם (במדב' כה יח) ויתנכלו אתו להמיתו (בראש' לו יח) להתנכל בעבריו (תלים כה כה) וכלי כליו רעים (ישעיה לב ז) ולכלי לא יאמר שוע (שם לב ה) * ענין מויכות המה *

השלוש עשרה, וכל בשלש עפר הארץ (שם מ' יב) אלפים בת יכיל (מ"א ז כו) בתים שלשת אלפים יכיל (דה"ב ד ה) הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך (מ"א ה כו) קטן מהכיל את העלה (שם

השני, בכבר הירדן (מ"א ז מו) וירא את כל בכר הירדן (בראשית יג י) ואת כל הכבר (שם יט מה) ענין מישור הם * ויתכן להיות מנורתו כר נרחב (ישעיה ל כג) ולבשו כרים הצאן (הד' סה יד) וכר נרחב איננו רחוק מן ויכרה להם כרה גדולה (מ"ב ו כג) ולבשו כרים הצאן גם הוא איננו רחוק מכרים ואילים (דברים לב יד) הפתרון נוטה הנה והנה, אבל הענין הראשון ראוי מהשני * השלישי, ככר זהב סהור (שמורת כה לט) * והנה ככר עפרת נשאת (זכריה ה ז) ככר הכסף (שמות לח כו) * ענין אבן משקל המה *

כל * מתחלק לי"ד מחלקות : אחד, וכלכלתי אתך שם (בראשית מה יא) ולכלכל את שיבתך (רות ד טו) וכלכלו הנעבים האלה (מ"א ה ז) ויכלכל יוסף את אחיו (בראש' מו יב) מכלת לביתו (מ"א ה כה) לשון מיון המה *

השני, ומי מכלכל את יום בואו (מלאכי ג ב) ונלאתי כלכל ולא אוכל (ירמיה כ ט) מבולתי יכלת יי' (במדבר יד טו) * ענין אחד להם *

השלישי, כליון הרוץ (ישעיה כב) כלה אתה עשה (יחזקאל יא יג) ואכל אותם באפי (שם מג ח) ולא כליתי את בני ישראל (במדבר כה יא) * הרביעי, ויכל אלהים ביום השביעי (בראשית ב ג) ואל אמה תכלנה מלמעלה (שם ו טו) וחכל להשקתו (שם כד יט) ויחי ביום כלות משה (במ' ז א) כי תכלה לעשר (דברים יב יב) ויבן שלמה את הבית ויכלהו (מ"א ו יד) לשון תום ומבצע המה *

החמישי, שא נא כלך (בר' כו ג) אל הנער נשא כליו (שופטים פ' נד) ואם בכלי ברזל הכהו (במדבר לה טו) או בכלי עץ (שם לה יח) ואיש כלי מסצו בידו (יחזקאל ט ג) כל כלי ויצר עליך לא יצלח (ישעיה נר יז) כלי רעה אולי (זכריה יא טו) ועד כל כלי הנבלים (ישעיה כב כד) כלי גולה עשי לך (ירמיה מו יט) כלים רקים (מ"ב ד ג) מים חיים אל כלי (במדבר יט יז) ואל כלך לא תתן (דברים כג כח) ונשחת הכלי (ירמיה יח ד) * הששי, כלתה לתשועתך נפשי (תהלים קיט

המבאר

הרחים וכדומה, ואמר הכתיב מי פלג לשפת תעלה * ואילי היראת פלת תעלה הנמשח לחעלות חמים פסקים נמוך לפקדם נבחה [קאנא].

רא) אמר ר' יעקב: נראה כי סיכל חמים (ש"ב יד ד) הוא מסחלקת הואת, והוא ענין תעלה או בריכת אשר מימיה כלאים ועצרים לחישרם למקים הניצוא. כמו תעלה שעושים לפי

ח (סר) ענין מדידה המה *

הארבע עשרה, כליות חמה (דברים לב יד) ואת שתי הכלית (שמות כמ יג) ותעלונה כליותי (משלי כג טז) * ענין אחד להם *

לא תזרע כרמך כלאים וגו' (דבר')

כב (ה) * יש במצות אלהינו מצות תלויות ממקרה, ונזוהרנו עליהם על אודות דבר, ויש במצות מצות אשר בנינם צדק, ומפעלם יורה על צדקם, ובנינם תקון עולם, ולולי הם נשחתו הדורות. ויש במצות מצות אשר לא יוכל איש שכל לאמור מה ולמה ועל מה ומדוע ואיככה, כי באשר דבר מלך שלפיו, ולא יצר השמעות אונים כי אם להקשיב, כאשר אמר משיח אלהי יעקב * וזה ומנחה לא הפצת אונים כרית לי וגו', מה כתוב אחריו: או אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב עלי, כל איש שכל ואנשי לבב יודעים כי אלהינו לא שאל וזה ולא מנחה ביום הראותו בחורב, וגם עולה ומנחה לא בקש ביום הגלתו בסני, כי כה תהלת דבריו: ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם וגו' על כן אמר המשורר הואיל ואונים כרית לי לשמע, עלי לשמוע ולעשות ולקיים מגלת ספר הכתובה עלי.

יש למצות מראות וענינים הרבה, ולולי טורח עולם ומרבית המלאכה עלי הייתי מרבה פנים להם וגליתי פתונם והעמדתי להם תוכן בצורת תכנית למען יהווים מבקשיהם בעיני לבבם, ויכירו וידעו צדקת אלקינו, בראותם מצות מוגבלות וחוקים גדורים, גם לגבולם גדר ולגדרם משמרות, ולמשמרות חוק, וגם להם תולדות ותולדי תולדות עד תום זוקקי מצרפים, כולם נכחים, סקודי ד' אמת צדקו יחדיו. אם אמרנו על כלאי הכרם כי גורת מלך היא, וכל גורת מלך לא על שומעיה לאמר מה באה ללמד ומדה שרשי עיקרה ומדה אודותיה, אבל כאשר ראינו כי לא השלים ההוראה עד שכתב בצורה פן תקדש, ידענו כי יש לה אודות ומקרה, כי בכל מקום אשר יאמר פן, רצה להורות ענינה ולבאר סתומה ולגלות הקרי רמזיה, למען תחיה החוקה ברה ואין בה מכשול ואלה הם עוללי כלאים ומימי מלאה בחיותה עם תבואה במתברת, כי בכורי שניהם לכהנים ומעשרות שניהם ללוים קדוש לאלהינו, ולא נכון לחללם ולהמירם ולא למהמם, כי אם בעת הנשלים

18

ולא תבא תבואתם יחדיו בומן, כי אם בעת עלות גדיש כחום קמה או תפתח סמדר ותתלחלה הנפן ונמיו נצניה ויקשרו גרגרי אשכולותיה, ואם בא יבא הקוצר לקצור קמה ולעמר צנתים בתוך הכרם, נשחטה התבואה ונשחתו בכוריה, כי לא תקום הנפת הרמש ושלוחת מנל מבלי הנעת נצנים ונוער שלוחותיו, על כי הנצנים ישחרגו ויסבו קני חשכ ונקמה ונמצאו העמרים נסבכים ונאחזים בנצנים ונחנקים בולולים. ואם בא הקוצר לעובב הקמה עד געת עת קיץ לבעבור יקומון שניהם, גם זאת לא יהיה, ביבוש קצרה תשברנה ונמצאו שניהם נשחתים, ולא נכון להשחית עץ מאכל ולחבל עץ פרי. ומבלעדי אלה נמצא הכרם בלי בכורים ומבלי מעשר מעשר, ונמצא הקמה בלי מלילות כרמל ובלי חלק לוי וכהן, על כי ראשית התבואה הלאה ברוע ענין, כי ישל הכרם אם יקצרו ורעניה בעת קציר, ובהיות ככה יבוקש בכורה ואיננה וקמה ולא תמצא, כי הבכורה הראויה להיות תחלה כבר נשלה בעלותה נצה, והקמה הראויה להיות כרמל, וכרמל וקלי לכהן, כבר נשברה ונשבתה, ונתערבו אלה עם אלה והיה קדש, הלא אם הלף החליף בעל הכרם תבואה בתבואה והמיר קמה בקמה, הלא הקמה והתבואה קדש לכהן, ואף כי השחית הבכורים והמעשר דלא נקדש הכל, ואלה (אל) חילופי תמורה המה, כי אלו היו תמורה נמצאו הם ותמורתם קדש. ואם המעשרות מעונות פרוין בתוספת חומש ויוצאים מקודש לחול, בכורי שדה ובכורי כרם אין מעונים פרוין, וכבר נשחתו אלה ואלה ונתערבו כמשפט העליון, נרדפה נא לדעת נכוחה ונראה על עיני לבבנו משפט ארח יושר ונתבי צדק, הלא הנכוחה היא תלמד עליה ואין על האמונה כסות כי הוא נכון ונצב סלה. הלא הין קדש בהתערבו באיפת חול, או מעט מוער חול בהתערבו בשירת קדש נעשה הכל קדש לזרעונים ולין ולכל דבר, הקדש לקדש, והטמא לטמא, כי אחרי התערבו לא ינור ולא יבדל, על כן אין נכון לחללו וראוי להיות בחזקת קדש, כאשר בנפול מעט מוער מדבר טמא בכלי מלא מטמא את הכל, והוא בחזקת טמא. ויש מהפותרים שאומרים פן תקדש, פן תטמא ולא יכולתי לדעת מה ראו על ככה ומדה דמפעל

חשכ

למאורות הקדש ולחלל הפתרון אשר לא כרת ומראה הענין ודבר המלאה והתבואה ויכוזו רב) .

כלב . מתחלק לב' מחלקות : האחד, והנה כלוב קיץ (עמוס ח א) ככלוב מלא עוף (ירמיה ח נו) ענין סל המה .

השני, לא ידורץ כלב לשנו (שמות ז ו) והכלבים עזי נפש (ישעיה נו יא) לשית עם כלבי צאני (איוב ל א) כמשמעו .

השלישי, והאיש קשה ורע מעללים והוא פלגי (ש"א כה ג) ולכן נפתחה המלה בכ"ף רג) כי הוא ממשפחה כלב .

כלח . תבוא כלחה אלי קבר (איוב ה כו) עלימו אבר כלח (שם ל ב) ענינו מלא ימים מלא חלד .

כלם . ולא חלמימה (רות ב טו) הלא הכלם שבעת ימים (במד' יב יד) זה עשר פעמים חלמימוני (איוב יט ג) מכלמות ורק (ישעיה נ ו) לא יסג כלמות (מיכה ב ו) ענין גושת המה :

כלף . בגשיל ויכלשות יהלמון (תלים עד ו) כמיני כלי ברזל מכלי קרב הם .

כמה . כמה לך בשרי (תלים ס ב) מלה זו אין לה דמיון בתורה, וכלה יסוד, ופתרונה כפי ענינה תמים (ד) לך בשרי .

כמוז . טבעת עגיל וכזמו (במדבר לא ג) .

כמן . מתחלק לב' מחלקות : האחד, כי בממה יתבט קצה וכמן בשבט (ישעי' כח נו) :

המלה כמשמעו .

השני, ומשל במכמי הוהב והכסף (רניאל יא מי) ענין אוצרת כסף, סגולת הוב .

כמס . הלא הוא כמס עמדי (דברים לב ד) כמו חתום אצלי לפי הענין .

כמר . מתחלק לד' מחלקות : האחד, את שם הכמרים (צפניה א יד) וכמרוו עליו יגילו (הושע י ה) ענין כהני מכות משרתי אשרה הם .

השני, עורנו כתנור נכמרו (איכה ה י) ענין שחרות ומחשך הוא .

השלישי, כתוא מכמר (ישעיה נא ד) ופרשי מכמרת (שם יט ח), ענין רשתות וחרמים המה . הרביעי, יחד נכמרו נחומי (הושע יא ח) כי נכמרו רחמיו אל אחיו, (ברא' מג ל) ענין גגול, נתגלגלו רחמיו .

כן . מתחלק לד' מחלקות : כן מטה בני יוסף דברים (במ' לו ה) בן בנות צלפחד דברת (שם נו ז) לא כן (ש"ב יח ד) כנים אנהנו (ברא' מב יא) כי נכון הדבר מעם האלהים (שם מא לב) כי אין בשיח נכניה (תלים י) כשחר נכון מצאו (הושע ו ג) ושבחת אלי אל נכון (ש"א גג כג) וידע כי בא שאול אל נכון (שם כו ד) לא נכון לעשות כן (שמות ז ח כב) נכון לבי אלהים (תלים נו ח) הנין לבט (שם יז) ענין קושט וישר המה .

השני, ויכינו את המנחה (בראשית מג כה) וחינו את אשר יביאו (שמו' טו ה) ושלחו מנות

הזה נהוג אף בריחוק מקום שחותר לנו ולולת זה במתי ויקות רק ברחוק יותר היינו ד' אמור כאשר ביאר את החכם מסום בפירושי באר היטב, כי אפשר שיצא מוח תקלה, לשי שלכאי חברים אמור בתנאי וכלאי ורעים אעפ"י שהורע אירע ליקח ששים שדך לא תורע כלאים הרי הן פותרין באמלה . לא כן בכלאי הכרם שהם אמורים בהנאה : הירק או התבואה או הנסנים ותרופין את שחיהם סמאמר מן הקדש המלאה, ואשילו הקש של התבואה והנעים של נפלים אסורין בהנאה ותרופין איתם ולא יבשל בהם בעת שרפתן, וכיון שהן אסורין בארץ אמור לורען בהנאה הארץ והרואה בעין מוקדה ובאבות האמת לא במשטמה יצאנו חרס דעתי ועוסק חקירתו סת וגם במלת למטפות שחוקקת המלה בשרש טף חזיבתי עם הטף ישישו מעני הנורה ומלל, וכן שכל הרואה את האור והחוקרן יתעורר לרובם לברך ולקלמ את השם הגדול והנכבד, האחד בחכמת האחרות, והשני בשרש טף חזיבתי ויבאנו אל ארץ טובה ורחבה, וכן הבין רש"י ל עין לעיל בשרש טף בחקירה חוללת זה גם לשום נני עיינכם למעבור חזיה יראתי על פניכם, (טו ה) הכף במלת כלבי נקודה בקטן, והיא הנקראת סוחף

בפי המרקיקים הקדמונים, והיא נוסחת לנורון, ובג"כ כרוב הפס בספק, ובג"כ חאב, ואולי צ"ל חמס .

המבאר

(רב) כל המאמר בענין ורועת כלאים נמצא בכ"ל המחברת אשר לבי החכם שד"ל בפורוב, ולא נמצא בכל ההעניקות אשר לפני, אמנם זה המאמר לא נכתב במקומו בכ"ל המחברת הד"ל רק כענין הרכבה בין ארץ מ"ל וארץ י"ד, וכבר נרמס ע"י החכם הד"ל בספרו בית הארצ ר דף י"ט, ויתכן כי ברוב ההעניקות השמטתהו המעניקים בורין לבם או ע"ס פקח" מציהם, בחשכם כי לא נכון לבקש טעם לאחורת כלאים כמו שלא נכון לבקש טעם לאחורת אמילת חויר ואחורת שטעמ וכדומה, ואני הבאתיו במקום הראוי לו,

אבר ר' ישעב : הנראה בזה שהחכם כחכם לא רצח בזה המירוש ליתן טעם על איסור כלאים ככלל, רק דעתי שהותרה אמרה לרועע שארי טיפ ורעים בחרם אף בריחוק מקום שחותר לט חץ לרכס כטעם מן הקדש המלאה, לפי שיוכל לצפת מוח תקלה, ותנה דורשה לנו ליתן טעם על איסור כלאים, כי הותרה בעצמה רשפת לו במלת כלאים רמו לזה, שהוא מענין כלא שפירושו טענה ועצרה ומאמר, כי המינים השונים כשחוריעו בספון ימנעו אלה את אלה בצניחתם ונידולם, וה סבה להשתחת המינים לפי שיתקו זה מוח ושחחת טעמם, וכן לטו זה נחני שיעור עד כמה ירוחק בוויעת המינים השונים, למען לא יהיה האחד יזקק כלהלוחית האחר ורק בחיובם מרחיקים כראוי חותר לרועע בשרש אחר, אמנם בוויעתם ככרם גלחה לנו הפעם מן הקדש המלאה, והאיפור

יונה נחפה בכסף (תהלים סח יד) בעני כל בעל כסף (משלי יז) צלצל כנפים (ישע' יח א) מפות כנפיו (שם ח ח) ותחת כנפיו תחסה (תהלים צא ד) סוככים בכנפיהם (שמות כח כ) * ענין אברהם המה *

השני, מכנף הארץ (ישעיה כד מז) לאחוז בכנפות הארץ (איוב לח ג) על ציצת הכנף (במ' מז לח) גם בכנפך נמצאו (ירמיה ב לד) לחסות תחת כנפיו (רות ב יב) על ארבע כנפות כסותך (רברים כב יב), הם פאות הבגד וזויות הארץ, ושני הענינים יסור אחד, וגזרה אחת להם * והקרוב אליהם ולא יכניף עוד מורק והיו עניך ראות את מורק (ישעיה ל כ) * ענין פתרונו לא יסתר עוד אלהיך ולא יעלים פניו [נ"ו ענינו] *

כנש * ומתכנשין אהשרפניא (רניאל ג כז) לשון אסיפה הוא בלשון ארמית *

כס * מתחלק לה' מחלקות : האחד, והרמת מכס ליי' (במדבר לא כח) ויהי המכס ליי' מן הצאן (שם לא לו) ענין חשבון הם, שיעור הידוע מנינו, ודבר המורם מן החשבון * וגם אלה המלים נראים כי מגורתם המה גוטיים לענינם, במכסת נפשת (שמו' יב ד) תכסו על השנה (שם) את מכסת הערך (ויקרא כו כג) * ענין מנין המה * וגם אלה המלים נראים מגורתם, ליום הכסא יבא ביתו (משלי ז כ) בכסה ליום הגנו (תהלים פא ד), הוא יום המנוי, נכון לחשבון הימים, ליום הכסא, ליום המועד, יום המנוי הידוע בחשבון וכמוהו בענינו, ויש מהפותרים אשר אומרים, כי לשון ארמית הוא לא תשחפ על המץ (שמות לד כה) לא תכוס על חמייע (ת"א) * ויתכן להיות מגורתו גם אלה * לא יהיה לך בניסך אבן ואבן (רבר' כה יג) כים אהר יהיה לכלנו (משלי א ד) * חלק כהלק לחלוק, ונכון להיות ענין כים כענין מנה, המנה יהיה לכלנו * אבני כים (משלי מז יא), אבני מנין, שקלי חשבון, ויש כס אשר פתרונו חלק, כאלה : י' מנת חלקי וכוסי (ח) (תלים מז ה) הצילני מאויבי יי' אליך כסיתי (שם קמט ט) אליך מנת חבלי וגורלי ואתה חלקי *

לאין נכון לו (בחמיה ד י) מי יכין לערב צדו (איוב לח מא) והיו כנכים (שמות יט יא) ושבח מבה והכן (בראשית מג מז) נכנוו ללצים שפטים (משלי יט כט) :

השלישי, ואת הכיר ואת כנו (שמות ל כח) והשיבך על כנך (בראשית מג יג) ולא לה מעוים על כנו יכבר (רניאל יא לח) ענין מכון ומושב המה * הרביעי, אכנך ולא ידעתי (ישע' מה ד) כי לא ידעתי אכנה (איוב לב כב) ענין כנוי שם לנקוב * החמישי, ויהי כן (בראשית א ז) הנה כי כן יברך גבר (תלים קכח ד) על כן אמרתי שעו מני (ישעיה כב ד) ויעש כן החרשמים (שמות ח ג) לכן הי אני (צפניה ב ט) *

הששי, ותהי הכנסה באדם ובבהמה (שמות ח יד) להוציא את הכניס (שם) כמשמעם * השביעי, וכנה אשר נמעה ימנך (תל' פ מז) ועמד מבצר שרשיה כנו (רניאל יא ז) אומרים בעלי פתרון כנה, ונצר, ושורק, ואורן, ענין אחד להם, אבל יתכן להיות פתרון, ועמד מבצר שרשיה כנו, מגורת והשיבך על כנך (בר' מג יג) ופתרון וכנה אשר נמעה ימנך, מגורת מעשה ירינו כיננה עלינו (תלים צי ז) וכה פתרונו אנה כוננה הגפן אשר נמעה ימנך *

כנס * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כנס כנד מי הים (תל' לג ז) כנס את כל היהודי' (אס' ד מז) ועת כנסו אבנים (קהלת ג ה) ענין כניסה [נ"ו קבוצן] המה *

השני, ומכנסי בד (ויקרא ו ג) ומכנסי פשתים (יחזקאל מד יח) * כמשמעם *

כנע * מתחלק לב' מחלקות : האחד, ויכנע בעמל לבם (תלים קו יב) ויכנעו תחת ידם (שם קו מב) או אז ויכנע לבבם הערל (ויקרא כו מא) הראית כי נכנע אחאב (מ"א כא כט) אספי מארץ כנעתך (ירמיה יז) ענין ששלות ושחוח המה * השני, כנעניה נכבדי ארץ (יש' כג ח) יחצוהו בין כנענים (איוב מ ל) וחגור נתנה לכנעני (משלי לא כד) כנען בידו מאוני מרומה (הושע יב ח) ענין סחורים המה :

כנף * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כנפי

המבאר

(ח) רש' : לשון אחר וכוסי וחשבוני, כסו תכסו על חשה, וכן חבירו פתח *

השני, כי נכסף נכספתה (ברא' לא ל) נכספה וגם כלתה נפשי (תלים פד ג) הגוי לא נכסף (צפ' ב א) כאריה יכסוף למרף (תהלים יז יב) * ענין תאוה הם *

כסת * הוי למתפרות כסתות (יחזקאל יג יח) הנני אל כסתותיכמה (שם יג ד) * ענין שקימ ואמתחות המה *

כען * כען שימו פעם (עזרא ד כא) כען כל קבל (שם ד יד) לשון עתה הם * וכל עתה בלשון ארמית כען * ופתרון די מלח היכלא מלחנא וערות מלכא לא ארך לנא למחוא (שם) * כה הוא לפי מראה הענין, אמנם סתירת ההיכל סתרנו, והזיקר הזקנו [נ"ו וחזוקו הזקנו] וערות דבר זה לא יולנו להכחיד מהמלך *

כעס * כעס לאביו בן כסיל (משלי יז ברה) עמל וכעס תביש (תלים י יד) טוב כעס משחוק (קהלת ז ג) והסר כעס מלבך (שם יא י) ויש כעס הנכתב בענין, אשר ענינו דאגה, כמו אלה: לו שקול ישקל כעשי (איוב ו ב) כי מרב שיחי וכעשי דברתי ער הנה יר' (ש"א א פז) *

כף * מתחלק לו' מחלקות: האחד, כף ירך יעקב (ברא' לב נו) אשר על כף הירך (שם לב לג) * השני, כף אחת (במדבר ז יד) כפות זהב (שם ז פד) ואת הכפת ואת המנקית (שם ד ו) מיני אגנות, כלי מזבח המה *

השלישי, וימלא כפו ממנה (ויקרא טז ז) שלא מלא כפו קוצר (תלים קכט ז) על לא חמס בכפי (איוב טז ז) *

הרביעי, כסף נפשי (תהלים נו ו) י' זוקף כסופים (שם קמו ח) אכף לאלהי מרום (מיכה ו ו) הלכף כאגמן ראשו (ישעיה גז ה) מתן בסתר יכפה אף (משלי כא יד) * ענין שחוח המה *

החמישי, וכפתו לא רעננה (איוב טז לב) כפת תמרים (ויקרא כג כ) כשה ואנמוון (ישעיה טז יג) * ענין ענף המה:

הששי, ובכפים עלו (ירמיה ד כט) חרי עפר וכפים (איוב לו ו) לשון סלעים המה * וסלע בלשון ארמית כיסא *

השני, כי יד על כס יד (שמות יז טז), לשון כסא הוא *

השלישי, ויכס הענין את אהל מועד (שם מ לד) וכסה ענן הקמרת (ויקרא' פז יג) וכסהו בעפר (שם יז יג) ארץ אל תכסי דמי (איוב טז יח) לכסות עליו עפר (יחזקאל כד ז) *

הרביעי, כוס זהב בבל ביד י' (ירמיה נא ז) כי יתן בכוס עינו (משלי כג לא) ואתן את הכוס על קף פרעה (בראשית מ יא) כי כוס ביד ה' (תלים עה ט) * ענין גביעים המה *

החמישי, ואת הכוס ואת השלך (ויקרא יא ז) הייתי ככוס הרבות (תלים קב ז) עוף מהעופות המה *

כסח * קוצים כסחים (ישע' לב יב) שרפה באש כסוחה (תל' פ יז) * ענין הדרוש ומרמס הם *

כסל * מתחלק לה' מחלקו': האחד, ושימו באלהים כסלם (תלים עח ז) הלא יראתך כסלתך (איוב ד ו) אשר יקוט כסלו (שם ח יד) אם שמתי זהב כסלי (שם לא כד) כי י' יהיה בכסלך (משלי ג כו) * ענין מבפחה המה *

השני, וכסילים ישנאו דעת (שם א כב) אשת כסילות הומיה (שם פו יג) זה דרכם כסל למו (תה' מפו יד) וקרב לשמע מותח הכסילים ובה (קהלת ד יז) הכסיל חבק את ידיו (שם ד ה) *

השלישי, ויעש פימה עלי כסל (איוב פז נו) אשר על הכסלים (ויק' ג ד) כי כסלי מלאו נקלה (תלים לח ח) * כסלים כמשמעם *

הרביעי, כסיל וכימה (איוב טו ו) פי כוכבי השמים וכסיליהם (ישעיה יג י) ענין כוכבים המה * החמישי, ואלתולד וכסיל (יהושע טו ל) שם עיר מערי ישראל הוא *

כסם * כסום יכסמו את ראשיהם (יחזקאל מד ד) מלה זו אין לה דמיון בתורה, ופתרונה כפי ענינה לא גזית ראש ולא גדול שער *

כסף * מתחלק לב' מחלקות: האחד, כסף או זהב (בראשית כד ח) הושב כספי (שם מב כח) כספו לא נתן בנשך (תלים טז ח) כמשמעם הם *

המבאר

(ז) בנ"ל כרוב וכעשי בשן וכן לפי הענין. אבל בנ"ח כתב וכעשי בספך כמו שנמצא ביוסף כ"ק אשר אתנו. ובלתי ספק בנפסחה כ"ק אשר היה בימי פסחם היה כרוב וכעשי בשן.

הכפירים שאגים לטרף (תלי' קד בא) לבאים המה י
התשיעי, נליגה בכפירים (שיר ז יב) בכפירים
בבקעת אונו (נחמיה ו ב) בערים ובכפירים (דה"א
כו כה) עיר פרווה המה י

הדעשירי, כפורי זהב שלשים, כפורי כסף
משנים (עזרא א י) ולכפורי זהוב במשקל לכפור
וכפור, ולכפרי הכסף במשקל לכפור וכפור (דה"א
כח יז) כלים מכלי הקדש המה י

כפש י הכפשיני באפר (איכה ג מז) י ענין
פלישה המה, וזה פתרונו לפי ענינו י

כפת י כפתו בסרבלהוין (דניאל ג כא) הלא
גברין תלתה רמינא לגו נורא מכפתין (שם ג
כד) ענין אסירה המה י וכמהו ויגמל שקרים
(במדבר יז כג) וכפית שיגדין (ת"א שם) י

כר י מתחלק ל"ב מחלקות, האחד, ויכרה
להם כרה גדולה (מ"ב ו כג) יכרו עליו חברים
(איוב מ ל) להכרות את דוד (ש"ב ג לה) לשון
אירוח המה, כותבים להכרות וקוראים להברות
(יה) והענין אחר י

השני, כי יכרה איש בר (שמות כא לג) כרו
לפני שיחה (תלים נו ז) בור כרה ויחפרוהו (שם
ז מז) ומכרה מלח ושממה (צפניה ב ט) כרה
שחת בה יפל (משלי נו כז) לשון חפר המה י

השלישי, מפוז ומכרר (ש"ב ו מז) י ענין
מכרר כמו מרקד י

הרביעי, תנור וכירים יחץ (ויקרא יא לה)
ככור אש בעצים וכלפיד אש בעמיד (זכריה יב ו)
ענין תנור הם י

החמישי, ובצבים ובפרדים ובכרורות (ישעיה
סו ד) שלחו כר (שם מז א) לכרים ולרצים (מ"ב
יא ד) ואת הכרי ואת הרצי (שם יא יט) ממיני
בהמות המה י

הששי, הכר נא הכתנת בנך (בראש' לו לג)
ויכירה ויאמר (שם לו לג) ואין לי מכיר (תהלים
קמב ה) יהי מכיך ברוך (רות ב יט) לא תכירו

המבאר

להברותי ולכסף להכרותי. וכתב הר"ק בשם אביו ז"ל
פירוש על ספר הנ"ל כי לשון כרה הוא אירוח גדולה. ויכרה
הוא אירוח קטנה: בתחלה הפעירו בו שיאכל מעט ותנו
להברותי, כמו ואברה מידי שהוא אכל מעט כירך החולה.
ולבסוף להכרותי שאיבולו הרבה אחר כך כאשר יחל לאכול
מעט, ע"כ. אולם הר"ק ורבינו ז"ל כתבי שלא מצאו כתוב
לה כרות בשום ספר מרויח ולא בכסופות וגם לח"ל היה
לפניהם ניסחת קנייתו הירודסאי המכרת.

כפל י כפלים בכל המאתיה (ישעיה מ ב)
כי כפלים לתושיה (איוב יא ו) וכפלת את הויריעה
הששית (שמות כו ט) ותכפל חרב שלישהה
(יהונקאל כא יט) ענין משנה הם י

כפן י בחסר ובכפן גלגוד (איוב ל ג) כפנה
שרשיה עליו (יהונקאל יז ז) לשון רעבון המה,
וכמהו הרבה בלשון ארמית, וכל רעב בלשון
ארמית כפנא י

כפים י וכפים מעץ יעננה (חבקוק ב יא) י
לב אשל וקטר עץ הוא (ה) י

כפר י מתחלק ליוד מחלקות: האחד, הרם
הוא בנפש יכפר (ויק' יז יא) נתתי כפרך מצרים
(ישעיה מג ג) כפר נפש איש עשרו (משלי יג ה)
אם כפר יושת עליו (שמות כא ל) לא יתן לאלהים
כפרו (תלים מט ה) לא ישא פני כל כפר (משלי
ו לה) וכפר אדמתו עמו (דברים לב מג) י ענין
סדין, קרוב לתמורה הוא י

השני, אך קרובה היא לראשונה, יכפר עון
(תלים עח לה) ולארץ לא יכפר (במדבר לה לג)
ואת המזבח יכפר (ויקרא מז לג) י

השלישי, וכפר בריחכם את מות (ישע' כה יח)
אכפרה פניו במנחה (בראשית לב כא) ואיש הכס
יכפרנה (משלי מז יד) ענין הפרה היא י

הרביעי, וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר
(ברא' ו יד) אין למלה זו דמיון בחתירה ופתרונה
לפי ענינה חסיפנות י

החמישי, כפור כאשר ישור (תהלים קמו מז)
דק ככפר (שמות פז ד) וכפר שמים מי ילדו
(איוב לח כט) י ענין אבקת קרח המה י

הששי, אשכל הכפר (שיר א יד) כפרים עם
נרדים (שם ד יג) כמשמעו י

השביעי, מעל הכפרת (במדבר ז פט) משני
קצות הכפרת (שמות כה יח) ולפני הכפרת יוד
שבע פעמים (ויקרא מז יד) י לשון מכסה הוא י
השמיני, והנה כפיר אריות (שופטים יד ה)

(ד) ואת ניסחת ה"ל: ויתכן להצדיק הניסוח הוא ולומר
כי פירש מלת כפים לב העץ וקוטרו, אמנם הספק הוא אם
כבר השתמש מנחם בבלת קוט"ר שהוא ערביה השגורה בפי
היוונים האחרונים להורות על חקי החולץ דרך מרכז הכדור
מן הקצת אחורי עד הקצת השני. ובנ"ל כתוב לשון אשל קטן
עץ הוא,
(ח) אמר ר' ישבב: מופת שיחה לפני מנחם הניסוח ככתב"ך
קניקוש ורדוסאי. כי ככתב"ך שלט לא נמצא קרי וכתוב, רק
להברות. וכן אמרו ר"ל כתוב להכרות וקרי להברות. בתחלה

סנים במשפט (דברים א יז) • כמשמעם •

השביעי, שלשים כר מלת, וששים כר קמח
 (מ"א ה ב) ועד הנספין כורין מאה (עזרא ז כב)
 מיני מדה המה •

השמיני כור הברזל (מ"א ח נא) כהתוך כסף
 בתוך כור (יחז' כב כב) ועפרת ובדיל אל תוך כור
 (שם כב כ) כלי מכלי צורף הוא, ויתכן להיות
 המזהלת הדביעית קרובה לזאת •

כרעי • כרע בל (ישע' מו א) בלתי כרע תחת
 אסיר (שם י ד) קרבו וכרעיו (שמות כט ז) אשר
 לא כרעים (ויקרא יא כא) מרעע על ברכיו (מ"א
 ח נד) נשתחזה וכרעזה (תהל' צה ו) ענין אחר
 להם •

התשיעי, מרתך ומלרתך (שם מז ג) כלי
 המס מרתיהם (ברא' מז ה) איש מאוז מכרו
 (מ"ב יב ו) לבר ממכרו על האבות (דברים
 יח ח) לשון תולדות המה •

כרשי • מלא כרשו מעדני (ירמיה נא לד) •
 ענין כרס ובפן הוא, ויש מהפותרים אשר מחברים
 אל מלה זאת ירסמנה חויר מיער (תלים פ יד) •
כרת • כרת ברית (שמות לז י) ויכרתו
 שניהם ברית (בראשית כא כז) נכרתה ברית אני
 ואתה (שם לא ד) ויכרת יהוידע את הברית
 (מ"ב יא יז) • לשון גזרה המה •

העשירי, ואת הכיור ואת כנו (שמות ל כח)
 ויעש חירום את הכיור (מ"א ז מ) מיני כרים
 וכלי מים הם •

כשב • והכשבים הפריד יעקב (בראשית ל מ)
 נקבה מן הצאן כשבה (ויקרא ב ו) • קשיפי צאן
 המה (ר') •

העשתי עשרה, עם הלב כרים (דברים לב יד)
 ואויבי י' ביקר כרים (תל' לו כ) בריאי צאן המה •
 השתים עשרה, ותשמם בבר הגמל (בראש'
 לא לד) ענין כסתות הוא •

כשל • מתחלק לב' מחלקות: האחד, כשל
 בעיני כחי (תלים לא יא) כי כשלה ירושלם (ישע'
 ג ח) ולפני כשלוך (משלי פז יח) ואין בשבטיו
 כושל (תלים קה לו) לשון נפך המה •
 השני, בכשיל וכלפות חלמוך (שם עז ו) •
 כמיני כלי ברזל מכלי קרב הוא •

כרוב • את כרוב ממשח הסוכך (יחזקאל
 כח יד) והיו הכרובים פרשי כנפים (שמות כה ח)
 תננית צורה המה •

כשף • מכשפה לא תחיה (שמות כב ז)
 ברב כשפך (ישעיה מז ט) וכשפיה הרבים (מ"ב
 ט כב) • ענין חברים המה (רא') •

כרב • ודוד מרכבל במעיל בוץ (דה"א טו
 כז) וכרבלתהון ולבושיהון (דני' ג כא) ענין כסות
 ומלבוש המה •

כשר • ויתרון הכשיר חכמה (קהלת י י)
 מוציא אסירים בנושורות (תהלים סז ו) ענין יושר
 ותבונה הם [נ"ו ונכונה] • ידיה שלחה בכישור
 (משלי לא יט) •

כרך • והכריך בוץ וארגמן (אסתר ח טו) •
כרכב • תחת כרכב המובזה (שמות כז ה)
 תחת כרכבו מלמטה (שם לח ד) • ענינו תחת
 שפת המובזה •

כת • וכתו חרבותם לאתים (ישעיה ב ד)
 כתו אתיםם לחרבות (יואל ד י) וכתו את הארץ
 (זכריה יא ו) מבקר לערב יכתו (איוב ב כ) כתיב
 למאור (שמות כז כ) • ענין שחק המה •

כרנם • נדד וכרכם (שיר ד יד) צמח מעמחי
 אדמה הוא, צמרתו אדומה עשויה לצבעו •

כתב • ואת פתשגן כתב הרת (אסתר ד ח)
 מכתב לחזקיהו מלך יהודה (ישעיה לח ט) ויכתבו

כרם • כרמי שלי לא נשרתי (שיר א ה) כרם
 היה לשלמה (שם ח יא) כרמי שלי לפני (שם ח
 יב) וכרמינו סמדר (שם ב טו) • כמשמעו •

כרמל • מתחלק לג' מחלקות: האחד וכרמל
 בצלקלו (מ"ב ד טב) אביב קלוי באש גרש כרמל
 (ויקרא ב יד) • מלילות המה המה •
 השני, ובארגון וכרמיל ותכלת (דה"ב ב ו) •

המבאר

(ז) חרנים במאה קשיפות [בראשית לג יט] במאת חורסן •
 וכבשות תנאן [בראשית כא כח] חרנם נ"ל חורסן דעאן •
 (יא) מן חובר חמר [דברים יח יא] •

(ט) רש"י בחזקאל [כט ד] • על הכרוב על ארץ מבורתם
 אמר: לשון אחר סבורתם כמי חילדוהם וכן חברו ממהם ע"מ
 וכאן נשפט הכרוב הזה ע"ה הפעתיקים •

הקף ים כנרת (במד' לד יא) אל הקף הבית הימנית
(מ"א ו ח) • כמשמעו •

כתר • כתר מלכות בראשו (אסתר ו ח)
שבעה לכותרת האחת (מ"א ד ז) כתר לי זעיר
ואחוך (איוב לו ב) כתרו את בנימין (שופטים
כ מג) אבירי בשן כתרוני (תהלים כב יג) בי
יכתירו צדוקים (שם קמב ח) • לשון הקפה הם •
ואצ"פ שהכתר כעמרת וכנור שלשתם לשון הקף
הם, על דבר שמקיפין את הראש, על כן נכון
לדבר עושרים אל דוד ר"א (ש"א כב כו) וכתרו את
בנימין (שופטים כ מג) ארזי ורבעי זרית (תהלים
קלפ ג) • ענין אחד להם •

כתשי • אם תכתוש את האויל במכתש (משלי
כו כב) לשון תחית הם •

עליו מכתב (שמורת למ ל) ומכתבי עמל כתבו
(ישעיה י א) ענין מחזוקק הם •

כתל • עומד אחר נתלנו (שיר ב ט) די
כתל היכלא די מלכא (דני' ה ה) ענין קיר המה •

כתם • מתחלק לב' מחלקות: האחד,
ראשו כתם פז (שיר ה יא) ישנא הכתם הטוב
(איכה ד א) בכתם אופיר (איוב כה טז) ולכתם
אמרתיו מבטחי (שם לא כד) מכתם לדוד ר"ב
(תהלים טז א) •

השני, נכתם עונך (ירמיה ב כב) לשון בהיר
הוא •

כתן • כנתנת עור (ברא' ג כא) כפי כנתתי
יאורני (איוב ל יח) •

כתף • ולכתף השנית (שמות כו טז) על

ותשלם מחברת כ"ף

אחל מחברת למ"ד

כא י) וילש פניו באדרתו (מ"א יט יג) פני הלוש
הלוש על כל העמים (ישעיה כה ו) ומסמנתם
במלש במלכן (ירמיה מז ט), ענין כסות המה •
השני, ואני אתנהלה לאמי (בראשית לב יד)
לאמי לי לנער לאבשלום (ש"ב יח ה) ותבא אליו
בלש (שופטים ד כא) ההלכים לאמי (ישעיה ח ו)
בנחת לפי הענין •

לב • מתחלק לב' מחלקות, האחד, לב חכם
לימינו (קהלת י ב) לב בשר (יהוקאל יא יט) לב
חרש (שם יח ל) לבנתני אחתי כלה, לבנתני
באחד מעיניך (שיר ד ט) ואיש נבוב ילבב (איוב
יא יב) לבבות כמשמעו • ויש לב הנרבר בלשון
בני אדם כאלה, בלבב ימים (יונה ב ד) בלב ימים
גבולך (יהו' כו ד) קסאו תחמת בלב ים (שמות
טז ח) ערונן חי בלב האלה (ש"ב יח יד) עד לב
השמים (דברים ד יא) בלבת אש (שמות ג ב) •
השני, ותלבב לעיני שתי לבבות (ש"ב יג ו)
ותלבב לעיני ותבשל את הלבבות (שם יג ח) ענין

לא • לאמי • לב לבר לבש לביא לבן לבשי לג
לד • לה להב להג להט להם להק • לו לויחן לול •
לז • לח לחך להם לחץ לחשי • למ למשי • ליל •
לך לכר • לי • למר • לן • לע לעב לענ לעז לעט
לען • לף לפיר לפת • לץ • לק לקח לקמ לקשי • לש
לשם לשון • לתח להך לתע •

לא • מתחלק לב' מחלקות: האחד, לא יש
בינינו מוכיח (איוב ט לג) אשר לא יעדה (שמות
כא ח) אשר לא כרעים (ויקרא יא כא) אשר לא
חמה (שם קה ל) • לשון בל המה •

השני, ונלאו מצרים לשהרות (שמות ז יח)
וילאו למצא הפתח (בראש' יט יא) ומה הלאתך
ענה בי (מיכה א ו) הנסה דבר אליך תלאה (איוב
ד ב) אך עתה הלאני (שם טז ז) את כל התלאה
(שמות יח ה) הנגה מתלאה (מלאכי א יג) • ענין
עמול ויגיעה המה •

לאט • מתחלק לב' מחלקות: האחד, והמלך
לאט את פניו (ש"ב יט ה) וטסה בשמלה (ש"א

המבאר

ריב רש"י מכתם לידר לשון עשרה כמו כתם וכו', ולא חוזיר מכתם. ריב בכל ההעקקות כתיב עושרים את חדר.

בריה המה ריה' .

לבר . מתחלק לב' מחלקות : האחד , משפחת בית דוד לבר ונשיהם לבר (זכריה יב) להם לברם נתנה הארץ (איוב טו יט) כבשת הצאן לברדן (בראשית כא כח) אשר הצבת לברנה (שם כא כט) לשון יחור המה .

השני , לבר ממכריו על האבות (דברים יח ח) מולד שבתת י' (ויקרא כג לח) לבר מאיל וצבי (מ"א ה ג) . כמו מבלעדי :

לבט . ועם לא יבין ילבט (הושע ד יד) ואויל שפתים ילבט (משלי י ח) . ענין יתחייב .
לביא . התצוד ללביא סרף (איוב לח לפ) מה אמך לביא (יחזקאל יט ב) נפשי בתוך לבאים (תלים נו ח) לביא וליש (ישעיה ל ו) . שהץ , שחל , אריה , וכסרי . ענין אחד להם .

רבן . מתחלק לב' מחלקות : האחד , לבנים נסלו (ישעיה פ ט) כמעשה לבנת הספיר (שמות כד י) וטמנתם במלש במלכן (ירמ' מג ט) ותחי להם הלבנה לאבן (בראשית יא ג) קח נדך לבנה (יחזקאל ד א) כמשמעו .

השני , מהשף הלבן (בר' לו) הלבנו שריגיה (יואל א ז) כשלג ילבינו (ישע' א יח) ולבן שנים מחלב (ברא' מט יב) . והוא כורע גד לבן (שמו' טז לא) לבנה אדמדמת (ויקרא יג מג) . לשון חיוור :

השלישי , וחפרה הלבנה (ישעיה כד כג) יפה כלבנה (שיר ו י) והיה אור הלבנה (ישעיה ל כו) ענין ירה המה .

לבש . לבוש מלכות (אסתר ו ח) לבוש הברים (יחזקאל ט יא) ואתה לבש בגדיך (מ"א כב ל) וילבש אתו בגדי שש (בראשית מא מב) אשר לבש (ויקרא טז כג) . לשון מעטה המדה .
לג . ולג אחד שמן (ויק' יד י) ואת לג השמן (שם יד יב) . ענין מדה הם שמודדין בו .

לד . בטרם לדת חק (עצפניה ב ב) עת ללדת (קהלת ג ב) כי הילדות והשחרות הגל (שם יא י) ומולדותך ביום הולדת אותך (יחזקאל טז ד) יום הולדת את פרעת (בראשית כ ב) ויולד בנים

ובנות (שם ה ד) , כמשמעו .

לה . ותלה ארץ מצרים (בראשית מז יג) כמתלהלה הירה זקים (משלי כו יח) ענין סכלות המה רשו' .

להב . מתחלק לב' מחלקות : האחד , חצב להבות אש (תלים כט ז) להבת שלהבת (יחזקאל כ מז) ולהבה לא תבער בך (ישעיה מג ב) ולהבה להפה (יואל א יט) בלהב המזבחה (שופטים יג כ) פני להבים פניהם (ישעיה יג ח) .

השני , ויבא גם הנצב אחר הלהב (שופטים ג כב) להב חנית וכידון (איוב לפ כג) ולהבת חניתו (ש"א יז ז) .

להג . ולהג הרבה יגיעת בשר (קהלת יב יב) ענין הגיץ , כותבי ספרים לפי הענין , ויתכן להיות מוגרתו הגות (תל' מט ד) והגיין (שם יט טו) . וישבות הלמ"ד מיסוד המלה , ויהי פתרונו להגות הרבה יגיעת בשר .

להט . מתחלק לב' מחלקות , האחד , משרתיו אש להט (תהלים קר ד) ואחריו תלהט להבה (יואל ב ג) ותלהט מוסרי הרים (דברים לב כב) ולהט אתם (מלאכי ג יט) ענין להבת המה . השני , הרמטי מצרים בלהמיהם בן (שמו' ז יא) . ענין כשפים הם .

להם . דברי נגן כמתלהמים (משלי יח ח) ענינו יורה עליו , כמתוה רשו' .

להק . להקת הנביאים (ש"א ט כ) . ענין קבוץ הוא .

לר . מתחלק לב' מחלקות : האחד , אם כסף תלוה (שמו' כב כד) מלוה י' חונן דל (משלי יט יז) הוא ילוך ואתה לא תלונו (דברים כח מר) לוינו כסף (בחמיה ה ד) כמשמעו .

השני , הנלוים על י' לשרתו (ישעיה נו ו) ונלוה הנר עליהם (שם יד א) ונלוו גוים רבים (זכריה-ב טו) וילוו עליך (במדבר יח ב) ונלוו עליהם רבים (דניאל יא לד) והוא ילונו בעמלו (קהלת ח טו) והקרוב אליהם , ילוה אישי אלי (בר' כט לד) כי ליות חן (משלי א ט) כמעט איש וליות סביב (מ"א ז לו) . ענין מחברת ודבק המה .

המבאר

רשו' המלה הזאת נמצאת רק בל"ה ויתכן לפרשה מן החתיית ור' יחזקאל ט ד . כלומר רומן , וכן פירש הפרדוקס .

רד"ן מן ולא מרת אתם להם [ש"ב יב ט] . רשו' עין לעיל בפרש בבה גר ז' א אשר האריך שם המפתח בשירוש מפלחלת הירה זקים .

אויב (תלים מב י). לשון מצוק הם .

לחש . מתחלק לב' מחלקות : האחד , יחוד עלי יתלחשו (תלים מא ח) לקול מלחשים (שם נח ו) אם ישוך הנחש בלא לחש (קהלת יא) ונבון לחש (ישעיה ג ב) צדקן לחש (שם כו טו) כי עבריו מתלחשים (ש"ב יב יט) מדברים בלש ובנחת . השני , ובתי הנפש והלחשים (ישעיה ג ד) . ממיני עדי הם .

למש . למש כל חרש נחשת (בראשית ד כב) צרי ילמוש עיניו לי (איוב טו ט) כתרע מלמש (תלים נב ד) לשון חרוד המה :

לייל . ליל שמרים הוא ליי' (שמות יב מב) שתי כליל צלך (ישעיה טו ג) לילה לכם מחזון (מיכה ג ו) . כמשמעו .

לך . בלנתם ליכו (יחז' א יז) לנו נא ונוכחה (ישעיה א יח) אלך אשובה (הושע ה טו) מלכת ביהבתינו (איכה ד יח) שועלים הלכו בו (שם ה יח) אם יחלך איש על הנחלים (משלי ו כח) ויבא הלך (ש"ב יב ד) כמשמעו .

לכד . נלכדה רגלים (תלים ט טו) ומלכרתו עלי נתיב (איוב יח י) ונלכד את כל עירי (דב' ב לד) ולכוד לא ילכוד (עמוס ג ה) . לשון תופש המה . ל . הייל ברוש (זכריה יא ב) כי ייילו על

משכבותם (הושעו יד) ויחכן להיות מגורתם הרה ללה (ש"א ד יט) . לשון אניות .

למד . למדו היטב (ישעיה א יז) למדו לשונם (ירמיה ט ד) ויחכן להיות מגורתם במלמד הבקר (שופטים ג לא) כמו דרבן המדרש .

לן . מתחלק לב' מחלקות : האחד , וילן העם על משה (שמות ג ז) אשר המה מלינים עלי (במ' יד כו) אשר הלינתם עלי (שם יד כט) את תלנות בני ישראל (שם יז ד) . לשון תעורמות הם .

השני , ובא ולן (ש"ב יב טו) ובהמרותם תלן עיני (איוב יז ב) . גבע מלון לנו (ישעיה י כט) כמלונה במקשה (שם א ח) ולנו בגבעה (שופט' יט יג) . מלון כמשמעו .

לע . על כן דברי לעו (איוב ג ו) ושחור ולעו (עזריה א טו) ילע קדש (משלי ד כח) ושמת שכינ בליעך (שם כג ב) ואפרחיו ילעו דם (איוב לט ל) ענין בליעה המה .

לעב . והיו מלעבים במלאכי האלהים (דה"ב

לוינתן . העתירים ערר לוינתן (איוב ג ח) על לוינתן נחש ברח (ישעיה כו א) תמשך לוינתן בחכה (איוב ט כח) ראשי לוינתן (תהלים עד יד) . ענין תנין , בו נמשלו זדים , ודמו אליו פריצים .

לול . ובלולים יעלו על התיכנה (מ"א ו ח) ללאת תכלת (שמו' כו ד) חמשים ללאת (שם כו ה) לן . מתחלק לב' מחלקות : האחד , מי האיש הלוה (בראשית כד סח) דבר אל הנער הלוה (זכריה ג ח) הארץ הלוה (יחזקאל לו לה) כמשמעו .

השני , אל יליו מעיניך (משלי ד כא) וגלויים במעגלותם (שם ב טו) ותבטחו בעשק וגלוי (ישע' ל יב) . לשון נפתל [ב"ו ענין פתלתל] ומופה הם . השלישי , לה ולוה וארמון (בראשית ל לו) : ממיני ארונים הם .

לח . מתחלק לב' מחלקות : האחד , לחים ויבשים (במדבר ו ג) ולא נס לחה (דברים לו ז) הקמטים מלוח עלי שיה (איוב ל ד) הובשתי עץ לח (יחזקאל יז כד) מקל לבנה לח (בראשית ל לו) לשון רמיבה הם .

השני , לחיו כערוגת הנשם (שיר ה יג) ורמעתה על לחיה (איכה א ב) על לחיי עמים (ישעיה ל כח) יתן למכוחו לחי (איכה ג ל) ולחיי למרמים (ישעיה כ ו) . כמשמעו .

לחך . ילחכו עפר כנחש (מיכה ז יז) כלחך השודר (במדבר כב ד) ועפר נגדך ילחכו (ישעיה מט כג) אשר בתעלה לחכה (מ"א יח לח) .

לחם . מתחלק לב' מחלקות : האחד , אל תלחם את לחם רע עין (משלי כו ג) לחם אבירים (תהלים עח כח) כי לחמם לנפשם (הושע ט ד) לחמו במעו נהפך (איוב כ יד) לנו לחמו בלחמי (משלי ט ה) . כמשמעו .

השני , ולחמם כגללים (צפניה א יז) וימטר עלימו בלוחמו (איוב ד כג) ולחמי רשף (דברים לב כד) לחם אשה ליי' (ויקרא ג יא) לשון בשר הם .

השלישי , לחם את לחמי (תהלים לה א) כיום הלחמו ביום קרב (זכריה יג ד) או לחם שערים (שופטים ח ח) לחם יחלצני (תלים נו ב) . לשון מלחמה הם .

לחץ . וגם ראיית את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם (שמות ג ט) לחם צר ומים לחץ (ישעיה ל ד) ותלחץ אל הקיר (במדב' כב כח) בלחץ

השני, ומלקחיה ומחתתיה (שמות כה לח)
במלקחים לקח מעל המזבח (ישעיהו ו' ו) ולשוני
מדבק מלקוחי ייח' (תלים כב מז) הן השנים אשר
דומות למלקחי חרשים *

השלישי, ומלקוח עריץ ימלם (ישע' מט כה)
היקח מגבור מלקוח (שם מט כד) את השבי ואת
המלקוח (במדבר לא יב) *

הרביעי, כי מאיש לקחה זאת (בראש' ב כג)
לקח פר אחר בן בקר (שמות כט א) לקח את
ספר התורה הוה (דברים לא כו) *

לקט * וילקט יוסף (בראשית מז יד) לקטו
לחם משנה (שמות מז כב) ובילקוט וקלטו בידו
(ש"א י"ז ט) ולקט קצירך לא תלקט (ויקרא יט ט)
ופרט כרמך לא תלקט (שם יט י) לקט כמשמעו *

לקש * והנה לקט אחר גזי המלך (עמוס ז
א) ופיהם פערו למלקוש (איוב כט כג) בעתו
יורה ומלקוש (דברים יא יד) וכרם רשע ילקשו
(איוב כד ו) מורה ומלקוש בראשון (יואל ב כג) *
לש * לשי ועשי עגות (ברא' יח ו) והנשים
לשות בצק (ירמיהו ז יח) מלוש בצק עד חמצתו
(הושע ז ד) ותקח קמח ותלש (ש"א כח כד) *
ענין בציקה הם *

לשם * לשם שבו ואחלמה (שמות כה יט) *
לשון * ואת לשון הזהב (הושע ז כד) לשון
אש (ישעיהו ה כד) אל תלשן עבד אל אדניו (משלי
ל י) מלשני בסתר רעהו (תלים קא ה) את לשון
ים מצרים (ישעיהו יא טו) כמשמעו :

לתח * ויאמר לאשר על המלחחה (מ"ב י
כב) * כלי בגדים הנחבשים *

לתך * ולתך שעורים (הושע ג ב) ממיני
מדות הוא :

לתע * מלחעות כפירים נתץ יי' (תהלים נח
ז) ואשברה מלחעות עול (איוב כט ז) *

לו מז) * לשון לעג המור *
לעג * כל ראי ילעגו לי (תלים כב ח) בחנפי
לעני מעוג (שם לה טז) זו לעגם בארץ מצרים
(הושע ז מז) ענין קלם וביוין ולצנות הם *

לעז * מעם לעז (תלים קיד א) ענין דרון הוא *
לעט * הלעיטני נא מן האדם (בראשית כה
ל) * ענין סעם הוא * כמו ועשדה לי מטעמים
(שם כו ד) :

לעז * לענה וראש (איכה ג יט) * ענין מרירות
הוא *

לף * מלפנו מבהמות ארץ (איוב לה יא) *
ענינו יורה עליו שהוא לשון למוד מגורת ואאלפך
חכמה (שם לג לב) פן תאלף ארחתיו (משלי כב
כה) ומגורתו בנוי לתלפיות (שיר ד ד) *

לפיד * לפיד בנו (איוב יב ה) מפיו לפידים
(שם מא יא) ולפיד אש (בראשית מז יז) לפידים
כמשמעו *

לפת * ויחרד האיש וילפת (רות ג ח) וילפת
שמשון (שופטים מז כט) ילפתו ארחות דרכם
(איוב ו יח) * ענין אסיפה ייח' המה *

לץ * מתחלק לב' מחלקות : האחד, לץ תכה
(משלי יט כה) ועתה אל תתלוצצו (ישעיהו כה
כב) אם ללצים הוא יליץ (משלי ג לד) אנשי לצון
(שם כט ח) ולצים לצון חמדו להם (שם א כב)
לשון לעג ותעתועים המה *

השני, מלאך מליץ (איוב לג כג) כי המליץ
גינתם (ברא' מב כג) להבין משל ומליצה (משלי
א ו) לשון פשר ופתרון הם *

לק * כאשר ילק הכלב (שופטים ז ה) ויהי
מספר המלקקים (שם ז ו) ענין לחדק הם *

לקח * מתחלק לענינים הרבז : ומיסור אחר
הם נגורים * האחד, כי לקח טוב נתתי לכם
(משלי ד ב) יירף כמסור לקחי (דברים לב ב) *

ותשלם מחברת למ"ד

המבאר

יח' רש"י : ומכאן נסר מלקוחי כפי במקומם לקח *
והמלקחות הן השנים אשר דומות למלקחי חרשים *

רוז) מ' אחיה, בנ"ו נראה כי תקן ר' ישבב ת"ס ה *
חתח אסיפה וטענת הוא *

אחל מחברת מס

מא • מאד מאומה מאן מאס, מג מגל מגן
מגר, מד מדוע, מה מהל מהר, מוס, מוזה, מוח, מוחץ מוחק מחר, מט מסר, מך מנר, מל מלאך מלח מלש מלך מלק, מ, מן מנך מנע, מס מסך מסר, מע מעד מעט מעך מעל, מופת, מיץ, מק מקום מקל, מר מרג מרד מרה מרש מרץ מרק, מש משח משי משך משל, מות מתג מתח מתן מתק.

מא • ומאה מכס רבנה ירדפו (ויקרא כו ח) למאות ולאפים (ש"א כט ב) עוים מאתים (ברא' יא כג) • כמשמעו •

מד • מתחלק לג' מחלקות: האחד, מי מדד בשעלו מים (ישע' מ יב) ומים רתכן במדה (איוב כח כה) וימדו בעמר (שמות טו יח) ענין מכילה הם •

מאד • במאד מאד (בראשית יז ב) ובכל מאדך (דברים ו ה) עד מאד (תהלים קיט ז) • כמשמעו • וכל מאד בתורה כוונתיה •

השני, מדו בד (ויקרא ו ג) ומדיו קרועים (ש"א ד יב) ויכרת את מדויהם (ש"ב י ד) על פי מרותיו (תלים קלג ב) • ענין מלבוש הם • השלישי, ויתמרד על הילד (מ"א יז כא) וסבאים אנשי מדה (ישעיה מה יד) איש מדון (ש"ב כא ד) אנשי מדורת (במדבר יג לב) • ענין אורך הם •

מאומה • את כל מאומה (בראש' לש כג) ומאומה אין בירו (שופטים יד ו) אין מאומה (מ"א יח מג) כמו אין דבר רש •

מדה • ויתמהמה (בראשית יט טז) מדוע משדי לא נצפנו עתים (איוב כד א) מדוע לא בליחם (שמות ה יד) מדוע ככה עשית (מ"א א ו) כמו למה •

מאן • ואם מאן אחה לשלח (שמות ז כו) עד מתי מאנת (שם י ג) וימאן אביו (בראשית מוח יט) • לשון סרבנות הם •

מהר • מתחלק לג' מחלקות: האחד, מהר ימהרנה לו לאשרה (שמורת כב טו) מהר ומתן (בראש' לד יב) אין חפץ למלך במהר (ש"א יח כה) המלה כמשמעה •

מאס • המאס מאסת את יהודה (ירמיה יד יט) שבט בני מאסת כל עץ (יהווקאל כא טו) שבט מאסת (שם כא יח) ואתה נזחרת ותמאס (תהלים פט לש) כי אם מאס מאסתנו (איכה ה כב) • לשון געול המה •

השני, כי צר לי מהר ענני (תהלים סט יח) מהרה חושה אל תעמר (ש"א כ לה) למהר לשלחם מן הארץ (שמות יב לג) ענין חיש המה כמשמעו •

מג • למען למוג לב (יהווקאל כא כ) ותמגניתי (איוב ל כב) ותמוגני ביד עונינו (ישע' סד ו) נמגו כל יושבי כנען (שמות טו טו) ענין חמס המה •

השלישי, ולגב נמהרים (ישעיה לב ד) ועצת נסתלים נמהרה (איוב ה יג) ענין סכלות הם •

מגל • שלחו מגל כי בשל קציר (ויאל ד יג) ענינו כמו חרמש, ולא נודע המ"ם אם יסוד הוא אם אין •

מום • בניו מומם (דברים לב ה) לא יגש כי מום בו (ויקרא כא כג) אין בהם כל מום (דניאל

מגן • אשר מגן צריך (בראש' יד ד) אמגנך ישראל (חושע יא ה) • כמו אסגיד לפי הענין •

מגר • וכסאו לארץ מגרחה (תלים פט מה)

המבאר

וכן לפי לב, אבל דונש סתר אותם לשון הניעו וכן ההסון נסגו וילך והלים וכן בלם •

דיט) בל"ח כתוב אין דבר חבל כמשמעו • ויתכן כי ז"ל אין דבר כל, המורה על השלילה •

(ד') רש"י, חפני חסם כן סתר מנחם נמנו כל יושבי כנען

הם י כל משה לחם שבר (תלים קה פו) הנני
שבר משה לחם (יחזק' ד' פז) ענין משען לחם י
הרביעי, למטה יהודה (שמות לא ב) * ענין
שבשו ומשפחה הם י

החמישי, בפאת משה ובדמשק ערש (עמוס
ג יב) וישתחו ישראל על ראש המטה (בראשית
כו לא) מטה ושלחן (מ"ב ד י) ענין ערש הם י
הששי, כלא מושא על נבוכדנצר מלכא (דני'
ד כה) וגור עלאה היא די מטר על מרי מלכא (שם
ד כא) ענין מגע הם י

מזר י הלקה אחרת תמטור (עמוס ד ז)
הנני מטטירי לכם (שמות כו ד) לשון גשם הם י
מך י ואם מך הוא מערך (ויקרא כו ח)
וימכו בעונם (תלים קו מג) * ענין דלות הוא י

מכר י מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויצא
ממכר בות (ויקרא כה לג) כי המוכר אל הממכר
לא ישיב (יחזק' ז יג) כי ממכרנו אני ועמי (אסתר
ז ד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך (ויקרא כה יד)
והתמכרתם שם לאביך (דברים כח סח) תמכר
עמך בלא הון (תלים מד י) * כמשמעו י

השני, מכר ד' את סיסרא (שופטים ד ט)
וימכרם ביד כושן רשעתים (שם ג ה) יען
התמכרך לעשות הרע בעיני ד' (מ"א כא ד) *
מל י מתחלק לד' מחלקות: האחד, ומל י'

אלהיך את לבגך (דברים ל ו) המלו ליי' (ירמיה
ד ד) נמלו אתו (בראש' יז כו) כאשר הם נמלים
(שם לד כב) בשם יי' כי אמילם (תהלים קיח י)
וספקדתי על כל מול בערלה (ירמיה ט כד) וקטפת
מלילות בידך (דברים כג כו) לערב ימולל ויבש
(תלים צ ו) ענין גזירה י

השני, מול האלהים (שמו' יח יט) מול הנלגל
(דבר' יא ל) אל מול ההר ההוא (שם לד ג) ממול
ערשו (ויקרא ה ח) והוא ישב ממלי (במדבר כב
ה) בערבה מול סוף (דברים א א) ענינו קרוב
מלעומת י

השלישי, מלו חוכך חסם (יחזקאל כח פו)
כי מלתי מלים (איוב לב יח) אנכי מלאתי כח
(מיכה ג ח) לשון מלואים הם י והקרובים אליהם,
עד יום מלאת ימי מלאיכם (ויקרא ח לג) למלא און

א ד) כי משחתם בהם מום גם (ויקרא כב כה) *
מח י מתחלק לד' מחלקות: האחד, מחיתי
כעב פשעך (ישעיה מד כב) מחגי נא (שמות לב
לב) אמחנו מספרי (שם לב לג) ימחו מספר חיים
(תהלים סז כז) וחטאתם מלפניך אל תמחה
(נחמיה ג לו) * כמשמעו י

השני, אכלה ומחתה פיה (משלי ל ג) ומחיתי
את ירושלם כאשר ימחה את הצלחת (מ"ב כא
יג) מחה ענינו קרוב מלחיכה י

השלישי, יען מחאך יד (יחזקאל כה ו) ימחאו
כף (ישעיה נה יב) ומחה אל כתף ים נגרת (במ'
לד יא) וזקף יתמחה עלהי (עזרא ו יא) ומחוי
קבלו (יחזקאל כו ט) ענין מכה הם י

הרביעי, ומח עצמותיו ישקה (איוב כא כד)
שמנים ממחזים (ישעיה כה ו) עלות מחים אעלה
לך (תלים סו פו) והרבות מחים (ישע' ה יו) *
ענין שומן הם י

מחץ י מחץ ביום אפו מלכים (תלים קי ה)
מחצתי ואני ארסא (דברים לב ט) למען מחצץ
רגלך בדם (תהלים סח כד) ימחץ וירוי תרפינה
(איוב ה יח) וחציו ימחץ (במד' כר ח) כמשמעו י
מחק י והלמח סיסרא מחקה ראשו (שופט'
ה כו) * ענין מחץ הוא י

מחר י מתחלק לב' מחלקות: האחד, מחר
חדש (ש"א כ יח) ויהי ממחרת החרש השני
(שם כ כו) ויאמר למחר (שמות ח ו) כמשמעו י
השני, ולא רבית במחיריהם (תלים מד יג)

ובלוא מחיר (ישע' נה א) ומחירי כלב (דב' כג יט) *
מח י מתחלק לו' מחלקות: האחד, ומשה
ידו עמך (ויקרא כה לה) לעת תמוט רגלם (דבר'
לב לה) והגבעות המופינה (ישע' נד י) בל נמוטו
פעמי (תלים יז ח) במסמרים לא ימוט (ישע' מא
ז) כמו לא ימוש י

השני, אשבר מטהו מעליך (נחום א יג)
ואשבר משפת עלכם (ויק' כו יג) מוסרות ומטות
(ירמיה כו ב) * ענין ניר הם רכא י

השלישי, נקבת במטיו ראש סרויו (חבקוק ג
יד) ומטך אשר הכית בו את היאר (שמות יז ה)
כי במטת יחבש קצה (ישעיה כח כו) * ענין מקל

המבאר

רכא) כנ"ו כתיב מוסרות ומוטות לשון אחר, ומוטות הוא,

השלישי, וייראו המלחים (וינה א ה) מלחך
והבלדך (יהזקאל כו כו) משרתי אניות הם *

מלח * והמליטה זכר (ישעיה סו ז) תפלת
פרתו (איוב כא י) כמהו *

מלך * מתחלק לג' מחלקות: האחד, ממלכת
כהנים (שמות יט ז) המלך המלך עלינו (בראש'
לו ח) ממלך אדם חנף (איוב לד ל) מלכי עלינו
(שופטים ט ז) ונמלך מלך בתוכה (ישעיה ז ו)
למחות מלכין (משלי לא ג) ואין שם מלוכה בקראו
(ישעיה לד יב) כמשמעו *

השני, וימלך לבי עלי (בחימה ז) להן מלכא
מלכי ישפר עלך (דניאל ד כד) לשון עצה המתה *
השלישי, בתרו מזרעו למלך (ויק' ב ד) וקלל
במלכו (ישעיה ח כא) ונשאתם את סנות מלככם
(עמוס ה כז) * ענין סמל ואילל המתה *

מלך * ומלך את ראשו (ויקרא א טו) * ענין
שחיטה הוא כמשמעו, אך שחיטת העוף (רבב) *

מ * מתחלק לד' מחלקות: האחד, מים קרים
(משלי כה כח) מימינו בכסף שתינו (איכה ה ד)
כי מי נדה (במדבר יט יג) הקורא למי חיים (עמוס
ה ח) *

השני, מי ומי ההלכים (שמו' י ח) מי העיר
ממורח (ישעיה מא ב) *

השלישי, וכמו השחר עלה (בראשית יט טו)
כמוני, כמוך, כמוהו, כמוהם, כמוכם *

הרביעי, מה, אבל מתחלק לענינים הרבה, מה
תאמר נפשך (ש"א כ ד) מה תתן לי (בר' לח טו)
ומה דמות תערכו לו (ישעיה מ יח) מה הדבר
הזה (שמות יח יז) מה הערבון (בראשית לח יח)

ויהי מה ארוץ (ש"ב יח כג) ויש כמהו בענינו,
והליפתו בנקידהו, ומה קול הצאן הוה באוני
(ש"א טו יד) לא ידענו מה היה לו (שמות לב

א) * וחלוסם בענין: מה אהבתי תורתך (תהלים
קיש צו) מה שמך (ברא' לב כו) מה יקר הסודך
אלהים (תהלים לו ח) מה טובו אהליך (במדבר כד
ה) מה גולו מעשך (תהלים צב ו) עד מה יי'
תאנף לנצח (שם עט ה) ולא אתנו יורע עד מה
(תהלים עד ט) עד מה אשור תשנך (במדבר כד
כב) וחלוסם, ואחדלה מה מני יהלך (איוב טו ו)

ירם (שמות כט לג) מלאו ידכם היום ליי' (שם
לב כט) כי מלאת אחרי יי' אלהי (יהושע יד ט)
בלא יומו תמלא (איוב טו לב) את מספר ימין
אמלא (שמות כג כו) ובמלאת ימי פהרה (ויקרא
יב ו) והקרובים אליהם, מלאהך ודמיך (שמות
כב כח) פן תקדש המלאה (דברים כב ט) * ענין
מלאה שלמה * והקרובים אליהם, בכסף מלא (בר'
כג ט) בכסף מלא תנהו לי (דח"א כא כב) כקש
יבש מלא (נחום א י) ומי מלא ימצו למו (תהלים
עג י) אשר יקרא עליו מלא רעים (ישעיה לא ד) *
והקרובים אליהם, כי מלאו מקדם (שם ב) קראו
אחרך מלא (ירמיה יב ו) אשר מלאו לבו (אסתר
ז ח) * והקרובים אליהם כי מלאו ימי (בראש' כ
כא) ומלא ברנת יי' (דברים לג כג) מלאו ארבעה
כדים מים (מ"א יח לר) ומלאת בו מלאת אבן
(שמות כח ז) ישבות על מלאת (שם ה יב) ואת
אבני המלאים (שמות לה כו) יסוד אחד לכלם,
אבל הענינים יסודים כמעט *

הרביעי, מי ומלל גבורות יי' (תהלים קו ב) מי
מלל לאברהם (בראשית כ ז) ובקצה תבל מליהם
(תהלים יט ה) כי מלאתי מלים (איוב לב יח)
הלהוכה מלים תחשבו (איוב ו כז) לשון אמרים
הם *

מלאך * מתחלק לג' מחלקות: האחד,
ולא ישמע עוד קול מלאכה (נחום ב ד) במלאכות
אלהים לעם (חגי א יג) ויבא המלאכים (ש"א יא ד)
ומלאך בא אל איוב (איוב א יד) לשון ציר המתה *
השני, והמלאכה היתה דים (שמות לו ז)
לרגל המלאכה אשר לפני (בראשית לג יד) *

מלח * מתחלק לג' מחלקות: האחד, ברית
מלח (במדבר יח יב) במלח המלח (ויקרא ב יג)
ותחיי נציב מלח (בראשית יט כו) *

השני, כעשן נמלחו (ישעיה נא ו) גלוי
הסתבות ובלוי מלחים (ירמיה לח יא) * והקרובים
אלהים * כל קבל די-מלח היכלא מלחנא (עזרא ד
יז) ארץ מלחה ולא תשב (ירמיה יז ו) ויזרעה
מלח (שופט' ט מה) ומכרה מלח (צפניה ב ט)
ארץ פרי למלחה (תהלים קו לד) ומשכנותיו מלחה
(איוב לו ו) ענין הרב ושממה המתה *

המבאר

רבב) במו"ל כתיב ענין שחיטת העוף * ולא נמצא שם מלת כמשמעו *

(דברים א כה) המס ימס (ש"ב ז י) והיה כמסס
נסס (ישעיה י ח) כקדוח אש המססים (שם סד
א) • לשון נמוק המה •

השני, והיה למס עבר (ברא' מש פו) ושימו
עליו שרי מסים (שמות א יא) היתה למס (איכה
א א) וישם המלך אחשוורוש מס (אסתר י א) •
ענין עונש וגבוי הם, ויתכן להיות מזגורתו מסת
נדבת ירך (דברים טו י) כמו מתנת ירך •

מסד • טוב ילד מסכן וחכם (קהלת ד ג)
איש מסכן חכם (שם פ טו) וחכמת המסכן בויה
(שם פ טו) ארץ אשר לא במסכנת (דברים ח
ט) ענין רלות הם •

מסר • למסר מעל בוי' (במדבר לא טו) •
כמו למעול מעל לפי הענין, וימסרו מאלפי ישראל
(שם טז ה) •

מעז • מעי מעי אודילה (ירמיה ד יט) מעי
מפלה (ישעיה ז א) וצאצאי מעדך כמעותיו (שם
מח יט) •

מעדר • ולא מעדר קרסלי (ש"ב כב לו) לא
המעדר אשריו (תלים לו לא) ומתניהם תמיד המעדר
(שם סז כד) ענין מוש המה •

מעט • וילקטו המרבה והממעט (שמות
פו ז) הממעט אסף עשרה (במדבר יא לב) אל
ימעט לפניך (בחמיה ט לב) מעט מעט אגרשנו
(שמות כג ל) והדל לא ימעט (שמות ל טו) פן
תמעטני (ירמיה כד) לשון מוער הוא •

מעזר • שמה מעכו שדיהן (יהוקאל כג ג)
ומעזר וכתות (ויקרא כב כד) ענין עישוי הם •
והניתו מעוכה בארץ (ש"א כז ז) הניתו תקועה
ומצווגה בארץ ולא נודע אם המ"ם יסוד אם אין •

מעל • למעול מעל בוי' (במדבר ה ו) נפש
כי תמעל מעל (ויקרא ה טו) לא ימעל פיו (משלי
טו י) אנהנו מעלנו באלהינו (עזרא ג ב) כמשמעו •

מופת • ונתתי מופתים בשמים ובארץ
(יואל ג ג) הנו לכם מופת (שמות ז ט) מופת
נתתך (יחז' יב ו) באתה ובמפתים (דברי' ד לד)
ולא נודע אם המ"ם יסוד במלה, אם אין • וכן
מעד, והניתו מעוכה בארץ (ש"א כז ו) •

מץ • מתחלק לך' מחלקות : האחד, כי מין
חלב יוציא חמאה (משלי ל לג) כי אשם המץ כלה
שד (ישעיה טו ד) למען רמצו (שם סו יא)

וחלופם, ויעבר עלי מה (איוב יג) במה ארע
(בראשית פו ח) ובמה יודע אפוא (שמות לג טו)
כמה ימי עבדך (תלים קיש פד) עד כמה פעמים
(מ"א כב פז) • **למה** • למה זה אנכי (בראש'
כה כב) הנה למה תבני, ולמה לא תאבלי, ולמה
ירע לבנך (ש"א א ח) •

מן • מתחלק לך' מחלקות : האחד, מונדה
מספר לכוכבים (תהלים קמו ד) ולא ימנו מרב
(דה"ב ה ו) ובממלאים למני ממסך (ישעיה סה
יא) ומניתו אתכם להר"ב (שם סה יב) ולילות עמל
מנו לי (איוב ז ג) גם ודעך ימנה (בראש' יג טו)
מנא מנא חקל ופרסין (דניאל ה כב) המנה יהיה
לכם (יהוקאל מה יב) ענין מספר המה •

השני, וימן יי' דג גדול לבלע את יונה (יונה
ב א) ויקראו בית ישראל את שמו מן (שמות טו
לא) ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו
מה הוא (שם טו פו) אשר מנה את מאכלכם
(דניאל א י) ענין ערך הם •

השלישי, יי' מנת חלקי וכסי (תהלים טו ה)
למשה היה למנה (ויקרא ח כט) ומשלח מנות
איש לרעהו (אסתר פ יט) זה גורלך מנת מודך
(ירמיה יג כה) מנה אחת אפים (ש"א א ה) מנת
שעלים יהיו (תלים סג יא) • ענין חלק הם •
הרביעי, ומהם ממנים על הכלים (דה"א ט
כט) מני שפסין ודינין (עזרא ז כה) לשון פקידים
הם •

החמישי, עשה פרי למינו (בראשית א יא)
ודחיתו ארץ למינה (שם א כד) • כמשמעו •
הששי, וחמונת יי' יביש (במדבר יב ח) כי
לא ראתים כל תמונה (דברים ד טו) פסל וכל
תמונה (שמות כ ד) •

השביעי, הללוהו במנים ועגב (תלי' קג ד) כלי
זמר מכלי הנבלים הם לפי הענין •

מונד • והמניכה רי דהבא (דניאל ה ז) ענין
כחר הוא •

מונע • וימנע מרשעים אורם (איוב לח טו)
וימנעו רביבים (ירמ' ג ג) מונעתי מכם את הנשם
(עמוס ד ו) לשון חשך [בנ"ה חשיכה] המה •

מס • מתחלק לב' מחלקות : האחד, המסיו
את לב העם (יהושע יד ח) וימס לבב העם (שם
ו ח) המס יחלך (תלים נח ט) המסו את לבבנו

עשן (יואל ג ג) ענין מועל המה [נ"ה ענין אחר להם].

השני, מר צרה (צפניה א יד) קרא לי מרה (רות א ד) מרה מאד (מ"ב יד כו) כי רע ומר (ירמיה ב יט) על מצות ומררים (במדבר ט יא) מי המרים (שם ה יח) וברק ממרתו יהלך (איוב ד כה) היא המרה התלויה בכבר.

השלישי, ההימיר גוי אלהים (ירמיה ב יא) וימירו את כבודם (תלים קו כ) ובהמרותם רגלן עיני (איוב יו ב) ואם המר ימירנו (ויקרא לג ג) ותמורתה כלי פו (איוב כו יז) לשון הליפות המה. הרביעי, והמה מרו ועצבו את רוח קדשו (ישעיה סג י) למרות עליון בציה (תלים עח יז) ימרה את פך (יהושע א יח) כי עם מרי הוא (ישעיה ל ט) שמעו נא המרים (במד' כ י) סורר ומורה (דברים כ יח) ותהיינה מרת רוח (ברא' כו לה) ענין סרבנות הם.

החמישי, מראי הלמא לשנאך (דניאל ד פז) ועל מרא שמיא החרוממת (שם ה כג) לשון אדוניות המה.

הששי, שור ומריא (ש"ב ו יג) וחלב מריאים (ישעיה יא יא) מריאי בשן כלם (יהווקאל לט יח) ושלם מריאיכם (עמוס ה כב) ממיני בהמות הם. השביעי, מר ואהלות קציעות (תלים מה ט) מר אהלים וקמון (משלי ז יז) מר-רורו (שמות ל כג) ענין סמים הם.

השמיני, הן גוים כמר מולי (ישעיה מ פו). **מרב** למורג הרץ חדש (ישעיה מא פו) והמרגים וכלי הבקר לעצים (ש"ב כד כב) הוא כלי הגורן חדש את החטים.

מרד המרדים והפושעים (יהווקאל כ לה) ושלש עשרה שנה מרדו (בראשית יד ד) בן נעות המרדות (ש"א כ ל) למרד ביי' (יהושע כב כט) ענין סרבנות הם.

מרה וימרוהו על השחקן ויחי (ישעיה לה כא) מלה זאת אין לה דמיון בתורה, ופתרונה כפי ענינה, ענין חיתול הוא.

המבאר

נמקו חברותי [תחלים לה ז] ולא הזכיר מהם. רבת רש"י: ופנחס מירש חמוריים ענין מועל. וכן מירש וחרפות עשן.

וגמצה דמו (דג) (ויקרא א מז) וימציאו בני אהרן (שם ט יב) והנשאר ברם ימצה אל יסור המובח (שם ה ט) לשון שהישה [נו"ל סחיטה] המה. השני, כמץ יסער מגרן (הושע יג ג) וכמץ עבר (ישעיה כט ה) ענין דקות קש המה.

השלישי, אם נא מצאתי הן (בראשית ל כו) מצאתי אין לי (הושע יב ט) לא מצא עור כנגדו (בראשית ב כ) גם צפור מצאה בית (תהלים פד ד) לא מצתי הן בעיניך (במד' יא יא) לעת מצא (תהלים לב ו) ענין אחד להם, וגם זה קרוב לענינם, ימצאהו בארץ מדבר (דבר' לג י) מצא הן במדבר (ירמיה לא ב) הצאן ובקר ישחט להם (במדבר יא כב) ואל ארץ גלעד ולבנון אביאם ולא ימצא להם (זכריה י י) ולא מצאו להם כן (שופ' כא יד) ענין די צרכם. וגם זה קרוב לעליון. ותמצא כקן יי (ישעיה יד) חית ירך מצאתי (שם נו י) והנה אנכי ממציא את האדם (זכריה יא ו) המצא ירך לכל איבך (תלים כא ט) כאשר מצאה יי (ישעיה י י) ענין השגה המה.

הרביעי, מצות תאכלו (שמות יב טו) ורקיקי מצות (שם כט ב) וכל מצות (במד' ו טו) וחלת מצת (שמות כט ב) מצה תחיה (ויקרא ב ה). **מצח** והיה על מצח אהרן (שמות כח לה) והיה על מצחו תמיד (שם) לעמרת מצחם (יהווקאל ג ה) מצר נתתי מצחך (שם ג ט) כמשמעו לפי ענינו.

מק והיה תחת בשם מק יהיה (ישעיה ג כד) ועיניו תמקנה בחריהן (זכריה יד יב) ימיקו ויודברו ברע עשק (תהלים עג ח) לשון המסדה הם (רכ').

מקל מקל שקד (ירמיה א יא) ויצנ את המקלות (בראשית ל לה) ואקה לי שני מקלות (זכריה יא ו) ומקלו יגיד לו (הושע ד יב) ענין מושות וברים המה.

מר מתחלק לה' מהלקות: האחד, ויתמרמר אליו (דניאל ח ז) שמי לך תמרורים (רכ' (ירמיה לא כא) קעת במרום תמריא (איוב לה יט) ותימרות

רכ' רש"י: ומצה דמו לשון מץ אפים, כי אפס המץ, ולא בשם מנחם. רבך רש"י על הפסוק ותנשארים בהם ימקו בעונם [ויקרא כ לט] ימקי לשון המסה כמו ימסו, וכמתי תמקנה בחוריתן.

אבירים בנחו (איוב כר כב) תמשך ליתן בנחה
(שם מ כה) משך הורע (תהלים קנו ו) ומשך
הנמדה מפנינים (איוב כה יח) משנני אחרך
(שיר א ד) .

משל . מתחלק לב' מחלקות : האחד , להבין
משל ומליצה (משלי א ו) ותמשלני ונדמה (ישע'
מו ה) נמשל בנחמות (תהלים מזג יג) ותמשל
כעפר ועפר (איוב ל יט) ונמשלתי עם יורדי בור
(תהלים כח א) ענין דמיון ועך הם .

השני , אתה משל בנאות הים (שם פט ד)
המשל ופחד עמו (איוב כה ב) ובאה הממשלה
הראשנה (מיכה ד ח) ענין שלמות המה .

מת . מתחלק לב' מחלקות : האחד , ויהי
מתו מספר (דברים לג ו) מתך בחרב ישלו (ישע'
ג כה) כל מתו סודי (איוב יט יט) מתו מספר
(בראשית לד ל) ענין אנשי מנין הם .

השני , מתים בל ידיו (ישעיה כו יד) ועמכם
חמות הכמה (איוב יב ב) כמשמעו .

מתג . ומתגי בשפתך (מ"ב יט כה)
במתג ורסן עדיו לבגום (תהלים לב ט) .

מתח . וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ כב)
לשון רקוע הוא .

מתו . מתו תבוא אלי (תהלים קא ב) עד
מתו עשנת (שם פ ה) מתו הנחמני (שם קיט פב) .

מתן . זוריר מתנים (משלי ל לא) ממתנים
ועד ירכים (שמות כח מב) ומתניהם תמיד המעור
(תהלים סב כד) .

מתק . וימתקו המים (שמות טו כה) הכו
ממתקים (שיר ה מז) נמתק סוד (תהלים נה מז)
כדבש למחוק (יהווקאל ג ג) .

מרט . ואיש כי ימרט ראשו (ויקרא יג מ)
אמרטה משער ראשו וזקנו (עזרא ט ג) פתרונה
לפי ענינה . חרב פתוחה למבזח מרומה (יהווקאל
כא לג) ויתן אתה למרטה לתפש בכסף (שם כא
מז) הוחדה וגם מרומה (שם כא יד) למען מבזח
מנה הוחדה למען היה לה ברק מרמה (שם כא
טז) . ענין שליטה לפי הענין רבו) .

מרץ . מה נמרצו אמרי יושר (איוב ו כה)
וחבל נמרץ (מיכה ב י) קללה נמרצת (מ"א ב ח)
או מה ימריצך (איוב טז ג) . ענין אחד להם .

מרק . מתחלק לב' מחלקות : האחד , מרקו
הרמתיים (ירמיה מז ד) נחשת מרוק (דה"ב ד
מז) ומרק ושמה (ויקרא ו כא) ענין גרדת הכלי
ומבדקיו .

השני , ונתון תמרוקיהן (אסתר ב ג) ובתמרוקי
הנשים (שם ב יב) חברות סצע תמרוק ברע (משלי
כ ל) ואת המרק שפוך (שופטים וד) ומרק פגלים
(ישעיה סד ח) .

מש . מתחלק לב' מחלקות : האחד , לא
ימוש ספר התורה הוזה (יהושע א ח) איך ימיש
לי (מיכה ב ד) לא משו מקרב המחנה (במדבר
יד מד) ימשיני ממים רבים (ש"ב כב יז) כי מן
המים משיתחו רבו (שמות ב י) .

השני , אולי ימשיני אבי (ברא' כז יב) כאשר
ימוש העזר (דבר' כה כט) ממשש כמו מנשש י
משח . ולמשח קדש קדשים (דניאל ט כד)
יען משח ה' אתי (ישע' סא א) הכהנים המשוחים
(במדבר ג ג) ענין סיכת מרקחת הם' .

משי . שש ומשי ורקמה (יהווקאל טז יג) .
משך . במשך חיבל (שמות יט ג) ומשך

המבאר

מש ימוש אלא מנחה משה ולשון הוצאה הוא . וכן ימשיני ספיפ
רבים . שאלי היה כמחברת שש לא יתכן לומר פשיתחו אלא
הפשוטותי כאשר יאמר מן קם הקיסרותי . עכ"ל . ענין בביאור
שם ומצא שהצדיק דעת מנחה . והוא כמו קניז' עם כניז'
הנפתר וזה מן הקל . והתפילה הוצאת איכה קיימת . ישב"ב .

רבי' רש"י . מרומה מנחה חברו לשון שליטה , וכן ויתן
אותה למרטה , וכן כלם .
רבו רש"י : פשיתחו שהלחה , הוא לשון הוצאה בלשון
ארמי כמשחל בניחא מחלכא . ובלשון עברי פשיתחו כמו לא
ימוש , לא משו , כך חברו מנחה . ואלי אושר שאינו פתחברת

נשלם מחברת מ"ם

אחל מחברת נו"ן

עמס (שם י ו) • לשון מבטא הם . ויתכן להיות מגורתם בעד החלון נשקפה ותיבב (שופטים ד כח) וישובת הנון מהמלה כיתר המלים • השני, ומלא פני תבל תנובה (ישעיה כו ו) עוד ינובון בשיבה (תהלים צב מו) חיל כי ינוב (שם סב יא) וחירושו ינובב (זכריה ט ז) .

נבח ילא יוכלו לנבח (ישעיה נו י) ולא נודע אם הנון יסוד אם אין •

נבל . מתחלק לג' מחלקות : האחד, נבל יין (ש"א י ג) כל נבל ימלא יין (ירמיה יג יב) ונבלי שמים מי ישכיב (איוב לח לו) . ענין נאדות הם • השני, נבל עשור (תהלים לג ב) כנור נעים עם נבל (שם פא ג) המית נבלך (ישעיה יד יא) כלי זמר הם .

השלישי, נבלה וטרפה (ויקרא כב ח) נבלתי יקומו (ישעיה כו יט) או בנבלת חיה שטמאה (ויקרא ה ב) כמשמעם .

ננב . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ערי הננב (ירמיה יג יט) צפונה וננבה (בראשית יג ד) מלך הננב (דניאל יא ח) ריח דרומי הוא • השני, כי ארץ הננב נתחני (יהושע טו יט) כאפיקים בננב (תלים קכד) כספות בננב להלוף (ישעיה כא א) לשון יבשת הם, וכמהו בלשון ארמית חרבו המים (בראשית ח יג) נגיבו מיא (ה"א) •

נגד . מתחלק לב' מחלקות האחד, אך נגד ה' משיחו (ש"א טו לו) נגדך כל תאותי (תלים לח י) והשב מנגד (בראשית כא טז) כענין מול • השני, נגיד ומצודה לאומים (ישעיה נה ד) כי נגידים אדבר (משלי ח ז) כמו נגיד אקרבונו (איוב לא לו) . ענין משרה הם .

נגן . על נגינת (תהלים סא א) קדמו שרים אחר נוגנים (שם סח כו) . ענין זמירות הם .

נד . לכל זמירות יתנו נדה ואתה נתת את נדיך (יהווקאל טז לג) ענין אתנן המה רכש) •

המבאר

רכש) על כנס כנר מי הים (תלים לג ז) אמר . כנר לשון נובה וכן פי' בנחם ע"ב, ולפי' נחם כנן מחלקה שמה .

נא . נאד נאם נאף נאץ נאק, נב נבח נבל . נגב נגד נגן . נד נדבך נדן • נהג נהל נהק נהר . נו נול, נום, גח נהל נחם נחר נחש, נמף, נך נמאת נכר נכח נכס נכר . נל נם נמל נמר . ניץ, נ, נס, נע נעל נעם נער, נף נפך נפש, נץ נצח נצר, נק נקד, נר נרד, נשכה נשם נשר, נתב נתח נתר •

נא . מתחלק לג' מחלקות : האחד, דבר נא (שמות יא ב) שמעו נא (במדבר יב ו) שלח נא (שמות ד יג) .

השני, הניא מחשבות עמים (תהלים לג י) ואם הניא אביה אתה (במדבר ל ו) שמן ראש אל יניא ראשי (תלים קמא ח) ולמה תניאון (במד' לב ז) ויתכן להיות מגורתם אל האכלו ממנו נא (שמות יב ט) .

השלישי, מה נאוו על ההרים (ישעיה נב ז) נאוו לחיך (שיר א י) הנהו והמעננה (ירמיה ו ב) . **נאד** . ארת נאור החלב (שופטים ד יט) כנאד בקישור (תהלים קיט פג) ואלה נאדות היין (יהושע ט יג) שימה דמעתי בנאודך (תהלים נו ט) • ענין נבלים המה .

נאם . נאם הגבר (משלי ל א) וינאמו נאם (ירמיה כג לא) נאם פשע לרשע (תלים לו ב) • ענין מלל הם •

נאף • וינאפוסיח מבין שדיה (יהושע ב ד) האשה המנאפת (יחזק' טו לב) . לשון זנונים הם .

נאץ . כי נאצו האנשים האלה (במד' טו ל) כי נאץ נאצת (ש"ב יב יד) שמעתי את כל נאצותך (יהווקאל לה כב) לשון חרף המה רכש) •

נאק • וישמע אלהים את נאקתם (שמות ב כד) מעיר מתים ינאקו (איוב כד יב) • לשון פוע הם .

נב . מתחלק לב' מחלקות : האחד, בורא נוב שפטים (ישעיה נו יט) פי צדיק ינוב חכמה (משלי י לא) ויכל מהתנבנות (ש"א י יג) והתנבית

רכש) בתהלים י' ג' הביאר רש"י על וביצע בוך נאץ . נאץ כמו חרף וכן כל לשון נאץ כד פתר בנחם ע"ב .

השלישי, מנחה היא שלוחה (ברא' לב יח) וכל קרבן מנחה (ויקרא ב יג) * ענין שי המה * הרביעי, לך נחה ארת העם (שמות לב לד) ונחתי בדרך עולם (תלים קל"ט כד) לנחותם הדרך (שמות יג כא) *

נחל * מתחלק לב' מחלקות: האחד, נחל ורד (דברים ב יג) * פרץ נחל מעם גר (איוב כח ד) אחי בגדו כמו נחל (שם ו טו) מנחל בדרך ישתה (תלים קי ז) *

השני, נחלת ה' בניים (שם קכז ג) כי לא ננחל אתם (במדבר לב מש) ונחל ה' (זכריה ב טז) * ענין מורשה הם *

נחם * מתחלק לב' מחלקות: האחד, נחמו נחמו עמי (ישעיה מא) וינחם אותם (בראש' נ כא) כוס הנחומים (ירמיה פז ז) ובירושלים תנחמו (ישעיה סו יא) *

השני, וינחם ד' כי עשה את האדם (בראש' ו ו) כי נחמתי כי עשיתם (שם ו ז) ובן אדם ויתנחם (במדבר כג יג) נחם יסתר מעיני (הושע יב יד) כי נחמתי (רות ב יג) נחמתי כי המלכתי (ש"א פו יא) *

נחר * חוד נחרו אימה (איוב ל"ט כ) מנחיריו יצא עשן (שם מא יב) ראוי להיות ענינו מאפיו יצא עשן *

נחש * מתחלק לב' מחלקות: האחד, נחשתי ויברכני ד' (בראש' ל כז) כי נחש ינחש (שם מד טז) מעונן ומנחש (דב' יח ה) * ענין קסם הוא * השני, נחשת קלל (יהוואל א ז) אם בשרי נחוש (איוב ו יב) לנחשתים הגששו (ש"ב ג לד) * השלישי, נחש שרף ועקרב (דברים ח טו) מין צפעון ושפיסון *

נשף * מתחלק לב' מחלקות: האחד, נשף ושחלת (שמות ל לד) מיני סמים [נ"ב בשמים] * השני, הנמיסות והשרות (ישעיה ג יט) מיני ערי הם *

נד * נכה רגלים (ש"ב ד ד) נכאו מן הארץ (איוב ל ח) תהגו אך נכאים (ישעיה טז ז) ובירו אנך (רלא) (עמוס ז ו) דגני שם אנך (שם ז ח)

נדבך . נדבכין די אבן גיל . ונדבך די אע חרת (עזרא ו ד) . לשון כתלים וקירות הם .

נדן . וישב חרבו אל נדנה (דה"א כא כז) * כמו אל תערה (ל) *

נהג . כי מרחמם ינהגם (ישעיה מ"ט י) הוא ינהגנו על מות (תהלים מז פו) והמנהג כמנהג הוא (מ"ב פו כ) *

נהל * מתחלק לב' מחלקות: האחד, וינהלם בלחם (בראשית מז יז) אתנהלה לאשי (שם לג יד) אין מנהל לה (ישעיה נא יח) על מי מנחות ינהלני (תלים כג ב), ענין מנהג *

השני, ובכל הנחלולים (ישעיה ז י"ט), מיני קמחונים הם *

נהק * דינזק פרא עלי דשא (איוב ו ה) * **נהר** * מתחלק לב' מחלקות: האחד, נהר סלניו (תהלים מז ד) נהרי נחלי רבש וחמאה (איוב כ יז) *

השני, ונהרו אליו כל הגוים (ישעיה ב ב) ונהרו אל פוב ד' (ירמיה לא יב) הבישו אליו ונהרו (תלים לד ו) אל תופע עליו נהרה (איוב ג ד) את המנהרות אשר בהרים (שופ' ו ב) נחירו ושכלתנו (דניאל ה יא) ונהורא עמדה שרא (שם ב כב) * ענין מאור הם *

נו * נוה משולה (ישעיה כז י) אל נוה איתן (ירמיה מט יט) ונות בית (תלים סח יג) * לשון מעון הם *

נול * ובתיכון נולי יתשמון (דניאל ב ה) * ענין מנף ומחזרות הוא *

נום * נום זוב (בראש' כד כב) ויחי כראות את הנום (שם כד ל) ונמי האף (ישעיה ג כא) ענין עגולים הם *

נוח * מתחלק לב' מחלקות: האחד, בהניח ד' אלהיך (דברים כה י"ט) יסר בנך ויניחך (משלי כ"ט ז) למען ינוח (שמות כג יב) כי לא ינוח שבט הרשע (תהלים יב ג) * לשון מרגוע המה * השני, ועתה הניחה לי (שמות לב י) ויניחהו בנך ערך (בראשית ב טו) לא הניח לאיש לעשקם (דה"א מז כא) * כמו לא עזב *

המבאר

רל עין לעיל בפרש דן ג' 65 . רלא עין לעיל פרש א כך צד 28 כי יתכן להעמיד גם האלף להיות יסוד .

נס • מתחלק לג' מחלקות : האחד, ונס אל אחת מן הערים (דברים ר מב) ומנוס אבד מנהם (איוב א כ) • ענין מברח המה • השני, ושים ארתו על נס (במדבר כא ח) ונשא נס (ישעיה ה כו) •

השלישי, נתת ליראך נס להחננוס (תלים ס ו) אבני נזר מתנוססות (זכריה ט מז) ד' נסי (שמות יז מז) ד' עוי ומעו ומנוסי (ירמ' טו יט) ואבד מנוס מקל רלה) (עמוס ב יד) ענין פלא המה •

נע • מתחלק לב' מחלקות : האחד, נוע תנוע ארץ כשכור (ישעיה כד כ) וינע לבבו ולבב עמו כנוע עצי יער (שם ז ב) והנעייתי בכל הגוים כאשר ינוע בכברה (עמו' ט ז) לשון מליפול המה • השני, ובמנענעים ובצלצלים (ש"ב ו ה) כלי זמר המה, ויתכן להיות מגזרת העלין ומיזרתו ונקרא מנענעים מוסב למפעל רלה) •

נעל • מתחלק לב' מחלקות : האחד, נעליכם בגליכם (שמות יב יא) של נעליך (שם ג ה) על אדום אשליך נעלי (תלים ס י) וחלצה נעלו (דב' כה ט) וכל מערומיהם חלבישו מן השלל וילבשו וינעלום (דה"ב כח טו) •

השני, ויסגר דלתות העליה בערו ונעל (שופ' ג כג) דלתות העליה נעלות (שם ג כד) על כפות המנעול (שיר ה ח) ברזל ונחשת מנעליך (דברים לג כה) לשון מסגר המה •

נעם • נעמת לי מאד (ש"ב א כו) נסעי נעמיים (ישעיה יז י) ובל אלהם במנעמייהם (תלי' קמא ד) כי נעמם (בר' מט מז) ענין הדר הוא •

נער • מתחלק לב' מחלקות : האחד, וינער ד' (שמות יד כד) ונער פרעה (תהלים קלו מז) וינערו רשעים ממנה (איוב לח יג) התנערי מעפר (ישעיה נב ב) והיה החסן לנערת (שם א לא) כאשר יתקן פתיל הנערת (שופטים מז ט) גם חצני נעתי • • ככה ינער האלהים • • נעור ורק (נחמיה ה יג) נוער כפוי מתמך בשחד (ישעיה לג טו) •

השני, נער קטן (מ"א ג ו) עני אני וגוע

נאספו עלי נכים רלב) (תלים לה מז) • **נכאת** • נכאת וצרי ולט (בראשית לו כד) ויתכן להיות מגזרתו, ויראם את כל בית נכחה (מ"ב כ ג) •

נכד • ולניני ולנכדי (בראשית כא כג) ונין ונכד (ישעיה יד כב) בני בנים הם •

נכה • כי נכה עיני ד' (משלי ה כא) עיניך לנכה יבישו (שם ד כה) הִךְ נכחו (ישעיה נו ב) לא נודע אם הנר"ץ יסוד אם אין •

נכס • בנכסים רבים (יהושע כב ח) עושר ונכסים (קהלת ה יח) ענין הון וממון הם •

נכר • מתחלק לב' מחלקות : האחד, בארץ נכריה (שמות ב כב) ונכרים באו שעריו (עובדיה א יא) לעם נכרי לא ימשל (שמות כא ח) ויתנכר אליהם (ברא' מב ו) למה זה את מתנכרה (מ"א יו ד) •

השני, נכר אתו אלהים בידי (ש"א כג ז) ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו (עובדיה א יב) הלא איד לעול ונכר לפעלי און (איוב לא ג) •

נל • כנלותך לבגד (ישעיה לג א) ולא יטד לארץ מנלם רלב) (איוב טו כט) • ענין שלפנות הם לפי הענין •

נס • נמו רעך מלך אשור (נחום ג יח) אבידי לב כמו שנתם (תלים עו ו) וקרעים תלביש נומה (משלי כג כא) מעט הנומות (שם ו י) • לשון שנה והתרומה המה •

נמל • יך אל נמלה עצל (משלי ו ו) הנמלים עם לא עצום (שם ל כה) •

נמר • ונמר הנברותיו (ירמיה יג כג) נמר שקך על עריהם (שם ה ו) כמשמעו •

נין • אמרו בלבם נינם יחד (תהלים עד ח) לפני שמש ינון שמו (שם עד ז) ונין ונכר (ישע' יד כב) •

ני • ולא תונו איש את עמיתו (ויקרא כה יז) להונותם (יהוקאל מו יח) לא יונה (שם יח ז) הונו בך (שם כב ז) ואחריתו יהיה מנון (משלי כט כא) • ומזהותרים אשר מחברים אליהם העיר היונה (צפניה ג א) •

המבאר

רלב) לשון רש"י שם, ומנחם חברו כמו נכאם. רלב) רש"י שם : פלגם תאותם חויטין מחשבתם והוא כשתי חיות מן לש, והנחתה כמו יופן להם הפלך וכלי ופחל פסייעני.

רלב) הכתיב הזה הופסחי לפי תשובת רובש. ע"ש בחשבות ס"ג ס. רלה) מוסב למפעל, בלומר שם החומר הנבנה מן הפעל.

- מנער רלי) (תהלים פח מז) חמאורת נעורי
 זפשעי (שם כח ז) *
נף * מתחלק לב' מחלקות : האחד, ינופף
 ידו (ישעיה י לב) להנפה גוים בנפת שוא (שם
 ל כח) הניפו יד (שם יג ב) * כמשמעו *
 השני, נפת תשפנה (שיר ד יא) ונפת צופים
 (תלים יט יא) נפתי משכני מר אהלים (משלי ז
 יז) פתרונו המיבותי משכני * ויתכן להיות מגורחו
 גשם נדבות תניף אלהים (תלים סח י) *
 השלישי, שלשת הנפת (יהושע יז יא) יפה
 נוף (תלים מז ג) ענין מחלקות ופלכים הם לפי
 הענין רלי) *
נפד * נפך ספיר ויהלם (שמות כח יח) אבן
 שהם הוא *
נפש * מתחלק לב' מחלקות : האחד, נפש
 כי תחמא (ויקרא ד ב) *
 השני, שבת וינפש (שמות לא יז) וינפש בן
 אמתך והגר (שם כג יב) ענין מנוח ומרגוע הוא *
נץ * ונוצצים כעין נחשת קלל (יחזקאל א ז)
 ופועלו לניצוץ (ישעיה א לא) ענין שביבים המה *
נצה * מתחלק לד' מחלקות : האחד, עד
 נצה לא יראו אור (תהלים מז כ) לנצה נצחים
 אין עובר (ישע' לז י) ויחי עד לנצה (תלי' מז י)
 נצה ועולם וסלה ענין אחר להם *
 השני, וגם נצה ישראל (ש"א מז כט) ואוריד
 לארץ נצחם (ישעיה סז ו) ואומר אבר נצחי (איכה
 ג יח) משובה נצחת (ירמיה ח ה) * ענין כח
 ומעוז הם :
 השלישי, ויו נצחם על בנידי (ישעיה סג ג) *
 ענינו ויו דמם על בנידי, וההויה תלמר עליו *
 הרביעי, למנצה על אילת (תלים כב א) למנצה
 בניכותי (חבקוק ג יט) לנצה על מלאכת בית ד'
- (עזרא ג ח) * ענין שיר וזמר ותהלה *
נצר * ועמד מנצר שרשיה (דניאל יא ז)
 ונצר משרשיו (ישע' יא א) ענין יניקות אשל המה *
נק * מתחלק לב' מחלקות : האחד, נקי נפים
 (תהלים כד ד) ונקה לא ינקה (שמות לד ז) או
 חנקה מאלתי (בראשית כד מא) *
 השני, ובנקיקי הסלעים (ישעיה ז יט) * חורי
 צורים הם *
נקד * יבש היה נקדים (יהושע ט ח) *
נר * מתחלק לב' מחלקות : האחד, נר לרגלי
 דבריך (תלים קיט קה) כי נר מצוה (משלי ו כג) *
 ומגורתו מנורה, מנורת זהב (שמות כה לא) *
 השני, נירו לכם ניר (ירמיה ד ג) ענין עול
 הוא * ויתכן להיות מגורתם למען היות ניר לרוד
 עברי (מ"א יא לו) * עול מלכות *
 השלישי, כמנור אורגים (ש"א יז ז) *
נרד * נרד וכרם (שיר ד יד) כפרים עם
 נרדים (שם ד יג) *
נשכה * לעשות לו נשכה (נחמיה ג ז)
 כמו לשכה *
נשם * נשמת רוח חיים (בראשית ז כב)
 מנשמת אל יתן קרח (איוב לו י) ונשמת שדי
 (שם לג ד) *
נשר * דרך הנשר בשמים (משלי ל יט)
 כנפי נשרים (שמות יט ד) *
נתיב * נתיב לא ידעו עיט (איוב כח ז) ובמים
 עזים נתיבה (ישעיה מג מז) * לשון דרך *
נתח * ונתח אותו לנתחיו (ויקרא א יב) כל
 נתח שוב (יחזקאל כד ד) * התך לעצמות *
נתר * אם התבסי בנתר (ירמיה ב כב) חמץ
 על נתר (משלי כה כ) *

ותשלם מחברת הגו"ן

המבאר

פחר אותו לשון טף של אילן. ונקרא חר ציק יפה טף כי הוא
 הר הרויחם,

דל) רש"י שם. עני אמי ונוע מנער. פירש מנחם לשון
 חביטה כמו נער כסוי וכו' ופח הביא מענין נערות.
 רל) רש"י. ומנחם חביו כמו שלשת רבנות. אבל דונש

אהל מחברת סמך

למו (שם מד מן) ולדניאל סגד (דניאל ב מן)
לשון השתחוויה *

סגל • והייתם לי סגלה (שמות יב ה) ליום
אשר אני עושה סגלה (מלאכי ג יז) וסגלת
מלכים (קהלת ב ה) *

סגן • ויד השרים והסגנים (עזרא ז ב)
סגניא ופחותא (דניאל ג ב) ענין נגידים *

סגר • ויריחו סגרת ומסגרת (יהושע ו א)
על המסגרות (מ"א ז כט) וסגר פום אריותא
(דניאל ו כג) היסגרוני בעלי קעילה (ש"א כג יא)
ענין נעילה הם *

סד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, מסרות
תבל (ש"ב כב מן) יסוד המזבח (שמות כט יב)
על ארץ יסדה (עמוס ז ו) יסדה ארץ (ישעיה
מח ג) ענין אשיות המה רלש) *

השני, סוד ד' ליראיו (תלים כה יד) נוסרו יחד
(שם ב ב) נמתיק סוד (שם נה פז) בהוסרם יחד
עלי (שם לא יד) בסרם אל תבא (בראשית מז
ו) ואת ישירים סודו (משלי ג לב) ענין רח הם •
סדן • סדן עשתה ותמכר (משלי לא כד)
הגליונים והסדינים (ישע' ג כג) מיני בגדים המה •
סדר • צלמות ולא סדרים (איוב י כב) •
כמשמעו *

סדה • מתחלק לב' מחלקות: האחד, אין
שר בית הסדה (בראשית לש כג) ענין סוגר בית
משמר *

השני, שרץ אגן הסדה (שיר ז ג) השבוסים
והשההרונים (ישעיה ג יח) וכמהו בלשון ארמי,
והנה השמש והירח (ברא' לו ט) והא שמשא
וסהרא [ת"א] •

סח • סחי ומאוס (איכה ג מה) ונסחתם
מעל הארמה (דברים כה סג) יסח ד' (משלי מז
כה) וסחית עפרה (יחזקאל כו ד) ושמתם את
משמרת הבית מסח (מ"ב יא ו) יתנסח אע מן
ביתה (עזרא ו יא) •

סא • סב סבא סבך סבל, סג סגד סגל
סגן סגר, סד סדן סדר, סה סחב סחף, סחר
סחיש, סך סכל סכן סנר סנת, סל סלח סלם
סלע סלף סלק סלת, סם סמדר סמך סמל סמפוניא
סמר, סנסן סנורים סנפיר, סס, ס, סע סעד
סעף סער, סף ספר ספה ספל ספן ספק ספר,
סק סקל, סר סרב סרבל סרה סרן סרעף, סרת
סתיו סתם סתר •

סא • סאה סלת (מ"ב ז א) כי כל סאון
סאן רלש) (ישעיה ז ד) בסאסאה (שם כו ח)
וסאתים שעורים (מ"ב ז א) ענין מדה הם •

סב • סב דמה לך דודי (שיר ב יז) סב אל
אחורי (מ"ב ט יח) הסבי ענין (שיר ו ה) לבעבור
סבב את פני הדבר (ש"ב יד כ) והוא מסבבת
מתהפך (איוב לו יב) אנכי סבתי בכל נפש בית
אביך (ש"א כב כג) סובב סבב הולך הרוח (קהלת
א ו) מוסבת שם (במדבר לב לח) עד שהמלך
במסבו (שיר א יב) • יסוד אחד לכלם •

סבא • סבאך מיהול במים (ישעיה א כב)
וכנסאם סבואים (נחום א י) ונסבאה שבר (ישע'
נו יב) כי סבא ווולל יורש (משלי כג כא) סר
סבאם (הושע ד יח) ענין שכרות המה •

סבך • בסך בקרניו (בראשית כב ג)
סבל • הסירותי מסבל שכמו (תלים פא ז)
מחצת סבלות מצרים (שמות ו ו) ויסתבל החגב
(קהלת יב ה) אלופינו מסבלים (תהלים קמד יד)
כח הסבל (נחמיה ד ד) • לשון טורה הם •

סג • מתחלק לב' מחלקות: האחד, נספך
היה לסגים (ישעיה א כב) נספך סגים (משלי כו
כג) היו לי בית ישראל לסיג (יחזקאל כב יח) •
השני, והסג אחור משפט (ישעיה נט יד)
נסגו אחור (שם מב ז) הנסוגים מאחורי ד'
(צפניה א ו) מסיג גבול (דברים כו יז) • ענין
אחורנית המה •

סגד • יסגד לו וישתחו (ישעיה מד ז) ויסגד

המבאר

אחד שאין היו והגוף סניקר התיבה וכו' ע"ש. רלש בני"ו
ניספך כאן כן יסוכן.

רלש הביאר רש"י שם וז"ל: יש מותרין ארזי לשון סאח
ומדה. אבל לפי פשט לשון המקרא לא יתכן לפרש מגורתי

וגם בדרך נשהסכל ה'לך (קהלת י ג) סכלות
(שם י א) ודיעתם יסכל (ישעיה מד כה) סכלים
(ירמיה ד כב) הסכלת עשו (בראשית לא כח) *

סכנ • מתחלק ל' מחלקות : האחד, הסכן
נא עמו ושלם (איוב כב כא) הלאל יסכן גבר כי
יסכן עלימו (שם כב ב) ההסכן הסכנתי (במדבר
כב ל) • ענין תכן הם *

השני, ערי מסכנות (שמות א יא) לך בא אל
הסכן (ישעיה כב טו) ענין איצרות הם •
השלישי, ותהי למלך סכנת (מ"א א ד) בוקע
עצים יסכן במ (קהלת י ט) ענין חמום *

סכר • ויסכרו מעינות (בראשית ח ג) יסכר
פי דוברי שקר (תלים סג יב) וסכרתי את מצרים
(ישע' יט ד) כל עשי שרר אנמי נפש (שם יט י')
לשון מסגר *

סכת • הסכת ושמע (דברים כו ט) •
סל • מתחלק לו' מחלקות : האחד, סל
המצות (ויקרא ח ב) סלי חרי (בראשית מ טו)
כבוצר על סלסלות (ירמיה ו טז) •

השני, הסללות באו העיר (שם לב כד)
ויששכו סללה על העיר (ש"ב כ טו) • מיני כלי
קרב הם *

השלישי, מסלול ודרך (ישעיה לה ח) במסלה
נעלה (במדבר כ יט) סלו סלו (ישעיה נו יד) סלה
כל אבירי (איכה א טו) סלוה כמו ערמים (ירמיה
נ נו) ויסלו עלי ארחות אידם (איוב ל יב) מסתולל
בעמי (שמות ט ז) דרך לא סלוה (ירמיה יח
טו) • ענין רמיסה הם *

הרביעי, לא הסלה בכתם אוסיר (איוב כח טו)
המסלאים בפו (איכה ד ג) • ענין ערך הם •
החמישי, סלסלה ותרוטמך (משלי ד ח) סלו
לרכב בערבות (תהלים סח ה) אשרי אדם עזו לו
בך מסלות בלבבם (שם סד ו) ענין רוממות הם •
הששי, עוד יהללך סלה (שם סד ח) נצח
סלה עולם ועד ענין אחד להם •

השביעי, סלון ממאיר וקוץ מכאב (יחזק' כח
כד) סרבים וסלונים (שם ב ו) ענין קמשונים הם •
סלד • וסאלדה בהילה (איוב ו י) כמו ואשועה

סחב • אם לא יסחבום (ירמיה מש כ) בלואי
הסחבות (שם לח יב) סחוב והשלך (שם כב יט)
כמו משוך והשלך •

סחה • משר סוחף (משלי כח ג) מדוע
נסחה אבירך (ט) (ירמ' מו טו) ענין כליון המה •

סחר • מתחלק לב' מחלקות : האחד, סחרת
יך (יחזקאל כו טו) שבו וסחרוה (בראש' לר י)
סחרים (שם לו כח) עבר לסחר (שם כג טו)
ומסחר הרכלים (מ"א י טו) לשון כנעה המה •
השני, לבי סחרה (תלים לח יא) סחרו אל
ארץ (ירמ' די יח) צנה וסחרה אמחו (תה' צא ד) •
סחיש • ובשנה השנית סחיש (מ"ב יט כט)
צמדיו ספחים, או ספיהו ספחים •

סך • מתחלק למחלקות ולענינים : האחד,
ויסך בדתים ים (איוב לח ח) סכבים בננפיהם
(שמות כה כ) באברתו יסך לך (תהלים צא ד)
וחסך עלימו (שם ה יב) סכתה בענן לך (איכה ג
מד) כי אעבר בסך (תלים מב ה) ומגורתם, את
מסך הפתח (שמות לה טו) והמסכה הנסוכה
(ישעיה פה ו) והמסכה צרה (שם כח כ) אם
הארגי את שבע מחלפות ראשי עם המסכת (שופ'
טו ג) •

השני, נסכתי מלכי (ההלים ב ו) וסוך לא
סכתי (דניאל י ג) כי אם אסוך שמן (מ"ב ד ב)
ורחצת וסכת (רות ג ג) ממשח הסוך (יחזקאל
כה יד) והכן הסוך (נחום ב ו) • ומגורתם על
בשר אדם לא יסך (שמות ל לב) ואם על ירחיקנו
ויסך יקרבנו (רמא) •

השלישי, ואת אסרת מסכת זהבך (ישעיה ל
כב) עגל מסכה (שמות לב ד) פסלי ונסכי צום
(ישעיה מז ח) כי שקר נסכו (ירמיה יד) את
סכות מלככם (עמוס ח כו), ענין יציקה ומשר •
ומגורתם, ויסך אחם לך' (ש"ב כג טו) ויבא שאול
להסך את רגליו (ש"א כד ד) אך מסך הוא את
רגליו (שופטים ג כד) •

הרביעי, וסכסכתי מצרים (ישעיה יט ב) ואת
איביו יסכסך (שם ט י') •
סכל • סכל נא עצת אדחמל (ש"ב טו לא)

המבאר

רמא קשה לי להבין המאמר הזה. ואולי כיון לומר אם מלת
על סככה אל סך יהיה סירושת יציקה מרדוק, ואם בלתי
מלת על סירושית כמו רחצה בקירוב הדבר הנרחף.

רמ' ורש"י שם. וכמסם חברו לשון כליון וכן חברי מטר
מיתוף. ודושת מטר מרדוק כמו מטר סעף כמו סעף
סארה במעריצה (ישעיה י לג) •

סס • מתחלק לג' מחלקות : האחד, וכצמר יאכלם סס (ישעיה נא ח) כמשמעו המרקיב צמר •

השני, סוס ורכבו (שמות פו א) •

השלישי, ותר וסוס ועגור (ירמיה ח ז) כסוס עגור כן אצפצף (ישעיה לח יד) •

ס • מתחלק לב' מחלקות : האחד, על פניו מסה (שמות לד לג) ובדם ענבים סוהה (ברא' מט יא) • ענין בגד הוא •

השני, מסה ומריבה (שמות יז ז) אשר נסונו אבותיכם (תהלים צה ט) נסתם את ד' רשו) (שמות יז ז) •

סע • מסעי בני ישראל (במדבר לג א) ויסעו אבנים גדולות (מ"א ה לא) מרוח סעה מסער (תלים נה ט) וארון ברית ד' נסע (במדבר לג) חנית מסע ושריה (איוב מא יח) • כלי קרב הוא •

סעד • וסעדו לבכם (בראשית יח ה) ולהם לבב אנוש יסעד (תלים קד טו) סעד לבך פת להם (שופטים יט ה) סעדני ואושעה (תלים קיט קיז) •

סעף • מרתחלק לב' מחלקות : האחד, בסעפתיו קננו כל עוף השמיים (יחז' לא ו) מסעף פארה (ישעיה יג) • ענין דליות וסנסנים המה • השני, סעפים שנאתי (תהלים קיט קיז) על שתי הסעפים (מ"א יח כא) שעפי ישיבוני (איוב כ ב) בשעפים מחזיונות לילה (שם ד יג) • ענין מזומות והרהורין •

סער • שער קשב (ישעיה כה ב) והנה רוח סערה (יהוקאל א ד) וסניביו נשערה מאד (תלים כ ג) וקדמנים אחוה שער (איוב יח ב) ענין אהד •

סף • מתחלק לח' מחלקות : האחד, ספו תמו מן בלהות (תלים עג יט) האף תספה (ברא' יח כג) ויש נספה בלא משפט (משלי יג כג) אסף אדם ובהמה (צפניה א ג) אסף אסיפס (ירמיה ח יג) • ענין כליין הם •

השני, למען ספות הרוה (דברים כט ח) לספות עור (במדבר לב יד) ספו על זנחיכם (ירמ' ז כא) אל תוסף על דבריו (משלי ל ו) •

השלישי, סף השער (יהוקאל מ ו) בחרתי הסתופף בבית ה' (תלים פד יא) בתתם ספם את

בחילה רפב) ויתכן להיות מלשון ביצה הסולדת באור רפב) •

סלח • הסלח לכל עונכי (תהלים קג ג) •

סלם • והנה סלם מצב ארצה (בר' כח יב) •

סלע • מתחלק לב' מחלקות : האחד, סלעים מחסה לשפנים (תהלים קד יח) עוללך אל הסלע (שם קלו פ) ובנקיקי הסלעים (ישעיה ז יט) ודברתם אל הסלע רמד) (במ' כ ח) ענין צורים • השני, וסלעו ממגור יעבור (ישעיה לא ט) וי' סלעי ומצדתי אתה (ש"ב כב ב) •

סלף • ויסלף דברי צדיקים (שמות כג ח) וסלף בה שבר ברוח (משלי פו ד) וסלף בגדים (שם יג א) ענין מוטת הם •

סלק • די סליקו מן לותך (עזרא ד יב) •

סלת • סלת חטים תעשה אתם (שמות כט ב) קמה נקי רפח) •

סס • קח לך סמים (שמות ל לד) • מיני סמנים ומרקחים הם (נ"ו מרקחת בשמים הם) •

סמדר • והגפנים סמדר (שיר ב יג) • ענין פרח ונצה הם •

סמך • סמכוני באשיות (שיר ב ה) סומך ד' לכל הנפלים (תלים קמה יד) לשון תמיכה •

סמל • סמל הקנאה (יחזק' ח ג) ענין איל •

סמפוניא • פסנתרין סומפניא (דניאל ג ח) • מכלי הנגינות הוא •

סמר • מתחלק לב' מחלקות : האחד, הסמר שיערת בשרי (איוב ד טו) סמר מסחך בשרי (תלים קיט קכ) כילק סמר (ירמיה נא כז) • ענין דחיסה והנגעה המה •

השני, ויחזקו במסמרים (ישעיה מא ז) וכמשמרות נמועים (קהלת יב יא) וברול לרב למסמרים, לדלתות השערים (דה"א כב ג) •

סנסן • אחוה בסנסניו (שיר ז ט) • ענינו ענפים וכפות • ויתכן להיות מגורת סנה •

סנורים • הכו בסנורים (בראשית יט יא) פקיה עינים בלא ראות •

סנפיר • סנפיר וקשקשת (ויקרא יא ט) • ענין ציציים הם •

המבאר

הוספתי לפי תשובות דונש עין שם תשובת סלעי רפח) גם מלות האלה ק ס ח נ ק י אך נוסחת וזין היא • רפו) גם הכתיב היה הוספתי לפי דונש תשובת נ ס ח •

רפב) כמו ואשועת בחילה לא נמצא רק בל"ו • רפב) קרוב למאמר הוה נמצא בנפח נ"ו: לרבן ביצה סולד מן האור פי רש"י בחיבש ומגלד • רפד) הכתיב הוה

השני, במלאות ספקו (שם כ כב) פשע בינינו
 יספוק (שם לז לו) אם ישפק עפר שמרון (מ"א
 כ י) כי חמה פן יסהך בשפק (איוב לו יח) *

ספר • מתחלק לז' מחלקות: האחד, מספר
 בני ישראל (הושע ב א) וספר הכוכבים (בראשית
 טו ה) אספרם מחול ירבון (תהלים קלמ יח) •
 ענין מנין חמה *

השני, ספר אתה למען הצדק (ישעיה מג כו)
 ויספר העבד (בראשית כר טו) • ענין הגדה •
 השלישי, ואכתב בספר (ירמיה לב י) ויקראו
 ספרי המלך (אסתר ג יב) ועל ספרך כלם יכתבו
 (תהלים קלמ טז) הלא בספרתך (שם נו ט) •
 הרביעי, נסך ספיר ויהלם (שמורת נח יט)
 מעלפת ספירים (שיר ה יד) לבנת הספיר
 (שמורת כד י) •

סק • אם אסק שמים (תלים קלמ ח) להנסקה
 מן גבא והסק דניאל מן גבא (דניאל ו כד) פתרונו
 כמו הועל *

סקל • מתחלק לב' מחלקות: האחד, וסקלתו
 באבנים (דברים ג יא) סקל נבות וימת (מ"א כא
 ד) לשון רגימה •

השני, סלו סלו המסלה סקלו מאנן (ישעיה
 סב י) ויסקלהו (שם ח ב) • לנקותו מאנן •

סר • מתחלק לו' מחלקות: האחד, סירים
 סבוכים (נחום א י) נקול הסירים הזהת הסיר
 (קהלת וו) • לשון קמשונים חמה •

השני, סיר נפוח (ירמיה א יג) את הסירות
 (שמורת לח ג) בסירות רוגה (עמוס ד ב) שפת
 הסיר (מ"ב ד לח) • ענין דודים חמה •

השלישי, סר סבאם (הושע ד יח) סרו מהד
 (שמורת לב ח) הכל סר (תלים יג ג) הנה דמשק
 מוסר מעיר (ישעיה ז א) יפה וסרת טעם (משלי
 יא כב) וסורי בארץ יכתבו (ירמיה ז יג) דרכי
 סורר (איכה ג יא) • יתכן להיות סורר מגורת
 סירים סבוכים, כענין הנני שך את רכך בסירים
 (הושע ב ח) •

הרביעי, ומסרות ערוד מי פתח (איוב לט ה)
 מוסר מלכים פתח (שם יב יח) ומוסרתך אנתק
 (נחום א ג) איסירם כשמע לעדחם (ישי) (הושע

ספי (יחז' מג ו) וינעו אמות הספים (ישע' ו ד) •
 הרביעי, שם את ירושלים סף רעל (זכריה יב
 ב) ומבלתם ברם אשר בסף (שמות יב כב) משכב
 וספות (ש"ב יז כח) • ענין כלים וכפות •

החמישי, סוף הבוש לראשי (וינה ב ו) לגור
 ים סוף (תלים קלו יג) את זהב בסופה (במדבר
 כא יד) אשר הוביש ד' את מי ים סוף (הושע ב
 ו) ענין מצולה חמה •

הששי, ד' בסופה ובשערה (נחום א ג) כסופות
 בנגב (ישעיה כא א) כעבור סופה (משלי יכה) •
 ענין סער חמה •

השביעי, גם תבן גם מספוא (בראש' כר כה)
 לתת מספוא להמרו (שם מב כו) ענין בליל חמה •
 השמיני, סוף דבר הכל נשמע (קהלת יב יג)
 ענין תכלית הוא, והם קרובים למחלקה הראשונה •
ספד • מספר בית האצל (מיכ' א יא) כמספר
 על היחיד (זכריה יב י) ענין קינות הם •

ספה • מתחלק לג' מחלקות: האחד, ספחני
 נא (ש"א ב לו) ונספחו על בית יעקב (ישעיה יד
 א) תחת הרול יספחו (איוב לו ד) מהסתחה בנחלת
 ד' (ש"א כו יט) •

השני, ושפח ד' (ישעיה ג יז) ולשאת ולספחת
 (ויקרא יד נו) מספחה (שם יג ו) •

השלישי, את ספיה קצירך (שם כה ה) אכול
 השנה ספיה (מ"ב יט כט) תשמך ספיהה עפר
 ארץ (איוב יד יט) •

ספל • בספל אדירים הקריבה (שופ' כה ח) •
ספן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ושפני
 שמוני חול (דברים לג יט) בבתיכם ספונים (חגי
 א ד) וספון בארו (ירמיה כב יד) כי שים חלקת
 מחקק ספון (דברים לג כא) ויספן את הבית גבים
 (מ"א ו ט) קרוב מן צפון צפון וסכך ענין אחר •

השני, וינה ירד אל ירכתי הספינה (וינה א
 ה) ספינה ואניה ענין אחד להם •
ספק • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ספקו
 עלך כלים (איכה ב טו) ויספק את ספיו (במדבר
 כד י) וספק מואב בקיאו (ירמיה מו כח) תחת
 רשעים ספקם (איוב לד כו) ישפק עלימו (שם
 כו כג) ספקי ככיו מחזאו ענין אחר •

המבאר

אנתק, אבל דונש פתח לשון יסורין כפר ליסרה אתכם וכו' ע"ש

רסו רש"י שם: ונתחם פירש לשון קשר כמו וספורחך

- ז יב) • ענין קשר המה •
החמישי, יסר יסרני יח (תלים קיח יח) ויסרני
מלכת בדרך העם (ישעיה ח יב) הרב עם שדי
יסור (איוב מ ב) וכננידו שר הלויים במשא יסור
במשא כי מבין הוא (דה"א מו כב) ענין תוכחות
המה •
- הששי, אסורה נא ואראה (שמות ג ג) כי
סר לראות (שם ג ד) סורה ארני סורה אלי
(שופטים ד יח) אכן סר מר המות (ש"א פו לב)
ויסורו אליו (בראשית יג ג) יסור שמדה לאכל
(מ"ב ד ח) ויסר אליה (שופטים יח) כמשמעו
ויש אליה •
- השביעי, כי כפרה סררה סרר ישראל (הושע
ד מז) כי דבר סרה (דברים יג ח) אך סוררים
(תלים סח ו) על דגן ותירוש יתגוררו יסורו בי
(הושע ז ד) ענין מדרות המה •
- סרב** • כי סרבים וסלונים (יחזקאל ב ו) •
ענין מדרות •
- סרבלי** • כפתו בסרבליהון (דניאל ג מא) •
ענין מלבוש •
- סרחה** • וסרה הערף (שמות כו יב) סרוחי
סבולים (יחזקאל כג טו) סרחה על אחרי המשכן
(שמות כו יב) וסר מרוח סרוחים (עמוס ו ז)
יהיה סרוח (שמו' כו יג) ענין עודף ויותרת המה •
- סרן** • סרני פלשתים (יהושע יג ג) ובעיני
הסרנים לא טוב אחה (ש"א כט ו) וסרני נחשת
(מ"א ז ל) רב וסרנים כמשמעו •
- סרעף** • ותרבידה סרעפתיו (יחזקאל לא ה)
ענין סעיפים המה •
- סרפדי** • חחת הסרפד יעלה הדם (ישע' נה יג) •
- סרת** • ויסת את דוד (ש"ב כד א) פן יסיתך
(איוב לו יח) פן יסית אתכם הזקידה (ישעיה לו
יח) ותסיתני בו (איוב ג ג) • ענין פתוי הם • אף
הסיתך מפי צר (שם לו טז) ויסיתם אלהים
(דה"ב יח לא) כמשמעו [וישיאם] * אלהים, הם
קרובים לעליונים, אבל הענין ירחיקם כמעט •
- סתן** • כי הנזה הסתו עבר (שיר ב יא) •
לשון חורף הוא •
- סתם** • כל סתום לא עצמוך (יחזקאל כה ג)
ובסתם הכמה תודיעני (תלים נא ח) כי סתמים
וחתמים (דניאל יב ט) סתמום פלשתים (בראשית
כו פו) שתם תפלתו (איכה ג ח), לשון סכר המה •
- סתר** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, דבר
סתר לי אליך (שופטים ג יט) יהי עליכם סתרה
(דברים לב לח) ולמסכה ולמסתור (ישעיה ד ו) •
השני, וביתה דנה סתרה (עזרא ה יב) ענין
חורבה היא •
- (* הכלה הזאת משוּבשת בל"י והוספתיה לפי הענין •

ותשלם מחברת הסמ"ך

אחל מחברת עי"ן

- עב** • עבר עבם עבר עבש עבת, ענ ענב ענל
ענם, עד עדן ערף עדר ערש, עו עור עות, עז
עזב עזק עזר, עש עשן עשף עמר עמש, עכס עכר.
על עלג עלז עלט עלם עלס עלף עלץ עלק, עם
עמד עמל עמס עמק עמר עמרת, ען ענב ענג
ענד ענף ענק ענש, עם, ע, עף עפל עפר, עץ
עצב עצל עצם עצר, עק עקב עקד עקל עקר
עקש, ער ערב ערג ערד ערף ערל ערם ערס ערף
ערפל ערץ ערק, עש עש עשב עשן עשק עשק
עשר עשר עשת עשחר, עת עתד עתק עתר •
- עב** • מתחלק לג' ענינים : האחד, עבים
סחר לו (איוב כח יד) בקר לו עבות (ש"ב כג ד)
R
- אם ימלאו העבים (קהלת יא ג) ענין גשם :
השני, ועב עץ (יחזקאל מא כה) וצלעות הביית
והעבים (שם מא כו) •
- השלישי, קסני עבה (מ"א יב י) שמנת עבית
כשית (דברים לב טו) במעבה האדמה (מ"א ז טו)
בעבו גבי מגיזו (איוב טו כו) ועביו משה (מ"א ז
כו) • כמשמעו •
- עבד** • עבד ואמה (ויקרא כה מד) ועבדך
שש שנים (דברים יב יב) עבדת עבד (ויקרא כה
לפ) לעבד עבדת עבדה (במדבר ד טו) ועבדה
רבה (בראשית כו יד) •
- עבט** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, לא

תבא אל ביהו לעבט עבמו (דברים כד י) יוציא
 קך ארת העבט (שם כד יא) לא תשכב בעבמו
 (שם כד יב) ענין חבל המה

השני, לא יעבמון ארחוכם (יואל ב ז)
 פתרונו לפי ענינו לשון עיקול הוא

עבר • מתחלק לה' מחלקות: האחד, ויאמר
 אליהם עברי אנכי (יונה א ט) כי תקנה עבד עברי
 (שמות כא ב) כי לא כנשים המצרית העברית
 (שם א יט) בא אלי העבד העברי (ברא' לפ ו)
 השני, ויתעבר ד' בי מענכם (דברים ג כו)
 שמע ד' ויתעבר (תלים עח כא) מתעברו חושי
 נפשו (משלי כב) עבר מתעבר על ריב לא לו (שם
 כו ז) ליום עברות יבולו (איוב כא לו) יום עברת
 היום ההוא (צפניה א טו) ועל עם עברתי אצונו
 (ישעיה י) לשון קצף המה

השלישי, בעבר הירדן (ברא' י) כל מעבר
 ממה מוסדה (ישעיה ל לב) את מעבר יבק (בר'
 לב כב) בעברי פי פחת (ירמ' מח כח) ואת העם
 העביר אתו לערים (בראשית מח כא) שן הסלע
 מהעבר מזה (ש"א יד ד) כתובים משני עבריהם
 (שמות לב טו) ויעבר ברחוקות זהב (מ"א ו כא)
 ושלוש היה לו מכל עבריו (שם ד כד) ואתן להם
 יעברום (ירמ' ח ג) וכל ישראל עברו את הוורתך
 (דניאל ט יא) כי עברתי את פי ד' ואת דבריך
 (ש"א טו כד) לא אוכל לעבר את פי ד' (במדבר
 כב יח) מעבירים עם ד' (ש"א ב כד) יסוד אחד
 להם והענין מחלקם, ויתכן להיות מגורחם שורו
 עבר ולא יעיל (איוב כא י) ויש מהפותרים אשר
 אומרים מלה ואת מלשון משנה י גם יתכן להיות
 מגורחם לא אוסיף עוד עבור לו (עמוס ז ח) גם ד'
 העביר המאחד לא הכות (ש"ב יב ג) נשא עון
 ועבר על פשע (מיכה ז יח) ומה לא תשא פשעי
 והעביר את עוני (איוב ז מא) ענין אחד להם

הרביעי, כי לבעבור נסות אתכם (שמות כ
 כ) למען ייטב לי בעבורך (בראשית יב ג) לבעבור
 סבב את הדבר (ש"ב יד כ) בעבור ובגלל ולמען
 ענין אחד להם

החמישי, ויאכלו מעבור הארץ (ישעיה ה יא)

ענין תבואה הוא •
עבש • עבשו פרדות תחת מגרפתיהם (יואל
 א ז) פתרונו לפי הענין •

עבת • מתחלק לב' מחלקו': האחד, עבתים
 חדשים (שופטים טו ג) וכעבות העגלה המאה
 (ישעיה ה יח) אסרו חג בעבתים (תהלים קיח
 טו) בעבתות אהבה (דושיע יא ד) קצין עבות
 רשעים (תלים קמט ד)

השני, תחת כל אלה עבתה (יחזקאל ו ג)
 וענף עץ עבת (ויקרא כג ט) והפדול דבר הותר
 נפשו הוא ויעבתחה (מיכה ז ג)

עב • מתחלק לב' מחלקות: האחד, וענת
 שערים (יחזקאל יב ג) תענינה לעיניהם (שם) ענת
 מצורת (שמות יב לט) אם יש לי מעוג כי אם
 מלא כף קמח בכר (מ"א ז יב) • ענין חלה הם •
 השני, הלהן תעננה (רות א ג) •

השלישי, בהנסי לפני מעוג ריח (תהלים לה
 טו) • ענין עכס הם •

ענב • מתחלק לב' מחלקות: האחד, וענבי
 לקול בכים (איוב ל לא) והנך להם כשיר ענבים
 (יחזקאל לג לב) הלוהוה במנים וענב (תהלים קן
 ד) כלי זמר הוא •

השני, אל בני אשור ענבה (יחזקאל כג יב)
 ותענבה עליהם (שם כג טז) •

ענל • מתחלק לה' מחלקות: האחד, ענל
 בן בקר (ויק' פ ב) ענלה יפה-פיה מצרים (ירמ'
 מו כ) בענלים בני שנה (מיכה ו ו) לעגלות בית
 און (דושיע י ה) ענלים ישקון (שם ג ב) •
 כמשמעים •

השני, ענל סביב (מ"א ז כג) ושאל שכב
 במענל (ש"א כו ה) • ענין הקסה הם •
 השלישי, ועגילים על אונך (יחזקאל טו יב)
 ענל וכוכו (במדבר לא ג) • מיני נומים •

הרביעי, ענלה על שני הנשיאים (שם ז ג)
 עגלות ישראל באש (תהלים מו י) שש עגלות צב
 (במדבר ז ג) והעגלה באה (ש"א ו יד) מלאכת
 אומני בגלגל המה •

החמישי, מעגל צדיק תמלס (ישע' כו ז) נעו

המבאר

רמח' רש"י הוא שם בשם ממחם לשון עינה קטנה וכן אפי' לי
 פנינו והוא מחלקה הא', ופח' הובא במחלקה ב' שהוא לשון עכס •

מעגלתיה (משלי ה) פלס מעגל רגלך (שם ד
 נו) • ענין נתיב המה •

עגם • עגמה נפשי לאביון (איוב ל כה) •
 ענין עצבון הוא •

עד • מחלקק ל"א מחלקות : האחד, במהו
 בד' עדי עד (ישעיה נו ד) ערך כל בשר יבאו
 (תלים סה ג) עד פה תבוא (איוב לח יא) ותבאי
 בערי ע"יים רפט) (יחזקאל סו ז) ענין אחד להם •
 השני, ותעד נומה וחלייתה (דוושע ב סו)
 את הנור ואת העדות (מ"ב יא יב) הדור ערך
 (שמות לג ה) ואעך עדי (יחזקאל סו יא) וצבי
 עדיו (שם ו כ) המשביע בטוב ערך (תהלים קג
 ה) • ענין הלי הם •

השלישי, או חלק עד שלל (ישעיה לג כג)
 בבקר יאכל עד (בראשית מט כו) חבלי רשעים
 עודני רי) (תהלים קיט סא) ענין שלל המה, וכל
 שלל בלשון ארמי עדאה •

הרביעי, מעדה בגר ביום קרה (משלי כה כ)
 שן רעה ורגל מועדת (שם כה יט) וכנגד עדים
 כל צדקתינו (ישעיה סד ה) מלכותא עורת מנך
 (דניאל ד כח) העריו שלטנהון (שם ז יב) די לא
 הערה (שם ו פ) לא ערה עליו שחל (איוב כה ח)
 מהעדה מלכין ומהקים מלכין (דניאל ב כא) כמו
 [נ"ו כלומר] מעביר מלכים ומקים מלכים, ענין
 אחד להם •

החמישי, עדת ישראל (שמות יב ו) ערת
 דברים (שופטים יד ה) • ענין לחק וקהלה הם •
 הששי, ערות ביהסף שמו (תלים פא ו) צור
 תעורה (ישעיה חי יז) עדותיו ואת הקתיו (מ"ב
 כג ג) וחועד בבעליו (שמות כא כפ) בשמים עדי
 (איוב יז יט) על פי שני עדים (דברים יט טו) לשון
 סער המה •

השביעי, עוד היום (ישעיה י לב) הן בערני
 חי (דברים לא נו) עוד זה מדבר (איוב א טו)
 ולא אם עודני חי (ש"א כ יד) עודם מדברים עמו
 (אסתר ו ד) •

השמיני, ואגזנו קמנו ונתעורר (תלים כ ט)
 מעורר עניים ה' (שם קמו ו) יתוב ואלמנה

יעורר (תהלים קמו ט) •

התשיעי, כי למועד מועדים וחצי (דניאל יב
 ז) עוד חזון למועד (זכקוק ב ג) המלכים נוערו
 (תלים מח ה) מן המועד אשר יעדו (ש"ב כ ח)
 אשר לא יעדה (שמות כא ה) הנועדים (במדבר
 יד לה) ונועדתי (שמות כה כב) אשר אועד לכם
 (שם כט מב) אנה פניך מעדות (יחוק' כא נא) •
 העשירי, מה אעידך (איכה ב יג) מי כמוני
 ומי יעידני (ירמיה מט יט) •

העשתי עשרה, האוינה עדי (במדבר כג יט)
 ועדיכם אתבונן (איוב לב יב) • ענין אמירה הם,
 ויתכן להיות מגורת המחלקה הראשונה •

עדן • מחלקק לב' מחלקות : האחד, והוא
 יתן מעדני מלך (ברא' מט כ) האכלים למעדנים
 (איכה ד ה) ונהל עדניך השקם (תהלים לו ט)
 ויתעדנו בטובך הגדול (נחמ' ט כה) שמעי זאת
 ערינה (ישעיה מז ח) וילך אליו אגג מעדנת
 (ש"א מו לב) • ענין הענוגים המה •

השני, התקשר מעדנות כימה (איוב לח לא) •
עדרף • ולא העדף הרמבה (שמות טו יח)
 ואת כל העדף (שם טו כג) חצי היריעה הערפת
 (שם כו יב) כמו הנותרת •

עדר • מחלקק לב' מחלקות : האחד, עדר
 עדר לברו (בראשית לב יז) וישת לו עדרים לברו
 (שם ל מ) •

השני, וכל ההרים אשר במערר יעדרון (ישעי'
 ז כה) לא יזמר ולא ייער (שם ה ו) וכל אנשי
 מלחמה עררי מערכה בלבב שלם (דה"א יב לח)
 פתרונו לפי ענינו, ענין תקן המה :
 השלישי, אחת מהנה לא נערה (ישעיה לד
 טו) איש לא נערר (שם מ כו) • כמו לא נפקד
 לא נחסר •

עדש • לחם וניוד עדשים (בראשית כה לד)
 מיני ורעונים הם •

עו • ועוה פניה (ישעי' כד א) עוה עוה עוה
 (יחזקאל כא לב) עוהה ושתי המלכה (אסתר א
 טו) העיונו הרשענו (תהלים קו ו) רוח עושים
 (ישעיה יט ד) כמשמעם •

המבאר

כמו יאכל עד כך חברו נחמם. ויש לפותרו לשון עוד כלומר
 נוספו ורבו עלי ע"ל.

רפט) רש"י שם. ומתחם פי בערי עדיים לשון עד. כמו
 במהו בד' עדי עד. אבל דונש פתר אורו לשון עדי וכו'.
 רי) רש"י שם. חבלי רשעים ערונו, סיעה של רשעים שללתי

יעמני (ישעיה סא י) מעמדה תהלה (שם סג א) כנגד יעמף (תהלים קפ יט) .

השלישי, החיב עמא ומעם (דניאל ב די) ושבעת יעמדי (עזרא ז די) קרא ממורח עימ ריג) (ישעיה מו יא) מעמדה למבח ריג) (יהוקאל כא כ) ענין מחשבה הם ריג) ויתכן להיות מנורתם, ויעמף העם אל השלל (ש"א יד לב) .

הרביעי, וירד העימ (בראשית מו יא) וקץ עליו העימ (ישע' יח ו) העימ צבוע נהלתי העימ סביב עליה (ירמיה יב ט) לעמף צפור כל כנף (יהוקאל למ ד) שלמה אהיה כעמייה (שיר א ז) .
החמישי, ויעמף בהם (ש"א כה יד) . כמו ויער בהם לפי הענין .

עמני . עמיניו מלאו דם (איוב כד כא) .

עמף . מתחלק לב' מחלקות : האחד, תפלה לעני כי יעמף (תלים קב א) כי רוח מלפני יעמף (ישעיה נו מו) בהתעמפם כהלל (איכה ב יב) בהתעמף עלי נפשי (יונה ב ח) .

השני, ועמקים יעמפו בר (תהלים סה די) המחלצות והמעמפות (ישעיה ג כג) ענין כסות הם . ויתכן להיות מנורתם . ובהעמף היצאן (בראשית ל מב) והיה העמפים ללבן ריח) (שם) .

עמר . ולקחת כסף והוב ועשית עמרות (זכריה ו יא) . על צר המעמירה (ישעיה כג ח) עמרת שנת טובתך (תלים סה יב) עמרים אל דוד (ש"א כג כו) לעמרת צבי (ישעיה כה ה) ועמרת זהב (אסתר ח מו) ענין כתר ונזר הם .

עמשי . עמישותיו תהל אור (איוב מא י) . כמשמעו .

עכס . וכעכס אל מוסר אויל (משלי ז כב) וברגליהם רעעכסנה (ישעיה ג מו) את תפארת העכסים (שם ג יח) .

עכר . וכאבי נעכר (תלים לג ג) עכר אבי את הארץ (ש"א יד כפ) מה עכרתנו יעכך ד' (יהושע ז כה) .

על . מתחלק ליור מחלקות : האחד, על העצים

עור . עורת או שבור (ויקרא כב כב) או סקה או עור (שמות ד יא) העורים והפסחים (ש"ב ה ו) ואת עיני צדקיהו עור (מ"ב כה ז) כמשמעו .

עות . מעות לא יוכל לתקן (קהלת א מו) ראתיה ד' עותתי (איכה ג נח) לעות אדם בריוו (שם ג לו) .

עז . מתחלק לב' מחלקות : האחד, עזי ומרת יה (שמות מו ב) ד' עזי ומעזי (ירמיה מו יט) מגדל עז (תלים סא ד) ד' בעודך ישמח מלך (שם כא ב) ובמים עזים נתיבה (ישעיה מג מו) יתר שאת ויתר עז (בראשית מט ג) עזי אליך אומרה (תלים נט יח) ענין כה הם .

השני, העזיו בני בנימין (ירמיה ו א) העזיו אל תעמדו (שם ד ו) שלח העז את מקנך (שמות ט יט) לשון קביצה המה .
השלישי, ועז משולשת (בראש' מו ט) וצפיר העזים (דניאל ח ח) . כמשמעו .

עזב . מתחלק לב' מחלקות : האחד, בצאת עזוביך מימים (יהוקאל כו לג) עזב רעוב עמו (שמות כג ח) עלך יעזב הלכה ריח) (תלים י די) ענין עזרה המה .

השני, אל נא תעזב אתנו (במדבר יא) כי רצץ עזב דלים (איוב כ יט) לשון נמישה המה .
עזק . ויעזקה ויסקלדו (ישעיה ח ב) פתרונו לפי ענינו, כמו ופסגו .

עזר . מתחלק לב' מחלקות : האחד, עזרה בצרות נמצא מאד (תהלים מו ב) וד' אלהים יעזר לי (ישע' נ ז) עזרי מעם ד' (תלים קכא ב) . השני, ומהעזרה הקמנה עד העזרה הגדולה (יהוקאל מג די) .

עמ . מתחלק לה' מחלקות : האחד, לשוני עמ סוסר מהיר (תלים מה ב) בעמ ברזל ועפרת (איוב יט כד) לשקר עשה עמ שקר ספרים (ירמי' ח ח) .

השני, עמדה אור (תהלים קד ב) מעיל צדקה

המבאר

מתחלק בצ' בעברית כיוצא, זה מה שכתב ענין מחשבה הם, ריג) רש"י שם : ובהעמף לשון אחר כתרומו בלקישות, ומכאן חביר עם המחלצות והמעמפות. לשון עמישה כסיה כלומר מחעמפות בענין וצמין ואין סתמאות להחחם על ידי הזכרים . עכ"ל .

רמ"ל לשון רש"י שם : ומכאן פתח יעזב לשון עזרה . כמו עזב תעזב עמו . ריג) הביא רש"י שם לא בשמי, עימ כמו החיב עמא ומעם . ריג) רש"י שם : ומכאן חביר סעשה לשון מחשבה כמו החיב עמא ומעם . אבל דונש פתח אריוו כמו עשה אור בשלמה . רמ"ל יתכן שהיה בדרך עם עצה בעברית, כי המ' בארמית

וגם את התעלה מלא מים (מ"א יח לה) המים אשר בתעלה לחכה (שם יח לה) תעלת הברכה (ישעיה ז ג) כמו גולה * [עין לעיל הערה ר"א.]

עלג * ולשון עלגים תמהר לדבר צחות (ישעיה לב ד) *
עלז * עליוזי באותי (ישעיה יג ג) ושאוזה ועלו בה (שם ה יד) העיר העליזה (צפניה ב טו) ותעלוזה כליותי (משלי כג טז) * עלז ועלץ ועלם קרובי ענין המה *
עלמ * ועלמה היה (בראשית טו ז) * לשון מאפל הוא *
עלם * מתחלק לד' מהלקות: האחר, הגה העלמה הרה (ישעיה ז יד) על כן עלמות אהבך (שיר א ג) בן מי זה העלם (ש"א ז ט) ישוב לימי עלומיו (איוב לג כה) לשון נערת *
 השני, ואם העלם יעלימו (ויקרא כ ד) עליומו יתעלם שלג (איוב ו טז) ומבשרך לא תתעלם (ישעיה נח ז) עלמינו למאור פניך (תלים צ ח) ועם נעלמים לא אבוא (שם כד) עצמותיו מלאו עלומיו (איוב כ יא) כי בשת עלומיך (ישעיה נד ד) * ויתכן עלומיך כנענריך * שתי מראות נראים במלה * והענין נוטה עמהם *
 השלישי, עולם חסר יבנה (תלים פג ג) חסרי ד' עולם אשירה (שם פג ב) אנורה באהלך עולמים (שם סא ה) הוא ינהגנו על מות רינו (ש"ס מח טו) אשים את שמי לעולם רינו (דה"ב לג ו) * ענין המיד *
 הרביעי, למנצח על מות לבן (תלים ט א) על עלמות שיר (שם טו א) כלי נגינות המה, ופתרון למנצח עלמות לבן, כה נראה ענינו, למשורר נגינות ללמד, כמו למנצח על שושן ערות מכתם לדרו ללמד * ויהיה לבן כמו להבין ולבונן רמז *
עלם * נתעלסה באהבים (משלי ז יח) כהיל תמורתו ולא יעלם (איוב כ יח) כקף רענים נעלסה (שם לט ג) *
עלף * התעלפנה הבתולות היפות (עמוס ח ג) מעלפת ספרים (שיר ה יד) וחכס בציעוף

אשר על האש (ויקרא א ח) עלי עשור ועלי נבל (תלים צב ד) למקרה במים עליותיו (שם קד ג) ומעלתהו (יהו' מג ז) ולא תעלה במעלת (שמות כ כו) עלית קיר (מ"ב ד י) הבית הזה יהיה עליון (מ"א ט ח) המה יעלו בהר (שמות יט ג) עלתך הבשר והדם (דברים יב כו) *
 השני, בחוק הריפות בעלי (משלי כו כב) * יתכן מלה זאת להיות מנורת מועל, ועוד השני * בהעלתך את הנרות (במדבר ב ח) ובהעלת אהרן (שמות ל ח) העלה נרתיה (במדבר ג ח) ואף אלהים עלה בהם (תלים עח לא) אם תעלה חמת המלך (ש"ב א כ) לשון תבערה המה *
 השלישי, אל אמונה ואין עול (דברים לב ד) מכה מעול וחומץ (תהלים עא ד) אף בלב עולת תפעלון (שם נח ג) ועלתה קפצה פיה (איוב מה ז) *
 הרביעי, נורא עלילה (תלים סו ה) הודיעו בעמים עליותיו (שם טו יג) את אשר התעללתי (שמות י ב) ושם לה עלילה (דברים כב יד) רב העלייה (ירמיה לב יט) וכל עלה ושחיתה (דניאל ו ה) *
 החמישי, על ימים וזקן (ישע' סה כ) התשכה אשה עולה (שם מו טו) שתי פרות עולת (ש"א ו י) עולת ידהל (ישעיה מ יא) מפי עוללים וינקים (תלים ח ג) *
 הששי, קול עלה נדף (ויקרא כו לו) ועלהו לא יבול (תלים א ג) עלי ית ועלי עץ שמן ועלי הדם ועלי המרים (נחמיה ד טו) *
 השביעי, ופרקת עלו (בראשית כו ט) על ברזל (דברים כח מח) *
 השמיני, עולל יעוללו כנפן (ירמיה ו ט) וכרמך לא תעולל (ויקרא יט י) ונשאר בו עללות (ישע' יז ו) ועוללתי בעפר קרני (איוב פז טו) * ואף יתכן להיות מנורת עול, שני המראות נראים בדבר *
 התשיעי, רפאות תעלה אין לך (ירמיה ל יג) מה הועיל פסל (הבקוק ב יח) נחלו ולא יועילו (ירמ' יב יג) ומה נועיל כי נפגע בו (איוב כא טו) *
 העשירי, מי שלג לשטף העלה (איוב לח כה)

המבאר

ובת פתרונו למנצח עלמות לבן למשורר נגינות ללמד, ויהיה לבן כמו להבין ולבונן. עלפת ע"ש כלי שיר ששמו עלמות כמו שאמר על עלמות שיר, וקודם לזה אמר פתרו מכתם הרוכס מה שפתרו ואינו נראה בעיני.

רנו רש"י שם * ומתם פתרו אותו לשון עולם וכן פתרונו יתנו לעולמים. רנו בני"ו כחוב לעלם, ובבב"ול לעולם, רנו רש"י שם * ומתם פתרו עלמות לבן, נגינות ללמד.

(איוב כג ה)

עמל . מתחלק לב' מחלקות : האחד, עמל וכעס תביט (תלים י יד) ואין ועמל בקרבה (שם נה יא) עמל שפתימו יכסומו (שם קמ י) .

השני, וישלש בכל עמלו (קהלת ב יט) מזה יתרון לאדם בכל עמלו (שם א ג) ואת עמלנו ואת לחצנו (דברים כו ז) ראה עניי ועמלי (תהלים כה ח) וימיהו להלמות עמלים (שופטים ה כו) ענין עבודת הם .

עמס . ויעמס איש על חמורו (בראשית מד יג) אבן מעמסה ... כל עמסיה שרוט ישראל (זכריה יב ג) העמוסים מני בשן (ישעיהו מו ג) ועמסים על החמרים (נחמיה יג טו) יעמס לנו האל ישועתנו סלה (תלים סח כ) לשון משא [נ'ו] מורח [המה] .

עמק . ועמק עמק מי ימצאנו . (קהלת ז כד) עברי בעמק הבנא (תלים פד ז) ושחטה שמים העמיקר (הושע ה ב) העמיקר סרה בני ישראל (ישעיהו לא ו) .

עמר . מתחלק לג' מחלקות : האחד, וחצנו מעמר (תלים קכז ז) המלאה לה עמיר (עמוס ב יג) והבאתם את עמר ויקרא כג י' . השני, לא תעמר בה (דברים כא יד) ותעמר בו ומכרו (שם כד ז) ענין סחורה רסא' . השלישי, והעמר עשירית האיפה הוא (שמות כז לו) .

עמת . גבר עמיתי (זכריה יג ז) ואל אשת עמיתך (ויקרא יח כ) ולא תונו איש את עמיתו (שם כה יז) .

ען . מתחלק לענינים ולמחלקות . האחד, ותען להם מרים (שמות טו כא) אשר יענו לו במחלות (ש"א כג ה) קול ענות אנכי שמע (שמות לב יח) על מחלת לענות (תהלים פח א) ושרים כהללים כל מעיני בד (שם פו ז) ענין נגינות הם . השני, לא תענה ברעך (שמות כ טו) שקר ענה באוזני (דברים יט יח) וענתה בי צדקתי (ברא' ל לג) בפני יענה (איוב טו ח) הכרת פניהם ענתה בם (ישעיהו ג ט) הגני ענו בי (ש"א יב ג) וכפיים

והתעלף (בראשית לח יא) .

עליץ . עליץ לבי בר' (ש"א ב א) תעליץ קריה (משלי יא י) עליצתם כמו לאכל עני (הבקוק ג יד) . **עלק** . לעלוקה שתי בנות הב הב (משלי ל טו) כמשמעו (רס) .

עם . מתחלק לה' מחלקות : האחד, עם זו יצרתיו לי (ישעיהו מג כא) עמים דור יקראו (דב' לג יט) אחריו בנימין בעממך (שופט' ה יד) ואת עממי הארץ (נחמיה ט כד) .

השני, ארזים לא עממהו (יהוקאל לא ח) כל סתום לא עממך (שם כה ג) איכה יועם הב (איכה ד א) .

השלישי, עמו עז ותושיה (איוב יב טו) ועמכם תמות הכמה (שם יב ב) .

הרביעי, לעמת המסגרת (שמות כה כו) זה לעמת זה (קהלת ז יד) מלעמת הבשן (מ'א ז כ) לעמתם (יהוקאל א כ) ענינו קרוב ממול' .

החמישי, והגוף ירו על הנהר בעים (ישעיהו יא טו) ענין עז הוא לפי הענין .

עמד - מתחלק לר' ענינים ולב' מחלקות : הענין האחד, והעמדת להם כל מתנים (זכריה יח' כט ז) יקה מכם עמדתו (מיכה א יא) רגלי עמידתי . והענין השני הוא קרוב לראשון . העמודים שנים (ירמיה נב כ) ויקם את העמודים (מ"א ז כא) ולעמוד ברזל (ירמיה א יח) .

והענין השלישי, שם עמדו לא תשיגם בנבעה מלחמה (הושע י ט) ותעמד מלדת (ברא' כט לה) ויך שלש פעמים ויעמד (מ"ב יג יח) כי עמדו לא ענו עוד (איוב לב טז) וירח עמד ... ויעמד השמש בחצי השמים (הושע יג) ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן (מ"ב ד ו) .

הענין הרביעי, למען יעמדו ימים רבים (ירמ' לב יד) על כן עמד טעמו בו (שם מח יא) ואם בעיני עמד הנתק (ויקרא יג לו) ואם החתיה תעמד הבהרת (שם יג כג) היעמד לבך התחזקה ידיך (יהוקאל כב יד) .

המחלקות השני, בעוד שדי עמדי (איוב כג ה) וצור יצוק עמדי (שם כט ו) כבודי חדש עמדי

המבאר

רסא' ויחכן לרעיו שהוא לשון ערפה הוא מן המתחפשים כירוע בחבלי היונים שהאליל מערקור פסיה על הסחרים ועל הרסאים, יש"ב"ב .

רסא' יש"ש : מנחם מיר לעלוקה כמשמעו למדנו שהוא ערבי עכ"ל, והוא שרץ רגדול במים טוען הדם, רס לשון רש"י שם : ומנחם חברו עם סעמך רגלים כפזי .

ענב . ענבמו ענבי רוש (דברים לב לב) ודם ענב תשתה חמר (שם לב ד) .

ענג . הרכה בך והענגה (דברים כח נו) אהבה בתענוגים (שיר ז ז) וקראת לשבת ענג (ישעיה נח יג) ענין ערנים .

ענד . אענדנו עמרות לי (איוב לא לו) .

ענף . פריה וענפיה (יהו"ק יט י) וענפיה ארזי אל (תלים פ יא) שרש וענף (מלאכי ג ים) . ענין סנסנים המה .

ענק . מתחלק לג' מחלקות : האחד , באחד ענק מצוארנך (שיר ד ט) לכן ענקתמו גאווה (תל' עג"ו) וענקים לגרנתך (משלי א ט) לבד מן הענקות אשר בצוארי גמליהם (שופטים ה כו) .

השני , העניק העניק לו (דברים טו ד) .

השלישי , וגם ילידי הענק (במדבר ג כב) .

ענש . ויין ענושים ישוה (עמוס ב ח) וענשו אתו מאד כסף (דברים כב ים) גם ענשו לצדיק לא טוב (משלי יז כו) ענשו יענש (שמו"ת כא כב) .

עס . וכעס' דמס ישכרון (ישעיה מט כו) ישפו ההרים עסים (יואל ד יח) על עסים כי נכרת מפסים (שם א ד) מעסים .רמני (שיר ח ב) עסים כמשמעו , ויחנן להיות עסים ענינו עיצור ענבים . ויחנן להיות מגורתם ושם עשו דדי בתוליהן (יהו"כ כג ג) ועשותם רשעים רעב) (מלאכי ג כא) הנני עשה את כל מעניך (צפניה ג ים) .

ע . לעי השדה (מיכה א ו) מעי מסלה (ישעיה יז א) אך לא בעי ישלה יד (איוב ל כד) ויעה ברד (ישעיה כח יז) .

עף . מתחלק לששה מחלקות : האחד , ועוף יעופף על הארץ (בראשית א כ) כעוף יתעופף כבודם . (הושע ט יא) מגלה עפה (זכריה א א) כחלום יעוף (איוב כ ח) .

השני , ועפעפיו יזלו מים (ירמי' ט יז) לעפעפי תנומה (תל' קלב ב) התעוף עיניך בו (משלי כג ה) . השלישי , ארץ עפתה כמו אשל (איוב י כב) עשה שחר עיפה (עמוס ג ד) והנה צרה וחשכה מעוף צוקה (ישעיה ח כב) ענין מאפל המה . הרביעי , מבין עפאים יחנו קול (תלים קד יב) ועפיה שפיר (דניאל ד יח) ענין ענפים המה .

מעץ יעננה (חב' ב יא) ענין עדות , והקרוב לעינים ויענו כל העם יחדו (שמות יט ה) ולא יכלו אחיו לענות אתו (בראשית מה ג) עינים תשובת דבר על כן רחקו כמעט מהעליונים .

השלישי , מענדה אלהי קדם (דברים לג כו) ומעונתם בציון (תלים עו ג) ומעונתיו מרפה (בחים ב יג) וענה איים באלמותיו (ישעיה יג כב) וענתה שמה כימי נעוריה (הושע ב יז) במה בדר עין יעקב (דברים לג כח) .

הרביעי , ויענך ויענך (דברים ח ג) וענה גאון ישראל (הושע ה ה) לענת מפני (שמות י ג) אולי יראה ד' בעיני (ש"ב טו יב) ועייתך במחן ענין (דניאל ד כד) וזמר עריצים יענה (ישעיה כה ה) . החמישי , והאיש משה ענו מאד (במדבר יב ג) וענדה צדק (תלים מה ה) וענתך חרבי (ש"ב כב לו) וענוים ירשו ארץ (תלים לו יא) .

הששי , עין תחת עין (שמות כא כד) עיני כל (תלים קמה טו) .

השביעי , קרוב לזה העליון על עין המים (ברא' טו ז) עינת ותהמת (דברים ח ז) מעינות תהום רבה (בר' ז יא) ותרד העינה (שם כד טו) כמשמעם ' השמיני , ועינו כעין הברלה (במד' יא ז) וארא כעין חשמל (יהו"קאל א כו) בעיניו עמד הנתק (ויק' ג' לו) כי יחן בכס עינו (משלי כג לא) ויכס את עין כל הארץ (שמות יו ט) .

התשיעי , מעונן ומנחש (דברים יח י) אל מעננים ואל קסמים (שם יח יד) לא תנחשו ולא תעוננו (ויקרא יט כו) ענין כשפים המה .

העשירי , כבהצי מענה צמד שדה (ש"א יד יד) האריכו למעניתם (תלים קכט ג) באסרם לשתי עונתם (הושע י י) ענין חרישה המה .

העשתי עשרה , שארה כסותה וענתה (שמות כא י) , אם עונה משכב המלה מגורת ענין . אבל דברה תורה בלשון כבוד , ומתפותרים אשר אומרים ענין שכונה ודירה הוא , דנין אותו מגורת מעונה .

השנים עשר , וזיה בענני ענן (בראש' ט ז) כי ענן ד' על המשכן (שמות מ לח) יסוף ענן אורו (איוב לו יא) . כמשמעו .

המבאר

רסכ) גם מכאן ראהו שהיו לפניו הנסחאות כמו בתנ"ך קד"ר כי בתנ"ך שלנו ועפותם בספ"ך .

עצל • אמר עצל שחל בדרך (משלי כו יג) ולחם עצלות לא תאכל (שם לא כו) עצלה תפיל תרדמה (שם יט טז) בעצלותים ימך המקודה (קהלת י יח) •

עצם • מתחלק לד' מחלקות : האחד, עצם מעצמי (בראש' ב כג) וזה האחרון עצמו (ירמיה נ ז) לשון גרם המה •

השני, וכעצם השמים למהר (שמות כד י) ארמו עצם מפנינים (איכה ד ז) לא נכחד עצמו ממך (תלים קל"ט טו) ענין עין המראה •

השלישי, וירבו ויעצמו, (שמות ז א) ולאין אוינים עצמה ירבה (ישע' מ כט) כי עצמת ממנו מאד (בראשית כו טז) עם רב ועצום (ויאל ב ב) הגישו עצמותיכם (ישעיה מא כא) ואיבי חיים עצמו (תלים לח כ) •

הרביעי, ועצם עיני מראות ברע (ישעיה לג טו) ויעצם את עיניכם (שם כמ י) ענין סתימה המה • בעצם היום הזה בא נח (בראשית ז יג) נראית המלה הזאת כי איננה מהמחלקות האלה כי אם מחלקות המישית ונכונה היא בלשון משנה כמו בעצמו בגופו •

עצר • הן יעצר במים ויבשו (איוב יב טו) כי עצר עצר ד' (בראשית כ יח) מעצר וממשפט לקח (ישעיה נג ח) כי אשה עצורה לנו (ש"א כא ח) שאול ועצר רחם (משלי ל טז) והקרוב אליהם קראו עצרה (ויאל א יד) עצרת תהיה לכם (כמד' כט לה) עצרת בגדים (ירמיה ט א) והקרוב אליהם זה יעצר בעמי (ש"א ט ז) ואין סכלים דבר בארץ יורש עצר (שופטים יח ז) יסוד אחד לכלם • אבל הענין יפירדם כמעט •

עק • מתחלק לשני ענינים : האחד, ועשית מעקה לגנך (דברים כב ח) • וענין שני, שמת מועקה במתנינו (חזקיהו טו יא) מפני עקת רשע (שם נה ד) הנה אנכי מעיק תהתיכם כאשר תעיק העגלה (עמוס ג יג) ענין מצוק ודוחק המה •

עקב • מתחלק לג' מחלקות : האחד, עקב הלב מכל (ירמ' יז ט) והיה העקב למישור (ישע' מ ד) ולא יעקבם כי ישמע קולו (איוב לו ד) כי כל אה עקוב יעקב (ירמ' ט ג) עקבה מרם (הושע ו ח) ויעקבני זה פעמים (בראשית כו לו) •

החמישי, מים קרים על נפש עיפה (משלי כה כה) כי עיפה נפשי להרגים (ירמיה ד לא) אין עוף ואין כושל בו (ישעיה ה כו) ויעפו נערים ויגעו (שם מ ל) ענין גיעה המה •

הששי, ותועפות הרים לו (חזקיהו צה ד) כתועפות ראם לו (במד' כג כב) ענין מעוה המה • **עפל** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, הנדה עפלה לא ישרה נפשו בו (חבקוק ב ד) ויעשלו לעלות (במדבר יד מד) •

השני, עפל ובהן היה בעד מערות (ישעיה לב יד) עפל בת ציון (מיכה ד ח) ויבא אל העפל (מ"ב ה כד) •

עפר • מתחלק לב' מחלקות : האחד, עפר מן האדמה (בראשית ב ז) ועפר בעפר (ש"ב טו יג) ונחש עפר לחמו (ישעיה סה כה) והך את עפר הארץ (שמות ח יב) כמשמעו •

השני, שני שדיך כשני עפרים (שיר ד ה) או לעפר האילים (שם ב ט) • השלישי, צללו פעופרת (שמות טו י) ובדיל ובדול ועופרת (יהוקאל כב יח) כמשמעם •

עץ • מתחלק לד' מחלקות : האחד, עץ פרי (בראש' א יא) כרתו עצה ושפכה על ירשלים סלה (ירמיה ו ו) לחטב עצים (דברים יט ה) מקום שיפול העץ שם יהוא (קהלת יא ג) •

השני, עצת ד' לעולם תעמד (תהלים לג יא) אמר עצתי תקום (ישעיה כו י) את מי נועץ ויבינהו (שם מ יד) •

השלישי, העצה יסרנה (ויקרא ג ט) • הרביעי, עצה ענינו לחשב התפנות (משלי טו לו) •

עצב • מתחלק לג' מחלקות : האחד, בעצב חלדי בנים (בראשית ג טז) בעצבן תאכלנה (שם נ ז) אכלי לחם העצבים (תלים קכו ב) ומחבש לעצבותם (שם קמו ג) ירבו עצבותם (שם טו ד) בקל עצבי ועק (דניאל ו כא) •

השני, והמה מרו ועצבו (ישע' סג י) יעציבוהו בישיומן (תלים עז מ) וראה אם דרך עוצב בי (שם קל"ט כד) ענין מרדות המה •

השלישי, עצבניהם כסף וזהב (שם קטו ד) סן חאמר עצבי עשם (ישע' מח ח) הבור עצבים אפרים (הושע ד יז) כמו אלילים •

מיסוד אחד רטו) .

השני, ותער כרה אל השקת (בראשית כד) אל תער נפשי (תלים קמא ח) חתה אשר הערה למות נפשו (ישעיה נג יב) כמעט איש וליות סביב (מ"א ז לו) .

השלישי, ערי קרשך היה מדבר (ישעיה סד ט) עיר בעיר ממלכה בממלכה (שם יט ג) כמשמעו הרביעי, וי' סר מעליך והיה ערך (ש"א כח טו) נשוא לשוא עריך (תלים קל"ו ד) ומלאו פני חבל ערים (ישעיה יד כא) ופשוטה לערך (דניאל ד פו) ענין אויבים המה .

החמישי, ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קלו ז) ערות יסוד עד צואר סלה (חבקוק ג יג) ואת ערם ועריה (יחזקאל טו ז) וערות אביהם לא ראו (בראש' ט כג) את מקורה הערה (ויקרא ד יח) למען הביע על מעוריהם (חבק' ב טו) ענין חשפה המה . ויתכן להיות מנורתו ערירים יתמו (ויקרא ד) חשופי קלון יעיני השמש ויעיני כל ישראל . הששי, ער ועונה מאהלי יעקב (מלאכי ב יב) ואנכי הלך ערירי (בראשית טו ב) .

השביעי, ערות על יאור (ישע' יט ז) ומתערה כאורח רענן (תל' לו לה) ענין צמיחה ורשיבה הם . השמיני, ותהינה כערוער במדבר (ירמיה מח ו) והיה כערער בערבה (שם יז ו) עץ הוא מעצי היער וערער שמו, והיה כעץ שהול על מים (שם יז ח) יורה עלי .

ערב . מתחלק ל"א מחלקות, האחד, ערב ובקר וצהרים (תלים נה יח) והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה יד ז) ומראה הערב והבקר (דניאל ח טו) בין הערבים (שמות יב ו) הגה נא רפה היום לערב (שופטים יט ט) כי פנה היום, כי ינפו צללי ערב (ירמיה ו ד) .

השני, ערב לאיש לחם שקר (משלי כ יז) ולא יערבו לו ובהיהם (הושע ט ד) וערבה ליי' מנחת יהודה וירושלים (מלאכי ג ד) ערב עבדך לשונ (תהלים קי"ח קכ) כי קולך ערב (שיר ב יד) ארני עשקה לי ערבני (ישעיה לח ד) . ויתכן להיות מנורתו ואת ערבתם תקח (ש"א יז יח) . השלישי, וערבי נחל (ויקרא כג ט) כערבים

השני, צאי לך בעקבי הוצאן (שיר א ח) הנשך עקבי סוס (ברא' מט יז) או הלמו עקבי סוס (שופטים ה כג) ועקבותך לא נודעו (תלים עז ד) .

השלישי, והיה עקב תשמעון (דברים ז יב) עקב כי בוחני (ש"ב יב י) עקב כי זאת אעשה לך (עמוס ד יב) עקב אשר שמע אברהם בקלי (בראשית כו ח) בשמרם עקב רב (תלים יט יב) לעולם עקב (שם קי"ט קי"ב) ואצננה עקב (שם קי"ט לג) מלה או זיננה קרובה מהזעיונה כי הענין יפירדם כמעט [נו' לוב יפירינה ממנה] .

עקד . ויעקד את יצחק בנו (בראשית כב ט) עקדים נקדים ומלאים (שם ל לפ) .

עקל . על כן יצא משפט מעקל (חבקוק א ד) נחש עקלחון (ישעיה כו א) ארזות עקלקלות (שופ' ה ז) והמטים עקלקלותם (תלים קכה ה) .

עקר . מתחלק לג' מחלקות: האחד, ועת לעקור נסוע (קהלת ג ב) מושיבי עקרת הבית (תלים קי"ג ט) ועקרון תעקר (צפניה ב ד) אתעקרו מן קדמיה (דניאל ז ח) או לעקר משפחה גר (ויקרא כה טו) .

השני, ברם עקר שרשוהי בארעא שבקו (דני' ד יב) כמשמעו . ויש כמוהו בלשון משנה .

השלישי, ותהי שרי עקרה אין לה ולד (ברא' יא ל) רני עקרה לא ילדה (ישעיה נד א) עקר ועקרה (דברים ו יד) רעה עקרה (איוב כד כא) כמשמעם .

עקש . ואת כל הישרה יעקשו (מיכה ג ט) ומעקשים למישור (ישע' מב טז) דור עקש ופתלתל (דברים לב ה) .

ער . מתחלק לשמנה מחלקות: האחד, העירה והקיצה למשפטי (תלים לה כג) ולבי ער (שיר ה ב) כאיש אשר יעור משנתו (זכריה ד א) עוררה את גבורתך (תלים פ ג) עד יערה עלינו רוח ממרום (ישעיה לב טו) מעיר עליהם את מדי (שם יג יז) מי העיר ממורה (שם מא ב) אנכי העירתיהו בצדק (שם מה יג) מתעורר להחזיק בך (שם סו ד) ונקי על חנף יתערר (איוב יז ח) סנה אל תמלת הערער (תלים קב יח) נראים כלם

המבאר

רטו) כי יסוד אחד להם, ושלוש הפסוקים ענין אחד להם.

ערל • ואני ערל שפתים (שמות ו יב) הנה ערלה אונם (ירמיה ו י) ערלי לב וערלי בשר (יהו' מד ז) וערל בשר (שם מד ט) ופקדתי על כל מול בערלה (ירמיה ט כד) יהיה לכם ערלים לא יאכל (ויקרא יא כג) וערתם ערלחו את פרוי (שם שחה גם אתה והערל*) (חבקוק ב מז) •

ערם • מתחלק לג' מחלקות : האחד, ערם יצאתי (איוב א כא) פֶן אפשיטנה ערומה (הושע ב ה) כי תראה ערם וכסיתו (ישע' נה ז) כמשמעו השני, ערם יערם הוא (ש"א כב כב) על עמך יערימו סוד (תלי' פג ד) מפר מהשבות ערומים (איוב ה יב) •

השלישי, ערמת המים (שיר ז ג) סלחה כמו ערמים (ירמיה נ כו) ויבא לשכב בקצה הערמה (רוח ג ז) מביאים הערמות (בחמיה יג טו) וברוח אפך נערמו מים (שמו' פו ה) ענין חמרים הם • **ערמון** • לה ולוו וערמון (בראשית ל לו) • **ערם** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, ראשית ערסותיכם (במדבר טו כ) ענין בצק הוא •

השני, על ערש דוי (תלים מא ד) הנה ערשו ערש ברזל (דברים ג יא) ערשי אמסה (תלים ו י) ענין מטה הם, אך זה בַּשִּׁין, וזה בסמך • **ערף** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, על הענלה הערופה בנהל (דברים כא ו) ואת ערפך הקשה (שם לא כו) וגיד ברזל ערפך (ישעיה מח ד) ואם לא תפרה וערפתו (שמות יג יג) הוא יערף מובנותם (הושע י ב) חשך בערפיה (ישע' ה ל) •

השני, יערף כמפר לקחי (דברים לב ב) ענין רעף הוא, וענינו יורה עליו • **ערפל** • ומשה נגש אל הערפל (שמות ז כא) וערפל החלתו (איוב לח ט) לשכן בערפל (מ"א ה יב) ענין קסור וענן המדה, וזה יורה עליו חשך ענן וערפל (דברים ד יא) •

ערץ, מתחלק לב' מחלקות : האחד, אל נערץ בסוד קרושים רבה (תלים פט ח) והוא מוראכם והוא מעריצכם (ישע' ה יג) קרית גוים עריצים (ישעיה כה ג) מסעף פארה במערצה

על יבלי מים (ישעיה מד ד) • הרביעי, בני אם ערבת לרעך (משלי ו א) שימה נא ערבני עמך (איוב יג ג) אנכי אערבנו (בראש' מג ט) בעורבים משאות (משלי כב כו) • החמישי, עם שונים אל התערב (משלי כד כא) ויתערבו בגוים (תלים קו לה) מתערבין להין בורע אנשא (דני' ב מג) לא מתערב עם חספא (שם) • השישי, או בשתי או בערב (ויקרא יג מח) או השתי או הערב (שם יג נח) •

השביעי, ומלאו בתי מצרים את הערב (שמו' ח ז) ויסר הערב מפרעה (שם ח כו) • השמיני, וכל מלכי הערב (מ"א י פו) ערב וכל נשיאי קר (יהו' כו כא) משא בערב (ישעיה כא יג) •

התשיעי, את כל ערב למינו (ויקרא יא טו) יקרוה ערבי נחל (משלי ל יז) • העשירי, סלו לרכב בערבות (תהלים סח ה) • האחד עשרה, ערבת מואב (במדבר לא יב) בערבה מול סוף (דברים א א) אשר שמתי ערבה ביהו (איוב לט ו) •

ערב • לחיו כערוגת הנשם (שיר ה יג) כאל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים (תלים מב ב) גם בהמת שדה תערוג אליך (סד' יואל א כ) •

ערד • ומסרות ערוד מי פתח (איוב לט ה) ועם ערדי מורוה (רנאל ה כא) כמשמעו •

ערך • מתחלק לב' מחלקות : האחד, לא יערכנה דהב וחוככית (איוב כה ז) לא יערכנה ספרת כוש (שם כה יג) בערך נפשות לה' (ויק' כו ב) יעריבנו הדבן (שם כו ח) בערך כסף שקלים (ויקרא ה מז) •

השני, תערך לפני שלהן (תהלים כג ה) ויערך עליו ערך לחם (שמות מ כג) וערך בגדים וטחיתך (שופטים יז י) שתיים המערכות שש המערכת (ויקרא כו ו) היערך שויעך לא בצר (איוב לו יפ) בקר אערך לך (רסה) (תהלים ה ד) והין ערכו (איוב מא ד) ומגורתם מערכה לקראת מערכה (ש"א יז כא) •

המבאר

רסה רש"י: בקר אערך לך הפלתי על ואת. אערך לשון מערכה הוא, כן חברו במח. * עין לעיל צד ז ע"א.

רסד' רש"י: ומנחם חבר תערג, עם לחיו כערוגת הנשם אכן לא יחכנו דבריו, גם דונש ספר ארז לשון קול של איל.

ואת העשירות (שופטים י ו) מיני אילל הם
העשויים כתבניתם *

עש * מתחלק לב' מחלקות : האחד, העשוי
לבלי חת (איוב מא כה) כל הוזהב העשוי למלאכה
(שמות לח כד) ולא יהיה למצרים מעשה (ישעי'
יט טו) מעשה והשבן (קהלת ט י) *
וענין שני, ותעש זהב וכסף באוצרותיך (יהו'
כח ד) ותעש הארץ בשבע שני השבע (בראשית
מא מד) *

השלישי, ולא עשדה רגליו ולא עשה שפמו
(ש"ב יט כה) ועשתה את צפרניה (דב' כא יב) *
הרביעי, ושם עשו דדי בתוליהן (יהווקאל כג
ג) הנני עשה את כל מעיניך (צפניה ג יט) *
עשב * ונתתי עשב בשדך לבהמתך (דברים
יא טו) עשבים כמשמעו *

עשק * ויקרא שם הנאר עשק (בראשית כו
כ) ענין מריבה המה שם מקום הוא *
עשר * עשרה בקר בראים (מ"א ה ג) ועשר
אתנת (בראשית מה כג) ועשרון סלת (שמות
כט ט) שתים עשרה שנה (בראשית ה ח) *

עת * כי עת לכל חפץ (קהל' ג יז) עת לעשות
(תהלים קיט קכו) ביד איש עתי (ויקרא פז כא)
מדוע משדי לא נצפנו עתים (איוב כד א) לעות
את יעף דבר (ישעי' נ ד) בידך עתתי (תה' לא פז) *

עתד * מתחלק לב' מחלקות : האחד, וחש
עתדתו למו (דברים לב לה) אשר התעתרו לגלים
(איוב טו כה) כמלך עתיד לכיורו (שם טו כד)
ולהיות היהודים עתידים (אסתר ח ג) ועתודתיהם
שושתי (ישעי' יג) העתידים עורר לוייתן (איוב ג ח)
עורר לך רפאים כל עתודי ארץ (ישעי' יד ט) *
השני, ואלים בני בשן ועתודים (דבר' לב יד)
והנה העתודים העולים על הצאן (בראש' לא י) *

עתק * מתחלק לב' מחלקות : האחד, יצא
עתק מפסים (ש"א ב ג) עתקו גם נברו חיל (איוב
כא ז) עתקה בכל צוררי רפו (תל' ו ח) המעתיק
הרים ולא ידעו (איוב ט ז) ויעתק משם ההררה
(בראשית י ח) אשר העתיקו אנשי חזקיה (משלי
כה א) העתיקו מהם מלים (איוב לב טו) *

(ישעי' י לג) ענין מעור המה *
השני, כי אערץ המון רבה (איוב לא לד)
אל תערץ ואל תחת (יהושע א ט) העלה נדף
תערץ (איוב ג כה) ענין שבר המה *
ערק * וערקו לא ישכנו (איוב ל יז) הערקים
ציה (שם ל ג) ענין מנוס הם, וכל מנוס בלשון
ארמית ערק כמשמעו *

עש * מתחלק לב' מחלקות : האחד, עשדה
עש כסיל וכימה (איוב ט ט) ועיש על בניה תנחם
(שם לח לב) *

השני, עישו ובאי כל הגוים (יואל ד יא) *
תפרונו לפי עיניו, עישו כמו חושו מהרו *
השלישי, כבצר יאכלם עש (ישעי' נא ח)
ידכאום לפני עש (איוב ר יט) עששה מכעס עיני
(תלים ו ח) ועצמי עששו (שם לא יא) *

עשן * מתחלק לב' מחלקות : האחד, ויעל
עשנו כעשן הכבשן (שמו' יו יח) עשן כלו (שם) *
השני, עלה עשן באפו (ש"ב כב ט) עד
מתי עשנת בתפלת עמך (תלים פ ה) יעשן אפך
בצאן מרעיתך (תלים עד א) יעשן אף י' וקנאתו
(דברים כט יט) *

עשק * עשוק אפרים (הושע ה יא) אם
עשק רש וגול (קהלת ז ו) עשה משפט לעשוקים
(תהלים קמו ז) כמשמעו *

עשיר * ויאמר אפרים אך עשרתי (הושע יב
ט) והעשיר והכבוד מלפניך (דה"א כפ יב) את
כבוד עשירו רוב בניו (אסתר ה יא) כמשמעו *

עשת * מתחלק לב' מחלקות : האחד, אולי
יתעשת האלהים (יונה א ו) אבדו עשתנתיו (תלים
קמז ד) ומלכא עשית להקמותה (דניאל ו ד) *
ענין מזהב המה *

השני, עשת שן (שיר ה יד) ברזל עשת
(יהווקאל כו יט) שמנו עשתו (יזמיה ה כה)
לעשתות שאנן (איוב יב ה) ענין צהל הם *
השלישי, עשתי עשרה יריעות (שמות כו ז)
לעשתי עשר חדש (זכריה א ז) *

עשתר * ועשתרת צאנך רפו (דברים ז ג)
אבירי בשן מבחר הצאן הם * ויתכן להיות מגורתם

המבאר

רפו רש"י : מנחם מירש אבירי בשן מבחר הצאן כמו עשתרות קרנים.
לשון חזק , רפו רש"י : ומנחם חבירו עם ויעתק משם ההררה.

השני, ועתיק יומין יחב (דניאל ז ט) •

עֵתֶר • מתחלק לב' מחלקות, האחד, העתירו בעדי (שמות ה כד) ויעתר לו יי' (ברא' כה כא) ונעתר להם ורפאום (ישע' יב כב) עתרי בת פוצי רסה) (צפניה ג י) ויעתר אל אלוה וירצחו

ותשלם מחברת העיין

אהל מחברת פ"א

השני, ותחת פאתיו ילוד (יחזקאל לא ו) וחארכנדה פאתיו (שם לא ה) מסעף פארה במערצה (ישעיה י לג) לא תפאר אחרוך (דבר' כד ז) כמו שבידה •

פֶּנַן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויפג לבו (בראשית מה כו) נפוגתי ונרכתי עד מאד (תהלים לח ט) אל תחני פגות לך (איכה ב יח) ולא תרמה מאין הפגות (שם ג מט) נגרה ולא תפוג (תלים עו ג) על כן תפוג תורה (חבקוק א ד) ענין רפיון המה •

השני, התאנה חנמה פניה (שיר ב יג) כמו נצניה לפי הענין •

פְּנֵל • ולא באה בפי בשר פגול (יחזקאל ד יד) פגול הוא לא ירצה (ויקרא יט ז) ומרק פגלים כליהם (ישעיה סה ד) •

פָּנַע, מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויפגע במקום (בראשית כח יא) ויפגעו לי בעפרון בן צחר (שם כג ה) ואל תפגעו בי (ירמיה ז טו) ויצו עליה במפגיע (איוב לו לב) ענין פגישת הם • השני, ויפגעו בו וימת (מ"א ב כה) ויפגעו בו וקברוהו (שם ב לא) אשר פגע בשני אנשים (שם ב לב) פן יפגענו (שמות ה ג) פגעת את שש ועשה צדק (ישעיה סד ד) פגיעות מות הם •

פֶּאֶר • פאר, פג פגל פגע פגר פגש, פד פדע פדר, פו פור, פה פחד פהז פחם פדור פחת, פמד פטר פמש, פך, פל פלג פלגש פלד פלח פלמ פלך פלץ פלם פלץ פלש, פם, פן פנג פניץ פנס פנק, פס פסג פסח פסל, פע פעל פעם פעמון פערי פ' פ', פץ פצה פצל פצם פציע פצר, פק פקד פקה פקע, פד פדד פדו פדח פדמ פדך פדס פדס פדע פרעש פרץ פרק פרש' פרשני פרשו פרתם פלש פש' פשה פשט פשע' פשע' פשק פשר, פת פתאם פתגל פתגם פתח פתל פתן פתע פתר פתשגן •

פֶּאֶר • לפאת נגבה תימנה (שמות כו יח) ולא תשדית את פאת זקנך (ויקרא יט כו) ואם מפאת פניו ימרס ראשו (שם יט מא) ותחלקם לפארה (נחמיה ט קב) אמרתי אפאיהם (יר' דברים לב כו) ענין אחד להם •

פֶּאֶר • מתחלק לב' מחלקות: האחד, אשר בך אתפאר (ישעיה מט ג) כי תפארת עזמו אתה (תלים פט יח) פארך חבוש עליך (יחזקאל כו יו) לתת להם פאר תחת אפר (ישעיה סא ג) כל פנים קבצו פארוו (יע' יואל ב ו) וקרובו לעינים היתפאר הגרון על ההצב בו (ישעיה י טו) דתפאר עלי (שמות ח ה) •

המבאר

רעא ו'ל הרד"ק בפרש פ א ד: כל פנים קבצו פארוו שם כפול הלמ"ד ופירושו קבצו פאר שלא נשאר להם על דרך וכפבים אכפוו נגחם כן פירש מנחם. ודונש פירש לשון ובשלו בפרור הלאף ניססה. ופירושו קבצו כל שחרות הפורר, ואו"ל עוד לדונש בפירושו ואמר כי לא יתכן כדברי מנחם כי הפרש יש בין אסיפה לקבוץ. כי לשון קבוץ לא יתכן אלא על אסיפת דברים המסומרים שיקבצם לפקום אחד לפיכך לא יתכן כל פנים קבצו פארם שלא נראה, אך לשון אסיפה יתכן בזה הענין כמו ויאסף רגליו, ויאסף אל עמיו, אסף ירד' ולא יתכן לומר קבוץ ירד, ויקבץ רגליו, עכ"ל.

רסח) דעת הרד"ק שחיא שם אורח, ולפי מנחם שם המתפללים. ומוצי' הוא ישראל הנפוצים ישיב"ב. רמב"ן: רש"י: המור קמור עין הקטורה, ולשון עתור מרבח וכן חעתרתם עין דבריכם. וכן נערתות נשיקוה שונא, וכן חברי מנחם במחלקת אחת שלשתן ופירש ענין סעבת המה אך כל אחד בלשון בני אדם. רע) רש"י: אפאיהם אמרתי בלבו אפאה אורח, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה להשליכם מעלי הפקר, ודונבתו פצינו בעורא. ותתן להם ארץ שבעה נזים ותחלקם לפאה [מנחם ט כב] להפקר' וכן חברי מנחם ע"כ. ועיין לעיל בפרש אף.

השלישי, רקעי פחים (במדבר יז ג) *
 הרביעי, ואל האחשורפנים והפחות (אסתר ח
 ט) את פני פחת אחר (מ"ב יח כד) פחת יהודה
 (הגי א א) סגניא ופחוחא (דניאל ג ב) לחם
 הפחה לא אלתי (בחמיה ה יד) *

פחד * מתחלק לב' מחלקות : האחד, פחדו
 בציון המאים (ישעיה לג יד) ופחרו יפל עליכם
 (איוב יג יא) פחדכם ומוראכם (דברים יא כה)
 ענין מורא הם *

השני, גירי פחריו ישרגו (איוב מז יז) ודמיונו
 בלשון ארמית מרים פחרין (תרגום מרוח אשך
 ויקרא כא כ) *

פחז * פחו כמים אל תותר (בראשית מט ד)
 אנשים רקים ופחזים (שופ' ט ד) לשון מהרות *
פחם * ופעל בפחם (ישעיה מד יב) פחם
 לגחלים (משלי כו כא) *

פחר * חסף די פחר (דניאל ב מא) * ענין
 חרס היוצר הוא, כמשמעו *

פחת * אל הפחת הגדול (ש"ב יח יז) באחת
 הפחתים (שם יז ט) פחר ופחת ופח (ישעיה כד
 יז) יפל אל הפחת (שם כד יח) פחתת הוא (ויקרא
 יג נה) * ענין עומק הם *

פטד * ארס פטדה וברקת (שמות כח יז)
 לא יערכנה פטדה כוש (איוב כח יט) אבן השדה
 הוא *

פטרי * כל פטר רחם ליי' (שמות יג יב)
 ופטורי ציצים (עב) (מ"א יו יח) יפטרו בשפה
 (תהלים כב ה) פומר מים (משלי יז יד) כי לא
 פטר יהוירע הכהן (דה"ב כג ח) *

פטש * וכפמיש יפצץ סלע (ירמיה כג כט)
 מחליק פמיש (ישעיה מא ז) כלי מפץ הם *

פד * מתחלק לג' מחלקות : האחד, הנדה
 מים מפנים (יהוקאל מז ג) את סך השמן (ש"א
 י א) ענין אסוך הם *

השני, ותשם בפוך עיניה (מ"ב ט ל) כי
 חקרעו בפוך עיניך (ירמיה ד ל) לשון כהל המה *
 השלישי, הנח אנכי מרביץ בפוך אבניך (ישע'
 נד יא) אבני סדך ורקמה וכל אבן יקרה (דה"א
 כב ב) *

פג * מתחלק לב' מחלקות : האחד, רב
 הפגר (עמוס ח ג) ויירד העיט על הפגרים (ברא'
 טו יא) ופגריהם יעלו באשם (ישע' לד ג) ופגריכם
 אתם (במדבר יד לב) כפגר מובס (ישעיה יד יט)
 ענין גייה הם *

השני, אשר פגרו מעבר את נחל הבשור (ש"א
 ל י) כמו נשאר *

פגש * אפגשם כדב שכול (הושע יג ח)
 פגוש רב שכול באיש (משלי יז יב) כי יפגשך
 עשו אחי (בראשית לב יח) ופגשו ציים את איים
 (ישעיה לר יד) ענין פגישה המה *

פג * והפדה לא נפדתה (ויקרא יט כ) ואת
 פרוי השלשה (במדבר ג מז) והפדה (שמות כא
 ח) כמשמעו ענין גאולה *

פדע * פדעהו מדרת שחת (איוב לג כד) *
 ענין פדיון הוא כמשמעו :

פדר * ואת ראשו ואת פדרו (ויקרא א יב)
 את הראש ואת הפדר (שם א ח) * פתרונו לפי
 ענינו כמו חלבו *

פג * מתחלק לב' מחלקות : האחד, הנחמדים
 מזהב ומסו רב (תלים יט יא) ראשו כהם פו שיר
 ה' (יא) וישו זרעו ידיו (בראש' מש כד) ותמורתה
 כלי פו (איוב כח יז) *

השני, מפשו ומכרבו לפני יי' (ש"ב ו מז) *
 ענין רקידה הוא *

פזר * מפזר ומפזר (אסתר ג ח) אשר פזרו
 בגוים (יואל ד ב) יש מפזר ונוסף עוד (משלי יא
 כד) פזר נתן לאבינוים (תלים קיב ט) * ענין הלוך
 הם *

פח * מתחלק לר' מחלקות : האחד, פח
 יקוש (הושע ט ח) והפחתם אותו (מלאכי א יג)
 אשית בישע יפח לו (תלים יב ו) הפח נשבר
 (שם קכד ו) הפח בחורים כלם (ישעיה מב כב)
 ענין מוקש הם *

השני, ותקוּתם מפח נפש (איוב יא ז) ויפח
 באפיו נשמת חיים (בראש' ב ו) נפח באש פחם
 (ישעיה נד מז) ונפחתי בו (הגי א ט) עד שיפוח
 היום (שיר ב יז) סיר נפוח אני ראה (ירמ' א יג)
 לפחת עליו אש (יהוקאל כב כ) *

המבאר

(עב) רש"י: ומתם חברו ופטורי לשון פטר רחם, וכמו יפטירו בשפה.

(שופ' ה טו) והקיפו כהניא בפלגתהון (עור' ו יח)
ענין חלוק הם, ויתכן להיות מגורת העליון *

פלגש * ושמונים פיגששים (שיר' ו ח) *
פלד * באש פלדת הרכב רעי' (נחום ב ד)
כמשמעו, לפי ענינו כמו ולפיו אש (בר' טו ז) *

פלח * מתחלק לב' מחלקות: האחד, עד
יפלה חץ כבדו (משלי ז כג) כפלה הרמון רקחך
(שיר' ד ג) ויפלה אל סיר הנזיר (מ"ב ד לט) יפלה
כלויתי ולא יחמל (איוב טו יג) פלה רכב (שופט'
ט נג) כפלה תחתית (איוב מא טו) *

השני, לאלהי לא איתכונן פלחך (דניאל ג יד)
ענין עבודה הוא *

פלמ * פלטה נפשי (תהלים יז יג) על און
פלמ למי (שם נו ח) ויבא הפלמי (בראשית יד
יג) * ענין הצלחה המה * ויתכן להיות מגורת,
תפלט פרתו ולא תשכל (איוב כא י) *

פלך * מתחלק לב' מחלקות, האחד, שר
חצי פלך קעילה לפלכו (נחמיה ג יז) *

השני, ומחויק בפלך (ש"ב ג כט) מתחלקך
במשענת, ויתכן להיות מגורתו וכפיה תמכו פלך
(משלי לא יט) * שם הכלי פלך כמשמעו העשוי
למטבח * ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך *
אם כישור כלי מטבח במה תשווינה הנשים * פלך
כמו פלכה בלשון משנה, ואם כישור מגורת
כשרון פתרון פלך כענין העליון.

פלך * אל מקום פלני אלמני (ש"א כא ג) *
פלס * ושקל בפלס הרים (ישעיה' מ יב)
מעגל צדיק תפלוס (שם כו ז) חטס ידיכם תפלוסן
(תהלים נח ג) ארדו חיים פן תפלוס (משלי ה ו)
החדע על מפלעיו עב (איוב לו טו) *

פלץ * פלצות בעתתני (ישע' כא ד) ועמודיה
יתפלצון (איוב טו ו) ענין רעדה ומורא הם, ויתכן
להיות מגורתו אשר עשתה מפלצת לאשרה (מ"א

טו יג) תפלצתך השיא אתך (ירמיה' מט טו) *
פלש * והתפלשי באפר (ירמיה' כו) בבית
לעפרה עפר התפלשי (מיכה א י) באפר יתפלשו
(יחזקאל כו לו) * ענין כפישה הם *

פם * ושם ממול רברגן (דניאל ז ח) וסנר

פל * מתחלק לר' מחלקות: האחד, ונתן
בפללים (שמות כא כב) פקו פלילה (ישעיה' כח ז)
ויעמד פינחם ויפלל (תהלים קו ל) ויפלל אלהים
(ש"א ב כח) ראה פניך לא פלתי (בראשית מח
יא) עשו פלילה (ישעיה' טו ג) ואיבנו פלילים
(דברים לב לא) *

השני, ונפלינו אני ועמך (שמות לג טו) הפלה
חסרך (תלים יז ז) והפליתי ביום ההוא (שמות
ח יח) *

השלישי, הנפילים היו בארץ (בראשית ו ד)
ושם ראינו את הנפילים (במדבר יג לג) *

הרביעי, נפלה מתחלק לר' ענינים: הא'
מיום נפלו עד היום הזה (ש"א כט ג) מי גר
אתך עילך יפול (ישעיה' נד טו) לכו ונפלה אל
מחנה ארם (מ"ב ו ד) וממנשה נפלו אל דויד
(דה"א יב יט) * והקרובים אליהם, הכלים נפלו
לי בניעמים (תלים טו ו) ויפלו חבלי מנשה עשרה
(יהושע יז ה) ויפל הגורל- על יונדה (יונה א ז) *
הב', לא נפל אנכי מכם (איוב יב ג) ויתכן להיות
מגורתו ומפל בר נשביר (עמוס ח ו) והקרובים
אליהם, ולא נתן תפלה לאלהים (איוב א כב) *
והקרובים אליהם, אמר אל סדו תפל (יחזקאל יג
יא) היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו ו) * הג',
נפל אשת בל הווי שמש (תלים נח ט) או כנפל
טמון (איוב ג טו) טוב ממנו הנפל (קהלת ו ג)
משלי בשורו דבקו (איוב מא טו) * הד', ויפל מלא
קומחו ארצה (ש"א כח כ) ויפלו לפניו (בראשית
מד יד) ויפלו על פניהם (ויקרא ט כד) *

הומחלקת החמישי, תפלה לעני כי יעטף (תה'
קב א) שמע תפלה (שם סה ג) ואתפלל אל יי'
(דברים טו כו) *

הששי, ופול ועדשים ורדן וכסמים (יחזקאל
ד ט) כמשמעו *

פלג * מתחלק לב' ענינים: האחד, פלג
אלהים מלא מים (תלים סה י) על פלגי מים (שם
א ג) נהר פלגיו (שם מו ה) *

השני, מי פלג לשטף תעלה (איוב לח כח)
בלע אדני פלג לשונם רעי' (תהי' נה י) כפלגזה ראובן

המבאר

לשון לפיד אש בדרך התפן ע"ל. וקשה להכריע אם כוין רש"י
ביש פותרים לפתחם או לפותר אחר.

רעג' רש"י: ונחמס פתח פלג לשון חלוק *
רעד' רש"י ולא ידעתי מהו פלגות וכי' רש"י פותרים פלגות

מוסר (ישעיה כה מז) ענין זוית המה •
העשתי עשרה , הוא ההיכל לפני (מ"א ו יז) •

פנג • ופנג ורשב ושמן (יחזקאל כו יז) •
פנין • ורחוק מפנינים מכרה (משלי לא י)
יש זהב ורב פנינים (שם כ מז) אבני שוהם המה •
פנס • אל הקדש פנימה (ויקרא י יח) אל
החצר הפנימית (אסתר ד יא) בפנימי ובחיצון
(יחזקאל מא יז) •

פנק • מפנק מנער עבדו (משלי כב כא) •
ענין מעדנים הוא, וארמית הוא כמו תפניקי
מלכא (תרגום מעדני מלך בראשית מ ט ד) •

פס • מתחלק לב' מחלקות : האחד, כי פסו
אמינים מבני אדם (תהלים יב ב) כמו אפסו •

השני, שליה פסא די ירא (דניאל ה כד) כמו
כף יד • ויתכן להיות מגורחו יד פסת בר בארץ
(תהלים עב מז) ואם פשה תפשה (ויקרא יג ז)
נכון להיות מגורחו פסת בר, לולא שזה בסמ"ך
וזה בש"ץ, אבל ברוב מקומות ענין אהדו לשניהם •
פסג • עלה ראש הפסגה (דברים ג כו) פסגו
ארמנותיה (תהלים מח יד) ענין זקופה הם •

פסח • מתחלק לב' מחלקות : האחד, פסח
הוא ליי' (שמו"ב יא) ופסח יי' על הפתח (שם יב
כג) פסחו והמליש (ישע' לא ה) כמו חמלה רעה •
השני, והוא פסח שהי רגליו (ש"ב ש יג)
העורים והפסחים (שם ה ו) עד מתי אהם
פסחים (מ"א יח כא) ויפסחו על המזבח (שם
יח כו) •

פסל • פסל לך שני לחת אבנים נראשנים
(שמות לד א) ויפסלו בני שלמה (מ"א ה לב) •
פע • הופיע מהר פארן (דברים לג ב) וישב
הכרבים הופיעה (תהלים פ ב) וחללו יפתח
(יחזקאל כה ז) •

פעל • פעל ישועות בקרב הארץ (תהלים עז
יב) כי פעל אדם ישלם לו (איוב לד יא) פעלי
בקרב שנים (חבקוק ג ב) •

פעם • מתחלק לד' מחלקות : האחד, פעם
בחוף, פעם ברחבת (משלי ז יב) פעמים רבות
יצילים (תלים קו מג) הפעם אודה את יי' (ברא'
כש לה) •

פס אריותא (שם ו כג) ויעש פימה עלי כסל
(איוב מז כז) •

פן • מתחלק ליי"א מחלקות : האחד, פן יבא
והכני (בראשית לב יב) פן תאמרו מצאנו חכמה
(איוב לב יג) פן תאמר עצבי עשם (ישעיה מח
ה) ופן יסורו מלבבך (דברים ד פ) •

השני, פנים בפנים דבר יי' (שם ה ד) כי
ראיתי אלהים פנים אל פנים (בראש' לב לא) ראיתי
פניך כראת פני אלהים (שם לג י) אל מול פני
המנורה (במדבר ה ב) אל מול פני המלחמה
החזקה (ש"ב יא מז) אל פני הכפרת (ויקרא
מז ב) •

השלישי, פני יי' בעשי רע (תלים לד יז) פני
יי' הלקם (איכה ד מז) ואני אתן את פני באיש
ההוא (ויקרא כ ג) ענין קצף [ג'ו קנאה וועם]
המה •

הרביעי, פנה אלי וחנוני (תלים פו מז) ופניתי
אליכם (ויקרא כו ט) פנה אל תפלת הערער
(תהלים קב יח) •

החמישי, כי פנה היום (ירמיה ו ד) כי פנו
אלי ערף ולא פנים (שם ב כז) ויפן ויצא מעם
סרעה (שמות י ו) והיה כהפנתו שכמו (ש"א י
ט) ויפן זנב אל זנב (שופט' מז ד) נשאתי אימך
אפונה (תלים פח מז) ענין הפך וסבוב הם •

הששי, מפני שגיבה תקום (ויקרא יש לב)
מפני האף והחמה (דברים פ יב) כי לא אוכל
לקום מפניכם (בראשית לא לה) •

השביעי, מפני אשר ירד עליו יי' באש (שמות
יח יח) ולא יכלו ההרשמים לעמד לפני משה
(שמות ט יא) לעמוד לשרת מפני הענן (דה"ב
ה יד) •

השמיני, לפני בוא יום יי' (יואל ג ד) וזאת
לפנים בישראל (רות ד ז) לפנים הארץ יסדת
(תהלים קב כז) •

התשיעי, סלו סלו פנו דרך (ישעיה נו יד)
פנו דרך יי' (שם מג ג) ופנה דרך לפני (מלאכי
ג א) ופנו את הבית (ויקרא יד לו) •

העשירי, היתה לראש פנה (תהלים קיח כב)
ממנו פנה ממנו יתד (זכרי' יד) פנת יקרת מוסר

המבאר

רעה) כן נמצא במוסר לונדון והאמבורג. ובשאר היסמאות חסרה חמלה הואת ולא ידעתי פירושה בענין הזה.

השני, ותחל רוח יי' לעצמו (שופטים יג כה) הרימה פעמך למשאות נצח רעו (תהלים עד ג) ותפעם רוחו (בראשית מא ה) נפעמתי ולא אדבר (תהלים עז ה) ותתפעם רוחו (דניאל ב א) .

השלישי, מה יפו פעמך (שיר ז ב) פעמי דלים (ישעיה כו ו) פעמי מרכבותיו (שופטים ה כה) פעמיו ירחץ בדם הרשע (תהלים נח יא) את הולם פעם (ישעיה מא ז) לשון רגל וצעד המה י הרביעי, ונחת על ארבע פעמתי (שמו' כה יב) .

פעמון . פעמון זהב ורמון (שמות כח לד) פעמן רמון (שם לש כו) ויתני את הפעמנים (שם לש כה) .

פער . ופעה פיה לבלי חק (ישעיה ה ד) ופיהם פערו למלוש (איוב כט כג) פי פערתי ואשאפה (תלים קיש קלא) פערו עלי בפיהם (איוב טו י) כמו פתחו עלי בפיהם .

פ . מתחלק לב' מחלקות : האחד, פה אל פה אדבר (במדבר יב ח) פתח פך לאלם (משלי לא ח) פי צדיק ינוב חכמה (שם י לא) כי פי הוא צוה (ישעיה לד טז) וחרב פפיות בידם (תה' קמט ו) ולה שני פיות (שופטים ג טז) ודתה הפצירה פים (ש"א ג כא) כפי כתנתי יאורני (איוב ל יח) שירד על פי מדותיו (תהלים קלג ב) כפי תחרא (שמות כח לב) .

השני, לפי רב השנים (ויקרא כה טז) כפי עבדתם (במדבר ו ז) ולפי העלות הענן (שם ט ז) לפיהן ישיב גאלתו (ויקרא כה נא) הן אני כפך לאל (איוב לג ו) .

השלישי, ואתה פה עמד עמדי (דברים ה לא) פה אשב כי איתיה (תהלים קלב יד) .

פץ . מתחלק לב' מחלקות : האחד, פצה פך (יחזקאל ב ח) הבל יפצה פיהו (איוב לה טז) ואנכי פציתי פי אל יי' (שופטים יא לה) אשר פצו שפתי (תהלים סו ד) -

השני, פצני והצילני (שם קמד ז) הפוצה את דוד עבדך (שם קמד ז) לשון הצלה המה .

השלישי, ויפץ יי' אותם משם (בראשית יא ח) יפץ קדים עלי ארץ (איוב לח כד) עלה מפיץ

על פנדך (נחום ב ג) ונפצות יהודה יקבץ (ישעיה יא יב) .

הרביעי, מפיץ וחרב ודן שנון (משלי כה יח) וכפמיש יפצץ סלע (ירמ' כג כט) ונפץ את עוללך (תהלים קלו ט) ונפוץ הכרים אשר בידם (שופ' ז יט) נפץ וורם (ישעיה ל ל) נפוץ האישי הודה כניהו (ירמיה כב כח) ואחו בערפי ויפצצני (איוב טו יב) לשון שבר הם .

פצה . פצחי רנה וצהלי (ישעיה נד א) ואת עצמתיהם פצחו (מיכה ג ג) כמו פתחו .

פצל . את המקלות אשר פצל (בראשית ל לח) ויפצל בהן פצלות לבנות (שם ל לו) מחשף הלבן (שם) יוכיה .

פצם . הרעשת ארץ פצמת (תהלים ס ד) . כמו הריסה, אין לו חבר .

פצע . חבורות פצע חמריק ברע (משלי כ ל) למי פצעים חנם (שם כג כט) פצע וחבורה (ישע' א ו) הכוני פצעוני (שיר ה ז) פצע חחת פצע (שמו' כא כה) פצוע דכה (דב' כג ב) והרבה פצעי חנם (איוב ט יז) נאמנים פצעי אוהב (משלי כו ו) .

פצר . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ויפצר בם מאד (ברא' יט ג) ויפצרו באיש בלוש מאד (שם יט ט) ויפצרו בו עד בוש (מ"ב ב ז) ואון ותרפים הפצרו (ש"א טו כג) .

השני, והיתה הפצירה פים למחרשות ולאיתם (שם יג כא) .

פק . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ופיק ברכים (נחום ב יא) ואת לך לפוקה (ש"א כה לא) פקו פליה (ישעיה כח ז) יחזקום ולוא יפיק (ירמ' י ד) כמו לא ימוש .

השני, ותפק לרעב נפשך (ישעיה נח ז) וממו אל חפק (תהלים קמ ט) ויפק רצון מיי' (משלי ה לה) והקריבים אליהם פוקו ואחו (דניאל ג כו) ונפק מן קרמוחי (דניאל ז י) די הנפקו מן היכלא (שם ה ג) .

פקד . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ואתה הפקד את הלויים (במדבר א ג) ויפקד המלך סקידים (אסתר ב ג) .

המבאר

רעו רש"י : הרימה פעמך למשאות נצח הנבה פעמתי ובהילוח שלך שמו לאויבך למשאות נצח על כל אשר הרע האויב בבית המקדש כן חברו מנחם עם ותפעם רוחו : ע"כ .

השני, ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט)
 כמו לא נחסר .
 השלישי, פקודי ה' ישרים (תהלים יט ט) כי
 פקדך נצחתי (שם קיט נו) .
 הרביעי, ויפקדם בטלאים (ש"א טו ד) פקדיהם
 למטה ראובן (במדבר א נא) .

פקה . מתחלק לב' מחלקות : האחד ,
 ותפקחנה עיני שניהם (בראשית ג ז) .

השני, כי השחד יעור פקחים (שמורת כנח) .
פקע . ולקט ממנו פקעות (מ"ב ד לט)
 פקעים ופמורי ציצים (מ"א ו יח) ופקעים מתחת
 לשפתו (שם ז כד) שנים מורים הפקעים (שם) .

[פ' בעל הערוך על וילקט ממנו פקעות שהן כעין
 אבטיחים קמנים ועושין מוצע שלהם שמן הוא
 שארז] בשמן פקעות . עיין **בשרשי רד"ק** שרש
 פ ק ע רעו) .

פר . מתחלק לח' מחלקות : האחד, פר בן
 בקר (ויקרא ג ד) ופר שני בן בקר (במדבר ה ח)
 ופרה רוב תרעינה (ישעיה יא ז) פורת הבשן
 (עמוס ד א) כמשמעו .

השני, פרי עץ הדר (ויקרא כג ט) פרו וישרצו

(שמות א ז) ויפר את עמו מאד (תהלים קה כד)
 בן פרת יוסף בן פרת עלי עין (בראשית מט כב)
 פרה ראש ולענה (דברים כט ז) כנפן פריה (תלים
 קכ ג) ותארכנה פארתי (יהוקאל לא ה) .

השלישי, אתה פוררת בעוד ים (תהלים עד יג)
 פור התפוררה ארץ (ישעיה כד יט) שלו הייתי
 ויפסרני (איוב טו יב) לשון שבר הם .

הרביעי, אך ענינו קרוב לענין ראשון (ג'ו
 העליון) רעה) מפר מחשבות ערומים (שם ה יב) מפר
 אתות בדים (ישעיה מד כה) אם תפרו את בריתי

היום (ירמיה לך ז) והפר ברית ונמלש (יהוקאל
 יז טו) ותפר ביום ההוא (זכריה יא א) .

החמישי, הפיל פור הוא הגורל (אסתר ג ז)
 פורים על שם הפור (שם ט כו) .

המבאר

רעה) השרש הוח לא נמצא במנחם בכל ההעתיקות החמשות
 אשר לפני, והצאחו מכתבו קדש . והוספתי דברים לבאור
 סתוך הרד"ק, ודע כי גם שרשי **פקד** סתוך נחסרו בכל
 ההעתיקות, ונמצאים בהעתיקות האמבורג לבד, ואפשר כי גם
 בה היו חסרים ונחסרו ע"ס הפעתיק .
 רעה) כלומר הענין הקודם לו, שהוא לשון שבר, ופירוש
 ספר מחשבות ערומים כמו שיכיר מחשבות ערומים, וכן השאר .

פרשנן. דנה פרשנן אגרתא (עזרא ד יא)

כמו פתשנן הכתב (אסתר ג יד) ואת פתשנן
כתב הרת (שם ד ח) ענין טופס ובאור י

פרשז י פרשו עליו עננו רפב (איוב כו ט)
פתרונו לפי ענינו כמו סך עליו עננו .

פרתם י חיל פרס ומדי הפרתמים (אסתר
א ג) כמשמעו, כמו השרים .

פש . ופשו פרשיו (חבקוק א ח) כי תפשו
כעגלה דשא (ירמיה נ יא) ופשתם כעגלי מרבק
(מלאכי ג כ) ולא ידע בפש מאד (איוב לה טו)
כמו במאד מאד .

פש . ואם פשה תפשה (ויקרא יג ז) לא
פשתה בעור (שם יג כח) כמו בעור ירבה .

פשח י וישחני שמיני שומם (איכה ג יא)
ומצאנו בלשון ארמית וישקח שמואל את אנג
(ש"א טו לג) ופשה שמואל ית אנג י

פשט . מתחלק לב' מחלקות : האחד, פשמה
וערה (ישעיה לב יא) סן אפשימנה ערמה (הושע
ב ח) ויפשימו את יוסף (בראשית לו כג) .

השני, אל פשמתם היום (ש"א כו י) ועמלקי
פשטו אל ננב (שם ל א) וישפטו על הגמלים
ויקחום (איוב א ז) .

פשע . מתחלק לב' מחלקות : האחד : ועבר
על פשע (מיכה ז יח) כי פשעי אני אדע (תהלים
נא ה) נאם פשע לרשע (שם לו ב) .

השני, וישעשו ישראל בבית דוד (מ"א יב יט)
וחם פשעו בי (ישעיה א ב) פשע וכחש ביי' (שם
נב יג) ענין מעל ומדרות הם .

פשע . כי כפשע ביני ובין המות (ש"א כג)
אפשעה בה אציתנה יחד (ישעיה כו ד) ויברת
את מדויהם בחצי ער המפשעה (דה"א יט ד)
פתרונו לפי ענינו .

פשק . ותשקיו את גולך לכל עובר (יחזק'
טו כה) פשק שפתיו מיתה לו (משלי יג ג) .
ענין פפתח הם .

פשר . ומי יודע פשר דבר (קהלת ח א)
והן הולמא ופשרה תהחון (דניאל ב ו) . ענין
פתרון הם .

פרע . מתחלק לב' מחלקות : האחד, כי פרע
הוא כי פרעה אהרן (שמות לב כה) בפרע פרעות
בישראל (שופטים ה ב) פרעהו אל תעבר בו (משלי
ד טו) . ותפרעו כל עצתי (שם א כה) .

השני, ופרע את ראש האשה (במדבר יח)
וראשיכם אל תפרעו (ויקרא י ו) ופרע לא ישלחו
(יחזק' מד כ) וראשו יהיה פרוע (ויקרא יג מה) .
פרעש . אהרי פרעש אחד (ש"א כד טו) .

פריץ . מתחלק לב' מחלקות : האחד, עמד
בפרץ לפניו (תה' קו כג) פרץ נחל מעם גר (איוב
כד) יפרצני פרץ על פני פרץ (שם טו ד) ופרץ
גור ישכנו נחש (קהלת י ח) .

השני, ופרץ האישי מאד מאד (בראשית ל
מג) ומקנהו פרץ בארץ (איוב א י) הוננו ולא יפרצו
(הושע ד י) מה פרצת עליך פרץ (ברא' לח כט) .

פרק . מתחלק לג' מחלקות : האחד, ואל
תעמד על הרק (עזובדיה יד) כלה כחש פרק מלאה
(נחום ג א) מפרק הרים (מ"א יט יא) ופרסיהן
יפרק (זכריה יא טז) פרק ואין מציל (תהלים ז ג)
ויתפרקו כל העם את נומי הוזהב (שמות לב ג) .

השני, ויפרקנו מצרינו (תהלים קלו כד) פרק
אין מידם (איכה ח ח) מושיע בלשון ארמית פורק .
השלישי, ותשבר מפרקתו וימת (ש"א ד יח) .

פרש . מתחלק לג' מחלקות : האחד, פרש
מעלה (נחום ג ג) פרש ורמה קשה (ירמיה כט)
רכב ישראל ופרשיו (מ"ב ב יב) כמשמעו .

השני, וקרבו ופרשו (ויקרא ד יא) וזריתי פרש
על פניכם, פרש חגיכם (מלאכי ג) .

השלישי, כי לא פרש מה יעשה לו (במדבר
טו לד) לפרש להם על פי יי' (ויק' כד יב) ואת פרשת
הכסף (אסתר ד ז) ופרשת גדלת מרדכי (שם יב) .

פרש . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ולא
יפרסו להם על אבל לנחמו (ירמיה טו ז) הלא
פרס לרעב לחמך (ישעיה נח ז) פרש אין להם

(איכה ד ד) פרשה ציון ביריה רפא (שם א ז) י
השני, אפרש את כפי אל יי' (שמות ט כט)
ובפרשכם כפיכם (ישעיה א טו) וכפיו פרשות
השמים (מ"א ח נד) .

המבאר

לנחמו על מות . כך חברו מנחם . ובלשון משנה פרושו קיימת
ומשכנו כאדם המצטער שחובק את ידיו ומשברם .
רפב) פרשו עליו עננו פרשו על הכסא עננו כמו

רפא) פרשה ציון ביריה כמו ופרש ידיו בקרבו כאדם
המוליד ידיו מוליכם ומביאם ומצטער בהם . ד"א פרשה ציון
לשון שמירה כמו פרש אין להם, ולא יפרשו להם על אבל

פת . מתחלק לג' מחלקות : האחד , פתוח אחה פתים (ויקרא ב ו) ואכל פתי לבדי (איוב לא יז) בשעלי שעורים ובפתותי לחם (יהוקאל יג יט) פתך אכלת תקיאנה (משלי כג ח) .

השני , פתיתני יי' ואפת (ירמ' כ ו) והגביא כי פתה ודבר דבר (יהו' יד ט) מי יפתה את אחאב מלך ישראל (דה' ב יח יט) מי פתי יסור הנהר (משלי ט ד) ויהי אפרים כיונה פתחה אין לב (הושע ו יא) ויי' פתהן יערה (ישעיה ג יז) פתיות ובל ידעה מה (משלי ט יג) .

השלישי , יפת אלהים ליפת (בראשית ט כו) פתיה אמיץ שתין (עזרא ג ו) כי ערוך מאתמול תפתה (ישעיה ל לג) ענין מרחב הם .

פתאם . ואקוב נהוו פתאם (איוב ג) בפתע פתאם (במדבר ו ט) אשר פתאם לפתע יבוא שברה (ישעיה ל יג) ופתאם יבא אל היכלו (מלאכי ג א) פתאם קרוב מפתע .

פתגל . ותחת פתיגל מחגרת שק (ישעיה ג כד) פתרונו לפי ענינו .

פתגם . אשר אין נעשה פתגם (קהלת ח יא) וכנמא פתגמא התיבונא לממר (עזרא ה יא) .

פתח . מתחלק לג' מחלקות : האחד , פתח דברך יאיר (תהלים קיט קל) פתח לבנון דלתך (זכריה יא א) פתח הרצבות רשע (ישעיה נח ו)

ותשלם מחברת פ"א

אחל מחברת צד"י

צא . צאל צאן , צב צבא צבצב צבע צבר , צג , צד צדק , צהב צהל צהר , צו צואר צוח , צח צחן צחק צחר , צל צלח צלם צלמות צלע , צם צמא צמיר צמח צמק צמר צמח , צן צנה צנם צנע צנף צנק צנר צנחר , צע צעד צעף צעק צער צף צפר צפח צפן צפע צפר צ' , צק צקל , צר צרב צרח צורך צרע צרף , צת .

צא . מתחלק לג' ענינים : הראהו , וברוך אחה בצאחק (דברים כח ו) בצאת ישראל ממצרים (תהלים קיד א) למות תוצאות (תהלים סח כא) צא תאמר לו (ישעיה ל כב) כמשמעו , והקרובים אליהם עד צאת הכוכבים (נחמ' ד טו) ותעלמה יצא אור (איוב כח יא) .

השני , ויהושע היה לבוש בגדים צואים (זכריה ג ג) בגללי צאת אדם (יהוקאל יב) ושבת וכסית את צאתך (דברים כג יד) יסור אחד לכלם .

המבאר

(רפד' רש"י) : ומתם בן סרוק פתר חרבות כמו והכח סתמות .
 (רפח' רש"י) : מתם בן סרוק פרשו במחברת צמיד פתיל חכורים מאת הפסוק נחמברתי עם אחתי לזכות לבנים .

דימת על ראשי ההנה רקיע עמ'ל , אבל לא בשמו .
 (רפג' רש"י) : הביא בירמיה מ' ד' : פתחתיך חיים בן האוקים פתחתיך לשון יפתח הגמלים , ומתם פתר כלם לשון פתחה סמס , ופח חסר .

העיש צבוע נחלתי לי (ירמיה יב ט) ומטל שמיא נשמה יצטבע (דני' ד ל) זה צביעה וזה רחיצה

צבר • ויצבר יוסף בר כחול הים (בראש' מא מט) ויצברו אתם המרס המרס (שמות ה' ז) שני צברים פתח השער (מ"ב י ח) ענין קביעה המה • **צנ** • ויצנ את המקלות (בראשית ל לח) אציגה נא עמך (שם לג פו) והצינני למשל עמים (איוב יו ו) הצנ על הארץ (דברים כח נו) •

צד • מתחלק לו' מחלקות : האחד, ובנה עליה מצודים גדולים (קהל' ט ד) יי' סלעי ומצודתי (תה' יח ג) מצודות סלעים משגבו (ישע' לג פו) • השני, מצד ארון ברית יי' אלהיכם (דברים לא כו) צדה אורה (ש"א ד ד) ותשב מצד הקצרים (רות ב ד) על צדי המשכן (שמות כו יג) על צד הנשאו (ישעיה סו יב) על צד תאמנה (שם ס ד) ומלין לצד עלאה ימלל (דניאל ז כה) להשכחה לדניאל מצד מלכותא (שם ו ה) •

השלישי, נצדו עריהם מבלי איש (צפניה ג ו) ענין חורבן, ויש כמהו בלשון ארמית הות צדיה וריקניא (ת"א בראשית א ב) • הרביעי, צדה שלח להם לשבע (תהלים עח כה) ויתן להם צדה לדרך (בראשית מה כא) הצמידנו אהו מנתינו (יהושע ט יב) •

החמישי, הצד ציד ויבא לי (בראשית כו לג) ואשר לא צדה רפו (שמות כא יג) צוד צדוני כצפור (איכה ג נב) מצדדות את נפשים (יחזקאל יג כ) יצודו הרם (מיכה ז ב) כל כלי בלא צדיה (במדבר לה כ) •

הששי, הצדא שדרך מישך ועבר נגו (דניאל ג יד) כמו האמת לפי הענין •

צדק • צדק צדק תרוף (דברים טו כ) כי צדיק יי' צדקות אהב (תהלים יא ז) למען תצדק ברבך (שם נא ו) כי עד צדק ישוב משפט (שם צד טו) •

צהב • ובו שעיר צהב דק (ויקרא יג ל) • **צהל** • מתחלק לב' מחלקות, האחד, צהלי ורני (ישעיה יב ו) צהלי קולך בת נלים (שם י ל) וצהלי לא חלה (שם נד א) צהלה ושמחה (אסתר

צאל • יסכהו צאלים צללו (איוב מ כב) צאלים כמו צללים :

צאן • יעשן אפק בצאן מרעיחך (תלים עד א) וארעה את צאן ההרעה, לכן ענין הצאן (זכר' יא ז) צנה ואלפים כלם (תהלים ח ח) כמשמעו • **צב** • מתחלק לו' מחלקות : האחד, צבי הוא לכל הארצות (יחזקאל כ ו) וצבי עריו לגאון שמהו (שם ז כ) הצבי ישראל (ש"ב א יט) וכמצביה ענב בחזל שמיא (דניאל ד לב) די הוא צבא הוה קטל, ודי הוה צבא הוה מחא (שם ה יט) לשון רצון המה •

השני, אל וצבי ויחזור (דברים יד ה) ודמה לך לצבי (שיר ח ד) תאומי צביה (שם ד ה) • השלישי, נצב לריב יי' (ישעיה ג יג) ויבא יי' ויתיצב (ש"א ג י) והרפתך ממצבך (ישעיה כב יט) וצרתי עליך מוצב (שם כט ג) ויענו אנשי המצברה (ש"א יד יב) וכל צביה ומצדתה (ישעיה כט ז) •

הרביעי, ויציבא אבעא מנה (דניאל ז טו) אדון צבית ליצבא (שם ז יט) ויציב חלמא (שם ב מה) ענין קושש המה • החמישי, וצנחה בשנה (במדבר ה כו) לצבות בטן (שם ה כב) הנצבה לא יכלל (זכריה יא פו) ענין נפח הם •

הששי, ובצנים ובפרדים (ישעיה סו ד) שש עגלת צב (במדבר ז ג) •

צבא • מתחלק לב' ענינים : האחד, ויצבאו על מרין (במדבר לא ז) לצבא על הר ציון (ישעיה' לא ד) במרמא הצבאת אשר צבאו (שמות לח ח) הוצאתי את צבאותיכם (שם יב יז) אלהי הצבאות (הושע' יב ו) •

השני, כי מלאה צבאה (ישע' מ ב) הלא צבא לאנוש (איוב ו א) כל ימי צבאי איהל (שם יד יד) •

צבט • ויצבט לה קלי (רות ב יד) ענינו יורה עליו, ואין לו דמיון בתורה, אבל בלשון משנה יש, אחוריים ותוך ובית הצבטושה (הגיגה ס"ג משנה א) •

צבע • שלל צבעים לסיסרא (שופטים ה ל)

המבאר

הנשאו, צדה אורה, ומלין לצד עילאת ימלל. אך כאן אשר לא צדה. לא צדד לפצוא לי שום צד סיחה, ואף זה יש להרחיר עליו. מ"ם לשון אורב הוא.

רפו רש"י: צדה לשון ארב וכי' ואומר אני פחרונו כחרונוטו ודלא כמן ליה. ומנחם חברו בחולק צד ציד ואין אני סודה לו. יאם יש להכריז באחת ממחלקות של צד נחברו בחלק על צד

ח פו) להצחיל פנים משמן (תהלים קד טו) *
 השני, מקול מצהלות אביריו (ירמיה ה טו)
 איש אל אשת רעהו יצחלו (שם ה ז) נאפך
 ומצהלותך (שם יג כו) *
צַהַר * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ערב
 ובקר וצהרים (תהלים נה יז) צהר תעשה לתבה
 (בראשית ו טו) ענין נהרה הם *
 השני, בין שורחם יצהירו (איוב כד יא) רגן
 רתיוש ויצהר (דברים כה נא) כל הלב יצהר
 (במדבר יח יב) *
צָן * צו את בני ישראל (ויקרא כד ב) צו לצו
 (ישעיה כה י) ואתה תצוה (שמות כו כ) *
צוֹאֵר * כמגדל דויר צוואך (שיר ד ד) באחד
 ענק מצורניך (שם ד ט) ויפל על צווארי בנימין
 אחיו (בראשית מה יד) כמשמעו *
צוּחָה * ואין צוחה ברחבתינו (תלים קמד יד)
 וצוחת ירושלים עלתה (ירמיה יד ב) צוחה על
 היין בחוצות (ישעיה כד יא) ענין צעקה הם *
צַח * מתחלק לב' מחלקות: האחד, והשביעי
 בצחצחות נפשך (ישעיה נח יא) והמונו צחה
 צמא (שם ה יג) אך סוררים שכנו צחיחה (תלים
 סח ו) ענין צמאון המה *
 השני, ודוי צח ואדום (שיר ה י) צחו מחלב
 (איכה ד ז) תמהר לדבר צחות (ישעיה לב ד) *
צָחַו * ותעל צחנתו (יואל ב ד) * באשו,
 וצחנתו, והמתו, ומטופו, ענין אחד להם *
צַחֵק * ויפל אברהם על פניו ויצחק (בראשית
 יז יז) צחק עשה לי אלהים (שם כא ו) * שחוק
 וצחוק ענין אחד להם, כל השמע יצחק לי (שם)
 כמשמעו *
צַחֵר * רכבי אתנות צחרות (שופטים ה י)
 בין הלבון וצמר צחר (יהזקאל כו יח) *
צַלַּח * מתחלק לח' מחלקות: האחד, את
 צל המעלות (ישעיה לח ח) כי ינשו צללי ערב
 (ירמיה ו ד) ונסו הצללים (שיר ב יז) בצלו
 חמורתי וישבתי (שם ב ג) ויהי כאשר צללו שערי
 ירושלים (נחמיה יג יט) צללו השערים צל הבנין
 והוא יבנו ויטלנו (שם ג טו) יורה עליו בלשון
 ארמית בצל קרתי (בראשית יח ח) במלל שריתי

(ת"א שם) רטו) *
 השני, הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו בצלצלי
 תרועה (תלים קן ח) הוי ארץ צלצל כנפים (ישע'
 יח א) לקול צללו שפתי (חבקוק ג טו) רתצלנה
 שתי אזניו (מ"ב כא יב) ויתכן להיות מנורתו
 מצלתיים (נחמיה יב כו) *
 השלישי, צללו כעופרת (שמות טו י) האומר
 לצולה הרבי (ישעיה מד כו) ותשליכני מצולה
 (יונה ב ד) *
 הרביעי, כאשר יציל הרעה (עמוס ג יב) רוח
 והצלה (אסתר ד יד) משזיב ומצל (דניאל ו כה) *
 החמישי, ויתנצלו בני ישראל (שמות לג ו)
 אשר הציל אלהים מאבינו (ברא' לא טו) והצלתי
 צמרי ופשתי (הושע ב יא) ואל תצל מפי דבר
 אמת (תהלים קי"ב ט) ויצל אלהים את מקנה
 אביכם (בראשית לא ט) ענין יסר *
 הששי, צלי אש ומצות (שמות יב ח) כי אם
 צלי אש (שם יב ט) תנה בשר לצלות לכהן (ש"א
 ב טו) אצלה בשר ואכל (ישעיה מד יט) *
 השביעי, יירש הצלצל (דברים כח מב) מיני
 תולעים המשולחים *
 השמיני, ומצלא ומורא קדם אלהה (דניאל ו
 יא) ומצלין להי מלכא ובגודי (עזרא ו י) לשון
 תפלה *
צַלַּח * מתחלק לג' מחלקות: האחד, עלה
 והצלה (מ"א כב פו) יי' מצליח בידו (בראשית
 לג ג) והרחך צלח רכב (תהלים מה ז) ענין אחד
 להם, ומתפותרים אשר אומרים צלח רכב, כמו
 בקע סלח ורכב על דבר אמת, וכמהו בלשון
 ארמית ויבקע עצי עולה (בראשית כב ג) וצלח
 אעי לעלתא (ת"א שם) אבל צלח רכב ראוי להיות
 כמו עלה והצלה, והענין יורה עליו *
 השני, וצלחו הירדן לפני המלך (ש"ב יז יח)
 כמו בקעו את הירדן, עברו ונגנו, סן יצלח כאשר
 בית יוסף (עמוס ה ו) *
 השלישי, קחו לי צלחית חדשה (מ"ב ב כ)
 סמן עצל ידו בצלחת (משלי יט כד) בסירות
 וברודים ובצלחות (דה"ב לה ג) ענין סירות המה *
צַלִּיל * צליל לחם שעירים (שופ' ז יג) *

המבאר

(טו) המאמר האחרון סן בלשון ארמית וכל לא נמצא כי אם בהעקפת האמביוט לבדה.

ופשטים (דברים כב יא) צמרי ופשתי (הושע ב יא) דרשה צמר ופשטים (משלי לא ג)

השני, ויקח את צמרת הארו (יהוקאל ז יג) ולקחתי אני מצמרת הארו (שם ז כב) ובין עבתים היה צמרתו (שם לא ג) ענין נצור ונמטו הם

צמת * מתחלק לב' מחלקות: האחד, לצמימת לקנה אתו (ויקרא כה ל) צמתו בבור חיי (איכה ג נג) צמתתני קנאתי (תהלים קיש קלש) ואתו אצמיית (שם קא ה)

השני, גלי צמתך חשפי שבל (ישעיהו מז ב) מבער לצמתך (שיר ד א) ענין עלף רפה הם

צן * מתחלק לה' מחלקות: האחד, ולצנינים בצדיכם (במדבר לג נה) ואל מצניס יקחוו (איוב ה ה) צנים פחים בדרך עקש (משלי כב ה)

השני, צנה וסחרה אמתו (תהלים צא ד) על הצנה האדמת (מ"א י מז) ונשא אתכם בצנרת (עמוס ד ב) ובאו עליך הצן (יהוקאל כג כד)

השלישי, כצנת שלג ביום קציר (משלי כה ג) הרביעי, צנה ואלפים כלם (תלים ח ה)

החמישי, קח צנצנת אחת (שמות מז לג) **צנח** * ותצנח מעל החמור (יהושע מז יח) ותצנח בארץ (שופטים ד כא)

צנים * צנמות דקות (בראש' מא כג) פחרונו לפי ענינו, אין לו חבר בתורה

צנע * והצנע לכת עם אלהיך (מיכה ו ח) ואת צנועים חכמה (משלי יא ב) כמשמעו

צנף * צנוף יצנפך צנפה (ישע' כב יח) וישימו הצנפים המהור על ראשו (זכריה ג ה) וישם את המצנפת (ויקרא ח ט) הגדה רש"י

צנק * אל הכהפסרת ואל הצניק (ירמיה כט כו) בית נלא כמשמעו

צנר * קורא לקול צנוריק (ההלים מב ח) כל מכה יבוסו ויגעו בצניור (ש"ב ה ח) כלי זמר המה

צנתר * שני צנתרות הוזהב (זכריה ד יב) כמשמעו

ציע * מתחלק לב' מחלקות: האחד, או הללת יצועי עלה (בראשית כט ד) ובחללו יצועי אביו (דה"א ה א) היציע התחוננה (מ"א ו ר) רפדתי

צלם * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אתו (בראשית א כו) אך בצלם אלהים יתהלך איש (תהלים לז ז) כמשמעו

השני, תשלג בצלמן (שם סח טו) הר צלמון (שופטים ט מז) שם מקום הוא

צלמות * צלמות ולא סדרים (איוב י כב) ויצא לאור צלמות (שם יב כב) כי אלק בניא צלמות (תהלים כג ד) ענין חשך הם *

צלע * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויקח אחת מצלעתיו (בראשית ב כא) ולצלע המשכן (שמות כ ב)

השני, והוא צלע על ירכו (בראשית לב לב) אספה הצלע (מיכה ד ו) ובצלעי שמחו ונאספו (תהלים לה טו) צולע כמו פסח

צם * למה זה אני צם (ש"ב יב כג) למה צמנו ולא ראית (ישעיהו ג ח) ושאף צמים חילם (איוב ה ה) כי צמתם וססוד (זכריה ז ה) הצום צמתני אני (שם) וצומו עלי (אסתר ד טז)

צמא * והמונו צמא צמא (ישעיהו ה ג) וצמאון למבועי מים (שם לה ז) וצמאון אשר אין מים (דברים ה טו) ויצמא שם העם למים (שמות ז ג)

צמד * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויקח צמד בקר (ש"א יא ז) ונפצתי בק אכר וצמדו (ירמיה נא כג) צמד פורשים (ישע' כז א) ולשוך

רצמיד מרמה (תהלים נ יט) אין צמיד פתיל עליו (במדבר יט טו) ויצמדו לבעל פסור (תהלים קר כה) כמו וידבקו

השני, ואת הצמדים על ידי אחתו (בראשית כד ל) אצעדה וצמיד (במדבר לא נ) ואתגדה צמידים על ירך (יהוקאל טו א)

צמח * וצמח האדמה (בראשית יט כה) ויצמח יי' אלהים מן הארמה (שם ב ט) הגדה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח (זכריה ו יב)

צמק * ומאה צמוקים (ש"ב מז א) ושירים צמוקים (הושע ט יד) פרושו כמשמעו כמו יבשים

צמר * מתחלק לב' מחלקות: האחד, צמר

המבאר

כתרניטו יחית ברישה. יפה בראשו, כמו ותנח בגרול[בר' ל ט] ואחרתח. * חרשש חוה לא מצאתי בכ"י והוספתיו סב"ק.

רפח' פי' מעפה, כמו ותכס בצעף ותתעלף [ברא' לה יד]. רפס' וכן יר' רש"י: שם [ויק' טו ד] על ובכצנפת כדי יצוף.

פתורו כפי ענינו, כמו שחר עורם על עצמם *

צפח * מתחלק לב' מחלקות: האחד, כצפיחה בדבש (שמות טו לא) *

השני, ואת צפחת המים (ש"א כו יא) וצפחת השמן לא תחסר (מ"א ז י"ד) *

צפן * מתחלק לב' מחלקות: האחד, נבעו מצפניו (עובדי' ו) והצפנהו שלשה ירחים (שמו' ב ב) צפניה צפן רוח (משלי כו טז) צפונה חמאתו (הושע יג ב) ענין מסתר הם *

השני, צפון וימין אהה בראתם (תהלים פט יג) נוטה צפון על תהו (איוב כו ו) *

צפע * מתחלק לב' מחלקות: האחד, יצא צפע (ישעיה יד כט) וכצפעני יפרש (משלי כג לב) ביצי צפעני בקעו (ישעיה נט ה) נחשים צפענים (ירמיה ח יז) *

השני, ארת צפועי הדבקר (יחזקאל ד טו) הצאצאים והצפעות (ישעיה כב כד) *

צפר * מתחלק לג' מחלקות: האחד, ולצפירת תפארה (ישעיה כה ה) באה הצפירה (יחזקאל ז ז) ישב ויצפר (שופטים ז ג) ענין נהרה [ג"ה נהורא] הם, וכל בקר בלשון ארמית צפרא *

השני, וצפיר העוים (דניאל ח ח) וצפירי עוים שבעה לחמאת (רז"ב כט כא) כמשמעו: השלישי, כצפרים עפרת (ישעיה לא ה) גם צפור מצאה בית (תהלים פד ר) נודי הרנס צפור (שם יא א) את הצפור החיה (ויקרא יד ו) כל צפור מהורה (דבר' יד יא) בדם הצפור השחופה (ויקרא יד ו) בצפון שמיר (ירמיה יז א) ונראה כי כן ועשתה את צפרניה (דברים כא יב) וצפרן שמיר מחלקות רביעית *

צץ * מתחלק לו' מחלקות: האחד, תנו ציץ למואב, כי נצא תצא (ירמיה מח ט) כי נצו גם נעו (איכה ד טו) מלא הנוצה אשר לו הרקמה (יחז' יז ג) והסיר את מראתו בנצחה (ויק' א טז) *

השני, ויציצו מעיר כעשב הארץ (תהלים עב טז) בבקר יציץ וחלף (שם צו ז) הנצנים נראו בארץ (שיר ב יב) כפרחת עלתה נצה (בר' מ' י) ובטר גמל יהיה נצה (ישע' יח ה) ענין טרה הם: השלישי, כי ינצו אנשים יחרו (דברים כה יא) וינצו במחנה (ויקרא כד י) וינצו שניהם בשדה (ש"ב יד ו) אהב מיצה (משלי יז יט) אנשי

יצועי (איוב יז ג) תחתך יצע רמה (ישע' יד יא) * השני, מהר יצהה להפתח (שם נא ד) ושלחתי לו צעים וצעהו (ירמיה מח ב) אהל בל יצען (ישעיה לג כ) יצהה ברב כדו (שם סג א) ענין שדר ובוה הם *

צער * גנות צעדה עלי שור (בראשית מט כב) מיי' מצעדי גבר (תהלים לו כג) מספר צעדי אנדנו (איוב לא לו) יצרו צעדי אונו (שם יח ז) צרו צעדנו מלכת ברהבתנו (איכה ד יח) * ענין פסיעה המה *

צעה * ותכס בצעהך ותתעלף (בראשית לה יד) ותסר צעפה מעליה (שם לח יט) *

צעק * מתחלק לב' ענינים: האחד, צעק לבס אל אדני (איכה ב יח) הכצעקתה הבאה אלי (בר' יח כא) *

השני, ויצעק איש ישראל מנפתלי (שופטים ז כג) ויצעק כל איש אפרים (שם ז כד) ויועק אביעור רחתי (שם ו לד) ויצעקו מכל חגר חגרה ומעלה (מ"ב ג כא) ענין קביצה הם *

צער * ויצערו ולא יבין למו (איוב יד כא) והשבתי ידי על הצערים (זכר' יג ז) למצער ירשו עם קרשך (ישעיה סג יח) והנבדתיים ולא יצערו (ירמיה יט) הלא מצער הוא (בר' יט כ) שם בנימין צעיר רדם (תל' סח כח) ענין מוצר הם *

צף * מתחלק לו' מחלקות: האחד, יצהה דרך חוק מתנים (נחום ב ב) אל דרך עמרי וצפי (ירמ' מח יט) בצפיתנו צפינו (איכה ד ז) צופה פני דמשק (שיר ז ה) בקר אעדך לך ואצפה (תלים ה ד) יצף י' ביני ובינך (בראשית לא מט) *

השני, וצפוי ראשיהם כסף (שמו' לח ז) צפוי למזבח (במדבר יז ג) מצפה על הרש (משלי כו כג) וצפית אתם זהב (שמות כה יג) * השלישי, צוף דבש אמרי נעם (משלי טז כד) ונפת צופים (תהלים יט יא) *

הרביעי, אשר הציף את מי ים סוף (דברים יא ד) צפו מים על ראשי (איכה ג נד) ויצף הברול (מ"ב ו ו) והשקתי ארץ צפתך (יחזקאל לב ו) * החמישי, כסום ענור כן אצפנך (ישעיה לח יד) המצפצפים והמהגים (שם ח יט) *

הששי, צפצפה שמו (יחז' יז ה) כמשמעו: **צפר** * צפר עורם על עצמם (איכה ד ה)

(ישעיה כט טז) כחמר ביד היוצר (ירמיה יח ד)
ויצרי כצל כלם (איוב יז ו) *

השלישי, על הצור בהרב, והכית בצור (שמו' יז ו) והצרים נתצו ממנו (נחום א ו) וצור יעתק ממקומו (איוב יד יח) מצור נתתי מצדך (יהוואל ג ט) פרסות סוסיו כצר נחשבו (ישעיה ה כח) ולא יפול צרור ארץ (עמוס ט ט) אבן והלמיש חמה *

הרביעי, מעט צרי (בראשית מג יא) הצרי אין בגלעד (ירמיה ח כב) קחי צרי למכאובה (שם נא ח) *

החמישי, צירים אהווני, כצירי יולרה (ישעיה כא ג) צירים וחבלים (שם יג ח) כי נהפכו עליה צריה (ש"א ד יט) נהפכו צירי עלי (דניאל י טז) ענין חיל הם *

הששי, וציר בגוים שלוח (ירמי' מט יד) ציר נאמן לשלחיו (משלי כה יג) וילכו ויצפירו (יהושע ט ד) ענין שליחות הם *

השביעי, הולת תסוב על צירה (משלי כו יד) ענין ירות הדלת הוא *

השמיני, צר חסד לאלפים (שמות לד ו) יצרנהו כאישון עינו (דבר' לב י) מפחד אויב הצר חיי (תהלים סר ב) יצר סמוך צנור שלום (ישע' כו ג) ואצרנה עקב (תהלים קיט לג) מצר תצרני (שם לב ו) ענין שמירה הם *

התשיעי, הצור תמים פעלו (דברים לב ד) כי לא כצורנו צורם (שם לב לא) צור עולמים (ישע' כו ד) ואין צור כאלהינו (ש"א ב ב) ענין אילות ומעו הם *

העשירי, וצרת הכסף בידך (דברים יד כד) צורר הכסף (משלי ז ד) צררת בשמלתם (שמות יב לד) *

צרב * צרבת השחין הוא (ויקרא יג כג) כי צרבת המכודה הוא (שם יג כח) ונצרבנו בה כל פנים (יהוואל כא ג) *

צרה * מתחלק לב' ענינים: הענין הראשון, יריע אף יצריח (ישעיה מב יג) מר צרה (צפניה א יד) ענין צווחה הם *

הענין השני, ויציתו עליהם את הצריה באש (שופט' ט מט) ובצרחים ובברות (ש"א יג ו) *

צרך * ככל צרך (דה"ב ב טו) *

מצתך (ישעיה מא יב) שני אנשים עברים נצים (שמות ב יג) אשר הצו על משה (במדבר כו ט) בהצתם על יי' (שם) בהצוהו את ארם נהרים (תהלים ס ב) הן לריב ומצה תצומו (ישע' נח ד) ענין מריבה הם *

הרביעי, וצי אדיר לא יעברנו (שם לג כא) וצים מיד נתים (במדבר כד כד) יצאו מלאכים מלפני בצים (יהוואל ל ט) ענין עניות הם *

החמישי, ציה נם הם (איוב כד יט) כחרב בציון (ישעיה כה ה) מדבר ציה וערבה (ירמיה נ יב) הלכו בציות נהר (תלים קה מא) ענין חורב הם *

הששי, ופגשו ציים את איים (ישעיה לד יד) חיתו ארץ הם *

השביעי, מה הציון הלז (מ"ב כג יז) הציבי לך צינים (ירמיה לא כא) ובנה אצלו ציון (יהוואל לט טו) ענין מצבת ערימה הם *

צק * מתחלק לג' מהלקות: האחר, צק לעם ויאכלו (מ"ב ד מא) ויצקת על ראשו (שמות כט ז) ויצק משמן המשחה (ויקרא ח יב) הוצק חן בשפתותיך (תהלים מה ג) יצקים ביצקתו (מ"א ז כד) ויצקת לו (שמות כה יב) לצקת את אדני הקדש (שם לח כו) ויצקו על העלה (מ"א יח לד) * השני, במצור ובמצוק (דבר' כח נג) הציקתני רוח בטני (איוב לב יח) מעוף צוקה (ישעיה ח כב) מפני חמת המציק (שם נא ג) ענין מצור הם *

השלישי, לבו יצוק כמו אבן (איוב מא טז) והיית מצק ולא תירא (שם יא טו) *

צקל * וכרמל בצקלנו (מ"ב ד מב) ענינו יורה עליו *

צר * מתחלק ליוד מהלקות: האחד, איש צר ואויב (אסת' ז ו) כי אין הצר שוה בנוק המלך (שם ז ד) צרינו בוססו מקרשך (ישעיה סג יח) בלכתך לא יצר צעדך (משלי ד יב) יצרו צעדי אונו (איוב יח ו) צר ואור (ישעיה ה ל) כי הצור אל עיר (דברים כ יט) עלי עילם צורי מדי (ישע' כא ב) ויצר עליה (מ"ב יז ד) וכעסתה צרתה (ש"א א ו) לצר לנלות ערותה (ויקרא יח יח) * השני, ויצר אתו בהרט (שמות לב ד) וצורם לבלות שאול (תהלים מט טו) ויצר אמר ליצרו

צרע . מתחלק לב' מחלקות : האחד , נגע צרעת (ויקרא יג ט) והצרוע אשר בו הנגע (שם יג מה) כמשמעו .
 השני , וגם את הצרעה (דברים ז ב) ושלחתי את הצרעה לפניך (שמות כג כח) .
צרף . צרופה אמרתיך מאד (תלים קיט קמ)

ותשלם מחברת צד"י

אהל מחברת קו"ף

ולא קבל (שם ד ד) ויקבלון מלכותא (דנ' ז יח) .
 השני , מקבילה הללאת (שמות כו ה) וזוירה יתיר קאם לקבלך (דנ' ב לא) וכתנן לקבל נברשתא (שם ה ה) ומזי קבלו יתן בחמותיך (יהו' כו ט) מכלי קרב הוא , מגישים ומקבילים אותו לקיר החומה לשחתה :

השלישי , כל קבל די הויתין (דניאל ב ה) כל קבל די הוא עבר (שם ו יא) כל קבל דנה (שם ו י) .
קבע . וקבע את קבעיהם נפש (משלי כב כג) היקבע אדם אלהים . . . במה קבענך (מלאכי ג ח) .

קבץ . וקבץ על יד ירבה (משלי יג יא) קבצת כסף ונחשת (יחזקאל כב ד) .
קבר . ומצרים מקברים (במדבר לג ד) והוא לקברות יובל (איוב כא לב) עלה וקבר את אביך (בראשית נ ד) ויקבר בקבר אביו (ש"ב יז כג) .

קד . מתחלק לג' מחלקות : האחד , ועצמותי כמוקד נחרו (תלים קב ד) ותיקר עד שאול תחתית (דברים לב כב) ותחת נברו יקר יקר , כיקוד אש (ישעיה י טו) על מוקדה על המזבח (ויקרא ו ב) ענין תבערה הם .

השני . ויקד האיש (בראשית כד כו) ויקרו וישתחוו (שם מג כח) ולקדקד נזיר אחיו (שם מט כו) מכף רגלו ועד קדקרו (ש"ב יד כה) ענין שחוח כסיפת קדקר . וענינו כענין באו נשתחוח ונכרעה , נברכה לפני יי' עשנו (תלי' צה ו) נכרעה מן כרעים , נברכה מן ברכים .

השלישי , וקדה חמש מאות (שמות לר כ) .
 מימיני סמינים הוא .

קב . קבל קבע קנץ קבר , קד קדה קדם קרר קרש , קה קהל , קו , קח , קט קטב קטל קטן קטף קטר , קל קלח קלמ קלס קלע קלש , קס קמח קמש קמל קמין קמש , קן קנא קנמן קנץ . קס קסם קסה , קע קער , קף קפא קפד קפץ , קץ קצב קצח קצין קציע קצף קצר , ק , קר קרא קרב קרה קרם קרן קרם קרסל קרע קרץ קרש , קש קש' קשב קשה קשט קשט' קשתי . קתרום .

קב . מתחלק לו' מחלקות : האחד , נקבה שכוך (בראשית ל כח) אשר סי יי' יקבנו (ישעיה סב ב) נקבי ראשית הגוים (עמוס ו א) אשר נקבו בשמות (במדבר א יז) ענין פרוש וכנוי הם .
 השני , מזה אקב לא קבה אל (שם כג ח) וקבתו לי משם (שם כג כז) ונקב שם יי' (ויקרא כד טז) בנקבו שם יומרת (שם) יקבה אררי יום (איוב ג ח) מנע בר יקבהו לאום (משלי יא כו) ענין קללה ומארה הם .

השלישי , ויקב חר ברלחו (מ"ב יב י) ובהוח תקב לחיו (איוב מ כו) ובא בכספו ונקבה (מ"ב יח כא) מלאכת תספך ונקבך בך (יחזקאל כה יז) ומקבות והגרזן (מ"א ו ז) ענין חור המה .

הרביעי , ויבא אחר איש ישראל אל הקברה (במדבר כה ח) ענין אהל ושפירי הוא .
 החמישי , ואת האשה אל קבתה (שם) חורע והלחיים והקבה (דברים יח ג) .
 הששי , ורבע הקב דביונים בחמשה כסף (מ"ב ו כה) ענין מרה הוא .

קבל . מתחלק לג' מחלקות : האחד , קימו וקבלו היהודים (אסתר ט כו) ולהסיר שקי מעליו

להיות מגורתו רצא) ולו יקה עמים (בר' מש' י'
קהל י' בל קהל עדת ישראל (שמות יב ו')
 במקלות ברבו אלהים (תהלים סח כו) י'

קו י' מתחלק לג' מחלקות: האחד, או מי
 נטה עליה קו (איוב לח ה) וקו ינפה על ירושלים
 (זכריה א טו) ונמה עליה קו חזו (ישעי' לד יא)
 קו לקו קו לקו (שם כח י) את תקות חזו השני
 הזה (יהושע ב יח) בכל הארץ יצא קום (תהלים
 יט ה) י'

השני, יקו המים (בראשית א ט) מקוה מים
 (ויקרא יא לו) ונקוה אליה כל הגוים (ירמ' ג יו) י'
 השלישי, קוה קויתי יי' (תהלים מ ב) קויתי
 יי' קוהה נפשי (שם קל ה) ותקותי מי ישורנה
 (איוב יז טו) ויתכן להיות הו"ו לתוכן המלה כיתר
 הווי"ץ, וקוי יי' (ישעיה מ לא) יוכיח י'

קה י' מתחלק לג' מחלקות: האחד, קחה
 לי עגלה משלשת (בראשית טו ט) קחו מוסרי
 ואל כסף (שמות ח י) ולא יקה שחד (רב' י יו) י'
 השני, קח על מים רבים (יהושע יז ה) ענין
 צימח הוא י'

השלישי, ולאסורים פקה-קוח (ישעיה סא א)
 נראים שלשת המלים האלה מיסוד אחד הם
 נגורים, אבל הענין יפירים כמעט, ויתכן להיות
 פקה-קוח מלה אחת י'

קט י' מתחלק לג' מחלקות: האחד, נקטפה
 נפשי בחיי (איוב י א) אשר יקטפ כסלו (שם ח יד)
 ארבעים שנה אקוט בדור (תהלים צה י) ראיתי
 בגרים ואתקוטטה (שם קיט נה) ובמתקוטמך
 אתקוטט רצב (שם קלמ כא) י'

השני, כמעט קט (יהו' טו כו) ראוי להיות
 מגורת קטן, כיתר המליץ אשר אחזיתם נו"ץ,
 ואיננה יסוד במלה ונראה כיסוד י'

השלישי, כעור מן אדרי קיש (דניאל ב לה) י'
 ענין קיץ הם בתרגום י'

קטב י' אחי קטבך שאול (יהושע יג יד) וקטב
 מרירי (דברים לב כד) קטב ישור צהרים

קרה י' בקרה אש המסים (ישעיה סד א) כי
 אש קרחה באפי (דברים לב כב) בשפחה ובקרחה
 (שם כח כב) י'

קדם י' מתחלק לב' מחלקות: האחד, מענה
 אלוהי קדם (דברים לג כו) במה אקדם יי' (מיכה ו
 ו) מגמת פניהם קדימה רצ) (חבקוק א ט) מי
 הקדמני ואשלם (איוב מא ג) נקדמה פניו בתורה
 (תלים צה ב) הן קדם אהלך ואיננו (איוב כג ח)
 לפאת קדמה מורחה (שמות כו יג) ויי' נהג רוח
 קדים בארץ (שם יג י) י'

השני, מחכמת כל בני קדם (מ"א ה י) גדול
 מכל בני קדם (איוב א ג) בן מלכי קדם (ישעיה
 יט יא) י'

קדר י' וכי הלכנו קדרנית (מלאכי ג יד)
 הקדרים מני קרה (איוב ו טו) וקדר עליהם הים
 (מיכה ג ו) למה קדר אלך (תהלים מב י) ענין
 שחרות הם י'

קדש י' מתחלק לג' מחלקות: האחד, אין קדוש
 כיי' (ש"א ב ב) אל נערץ בסוד קדשים רבה
 (תהלים פט ח) מקדוש ישראל (ירמיה נא ד)
 קדש קדשים הוא ליי' (שמות ל י) ויקדש בם
 (במדבר כ יג) בקרבי אקדש (ויקרא א ג) והייה
 למקדש ולאבן נגף (ישעיה ח יד) והחגלתי
 והתקדשתי (יהושע יז כג) י'

השני, קדשו צום (יואל א יד) התקדשו למחר
 (במדבר יא יח) אני צויתי למקדשי (ישעיה יג ג)
 עד אבוא אל מקדשי אל (תהלים עג יז) והקדשם
 ליום הרגה (ירמיה יב ג) וקדשו עליו מלחמה
 (מיכה ג ה) ענין הכנה המה י'

השלישי, לא תהיה קרשה מבנות ישראל ולא
 יהיה קדש מבני ישראל (דברים כג יח) וגם קדש
 היה בארץ (מ"א יד כד) וזחתם בקדשים (איוב
 לו יד) י'

קה י' אם קהה הברול (קהלת י י) תקהינה
 שניו (ירמ' לא ל) ותבו ליקהת אם (משלי ל יז) לעת
 שיבהה ככלות כחה, לעת יקהה חזרו כחה, ויתכן

המבאר

רצ) מן מנחת פניהם קדימה ולחלן עד מחלקה השנית
 נרשם בהענין וזין המחלקה השנית, וא"כ שלש מחלקות
 כשרש הוא. אבל נראה כי פועל הוא בכו"ו.
 רצא) בכו"ו כתיב מגורת וא"כ יהיה חסך הספוט. ונראה
 כי הראשון עקר. ויהיה פירושו כי לא יסור שבט מיהודה
 ומחוקק מבין רגליו לעת כלות כחו עד כי יבא שילה. ומלה
 ולו מסב על יהודה ולא על שילה. ר"ל כל עוד כח ביהודה.

רצב) לפי פירש"ל (יהושע יז ט) נפקד מה ונקטו בפניהם
 כי כן אמר שם: ונקטו מהם חברי עם ראיתי בגוים
 ואתקוטטו, ויהושע על עצמם על אשר לא שמעו אלי, ע"כ.
 ויתכן סוד להיות כי הכתיב הראשון נקטו נפשי בחיי נכתב ע"כ
 והמתקוטטות הוחת ונקטו בפניהם כאשר נעשה כזאת לעשרות
 ולסאות. ענין בהקדמו.

הרביעי, אביב קלוי באש (ויקרא ב יד) מצות
וקלוי (יהושע ד יא) אשר קלם מלך בבל באש
(ירמ' כג כב) ונצצים ענין מחשת קלל רגז (יהו'
א ז) והוא לא פנים קלקל (קה' י) בלחם הקלקל
(במדבר כא ו) .

החמישי, קלקל בהצים רגז (יחזקאל כא כו)
וכל הנבעות התקלקלו (ירמיה ד כד) .

הששי, קול י' חצב להבות אש (תהלים כט
ז) וישמעו את הקול מדבר עליו (במדבר ז פט)
וכל העם ראים את הקולת (שמות כ טו) קל מן
שמיא נפל (דניאל ד כח) .

קלח' או בקלחת או בפרור (ש"א ב יד) .
קלש' ושור ושה שרוע וקלוש (ויקרא כב

נג) גרוע וחסר' ערי מקלש רצח (במד' לה יא) .
קלס' והוא במלכים יתקלס (חבק' א י) ולא

היית כוונה לקלס אתנן (יהו' טז לא) לעצ וקלס
לסביבותינו (תלים מד יד) ענין לעצ ובויזן המה' .

קלע' מתחלק לג' מחלקות: האחד, בתוך

קף הקלע (ש"א כה כט) נהפכו לו אבני קלע
(איוב מא ד) בקלע ובאבן (ש"א יז ג) כל זה קלע

באבן (שופ' טז) ובילקוש וקלעו בירו (ש"א יז מ) .
השני, את קלעי החצר (שמות לה ז) . ענין

יריעות המה' .
השלישי, וקלע עליהם מקלעות (מ"א ו לב)

פתוחי מקלעות כרובים (שם ו כט) מקלעת סקעים
(שם ו יח) ענין פתוח המה' .

קלש' ולשלש קלשון ולהקדרמים (ש"א יג

כא) .
קם' מתחלק לשני ענינים: האחד, מי הקים

כל אפסי ארץ (משלי ל ד) ובינים הקים את המשכן
(במדבר ט טו) ומקים יריעותיו (ירמיה יד) ונאם

הגבר הקים על (ש"ב כג א) ומגורתו קימו וקבלו
היהודים (אסתר ט כו) די כל אסר וקים די מלכא

יהקים (דנ' ו טו) וקים לעלמין (שם ו כו) ומהקם
מלכין (שם ב כא), ומגורתו ואולך אתהכב

קוממיות (ויקרא כו יג) ולא תהיה לכם תקומה:
(ויק' כו לו) ומגורתו ואת כל היקום אשר ברגליהם

(תהלים צא ו) .

קטל' אם תקטל אלוה רשע (תהלים קלמ
יט) מהר עשו מקטל (עובדיה ט) הן יקטלני לו
איחל (איוב יג טו) ובעד דניאל וחברוהי להתקטלה
(דניאל ב יג) הרג בלשון ארמית קטל' .

קטן' קטני עבה ממתני אבי (מ"א יב' י)
קטנתי מכל החסדים (בראשית לב יא) כי מי בו
ליום קטנות (זכריה ד י) להקטין איפה ולהגדיל
שקל (עמוס ח ה) כמשמעו' .

קטף' וקטפת מלילח בידך (דברים נג כו)
הקטפים מלוח עלי שיה (איוב ל ד) את ראש
'ניקותיו קטף (יחזקאל יז ד) מראש ינקותיו רך
אקטף (שם יז כב) .

קטר' מתחלק לב' מחלקות: האחד, קטר

יקטרון (ש"א ב פו) מקטר קטרת (שמות ל א)
וקטר מחמץ תודה (עמו' ד ה) לא תקטירו ממנו

אשה ליי' (ויקרא ב יא) וכסה ענן הקטרת (שם
טז יג) והנה עלה קיטר הארץ בקיטר הכבשן

(בראשית יט כח) אש וברד שלג וקישור (תלים
קמח ח) כי הייתי כנאד בקישור (שם קיט פג) .

השני, וקטרי חרצה משתרין (דניאל ה ו)
ומשרא קטרין (שם ה יב) ענין קטר ואמירה המה' .

קל' מתחלק לו' מחלקות: האחד, קל הוא

על פני מים (איוב כד יח) וקלו מנמרים סוסיו
(חבקוק א ח) קלים היו רדפינו (איכה ד יט) והקל

מעליך ונשארו אתך (שמות יח כב) רכב על עב
קל (ישעיה יט א) ועל קל נרכב על כן יקלו

רדפיכם (שם ל טו) .
השני, ומדוע הקלחני (ש"ב יט מד) ואנכי

איש רש ונקלה (ש"א יח כג) ונקלה כבוד מואב
(ישעיה טו יד) ובני יקלו (ש"א ב ל) מלא פניהם

קלון (תהלים פג יז) הן קלתי (איוב מ ד) מקלל
אביו ואמו (משלי כ כ) וקילקון על כבודך (חבק'

ב טו) .
השלישי, יקללו המה ואתה בתוך (תהלים קט

כז) לא תקלל חרש (ויקרא יט יד) כי קללת אלהים
חלוי (דברים כא כג) כלה מקללנו (ירמיה טו י) .

המבאר

פנחס שחיתה לפני רש"י היה כתיב קלקל בהצים נכלל בתוך
מחלקת הו' ולא במחלקת הח"א,
רצח' בני' ערי מקלש הוא מחלקת שבה. וביתר הטמאות
אין כאן כי אם מחלקת אחת.

רצח' רש"י: מחשת קלל מוקץ ומאוי. ומתחם חברו עם
קלוי באש.
רצח' רש"י: קלקל בהצים. חברו מתחם עם מושח קיל ועם
לא פנים קלקל, ויש משמע קלקל לשון קלקל כמו וכל
הנבעות התקלקלו, ע"כ. ונראה לש"י כי בנפסחת מפרה

מקניכם (בראשית מז טז) ובמקנה הצאן ובמקנה
הבקר (שם מז יז) כי אדם הקניני מנעורי (זכריה
יג ה) ענינו הפקירני על מקנה י

השלישי, כי תקנה עבר עברי (שמות כב א)
או קנה מיד עמיחך (ויקרא כה יד) אשר קוניזן
יהרגן (זכריה יא ה) רע רע יאמר הקונה (משלי
כ יד) ויקן את חלקת השדה (בראשית לג יט) י
הרביעי, וקנה הטוב מארץ מרחק (ירמיה ו
ך) קנה וקנמון (שיר ד יד) וקנמן בשם מחציתו
(שמות ל כג) י

החמישי, כאשר ינוד הקנה במים (מ"א יד
טו) ואורעי מקנה תשבר (איוב לא כב) וששד
קנים יצאים מצדיה (שמו"כ לה) כפתריהם וקנתם
(שם כה לו) קנה וסוף קמלו (ישעיה יט ו) י
הששי, רצו וכסף בקנה ישקלו (ישעיה מו ו)
חמש מאות קנים בקנה המדה סביב (יהו"כ מב
טו) וקנה המדה (שם מ ג) י

השביעי, קינה היא וקונגודה (שם לב טו)
בגורת הגוים תקונגה אותה (יהו"כ לב טו) ויקונג
ירמיה על יאשיהו . . . והנם כתובים על הקינות
(דה"ב לה כה) וקראו למקונגות (ירמיה ט טו)
ענין הספד הם י

השמיני, ומשקל קינו שלש מאות משקל
נחשת (ש"ב כא טו) סמל הקנאה דהמקנה
(יהווקאל ה ג) י

קנא י ועבר עניו רוח קנאה וקנא את אשתו
(במדבר ה יד) כי מנחת קנאת הוא (שם ה טו)
יקנאהו בורים (דברים לב טו) אל קנאו ונקם יי'
(נחום א ב) אל קנא (שמות כ ה) י

קנמון י נרד וזכרם קנה וקנמון (שיר ד יד)
מר אהלים וקנמון (משלי ז יז) וקנמן בשם מחציתו
(שמות ל כג) י

קנץ י עד אנה תשימון קנצי למלין (איוב יח
ב) ענין תכל רצח) המה י

קס י ואת פריה יקוסם ויבש (יהו"כ יז ט)
פחרונו כפי ענינו כמו יקוצץ י

קסם י קסם על שפתי מלך (משלי טו י)

(דברים יא ו) וימח את כל היקום (בראש' ז כג)
ומגורתו ועניו קמה ולא יכול לראות (ש"א ד טו)
כי קמו עניו משיבו (מ"א יד ו) ענינו קמו (נ"ו
עמדו) עניו מראות, כמו כי עמדו לא ענו
עוד רצו) (איוב לב טו) עמדו מדבר, ותעמד
מלדת (בראשית כט לה) י

השני, נקמת נקם ברות (ויקרא כו כה) נקם
נקמת בני ישראל (במדבר לא ב) בשמך נבוס
קמינו (תהלים מד ו) ואל ישבי לב קמי (ירמיה נא
א) שבעתים יקם קין (בראשית ד כד) לא יקם כי
כספו הוא (שמות נא נא) לא תקם ולא תמר
(ויקרא יט יח) י

קמה י קמה סלת (בראש' יח ו) קחי רחים
וטחני קמה (ישעיה מו ב) צמח בלי יעשה קמה
(הושע ז ו) כמשמעו חטים י

קמט י אשר קמטו ולא עת (איוב כב טו)
ותקמטני לעד היה (שם טו ח) ענין נקטה (איוב
יא א) המה י

קמל י קנה וסוף קמלו (ישע' יט ו) החמיר
לבנות קמל (שם לג ט) כמשמעו [כריחה] .

קמץ י וקמץ הכהן ממנה מלוא קמצו (ויק'
ה יב) בשבע שני השבע לקמצים (בראשית מא
טו) וקמץ משם מלא קמצו (ויקרא ב ב) י ענין
מלא כף כמשמעו י

קמש י והנה עלה כלו קמשונים (משלי כד
לא) קמוש וחוח במבצריה (ישעיה לד יג) י

קן י מתחלק לה' מחלקות: האחד, קנים
תעשה את התבה (בראש' ו יד) שמה קננה קפו
ותמלם (ישעיה לד טו) והיו כיונה תקנן בעברי
פי פחה (ירמיה מח כח) כצפור נודדת מן קנה
(משלי כו ח) ואמר עם קני אנוע (איוב כט יח) י
השני, קנה שמים וארץ (בראשית יד יט)
מלאה הארץ קנינדך (תה' קר כ) יי' קנני ראשית
ורכו (משלי ח כב) ומקנהו פרץ בארץ (איוב א
י) מקנה אף על עוליה (שם לו לג) ומקנה רב
היה לבני ראובן (במדבר לב א) ארץ מקנה דהוא
(במ' לב ד) עשה מקנה וקנין (יהו"כ לח יב) הבו

המבאר

רצו) ב"ח חזקה לה יחירו המחלקה הששה עם מחלקה
החמישה, ומחלקה השמינית מחלקה בת לשנים. ומשקל קינו
לכר. וסמל חקנאה המקנה לכר י

רצח) בטחם בילין ולגונון כרוב ענין חבל הם, והביל הוא י

רצו) הכתוב חוח חסר בכל התעתיקות ורק נמצא עם מילת
עמדו מדבר: והוספתו מרעיו. כי כן נמצא גם בשרש
רם צו 65. ופרושו כמו שחשברה מילת מדבר אחרי מלת
עמרו ועריכה לחבן חקורא, כן גם כאן מוסרה מלת מדבר
אחרי קמו או אחרי עי"נ.

המטה אשר בידו (ש"א יד מז) מקצה בחנרת
 ... הקיצונה במחברת השנית (שמות כו ד) הן
 אלה קצות דרכיו (איוב כו יד) .

השני, קיץ וחרף (תהלים עד יז) כלוב קיץ
 (עמוס ח א) כי על קיץ (ישעיה מז ט) על בית
 הקיץ (עמוס ג טו) וקץ עליו העיט (ישע' יז ו) .
 השלישי, ויקץ מואב מפני בני ישראל (במדבר
 כב ג) ויקצו מפני בני ישראל (שמות א יב) נעלה
 ביהודה ונקיצנה (ישעיה ז ו) ענין מצוק ודחק
 המה .

הרביעי, החל י' לקצות בישראל (מ"ב י לב)
 כי את כל אלה עשו ואקץ בם (ויקרא כ כג) קצתי
 בחיי (בראשית כו מז) ואל תקץ בתוכחתו (משלי
 ג יא) ענין מאיסה המה .

החמישי, וייקץ יעקב משנתו (בראש' כח טז)
 לא הקיץ הנער (מ"ב ד לא) וייקץ כישן אדני
 (תהלים עח סה) הקיצה אל תונח לנצח (שם מד
 כד) הקיצתי ואראה (ירמיה לא כו) .

הששי, וקצחה את כפה (דברים כה יב) וקצץ
 פתלים (שמות לט ג) בהנחת ידיהם ורגליהם
 מקצצים (שופטים א ז) י' צדק קצץ עבורת
 רשעים (תהלים קמט ד) .

השביעי, וקוץ ורדרו (בראשית ג יח) את
 קוצי המדבר (שופטים ח ז) קוצים כסוחים
 (ישעיה לג יב) .

קצב . מדה אחת וקצב אחד (מ"א ו כה)
 כעדר הקצובות (שיר ד ב) ויקצב עץ וישלך שמה
 (מ"ב ו ו) לקצבי הרים ורדתי (יונה ב ו) .

קצח . והפיץ קצח וכמן יורק (ישע' כח כה)
 כי לא בחרוץ יודש קצח (שם כח כו) .

קצו . קציני סרם (ישעיה א י) כל קציניך
 נדרו יחד (שם כב ג) אשר אין לה קצין (משלי ו ז) .

קצע . מתחלק לג' מחלקות : האחד, מר
 ואחלות קציעות (תלים מה ט) עצי קמורת המה :
 וכמהו בלשון ארמית קרה קציעתא (שמות ל כד) .
 השני, יקצע מבית סביב (ויקרא יד מא) ענין
 מפצל הוא לפי ענינו .

השלישי, והנה הצר במקצע הצר (יהווקאל

קסם קסמים (דברים יח) וקסמים בידם (במדב'
 כב ז) ולא קסם בישראל (שם כג כג) וחשכה
 להם מקסם (מיכה ג ו) יסוד אחד להם .

קסת . וקסת הספר במתניו (יהווקאל ט ג)
 [עין יהלן שרש קש] .

קע . מתחלק לג' מחלקות : האחד, והוקע
 אותם לוי' (במדבר כה ד) וכתבת קעקע רצט)
 (ויקרא יב כה) .

השני, סן תקע נפשי מוכך (ירמיה ו ח) כאשר
 נקעה נפשי (יהווקאל כג יח) ענין הסרה המה .

קער . קערת כסף אחת (במדבר יג) קערת
 כסף שתים עשרה (שם ז פד) ועשית קערתי
 (שמות כה כט) .

קף . מתחלק לג' מחלקות : האחד, הקף
 את העיר (יהושע ג ג) עדת מרעים הקיפוני (תה'
 כב ז) ויהי כי הקיפו ימי המשתה (איוב א ה)
 ויקפו על העיר (מ"ב ו יד) לא תקפו פאת ראשכם
 (ויקרא יב כו) ויתכן לא תקפו ענין השחתה .

השני, ונקף סככי היער בברול (ישעיה י לד)
 חצים ינקפו (שם כט א) כנקף וית (שם יז ו)
 ותחת הגורה נקפה (שם ג כד) ענין השחתה .

השלישי, שנהבים וקפים ותכיים (מ"א י כב) .
קפא . קפאו תהמת בלב ים (שמות טו ח)
 וכנבניה תקפיאני (איוב י י) לא יהיה אור יקרורת
 וקפאון (זכריה יד ו) .

קפד . מתחלק לג' מחלקות : האחד, קפדה
 בא (יהו' ו כה) קפדתי כארג חיי (ישע' לח יב) .
 השני, וירשוה קאת וקפדו (שם לד יא) .

קפיץ . מתחלק לג' מחלקות : האחד, אם
 קסץ באף רחמיו סלה (תהלים עו י) ולא תקסץ
 את ירך (דברים מז ז) ועלתה קסצה פיה (איוב
 ה מז) עליו יקסצו מלכים פיהם (ישע' נב טו) .
 השני, מקסץ על הגבעות (שיר ב ח) . ענינו
 יורה עליו .

קץ . מתחלק לג' מחלקות : האחד, קץ כל
 בשר בא לפני (בראשית ו יג) מקצה גבול מצרים
 ועד קצהו (שם מז כא) לכל תכלה ראיתי קץ (תה'
 קיט צו) מקץ שבע שנים (דברים טו א) בקצה

המבאר

רצט) ורש"י : וכתבה קעקע כתב המחוקה ושקוע שאינו נכחק לעולם . וכו' . ק ע ק ע
 לשון והוקע אותם . ותוקענים . ותחבן עץ בארץ ותילץ אותן עליהם וכו' ע"כ .

ר ז) וקרהו אסון (בראשית מד כט) ויקר מקרה (רות ב ג) ענין פגיעה המה *

הרביעי, מים קרים (משלי כה כח) וממזרים קרה (איוב לו ט) וקר וחם (בראשית ח כב) לפני קרהו מי יעמד (תהלים קמו יז) מעדה בנד ביום קרה (משלי כה כ) *

החמישי, המקרה במים עליותיו (תלים ק ג) קרות בתינו ארוים (שיר א יז) מפיל הקורה (מ"ב ו ה) על כן באו בצל קרתי (בר' יט ה) בעצלתים ימך המקרה (קהלת י יח) וקורי עכביש יארנו (שנ' ישעיה נט ה) המה קרוהו (נחמיה ג ג) *

הששי, מקור מים חיים (ירמ' ב יג) ושמתך בנקרת הצור (שמות לג כב) העיני האנשים ההם תנקר (במדבר מז יד) מעין נרפש ומקור משחת (משלי כה כו) ופחרה ממקור דמיה (ויקרא יב ז) ועיני מקור דמעה (ירמיה ח כג) ואל מקבת בר נקרתם (ישעיה נא א) עצמי נקר מעלי (איוב ל יז) יקרוה ערבי נדל (משלי ל יז) אני קרתי ושתיחי מים (ישעיה לו כה) *

השביעי, קרית מלך רב (תהלים מזג ג) קריה נאמנה (ישעיה א כא) בצאתי שער עלי קרת (איוב כז ז) על גפי מרומי קרת (משלי ג ט) והקריחם לכם ערים (במדבר לה יא) *

השמיני, וקיר ערה מגן (ישע' כב ו) ארמנות הקרירות (עמוס ב ב) ופלשתים מכפתור וארם מקיר (שם ט ז) וגלו עם ארם קיריה (עמוס א ה) שם מדינה *

התשיעי, בקירת הבית (ויקרא יד לו) והקיר ביני וביניהם (יחז' מג ח) מקיר העיר והוצרה (במדבר לה ד) ויתכן להיות מהמחלקת הששי, וקרקר כל בני שת (שם כד יז) מקרקר קר (ישע' כב ה) *

קרא * מתחלק לג' מחלקות: האחד, קרא הדרות מראש (ישע' מא ד) מצרים קראו (הושע ז יא) *

השני, כי יקרא קן צפור (דברים כב ו) מדוע קראני אלה (ירמיה יג כב) ותקרא אתם (שם לב

מו כא) ומקצעותיו לו (שם מא כב) למקצעות (שמות כג כג) ענין זווית הכיה *

קצף * מתחלק לג' מחלקות, האחד, קצף ד' על אבתיכם קצף (זכריה א ב) מקצפו חרעש ארץ (ירמיה י' י) כי בקצפי הכיתוך (ישע' ס י') השני, בקצף על פני מים (הושע י ז) והאנתי לקצפה (יואל א ז) פתרונו כפי עינינו כרתח על פני מים (ש' *)

קצר * מתחלק לג' מחלקות: האחד, כי קצר המצע מהשהרע (ישע' כח כ) קצר ימי (תה' קב כד) קצר ימים (איוב ד א) מקצר רוח (שמו' ו ט) הקצר רוח י' (מיכה ב ז) הקצור קצרה ידו מסרות (ישעיה נב ג) *

השני, וקצרתם את קצירה (ויקרא כג י) כי בשל קציר (יואל ד ג) שלא מלא כמו קוצר (תלים קכט ז) כי תקצר קצירך בשדך (דברים כד יט) אשר קצירו רעב יאכל (איוב ה ה) *

השלישי, ועשה קציר כמו נטע (שם יד ט) תשלח קציריה עד ים (תהלים פ יב) ענין יונקות [נ"ה יניקות] המה *

ק * ולא תקיא הארץ (ויקרא ח כח) כאשר קאה (שם) פן תשבענו והקאתו (משלי כה טו) שתו שכרו וקיו (ירמיה כה כו) *

קר * מתחלק לש' מחלקות: האחד, יקרה היא מפנינים (משלי ג טו) ואת יקר תפארת גדולתו (אסתר א ר) בנוה מלכים ביקרוחך (ש"א) (תהלים מה י) ואדם ביקר בל ילין (שם מט יג) ענין הדר ויוקר המה *

השני, ויקר פדיון נפשם (שם מט ט) הקר רגלך מבית רעך (משלי כה יז) אף אני אלך עמכם בקרי (ויקרא כו מא) בהמת קרי (שם כו כח) אוקיר אנוש מפו (ישע' יג יב) יקר רוח איש תבונה (משלי יז כו) ענין פגיעה המה *

השלישי, מקרה אחד לצדיק ולרשע (קהלת ט ב) אם יקד עון בדבר הוה (ש"א כח י) הקרה נא לפני היום (בראשית כד יב) ויקר אלהים אל בליעם (במד' כג ד) את כל אשר קרהו (אסתר'

המבאר

(ש) בנ"ו כתוב: וחרבתי כרתחא על אפי מא, (ש"א) רש"י: ראיתו בנקוד רב סעודיה חיבה זו סדורה עם פי נתן למשכה יעקב, שכירוב בו יוד והספך פודגשה, ופנחם חברו לשון ויקר כמו יקר מכלי פי.

(ש) רש"י: ומנחם חברו לשון פגיעה, כמו אוקיר אנוש מסו, יאלך עמם בחסות קרי, כלומר ומנע פדיון נפשם ע"כ. (שנ) רש"י: ומנחם חברו במחברה קדורה ע"ש שהעכביש אירוחו בקדורה.

(ויאל ב יג) קרעו ולא דמו (תהלים לה טו) ויקרעו את מעילו (איוב א כ) שד).

קרץ . מתחלק לג' מחלקות : האחד, קרץ מצפון בא בא (ירמיה מו כ) מחמר קרצתי גם אנ (איוב לג ו) .

השני, קרץ בעיניו (משלי ו יג) קרץ עין יתן עצבת (שם י י) שנאי חנם יקרצו עין (תלים לה יט) ענין רמו הם .

השלישי, די אכלו קרצוהי די דניאל (דניאל ו כה) ואכלו קרציהון די יהודיא (שם ג ח) .

קרש . ועשית את הקרשים למשכן (שמות כו טו) תחת הקרש האחד (שם כו יט) קרשך עשו שן (יהוואל כו ו) .

קש . מתחלק לוי"ז מחלקות : האחד, בקש לפני רוח (תהלים פג יד) ואת קש יבש תרדף (איוב יג כה) לקשש קש לתבן (שמות דה יב) מקשש עצים ביום השבת (במ' טו לג) כמשמעי .

השני, ותקש בלדתה (בראשית לה טו) אם לא בכיתי לקשה יום (איוב ל כה) ויקש דבר איש יהודה (ש"ב יט מד) וידבר אתם קשות (בראש' מב ז) .

השלישי, יקשת לך וגם נלכדת (ירמיה נ כד) נוקשת באמרי סף (משלי ו ב) סן תקש אחריהם (דברים יב ל) כי מוקש הוא לך (שם ז טו) כהם יוקשים בני אדם (קהלת ט יב) ישור כשך יקושים (ירמיה ד כו) .

הרביעי, את הקשאים (במדבר יא ד) כמלונה במקשה (ישעיה א ח) .

החמישי, ותחת מעשה מקשה קרחה (שם ג כד) מקשה תעשה המגורה (שמות כה לא) .

הששי, וארכבתא דא לרא נקשן (דניאל הו) אין לו דמיון בתורה . ענין נענוע הוא .

קש . מתחלק לשני ענינים : האחד, כל אשר לו סנפיר וקשקשת (ויקרא יא ט) ושריון קשקשים (ש"א יז ה) .

השני, ואת קשות הנסך (במדבר דו) וקשותיו ומנקיותיו (שמות כה כט) ויתכן להיות מגורתם [נח"ב מגורת] קסת הספר (יהוואל ט ג) .

(נג) וגם הנזה הוא יצא לקראתך (שמות ד יד) ואקראה לך להודיעני מה אעשה (ש"א כח טו) * השלישי, קרא דגר ולא ילו (ירמיה ז יא) כאשר ירדף הקרא בהרים (ש"א כו כ) * .

קרב * מתחלק לג' מחלקות : האחד, קרב אחה ושמע (דברים ה כו) קרבת אלהים יחפצון (ישעיה נח ב) כל הקרב הקרב אל משכן י' (במ' זי כח) והיה נקרבתם אל המלחמה (דברי' כ ב) * השני, נביא מקרבך מאחריך (שם יח טו) ופרש ידיו בקרבו (ישעיה כה יא) בקרב אלהים ישפט (תהלים פב א) וכל קרבי את שם קדשו (שם קג א) וקרבו וקרעו (ויקרא א ט) ראשו על כרעיו ועל קרבו (שמות יב ט) יסוד אחד להם * .

השלישי, כיום הלחמו ביום קרב (זכריה ד ג) קרבות יחפצו (תהלים סח לא) טובה חכמה מכלי קרב (קהלת ט יח) עבדא קרב עם קדישין (דניאל ז כא) לשון מלחמה המה * .

קרח * מתחלק לג' מחלקות : האחד, וקרח בלילה (בראשית לא מ) משלך קרחו כפתים (תלים קמו ז) כעין הקרח הנורא (יהו' א כב) * השני, קרחי וגוי * * * הרחיבי קרחתך כנשר (מיכה א טו) לא יקרחו קרחה בראשם (ויקרא כא ח) והקרחו אליך קרחה (יהו' כו לא) בקרחתו או בגבחתו (ויקרא יג מב) קרח הוא פהור הוא (שם יג מ) עלה קרח עלה קרח (מ"ב ב כג) * .

קרום * וקרמתי עליכם עור (יהוואל לו ו) ויקרם עליהם עור מלמעלה (שם לו ח) כמו ויטך עליהם * .

קרו * מתחלק לג' מחלקות : האחד, אלה הקרנות אשר זרו את יהודה (זכריה ב ב) לקחנו לנו קרנים (עמו' ז יג) ועל קרניא עשר (דנ' ז כ) * השני, כי קר עור פני משה (שמות לד לה) קרנים מידו לו (חבקוק ג ד) ענן הוד המה .

קרום . חגבת את הקרסים בלאלת (שמות כו יא) קרסיו קרשיו (שם לש לג) כרע בל קרס נבו (ישעיה מו א) קרסו קרעו יהודו (שם מו ב) .

קרסל . ולא מעדו קרסלי (ש"ב כב לו) * **קרע** . עת לקרעו (קהלת ג ז) וקרעו לבבכם

המבאר

היה מסתמך מחלקי למחלקה אחת . ואחרי לא חלקו מוכח כי חשבו לאחד .

שד' רש"י : [בירמיה ד ל] אמר : הקרעי בסוף . שהפך נראה כמרחוב קרע העין כך שפניו . וגם מסתמך לא חלק במחברת קרע . ע"כ ר"ל אלו היה חלקי בסוף כנרל בשפתו

ב יח ותקשר על ידו שני (ברא' לח כח) והקרובים אליהם, כי קשרתם כלכם עלי (ש"א כב ח) לא תאמרון קשר, לכל אשר יאמר העם הזה קשר (ישעיה ח יב) קשר עליך עמוס (עמוס ז י) ויהי הקשר אמיץ (ש"ב טו יב) והקשרים ליעקב (שה) (בראשית ל מב) *

קשת. קשת גברים חתים (ש"א ב ד) עריה תעור קשתך (חבקוק ג ט) ללמד בני יהודה קשת (ש"ב א יח) נושקי רומי קשת (תלים עח ט) היו כקשת רמיה (הושע ז טו) *

קתרוס. קתרוס סבנא פסנתרין סומפניה (דניאל ג ה) כלי זמר המה.

קשב. תקשב אונך (ההל' יו) הקשיבו לקול שועי (שם ה ג) והקשיבו קשב רב קשב (ישע' כא ז).

קשה. תקשיה לבנו מיראתך (ישעיה סג יו) הקשיה בניה ללא לה (איוב למ יט) ענין קשיון הוא לפי הענין *

קשט. להודיעך קשט אמרי אמת (משלי כב כא) מפני קשט סלה (תלים סו) די כל מעבדוהי קשוט (דנ' ד לד) מן קשט די אלהכון (שם ב מז). **קשטו**. במאה קשיטה (בראש' לג יט) ויתנו לו איש קשיטה אחת (איוב מב יא) *

קשר. וקשרתם לאות על ירך (דברים ו ח) קשרם על גררתך (משלי ג ג) תקשרי בהלון (הושע

ותשלם מחברת קו"ף

אחל מחברת רי"ש

מוראי (מלאכי או) יובילו שי למורא (תה' עו יב) השלישי, והסיר את מראתו בנצתה (ויקרא א טז) הוי מוראה ונגאלה (צפניה ג א) ושמתוך כראי (נחום ג ו) ענין פנוף הם.

ראם. מתחלק לב' מחלקות: האחד, ומקרני רמים עניתי (תהלים כב כב) כתועפת ראם לו (במדרב כג כב) *

השני, ראמות וגביש לא יזכר (איוב כח יח) מאבני השהם הוא.

ראש. מתחלק לג' מחלקות: האחד, בראשית ברא אליהם (בראשית א א) ראשית חכמה יראת יי' (תהלים קיא י) ראשון הוא לכם (שמות יב ב) וראשית שמנים ימשחו (עמוס ו ז) מראשית ערסתיכם (במד' טו כא) והקרבים אליהם, מראשו ועד רגליו (ויקרא יג יב) ושמן על ראשך אל יחסר (קהלת טו ח) אל ראשי הממות (שם ל ב) והיה לארבעה ראשים (בראשית ב י) *

השני, כי תשא את ראש (שמות ל יב) מדה

רא. ראם ראש, רב ורב רבך רבע רבץ רבך, רגב רגו רגל רגם רגן רגע רגש, רד רדיד רום רדף, רה רהב רהט, רוח, רו רוח רום רון, רח רחב רחל רחם רחף רחץ רחוק רחש, רט רטב רטפש רטש, רך רכב רכל רכס רכש, רם רמח רמך רמן רמס רמיש, רן, רס רסן, רע רעב רעד רעל רעם רענן רעף רעץ רעש, רף רפא רפד רפס רפסד רפק רגש רפש רפרת, רץ רצד רצה רצח רצע רצף, רק רקב רקד רקה רקם רקע, ר, רש רשם רשע רשף רשת, רתח רחם רתח רתח.

רא. מתחלק לג' מחלקות: האחד, ותרא האשה כי טוב העץ למאכל (בראשית ג ו) וירא יעקב כי יש שבר במצרים (שם מב א) ראה פניך לא פלתי (שם מח יא) במראת הלילה (שם מו ב) במראה אליו אתודע (במ' יב ו) ואראה מראות אלהים (יהווקאל א א) כראת פני אלהים (ברא' לג י). השני, ומוראכם וחתכם (שם ט ב) איה

המבאר

אורח המחקשורת יחד למחר עבירן. ע"כ. ולפי זה נחטרו בשרש חוה שני הכתובים האלה בכל הנוסחאות אשר לפני.

שה' רש"י: [ברא' ל מא] אמר על המספרות: ומכאן הכירו עם אחיהם בקשרים (ש"ב טו לא) ויהי הקשר אמיץ.

עצמו ראשיהם (תהלים קל"ט ז) ומשנאך נשאו ראש (שם פג ג) וראה ראש ככבים כי רמו (איוב כב יב) ענדיך נשאו את ראש (במדבר לא מט) ענין מנין המה -

השלישי, ראש ותלאה (איכה ג ד) ופרח

כראש משפט (הושע י ד) ויתנו בברותי ראש (ה' ס"ב כב) פרה ראש ולענה (דברים כ"ז ז) וראש פתנים אכור (שם לב ג) כי הפכתם לראש משפט (עמוס י"ב י) וישקנו מי ראש (ירמיה ד יד) .

רב . מתחלק ל' מחלקות : האחד, ויהי כי החל האדם לרב (בראש' ו א) למען רבות מופתי (שמות י"א ט) כרבים כן חמאו לי (הושע ד ז) . והקרבנים אליהם, ושנים יניסו רבבה (דבר' לב ל) ורבבה מימינך (תהלים צ"א ו) ואתה מרבבת קרש (שם לג ב) רכב אלהים רבתיים (תהלים ס"ח יח) ורבו רבבן קדמוהי יקומו (דניאל ז י) . והקרבנים אליהם, ובמרבית לא תתן אכלך (ויקרא כ"ה לו) נשך ותרבית (ויקרא כ"ה לו) מרבה הונו ותרבית (משלי כ"ח ח) ולא רבית במחזיריהם (תה' מד יג) .

יש אשר אומרים בנינו ובנתנו אנהנו רבים (נחמ' ה ב), והקרבנים אליהם אשר טפחתי ורביתי (איכה ב כב) תרבות אנשים חסאים (במד' לב יד) רבתה גוריה (יחזקאל י"ב ב) .

השני, ויהי רבה קשת (ברא' כא כ) וימרדו ורבו (שם מט כג) רבים כל דרכי קשת (ירמיה נ כ"ט) יסבו עלי רבוי (איוב מז יג) . השלישי, רבת ארני ריבי נששי (איכה ג נח) יי' יחתו מריבוי (ש"א ב י) אם לאל תריבין (איוב יג ח) המה מי מריבה (במדבר כ יג) אבהנך על מי מריבה סלה (תהלים פ"א ח) .

הרביעי, ורכיבנים עלי עשב (דברים לב ב) ואם השמים יתנו ריבנים (ירמיה יד כב) וימנעו רבנים ומלקוש לוא היה (שם ג ג) .

רבד . רבו הוזהב (בראשית מא מב) ורביד על גרונך (יחזקאל מז י"א) מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז טז) .

רבד . מרבכת תביאנה (ויק' ו יד) ולמחבת ולמרבכת (ד"א כג כ"ט) .

רבע . מתחלק לב' מחלקות : האחד, רביעת ההין (שמות כ"ט ט) יום רביעי (בראשית א י"ב) ורבע הקב דביונים (מ"ב ו כ"ה) רבוע יהיה כפול

(שמות כ"ח טז) מגורת ארבע . השני, אל כל בהמה לרבעה אתה (ויקרא כ טז) בהמתך לא תרביע כלאים (שם י"ב י"ט) ארזי ורבעי ורית (תלים קל"ט ג) וכל רבץ בלשון ארמית כמו .

רביץ . והאם רבצת על האפרכס (דברים כב ו) רבץ תחת משאו (שמות כ"ח ה) ורבצת ואין מחרוד (איוב י"א י"ט) שכחו רבצם (ירמיה נ ו) כמשמעו .

רבק . ולאשה על מרבק בבית (ש"א כ"ח כד) ופשתה כענלי מרבק (מלאכי ג כ) ענין רך הוא . **רגב** . מתקן לו רגבי נחל (איוב כא לג) ורגבים ידבקו (שם לח לח) בתרי [נול"וב הרי'] אדמה המה .

רגז . לב רגז (דברים כ"ח ס"ה) רגזו ואל תחמאו (תהלים ד ח) מעצבך ומרונך (ישעיה יד ג) ולא ירגז עוד (ש"ב ז י) ברגז רחם תזכור (חבקוק ג ב) הרגזו ממלכות (שם כ"ג י"א) המרגזו ארץ כמקומה (איוב ט ז) .

רגל . מתחלק לר"ו מחלקות : האחד, רגל תחת רגל (שמות כא כד) אם תשיב משבת רגלך (ישעיה נ"ח יג) שש מאות אלף רגלי (במדבר י"א כ"א) שלח ברגליו (שופט' ה טז) וזרעתיו ומרגלתי (דניאל י' ו) ותשכב מרגלותיו (רות ג יד) לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים (בראשית לג יד) וכל העם אשר ברגלך (שמות י"א ח) .

השני, ולא עשה רגליו (ש"ב י"ב כ"ה) ולשחות את מימי רגליהם (מ"ב י"ח ט) להסך את רגליו (ש"א כ"ד ד) .

השלישי, לא רגל על לשנו (תהלים מז ו) וירגל בענךך (ש"ב י"ב כ"ח) .

הרביעי, שנים אנשים מרגלים (הושע ב א) לרגל את הארץ (שם יד ז) לרגל את יעזר (במד' כא לב) מרגלים אתם (בראשית מז ט) .

החמישי, זה שלש רגלים (במ' כ"ב כ"ה) שלש רגלים תחג לי (שמות כ"ג יד) .

הששי, ויבך יי' אתך לרגלי (בראשית ל ל) כמו למעני .

רגס . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ורגס מלך ואנשיו (זכריה ז ב) שרי יהודה רגמתם שו (תהלים ס"ח כ"ח) כמו להקתם [עין הפבאר פעל"ד] .

השלישי, וירדו אל כפיו ... מגיית הארז
רדה הדבש (שופטים יד ט).

רדיך. נשאו את רידיי מעלי (שיר ה ז)
והצניפות והרדיים (ישעיה ג כג).

רדם. מה לך נדרם (יזנה א ו) וישכב
וירדם (שם א ה) נדרם בקציר בן מביש (משלי י

ה) ותרדמה נפלה על אברם (בראשית טו יב).

רדף. וירדפו מצרים אחריהם (שמות יד ט)
למה תרדפני כמו אל (איוב יט כב) והאלהים יבקש
את נרדף (קהלת ג טו).

רר. אל תפחדו ואל תרהו (ישעיה מד ח)
כמשמעו.

רהב. ורהבם עמל ואון (תלים צ י) אוכיר
רהב ובבל (שם פו ד) שהם הרחיבוני (שיר ו ה)
תרהבני בנפשי עו (תלים קלח ג) ירהבו הנער בוקן
(ישעיה נ ה) לזאת רהב הם שבת (שם ל ז) ענין
ממשלה הם.

רהט. ברהמים בשקתות המים (בר' ל לח)
לעיני הצאן ברהמים (שם ל מא) רהיטנו ברותים
(שיר א יז) מלך אסור ברהמים (שיר ז ו).

רוח. אדרבה וירוח לי (איוב לב כ) לרוחתי
לשועתי (איכה ג נו) רוח והצלחה (אסתר ד יד)
ורוח לשאול וטוב לו (ש"א פו כג) מתהלך בגן
לרוח היום (בראשית ח ה).

רן. מתחלק לב' מחלקות: האחד, וכל רו
לא אגם לך (רנאל ד ו) וגלה ריין די יכלה למגלא
רוא דנה (שם ב טו) על רוח דנה (שם ב יח)
ענין סוד המה.

השני, השמנה היא אם רוח (במדבר יג ד)
כמשמעו רון (ישעיה י טו) וישלח רון בנפשם
(תהלים קו טו) ובין שה רוח (יהו' לד כ) ומשמן
בשור ירוח (ישעיה ז ד).

רוח. אל תבוא בית מרוח (ירמיה טו ה)
וסר מרוח סרוחים (עמוס ז ז) ענין בית משתה

השני, עם הארץ ירגמהו באבן (ויקרא כ ב)
ורגמו אתו כל העדה (שם כד יד) כצורר אבן
במרגמה (משלי כו ח).

רגן. דברי נרגן כמתלהמים (משלי יח ה)
ותרגנו באהליכם (דברים א כו) ורוגניש ילמדו
לקח (ישעיה כט כד).

רגע. מתחלק לג' מחלקות: האחד, רגע
אחד (שמות לג ה) כי רגע באפסו (תלים ל ו) לרגעים
אשקנה (ישעיה כו ג) ורגע אדבר על גוי (ירמיה
ח ט) וחרדו לרגעים (יחזקאל כו טז) ועד
ארגיעה לשון שקר (משלי יב יט) כי ארגיעה
אריצנו מעלי (ירמיה מט יט).

השני, הלוך להרגיעו בישראל (שם לא ב) הרגיע
ודמי (שם מו ו) וזאת המרגעה (ישעיה כח יב)
אך שם הרגיעה לילית (שם לו יד).

השלישי, עורי רגע וימאס (איוב ז ה) רגע
הים (ישעיה נא טו) ועל רגעי ארץ (תלים לח ד)
כמו על דכאי ארץ.

רגש. למה רגשו גוים (תהלים ב א) בבית
אלהים נהלך רגש (שם נה טו) מרגשת פעלי און
(שם סד ג) אדין גבראי אלך הרגשו (דני' ו יב).

רד. מתחלק לג' מחלקות: האחד, והיום
רד מאד (שופטים יט יא) מדוע אמרו עמי רדנו
(ירמיה ב לא) ורדו גת פלשתים (עמוס ו ב)
ועניים מרודים תביא בית (ישעיה נח ז) זכר עניי
ומרודי (איכה ג יט) הניעמנו בחילך והורידמו (תלים
נש יב).

השני, ורדו בדגת הים (בראשית א כח) רדה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכהנים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בנגשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים ער ים (תהלים עב ח) או ירד שריר לאדירים
עם יי' ירד לי בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיחי ואהימה
(שם) (תהלים נה ג).

המבאר

ארנפן י' כי אם נאמר שהוא כמו רקפתם לשון ארנפן כך חבור
שהוא לשון ארנפן, ואם הוא לשון ארנפן אינו כן הערך לפרשו
רקפה. הנח מכתם יפרש מלת רנפתם כמו לחתום. כאשר
באר נפ' הרד"ק. וע"כ נראה בעיני לומר כי רש"י י"ל פירש
רנפתם מדעתו או כמו רקפתם בחלוף הל' בקי"ף או כמו
ארנפן, ויפרש מהם לחתום משפט בדבריו ע"כ אינו סבא.
שו' רש"י: ומנחם פירש לשון רנע כמו כי רנע באפו.
שה' רש"י: ומנחם פירש לשון ממשלת כמו ורדו בדגת הים.
ושיחי לשון שיח. למי שיח.

ג ב) מרחם בן בסנה (ישעיה מט טו) לשון רחמים המה *

רחף * ורחו אלהים מרחפת (בראשית א ב) על גזוליו ירחף (דברים לב יא) רחפו כל עצמתי (ירמיה כג ט) *

רחץ * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ירחצו מים (שמות ל כ) אם רחץ אדני (ישעיה ד ד) ירחצו הוכו (שם א טו) רחצות בהלב (שיר ה יב) * השני, די התרחצו עלוהו (דניאל ג כח) לשון מבטח הוא *

רחק * ורחק יי' את האדם (ישעיה ו יב) רחקו מעלי (ירמיה ב ה) הגה ארחיק נדוד (תלים נה ה) *

רחש * מתחלק לב' מחלקות: האחד, רחש לבי דבר טוב (תהלים מה ב) *

השני, ואם מנחת מרחשת קרבנך (ויק' ב ד) * **רט** * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ורטט החזיקה (ירמיה מט כד) ענין חיל ורתת הוא לפי הענין *

השני, כי ירט הודך לנגדי (במדבר כב לב) ועל ידי רשעים ירמני (איוב טז יא) *

רטב * רטוב הוא לפני שמש (איוב ח טו) מזרם הרים ירטבו (שם כד ח) כמשמעו *

רטפש * רטפש בשירו מנער (איוב לג כה) כמשמעו, כמו **ך** *

רטש * אם על בנים רטשה (הושע י ד) עלליהם ירטשו (שם י ד א) ועלליהם ירטשו לעיניהם (ישעיה י טו) כמשמעו *

רך * רך אקמף (יחזקאל יז כב) רכו דבריו משמן (תהלים נה כב) ולא רכנה בשמן (ישעיה א ו) מהתענג ומוך (דברים כח נו) ורך הלבב (שם ד ח) ואל הך לבני (איוב כ טו) *

רכב * מתחלק לב' מחלקות: האחד, רכב אלהים רבתיים (תהלים סח יח) רכב שמים בעורך (דברי' לג כו) והפכתי מרכבה ורכביה (חגי ב כב) ויאסר את רכבו (שמו' י ד) ויאמר לרכבו מ"א

המה * ודומה לו מצינו בספרי בפרשת פעור: חזור לעשות להם מרוחים וחיו קוראות להם ואוכלות * זה"ד והקראנה לעם לזבחי אלהיהן (במדבר כה ב) שט) *

רום * ומה ירומן עיניך (איוב פו יב) כמו רמו *

רוץ * ורוזנים נסודו יחד (תלים ב ב) ולרוזנים אי שכר (משלי לא ד) כמשמעו *

רח * מתחלק לב' מחלקות: האחד, וירה יי' את ריה הניחה (בראשית ח כא) אם יי' הסיתך בי וירח מנחה (ש"א כו יט) אף להם ולא ייחזון (תהלים קטו ו) ולא אריה בריח ניחחכם (ויקרא כו לא) בהריחו אש (שופטים טו ט) *

השני, איש אשר רוח אלהים בו (בראש' מא לח) והריחו ביראת יי' (ישעיה יא ג) או מרוח אשך (ויקרא כא ד) לעשות לרוח משקל (איוב כה כה) אשר ורה ברחת ובמורה (ישע' ל כד) מגורת רוח הוא *

השלישי, קחי רחים וטחני קמח (ישעיה מז ב) לא יחבל רחים ורכב (דברים כד ו) קול רחים ואור נר (ירמיה כה י) *

רחב * רחב לא מוצק תחתיה (איוב לו טו) ענני במרחב יה (תלים קיח ה) תרחיב צעדי תחתי (שם יח לו) וישב ברחב העיר (שופטים יט טו) ברחוב אכין מושבי (איוב כט ז) בשוקים וברחבות (שיר ג ב) *

רחל * ורחל לפני גזייה נאלמה (ישעיה נג ז) רחלים מאתים (בראשית לב טו) *

רחם * מתחלק לב' מחלקות: האחד, פטר כל רחם (שמות יג ב) ורחמה הרת עולם (ירמיה ד יז) רחם רחמתיים (שופטים ה ל) אשר בצאתו מרחם אמו (במד' יב יב) בגידו מרחם יצא (איוב לח ח) זור רשעים מרחם (תלים נח ד) מרחם משחר לך (תהלים קי ג) *

השני, ישכחהו רחם (י' איוב כד כ) רחם ארחמנו (ירמיה לא ד) ברגז רחם תוכור (חבקוק

המבאר

ארחמנו האריך דונש בדבריו וחוכים כי יש הכולל בין רחם בשש נקודות ורחם בפתח וצירי, והמם המכריע ר"ת ו'ל הצדיק את דונש בפנים הוח, אכנס לי טיחא כי תשובת דונש באה ע"י קלקול הכ"ף אשר לפניו, ובבלי ספק היה כתוב בס' סתם המסוק ישכתחו רחם בסוף מחלקה הראשונה והפעתיק תחליף ותביא מלת ה ש ב' לפניו, יע"כ חשע עליו דונש, ואין לפתח בוח עינש.

שט) דברי הספרי המובאים פה לא נמצאו כי הם בתעתיק ויין לבד, ואפשר כי נוספו על פי אזה אחרון או המעתיק * (ש') הכתיב רחם ארחמנו לא נמצא בכל התעתיקות והיוספתיו לפי דברי דונש, ואף כי נורונו בחזלת שלא להוכיח בס' הזה תשובת דונש והכרעתו ר"ת, כי כולן לפטר מיוחד תחליף, לא יבילתי התאסף הפעם מבלי חזירי כי בפקום מוח חשיג דונש על סתם לאסר כי לא בצדיק חבר ישכתחו רחם עם רחם

- כב (לד) *
 השני, לא יחבל רחיים ורכב (דברים כד ו)
 תשאני אל ורדח תרכיבי (איוב לב כ) *
רכל * מתחלק לב' מחלקות: האחד, מכל
 אבנת וכל (שיר ג ו) בעיר רכלים שמו (יחזקאל
 יז ד) רכלי שבא ורעמה (שם כו כב) המה רכליך
 במכללים (שם כו כד) ענין סוחרים המה *
 השני, לא תלך רכלי בעמך (ויקרא יט טז)
 הולכי רכלי נחשת וברזל (ירמיה ו כח) * ענין
 מלשינים הם *
רכס * הרכסים לבקעה (ישע' מ ד) מרכסי
 איש (תלי' לא כא) ורכסו את ההשן (שם)
 כה כה) כמשמעו *
רכש * מתחלק לב' מחלקות: האחד, רכבי
 הרכש האהשהרנים (אסתר ה') רתם המרכבה
 לרכש (מיכה א ג) *
 השני, וישב את כל הרכוש (בראשית יד טז)
 והרכש קח לך (שם יד כא) ואת רכושם אשר
 רכשו (שם מו ו) *
רם * מתחלק לה' מחלקות: האחד, כי רם
 יי' ושפל יראה (תלים קלח ו) יי' רמה ירך (ישע'
 כו יא) מרממתך נפצו גוים (שם לג ג) לא יפנה
 דרך כרמים (איוב כד יח) *
 השני, וירם תולעים ויבאש (שמות כז ד) אף
 כי אנוש רמה (איוב כה ו) לבש בשרי רמה (שם
 ז ה) *
 השלישי, המה רמוני (איכה א יט) עברי
 רמוני (ש"ב יט כז) בלא שפתי מרמה (תהלים יז
 א) ולא ימצא בפיהם לשון תרמית (צפניה ג ג)
 כן איש רמה את רעהו (משלי כו יט) *
 הרביעי, סוס ורכבו רמה בים (שמות טו א)
 ורמה קשת (ירמיה כד כט) נושקי רומי קשת (תה'
 עז ט) ורמיו לגוא אתון נורא (דניאל ג כא) ורמו
 לגבא די אריותא (שם ו ז) *
 החמישי, כרם ולות לבני אדם (תלים יב ט)
 היאבה רים ענבך (איוב לט ט) הדתקשר רים
 בתלם עבתו (שם לט י) [עין לעיל בשרש זל] הנוגע
 לכל המהלקה הואת *
רמה * ויקח רמה בירו (במדבר כה ז) מרקו

המבאר

(יא) רש"י: חבר שם וירכסו את החשן עם מרכסי איש. הכורי חבלי רשעים. ולא חוכר מנחם.

אתם נרפים (שמות ה' ז') או רפתה רוחם מעליו
(שופטים ח' ג) *

השני, וירפו את שבר בת עמי (ירמיה ח' יא)
ועלהו לתרופה (יב) (יהוואל כז' יב) וירפו המים
עד היום הזה (מ"ב ב כב) ענין מרפא המה *

השלישי, נשאר מיתר הרפאים (דברים ג' יא)
מילידי הרפא ויכנעו (דה"א ד' ד) אשר בילידי
הרפא (ש"ב כא מז) אל נולדו להרפא בנת (דה"א
ד' ח) ענין נפילים המה *

הרביעי, בחוד הרפיות בעלי (משלי כז' כב)
והשטח עליו הרפיות (ש"ב יז יט) *

רפא * רפאות תהי לשךך (משלי ג' ח) כי
אני יי' רפאך (שמות כו' כו) *

רפד * ירפד הרופץ עלי מיט (איוב מא' כב)
בהשך רפדתי יצונו (שם יז יג) רפדוני בתפוחים
(שיר ב' ה) *

רפס * מתרפס ברצי כסף (תהלים סח' לא)
לך התרפס ורהב רופץ (משלי ו' ג) כמשמעו,
ושארא ברגלה רפסה (דניאל ז' ו) *

רפסד * רפסדות על ים יפו (דה"ב ב' טו) *

רפק * מתרפקת על דודה (שיר ה' ה) *
כמשמעו *

רפש * ויגרשו מימיו רפש וסיפ (ישעיה נז'
ד) כמו יין, מפיט היין (תהלים כ' ג) *

רפש * ומרפש רגליכם תשתיכה (יהוואל לד'
יט) כמו מדלח *

רפת * ואין בקר ברפתים (חבקוק ג' ז') *

רץ * מתחלק לג' מחלקות: האחד, רצה יי'
להצילני (תהלים מ' יד) כי רצו עבדך את אבניה
(שם קב טו) ולא יוסף לרצות עוד (שם עו ח) ואת
מי רצותי (ש"א יב' ג) ויי' לא רצם (ירמ' ד' י) *

השני, רץ לקראת רץ ירוץ (שם נא לא) כי
אוריגעה ארצינו מעליה (שם מט' יט) הירצון
בסלע סוסים (עמוס ו' יב) כי לא לקלים המרוץ
(קהלת ט' יא) *

השלישי, קנה רצוץ לא ישבר (ישעיה מב' ג)
רצוץ משפט (הושע' יא) ישלח רצוצים חפשי
(ישע' נח ו) בתפשם כך בכף תרוץ (יחזק' כט' ז)

(משלי כה' יט) ירע כבירים (איוב לד' כד) רעו
עמים וחתו (ישעיה ח' ט) וכפרולא די מרעע כל
אלין תרק וחרע (דניאל ב' מ) *

הששי, ורעיון רוח (קהלת ד' טו) וברעיון
לבו (שם ב' כב) רעיוןך על משכך סלקו (דניאל
ב' כט) ורעיהי ובהלנה (שם ד' טו) ענין מוימות
המה *

רעב * רעב כי יהיה בארץ (מ"א ח' לו)
וחרעב כל ארץ מצרים (בראשית מא' נה) ובימי
רעבון ישבעו (תהלים לו' יט) ויהי רעב בארץ
(בראשית יב' י) *

רעד * רעדה אחותם שם (תהלים מח' ו)
אחזה רעדה הנפים (ישעיה לג' ד) עמדותי מרעד
(דניאל י' יא) *

רעל * שם את ירושלים סף רעל (זכריה יב'
ב) את קבעת כוס ההרעלה (ישעיה נא' יז)
והברושים הרעלו (נחום ב' ד) *

רעם * מתחלק לג' מחלקות: האחד, קול
רעמך בגלגל (תלים עז' יט) אענך בסתר רעם (שם
סא ח) ירעם אל בקולו (איוב לו' ה) ירעם בקול
גאוונו (איוב לו' ד) *

השני * רעמו פנים (יהוואל כז' לה) בעבור
הרעמה (ש"א א' ו) *

רענן * רשנים ורעננים יהיו (תלים צב' טו)
אף ערשנו רעננה (שיר א' טז) זית רענן (ירמיה
יא' טז) וכפתו לא רעננה (איוב טו' לב) ענין רך
ורטוב המה *

רעה * הרעפו שמים ממעל (ישעיה מה' ח)
רעפו עלי אדם רב (איוב לו' כח) ומעגליך ירעפון
דשן (תהלים סח' יב) *

רעץ * ימיך יי' תרעץ אויב (שמות טו' ו)
וירעצו ורצצו (שופטים י' ח) כמשמעו *

רעש * קול רעש גדול (יהוואל ג' יב) ורעשו
מפני דגי הים (שם לח' כ) ותנעש ותרעש הארץ
(תהלים יח' ז) *

רף * מתחלק לג' מחלקות: האחד, רפו כל
ידים (יחזק' נא' יב) בעמרם תרפינה כנפיהן (שם
א' כד) חזקו יריים רפות (ישעיה לג' ה) נרפים

המבאר

שבו רש"י: מירשו רבותיו ו'ל להחיר פה אלמים ופה
עקרוה, ומשמעו לשון רפואה כמו וירפו את שבר בת עפי על
נקלה [ירמיה ח' יא] וכן חברו פתחם עכ"ל.

כי רצץ עוב דלים (איוב כ יט) .

רצד * למה הרצרון הרים גבננים שיג' (תחל' סח זי) כמו תרדון , וכמו ורקים כמו עגל (שם כט ו) .

רצח * ברצח בעצמותי (תהלים מב יא) חרצחו כלכם (שם סב ד) רצח הוא (במדבר לה טז) לא תרצח (שמות כ ג) .

רצע * ורצע אדניו את אונו במרצע (שמות כא ו) במרצע במקב [צ"ו מנקב] .

רצה * מתחלק לב' מחלקות : האחד , והנה מראשתיו עגת רצפים (מ"א יט ו) ובידו רצפה (ישעיה ו ו) ענין גלות המה .

השני , על רצפת בהט ושש (אסת' א ו) חוכו רצוף אהבה (שיר ג י) מרצפת אבנים (מ"ב טז ז) ורצפה עשוי לחרץ (יהו' מ יז) ענין מצע המה .

רק * מתחלק לה' מחלקות : האחד , רק את דמו לא תאכל (וברים טו כג) רק אתכם ידעתי (עמוס ג ב) רק לאנשים האל (בראשית יט ח) .

השני , ואביה ירק ירק בפניה (במדבר יב די) ומסני לא השכו רק (איוב ל י) עד בלעי רקי (שם ז יט) מכלמות ורק (ישעיה נ ו) .

השלישי , לא יגעו לריק (ישע' סה כג) והקיץ ורקה נפשו (שם כט ח) ותם לריק כחכם (ויקרא כ ב) והקיץ ורקה נפשו (ישעיה כט ה) העל כן

ירק חרמו (דבקוק א ז) והעמידה על גזליה רקה (יהוקאל כד יא) וככה יהיה נעור ורק (נחמיה ה ג) על הארץ יריו (קה' יא ג) המריקים מעליהם

הזהב (זכריה ד יב) ויהי הם מריקים שקיהם (בראשית מב לה) ולא הורק מכלי אל כלי (ירמי' מח יא) והריוק חרבותם (יהוקאל כח ז) .

הרביעי , ורקי אחד (שמות כט כג) ורקי מצות (שם כט ב) .

החמישי , כפלה הרמון רקתך (שיר ד ג) , ותתקע את היתד ברתך (שופטים כד א) .

רקב * לעץ רקבון נחושה (איוב מא יט) עץ לא ירקב יבחר (ישעיה מ כ) ירקב כמו יבלה .

רקד * עת ספור וצת רקור (קהלת ג ד) מרקד ומשחק (דה"א טו כט) ההרים רקרו

כאילים (תהלים קיד ד) .

רקח * רקח מרקחת מעשה רקח (שמות לה כח) אשקך מיין הרקח (שיר ח ב) והרקח המרקחה (יהו' כד י) רקחי המרקחת (דה"א ט ל) כמשמעו .

רקם * מתחלק לב' מחלקות : האחד , רקמתי בתחיות ארץ (תלים קל"ט טו) מעשה רקם (שמו' כו לו) אשר לו הרקמה (יהוקאל יז ג) .

השני , וריקם השיבני יי' (רות א כא) ולא יראו פני ריקם (שמות כג טו) לא תשלחנו ריקם (דברים טו ג) .

רקע * כסף מרקע מתרשיש (ירמיה י ט) וירקעו את פחי הזהב (שמות ל"ג ג) רקעי פחים (במדבר יז ג) .

ר * מתחלק לד' מחלקות : האחד , וירני ויאמר לי (משלי ד ד) ולא שמעתי בקול מורי (שם ה ג) הורוני ואני אחריש (איוב ו כד) מי כמחו מורה (שם לו כב) ולא ינכף עד מוריד ויהי עיניך

ראות את מוריד (ישעיה ל כ) ולהורת נתן בלבו (שמות לה לד) .

השני , וירו המורים (ש"ב א כד) או ירה יירה (שמות יט ג) ליות כמו אפל (תהלים יא ב) וירם אלהים היץ פתאם (שם סד ח) הירני

לחמר (איוב ל יט) שלשת ההיצים צרה אורה (ש"א כ כ) .

השלישי , את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש (יואל ב כג) ויורה צדק לכם (הושע י ב) יורה ומלקוש בעתו (ירמיה ה כד) תלמיה רוח נהת נדודה שיד (תהלים סה יא) כגן

רוח (ישע' נח יא) כוסי רויה (שם כג ח) אריץ דמעתו (ישעיה טו ט) .

הרביעי , רר בשרו את זובר (ויקרא טו ג) אם יש פעם בריר חלמות (איוב ו ו) ויורד רירו על זקנו (ש"א כא די) .

רש * מתחלק לד' מחלקות : האחד , ראש ועשר אל תהן לי (משלי ל ח) יי' מוריש ומעשיר (ש"א ב ז) כי תאמר אדום רשטנו (מלאכי א ד) ישחה וישכה רישו (משלי לא ז) מתרושש והון

רב (שם יג ז) .

המבאר

הלמיה רוח נחת והשאר . אבל נראה כי טעות הוא שם . להיות שרש זכות כלם אחד . כמו שהוא גם ביתר ההעצמות .

שיג' רש"י : אבל מנחם פירש תרצרון כמו תרקיין . שיד' בני' ז' תחלקה המחלקה חל' לשלום . היינו מן הכתובים

(ישעיה מב יא) ישאו קולם ירנו (שם כד יד) ויש אשר ענינו מנין ודשבון כאלה, כי תשא את ראש בני ישראל (שמות ל יב) נשא את ראש (במדבר ד ב) שא את ראש מלקות השבי (שם לא כו) מלה זאת היא רבת ענינים [נו"ל פנים] אבל מיעוטם יורה על רובם.

שאב • ושאתם מים בששון (ישעיה יב ג) בין משאבים (שופטים ה יא) לעת צאת השאבת (בר' כד יא) מאשר ישאבון הנערים (רות ב ט) • **שאג** • אריה שאג מי לא ירא (עמוס ג ה) שאגה לו כלבאי (ישעיה ה כט) הכפירים שאנים למרף (תהלים קד כא) •

שאט • בשאט בנפש (יהו' כה טו) השאטים אוהך (שם כה כד) •

שאל • מתחלק לב' מחלקות: האחד, שאל לך אות (ישעיה ז יא) העמק שאלה (שם) לא אשאל ולא אנסה (שם ז יב) השאלתיהו ליי' (ש"א א כח) בעיני מצרים וישאלום (שמות יב לו) •

השני, שאלו ועצר רחם (משלי ל טז) שאלו ואברון נגד יי' (שם טו יא) כי לא שאלו תודך (ישעיה לח יח) כצאן לשאלו (ההלים טז טו) • **שאנן** • שאנן מואב מנעוריו (ירמיה מח יא) הוי השאננים בציון (עמוס ו א) לעשתות שאנן (איוב יב ה) •

שאף • שאפו רוח כתנים (ירמיה יד ו) אל תשאף הליה (איוב לו כ) כעבד ישאף צל (שם ז ב) ושאף צמים חילים (שם ה ה) •

שאר • מתחלק לג' מחלקות: האחד, שאר ישוב שאר יעקב (ישעיה י כא) לקנות את שאר עמו אשר ישאר (שם יא יא) כגפן שארית ישראל (ירמיה ו ט) •

השני, ברוך מנאך ומשארך (דבר' כח ה) שארה כסותה וענתה (שמות כא י) משארחם צרת בשמלתם (שם יב לד) ונתנוריך ובמשארוריך (שם ז כח) אם יכין שאר לעמו (תהלים עה כ) ענין מוון דם •

השלישי, ואשר אכלו שאר עמי (מיכה ג ג) ועבר שארו אכזרי (משלי יא יז) וימפר עליהם

כבירים ישאון (שם יז יב) תשאות מלאה (שם כב ב) ענין המון [נו"ב המיה] כמה • השני, אם שאו ערים (שם ו יא) והאדמה תשאה שממה (שם) ושאה יכת שער ששו (שם כד יב) והאיש משתאה לה (בראשית כד כא) • קרוב מבהלה, כענין על יזמו נשמו אחרנים (איוב יח ב) •

השלישי, בערבים משאות (משלי כב כו) כי תשה ברעך משאת מאומה (דבר' כד י) לא ישיא אויב בו (תהלים פט כג) ענין חוב כמה • הרביעי, הנחש השיאני ואכל (בראשית ג יג) אל ישאך אלהיך (מ"ב יט י) השיאוך יכלו לך (עזריה ז) ענין פתוי כמה •

שא • מתחלק לענינים ולמחלקות רבים: האחד, לא תשא את שם יי' אלהיך לשוא (שמו' כ ז) ישא ביום ההוא לאמר (ישעיה ג ז) • ויש אשר ענינו מכה ושבירה כאלה: כמעט ישאני עשני (איוב לב כב) ממנו משפט ושאתו יצא (הבקוק א ז) וישאם דוד ואנשיו (ש"ב ה כא) ומשאתו לא אוכל (איוב לא כג) ונשאו ברוך מצוים (ישע' י כו) • ויש אשר ענינו סליחה, שא נא פשע אהיך (בראש' ג יז) כי נשא אשא להם (הושע א ו) אשרי נשוי פשע (תלי' לב א) נשא עון (ישע' לג כד) נשא עון ופשע (שמו' לד ו) הלא אם תיטיב שאת (בר' ד ז) • ויש אשר ענינו מלאת רצון, הנה נשאתי פניך (שם יב כא) וישא יי' את פני אויב (איוב כב ט) מלך יהודה אני נושא (מ"ב ג יד) שאת פני רשע לא מוב (משלי יח ה) אשר לא ישא פנים (דבר' י יז) • ויש אשר ענינו עמס כאלה, נשאתיכם עמוסות משא לעיפה (ישעיה כו א) ברץ תחת משאו (שמות כג ה) כמשא כבד (תלים לח ה) • ויש אשר ענינו נבואה כאלה: ויהוה לך משאת שוא ומדוחים (איכה ב יד) מה משא יי' (ירמיה כג לג) משא דבר יי' (זכריה ט א) המשא אשר הוה (הבקוק א א) ויש אשר ענינו הרמת קול כאלה: וכנניהו שר הלזים במשא יסר במשא שו' (דה"א טו כב) ישאו בהף וכנור (איוב כא יב) ישאו מדבר ועריו

המבאר

שטו) לפי מירש"י: גם למשאות נבט [חלים עיר ג] מהמחלקה הזאת. שהוא לשון חרבן כמו שאיה. ש"ז) בכל ההעתיקות נמצא ישר במשא בש"ן.

שבה * מתחלק לב' מחלקות : האחד, ושבה אני את המתים (קהלת ד ב) דור לדור ישבה מעשיך (תהלים קמה ד) שפתי ישבחוך (שם סג ד) כמו יהוללך [נו"ל ענין תהלה] *

השני, משביח שאון ימים (שם סח ה) בשוא גליו אתה תשבחה (שם פט י) וחסם באחור ישבחה (משלי כט יא) ענין שביחה המה *

שבט * מתחלק לג' ענינים : האחד, או משפחה או שבט (דברים כפ ז) בשבטי ישראל הודעתה נאמנה (הושע ה ט) ששם עלו שבטים שבטי יה (תהלים קכב ד) ואין בשבטיו כושל (שם קה לו) *

השני, כל אשר יעבר תחת השבט (ויקרא כו לב) תרעם בשבט ברזל (תהלים ב ט) כי במטה יחבט קצה וכמון בשבט (ישעיה כח כו) * השלישי, שבט משלים (שם יד ה) לא יסור שבט מיהודה (בראשית מז י) שבט מישר שבט מלכותך (תהלים מזו ז) *

שבד * בסבך עץ קרומות (תהלים עד ה) כי עד סירים סבוכים (נהום א י) שבכים מעשה שבכה (מ"א ז ז) תרתת שובך (ש"ב יח ט) ועל שבכה יתהלך (איוב יח ה) נאהו בסבך בקרניו (בראשית כב יג) ענין ענפים הם *

שבול * מתחלק לב' מחלקות : האחד, אל תשטפני שבלת מים (תהלים סג טז) ושבלת שטפתני (שם סג ג) כמו שבלול המס יהלך (שד' (שם נח ט) ענין קרוץ מים המה * השני, שבילי עולם (ירמיה יח טז) שביל כמו נתיב *

השלישי, השבלים הדקות (בר' מא ז) וורעו שבלים יקצרו (ישעיה יז ה) וכראש שבלת ימלו (איוב כד כד) שבלו הזוחים (זכריה ד יב) *

שבס * גפן שבמה (ישעיה פז ח) שם מקום הוא *

שבס * והשבסים והשהרנים (ישעיה ג יח) כלי נוי הוא כמשמעו :

שבוע * מתחלק לב' מחלקות : האחד, כי שבוע יסול צדיק וקם (משלי כד טז) שבוע על

כעפר שאר (תהלים עד כו) איש איש אל כל שאר בשירו (ויקרא יח ו) שארה הנה (שם יח ז) כי את שאירו הערה (שם כ ט) ענין בשר המה *

שאר * כי כל שאר וכל דבש (ויקרא ב יא) שאר לא ימצא בבתיכם (שמות יב יט) ולא יראה לך שאר (שם יג ז) *

שב * מתחלק לו' מחלקות : האחד, שב לימיני (תהלים קי א) ישב עולם לפני אלהים (שם סא ח) הישבי בשמים (שם קכג א) בכל מושבתים (שמות יב ב) כמשמעו *

השני, כי שב אפי ממנו (הושע יד ה) אם ישוב ולא ישוב (ירמיה ח ד) ועליה למרום שובה (תהלים ז ח) שם הם שבים ללכת (קהלת א ז) * השלישי, מרוע שובבה העם הזה ירושלים משבה נצחת (ירמיה ה ח) ומשבותך תוכחך (שם ב יפ) שובו בנים שובבים (שם ג יד) וילך שובב (ישעיה נז ז) *

הרביעי, וישב ממנו שבי (במדבר כא א) קום ברק ושבב שבך (שופ' ה יב) עלית למרום שביט שבי (תה' סח יט) וראית בשביה (ש"ב' (דב' כא יא) שבו ויבנו (בר' לד כפ) והיו שבים לשביהם (ישע' יד ב) את השבי ואת המלקוח (במדבר לא יב) גם שבי גבור יקה (שם מט כה) כי שבבים יהיה עגל שמרון (הושע ז ו) *

החמישי, נשובה ונחת תושעון (ישע' ל פז) שובה יי' רבבות אלפי ישראל (ש"ב' (במדבר י לו) לשון מרנוע ומנוחה המה *

הששי, כי רוח יי' נשבה בו (ישע' מז ז) ישב רוחו יולו מים (תהלים קכז יח) *

השביעי, ולא יגה שביב אשו (איוב יח ה) כרסיה שביבין די נור (דניאל ז ט) לשון נצוץ אשו המה *

שב * גם שב נס ישיש בנו (איוב טו י) וגם עד זקנה ושיבה (תהלים עא יח) כי קמו עיניו משיבו (מ"ב יד ד) ואני זקנתי ושבתי (ש"א יב ב) יהשב תהום לשיבה (איוב מא כד) כמו זקנה כמשמעו *

שבו * לשם שבו ואחלמה (שמות כח יט) *

המבאר

הושעין, (שח) הכתיב הזה והכתיב שאחריו חוססו לפי תשובת רובם ולא נמצא בכל החזקיות. (ש"ב' רש"י : מנחם חבר לשון מרנוע, וכן בשבחה ומחל

הפאתים (ויקרא כו יח) *
 השני, שבעת הקות קציר (ימיה ה כד)

שבשי * ורברנוהי משתבשין (דניאל ה ט)

[פטרוננו נואלו] *

שבת * מתחלק לב' מחלקות, האחד, אין

שבת נגש שבתה מדהבה (ישעיה יד ד) ויום

ולילה לא ישבתו (בראש' ה כב) משבית מלחמות

(תהלים מו י) *

השני, כי בו שבת (בראשית ב ג) או תשבת

הארץ והרצת את שבתהיה (ויקרא כו לד) *

שב * מתחלק לב' מחלקות: האחד, וכי

תשגו (במ' ט כב) מאיש שנה ומפתי (חוקאל

מה כ) וגם אלה ביין שגו (ישעיה כח ז) לשגות

מאמרי דעת (משלי יט כו) *

השני, ששון לרוד שכא (תהלים ז א) ענין

רנן הוא, וענינו יורה עליו ויתכן להיות מגורתו

[נ"ו מגורת] תפלה לחבוקק הנביא על שניגרות

(חבוקק נ א) כמו על הנגינות, וסוף הזיונו יורה

עליו למצח בנגינות (שם ג יט) *

שב * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ישנה

אחו בלי מים (איוב ה יא) ואחריתך ישגה מאד

(שם ה ז) שגיא כח (שם לו כב) משגיא לגוים

ויאבדם (שם יב כג) ביום נמסך תשגשגי (ישע'

יז יא) ושלי עולם השגו חיל (תלים עג יב) לשון

גדל המה *

השני, ואין ידו משגת (ויק' יד כא) או השיגה

ידו ונגאל (שם כה מפ) ירדף אויב נפשי וישג

(תהלים ז ו) ארדף אשיג (שמות טו ט) ואין

משיג ידו אל סיו (ש"א יד כו) וכי שיג לו (מ"א

יח כו) *

שנב * ונשגב יי' לבדו (ישע' ב יא) וקררים

שגבו ישע (איוב ה יא) לא היחה קריה אשר שגבו

ממנו (דבר' ב לו) וכחומה נשגבה (משלי יח יא)

בו ירוץ צדיק ונשגב (שם יח י) *

שנח * ממכון שבתו השגיח (תהלים לג יד)

משגיח מן החלונות (שיר ב ט) *

שגל * והשגל יושבת אצלו (נחמיה ב ו)

נצבה שגל לימינך (תלים סה י) שגלתה ולחנתה

(דניאל ה ב) ענין גבירה המה *

שנע * חסר משגעים אני (ש"א כא טו)

השלישי, השבעה לי כיום וישבע לו (שם כה

לז) בי נשבעתי (שם כב טו) כי שם נשבעו שניחם

(שם כא לא) שבעות ממות אמר סלה (חבוקק

ג ט) וישבע בדי העולם (דניאל יב ו) *

שבוע * שבע שמחות (תה' טו יא) אשבעה

בדוקין תמונתך (שם יז טו) כמו ואכל ושבע

ודשן (דברים לא כ) *

שבץ * מתחלק לב' מחלקות: האחד,

ושבצת הכתנת שש (שמו' כח לט) וכנתת תשבץ

(שם כח ד) ועשית משבצת זהב (שם כח יג)

משבצים זהב (שם כח כ) *

השני, כי אהוני השבץ (ש"ב א ט) ויתכן

להיות מגורת העליון *

שבק * שרשוהי בארעא שבקו (דניאל ד יב)

וכל עוב וסלה בלשון ארמית שבק *

שבר * מתחלק לד' מחלקות: האחר, כי

באו בנים עד משבר (מ"ב יפ ג) לא יעמד במשבר

בנים (חושע יג יג) האני אשבר ולא אוליד (ישע'

טו ט) ענין אבנים המה *

השני, וברכה לראש משביר (משלי יא כו)

אכל תשברו מאתם (דברים ב ו) כי יש שבר

במצרים (בראשית מב א) שברו לנו מעט אכל

(שם מג ב) בשבר אשר הם שברים (שם מז יד)

שברו ואכלו (ישעיה נה א) ענין מקנה וקנין

הם * ובלא מחיר יין והלב (שם) וזכיה *

השלישי, ושיברה כשבר נבל יוצרים (שם לד יד)

על שבר יוסף (עמוס ו ו) אבר ושבר בריחיה

(איכה ב ט) דלתות נחושה אשבר (ישעיה מה ב)

כמשמעו *

הרביעי, את מספר החלום ואת שברו (שופ'

ז פו) ענין פתרון הוא לפי הענין *

שבר * עיני כל אליך ישברו (תהלים קמח

טו) שברתי לישועתך יי' (שם קיט קסו) לא

המבאר

שכא רש"י פתח אמר שנם זה אחר משמרת חומר על שם הכלי וכן פירש על שניות.

משגע איש הרוח (הושע ז ו) כי בשגעון ינהג
(מ"ב ט כ) *

שגר • שגר אלפיך (דברים ז יג) וכל פטר
שגר בהמה (שמות יג יב) פתח בית הרהם •

שד • מתחלק לה' מחלקות : האחד, ואת
שדור מה תעשי (ירמיה ד ל) אמר שדור נשדורו
(מיכה ב ד) משד עניים (תהלים יב ו) מפני
רשעים זו שדוני (שם יז ט) נהפך לשדי (שם
לב ד) וסלף בגדים ישרם (משלי יא ג) •

השני, על שדים ספרים (ישעיה לב יב) משד
תנחמיה (שם סו יא) ושד מלכים תינקי (שם ס
מו) בין שדי ולין (שיר א יג) כלה שד (ישעיה מו
ד) שמה מענו שדיהן (יחזק' כג ג) לשון דדים
הם •

השלישי, כקול מים רבים כקול שדי (שם א
כז) בצל שדי יתלונן (תהלים צא א) ואל שדי
יתן לכם רחמים (בראשית מג ד) מחוזה שדי
יחזה (במד' כז טו) ויש מהפותרים אשר מחברים
אליהם למען תרעון שדון (איוב יט כט), ויתכן
להיות מגורת רין •

הרביעי, יזבחו לשדים (דברים לב יז) ויזבחו
את בניהם ואת בנותיהם לשדים (תהלים קו לו)
הדומישי, שדה ושדות (קהלת ב ח) ענין
הענוג המה •

שד • מתחלק לב' מחלקות : האחד • ושדת
אתם בשיד (דברים כו ב) והיו עמים משרפת שיד
(ישעיה לג יב) עצמות מלך אדום לשיד (עמוס ב
א) ותשם בסד רגלי שכב (איוב יג כו) לשון גיר
המה [נ"ו לשון שיד המה • עיין לעיל בשרש
גר צד 59] •

השני, ישדור לו יעקב (הושע י יא) אם ישדור
עמקים אחריו (איוב לט י) יפתח וישדור אדמתו
(ישעיה כח כד) שדות בנסף יקנו שכני (ירמיה
לב מו) ענינך בשדה אשר יקצרון (רות ב ט) על
ביחה ועל שדה (מ"ב ח ז) •

שדום • ושדומה לפני קמה (ישעיה לו כו)
כי שדומות חשבון אמלל (שם מו ח) ושדומות

המבאר

שכב רש"י : ומתם חברו לשון שדירה כמו משד עניים •
רשעים זו שדוני • שכב בנר"ב כחוב ב ש ד בשין •
שכב בנ"ו מן הכחוב הוא ולהלן מחלקה שלישית • ואין
כן ביתר התעתיקות, וטעות הוא שם • כי שיש כלם אחר הוא
לשפת מהם •

שכב רש"י : מתם פתח תשעה, השים, השיה, לשון
אחר להם •
שכה רש"י : ומתם פתח לשון כמשלה כמו ורדו ברגת חים
ושיחי לשון שיה • לפי שיה •

נד סג) למו מדינים למי שיה (משלי כג כט) •
כמשמעו •

השני, בין שיחים ינהקו (איוב ל ז) וכל שיה
השדה (בראשית ב ה) תחת אחד השיחים (שם
כא טו) לשון אילנות המה •

השלישי, כי גאו המים מי שחו (יהוקאל מז
ה) כאשר יפרש השעה לשחות (ישעיה כה יא) •
אשחה בכל לילה שבו (תהלים ו ז) •

שחר • כי השחר יעור (שמו' כג ה) ומכחכם
שחרו בעדי (איוב ו כב) כמשמעו •

שחט • מתחלק לשני מהלקות: האחד, חץ
שחוט לשונם (ירמיה ז ז) שוחט השור מכה
איש (ישעיה סו ג) ושחטתם בזה ואכלתם (ש"א
יד לד) ושחטה שמים העמיקו (דושיע ה ב)
שחימה כמשמעו •

השני, זהב שחוט (דה"ב ט טו) כמין זהב
סגור (שם כ ד) יתכן להיות שם מקום הוזהב כמו
זהב פרוים (שם ג ו) מוזהב אופיר (דה"א כט ד) •

שחט • ואשחט אתם אל כוס פרעה (ברא'
מ יא) כמו ואעצור אותם [ג"ה ארת הענבים] •
שחל • על שחל ופתן הדרך (תלים צא יג)
אמר עצל שחל בדרך (משלי יו יג) שחל ואריה

ענין אחד הוא •

שחן • וימרוו על השחין ויחי (ישעיה לח
כא) לשחין פרח (שמות ט ט) כמשמעו •

שחם • ובשנה השנית שחום (ישעיה לו ל)
ספידו ספחים כמשמעו •

שחף • מתחלק לב' מהלקות: האחד, את
השחפת ואת הקרחת (ויקרא כו טו) •
השני, ואת השחף (שם יא טו) כמשמעו •

שחף • שחוף עץ שבו (יהוקאל מא טו) •
שחץ • הוא מלך על כל בני שחץ (איוב מא
כו) [ענין גאווה רד"ק] •

שחק • מתחלק לב' מהלקות: האחד, ושחקה
ממנה הרק (שמות לו לו) אבנים שחקו מים (איז'
יד יט) וכשחק מאוננים נחשבו (ישעיה מ טו)
ואשחקם כעפר על פני רוח (תלים יח מג) ענין

כתישה וכתיחה המה •
השני, כי מי בשחק יערך ליי (שם פט ז) ועד
בשחק נאמן סלה (שם פט לח) ובגאותו שחקים
(דברים לג כו) •

שחק • ורוזנים משחק לו (חבקוק א י) ליתן
זה יצרת לשחק בו (תלים קר כו) שחוק לרעהו
אדהו (איוב יב ד) כשחוק לכסיל (משלי י כג) •
שחוק כצחוק •

שחר • מתחלק לג' מהלקות: האחד, וכמו
השחר עלה (בראשית יט טו) כי עלה השחר
(שם לב כו) כשחר נכון מוצאו (דושיע ו ג)
כשחר פרש על ההרים (יואל ב ב) הילל בן שחר
(ישעיה יד יב) •

השני, ישחרנני ולא ימצאנני (משלי א כח)
לשחר פניך ואמצאך (שם ז טו) שחר טוב יבקש
רצון (שם יא כו) אם אתה תשחר אל אל (איוב
ח ה) אלי אתה אשחרך (תהלים סג ב) למנצח
על אילת השחר (שם כב א) ענין בקר [ג"א
ביקור] המה •

השלישי, שחורה אני ונאווה (שיר א ה) השך
משחור תארם (איכה ד ח) כי הילרות והשחורות
הבל (קהלת יא י) •

שחת • מתחלק לב' ענינים: האחד, שחת
לו (דברים לב ה) שחתך ישראל (דושיע יג ט)
כי משחתם בהם (ויקרא' כב כה) ענין גבול המה •
השני, תורדם לבאר שחת (תהלים נה כד)
לא יראה השחת (שם מט י) נלכד בשחיתותם
(איכה ד כ) ענין פחת המה, ונראה התי"ו
שאיננה יסוד במלה כי שוחה עמוקה (משלי כג
כו) יורה •

שט • מתחלק לד' מהלקות: האחד, בל
תלך בו אני שיט (ישעיה' לג כא) שוטטו בחוצות
ירושלים (ירמיה א ה) שמו העם ולקטו (במדבר
יא ח) שוט נא בכל שבטי ישראל (ש"ב כ ב)
וישמו בכל הארץ (שם כד ח) משוטש בארץ (איוב
א ז) המה משוטטמים בכל הארץ (זכריה ד י)
ענין מרוץ המה •

המבאר

שכו רש"י: ומכאן פירש השחחה לשחוח
ועם מי שחך •
שכו בכתבי קרש מרוב שחוף עץ בשן יפניה • ואולי היה
לפני פתח ניסחא אחרת •

שכו רש"י: ומכאן פירש השחחה לשחוח
ועם מי שחך •
שכו בכתבי קרש מרוב שחוף עץ בשן יפניה • ואולי היה
לפני פתח ניסחא אחרת •

ההיא יובל שי (ישעיה יח ז) כמו מנחה •
שד • מתחלק לב' מחלקות : האחד, וישנו
 המים (בראשית ח א) כשך חמת המלך (אסתר
 ב א) וחמת המלך שככה (שם ז י) כמו נחה •
 השני, ישור כשך יקושים (ירמיה ה כו) אם
 ישך הנחש בלוא לחש (קהלת יא) ופרץ גדר
 ישכנו נחש (שם י ח) לא תשיך לאחיד נשך כסף
 (דברים כג כ) והיה אם נשך הנחש את איש
 (במדבר כא ט) •

שד • מתחלק לב' מחלקות : האחד, הנני
 שך את דרך בסורים (הושע ב ה) טובם כחוק
 ישר ממסוכה (מיכה ז ד) כמשנת חזק (משלי
 פו יט) לשנים בעיניכם (במדבר לג נה) הסר
 משוכתו (ישעיה ה ה) ענין סלונים המה •

השני, כל שכיות החמדה (ישע' ב פז) תפוחי
 זהב במשכיות כסף (משלי כה יא) ושכתי כפי
 (שמו' לג כב) שכת בערו (איוב א י) ואבן משכית
 (ויקרא כו א) את כל משכיתם (במדבר לג כב) •

שכב • מתחלק לב' מחלקות : האחד, שכבת
 המל (שמות פז יג) ונבלי שמים מי ישכיב (איוב
 לח לו) וגראה מגורתם שכבת זרע (ויק' פז פז) •
 השני, שכב על צוד השמאלי (יהוואל ד ד)
 על משכבי בלילות (שיר ג א) •

שכה • מרתחלק לב' מחלקות : האחד,
 השכה חנות אל (תהלים עז י) הדתשכה אשה
 עולה (ישע' מט פו) כי שכחני עמי (ירמ' יח פז) •
 השני, הוו בעין עלה להשכחה (דניאל ו ה)
 והשכחו לדניאל (שם ו יב) והשכחה באחמתא
 בבירתא די במדי (עזרא ו ב) לשון מציאה •

שכל • מתחלק לב' מחלקות : האחד, לא
 תהיה משכלה (שמו' כג כ) ואני שכולה וצלמורה
 (ישעיה מט כא) ושכלה אין בהם (שיר ד ב)
 אפגשם כרב שכול (הושע יג ה) שכול ואלמון
 (ישעיה מז ט) •

השני, ושוריא ישתכלון (עזרא ד יג) בנהי
 ושכללה (שם ה יא) ושוריא אשכללו (שם ד יב)
 ובנו ושכללו (שם ו יד) •

שכל • שכל את ידיו (בראש' מח יד) ושום
 שכל (נחמיה ח ה) ומצא חן ושכל טוב (משלי

השני, בשום לשון תחבא (איוב ח כא) אבי
 יסר אתכם בשומים (מ"א יב יא) קול שום (נחום
 ג ב) ולשטמ בצדקים (הושע כג יג) כמשמעו •
 השלישי, ארו שטדה (ישעיה מא יט) ועצי
 שטים (שמות כה ה) מיני ארוים המה •

הרביעי, ויושט המלך לאסתר (אסתר ה ב)
 מאשר יושיט לו המלך (שם ד יא) ענין נפירה
 המה • ויתכן להיות מגורתם גם אלה, אלונים
 מבשן עשו משופך (יהוואל כו ו) היו שמים
 לך (שם כוה) וירדו מאניותיהם כל תפשי משום
 (שם כו כט) השפיים אתך (שם כו כו)
 בהם ישו האניות וישירו לכתם, ונקרא שמם
 מעין [נ"ה כענין] מלאכתם, כמפרש ומלה וחובל
 [נ"ה מלחיד וחבלך] •

שט • אל ישם אל דרכיה לבך (משלי ו כה)
 שטה מעליו ועבר (שם ד פו) עשה סמים שנאתי
 (תהלים קא ג) ושחטה שמים העמיקו (הושע ה
 ב) איש כי תשטה אשתו (במדבר ה יב) ואם לא
 שפית (שם ה יט) ושטי כוב (תלים מ ה) •

שטח • שפחתי אלך כפי (תהלים פח י)
 ושטחום לשמש ולירח (ירמיה ח ב) משטח
 הרמים (יהו'ק' כו ה) וישטחו להם שטוח (במ'
 יא לב) ענין פרישה המה •

שטם • וישטם עשו את יעקב (בראשית כו
 מא) ורבה משטמה (הושע פ ז) אפו טרף
 וישטמני (איוב פז ט) •

שטן • תחת אהבתי ישטמוני (תלים קפ ד)
 ויקרא שמה שטנה (בראשית כו כא) ולא יהיה
 לנו לשטן במלחמה (ש"א כט ד) •

שטף • ונהרות לא ישטפוה (שיר ח ז) ומרק
 ושטף במים (ויקרא ו כא) וידיו לא שטף במים
 (שם טו יא) תשטף ספיחיה עפר ארץ (איוב יד
 יט) ענין רחיצה הם כמשמעו •

שטר • שטר ומשל (משלי ו ו) שפטים
 ושטרים (דברים פז יח) אם תשים משטרו בארץ
 (איוב לח לג) •

שטר • ולשטר חר הקימת (דניאל ז ה) •
 ענינו לצר אחד •

שי • לך יבילו מלכים שי (תהלים סח ל) בעת

המבאר

(שכט) בכל החתכות כתיב ה ס א ט ים באלף •

השני, בני עתה אל חשלו (דה"ב כט יא) ויכרו שם האלהים על השל (ש"ב ו ז) הלא אמרתי לא תשלח אתי (מ"ב ד כח) וכל שלו ושחיתיה (דניאל ו ה) ענין שגגה המה *

השלישי, שלו כל בגדי בגד (ירמיה יב א) שלו הייתי ויפרסרני (איוב מז יב) ישליו אהלים לשדרים (שם יב ו) לשון שקמ המה *

הרביעי, שלות גוים רבים ישלוך כל יתר עמים (חבקוק ב ח) וסר מרע משתולל (ישעיה נט פו) כמוצא שלל רב (תהלים קיט קסב) *

החמישי, על שולי המעיל (שמות כח לד) נגלו שולך (ירמ' יג כב) טמאתה בשוליה (איכה א ט) *

שלאנן * כלו שלאנן ושלו (איוב כא כג) ענין שקמ הוא לפי הענין *

שלב * משלבת אשה אל אחתה (שמות כו יז) כמו מקושרות בין השלבים (מ"א ז כה) *

שלג * שלג לבנון (ירמיה יח ד) תשלג בצלמון (תהלים סח טו) כי שלג יאמר הוא ארץ (איוב לו ו) *

שלהב * רשפי אש שלהבת יה (שיר ח ו) לחבת שלהבת (יהוקאל ג א) כמשמעו *

שלה * מתחלק לג' ענינים וד' מחלקות של : האחד, בשלחי אתם מקדש ברנע (במדבר לב ח)

וישלח ישראל מלאכים (שם כא כא) ומשלח מנות איש לרעהו (אסתר ט יט) שלחך פרסד רמונים (שיר ד יג) ואת תעלתיה שלחה (יהוקאל לא ד) *

השני, בשלחי את חצי הרעב (שם ה טו) וישלח את לופ (בראשית יב כט) הן ישלח איש את אשתו (ירמיה ג א) ושלחה מביהו (דברים כד א) תשלח קציריה עד ים (תהלים פ יב) *

השלישי, שלחו באש מקדשך (שם עד ו) ואת העיר שלחו באש (שופטים א ח) פתורנו נושה לשריפה, ונטשה לענין העליון (שלא) *

המחלקה הרביעי, בשלח יעברו (איוב יב יג) וחיותו מעבר בשלח (שם לג יח) ואחת מחוקת השלח (שלב) (נחמיה ד יא) כלי קרב המה *

ג ד) לא השכילו בפלאותך (תהל' קו ז) ומנרע ושכלתנו (דניאל ה יב) שכל טוב לכל עשיהם (תהלים קיא י) *

שכם * מתחלק לג' מחלקות : האחד, דוך ירצחו שכמה (הושע ו פ) לעברו שכם אחד (צפ' ג ט) כי רשיתו שכם (תהלים כא יג) שכם אחד על אחך (בראשית מח כב) *

השני, ויט שכם לסבל (שם מט טו) כתפי משכמה הפול (איוב לא כב) והיה כהפנתו שכם (ש"א י ט) משכמו ומעלה גבה מכל העם (שם ט ב) *

השלישי, והשכמתם והלכתם לדרככם (ברא' יט ב) וישכם בבקר (שמות כד ד) וכמל משכים הךך (הושע ו ד) שוא לכם משכימי קום (תלים קבו ב) *

שכו * וישכן ישראל בטח (דברים לג כח) וישכנתי בתוכם (שמות כה ח) וישכן כבוד יי' (שם כד טו) מה ידידות משכנותך (תהלים פד ב) כמעט שכנה דומה נפשי (שם צד יז) כמשמעו *

שכין * ושמתי שכין בלעך (משלי כג ב) ענין מאכנת הוא *

שכר * שכרו ולא יין (ישעיה כפו ט) שתו ושכרו וקיו (ירמיה כה כז) ולרונוים אי שכר (משלי לא ד) יין ושכר אל תשת (ויקרא י ט) *

שכר * שכר שכיר (דברים מז יח) שבעים בלחם נשכרו (ש"א ב ה) וישכר מישראל מאה אלף (דה"ב כה ו) יגלה יי' בתער השכירה (ישע' ז כ) גם שכרה בקרבה כעגלי מרבק (ירמיה מו כא) אוכרים בעלי פתרון שכרה כמו גדוליה לפי הענין *

שלי * מתחלק לה' מחלקות : האחד, כי ישל ויתך (דברים כח ט) כי ישל אלוה נפשו (איוב כו ח) ונשל הברזל מן העץ (שם יט ה) ונשל גוים רבים מפניך (שם ז א) ובשליחה היוצאת מבין רגליה (שם כח כז) וינשל את היהודים מאילות (מ"ב טו ו) של נעליך מעל רגליך (שמו' ג ה) *

המבאר

פרסם גם תעלוחה שלחה במחלקת חב' .
שלא) כלומר פתורנו נוטה משרפה . וגם הוא ענין פתרון מחלקת חב' . לחיות השרפה משלחת את המשרף מן העולם . שלב) רש"י : השלח כלי קרב , כמו מעבור בשלח . וכן

של) מ' כי שתי מחלקות הראשונות עינם אחד . הא' הוא בנין הקל שבאורו על מנת לחזור . והב' על מנת שלא לחזור והיא בנין מעל הדבור , אולם קשה לי למה כלל זאת תעלוחה שלחה במחלקת הא' כי גם הוא פעל הכבד , ובכל'ו שלחך

והיה אם שלום העניך (דב' כ יא) ואם לא השלים
עמך (שם כ יב) שלח ידיו בשלמיו (תהלים נה
כא) כמוצאח שלום (שיר ח י) *

שלום * על שדה על שלמה (שמות כב ח) אם
חבל החבל שלמת ריבך (שם כב כה) כמו שמלה *
שלף * והרבו שלושה בידו (במדבר כב כג)

שלף איש נעלו (רות ד ז) שקדמת שלף יבש
(תלים קכט ו) שלף ויצא מגוה (איוב כ כה) *

שלש * מתחלק לג' מחלקות: האחד, ושלשת
חרד מאד (ש"א כ יט) ער הערב השלשית (שם
כ ה) כמשלש החדשים (בראשית לח כד) והחוט
המשלש (קהלת ד יב) כמשמעו *

השני, ושלשים על כלו (שמות יד ז) ויען
השליש (מ"ב ז ב) הממונה *

השלישי, וכל בשלש שליג' (ישעיה מ יב)
ותשקמו ברמעות שליש שליג' (תהלים פ"ו) בתפים
בשמחה ובשלשים (ש"א יח ו) כלי נבלים הם *
ויתכן להיות בני שלשה יתרים, כמו עלי עשור,
על השמינית *

שלשם * גם מתמול גם משלשם (שמות ד
י) והיה כל יודעו מתמול שלשם (ש"א י יא)
כמשמעו *

שמאל * אם השמאל ואימנה (בראשית יג
ט) שמאל בעשותו (איוב כג ט) וכי השמאלו
(ישעיה ל כא) *

שמד * וגשמדו במורת און (הושע י ח)
השמדים וישבו תחתם (דברים כג ג) *

שמח * כי בשמחה הצאו (ישעיה נה יב)
ששון ושמחה (שם כב יג) *

שמש * השמשנה ונמשחה (שמות כג יא)
ושממטה ובך מנחלתך (ירמיה יז ד) * ענין
עויבה המה *

שמך * ותכסחו בשמיכה (שופטים ד יח) *
שמל * מי צרר מים בשמלה (משלי ל ד)
שמלתך לא בלחה (דברים ח ד) ויהלף שמלתי
(בראשית מא יד) כמו לבוש ובגד *

שמונית * שמינית בידה תחפש (משלי ל
כח) היא העש שבונה ביתה אפילו בהיכילי מלך,

שלהן * ועשית שלהן עצי שמים (שמות
כח כג) לעך שלהן במדבר (תלים עח יט) העך
לפני שלהן (תהלים כג ה) כמשמעו *

שלש * מתחלק לב' מחלקות: האחד, ויוסף
הוא השליש (בראש' מב ו) ולא ישלפנה אלהים
(קהלת ו ב) *

השני, שלטיהם תלו על הומתך (יהווקאל כו
יא) כל שלטי הגבורים (שיר ד ד) כלי מלחמה
המה *

שלך * משליך קרחו כפתים (תהלים קמו יז)
אשר בשלכת מצבת במ (ישעיה ו יג) וישליכו
איש מטהו (שמות ז ב) [ונחסר מאן ואת השליך
(ויקרא יא יז) מין עוף טמא] *

שם * מתחלק לשש מחלקות: האחד, שממה
ההיה (ירמיה ד כו) לא תשא (בראשית מז יט)
ישים עליהם ניהם (ירמיה מז כ) והנשמות
הנהדרות (יהווקאל לו לה) *

השני, פנו עלי והשמו (איוב כא ה) ישמו
ישרים (שם יז ח) נשמו אחרנים (שם יח כ) שמו
שמים (ירמיה ב יב) *

השלישי, שם העיר (בראשית ד יז) יהי שמו
לעולם (תלים עב יז) ידעתך בשם (שמות לג יב)
כמשמעו *

הרביעי, שמה קברו (בראשית מט לא) שמה
קננה קסו (ישעיה לר טו) משם נסעו (במדבר
כא יג) כמשמעו *

החמישי, בשמי שמי קרם (תהלים סח לד)
על השמים (שמות ט כב) *
הששי, ואת השומים (במדבר יא ה) *

שם * שמו אותהם אחות (תלים ער ד) שם
על לב (ישעיה נו א) מבלי משים (איוב כ ד)
היתה שומה (ש"ב יג לב) בתשומת יד (יק' ה כא) *

שלם * מתחלק לג' מחלקות: האחד, הן
צדיק בארץ ישלם (משלי יא לא) כי אתה תשלם
(תלים סב יג) המעמד ישלמנה (איוב לד לג) *
השני, ותשלם כל המלאכה (מ"א ז נא) ושלמה
ימי אבדך (ישע' ס כ) מי עזר כמשלם (שם מב יט) *
השלישי, שלמי אמוני ישראל (ש"ב כ יט)

המבאר

חברו במחם . שלג' רש"ל שם . ומכאן פי' שהוא שם כלי . שלד' רש"י שם : ומכאן
סירש שלש שם של כלי ששוחזן בו וכן סירש וכל בשלש עשר הארץ ע"כ .

שן . מתחלק ליו"ד מהלקות : האחד, שן תחת
שן (שמות כא ד) הנשכים בשניהם (מיכה ג ה) '
השני, אם שנותי ברק חרבי (דברים לב מא)
הצי גבור שנונים (תהלים כד ד) וחץ שנון (משלי
כה יח) שנונו לשונם (תלים קמ ל) ענין מלושש
ומחודד .

השלישי, כחוש השני שפתותך (שיר ד ג)
אם יהיו המאיכם כשנים (ישעיה א יח) את תקות
חוש השני הזה (יהושע ב יח) ושני תולעת (ויקרא
יד ד) ותולעת שני (שמות כה ד) כמו אדום .

הרביעי, מתוקה שנת העבד (קהלת ה יא)
מניח לו לישון (שם) אם אתן שנת לעיני (תהלים
קלב ד) ותודד שנתו מעיני (בראשית לא מ) אודד
כל שנותי (ישעיה לח טו) אני ישנה ולבני ער
(שיר ה ב) .

החמישי, ושנתם לבניך (דברים ו ז) למשל
ולשניה (שם כה לו) ענין מחיה המה .

הששי, ישנא הכתם הטוב (איכה ד א) משנה
פניו ותשלהו (איוב יד כ) עם שונים אל תתערב
(משלי כד כא) ודתיהם שנות מכל עם (אסתר ג
ח) וכלים מכלים שונים (שם א ז) וישנו את מעמו
(ש"א כא יד) .

השביעי, במספר שני תבואת (ויקרא כה טו)
כפי שניו ישיב (שם כה נב) במספר שנים (שם
כה ג) נשאר בשנים (שם כה נב) ספו שנה על
שנה (ישעיה כט א) כי שנות מספר יאתיו (איוב
טו כב) .

השמיני, ומשנה כסף (בראשית מג טו)
ויאמר שנו וישנו (מ"א יח לד) אם תשנו יד
(נחמיה יג כא) ועל השנות החלום (בראשית מא
לב) ויחלם שנית (שם מא ה) יוסף ארני שנית
ידו (ישעיה יא יא) .

התשיעי, ואכלתם ישן נושן (ויקרא כו י) צרעת
נושנת הוא (שם יג יא) ונושנתם בארץ (דברים
ד כה) למנצח על שושן עדות שלה (תהלים ס
א) חדשים גם ישנים (שיר ז ד) .

העשירי, עשת שן (שם ה יד) כסא שן גדול
(מ"א י יח) קרשך עשו שן (יחזקאל כו ו) השככים
על מסות שן (עמוס ו ד) .

רד"ק . [השרש הזה נרשם בתוך כל השרשים
בראש מחברת הש"ן אבל לא נמצא בכל
ההצטרפות בגוף המחברת] .

שמן . מתחלק לג' מהלקות : האחד, שמנו
עשהו (ירמיה ה כח) שמנת עבית (דברים לב טו)
ובשרי כחש משמן (תלים קמ כד) במשמנו רון
(ישעיה י טו), ויתכן להיות מגורם השמן לב
העם הזה (שם ו י) ומפש כחלב לבם (תהלים
קמ ע) יוכיח .

השני, שמן זית זך (שמות כו כ) ושמן ימינו
יקרא (משלי כו טו) שמן ראש אל יניא ראשי
(תהלים קמא ה) שמן תורק שמך (שיר א ג) .
השלישי, על השמינית (תלים יבא) ובן שמנת
ימים (בראשית יז יב) שמינס שנה (שם טו טו) .

שמע . מתחלק לב' ענינים : האחד, הנדה
שמע מונח טוב (ש"א טו כב) להשמעות אונים
(יחזקאל כד כו) וקרוב לשמע (קהלת ד יז), ויתכן
להיות מגורם וסר אל משמעתך (ש"א כב יד) .
השני, וישמע שאול (ש"א טו ד) ושימדהו
דוד על משמעתו (ש"ב כג כג) איסירם כשמע
לערתם (הושע ז ב) ענין בקיץ המה .

שמץ . ותקח אוני שמץ מנהו (איוב ד יב)
ומה שמץ דבר (שם כו יד) לשמצה בקמיהם
(שמות לב כה) ענין סרח הם .

שמר . מתחלק לג' מהלקות : האחד, ושקט
הוא אל שמריו (ירמיה מה יא) הקפאים על
שמריהם (צפניה א יב) אך שמריה ימצו ישתו
(תלים עה ט) משתה שמרים (ישעיה כה ו) .

השני, שמר ושמעת (דברים יב כח) ליל
שמרים (שמות יב מב) אל משמר (בר' מב יז) .
השלישי, כשמיר חזק מצר (יחזקאל ג ט)
בצפרן שמיר (ירמיה יז א) ולבם שמו שמיר (זכר'
ז יב) ועלה שמיר ושיית (ישעיה ה ו) . ענין סירים
המה .

שמש . מתחלק לב' מהלקות : האחד, שמש
וירח (תלים קמח ג) כי בא השמש (בראשית כה
יא) כמשמעו .

השני, אלה אלפין ישמשונה (רניאל ז י) ושמת י
כרכר שמשתיך (ישעיה נד יב) .

המבאר

(שלח) הפסוק הזה לא נמצא כי אם בהצטרפת לרסון . ולא ידעתי אם כאן מקומו .

שנא . אשר שנא ה' אלהיך (דברים טו כב) שנא לרעהו (שם יט יא) שנאי בצע (שמות יח כא) שנואה לאה (בראשית כט לא) הנן הבנר לשנאיה (דברים כא טו) כי גדולה השנאה אשר שנאה (ש"ב יג טו) ויוספו עוד שנא אתו (ברא' לו ה) יראה ה' שנאת רע (משלי ח יג) וינסו משנאך מפניך (במדבר י לה) כמשמעו (ש"ב).

שנאן . אלפי שנאן (תלים סח יח) .

שנהב . שנהבים וקפים ותכיים (מ"א י כב)

ממיני חיות רעות ועופות המה כמשמעו .

שנס . וישנס מתניו (מ"א יח טו) ענינו יורה עליו, כמו ויאסור על מתניו .

שם . שסחו כל עברי דרך (תהלים פטו מב)

הוא ישסה (הושע יג טו) מי נתן למססה יעקב (ישעיה מב כד) ענין בזה המה .

שסע . ושסע אתו בכנפיו (ויקרא א יז) ושסע

איננה שסעת (שם יא כו) וישסעהו כשסע הגדי (שופטים יד ו) ושסע שסע (ויקרא יא ז) וישסע דוד את אנשיו (ש"א כד ח) . ענינו פלג לבתם בדברים .

שסקף . וישקף שמואל את אגג (ש"א טו

לג) כמו וידקר לפי הענין כמשמעו .

שע . מתחלק ל"א מחלקות : האחד, ואל

קין ואל מנחתו לא שעה (בראשית ד ה) וישע ד' אל הבל (שם ד ד) יתכן להיות מלה זאת כענין עתרת .

השני, ושעשע יונק (ישעיה יא ח) אם ילד

שעשועים (ירמיה לא כ) ושעשעי את בני אדם (משלי ח לא) ובמים לא רחצת למשעו (שם) (יהזק' טו ד) .

השלישי, ולא תעשנה עיני ראים (ישעיה לב

ג) ואזניו הכבד ועיניו השע (שם ו י) השתעשעו ושעו (שם כט ט) אל תשתע כי אני אלהיך (שם) מא י' .

הרביעי, ביום ההוא ישעה האדם על עשהו

המבאר

יתכן להסב אל ישעו ואין מושע . וכן אמר רש"י שם . ומכאן הברו עם וישע ה' אל הבל (ברא' ד ד) וספרי בו לשון עתירה ונופל הלשון על המעותר ועל המעטר : כמו ויעטר יצחק לה' . . . ויעטר לו ה' (שם כה כא) , אף כאן ישעו ואין מושע נוסף על הכתוב . וישע ה' נוסף הלשון על מי שמתפלל לפני . (שם) בכל התעוררות כתוב א ד ב ר ה בחוקך ובחוקי נוסח רש"י לנצטו דמי בתעוררת ר' שבב . ורק בניסח האמבורג כתוב אספרת וכן נכון . וזרואיה פן האספר שאתרו וכל ספור בלשון ארמית אשעתי .

שלט) חרש חוח חסר בכל התעוררות אף כי נרשם בתוך חרשים בראש מחברת הש"י . ומכאן חבר למשעו לשון שעשוע . (שם) רש"י : ומכאן חסר לשעו לשון שעשוע . (שם) אמר שו"ל : כונת מנחם כי אוילו שרש שעח כשרש עתרת שנופל על האיש המעותר ועל האל המעטר . כן ישעו ואין מושע נאמר על המעטר , וישע ה' אל הבל נאמר על המעטר ע"כ' . אפסם בני' ל'ב חסר הכתוב חוח וזרואיה נמצא ישעו ואין מושע . וברור הוא כי המעורקים כתברוהו תחת ישעו ואין מושע , וזרואיה באורי הדברים אשר חוסף מנחם . אשר לא

שמנ) ויקרא יש יש) ענינו יורה עליו מחברת צמר ושפתים .

שף . מתחלק לה' מחלקות : האחד , הוא יושף ראש ואתה תשופנו עקב (בראשית ג טו) אשר בשערה יושפנו (איוב ט ז) ושפו עצמתיו לא ראו (שם לג כא) ויתכן להיות מנזרתם וילך שפי (במ' כג ג) וגם יתכן להיות מנזרתם שפיפן עלי ארה (בר' מט ז) ונקרא שמו על ענין [ג"ה שם] מפעלו, ואתה תשופנו עקב, ונראה הפתרון ראוי ונכון היטב, אבל לא יוכל כל פותר, וכל יודע פשר, אשר איננו משיג מחקרי הלשון, לדעת אם על אודות מפעלו נקרא שפיפן, או הוא שמו כמו נחש, ושרף, וצפעון, אשר לא יורו שמותם על טעם מפעלם, ואע"פ שיש מלים ראויים להגור כפי ענינם לקרבת מפעלם, לא יוכל למצוא הכונת היסוד כי נעלם .

שעל . מתחלק לג' מחלקות : האחד , בשעלי שעורים ובפחותי לחם (יהוקאל יג יש) מי מדד בשעלו מים (ישעיה מ יב) עפר שמרון לשעלים (מ"א כ י) ענין מלא כף מלא הופן . השני , אהזו לנו שעלים שעלים קטנים (שיר ב טו) שלש מאות שועלים (שופטים טו ד) אם יעלה שועל (נחמיה ג לה) כמשמעו . השלישי , במשעול הכרמים (במדבר כב כד) כמו מסלול .

שען . והוא נשען על ידי (מ"ב ה יח) ישען על ביתו (איוב ח טו) משענת קנה (יהוקאל כט ו) משען ומשענה (ישעיה ג א) על משענתו (שמות כא יש) .

שענה . [עין לעיל שש ס עף במחברת סמך] . **שער** . מתחלק לג' מחלקות : האחד , שערי הנחרות נפתחו (נחום ב ז) שער המים (נחמיה ג כו) בצאתי שער עלי קרת (איוב כט ז) וזה שער השמים (בראשית כח ז) .

השני , נשנה ההוא מאה שערים (שם כו יב) כי כמו שער בנששו (משלי כג ז) כמו שיעור . השלישי , שמה ושערורה (ירמ' ה ל) שיערת עשתה מאד (שם יח יג) כתאנים השערים (שם כט ז) .

שער . מתחלק לה' מחלקות : האחד , שער קטב (ישעיה כח ב) וקרמנים אהזו שער (איוב יח כ) ושתער עליו מלך הצפון (דניאל יא כו) ומלכיהם שערו שער (יהוקאל כו לה) .

השני , שער ראשו (במדבר ו ה) קלע באבן אל השערה (שופ' כ טו) כירי עשו אהיו שיערת (בראש' כו כג) איש שער (שם כו יא) כמשמעו . השלישי , וקח את שיער החמטת (ויקרא ט טו) שיערת עוים (שם ד כח) והמשלה את השעיר (שם טו כו) כמשמעו .

הרביעי , לשעירים אשר הם זנים אחריהם (שם יז ז) הרשים מקרוב באו לא שעירים אבתיכם (דברים לב ז) פתרונו לא אלהים, ולא חשבום לאלה ולא עבדום, וראש הסוק יורה על סושו

השני , יחשכו כוכבי נשפו (איוב ג ט) ועין נאף שמרה נשף (שם כד טו) בנשף בערב יום (משלי ז ט) אך חשך יושפני (תהלים קל"א) ענין אשמורה הם .

השלישי , על כל שפים במדבר (ירמיה יב יב) רוח צה שפים (שם ד יא) .

הרביעי , אם תשכבון בין שפתים (תלים סח יד) והשפתים מפח אחד (יהוקאל מ מ) . החמישי , נשפת ברוחך כסמו ים (שמות טו י) וגם נשף בהם ויבשו (ישע' מ כד) ענין נפיהה המה .

שפה . שפה יהיה לפיו סביב (שמות כח לב) כמעשה שפת כוס (מ"א ז כו) על שפת היריעה (שמות כו ד) על שפת היאור (בראשית מא ג) כמשמעו .

שפח . מתחלק לב' מחלקות : האחד , כעיני שפחה אל יד גברתה (תלים קכג ב) הנח שפחתך בידך (בראשית טו ו) בא נא אל שפחתי (שם טו ב) לשון אמה .

השני , כי ובה משפחה לנו (ש"א כ כט) ואם משפחת מצרים לא תעלה (זכר' יד יח) כמשמעו . **שפח** . ושפח אדני קדקד בנות ציון (ישעיה ג יז) כמו מספחת כמשמעו .

שפט . מתחלק לב' ענינים, האחד , פתח

המבאר

שמנ) רש"י . ולשון שיענו פירש מנחם מחברת צמר ושפתים .

את שפרירו עליהם (ירמ' מג י) ענין אהל וקובה י השלישי, כי קול שופר שמעת נפשי (שם ד יט) ויהי קול השופר (שמות יט יט) יום שופר ותרועה (צפניה א טז) י

שפרפר י בארץ מלכא בשפרפרא (דנ' ו ד) י
שפת י י' תשפת שלום לנו (ישעיה כו יב) שפת הסיר הנרולה (מ"ב ד לח) שפת הסיר שפת (יהוקאל כד ג) ולעפר מות תשפתני (שד' תלים כב טז) כמו תשימני כמשמעו י

שץ י ושיצא ביתה דנה (עזרא ו טו) י
שצף י בשצף קצף (ישע' נד ח) כמו בחרי קצף לפי הענין י

שק י מתחלק ל' מחלקוה: האחד, גשה נא ושקה לי בני (בראשית כו כו) משיקות אשה אל אחותה (יהוקאל י ג) ישקני מנשיקות פיהו (שיר א ב) י

השני, משקה הרים מעליותיו (תלים קד יג) והשקות בכלי זהב (אסתר א ז) וישק את צאן לבן (בראשית כט י) וכל משקה אשר ישתה (ויקרא יא לד) פקרת הארץ ותשקקה (תלים סה י) שמני ושקוני (הושע ב ז) י

השלישי, בעיר ישקו בחומר ירצון (ויאל ב ט) והשיקו היקבים תירוש וייעזר (שם ב כד) ישתקשקון ברחבת (נחום ב ד) כמשק גבים שקק בו (ישעיה לג ד) ותשק ידי לפי (איוב לא כז) ענין מרוץ המה י

הרביעי, ואל אישך תשוקתך (בראשית ג טז) אני לרודי ועלי תשוקתו (שיר ז יא) אליך תשוקתו ואתה תמשל בו (בר' ד ז) ונפשי שוקקה (ישעיה כט ח) נשקו בר פן יאנף שפה (תהלים ב יב) ענין תאוה וחמדה המה י

החמישי, בשוקים וברחבות (שיר ג ב) וסגרו דלתים בשוק (קהלת יב ד) י

הששי, ועל פך ישק כל עמי (בראשית מא מ) ובן משק ביתי (שם טו ב) ענין מלכיה הם י השביעי, ואת שוק הימין (שמות כט כב) שוקיו עמודי שש (שיר ה טו) על הברכים ועל השקים (דברים כח לה) גלי שק (ישעיה מו ב)

פך שפט צדק (משלי לא ט) כי המשפט לאלהים (דב' א יז) צדק ומשפט מוכן כסאך (חז' פפו טו) י השני, כמשפט הראשון (ברא' מ יג) כמשפטו אשר הראית (שמות כו ל) מדה משפט האיש (מ"ב א ז) ויעשה כמשפט (ויקרא ט פז) כה עשה דוד וכה משפטו (ש"א כו יא) י

שפך י אל שפך הדשן (ויקרא ד יב) שפך רם האדם (בראשית טו ו) וישפך עליו חמה אפו (ישע' מב כה) ושפכו את העפר (ויקרא יד מא) ולפני י' ישפך שיהו (תהלים קב א) שפכו לפניו לבנכם (שם סב ט) כאין שפכו אשרי (שם עג ב) אשפוך את רוחי (ויאל ג א) ומגורתם וכרות שפכה (דברים כג ב) י

שפל י ועל כל נשא ושפל (ישעיה ב יב) כי השפילו ותאמר גוה (איוב כב כט) משפיל אף מרוכס (ש"א ב ז) י

שפם י ועל שפם יעפה (ויקרא יג מיה) ולא עשה שפמו (ש"ב יט כה) כמשמעו י

שפן י ואת השפן כי מעלה גרה הוא (ויקרא' יא ה) מחסה לשפנים (תהלים קד יח) [השרש הזה נרשם בראש מחברת השנין ולא בתוך המחבר' עצמה] י

שפע י כי שפע ימים יינקו (דברים לג יט) ושפעת מים הנסך (איוב כב יא) שפעת גמלים הנסך (ישעיה ס ו) משפעת סוסיו (יהוקאל כו י) וירא את שפעת יהוא בבואו ויאמר שפעת אני ראה (מ"ב ט ז) י

שפיפן י שפיפן עלי ארח (ברא' כט ז) י
שפק י פן יסיתך בשפק (איוב לו יח) ובילדי נכרים ישפיקו (ישעיה ב ו) יתכן להיות מלה זאת לשון ארמית, ספק צרכיהון [תרגום ימצאהו בארץ מדבר (דברים לג י)] י

שפר י מתחלק ל' מחלקות: האחד, הנותן אמרו שפר (בראשית מט כא) אף נחלה שפרה עלי (תלים טז ו) עשה שפיר (דניאל ט ט) מלכא ישפר ערך (שם ד כד) שפר קרמי להחיה (שם ג לב) לשון נועם י

השני, ברוחו שמים שפרה (איוב כו יג) ונמה

המבאר

שפר' רש"י: ומכאן שפר כל לשון שפוחה לשון שימח. וכן הביאו על המסוק שפת הסיר שפת. שכת' רש"י: ומכאן שפר אורו לשון תאוה. כמו ואל אישך תשוקתך.

השקפה ממרום קדשו (תל' קב ד) מי זאת הנשקפה
(שיר ו י) הלוני שקופים אסמים שפט) (מ"א ו
ד) רבעים שקף (שם ז ה) נשקפה וחייב (שופט'
ה כח) והגעתם אל המשקוף (שמות יב כב) '
שקץ • שקץ תשקצנו (דברים ז כו) אל
תשקצו את נפשתיכם (ויקרא יא מג) שקץ הוא
לכם (שם יא יב) •

שקר • מדבר שקר תרחק (שמות כג ז) עד
שקרים (משלי יו ה) אם תשקר לי (בראשית כא
כג) עשה רמיה דבר שקרים (תהלים קא ז) •
שקר • ומשקרת עינים (ישעיה ג טז) ענין
הבמה כמשמעו •

שָׁרַר • מתחלק ל"ב מחלקות: האחד, רפאות
ההי לשרך (משלי ג ח) שררך אגן הסהר (שיר ז
ג) לא כרת שרך (יהונק' פו ד) ענין מבור המה •
השני • ושר בשרים על לב רע (משלי כה כ)
ושרים כחללים (תלים פו ז) ויאמרו כל השרים
והשרות (דה"ב לה כה) •

השלישי, ותשרי למלך בשמן (ישעיה נו ט)
ומשוח בששר (ירמיה כב יד) יתכן להיות לשון
סיכה •

השביעי, ישור כשך יקושים (שם ה כו)
אשורנו ולא קרוב (במדבר כד ז) כנמר על דרך
אשור (הושע יג יז) תשורי מראש אמנה (שיר ד
ה) ותשורה אין להביא (ש"א טו ז) מחזיר הראיה
אשר יביאון אל [נוסח שד"ל לבית] הורואה ענינו
יורה עליו •

החמישי, הנמסרות והשרות (ישעיה ג יפ)
ענין עדי הוא, ונמנים בלשון ארמית שירין (ת"א
בראשית כד כב) יתכן להיות שרות מגורות •

הששי, ישיב הרע לשררי (תלים כד ז) למען
שוררי (שם ה ט) אלהים יראני בשוררי (שם נט
יא) ותבט עיני בשוררי (שם צב יב) ענין אויבים
המה, אבל יתכן להיות כמו עוינים ויהי שואל
עוין את דוד (ש"א יח ט) כמלים הנגודים לפי
ענין מפעלם •

המבאר

שפט רש"י: על תולדות אטמת (יחזקאל ט טז) אמר:
ומכאן פתר שקופים לשון השקפה כמו כי זאת הנשקפה. כי
השקוף מפרסם קדשו וכן אל המשקוף נ"ל פתח לשון השקפה.
שנ רש"י: ומכאן פירש תשורה לשון תקרבת ראייה
מפי מלך ואדם חשיב. לשון אשורני ונראין דבריו.

שקוהי די פרזל (רניאל ב לג) •

שק • מתחלק לג' מחלקות: האחד, ואש
נשקה ביעקב (תלים עח כא) והשיקו בנשק ומגן
(יחזקאל לט ט) אף ישיק ואפה לחם (ישעיה מד
טו) ענין תבערה המה •
השני, שפו ופתח האחד את שקו (בראשית
מב כו) ויקחו שקים בלים להמוריהם (יהושע פו
ד) כלי בליל ומספוא המה •

השלישי, שק פתתי עלי גלדי (איוב טו טו)
וישם שק במתניו (בראשית לו לד) והנה השק
על בשרו (מ"ב ו ל) ואני בחלותם לבושי שק (תה'
לה יג) פתחתי שקי (שם ל יב) •

שקד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, שקדו
ושמרו (עזרא ה כט) נמר שקד על עריהם (שמו
ירמיה ה ד) וישקד יי' על הרעה (רניאל ט יד)
לשקד על דלתתי יום יום (משלי ח לד) ענין שמירה
המה •

השני, מקל שקד אני ראה (ירמ' א יא) ויגמל
שקדים (במדבר יז כג) וינאץ השקד (קהלת יב
ה) בשנים ושקרים (בראשית מ א),
שקד • נשקד על פשעי בירו (איכה א יד)
ענינו יורה עליו כמו נאסר ונעצר •

שקט • נחה שקמה כל הארץ (ישעיה יד ז)
השמר והשקט אל תירא (שם ז ד) ושקט הוא
על שמרו (ירמיה מח יא) •

שקל • וישקל אברהם לעפרן (בראשית כג
טז) מחצית השקל (שמות ל יג) חמשת חמשת
שקלים (במד' ג מז) משפט לקו וצדקה למשקלת
(ישעיה כח יז) כמשמעו •

שקם • שקמים גרעו (ישעיה ט ט) ובולם
שקמים (עמוס ז יד) עצי יער הם •

שקע • ותשקע האש (במ' יא ב) או אשקיע
מימיהם (יחזקאל לב יד) ככה תשקע בבל (ירמיה
נא סד) ענין שקיעה הם שפח •

שקערה • שקעורות ירקקות (ויק' יד לו) •

שקף • וישקף על פני סדום (בר' יט כח) כי

שמו) בנוסח שד"ל חסר החלקה השנית הזאת •
שמו) רש"י, שקד מסהר, ומכאן חבורו עם לשון שמירה
כמו לשקד על דלתו •
שמה) פי' יורה לעימק. תרגום צללו כניפרת: אשקענו
כאברא, והרעם ירשעלי כבלע את הקדש. כד משקע. וחרטום
הטבעו בבין רגליך אשקעא בבחא רגליך •

השני, את בגדי השדר לשרת בקרש (שמות
 לט מא) ענין עבודה הוא לפי הענין.
 השלישי, 'יהארהו בשדר (ישעיה מד יג) בלי
 מכלי הרשים.'

שָׂרָט • ושרט לנפש (ויקר' יב כח) ובבשרם
 לא ישרטו שרמה (שם כ א) כל עמסיה שרוט
 ישרטו (זכריה יב ג) ענין גרייה והשחתה המה.
שָׂרָד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, אם
 מחוט ועד שרוך הנעל (בראשית יד כג) ולא נתק
 שרוך נעליו (ישעיה ח כו).

השני, בכרה קלה משרכת דרכיה (ירמיה ב
 כג) כמו מעקלת דרכיה לפי הענין.

שָׂרַע • שרוע וקלש (ויקרא כב כג) כי קצר
 המציע מהשתרע (ישע' כח כ) כמו מהסתרח (שנ)
 מהותיר [ג'א מהותר] לפי הענין.

שָׂרַעַף • ברב שרעפי בקרבי (תהלים צד יט)
 ודע שרעפי (שם קלט כג) כמו מחשבתי
 כמשמעו.

שָׂרַף • מתחלק לענינים: נחש שרף ועקרב
 (דברים ח טו) הנחשים השרפים (במדבר כא ו)
 ופריו שרף מעופף (ישעיה יד כט) ממני נחשים
 המה, וישנו מלאכים, וישנו קמרת, וישנו
 מוקדה, ישנו מלאכים, שרפים עומדים ממעל
 לו (שם ו ב) וישנו קמרת הנומים, ונשאו ורדו
 ומסרפו (שנ) (עמוס ו י). וישרפו לו שרפה גדולה
 (דה"ב טז יד) וישנו מוקדה, ושרף את הפרה
 לעיניו (במ' יט ה) והשרף אתה (שם יט ה) ושרף
 אתו כאשר שרף (ויקרא ד כא) והנה שרף (שם
 י טז).

שָׂרַץ • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ובכל
 השרץ השרץ על הארץ (בראשית ז כא).

השני, ובני ישראל פרו וישרצו (שמות א ז) •
שָׂרַק • אשרקה להם ואקבצם (זכריה י ח)
 ושרק לו מקצה הארץ (ישעיה ה כו) לשמע
 שקות עדרים (שופ' ה טז) קל קרנא משרוקיתא
 קתרט (דניאל ג ה).

שָׂרַק • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ואנכי
 נשעתיך שורק (ירמיה ב כא) ולשרקה בני אתנו

השביעי, ישר על אנשים (איוב לג כו) כי
 בשררות לבי אלך (רברים כפ יח) והיה העקב
 למישור (ישע' מד) ישר יחזו פנימו (תה' יא ז) •
 השמיני, עלו בשרותיה ושהתו (ירמיה ה י)
 באלהי אולג שור (ש"ב כב ל) בנות צעדה עלי
 שור (בר' מט כב) ושורי אשכללו (עזרא ד יב) •
 התשיעי, ואם שור נגח הוא (שמות כא כט)
 בכור שורו הדר לו (דברים לג יז) שורו עבר ולא
 יגעל (איוב כא י) בגלגל שורים זבחו (הושע יב
 יב) •

העשירי, ארבעה שרין מהלכין בגוא נורא (דב'
 ג כח) ומשרא קשרין (שם ה יב) וקשרי הרצדה
 משתריץ (שם ה ו) ענין התור המה •

העשתי עשרה, ושריו למבנא (עזרא ה ב) •
 השתים עשרה, וגם כל שרית ישראל (דה"א
 יב לח) אם לא שריתך לטוב שניא (ירמי' טו יא) •
שָׂרִי • מתחלק לד' מחלקות: האחד, בי
 שרים ישרו (משלי ח טז) למרבה המשרה (ישע'
 ט ו) כי תשתרר עלינו גם השתרר (במדבר טז
 יג) השירו ולא ידעתי (הושע ח ד) וישר אל מלאך
 (שם יב ה) כי שרית עם אלהים (ברא' לב כט) •
 השני, אם יתגדל המשור על מינשו (ישעיה
 י טז) וישר במנרה (דה"א כ ג) ברזל הרש בעל
 פסיות שכלו שנים •

השלישי, ולכל משורה ומדה (שם כג כט)
 במדה במשקל ובמשורה (ויקרא יט לה) ומים
 במשורה תשתה (יהונקאל ד יא) ענין מדה המה •
 הרביעי, ותקה את המשרת (ש"ב יט ט) על
 המחבת (ויקרא ב ה) בלשון ארמית על מסריתא
 [גו"ל ושר"ל משריתא] •

שָׂרַב • שרב ושמש (ישעיה מט י) והיה
 השרב לאנס (שם לה ז) ענין ציון וחורב המה •
שָׂרַג • ובגנף שלשה שריגם (ברא' מ י)
 ישחרנו עלו על צוארי (איכה א יד) הלבנו שריגיה
 (יואל א ז) כמשמעו •

שָׂרַד • מתחלק לב' מחלקות: האחד, אז
 ירד שריד לאדירים עם (שופטים ה ג) עם שרירי
 חרב (ירמיה לב א) ענין שארית המה •

המבאר

שנ) בכל החתקות כחוב ומשרפו בגין שפאלית. והיא
 נטיחת קניקוט ודי רוסס,

שנא) רש"י: שריתך השאריתך. לשון שארית, וכן פתרו מנחם.
 שנב) מן מסרת העודף [שמות כו יב] ומרמז על ערשום
 [עמוס ו ד].

המה, ויתכן להיות מגורתו תושיה (איוב ל כב)
היא המניעה והחשיכה והפליאה אשר לא
המצא שמה *.

הרביעי, ישי מות עלימו שש (תלים נה פז)
יתכן להיות מגורתו יש, ויש תנה את ירך (מ"ב
י טו) אם ישכם עשים (בראשית כד מט) כי את
אשר ישנו פה (דברים כמ יד) יתכן לנמות גם
למלים העליונים אם יש את נפשכם (בר' כג ה) *
החמישי, שתי ידות (שמו' כו יז) שני אדנים
(שם כו יט) שתי הכלית (ויקרא ג ד) *.

ש' מתחלק לב' מחלקות: האחד, שה תמים
(שמות יב ה) מהיות משה (שם יב ד) שה
כשבים ושה עוים (דב' יד ד) או את שיו נדחים
(שם כב א) איש שורו ואיש שיהו (ש"א יד לד) *
השני, שא אול אחת המו (עזרא ה טו) ונשו
את כלמתם (יהזקאל למ כו) אשרי נשוי פשע
(תהלים לב א) *.

ש"ש מתחלק לב' מחלקות: האחד, שש
השעורים (רות ג יח) שש הערים האלה למקלם
(במדבר לה פז) שש הנה שנא יי' (משלי ו פז)
ששה משמתם (שמות כה י) וששיתם האיפוד
(יהזקאל מה יג) *.

השני, שש ומשי ורקמה (שם פז יג) שש
ברקמה (שם כו ז) שש משור (שמות כו א) *
השלישי, שוקיו ועמודי שש (שיר ה טו) על
גלילי כסף ועמודי שש (אסתר א ו) ואבני שיש
לרב (דה"א כב ב) *.

ש"ש' שש אנכי על אמרתיך (תהלים קיט)
קסב) או נשיש שבט בני (יהזקאל כא פז) פגעת
את שש (ישעיה ד ט) ששוק ושמוחה ישיעו (שם
לה י) והיה כאשר שש יי' עליכם * * * כן ישיש
(דברים כח טג) ישישו וישמחו כך (תה' מו יז) *
ששא' ושבתך וששאתך (יהו' למ ב) *
שת' מתחלק ל' מחלקות: האחד, שתי
בארני אלהים מחסי (תהלים עג כח) שתה עונתני

(בראשית משה יא) הלמו שרוקיה (ישעיה פז ח)
שרוק כשריג [נ"ול ענין שריגים] *.

השני, שרקים ולבנים (זכריה א ח) ממני
צבעונים [נ"ה צבעים] ויתכן להיות מגורתו עברי
פשתים שריקות (ישעיה יט ט) וחזרו (שם) יורה
על שריקות *.

שרש' מתחלק לב' ענינים: האחד, שרשי
פתוח עלי מים (איוב כמ יט) ושרשי הים כסדה
(שם לו ל) הפך משרש הרים (שם כח ט)
ותשרש שרשיה (תהלים פ י) תמרים ושרשרת
(דה"ב ג ה) מעשה שרשרות לכתרות (מ"א ז יז)
שרשרת גבלת מעשה עברת (שמות למ טו)
שרשת גבלת מעשה עבת שד' (שם כח כב) *.

השני, ושרשך מארץ חיים סלה (תהלים נב
ו) ובכל תבואתי תשרש (איוב לא יב) וצאצאי
ישרשו (שם לא ח) הן למות הן לשרשי (עזרא
ז כו) *.

שרת' ושרת את אחיו (במדבר ח כו)
אילי נביות ישרתונך (ישעיה ס ז) הוא ישרתני
(תלים קא ו) * ויתכן להיות מגורתם וכל משרת
ענבים (במדבר ו ג) כל דבר אשר ישדה מענבי
הנפק שנה) לכל מיני מלאכות, כענינו אתה מוצא
או בעור או בכל מלאכת עור (ויק' יג כח) וכמהו
וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עוים (במ' לא ד) *
ש' מתחלק לה' מחלקות, האחד, לא נשיתי
ולא נשו בי (ירמ' פו י) כאשר נשא בו שני' (ישע'
כר ב) והנשה בא לקחת (מ"ב ד א) ושלמי את
נשיך (שם ד ז) כי תשה ברעך משאת מאומה
(דברים כד י) *.

השני, שנו) אתה ישראל לא תנשני (ישע' מד
כא) צור ילדך תשי (דבר' לב יח) כי נשני אלהים
(בראשית מא נא) נשיתי טובה (איכה ג יז) לשון
שכחה הם *.

השלישי, כי ישח לך אלוה מיעונך (איוב יא
ו) כי השח אלוה חכמה (שם למ יז) ענין מניעה

המבאר

לב [כב] כי כפלים לתושיה [שם יא] ובכל תושיה יתגלע
[משלי יח א] ומחלקת האחרונה, שתי ידות, שתי כליות שני
אדנים נחמרה בה.

שמה) בנחמה לזכרון במקום המאמר ענין פגיעת המה ויתכן
וכי' עד תומי. כרוב בוח"ל. יתכן להיות שניחם יסוד אחר
ושה תושיה תושיה. ויתכן לנמות אליהם חשי.
שש) רש"י: ומפנה פחד יש לשון יש כמו אם ישכם עשים
[בראשית כד ט] אשר ישני פה [דברים כט יד].

שנו) רש"י: שרשת גבלת לשון שרשי אילן. ואף שרשרת
פחד פנתם בן פרוק לשון שרשים. ואמר שרשיה יתרה כמו
מ"ם שבששלים ומ"ם שברקים, ואינו רואה את דבריו. אלא
שרשרת בלשון עברית כשלישלת בלשון משנה.
שמה) ביהר הנוסחאות מלבי דהמברג כרוב מנפן היין תחת
מענבי הנפק.
שנו) ביהר הנוסחאות משה בח"א. וכן חקרי מלבר ב"ה.
שנו) בנחמה לזכרון מחלקת השנית: והמנבני תושיה [איוב

הששי, רומה אמין שתין פתיה אמין שרת
(דניאל ג א) *

השבועי, שיתו ושמירו (ישעיה י ז) ועלה
שמיר ושית סב) (שם ה ו) כי שמיר ושית תהיה
כל הארץ (שם ז כד) ענין קוצים המה *

שתל * כעץ שתול על מים (ירמיה ז ח)
בהר מרום ישראל אשתלנו (יהוקאל יז כג) שחולים
בבית ה' (תלים צב יד) בניך כשתילי ויתים (תלים
קכח ג) *

שתם * ונאם הגבר שתום העיץ (במדבר כד
ג) וישתומם כי אין מפגיע (ישעיה נט טז) ענין
ראיה המה *

שתן, משתן בקיר (ש"א כה כב) *

שתע * (השרש הוא יש ברשימה ואינו בתוך המכתב) *
שתק * וישמחו כי ישתקו (תלים ז ל) ישתק
מדון (משלי כו כ) וישתק הים מעלינו (וינה א
א) ענין דממה הם *

לנגד (תלים צ ח) אשר שתה אפרחיה (שם פד
ד) כי השתות יהרסון (שם יא ג) למען שתי
אתמי אלה (שמורת י א) ושמה לצלמות ושירת
לערפל (ירמיה יג טז) *

השני, וחשושי שת ערות מצרים (ישעיה כ
ד) בחצי עד שתותיהם (ש"ב י ד) ענין ערוה
המה, ויתכן להיות מצורתם שית זונה ונצרת
לב (משלי ז י) יעטף שית המס כמו (תה' עג ו) *
השלישי, שתה אדני (ברא' כד יח) ונווליהם
בל ישתיון (תלים עז מר) וכל משקה אשר ישתה
(ויק' יא לד) והיה שתתיה מרכאים (ישע' יט י) *
הרביעי, או בשתי או בערב (ויקרא יג טז)
או את השתי או את הערב (שם יג נב) *

החמישי, ונשתו מים מהים (ישעיה יט ה)
לשונם בצמא נשתה (שם מא יז) נשתה גבורתם
היו לנשים (ירמיה נא ל) בננורה ולא בשתי
(קהלת י ז) *

ותשלם מחברת שי"ן

אחל מחברת תי"ו

תאב * גרסה נפשית לתאבה ססב) (החלום
קיש כ) תאבתי לישועהך (שם קיש קעד) מתאב
אנכי (עמוס ו ח) ענין כליון ושבר המה *

תאו * ותאו וזכר (דבר' יד ה) כתאו מנמר
(ישעיה נא כ) *

תאם * והיו תואמים מלממה (שמורת לו
כט) שכלם מתאימות (שיר ד ב) תאומי צנידיה
(שם ד ה) *

תאן * תאנים עם בכורים (נחום ג יב) עלה
תאנה (בראש' ג ז) תאנה לא תפרח (חב' ג יז) *

תאר * מתחלק לב' ענינים: האחד, ותאר
הגבול (יהושע טו ט) רמון המתאר (שם יט יז) *
השני, יתארוו בשרד (ישע' מד יג) לא תאר

תא * תאב תאו תאם תאר, תב תבל תכן,
תדר, תה, תו תוה, תז, תהרא תחש תהת,
תיש, תך תכלת תכן, תל תלג תלם תלע, תם
תמד תמה תמד תמל תמר, תן תנדך תנור, תס,
תע תעב תער, תף תפר תפש, תץ, תק תקל,
תקן תקע תקף, תר תרגל תרו תרן תרשיש, תש,
ת, תחה *

תא * תאיו איליו ואלמיו (יהוק' מ לו) ותאיו
השער (שם מ י) אל התאים (שם מ טז) * ענין
קשת מן בנין *

תא ססא) * ותהאיתם לכם (במ' לד י) תתאו
לכם (שם לד ז) עד האות נבעת עולם (בראשית
מט כו) *

המבאר

ססב) רש"י: ומנחם חבר לתאבה עם מראב אנכי אח נאין
יעקב, וישעיהו לשון שבר.

ססא) בנימין לונדון כותב תאו, ובל"ו מעורב שרש חוה
עם שרש תו, בטעיה.

- לו (ישע' נג ב) השך משדור תארם (איכה ד ח) •
תב • מתחלק לב' מחלקות : האחד , התיב
עמא ומעם (דני' ב די) להתבונן (שם ג מז) •
השני , דינא ותיב (דני' ז י) די יתבין בשמרין
(עזרא ד יז) •
- תבל** • מכין תבל בהכמתו (ירמיה י יב) ומי
שם תבל (איוב לר יג) תבל וארץ ואדמה וארקא
כנויי ארץ המה •
- תבן** • תבן אין נתן לעברך (שמות ה מז)
כחודש מתבן (ישעיה כה י) יחשב לתבן ברזל
(איוב מא יט) •
- תדר** • די אנת פלה ליה בתדריא (דניאל ו
יז) לשון תמיד הוא •
- תה** • קו תהו (ישעיה לר יא) היתה תהו
(בראשית א ב) מקום נבוב הוא •
- תו** • והתוית תיו (יחזקאל ט ד) ויתו על
לדתות השער (ש"א כא די) וקרוש ישראל התוו
(תלים עח מא) הן תוו שרדי וענני (איוב לא לה) •
- תוה** • תוה וקם בהתבלה (דניאל ג כד)
כמו זע והדר •
- תז** • הסיר התו (ישעיה יח ה) ענינו יורדה
עליו , כמו השליך •
- תהרא** • כפי תהרא (שמות כח לב) כמו
שריון , ולא נודע אם התי"ו יסוד במלה אם אין •
- תחש** • ואנענך תחש (יחזקאל מז י) ערת
תחשים (שמות כו די) •
- תחת** • עין תחת עין (שמות כא כד)
נפשינו תחתים (יהושע ב די) תחת אבותך
(תלים מה יז) תחת הנעצוץ (ישעיה נה יג) •
והקרוב אליהם , התחת זאת לא יומרת שמעי
(ש"ב יט כב) ותחת כי אהב את אבתך (דברים
ד לו) תחת אשר לא עבדת (שם כח מז) • והקרוב
אליהם , תחת כל השמים (בראשית ז יט) תחת
כרכבו (שמו' לד ד) תחתך יצערמה (ישע' יד יא) •
- תיש** • ותישים עשרים (בראשית לב די)
וזויר מתנים או תיש (משלי ל לא) כמשמיעו •
- תך** • מתחלק לד' מחלקות : האחד , תך
- הים (שמו' יד כג) בתוככם לאחות קבר (בר' כג
ט) בתוככי ירושלים (תל' קפו יט) והבריח התיכן
(שמות כו כח) האשמרת התיכונה (שופטים ז
יט) והם תכו לרגלך (דברים לג ג) תך כמו קרב •
השני , מתוך ומחמם יגאל נפשים (תלים עב
די) תך ומרמה (שם נה יב) ואיש תכנים (משלי
כמ יג) •
- השלישי , וקפים ותכיים (מ"א י כב) •
- הרביעי , כהתוך כסף (יחזקאל כב כב) ותכו
בתוכה (שם) ויתכו כמים שאפתי (איוב ג כג) לא
נתך ארצה שסי (שמות ט לג) ותתך עלינו
(דניאל ט יא) להתתך (יחזקאל כב כ) •
- תכלת** • תכלת וארגמן (שמות כו לא)
פתיל תכלת (שם כח לו) •
- תכנ** • מי תכן את רוח ד' (ישע' מ יג) אנכי
תכנתי עמודיה (תל' עה ד) ותכן לבות ד' (משלי
כא ב) לא יתכן (יחזקאל יח כח) לא יתכנו (שם
יח כפ) ולו תכננו עללות (ש"א ב ג) • כמו לו
נסכנו •
- תל** • מתחלק לענינים , ויסוד אחד להם :
האחד , והיתה תל עולם (דברים יג יז) הר גבה
ותלול (יחזקאל יז כב) על תלה (ירמיה ל יח) •
השני , ותלית אתו (דברים כא כב) תלהו עליו
(אסתר ז ט) תלה ארץ (איוב כו ז) ותלו עליו כל
כבוד בית אביו (ישעיה כב כד) •
- השלישי , קוצותיו תלתלים (שיר ה יא) •
- הרביעי , תליך וקשתך (בראשית כו ג) תלינו
כנורותינו (תהלים קלו ב) ותוללינו שמחה שסד
(שם קלו ג) •
- תלג** • לבושה תלג חור (דניאל ז ט) שלג
בלשון ארמית תלגא •
- תלם** • תלמיה רוח נחת (תלים סח יא)
על תלמי שריו (הושע י ד) בתלם עבתו (איוב לט י') •
- תלע** • מתחלק לג' מחלקות : האחד ,
תולעת שני (שמות כח ו) אנשי חיל מתלעים
(נחום ב ד) האמנים עלי תולע (איכה ד ה) •
השני , כי תולעתם לא המות (ישעיה סו כד)

המבאר

מאליו לפי שהביאו במחלקה אחת עם תלינו כנורותינו . תליך
וקשתך , ולרעהי כנורת מנחה שנים מלת תליך גם תלינו כנורותינו
כולם לשון כלי זמר , כי מבלעדי זאת לא היה לו לחלק להם
מחלקה בפ"ע , והיה כוללם במחלקה חב' ישב"ב .

שסנ רש"י : ומנחה בן סרוק חברו בחלק כהתוך כסף .
לשון יצוקת מתכות , ורואה אני את דבריו כתרומתו ויצק ואח"כ
לצקת לאחבא , אף זה לא נתך לא הוצק לארץ .
שם רש"י : והוללנו מיה כלי זמר על שחילין אותם , בן
פירשו מנחה ע"כ . ומה מחסר הפירוש . אולי הבין רש"י

אבד (תהלים קיש קצו) ורסן מתעה (ישעיה ל כח) ולדבר אל ד' תועה (שם לב ו) תעו במדבר בשימון דרך (תלים קו ו) ותלך ותתע במדבר (בראשית כא יד) הנל הוזה מעשה התעעים (ירמיה י טו) והייתי בעיניו כמתעתע (בראשית כו יב) .

תעב . המהעבים משפטו (מיכה ג ט) נתעב ונאלח (איוב טו טו) .

תער . והעבירו תער (במדבר ה ז) כתער מלמש (תהלים נב ד) .

תרף . בתפים ובמחלת (שמות טו כ) והף וחליל (ישעיה ה יב) בתוך עלמות תופפות (תלים סח כו) מתפפות על לבבהן (נחום ב ח) .

תפרי . שק תפיתי עלי גלדי (איוב טו טו) ויתפרו עלי תאנה (בראשית ג ז) .

תפש . ואתפש בשני הלחת (דברים טו יז) ותתפשוהו בגדו (בראשית לט יב) ענין אחיזה הם, ותפשתי שם אלהי (משלי ל ט) נראה מלה זאת כי איננה מגורחה ופחרונה כפי ענינה וחללתי שם אלהי .

תץ . ונתץ את הבית (ויק' יד מה) ונתצתם את מזבחתם (דברים יב ג) נתוץ ד' (תלים נח ז) תגור וכרים יתץ (ויק' יא לה) יתץ כמו יותש .

תק . ולא נתק שריך נעליו (ישעיה ה כז) ומוסרותיהם ינתק (תלים קו יד) לא במהרה ינתק (קהלת ד יב) וכל מופתו רנתקו (ישעיה נח ו) וינתק את את היתרים כאשר ינתק פתיל הנערת (שופטים טו ט) . והקרוב אליהם, נתקו כפות רגלי הכהנים (יהושע ד יח) עד התיקנו אותם (שם ח ו) וינתקו מן העיר (שם ח טו) כי משם אתקך (ירמיה כב כד) והוא מן התיבות ההפוכות אתקך כמו אתקך ושניהם יסוד אחד להם אבל עינים יפירם כמעט [נו"ב ושני העינים נפרדים כמעט] .

תקל . תקלתא במאונאי (דניאל ה כו) ענין משקל .

תקן . תקן משלים הרבה (קהלת יב ט) מעות לא ויכל לתקן (שם א טו) ועל מלכותי התקנת (דניאל ד ג) אספרנא תקנא (עזרא ז יז) .

תקע . מתחלק לג' מחלקות : האחד, תקעו שופר בציון (יואל ב א) הלוך ותקע (יהושע ו ג) . השני, וחקעתיו יחד במקום נאמן (ישעיה כב

יורם תולעים (שמות כו כ) ואנכי תולעת ולא איש (תלים כב ז) .

השלישי, ומתלעות לביא (יואל א ו) מתלעות עול (איוב כט טו) השינים הטוחנות .

תם . ואני בתמי אלך (תלים כו יא) אתהלך בתם לבני (שם קא-ב) אשרי תמימי דרך (שם קיש א) אין בו מתם (ישעיה א ו) בתם פרח (שם יח ה) כהתמך שודר (שם לג א) ויעקב איש תם (בראש' כה כו) והיה תמים (שם יז א) ואולם שנים תמימים (שמות כג א) .

תמד . עלת תמיד (שמות כט מב) אש תמיד (ויקרא ו ו) הוטר תמיד (דניאל יב יא) .

תמה . התמהמהו ותמהו (ישעיה כג ט) אל תתמה על החפץ (קהלת ה ז) ובתמהוין לבב (דברים כח כח) .

תמדך . הן עבדי אתמדך בו (ישעיה מב א) בי תמכה וימינך (תלים סג ט) תמוך אשרי (שם יז ה) ויתמדך יד אביו (בראש' מח יז) כמו ויסמך ויאהו .

תמול . תמול בואך (ש"ב טו כ) תמול שלשם (שמות ה ח) .

תמר . זאת קומתך דמתה לתמר (שיר ז ח) ושבעים תמרים (שמות טו כו) .

תן . מתחלק לד' מחלקות : האחד, תנה את נשי (בראש' ל כו) תן להם כפעלם (תלים כח ד) מתן בסתר (משלי כא יד) .

השני, כי יתנו בגוים (הושע ז י) יתנו צדקת ד' (שופ' ה יא) ענין שינון [נו"ל שנוי] שבח הם . השלישי, אח הייתי לתנים (איוב ל כט) גם תנין חלצו שד (איכה ג ד) .

הרביעי, לתנות לבת יפתח (שופטים יא ט) ויתכן להיות הישב מגורת המחלקות השניה [נו"ל העליונה] כמו קינים והנה מגורת הניון והשרים השרות יורה עליהם, המועדים לקנה ולרנה [נו"ל ולראנה] וכמבשר לטובה ולרעה .

תנודך . על תנודך אונם (ויקרא ח כד) .
תנור . תנור וכירים (ויקרא יא לה) כתנור אש (תלים כא י) כמשמעו .

תס . נחסו נתיבתי (איוב ל יג) ענינו יורה עליו כמו נתצו נתשו .

תע . תעה לבני (ישעיה כא ד) תעיתי כשה

מה יחרון לאדם (קהלת א ג) ויתרון ארץ (שם ה)
 (ח) ומותר האדם (שם ג יט) שפת יתר (משלי יז
 ז) יתור הרים מרעהו (איוב לט ח) .

השביעי, ותר וגוול (בראשית טו ט) שתי
 תרים (ויקרא ה ז) כמשמעו .

השמיני, תורין דכרין אמרין (עזרא ז יז) .
 התשיעי, תרי עשר למנין שבטי ישראל (שם)
 (עזרא ו יז) .

תרנל . ואנכי תרנלתי לאפרים (הושע יא ג) .

תרנז . ויקח תרוזה ואלון (ישעיה מד יד) .

תרן . כתרן על ראש ההר (ישעיה ל יז)
 לעשות תרן (יחזקאל כו ה) בל יחזקו כן תרנם
 (ישעיה לג כג) .

תרשישי . תרשיש ושהם וישפה (שמות
 כח כ) וגויתו כתרשיש (דניאל י ז) . אניה נאה
 תרשיש (יונה א ג) שם מקום הוא .

תש . ונתשתו אשריך (מיכה ה יג) אם ינתשו
 (ירמיה יח יד) ויתשם ד' (דברים כט כז) .

תתח . קשש נחשבו תוחח (איוב מא כא)
 ממיני שלח הוא .

ת . מתחלק לב' מחלקות: האחד, תהותתו
 על איש שסו' (תהלים סב ד) התיו לאכלה (ירמי'
 יב ט) .

השני, ויתן להם צדה לדרך (בראש' מה כא)
 מתת אלהים (קהלת ג יג) .

(כג) ותתקע את היתר ברקתו (שופט' ד כא) תקע
 את אהלו (בראשית לא כה) ויתקעהו ימה סוף
 (שמות י יט) ענין שקוע המה .

השלישי, האשה התקעית (ש"ב יד ד) בנקדים
 מתקוע (עמוס א א) שם מקום הוא .

תקף . בתקף כל מלכותו (דניאל יא יז) וכל
 מעשה תקפו וגבורתו (אסתר י ב) ויהי לתקופת
 השנה (דה"ב כד כג) ענין חזק ואומץ הם .

תר . מתחלק לש' מחלקות: האחד, תורי
 הזב (שיר א יא) נאוו לחיך בתרים (שם א י'
 ובהגיע תר (אסתר ב יב) כתור האדם המעלה
 (דה"א יז יז) ענין סדר המה .

השני, ויתרו את הארץ (במדבר יג כא) לתור
 את הארץ (שם יב מז) ולא תתורו (שם טו לט)
 תרתי בלבי (קהלת ב ג) אשר תרו (במדבר יג לב)
 דרך האתרים (שם כא א) .

השלישי, ויתר ממקומו (איוב לו א) לנתר
 בהן על הארץ (ויקרא יא כא) ראה ויתר גוים
 (חבקוק ג ו) .

הרביעי, מתיר אסורים (תהלים קמו ז) התר
 אנדות מופתה (ישעיה נח ו) שלח מלך ויתירהו
 (תהלים קה כ) .

החמישי, יתר הגוים (יואל א ד) ומיתר השמן
 (ויקרא יד יז) ויתורו אנשים ממנו (שמות טז כ) .
 הששי, יתר מרעהו צדיק (משלי יב כז) יתר
 שאת (בראשית מט ג) אל תותר (שם מט ד)

ותשלם מחברת תי"ז

המבאר

שס"ו רש"י: ומכאן מירש מנורת התיו לאכלה, ויתא ראשי
 עם. עד אנה תאספו על איש. עכ"ל.

שמה) בנוסח ברלין במקום הספוק ריו עשר כרוב. ובהגיע
 תר אסתר [אסתר ב טו] וכבר בא במחלקה הראשונה.

השמטות שנשמטו בתוך הספר מצד 120 עד 136 .

[לסבת אחור בוא ההעתיקה כהאמבורג לעת הרפסת ההפסד המוכרים, נשמטו כל הכתובים דלפטה ואף כי רובם לא יועילו ולא יגרעו. בכל זאת נמצא ברוכס אויז דברים מועילים, ולמען לא יחסר במחברת כל הנמצא בארבע ההעתיקות אשר היו לפני נחום במקום הזה.]

- מש** * במחלקה הא': אם ימשו החזקים האלה (ירמיה לא לו) * ובמחלקה הב': ימששו השך ולא אור (אויב יב כה) * ותחת ממשש כמו מנשש כתוב שם ממשש כמו מושש *
- משך** * ומשכתי אִלֶּךְ (שופטים ד ז) בחזלי אדם אמשכם (הושע יא ד) * ענין אחר להם *
- משל** * במחלקה הב': ואתה מושל בכל (דה"א כט יב) ולמשל ביום ובלילה (בר' א יח) *
- מת** * במחלקה הב': יהיו מתוך (ישעיה כו יט) ידרש בעד החיים אל המתים (שם ה יט) *
- מתן** * מחץ מחנים קמיו (דברים לג יא) והעמדת להם כל מתנים (יחזקאל כט ז) *
- מתק** * מה מתוק מרבש (שופטים יד יח) ומתוקים מרבש (יחזקאל ג ג) *
- נא** * במחלקה הב': נוסף לבאור השרש לשון שביחה הם *
- נב** * השרש הזה מחולק לשני שרשים נפרדים האחר **ניב**, והשני **נב**, ורחוקים זה מזה לפי ערך סדר הא"ב * ובסוף שרש **נב** נוסף לבאור ענין אומץ הם *
- נבל** * במחלקה הב': אורך בכלי נבל (תה' עא כב) ועד כל כלי הנבלים (ישעיה כב כד) *
- ננד** * במחלקה הא': ואלכה לננדך (בראש' לג יב) * ובמחלקה הב' נוסף לבאור: נניד כמו שר *
- ננו** * והיה כננן המננן (מ"ב ג טו) *
- נהק** * נוסף שם לבאור * לשון צעקה הוא *
- נולי** * וביתה נולי שתודה (דניאל ג כט) *
- נום** * פרקו נומי הוזהב (שמות לב ב) *
- נח** * במחלקה האחד: ולא מצארה היונה מנחה (בראשית ה ט) ביום הניח ה' לך (ישעיה יד ג) והנחתי לך (שמות לג יד) * ובמחלקה הג' * ואם מנחת מרדשהת קרבנך (ויקרא ב ז) * ובמחלקה הד': מי נחני עד אדום (תלים ס יא) *
- נחל** * במחלקה הא': ואת הנחלים ארננו
- (במדבר כא יד) * **נחם** * במחלקה הא': כאשר אבלים ינחם (אויב כט כה) כי לא ארם הוא להנחם (ש"א טו כט) *
- נחש** * במחלקה הב': ויאסרהו בנחשתיים (שופטים טו כא) * ובמחלקה הג': נחש עלי רך (בראשית מט יז) אם ישך הנחש בלי לחש (קהלת י יא) *
- נד** * בסוף נוסף שם לבאור: ענין נפיצה המה [וכן בשאריו ההעתיקות] *
- נכאת** * בסופו נוסף לבאור: בית סמים *
- נכה** * נכה פתח הבית (אסתר ה א) נכה פני אדני (איכה ב יט) *
- נכר** * בסוף מחלקה הב' נוסף לבאור: כמו הסגרה *
- נין** * ולניני ולנכדי (בראשית כא כג) *
- נ** * בסופו תחת העיר היונה כתוב חרב היונה (ירמיה מו טז) *
- נס** * במחלקה הא': וינס החוצה (בראשית לג יג) * ובמחלקה הב': וכנס על הגבעה (ישע' ל יז) *
- נער** * בסוף מחלקה הא' נוסף לבאור: ענין אחר להם *
- נף** * במחלקה הב': ונפת מתוק על הכך (משלי כד יג) * ותחת הטיביותי משכבי כתוב שם השיבותי משכבי *
- נפש** * במחלקה הא': כי הרים הוא הנפש (דברים יב כג) *
- נץ** * בסופו נוסף לבאור: כמו שביב אשו (אויב יח ז) *
- נצח** * במחלקה הד': אחרי למנצח בננינותי נוסף: וכמוהו בנבלים על עלמות (דה"א טו ד) בכירות על השמינית (שם טו כא) *
- נר** * במחלקה הא': בהלו נרו עלי ראשי (אויב כט ג) ונר אלהים מרם יכבה (ש"א ג ג) *

סוף (קהלת ג יא) באשר הוא סוף כל האדם
(שם ו ב) וסופו על הים האחרון (יואל ב כ) *

ספר * וספרה הארץ (זכריה יב יב) *

ספח * במחלקה הג': ולא תקצרו את ספחיו
(ויקרא כה יא) *

ספר * במחלקה הא': אשר לא יספרו (מ"א
ז ח) * ובמחלקה הג': אמהנו מספרי (שמות
לב לב) * וספרין פתחו (דניאל ד י) *

סק * נסופו נוסף לראיה: ויעל (שמות י
יב) בלשון ארמית ויסק (ת"א) *

סקל * וסקלהו אנשי עירה (דברים כב כא) *
כי סקל יסקל (שמות יט יג) *

סר * במחלקה הג': תחת סורר מגורת, כתוב
שם מגורתו * ובמחלקה דה': יסר בך כי יש
תקה (משלי יט יח) * ובמחלקה הו': תחת
כמשמעו כתוב כמו: [וראוי להעיר כי גם זה
יתכן להיות משגגות המעתיקים, ואפשר כי היה
כתוב כמ' בראשי תיבות * והמעתיק חשבה למלת
כמשמעו * וכן קרה גם במקומות אחרים * אם
ניכף עיר כתוב אחר לראיה אחריה * כי לולי זה
היה מביא הפסוק לפניו ולא לאחריה:] *

סרב * בסופו נוסף לבאור ענין מדרות
ומיאון הוא *

סרבל * וסרבליהון לא שנו (דניאל ג כו) *

סרה * תחת עורף ויותרת כתוב שם עורף
ויתרות *

סריס * לסריסים אשר ישמרו את שבתותיה
(ישעיה נד ד) ויקצף סריס על שני סריסיו (ברא'
מ ב) * וסריס המלך הגיעו (אסתר ד) כמשמעו
[השרש הזה חסר בכל ההעתקות מלבד בנו"ה י]

סרעף * תחת סעיפים כתוב שם ענפים *

סרפד * בסופו נוסף לבאור: ענין חרול הוא *

סת * תחת כמשמעו ושיאם אלהים כתוב
שם וימישם אלהים * וכן כתוב גם בנוסחת
לונדון, אולם בנוסחת ברלין כתוב שם וינחשני
אלהים וקרוב כי גם זה נשתנה ע"פ המעתיקים

ממלת וימישם * ובנוסחת ווין חסרה המלה הזאת *

סתיו * אחרי לשון חורף הוא נוסף שם *
אבל הפסוק יורה עליו *

סתר * מחלקה השנייה כוללת בתוכה גם
פסוקי יהו' עליכם סתרה, ולמחסה ולמסתר,

נשם * נר ה' נשמת אדם (משלי כ כו) *

נשר * כנשר יעיר קנו (דברים לב יא) *

נתח * רחצת חתך לעצמות כתיב שם:
חיתוך עצמות הוא *

סא * אחר ענין מדה הם נוסף: בבית סאחים
זרע (מ"א יח לב) *

סב * ויסב מיעליהם ויבך (בראשית מב כד)
ויסב מאצלו (ש"א יז ל) והנה חסבינה אלמותיכם
(בראשית לו ז) יסבו עלי רביו (איוב מז יג) סבוי
כרבורים (תהלים קיח יב) ויסב שמואל ללכת
(ש"א מז כו) ואתה הסבת את לבם אחורנית
(מ"א יח לו) *

סג * מורכבו ישבע סוג לב (שם יד יד) *

סגר * וסגרו על מסגר (ישעיה כד כב) *

סד * במחלקה הב': על עמד יעירמו סוד
(תלים פג ד) כי אם גלה סודו (עמוס ג ז) *

סחר * והיה סחרה ואתננה (ישעיה כג יח) *

סך * במחלקה הא': סכותה לראשי ביום
נשק (תהלים קמ ה) * ובמחלקה הג': נסכי
צפון (יחזקאל לב ל) *

סכל * הללות ושכלות (קהלת א יז) *

סל * במחלקה הויו: אבחנך על מי מריבה
סלה (תלים פא ח) בני יעקב ויוסף סלה (שם עז
מז) *

סלח * סלח נא לעון העם הזה (במדבר יד
יט) ארני סלחה (דניאל ט יט) סלחתי כרבך
(במדבר יד כ) כמשמעו *

סלע * במחלקה הא': ורבתם אל הסלע
(במדבר כ ח) * ומאנך יצדק את אשר הכנסתיו
במקומו לפי תשובת רונש * עיין הערה רמ"ד *

סמך * סמוך לבו לא יירא (תהלים קיב ח) *

סגורים * ויכס בסגורים (מ"ב ו יח) *

ס * במחלקה הב': כיום מסה במדבר (תלים
צה ח) *

סע * ורוח נסע מאת ה' (במדבר יא לא) נסע
לפניהם (שם י לג) *

סער * ורוח סערות תבקע (יחזקאל יג יא)
והכתוב שער קטבו (ישע' כה ב) כתוב שם אחרונה
עם אלה אשר בשין תחת סמך *

סף * במחלקה הד': תחת כלים וכסות כתוב
שם כלים וכסות * ובמחלקה הח': מראש וער

(ישעיה י כו) *

עלם • במחלקה הג': תחת ענין תמיד כתוב שם והוא בדברי הימים ענין תמיד [ר"ל והוא הכתוב שמי לעילום ברה"ב פירושו תמיד י] ובמחלקה הרביעית: וכמהו בנבלים על עלמות (רה"א טו ד) *

עלף • ותך השמש על ראש יונה ויתעלף (יונה ד ח) *

עם • במחלקה הב': נוסף לבאור ענין כחות הוא *

עמד • במחלקה הא': תחת רגלי עמידתו כתוב רגלי עמדה במישור (תהלים כו יב) [וכן נכון י] ובמחלקה הג' ויעמדו לפני פרעה (שם מז ז) ובמחלקה הד' נכללו גם הכתובים וירח עמד * * * ויעמד השמש, ויעמד השמן * אשר נזכרו בהעתקות האחרות במחלקה הג' *

עמס • תחת לשון משא כתוב שם לשון הרמה *

ען • במחלקה הב': ומה הלא תחך ענה בי (מיכה ו ג) • ובמחלקה הד': וזה ענה בי (רות א כא) • ובמחלקה הו': תחת לזה העליון כתוב לזה הענין • ונוסף בו וכסה את עין הארץ (שמות י ה) • ובמחלקה הו"ד: תחת ענין הרישה כתוב ענין קו הרישה • גם נוסף בפרש הזה מחלקה אחת, ולחושא נתן ענין (קהלת ב כו) הוא ענין רע (שם א ג) *

ענב • הנשילו אשכלחיה ענבים (בראשית כ י) ואשכנול ענבים אחר (במדבר יג כג) *

עם • בסופו נוסף לבאור: ענין לחץ הם • **עפה** • במחלקה הב': בעפעפי שחר (איוב ג ט) • **עפל** • בסוף מחלקה הב' נוסף לבאור: כמו פלטרין *

עין • בסוף מחלקה הד' נוסף לבאור: כמו סתם *

עצל • אמר עצל ארי בחוץ (משלי כב יג) מכין עצל ירו בצלחת (שם יט כד) • ואחרי בעצלותים יכך המקרה נוסף שם לבאור: ענין עין המראה המה • ופעולת מבואר הוא • וסבתו היה כה: הנה בשרש **עצם** הסמוך לו אחרי וכעצם השמים לטהר, אדמו עצם מפנינים • לא נכחד עצמי מסך, היה כתוב עין המראה

נראה כי פעולת הוא • ובסוף המחלקה הב' אחריו ענין חורבה הוא נוסף כמו כן: יהי עליכם סתרה •

עב • במחלקה הא': הנה עב קמנה כף איש (מ"א יח מד) *

עבד • ולעבד עבדתו נכריה עבדתו (ישעיה כה כא) *

עבש • אחרי פתרון לפי הענין נוסף לבאור אותו הלבן שיגדל בחביות *

עב • תחת ענין עכס הוא: כתוב שם ענין איסר כלא הוא • ונראית הנוסחה הוואת צודקת • כי גם רש"י פירש כן על הלהן הענכה (רות א יג) • ובמחלקה השנית: ובכל אשר ענבה (יהו' כג ז) •

עגל • במחלקה הא': עגלה משלשת (בר טו ט) בין בתרי העגל (ירמיה לד יט) *

עד • במחלקה הא': ער עולמי עד (ישעיה מה יז) לעד עד עולם (שם ל ח) • ובמחלקה הה' ערת אבירים (תהלים סח לא) *

ובמחלקה הו': עדותיך וחקך (דה"א כט יט) ויעדו לאמר (מ"א כא) • ובמחלקה הו': עד כל ימי הארץ (בראשית ח כב) עורנו מדבר עמם (שם כט ט) • ובמחלקה הט': אלה מועדי ה' (ויקרא כג ד) *

עו • תחת כמשמעם כתוב כמשמעו נתיבותי עוה (איכה ג ט) [אפשר לומר כי מלת כמשמעו טעות בכלם • וצ"ל כמו נתיבותי עוה י] •

עזב • במחלקה הב': ואל תעזבני אלהי ישעי (תלים כו ט) ועזבו לאחרים חילים (שם מט יא) ותחת מלת נמישה נמצא שם נתישה *

עז • במחלקה הב': ועל שפם יעשה (ויק' יג מה) • ובמחלקה הג' נוסף לבאור: כמו עצה •

על • במחלקה הא': הקם על (ש"ב כג א) הנושה בשמים מעלותו (עמוס ט ו) יעלו בתהו ויאברו (איוב ו יט) • ובמחלקה הב': תחת מועל כתוב מעלי [נראה כי היה כתוב מעל ונקודה אחריו להספק המאמר ונעשה ממנו יוד י] ותחת ועוד השני כתוב שם השלישי, וא"כ יהיו שם י"א מחלקות • ובמחלקה הג': מה מצאו אבותיכם בי עול (ירמיה ב ה) • ובמחלקה הה': והבקר עלות עלי (בראשית לג יג) • ובמחלקה הו': והנה עלה זית טרף בפיח (ברא' ח יא) • ובמחלקה הו': שברתי עלך (ירמיה ב כ) וחבל על מפני שמן

למ' נכאת צרי ולמ' (בראשית לו כד) *
מזוזה * וכתבתם על מזוזות (דברים ו ט)
 על שתי המזוזות (שמות יב ו) *
מחץ * נוסף לבאור ענין מנה הם *
צנ' * נוסף לבאור ענין קימה הם *
צפרן * בצפרן שמייר וכו' * הנמצא בסוף
 שרש **צפור** * בשערת חובר אליו, והוא
 שרש מיוחד בפ"ע *
קטב * נוסף לבאור : ענין מכאוב הם *
רפסד * נוסף לבאור : כמו אלומות *
רתת * בשאריו הכ"ו הוא בין השניים *
שפע * נוסף לבאור ענין רבוי הוא *

הוא והמיתותים הקדמונים אולי שכחתי והצינודו
 על הגליון, ומעתיק אחר הכניסו בשרש שעליו
 למעלה * שם במהלכה הג' נכלל הפסוק לא נכחד
 עצמי מכך (ההלים קלט טו) * ולפ"ו תתפרש
 מלת ע צ מ' לשון חזק ועוצם, ולפי שארי
 הנוסחאות פירושו עין מראה *

השמטות כוללות.

ארק * די שמיא וארקא (ירמיה יא) * ארק
 וארץ וחבל והדרום ואדמה כינוי ארץ המה *
חשל * נוסף לבאור ענין חלש הוא *

השמטות לפי נוסח אוקספורד עד דף 51.

הנה, למען ידע הקורא את התעושים
 אשר נמצאו בכ"ו, והטעות הנה
 נמצא גם בהעתקת ויין והכריחה את
 ר' ישב"ב להבין את הענין באופן
 אחר. 12 * תהיה תחת וי"ו *
 16 . 34 תחת ועל כן. ועל כל. וכן נכון.
 23 . 35 נפוח שחר (ת"א מרחק אשך מרים
 פהדין).
 3 . 43 תחת יגדל, ישא.
 13 . 49 תחת זאת, ואת.
 8 . 52 א () (יומא ע"ד ע"ב)
 17 . 62 מעין, אולי צ"ל ומעין מעין.
 27 . 60 יציאות, אפשר כוון לפסוק מיציאי
 [מעיו (דה"ב לב כא) *
 18 . 96 א מחדק והשל, מחדק והשל ענין
 [חלש הם].
 12 . 119 ישחש להם * ישחש להם ומצא
 [להם].

דף 27 . 2 א אמיר כאשל. נוסף יושבי ירושלים.
 שם בהמבאר יש להוסיף * ונ"א
 פתרון האמור יעקב י"א מכונה בית
 יעקב *
 4 . 28 א קדם מלת כמשמעו, נמצא שם
 אנשי שם (במדבר טו ב) כי אנשים
 אהים אנהו.
 2 . 28 תחת ענינו, כתוב שם נראה ענינו.
 5 תחת משדות מרקחת, כתוב
 משיחה ומרקחת. 13 אחר חג
 האסיף, נוסף ענין קביצה הם. 19
 לפני מלת נראים כתוב שם :
 פותרים בו בעלי הפתרון אספי מארץ
 סחורחך. *7 תחת פעולים, פועלים.
 6 . 29 בסוף מהלכה הא' נוסף : ענינו קרוב
 מן גם. 29 אחר מלת להיות נוסף
 האלף.
 27 . 30 תחת כענין נמצא שם כענק, אף
 כי שעות מבואר הוא שם הבאתו

ותכל מלאכת מחברת מנחם,
 בעזר אלקים הטוב והמרחם.
 בחדש הרביעי לשנת שלש עשרה,
 במאה השביעית לאלף הששי ליצירה.

חסרונות העתקת האמבורג . חסרונות העתקת ווינא .

כל מחברת מנחם . אבוי . ארבע . ארנז .
ארז . ארץ . גדבריא . גוי . גום . גמץ . גנו .
דוב . הדם . זמן . טות . יתום . סרפד .
צלמות . קדה . קטל . שע . שף . שף . שץ .
שק . שק . שר * . שנבה . שרץ .

אפריון . ופותרים אוימרים נור לחתן הוא .
וכן נחסר זה בנוסח לונדון .

בחר . מחלקה הב' . גג , חסר מאמר המתחיל
ואלה הגימלין כמו בנוסח לונדון .

ג ער . עד סוף מחברת גימל . דבר , מחלקה
הו' . כשל , המחלקה הב' .

(* ד' שרשים השניים החסרים בג"ו נשלמו ע"י רש"ד
לצאטור מכ"ז אשר בירו .

חסרונות העתקת ברלין .

אם . אן . אבוי . אבל . אבן . אבנט .

אבוס . אבק . אדרגוריא . אדרודא .

גדבריא . גהר . גוי . גוע . גמץ . גנב . וכל

השרשים עד סוף מחברת גימל . כל מחברת

דל"ת , וכל השרשים השניים ממחברת ה"א .

ומן השלישיים עד שרש הלם . יחש . יתר .

יתום . יתר . כחש עד המחלקה הב' משרש כשל .

ועוד משרש מ' ח' עד שרש מתק . נישבה .

עלט . פנין . פקד . פקה . פקע . פשט .

פשע . פשע . פשק . פשר . פת . פתאם .

פתגל . פתגם . קבע . שרך . תמד .

אל : מהמחלקה הרביעית עד תומו וכל יתר

שרשים השניים . אבח מן דף 12 : 10 א , עד

סוף מחברת אלף . גג חסר כמו בגול"ה .

במחברת וי"ן מוף 75 . 16 עד דף 88 : 15

שהיא מחלקה הו' לשרש חל . לחש המחלקה

הב' . צר המחלקה הו"ד ולהלן עד סוף מחברת

צד"ו ועד שרש קן מהשניים . שר ממחלקה

הד' עד שרש שבר .

מלבד אלה נחסרו בכל ההעתקות כמה שרשים .

ולא ידעתי אם נשמטו מיד המחבר עצמו או

מירי המעתיקים . כמו אגוז . אוחים . אקו .

ארגמן . ברדים . בריחים . כוכב . יותרת .

לבונה . לבנון . ליש . עמיניו . קאת . שלך .

שנא . שממית . שלמה ועוד רבות .

אזרח . אנק . ארקי . בשם . גביש . זעם .

חט . חנק . כו . כתן . לט . מזוזה . נהג .

נוי . נכס . נקד . נרד . נשבה . נתר . סבך .

סגד . סלם . סת . עני . עטן . עכס

עכרי . עי . פחם . פקע . פרד . פרדס .

פרזל . צליל . צלמות . קי . שאט . שבו .

שלאנן . שם . שם . שלם . שלם . שלף .

שלש . שלשם . שמאל . שמד . שמח

שמט . שמך . שמל . שממית . שמן .

שמע . שמץ . שמרי . שמש . שפן . שפרפר .

שקערה . שתק :

בשר . חסר הכתוב לעבד משול בשרים . אשר

עליו השיג דונש והכריע ר"ת .

דב . המחלקה הא' והב' . דו , כל המאמר

המתחיל ודע כי רוב הווין עד תומו .

חרץ . המחלקה הו' . מעץ . וחינתו מעוכה

בארץ ופירושו . נגב . וכמהו בלשון ארמית

וכו' . סס . המחלקה הו' . ספן . המחלקה הב' .

עפר . המחלקה הב' והג' . ער , המחלקה הו' .

ערב . המחלקה הו' . ערץ , המחלקה הב' .

עשת , המחלקה הו' . עתד , המחלקה הב' .

פרד , המחלקה הו' . שן , המחלקה א' וב' .

ומלבד אלה חסרה כל מחברת יו"ד וכל מחברת תו"ו .

חסרונות העתקת לונדון .

אבוי . אצעה . ארבע . ארנז . ארו .

ארץ . בלם . גדבריא . גוי . גום . גמץ .

גנו . גרון . דוב . דרדר . הרום . הדם . זעף .

חטף . התף . יש . סחיש . סרפד . פוז .

פחם . פלן . פקד . פקה . פקע . פרדס .

פרזל . פרך . פרשנן . פתאם . פתח . צלמות .

קבע . קטל . שאט . שבם . שרץ . תו . תחש .

ארח . מחלקה הב' . גג , המאמר המתחיל

ואלה הגימלין חסר עד תומו . אמנס כבר נזכר

המאמר ההוא באות ג . כשל המחלקה הב' .

סלע , המחלקה הב' .

פק . נחסרו בו מלות הארמיות במחלקה הב' .

פר , המחלקה הח' . פרד , המחלקה הא'

והמחלקה הו' . פרק , המחלקה הו' . צח ,

המחלקה הא' , ש מחלקה הו"א . שת , מחלקה

הו' . תלע , ולהלן עד סוף הספר .

לוח השעות והתיקונים.

בכל אלה השגיאות יש אשר נכנסו בשגגת המגידים, ויש אשר נשחתו בתוך מלאכת הדפוס אחר ההגדה, ויש אשר הוטרפו בכתבי יד, ונשכח להקנם במקומם. ומלבד אלה אשר נרשמים פה ימצאו מעט מועד הלופי אותיות דומות אשר כל קורא לא יכשל בהם, ומבקש אני מכל קורא משכיל שרם החלו לעיין בתוך הספר. להגיה כל השעות האלה עם הקולמוס וברוך יבורך. [הנקודה האחת אצל כל מספר הדף הוא להורות על ע"א, ושתי נקודות על ע"ב. והאות א' על מנין השורות אחרות.]

צד	שורה	טעות	תיקון	צד	שורה	טעות	תיקון
4.	25	י"נים	ענינם	4.	2	שם שם א	איוב לו ה
4.	19	אסור באוקים	אסורים בוקים	4.	15	הכמטוי	כמטווי
13.	1	חבוי	חבוי	13.	1	חבוי	חבוי
14.	22	(ד)	(ו)	14.	22	(ד)	(ו)
	32	פתרוני דקי ה)	פתרוני דקי ו)		32	(ו)	(ה)
	33	(ו)	(ה)		33	(ו)	(ה)
	36	(ו)	(ט)		36	(ו)	(ט)
20.	8	אחר	אחד	20.	8	אחר	אחד
	13	א גם וי א	חמר		13	א גם וי א	חמר
22.	13	א אכר	לאכר	22.	13	א אכר	לאכר
	8	א אכלה	אכלה		8	א אכלה	אכלה
23.	10	ואשה, אשה	ואשה, אישה	23.	10	ואשה, אשה	ואשה, אישה
26.	5	למראד	למראה	26.	5	למראד	למראה
27.	9	רק	ריק	27.	9	רק	ריק
28.	16	גם 22	כנעתך	28.	16	גם 22	כנעתך
	27	דקך	דקווקי		27	דקך	דקווקי
	32	פני	פניו		32	פני	פניו
30.	4	מיוחדת	מיוחדת	30.	4	מיוחדת	מיוחדת
	15	מיוחדות, מיוחדות ולנו"א מאוחרות	מיוחדות, מיוחדות ולנו"א מאוחרות		15	מיוחדות, מיוחדות ולנו"א מאוחרות	מיוחדות, מיוחדות ולנו"א מאוחרות
31.	4	רדק	דקך	31.	4	רדק	דקך
33.	4	יה כא	יש כא	33.	4	יה כא	יש כא
34.	9	א בנו	בנו	34.	9	א בנו	בנו
34.	13	לב	לה	34.	13	לב	לה
35.	20	מתכנותם	מתכנותם	35.	20	מתכנותם	מתכנותם
36.	20	תבואתו	תבואתי	36.	20	תבואתו	תבואתי
38.	19	מאתיקהא	ומאתיקהא	38.	19	מאתיקהא	ומאתיקהא
	8	אשר	יהרה		8	אשר	יהרה
39.	19	יכפלו	ישלו	39.	19	יכפלו	ישלו
40.	17	א סט)	סה)	40.	17	א סט)	סה)
40.	4	אודת	אודם	40.	4	אודת	אודם
42.	13	א וששאתך	וששאתך	42.	13	א וששאתך	וששאתך
43.	2	יג	יא	43.	2	יג	יא
45.	14	א ומם	ומם	45.	14	א ומם	ומם
54.	15	א בעלות	נו"א בעלי	54.	15	א בעלות	נו"א בעלי
54.	12	סה)	סה)	54.	12	סה)	סה)
56.	7	ל פני	לפני	56.	7	ל פני	לפני
	11	ואת	זאת		11	ואת	זאת
58.	24	יגור	יגר	58.	24	יגור	יגר
61.	4	ובן השרון	ובין השרון	61.	4	ובן השרון	ובין השרון
62.	8	א דנהם	נדחם	62.	8	א דנהם	נדחם
63.	15	א מדבר	יתרה	63.	15	א מדבר	יתרה
67.	6	א ואם	ועם	67.	6	א ואם	ועם
70.	16	א ושנתי	ושנתו	70.	16	א ושנתי	ושנתו
.81	13	א מקדש	מקדשי	.81	13	א מקדש	מקדשי
.88	18	צורים	צורים	.88	18	צורים	צורים
.93	16	הצר	הציר	.93	16	הצר	הציר
100.	12	א יוצא	יצא	100.	12	א יוצא	יצא
112.	4	א פרעת	פרעה	112.	4	א פרעת	פרעה
103.	9	א העתים	הענינם	103.	9	א העתים	הענינם
115.	12	א ותמוגני	ותמוגנו	115.	12	א ותמוגני	ותמוגנו
116.	9	א משר	משת	116.	9	א משר	משת
117.	15	א יבא	יבאו	117.	15	א יבא	יבאו
121.	9	א לה כב	לה ג	121.	9	א לה כב	לה ג
122.	6	א יב ג	קכה ג	122.	6	א יב ג	קכה ג
122.	1	א לב יח	לב יש	122.	1	א לב יח	לב יש
123.	2	א לו כד	לו כה	123.	2	א לו כד	לו כה
123.	11	א די כד	ע	123.	11	א די כד	ע
126.	10	א ד	די כו	126.	10	א ד	די כו
128.	5	א ב ו	א ב	128.	5	א ב ו	א ב
	20	א ל ו	ב ו		20	א ל ו	ב ו
	2	א ספקי	ל ו		2	א ספקי	ל ו
129.	3	א ח יב	ספקי	129.	3	א ח יב	ספקי
129.	14	א יג יח	ח יא	129.	14	א יג יח	ח יא
130.	2	א לך	יג ו	130.	2	א לך	יג ו
	19	א מחד כא	אלך		19	א מחד כא	אלך
	22	א ד כד	מז כא		22	א ד כד	מז כא
	5	א את	ה ד		5	א את	ה ד
131.	13	א ח יז	את פני	131.	13	א ח יז	את פני
	10	א סעד	ח מז		10	א סעד	ח מז
131.	10	א כנ יש	סעד	131.	10	א כנ יש	סעד
132.	6	א ג נח	כנ יח	132.	6	א ג נח	כנ יח
133.	2	א למקרה	ג נמ	133.	2	א למקרה	ג נמ
133.	15	א לג ו	המקרה	133.	15	א לג ו	המקרה
	8	א רענים	לג ו		8	א רענים	לג ו
134.	1	א כמ ה	רענים	134.	1	א כמ ה	רענים
	8	א ח	כמ כ		8	א ח	כמ כ
135.	15	א ג כב	כמ כ	135.	15	א ג כב	כמ כ
	5	א ד ג	יג כח		5	א ד ג	יג כח
136.	9	א עצמו	ד יג	136.	9	א עצמו	ד יג
	18	א כי	עצמו		18	א כי	עצמו
	17	א ח	כי אם		17	א ח	כי אם
140.	20	א ט קב	י ח	140.	20	א ט קב	י ח
143.	12	א לפני משה	ט כב	143.	12	א לפני משה	ט כב
150.	11	א הצניק	לפני משה מפני	150.	11	א הצניק	לפני משה מפני
180.	20	א השביעי	השחין	180.	20	א השביעי	השחין
			הצניק				הצניק
			הרביעי				הרביעי

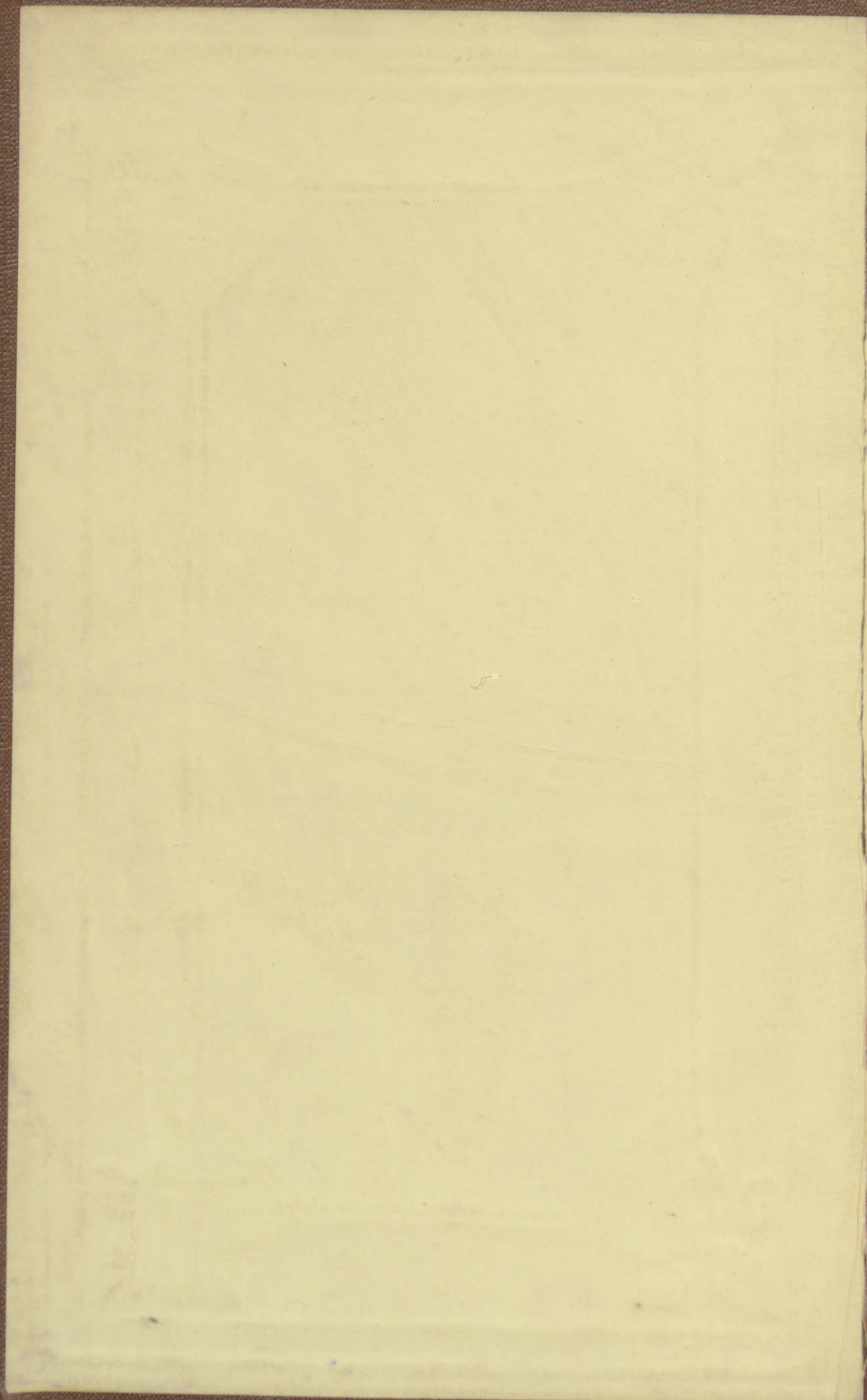
וּפִי אֵיךְ לְהַקְטִינָה^{טב} אֶל־מַטְבְּעָה שֶׁהִיא עוֹלָה לְמַעַלָּה וְעַל־יָהּ אָמַר
שְׁמָחָה בַח כְּמַמּוֹ וְאִי יִזְעַר כּוֹחַ בְּנֵי אָדָם הַעוֹלָה הִיא לְמַעַלָּה
וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶזֶת הִיא לְמַטָּה לְאַרְצָה. וְהֵ"א הַעוֹלָה
הִיא קְמוּצָה לְהוֹרוֹחַ שֶׁהִיא הֵ"א הַיִּזְעִיעָה וְגַם לֵ"ה הַיּוֹרֶדָה
לְמַטָּה הִיא הֵ"א הַיִּזְעִיעָה אֶפְ"י שֶׁהִיא בַפְתָּח וַיּוֹרֶה
עַל־יָהּ זַג שׁוֹת הַיּוֹד וְחַלְלָהּ וּחִסַּס לְאוֹמְרֵי שֶׁהִיא שְׁמָחָה
חֹסֶת פֶּקֶד בַּהֲשָׁאוֹת אֲנִפְשׁ הָאָדָם בְּאִמְרוֹ מִיּוֹדַע
אֵלָה הִיא אֹמֵר מִי הוּא זֶה שִׁיּוֹדַע אֵיזָה רוּחַ מִבְּנֵי
אָדָם שֶׁהִיא עוֹלָה לְמַעַלָּה שְׁאִיךְ זֶה דְבַר נִינְבֵי לְעִינֵי
אִי יִאֲמַר וְאִי יוֹדַע יִסּוּר הַהַבְדֵּל שֶׁבֵּינָם שְׁתֵּי כּוֹחוֹת
שֶׁזוֹ עוֹלָה וְזוֹ יּוֹרֶדֶת וְכֵן אָמַר עוֹד הַרוּחַ תִּשׁוּב
אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נָתַנָּה אֵ"כ אֵינָה הַכֶּנֶה וְלֹא
כֵן וְכֵ"כ לְאַבְרָ' עֲזָרָא ז"ל בְּפִילֵי קַהֲלַת כִּי
מֵאֲמַר שְׁמָחָה הַמַּעֲלָה סוֹתֵר דְּבַרֵי הָאוֹמְרִים
שֶׁהַנֶּפֶשׁ צֶהֱכָנָה וּמְקַרְקֶה שֶׁהַחֲקִירָה לֹא יִשְׁבַּע

ק. שו"ת יכ"ז ובעז
48. col. 6.

Loevy, Ben Yith 8 n. 1
Sadya tmanat 191, 206
Ben Yith III

הכרזה

הכרזה

B

459-

461.

